

СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ: ОЦІНКИ ТА ОЧІКУВАННЯ БІЗНЕСУ

2020

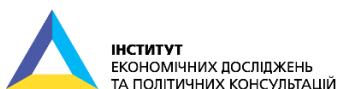

**АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
П'ЯТОЇ ХВИЛІ ЩОРІЧНОГО
ОПИТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ
ІМПОРТЕРІВ ТА ЕКСПОРТЕРІВ**

Київ 2021

Проект «Підтримка громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»»

Виконавець проекту:

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Андрій Бутін, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівник проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Автори висловлюють подяку директорці з наукової роботи ІЕД Вероніці Мовчан за цінний аналітичний внесок у цю роботу.

Публікація підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу, МФ «Відродження» та ATLAS Network. Її зміст є виключною відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»

01030 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua

www.ier.com.ua

Зміст

Перелік скорочень	15
Вступ.....	16
Короткий огляд реформи митної сфери в Україні: історія та плани	18
Основні результати опитування – підсумок	21
Основні результати опитування за темами	24
Методологія опитування.....	46
1. Вибірка.....	47
1.1. Загальна кількість респондентів та розподіл за видом ЗЕД.....	47
1.2. Розподіл респондентів за секторами.....	48
1.3. Організаційна форма підприємств.....	49
1.4. Тип власності	49
1.5. Регіони проведення опитування	49
1.6. Розподіл респондентів за митницями	50
1.7. Митні пости, де підприємства здійснюють оформлення.....	51
1.8. Співпраця з митними брокерами.....	52
1.9. Напрямки експорту та імпорту	53
1.10. Демографічний розподіл респондентів.....	56
2. Реформа у митній сфері очима бізнесу.....	57
2.1 Оцінка роботи та проблеми на митниці	57
2.1.1. Оцінка ефективності роботи митниці.....	57
2.1.2. Проблеми у роботі митниць	61
2.1.3. Оцінка проблемності проходження різних видів контролю.....	66
2.2 Оцінка змін на митниці та роботи Нової митниці	72
2.2.1 Оцінка роботи Нової митниці та змін, що відбулися за рік.....	72
2.2.2 Оцінка окремих аспектів роботи митниці.....	75
2.2.3 Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці	88
2.2.4 Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів.....	92
2.3 Вартість процедур митного оформлення	97
2.3.1 Зміна вартості процедур митного оформлення.....	97
2.3.2 Витрати часу та коштів на митне оформлення.....	106
2.3.3 Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення та митного огляду	110
2.4 Оцінка реформ на митниці та очікування від них.....	116
2.4.1 Чи у правильному напрямку рухається реформа митниці? Оцінка бізнесу	116
2.4.2 Яких результатів бізнес очікує від реформи митниці?	118
3. Митні процедури, затримки вантажів, оскарження, «єдине вікно» та електронний документообіг.....	123
3.1 Проблеми, пов'язані з проходженням певних процедур	123
3.1.1 Процедури, пов'язані з переміщенням товарів через кордон	123

3.1.2	Поширеність проблем при кожній процедурі.....	126
3.1.3	Проблеми при процедурі «Попереднє митне оформлення»	127
3.1.4	Проблеми при процедурі «Прийняття рішень щодо класифікації товарів»	128
3.1.5	Проблеми при процедурі «Прийняття рішень щодо митної вартості товарів».....	129
3.1.6	Проблеми при процедурі «Взяття проб та зразків товарів»	131
3.1.7	Проблеми при процедурі «Надання сертифікатів проходження на товар при митному оформленні»	132
3.1.8	Проблеми при процедурі «Митний огляд товарів»	133
3.1.9	Проблеми при процедурі «Пост-митний аудит»	134
3.1.10	Рекомендації щодо вирішення проблем, пов'язаних із проходженням процедур митного оформлення	135
3.2	Причини затримок вантажів під час митного контролю	139
3.3	Чи варто поступитися на митниці, щоб уникнути простою товарів?	144
3.4	Оскарження дій митних органів	147
3.4.1	Рівень поінформованості та досвіду щодо оскарження дій митних органів.....	147
3.4.2	Аналіз досвіду підприємств щодо оскарження дій митних органів.....	149
3.4.3	Забезпечення права на заслуховування	152
3.4.4	Оцінка відповідей митних органів на скарги.....	153
3.4.5	Економічна доцільність митного оскарження.....	154
3.4.6	Рекомендації бізнесу щодо вдосконалення адміністративного оскарження	156
3.5	Єдине вікно.....	161
3.5.1	Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно»	161
3.5.2	Тривалість митного контролю через «єдине вікно»	163
3.5.3	«Мовчазна згода» на «єдиному вікні»	164
3.5.4	Документи в електронному вигляді на «єдиному вікні»	165
3.6	Статус АЕО.....	167
3.7	Спільний митний контроль	170
3.8	Електронний документообіг	173
3.8.1	Розповсюдженість електронного документообігу	173
3.8.2	Типи документів.....	175
4.	Угода про асоціацію, перешкоди ЗЕД, джерела інформації та роль бізнес-асоціацій	182
4.1	Вплив Угоди про асоціацію з ЄС та очікування від неї.....	182
4.1.1	Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС	182
4.1.2	Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС	186
4.2	Перешкоди для експортерів та імпортерів	191
4.2.1	Перешкоди для експортерів: національний вимір	191
4.2.2	Перешкоди для імпортерів: національний вимір.....	195
4.2.3	Перешкоди для імпортерів: аналіз для підприємств різних розмірів, секторів та митниць.....	197

4.3	Оцінка діяльності Офісу з просування експорту.....	202
4.4	Джерела інформації для учасників ЗЕД	206
4.4.1	Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні	206
4.4.2	Джерела інформації про регулювання ЗЕД в країнах-партнерах	209
4.4.3	Частота використання джерел про регулювання ЗЕД	212
4.4.4	Використання урядових порталів	213
4.5	Роль бізнес-асоціацій	219
4.5.1	Членство в бізнес-асоціацій	219
4.5.2	Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій	223
5.	Контрабанда та «сірий імпорт», корупція на митниці.....	227
5.1	Неофіційне ввезення товарів в Україну: що про це думає опитаний бізнес?	227
5.1.1	Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил 227	
5.1.3	Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил 230	
5.1.4	Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення	234
5.1.5	Підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення	237
5.2	Корупція на митниці: прояви, аспекти, порівняння.....	240
5.2.1	Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади	240
5.2.2	Корупція на митниці: зв'язок між поглядами на корупцію та оцінками інших аспектів ЗЕД...245	
	Додатки.....	251
	Опис вибірки	251
	Співпраця з митними брокерами	251
	Напрямки експорту.....	252
	Напрямки імпорту.....	254
	Реформа у митній сфері очима бізнесу.....	256
	Оцінка роботи митниці та проблеми на митниці.....	256
	Оцінка змін на митниці та роботи Нової митниці	259
	Зміна вартості процедур митного оформлення	270
	Оцінки та очікування щодо реформ на митниці	275
	Митні процедури, затримки вантажів, оскарження, «єдине вікно» та електронний документообіг	280
	Проблеми, пов'язані з проходженням певних процедур	280
	Оскарження дій митних органів	282
	Єдине вікно	284
	Статус АЕО.....	285
	Спільний митний контроль	287
	Електронний документообіг	288
	Угода про асоціацію, перешкоди ЗЕД, джерела інформації та роль бізнес-асоціацій	291

Джерела інформації для учасників ЗЕД.....	291
Контрабанда та «сірий імпорт», корупція на митниці.....	295
Неофіційне ввезення товарів в Україну: що про це думає опитаний бізнес?	295
Корупція на митниці: прояви, аспекти, порівняння	303

Список ілюстрацій

Рис. 1. Розподіл підприємств різних розмірів за видами зовнішньоекономічної діяльності, %	48
Рис. 2. Розподіл підприємств різних секторів за видами зовнішньоекономічної діяльності, %.....	48
Рис. 3. Напрями торгівлі за експортом та імпортом, % опитаних.....	53
Рис. 4. Оцінка ефективності роботи митних органів, % респондентів	57
Рис. 5. Індекс сприйняття роботи митниці.....	58
Рис. 6. Оцінка ефективності роботи митниці (за видом ЗЕД), % респондентів та Індекс СРМ.....	59
Рис. 7. Оцінка ефективності роботи митниці (за розміром), % респондентів та Індекс СРМ.....	59
Рис. 8. Оцінка ефективності роботи митниці (за сектором), % респондентів та Індекс СРМ	60
Рис. 9. Оцінка ефективності роботи митниці (за основною митницею), % респондентів та Індекс СРМ	61
Рис. 10. Проблеми у роботі митниць, % респондентів	62
Рис. 11. Проблеми у роботі митниць (за видом ЗЕД), % респондентів	63
Рис. 12. Проблеми у роботі митниць (за розміром), % респондентів	64
Рис. 13. Проблеми у роботі митниць (за сектором), % респондентів	65
Рис. 14. Розподіл оцінок для різних видів контролю, % респондентів	66
Рис. 15. Оцінка роботи Нової митниці, % респондентів	72
Рис. 16. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року, % респондентів	73
Рис. 17. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за видом ЗЕД, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи) ..	73
Рис. 18. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за розміром, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи) ..	74
Рис. 19. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за сектором, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи) ..	74
Рис. 20. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за основною митницею, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи).....	75
Рис. 21. Оцінка різних аспектів роботи митниці та змін у цих аспектах з 2019 року, бали (оцінка) та балансний показник (оцінка змін)	76
Рис. 22. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка технічного оснащення) та балансний показник (оцінка змін).....	77
Рис. 23. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка технічного оснащення) та балансний показник (оцінка змін).....	78
Рис. 24. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка технічного оснащення) та балансний показник (оцінка змін)	78
Рис. 25. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка технічного оснащення) та балансний показник (оцінка змін)	79
Рис. 26. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансний показник (оцінка змін)	80
Рис. 27. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансний показник (оцінка змін)	80
Рис. 28. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансний показник (оцінка змін)	81
Рис. 29. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансний показник (оцінка змін)	81

Рис. 30. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)	82
Рис. 31. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)	82
Рис. 32. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)	83
Рис. 33. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)	83
Рис. 34. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)	84
Рис. 35. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)	84
Рис. 36. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)	85
Рис. 37. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)	85
Рис. 38. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)	86
Рис. 39. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)	86
Рис. 40. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)	87
Рис. 41. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)	88
Рис. 42. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці, бали	89
Рис. 43. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за видом ЗЕД, бали	90
Рис. 44. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за розміром, бали	90
Рис. 45. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за сектором, бали	91
Рис. 46. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за основною митницею, бали	92
Рис. 47. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів, бали	93
Рис. 48. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за видом ЗЕД, бали	93
Рис. 49. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за розміром, бали	94
Рис. 50. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за сектором, бали	95
Рис. 51. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за основною митницею, бали	95
Рис. 52. Грошові та часові витрати при експорті, % респондентів	97
Рис. 53. Динаміка витрат при проходженні усіх митних процедур експорту, балансовий показник	98
Рис. 54. Динаміка грошових витрат при експорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних	100
Рис. 55. Динаміка часових витрат при експорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних	101
Рис. 56. Грошові та часові витрати при імпорті, % респондентів	102
Рис. 57. Динаміка витрат при проходженні усіх митних процедур імпорту, балансовий показник	102
Рис. 58. Динаміка грошових витрат при імпорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних	104
Рис. 59. Динаміка часових витрат при імпорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних	105
Рис. 60. Розподіл частоти зовнішньоторговельних операцій, % опитаних	106
Рис. 61. Кількість експортних та імпортних операцій на рік, за розміром підприємства	107
Рис. 62. Кількість експортних та імпортних операцій на рік, за сектором	107
Рис. 63. Середні витрати на 1 експортну операцію (за видами витрат), грн.	108
Рис. 64. Середні витрати на 1 імпортну операцію (за видами витрат), грн.	109
Рис. 65. Середні річні витрати на експортні та імпортні операції, грн.	109
Рис. 66. Розподіл оцінок швидкості проходження митного оформлення, % респондентів	110

Рис. 67. Рейтинг митниць за швидкістю митного оформлення (год)	112
Рис. 68. Розподіл оцінок швидкості проходження митного огляду, % респондентів	113
Рис. 69. Рейтинг митниць за швидкістю митного огляду (год)	115
Рис. 70. Оцінка загального напрямку реформ на митниці, % респондентів	116
Рис. 71. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за видом ЗЕД, % респондентів	116
Рис. 72. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за розміром, % респондентів	117
Рис. 73. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за сектором, % респондентів	117
Рис. 74. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, % респондентів	118
Рис. 75. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за видом ЗЕД, % респондентів (за виключенням варіантів «Інший варіант» та «Не знаю/Важко сказати»)	119
Рис. 76. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за розміром, % респондентів (за виключенням варіантів «Інший варіант» та «Не знаю/Важко сказати»)	120
Рис. 77. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за сектором, % респондентів (за виключенням варіантів «Інший варіант» та «Не знаю/Важко сказати»)	121
Рис. 78. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні	123
Рис. 79. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за видом ЗЕД.....	124
Рис. 80. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за розміром.....	125
Рис. 81. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за сектором	125
Рис. 82. Частка підприємств, які стикаються з труднощами при зазначених процедурах митного оформлення (при експорті та імпорті), % тих, що проходили процедури	126
Рис. 83. Труднощі при процедурі попереднього митного оформлення з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	127
Рис. 84. Труднощі при процедурі попереднього митного оформлення з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	127
Рис. 85. Труднощі при процедурі прийняття рішення щодо класифікації товару з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	128
Рис. 86. Труднощі при процедурі прийняття рішення щодо класифікації товару з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	129
Рис. 87. Труднощі при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі	130
Рис. 88. Труднощі при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	130
Рис. 89. Труднощі при процедурі взяття проб та зразків товарів з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	131
Рис. 90. Труднощі при процедурі взяття проб та зразків товарів з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	131
Рис. 91. Труднощі при процедурі надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	132
Рис. 92. Труднощі при процедурі надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	132
Рис. 93. Труднощі при проходженні митного огляду товарів з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	133
Рис. 94. Труднощі при проходженні митного огляду товарів з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	133
Рис. 95. Труднощі при процедурі пост-митного аудиту з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	134

Рис. 96. Труднощі при процедурі пост-митного аудиту з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі.....	134
Рис. 97. Рекомендації щодо заходів, які потрібно вжити, щоб подолати труднощі, які виникають при процедурі попереднього митного оформлення, % респондентів, які повідомили про труднощі	135
Рис. 98. Рекомендації щодо заходів, які потрібно вжити, щоб подолати труднощі, які виникають при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів, % респондентів, які повідомили про труднощі	136
Рис. 99. Рекомендації щодо заходів, які потрібно вжити, щоб подолати труднощі, які виникають при процедурі пост-митного аудиту, % респондентів, які повідомили про труднощі	136
Рис. 100. Причини затримання вантажів під час митного контролю, % опитаних.....	139
Рис. 101. Частка підприємств, що не стикалися зі затримками під час митного контролю, за розміром, %..	140
Рис. 102. Частка підприємств, що не стикалися зі затримками під час митного контролю, за секторами, %	141
Рис. 103. Частка підприємств, що не стикалися зі затримками під час митного контролю, за митницями, %	142
Рис. 104. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, % респондентів	144
Рис. 105. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за видом ЗЕД, % респондентів	144
Рис. 106. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за розміром, % респондентів	145
Рис. 107. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за сектором, %	145
Рис. 108. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за основною митницею, % респондентів	145
Рис. 109. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за видом ЗЕД), % респондентів	147
Рис. 110. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за розміром), % респондентів	147
Рис. 111. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за сектором), % респондентів.....	148
Рис. 112. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за основною митницею для бізнесу), % респондентів.....	149
Рис. 113. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів (серед підприємств, які мали такий досвід) у 2016-2020 роках, % опитаних.....	150
Рис. 114. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за видом ЗЕД, % опитаних	150
Рис. 115. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за розміром підприємств, % опитаних	151
Рис. 116. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за сектором, % опитаних	151
Рис. 117. Частка підприємств, яким було забезпечено право на заслуховування (за видом ЗЕД), % опитаних	152
Рис. 118. Частка підприємств, яким було забезпечено право на заслуховування (за розміром підприємства), % опитаних	152
Рис. 119. Частка підприємств, яким було забезпечено право на заслуховування (за сектором), % опитаних	153
Рис. 120. Частка респондентів, які вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою, % опитаних	153
Рис. 121. Частка респондентів, які вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою (за розміром підприємств), % опитаних.....	153

Рис. 122. Частка респондентів, які вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою (за сектором), % опитаних	154
Рис. 123. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за видом ЗЕД), % опитаних	154
Рис. 124. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за розміром підприємств), % опитаних	155
Рис. 125. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за сектором), % опитаних	155
Рис. 126. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за митницями), % опитаних.....	156
Рис. 127. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення, % опитаних	157
Рис. 128. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за видом ЗЕД), % опитаних.....	157
Рис. 129. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за розміром підприємства), % опитаних	158
Рис. 130. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за сектором), % опитаних	159
Рис. 131. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно», % респондентів.....	161
Рис. 132. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за видом ЗЕД, % респондентів	161
Рис. 133. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за розміром, % респондентів	162
Рис. 134. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за сектором, % респондентів	162
Рис. 135. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за основною митницею, % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»	163
Рис. 136. Оцінка тривалості проходження заходів митного контролю через «єдине вікно», % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»	164
Рис. 137. Оцінка того, чи діє на «єдиному вікні» принцип мовчазної згоди, % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»	164
Рис. 138. Оцінка того, чи всі документи подаються через «єдине вікно» в електронному вигляді, % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»	165
Рис. 139. Бажання отримати статус АЕО, % респондентів	167
Рис. 140. Бажання отримати статус АЕО за видом ЗЕД, % респондентів	167
Рис. 141. Бажання отримати статус АЕО за розміром, % респондентів	168
Рис. 142. Бажання отримати статус АЕО за сектором, % респондентів	168
Рис. 143. Бажання отримати статус АЕО(за основною митницею, % респондентів.....	169
Рис. 144. Оцінка ідеї спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок, % респондентів ..	170
Рис. 145. Оцінка ідеї спільного митного контролю за видом ЗЕД, % респондентів.....	170
Рис. 146. Оцінка ідеї спільного митного контролю за розміром, % респондентів.....	171
Рис. 147. Оцінка ідеї спільного митного контролю за сектором, % респондентів	171
Рис. 148. Оцінка ідеї спільного митного контролю за основною митницею, % респондентів	172
Рис. 149. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД, % респондентів	173
Рис. 150. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за видом ЗЕД, % респондентів.....	174
Рис. 151. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за розміром, % респондентів.....	174
Рис. 152. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за сектором, % респондентів	174
Рис. 153. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за основною митницею (митниці розташовані у порядку збільшення частки опитаних, які не подають документи державними органам в електронному вигляді), % респондентів.....	175

Рис. 154. Рейтинг документів за часткою виключно електронного формату, % респондентів, що подавали ці документи	176
Рис. 155. Рейтинг документів за часткою виключно паперового формату, % респондентів, що подавали ці документи	177
Рис. 156. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за видом ЗЕД, % респондентів	178
Рис. 157. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за розміром, % респондентів	179
Рис. 158. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за сектором, % респондентів	179
Рис. 159. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств, % опитаних	182
Рис. 160. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств (за видом ЗЕД), % опитаних	183
Рис. 161. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств (за розміром підприємств), % опитаних	183
Рис. 162. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств (за сектором діяльності), % опитаних	184
Рис. 163. Балансовий показник оцінок впливу Угоди про асоціацію в регіонах	184
Рис. 164. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств за регіонами (регіони розташовані у порядку зменшення частки підприємств, які позитивно оцінили вплив Угоди), % опитаних	185
Рис. 165. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років, % опитаних	186
Рис. 166. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років (за видом ЗЕД), % опитаних	187
Рис. 167. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років (за розміром підприємств), % опитаних	187
Рис. 168. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років (за сектором діяльності), % опитаних	188
Рис. 169. Балансовий показник оцінок очікуваного впливу Угоди про асоціацію в регіонах	188
Рис. 170. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років за регіонами (регіони розташовані у порядку зменшення частки підприємств, які мають позитивні очікування щодо впливу Угоди), % опитаних	189
Рис. 171. Частка експортерів, що стикалися з перешкодами (2016-2020 рр.), % опитаних експортерів	191
Рис. 172. Перешкоди під час експорту серед тих, хто мав перешкоди, за роками (% опитаних експортерів)	192
Рис. 173. Частка респондентів, які стикалися з перешкодами при експорті, за регіонами, % опитаних	194
Рис. 174. Частка імпортерів, що стикалися з перешкодами (2016-2020 рр.), % опитаних імпортерів	195
Рис. 175. Перешкоди під час імпорту серед тих, хто мав перешкоди, за роками (% опитаних імпортерів) ..	196
Рис. 176. Перешкоди під час імпорту: за розміром підприємств, % опитаних	198
Рис. 177. Перешкоди під час імпорту: за розміром підприємств, % опитаних (продовження)	198
Рис. 178. Перешкоди під час імпорту: за сектором, % опитаних	199
Рис. 179. Перешкоди під час імпорту: за сектором, % опитаних (продовження)	200
Рис. 180. Частка респондентів, які стикалися з перешкодами при імпорті, за регіонами, % опитаних	201
Рис. 181. Частка респондентів, котрі знають про існування Офісу з просування експорту України, за роками (% опитаних)	202
Рис. 182. Розподіл оцінок діяльності Офісу з просування експорту, % опитаних	202
Рис. 183. Поінформованість про існування Офісу з просування експорту у 2020 році (за регіонами)	204
Рис. 184. Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні, % опитаних	206

Рис. 185. Джерела інформації в Україні (за видом ЗЕД), % опитаних	207
Рис. 186. Джерела інформації в Україні (за розміром підприємств), % опитаних	208
Рис. 187. Джерела інформації в Україні (за сектором), % опитаних.....	208
Рис. 188. Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах, % опитаних.....	209
Рис. 189. Джерела інформації у країнах-партнерах (за видом ЗЕД), % опитаних	210
Рис. 190. Джерела інформації у країнах-партнерах (за розміром підприємств), % опитаних	211
Рис. 191. Джерела інформації у країнах-партнерах (за сектором), % опитаних.....	211
Рис. 192. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за роками (одиниць).....	212
Рис. 193. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за видом ЗЕД (одиниць)	212
Рис. 194. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за розміром підприємств (одиниць)	213
Рис. 195. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за секторами (одиниць)	213
Рис. 196. Частка респондентів, які вказали, що не знають про існування такого веб-сайту, % опитаних.....	214
Рис. 197. Використання урядових порталів в мережі Інтернет, % опитаних	215
Рис. 198. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за видом ЗЕД), % опитаних	216
Рис. 199. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за розміром підприємства), % опитаних	216
Рис. 200. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за сектором), % опитаних	217
Рис. 201. Членство у бізнес-асоціаціях, % респондентів	219
Рис. 202. Членство в бізнес-асоціаціях у 2020 році (за кількістю бізнес-асоціацій), % опитаних.....	219
Рис. 203. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за роками, % опитаних	220
Рис. 204. Членство в бізнес-асоціаціях (за видом ЗЕД), % опитаних	220
Рис. 205. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за видами ЗЕД, % опитаних.....	220
Рис. 206. Членство в бізнес-асоціаціях (за розміром підприємств), % опитаних	221
Рис. 207. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за розміром підприємств, % опитаних	221
Рис. 208. Членство в бізнес-асоціаціях (за сектором діяльності), % опитаних	221
Рис. 209. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за сектором, % опитаних	222
Рис. 210. Членство в бізнес-асоціаціях (за регіоном), % опитаних	222
Рис. 211. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій, % опитаних.....	223
Рис. 212. Частка респондентів, які не готові платити за послуги бізнес-асоціацій, за видом ЗЕД, % опитаних	224
Рис. 213. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій (за видом ЗЕД), % опитаних.....	224
Рис. 214. Частка респондентів, які не готові платити за послуги бізнес-асоціацій, за видом ЗЕД, % опитаних	225
Рис. 215. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій (за розміром підприємств), % опитаних.....	225
Рис. 216. Частка респондентів, які не готові платити за послуги бізнес-асоціацій, за сектором, % опитаних.....	226
Рис. 217. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій (за сектором діяльності), % опитаних.....	226
Рис. 218. Оцінка присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, % респондентів.....	227
Рис. 219. Оцінка рівня "сірого імпорту" за видом ЗЕД, %.....	228
Рис. 220. Оцінка рівня "сірого імпорту" за розміром, %.....	228
Рис. 221. Оцінка рівня "сірого імпорту" за сектором, %	229
Рис. 222. Оцінка рівня «сірого імпорту» за митницями, % респондентів	229
Рис. 223. Рейтинг топ-10 перешкод для імпортерів, % імпортерів, що стикалися з перешкодами	230
Рис. 224. Заходи, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, % респондентів	231
Рис. 225. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за видом ЗЕД, % респондентів	232

Рис. 226. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за розміром підприємств, % респондентів	232
Рис. 227. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за сектором, % респондентів	233
Рис. 228. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за основною митницею, % респондентів	234
Рис. 229. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення, % респондентів	234
Рис. 230. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за видом ЗЕД, % респондентів	235
Рис. 231. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за розміром, % респондентів	235
Рис. 232. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за сектором, % респондентів	236
Рис. 233. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею, % респондентів	236
Рис. 234. Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення, % респондентів серед тих, які підтримали криміналізацію	237
Рис. 235. Важливість неформальних стосунків з державними органами для ведення бізнесу, % респондентів	240
Рис. 236. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за видом ЗЕД, % респондентів	241
Рис. 237. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за розміром, % респондентів	242
Рис. 238. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за сектором, % респондентів.....	242
Рис. 239. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками хоча б одного органу влади як важливі або дуже важливі, за митницею, % респондентів.....	243
Рис. 240. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками митних органів як важливі або дуже важливі, за митницею, % респондентів.....	244
Рис. 241. Частка підприємств, які назвали корупцію та хабарництво серед проблем у роботі митниць, % респондентів	245
Рис. 242. Проблема корупції при різних процедурах, % респондентів серед тих, що стикалися з проблемами	246
Рис. 243. Експортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед усіх експортерів.....	246
Рис. 244. Імпортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед усіх імпортерів	247
Рис. 245. Експортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при експорті	247
Рис. 246. Імпортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при імпорті	247
Рис. 247. Індекс СРМ за оцінкою корупції та хабарництва як проблеми на митниці	248
Рис. 248. Індекс СРМ за оцінкою рівня корупції.....	248
Рис. 249. Індекс СРМ за важливістю неформальних стосунків з владою	249

Перелік скорочень

АЕО – Авторизований економічний оператор

В. п. – відсотковий пункт

Держпродспоживслужба – Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів

Держстат – Державна служба статистики України

ДМС – Державна митна служба України

ДПС – Державна податкова служба України

ДФС – Державна фіскальна служба України

ЄАВТ – Європейська асоціація вільної торгівлі

ЄС – Європейський Союз

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

ЗМІ – засоби масової інформації

ІЕД – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Мінекономрозвитку – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (з 2010 до 2019 року – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України)

ОДА – обласна державна адміністрація

ПЗ – програмне забезпечення

РРО – реєстратор розрахункових операцій

СБУ – Служба безпеки України

С/г – сільське господарство

ТПП – торгово-промислова палата

ТТН – товарно-транспортна накладна

CATI – computer assisted telephone interviews (телефонні інтерв'ю за допомогою комп'ютера)

NCTS – the New Computerised Transit System (національна електронна транзитна система)

Вступ

Аналітичний звіт «Спрощення процедур торгівлі в Україні: 2020 рік» підготовано у рамках проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю». Проект реалізується Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) за фінансової підтримки Європейського Союзу та співфінансування мережі Atlas Network (США) та МФ «Відродження». Аналітичний звіт продовжує серію щорічних аналітичних документів, що готувалися експертами ІЕД у 2015-2019 роках та були присвячені оцінці бізнесом спрощення процедур міжнародної торгівлі.

Зменшення бюрократії при перетині товарами кордону та спрощення процедур торгівлі є вагомим внеском у покращення ділового клімату в країні. Роль митниці у цьому процесі є важливою. Впровадження митної реформи є важливим кроком побудови прозорих та ефективних інституцій. У 2019-2020 роках розпочався новий етап митної реформи в Україні, який має на меті створення митної служби європейського зразка. Результатом реформи має стати зменшення бюрократичних процедур та корупційних проявів, перетворення митниці на сервісну службу для добросовісних підприємців та кадрове оновлення митниці. Для того, щоб оцінити яким чином відбуваються зміни, як рухається реформа, важливою є точка зору користувачів послуг митниці — представників бізнесу, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю.

У 2015 році ІЕД розробив спеціальний національний інструмент моніторингу та оцінки політики «Моніторинг спрощення процедур торгівлі»¹. Це інструмент виміру прогресу у сфері сприяння та спрощення процедур міжнародної торгівлі, який засновано на оцінках безпосередніх учасників процесу реалізації політики — представників бізнесу. Даними для моніторингу є результати щорічного соціологічного опитування керівників підприємств-учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Інструмент моніторингу та оцінки дає можливість отримувати «зворотній зв'язок» від імпортерів та експортерів та дозволяє оцінити процес реалізації політики спрощення процедур торгівлі, відстежувати ставлення (очікування, настрої, громадську думку) учасників ЗЕД до впровадження реформ. У 2020 році ми адаптували цей інструмент також й для оцінки тих змін, що відбуваються на митниці та впливають на бізнес.

Важливо відмітити, що потреба у проведенні незалежних оцінок роботи митниці була зафіксована у розпорядженні Уряду від 13 травня 2020 року № 569, яким затверджено план дій із реформування системи органів, що реалізують державну митну політику.

У цьому аналітичному звіті представлено результати 5ї хвили щорічного опитування 1000+ підприємств, яке відбулося у квітні-червні 2020 року². У звіті порівнюються результати 2020 року з результатами попередніх періодів (від 2015 до 2018 року) та аналізуються як зміни, що відбулися, так і майбутні очікувані тенденції. Для кращого розуміння читачами того, що саме оцінюють учасники опитування, ми додали вступний спеціальний розділ звіту, який присвячено історії інституційних змін на митниці, порядку денному сучасної реформи митниці.

У першому розділі звіту описується демографія підприємств, що займаються ЗЕД (розмір підприємств, організаційно-право форма, тип власності, сектор діяльності, регіональний розподіл опис вибірки за регіональними митницями та митними постами, де підприємства здійснюють оформлення, та напрями торгівлі).

У другому розділі представлені оцінки бізнесу ефективності роботи митниці, ставлення до реформи у митній сфері та очікування від реформи. Тут описано проблеми в роботі митниці, на які скаржаться підприємці, представлено оцінку технічного оснащення митниці та кваліфікацій митних інспекторів з точки зору бізнесу.

¹ У рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі» 2014-2018, який реалізовувався ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» за фінансової підтримки Європейського Союзу та МФ «Відродження».

² За час реалізації проекту «Діалог зі сприяння торгівлі» моніторинг було проведено чотири рази та підготовано чотири аналітичні звіти. Перший моніторинг стосувався періоду 2015/2016, другий — 2016/2017, третій моніторинг було проведено для 2017/2018 років, а четвертий моніторинг відноситься до періоду 2018/2019 років.

На основі відповідей бізнесу обраховано вартість процедур митного оформлення в часовому та грошовому вимірах.

Третій розділ стосується оцінки різних процедур, з яким стикаються підприємці при оформленні товарів, серед яких попереднє митне оформлення, прийняття рішення щодо класифікації товарів, митної вартості та пост-митний аудит. На основі відповідей бізнесу сформульовано рекомендації. В цьому ж розділі проаналізовано причини затримок вантажів під час митного контролю. В розділі також представлено оцінки бізнесу щодо процедури оскарження дій митних органів, роботи єдиного вікна та електронного документообігу, статусу авторизованого економічного оператора та спільного митного контролю.

У четвертому розділі подані оцінки впливу зони вільної торгівлі з ЄС на діяльність підприємств та очікування щодо майбутнього. Тут також проаналізовані основні перешкоди, з якими стикають експортери та імпортери при здійсненні ЗЕД, джерела інформації для ведення міжнародної торгівлі. В цьому розділі також йдеться про роль бізнес-асоціацій та наведено оцінку бізнесом роботи Офісу з просування експорту України.

П'ятий розділ присвячено оцінці бізнесом явищ, протидія яким є важливою для створення сприятливого ділового середовища, — мова йде про корупцію, контрабанду та «сірий» імпорт. Аналізується ставлення бізнесу до корупції та її проявів. На основі результатів опитування представлено оцінки рівня присутності на галузевих ринках товарів, ввезених з порушенням митних правил, дискутується питання криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення. В узагальненому вигляді представлені рекомендації бізнесу, як протидіяти «сірому» імпорту.

Якщо у читача обмаль часу для ознайомлення з цим аналітичним звітом, то основні результати опитування за кожною з наведених вище тем можна знайти одразу після цього вступу.

Автори звіту сподіваються, що наше дослідження буде корисним для фахової дискусії з питань реформування та створення кращих умов ведення бізнесу в країні, а зміни, що відбуваються вже зараз, будуть описані та проаналізовані в наступних щорічних звітах.

Короткий огляд реформи митної сфери в Україні: історія та плани

Питання реформування митної сфери стоїть на порядку денному в економічному житті України не перший рік, а спроби реформування органів, що реалізують державну митну політику у тому чи іншому вигляді, не припиняються з моменту набуття Україною незалежності.

Інституційні зміни на митниці в історичній ретроспективі

Історія української митниці розпочалась з моменту набуття незалежності України в 1991 році. У 1991-1996 роках керівництво митницею здійснював Державний митний комітет України — керівний орган перехідного періоду, створений на основі існуючих на той час радянських органів управління. 1996 року була створена Державна митна служба України, яка була головним керівним органом митниці до 2012 року. З 2012 по 2014 рік державне управління митницею здійснювалося новоствореним на той час Міністерством доходів та зборів. У 2014-2019 роках керівним органом митниці була Державна фіскальна служба України. 2019 року створено Державну митну службу України, яка отримала повноваження, необхідні для функціонування як орган державного управління у митній сфері, 8 грудня 2019 року.

Суспільна дискусія щодо того, якою має бути митниця, розпочалась з моменту створення Міністерства доходів і зборів, яке відбулося в після об'єднання Державних податкової і митної служб в одну структуру, в кінці 2012 року³. Ідея поєднання силових фіскальних відомств і концентрації важелів впливу в одних руках була дуже характерною для часів режиму Януковича, це викликало побоювання в підприємницькому середовищі⁴. Одним із аргументів об'єднання двох служб в один фіскальний орган, серед іншого, була ідея поєднати їх бази даних в одну, що мало б сприяти кращому адмініструванню податків та проведенню аналітичної роботи. У результаті створення єдиного фіскального органу не тільки не об'єднали бази даних, а й фактично ліквідували залишки підрозділів, які мали б проводити постмитний аудит підприємств. Тоді, на думку експертів, експеримент по об'єднанню цих органів був невдалим⁵, відбувались зловживання, створювались схеми уникнення оподаткування, контрабандного ввезення товарів тощо⁶.

У 2014 році Міністерство доходів та зборів було перетворено на Державну фіскальну службу, яка також поєднувала податкову та митні служби. Протягом 2015-2018 років тривали дискусії щодо місця та ролі митниці у системі органів державної влади України. Прихильники та противники відокремлення митниці в окремий орган наводили різні аргументи на користь своєї позиції. У 2017 році на порядку денному постало ще одне питання — можливості створення митниці у якості єдиної юридичної особи (на протигагу регіональній роздробленості), що, на думку прихильників цієї ідеї, мало встановити керованість системи та можливість впливати з центру на кадрові призначення по всій митній вертикалі. Противники ідеї продовжували наполягати на непрактичності та нежиттєздатності цієї ідеї. У грудні 2018 року Уряд ухвалює політичне рішення про створення державних митної та державної податкової служби, реорганізувавши Державну фіскальну службу. Податкова служба отримала можливість повноцінно запрацювати вже з літа 2019 року, тоді як митна служба реально запрацювала майже через рік після її формального створення — у грудні 2019 року.

У грудні 2018 року Уряд затверджує концептуальні засади реформування митного та податкового напрямків, а у липні 2019 року відповідний план заходів з реформування та розвитку системи органів, що реалізують податкову та митну політику⁷. Зокрема, митний напрямок плану містив майже 60 заходів. У травні 2020 року Уряд затверджує оновлений варіант зазначеного плану⁸, який на 99% повторює згаданий вище

³ Указ Президента України № 726/2012 від 24 грудня 2012 року «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади»

⁴ К. Пешко «Калетник против Клименко: на таможене выживет сильнейший?», <https://glavcom.ua/publications/121731-kaletnik-protiv-klimenko-na-tamozhne-vyzhivet-silnejshij.html>

⁵ Наприклад, «Главком», «Скрестить налоговую и таможеню не удалось», 15.08.2013 року <https://glavcom.ua/news/148499-skrestit-tamozhnju-i-nalogovuju-ne-udalos---eksperty.html>

⁶ І. М. Іванова «Тіньові схеми з експортом: сутність та шляхи усунення», «Наукові праці НДФІ», 2014, irbis-nbu.gov.ua

⁷ Розпорядження КМУ від 5 липня 2019 року № 542

⁸ Розпорядження КМУ від 13 травня 2020 року № 569 <https://bit.ly/2VmUIHP>

план липня 2019 року. Фактично, у ньому містяться оновлені строки виконання заходів, а сам план більше зорієнтований на кадрові та мотиваційні питання. Варто зазначити, що у підготовці заходів реформування митного та податкового напрямів брали участь широке коло експертів, представників бізнес-асоціацій та органів влади. Вони місять комплексне бачення реформ у цій сфері.

Але, як це часто буває в Україні, питання постало у конкретних іменах реалізаторів реформ. За період з липня 2019 по вересень 2020 року у митниці змінилося три керівника, що в українських реаліях має негативний вплив на роботу митних органів та суб'єктів ЗЕД.

Основні етапи реформування митниці як інституції з 2012 року:

- **грудень 2012 року** – створення Міністерства доходів та зборів, що об'єднало Державну митну та Державну податкову служби України
- **березень 2014 року** – реорганізація Міністерства доходів та зборів на Державну фіскальну службу України
- **грудень 2018 року** – створення Державної митної (та податкової) служб України шляхом реорганізації Державної фіскальної служби
- **грудень 2018 року** - ухвалення концептуальних засад реформування митного та податкового напрямків
- **липень 2019 року** – затверджено план заходів реформування митного та податкового напрямків
- **грудень 2019 року** – розпочато роботу Державної митної служби
- **травень 2020 року** – затверджено оновлений план заходів реформування митного напрямку
- **травень 2020 року** – розпочато перехід Держмитслужби до функціонування за моделлю єдиної юридичної особи.

Спрощення митних процедур

Покращення ділового середовища, зменшення вартості процедур для бізнесу, боротьба з контрабандою та «сірим» імпортом — основні цілі реформи митниці. Реформування та спрощення митних процедур є важливими заходами на шляху досягнення цілей реформи. В історичні ретроспективі каталізаторами змін в цій сфері ставали зовнішні чинники, такі як процес вступу України до Світової організації торгівлі, а пізніше – переговори щодо укладання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. Україна отримувала своєрідний порядок денний та дороговказ змін. На сьогодні, такими дороговказами у реформуванні митних процедур виступають вже згадана Угода про Асоціацію, яка містить окремий розділ, присвячений митним питанням та Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі, до якої Україна приєдналася. Найбільш конкретний та комплексний план також міститься і у вже згаданих засадах реформування митного та податкового напрямків.

До основних змін останніх років у митних процедурах можна віднести такі:

- впровадження єдиного вікна
- технічне переоснащення митниць, зокрема встановлення сканерів на окремих митних постах
- впровадження автоматичного митного оформлення режимів експорту, переробки на митній території, реекспорту
- впровадження інституту авторизованого економічного оператора
- впровадження режиму спільного транзиту та національної електронної транзитної системи
- удосконалення системи автоматизованого управління ризиками
- перехід роботи Держмитслужби до формату єдиної юридичної особи

Заходи з реформування митниці, що відбулися в 2020 році

Протягом 2020 року активно велася підготовка підзаконних нормативних актів, необхідних для впровадження інституту авторизованого економічного оператора та забезпечення функціонування режиму спільного транзиту (NCTS). Відповідні нормативні акти були ухвалені і наразі триває період впровадження цих нововведень. Зокрема, за заявами Держмитслужби України, перший заявник, який подав документи,

необхідні для отримання статусу АЕО успішно пройшов етап попереднього розгляду своєї заяви⁹. Це підприємство проходить наступний етап - проведення оцінки відповідності критеріям АЕО. Також триває тестове випробування системи спільного транзиту за участі підприємств – учасників тестового запуску.

В 2020 році тривали діджиталізація процесів і заходи з мінімізації залежності від людського фактору. Це включає розробку та впровадження комплексу ІТ продуктів (рішень), які мають зменшити вплив людського фактору, забезпечити автоматизацію та зручність процесів на митниці, а також розширити спектр послуг.

Розроблено та запроваджено такі електронні інструменти:

- Аналітичний інструмент Митниці ВІ <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/>
- Онлайн система скарг <https://cc.customs.gov.ua/>
- Калькулятор розрахунку митної вартості автомобіля <https://calc.customs.gov.ua/>
- Інфраструктурна карта митниці <https://map.customs.gov.ua/?locationTypes=1>
- «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» <https://cabinet.customs.gov.ua>, яке все ж таки наповнене недостатньо і працює з обмеженим функціоналом.

У розробці або в очікуванні впровадження знаходяться такі ІТ рішення, як:

- Інтерфейс відкритих даних;
- NCTS – електронна транзитна система;
- Кабінет взаємодії із митницею для громадян та бізнесу та єдине Вікно для взаємодії з контролюючими органами;
- Кабінет для роботи митних інспекторів;
- Система управління та опрацювання ризиків;
- Post-audit система перевірки діяльності бізнесу на базі статистики митниці та податкової.

Також важливий напрямок – розвиток митної інфраструктури. Це і збільшення кількості сканерів, відеокамер та інших технічних пристроїв, забезпечення належних умов роботи на митних пунктах пропуску та під'їздів до них тощо. Також у 2021 році триватиме певна нестабільність, пов'язана з переходом митниці до єдиної юридичної особи.

Наприкінці 2020 року розпочала роботу Громадська рада при Держмитслужбі, яка є одним із інструментів забезпечення діалогу влади та громадянського суспільства.

Не вирішене питання щодо суттєвого та системного підвищення зарплат митникам та підвищення їх статусу. Хоча відповідна робота активно ведеться новопризначеним керівництвом Держмитслужби.

У цілому, Держмитслужба хоча і повільно, із запізненням, але поступово виконує план дій із реформування системи органів, що реалізують державну митну політику. Це відбувається на фоні постійних змін у керівництві самої митниці та боротьби за вплив на неї серед різних груп, що негативно впливає на темп та якість впровадження реформ.

Головним критерієм оцінки роботи реформованої митниці залишатиметься наявність видимих, реальних та системних кроків у боротьбі з товарною контрабандою і відповідними «схемами» на митниці, зменшення витрат бізнесу на дотримання правил та процедур, дотримання принципу «рівних правил гри» для усього добросовісного бізнесу, та з іншого боку, збільшення наповнення державного бюджету.

Точка зору представників бізнесу на умови ведення зовнішньоекономічної діяльності, роботу митниці в цілому та в окремих аспектах є важливою для оцінки успішності реформи та внесення, за необхідності, коригувань у плани.

⁹ Інформація з Facebook сторінки Державної митної служби від 14.10.2020, <https://www.facebook.com/UkraineCustoms/posts/177302644004835/>

Основні результати опитування – підсумок

Результати опитування 2020 року демонструють, що бізнес позитивно сприймає реформи на митниці. Оцінка роботи митниці з точки зору бізнесу покращилася: значення індексу сприйняття роботи митниці зросло з досягло 0,43 на шкалі від -1 до 1. Це є найвищий результат за час проведення спостережень.

Оцінка роботи митниці найкращі за усі п'ять хвиль проведення цього моніторингу. Частка підприємств, які не бачать жодних проблем у роботі митниці, досягла максимального значення за усі хвилі цього опитування і склала 23%, що вдвічі більше, ніж у 2016 році. Разом із тим, більшість опитаних вважає, що митниці все ще потрібні зміни. Серед ключових проблем – недосконале митне законодавство та свідоме, на думку бізнесу, завищення митної вартості товарів на митниці.

В середньому витрати на здійснення однієї експортної операції становлять 4186 грн, що вдвічі менше, ніж для однієї імпоротної операції, де середні витрати на одну операцію складають 8429 грн. Також митне оформлення для підприємств-експортерів в середньому удвічі швидше, ніж для підприємств-імпортерів. В цілому оцінки експортерів щодо митної сфери є більш позитивними, ніж імпортерів.

Понад третина опитаних вважають, що реформа митниці відбувається у правильному напрямку, й лише кожен десятий думає, що напрямок реформування невірний. До найбільш очікуваних результатів реформи бізнес відносить скорочення часу при проходженні митних процедур та заходи, які сприятимуть цьому (автоматизація процедур, мінімізація людського фактору, подання усіх документів в електронному вигляді), а також, існування персональної відповідальності митників за заподіяну шкоду. Серед лідерів очікувань також посилення боротьби з контрабандою та посилення безпекових функцій митниці.

У цьому опитуванні підприємствам було поставлено питання про те, які митні процедури вони проходять при здійсненні ЗЕД та з якими труднощами стикаються при проходженні цих процедур. В результаті було визначено 7 процедур, з якими стикаються учасники ЗЕД: (1) попереднє митне оформлення; (2) прийняття рішень щодо митної вартості товарів; (3) прийняття рішення щодо класифікації товару; (4) взяття проб та зразків товарів; (5) надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні; (6) здійснення митного огляду товарів; (7) пост-митний аудит (документальні перевірки після митного оформлення). Для кожної процедури було визначено перелік труднощів, з якими можуть зіштовхуватися підприємства-учасники ЗЕД.

За виключенням окремих процедур, опитані підприємства нечасто повідомляють про труднощі при процедурах митного оформлення. Імпортери повідомляють про труднощі при митних процедурах частіше від експортерів. Класифікація товарів та прийняття рішення щодо їхньої митної вартості – найпроблемніші митні процедури для опитаних підприємств. Більше половини імпортерів повідомляють про труднощі на етапі прийняття рішення щодо митної вартості товарів. Спільними труднощами для різних митних процедур є завищення митної вартості товарів, вимоги надати багато додаткових документів та різний підхід до одних і тих же норм законодавства чи товарів.

Майже 2/3 експортерів не стикалися із затримкою вантажів порівняно з менш ніж половиною імпортерів. Головною причиною таких затримок при експорті та імпорті залишаються черги на кордоні. Успішність оскарження бізнесом дій митниці покращується. Частка підприємств з повністю або частково успішним досвідом оскарження – найбільша за 4 хвилі опитування з 2016 року.

Рівень поінформованості про процедуру оскарження залишається низьким: лише половина респондентів ознайомлені з нею. Лише кожен п'ятий респондент має досвід оскарження. Найбільше потребують вдосконалення обґрунтованість рішень, та забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарги.

Більше, ніж 2/3 опитаних не знають, що таке статус АЕО. Ідея спільного митного контролю з країнами-сусідками має значну підтримку з боку бізнесу, особливо на тих митницях, де великі черги. Частка бізнесу, що подає документи при ЗЕД в електронному вигляді, склала більше 80% у 2020 році. Вона практично не

змінюється з 2016 року – автоматизація на митниці не зростає. Платіжне доручення про сплату мита найчастіше подають лише в електронному вигляді.

Результати опитування 2020 року свідчать, що серед бізнесу зростає частка тих, хто відчув позитивний вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на діяльність підприємства. 39,3% керівників підприємств вважають, що їх підприємство виграло від запровадження Угоди. Це найвищий показник за весь час проведення дослідження з 2016 року.

Про наявність перешкод при здійсненні експортної та імпоротної діяльності повідомили найменше опитаних за всі хвили щорічного дослідження. Причому в 2020 році порівняно до 2018 року, частка експортерів, які повідомили, що стикались з проблемами скоротилась втричі — з 23,6% до 7,9%.

Основними перешкодами, на думку опитаних експортерів, є відсутність спрощених правил визначення походження товару та тривале очікування оформлення експорту на митниці. Для імпортерів, головними перешкодами є непрозорість визначення митної вартості товарів, складність митного і податкового законодавства, високі ставки митних платежів.

Інтернет залишається найбільш популярним джерелом інформації про регулювання ЗЕД в Україні та за кордоном. Однак при пошуку інформації про регулювання ЗЕД в країнах-партнерах важливими є персональні зв'язки (інформація від покупців та постачальників). Експортери та імпортери також користуються урядовими порталами. Про більшість урядових сайтів поінформовані близько 98-99% опитаних. Найчастіше опитані підприємці користуються сайтами ДМС та ДПС.

У 2020 році експортерам вдруге було запропоновано оцінити діяльність Офісу з просування експорту України, який у 2018 році трансформовано з проекту підтримки експорту/консультативно-дорадчого органу в державну установу. Згідно з отриманими результатами, рівень поінформованості експортерів про Офіс з просування експорту зріс від 27,8% у 2018 році до 34,1% у 2020 році. Середня оцінка діяльності Офісу з просування експорту становить 3,4 бала (у 2018 році — 3,3 бала).

У 2020 році майже третина (30,9%) підприємств-учасників ЗЕД були членами хоча б одного ділового об'єднання, включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо. Переважна більшість підприємств беруть участь лише в одному діловому об'єднанні. Лише 13,2% опитаних повідомили, що не готові платити за жодні послуги бізнес-асоціацій.

«Сірий імпорт» – це товари, ввезені з порушенням митних правил, у тому числі без оподаткування. Ця проблема актуальна для бізнесу, адже це створює нерівні умови для конкуренції. Це також важлива проблема для держави – не надходять митні платежі.

За оцінками респондентів, в середньому частка «сірого імпорту» на ринку складає 24,2% у 2020 році. Вона майже не змінилася з 2018 року, коли цю частку в середньому оцінювали як 25,3%. При цьому у 2020 році 72% підприємств змогли оцінити рівень «сірого імпорту» на своєму ринку. Це більше, ніж у 2018 році, коли таку оцінку змогли зробити лише дещо більше половини опитаних.

«Сірий імпорт» не входить до ключових проблем при імпорті (9-те місце у рейтингу проблем). Для усунення «сірого імпорту» з ринку опитані найчастіше пропонують спростити та здешевити митні процедури. На другому місці серед запропонованих заходів – створення системи контролю за товарами від імпорту до продажу.

Більш, ніж ¼ опитаних підтримують криміналізацію контрабанди товарів комерційного призначення, однак переважно пропонують ввести кримінальну відповідальність без позбавлення волі: цей варіант підтримують удвічі більше респондентів (53,2%), ніж кримінальну відповідальність з позбавленням волі (26,2%). Лише 15% респондентів виступають проти криміналізації контрабанди.

Більше половини респондентів вважають за потрібне ввести кримінальну відповідальність за усі товари, ввезені з порушенням митних правил.

Корупція на митниці – це проблема, про яку говорить бізнес та органи влади. Попередження та подолання корупції входить до пріоритетних кроків державних стратегічних документів, таких як Антикорупційна стратегія на 2020-2024 роки та План підвищення ефективності роботи митної служби.

44,2% опитаних вважають, що для успіху бізнесу важливі неформальні стосунки хоча б з одним органом влади. Це дещо більше порівняно з 2018 роком, коли таких респондентів було 39,3%. Найчастіше це митні та податкові органи, але важливість «дружби» з ними у 2020 році зменшилася.

У 2020 році зменшилися частки як експортерів, так і імпортерів, що стикаються з проблемою корупції. При цьому важливість корупції для експортерів, що стикаються з проблемами, збільшилася (вона вийшла на 5-те місце у рейтингу проблем), а для імпортерів, що стикаються з проблемами, практично не змінилася (11-те місце).

У 2020 році опитані рідше називали корупцію та хабарництво серед проблем на митниці, ніж у попередніх хвилях опитування. Незважаючи на те, що частки респондентів, що вказують на корупцію, зменшуються, сприйняття корупції як проблеми пов'язане з оцінкою роботи митниці: респонденти, які вказують на проблему корупції, та ті, які оцінюють рівень корупції як більший, дають гірші оцінки роботи митниці.

Основні результати опитування за темами

СТРУКТУРА ОПИТАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

- Серед 1045 підприємств, опитаних у 2020 році, представлені мікропідприємства (42,3%), малі (28%), середні (21,4%) та великі (8,2%) підприємства.
- Підприємства-учасники ЗЕД, які взяли участь в опитуванні, поділяються на три групи за видом ЗЕД: ті, які лише експортують, (24,4%), ті, що лише імпортують, (40,8%) та підприємства, що здійснюють як експорт, так і імпорт, (34,8%).
- Опитані підприємства-учасники ЗЕД працюють у секторах сільського господарства, промисловості, торгівлі та послуг.
- 86,8% підприємств повідомили, що працюють з митними брокерами.
- Європейський Союз є найпоширенішим напрямком як експорту, так і імпорту для опитаних підприємств.
- 67,5% респондентів склали чоловіки, тоді як 32,5% – жінки.

РЕФОРМА У МИТНІЙ СФЕРІ ОЧИМА БІЗНЕСУ

Оцінка роботи митниці

- Оцінки роботи митниці у 2020 році покращилися і стали найкращими за всі п'ять хвиль цього опитування, проведені ІЕД.
- 52,9% респондентів вважають, що «робота митниці в цілому ефективна, але вимагає деяких змін».
- Значення Індексу сприйняття роботи митниці найвище за весь час проведення опитувань: 0,43.
- Виключно експортери оцінюють роботу митниці найкраще. Виключно імпортери оцінюють роботу митниці найгірше та частіше вимагають масштабних реформ.
- Найкращі оцінки за галуззю – у с/г секторі.
- Середні та великі підприємства значно краще оцінюють роботу митниці, ніж малі та мікропідприємства.

Проблеми на митниці

- Продовжується тенденція зростання частки респондентів, які кажуть, що у роботі митниць немає жодних проблем. У 2020 році ця частка складала 23,5% опитаних, що більше, ніж у 2016-2018 роках.
- Сільське господарство – єдиний сектор, де частка підприємств, що не зустрічалися з проблемами (34,4%) перевищує частки тих, які називали інші проблеми.
- Як і у попередніх хвилях цього опитування, респонденти найчастіше називають недосконале митне законодавство серед проблем у роботі митниць. Однак, частка опитаних, які вказують на цю проблему, зменшилась порівняно з 2016-2018 роками.
- Під недосконалим митним законодавством опитані підприємства мають на увазі широкий спектр проблем, куди ввійшли: «бюрократія, велика кількість документів», «ускладнені процедури у законодавстві», «багатозначність, суперечливість законодавства», «постійні зміни в законодавстві», «проблеми з митною вартістю», «неспівпадіння норм законодавства України з іншими країнами», «непрозорість законодавства».
- Недосконале митне законодавство посідає перше місце для всіх опитаних незалежно від розміру, сектору та виду ЗЕД.

- На другому місці серед проблем для мікро- та малих підприємств – свідоме завищення митної вартості товарів, для середніх – постійні зміни структури та керівництва, а для великих – застаріле технічне оснащення.
- Мікро- та малий бізнес частіше вказує на корупцію як проблему у роботі митниці, ніж великий та середній.

Оцінка проблемності проходження різних видів контролю

- Рівень проблемності усіх видів контролю є низьким: від 61,1% (митний контроль) до 86,6% (контроль на харчову безпеку) опитаних не мають жодних проблем. Решта учасників ЗЕД переважно мають незначні проблеми.
- Середні оцінки проблемності проходження різних видів контролю не перевищують 1 бала з 5 («0» – не було проблем, 1 – «були незначні проблеми», «5» – були значні проблеми).
- Митний контроль є більш проблемним порівняно з іншими видами контролю, але проблеми переважно незначні.
- Проходження різних видів контролю є більш проблемним для імпортерів, ніж для експортерів. Це віддзеркалює вищий рівень проблем при імпорті в інших вимірах.
- Середні та великі підприємства переважно мають нижчий рівень проблем з проходженням різних видів контролю ніж мікро- та малі. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різного розміру є незначною.

Оцінка роботи Нової митниці

- Респонденти оцінювали роботу «Нової митниці», тобто митниці, яка функціонує з грудня 2019 року.
- Порівняння зроблене між часом проведення опитування (квітень-червень 2020 року) та аналогічним періодом 2019 року.
- Майже половина опитаних цінили роботу Нової митниці на добре та відмінно. Лише 8% дали незадовільну оцінку. Середня оцінка її роботи складає 3,6 бала.
- Виключно експортери оцінили роботу Нової митниці краще, ніж інші опитані (4 бали).
- 2/3 опитаних вважають, що ефективність роботи митниці не змінилася порівняно з 2019 роком. Серед відповідей опитаних підприємств, що відзначили зміни у роботі Нової митниці, позитивні оцінки переважають негативні на +13,8 в. п.

Оцінка окремих аспектів роботи Нової митниці

- Оцінки окремих аспектів роботи Нової митниці, окрім технічного оснащення, кращі, ніж загальна оцінка її роботи (3,6). Технічне оснащення митниці оцінили дещо нижче від інших аспектів: в середньому на 3,5 бали.
- 62,3% респондентів оцінили рівень корупції як низький (4 і 5 балів). Це більше, ніж частка позитивних оцінок технічного оснащення (49,7%), та менше порівняно з іншими аспектами, де частка позитивних оцінок перевищує дві третини.

Оцінка окремих характеристик технічного обладнання

- Оцінки всіх досліджуваних характеристик технічного оснащення митниці досить високі.
- Можливість подавати документи в електронному вигляді оцінена найкраще, що може свідчити про успішність запроваджених заходів автоматизації роботи митниці.
- Швидкість роботи програмного забезпечення та наявність інших технічних засобів митного контролю оцінені найнижче, що свідчить про потребу в подальшому інвестиціях в митну інфраструктуру.

- Виключно експортери оцінили усі характеристики краще від інших.
- Великі підприємства дали кращі оцінки таким характеристикам, як можливість подавати документи в електронному вигляді і наявність програмного забезпечення.
- У сфері торгівлі гірше оцінюють здатність програмного забезпечення виконувати його функції.

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів

- Опитані представники підприємств оцінили практично усі перелічені кваліфікації митних інспекторів на 4 або 4+ бали з п'яти.
- Здатність відповісти на запитання підприємців та надати необхідну інформацію оцінена найнижче: на 3,8 бала з п'яти. Це означає потребу в подальших тренінгах для інспекторів.
- Виключно експортери дещо краще оцінюють здатність інспекторів відповісти на запитання і працювати з технічними засобами контролю.
- Середні та великі підприємства дещо краще оцінюють усі кваліфікації.
- У сфері торгівлі найнижче оцінили здатність інспекторів відповісти на запитання, а у с/г секторі – найвище.

Зміна вартості процедур митного оформлення: експорт

- Вартість митного оформлення експорту продовжує зростати, але не так швидко, як раніше.
- Для більшості експортерів грошові витрати не змінилися, але вони частіше зростали, ніж зменшувалися. Майже 25% експортерів повідомили, що у 2020 році стали витратити більше коштів на митні процедури при здійсненні експорту, ніж у 2018 році.
- Найбільше зростання грошових витрат на митні процедури при експорті – для с/г сектору, найменше – для сфери послуг.
- Час митного оформлення експорту продовжує скорочуватися.
- Частка бізнесу, для якого воно стало швидшим, перевищує частку того, який почав витратити на це більше часу. Майже 32% експортерів сказали, що витрачають менше часу на відповідні митні процедури у 2020 році порівняно з 2018-м роком.
- Найпомітніше зменшення часу митного оформлення експорту – для великих підприємств.

Зміна вартості процедур митного оформлення: імпорт

- Вартість митного оформлення імпорту далі збільшується, але повільнішими темпами.
- Імпортери переважно повідомляють, що грошові витрати на митне оформлення імпорту не змінилися за останні 2 роки. 21,2% імпортерів повідомили про те, що ці витрати для них зменшились.
- Лише у сфері послуг зменшення витрат поширеніше, ніж збільшення.
- Тривалість митного оформлення імпорту зменшується, але не також меншими темпами. Для більшості імпортерів вона не змінилася. Для решти – переважно скоротилася. При цьому у сфері послуг найрідше повідомляють про скорочення часу оформлення.

Витрати часу та коштів на митне оформлення

- Середні часові витрати на проходження 1 експортної операції становлять 8,9 годин, що майже в 2 рази менше, ніж при імпорті – 16 годин. Офіційні та неофіційні платежі, штрафні санкції при експорті в середньому в 2-3 рази нижчі, ніж при імпорті.
- Штрафи можуть бути найбільшою складовою фінансових витрат на експорт. Середній розмір штрафу при експорті та імпорті перевищує середній розмір неофіційних платежів в декілька десятків разів.

Низькі неофіційні платежі на фоні високих штрафів можуть свідчити про низьку ймовірність покарання.

- В середньому витрати на здійснення однієї експортної операції (4186 грн.) у 2 рази нижчі, ніж для однієї імпоротної операції (8429 грн). Вища вартість імпорتنих операцій ніж експортних може віддзеркалюватися в інших аспектах роботи митниці (наприклад, проходження різних видів контролю), щодо яких оцінки імпортерів є гіршими, ніж експортерів.
- Витрати на штрафні платежі при експорті та імпорті можуть бути найбільшою складовою витрат підприємств, адже в десятки разів перевищують розмір офіційних та неофіційних платежів. Це може спричиняти високі ризики щодо використання неофіційних платежів, зокрема для уникнення штрафних санкцій.

Швидкість митного оформлення

- Швидкість митного оформлення оцінювалася за двома вимірами: 1) тривалість в годинах та 2) оцінка опитаних. Тривалість митного оформлення на різних митницях у середньому становить 10,4 години.
- Для підприємств-експортерів митне оформлення в середньому є у два рази швидшим, ніж для підприємств-імпортерів – 7,7 год проти 14,1 год. Зі зменшенням розміру підприємств, зростає кількість годин, яку опитані визначають як тривалість митного оформлення.
- Тривалість митного оформлення найменша на Закарпатській (4,3 год) та Північній (4,8 год) митниці, а найбільша — на Одеській митниці (16,7 год).
- Середня оцінка швидкості митного оформлення становить 3,6 бала. Високі оцінки «4» або «5» балів вказали 50,4% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 8,8%.
- Різниця між оцінками різних видів підприємств є незначною. Найвищі оцінки отримала швидкість митного оформлення на Північній митниці (3,9 бала), а найнижчі — на Одеській митниці (3,4 бала).

Швидкість митного огляду

- Швидкість митного огляду визначалась за двома вимірами: (1) тривалість в годинах та (2) оцінка опитаних. Митний огляд в середньому триває 2,5 години.
- Подібно до митного оформлення, митний огляд більш швидкий для експортерів ніж для імпортерів. Тривалість митного огляду зростає зі зменшенням розміру підприємств.
- Тривалість митного огляду найменша на Закарпатській (1,1 год) та Північній (1,4 год) митниці, найбільша — на Одеській митниці (4,3 год).
- Респонденти оцінюють проходження митного огляду в середньому вище ніж митне оформлення в цілому – 3,8 бала з 5 можливих. Високі оцінки «4» або «5» балів вказали 51,5% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 5,1%.
- Різниця між оцінками різних видів підприємств є незначною. Найвищі оцінки отримала швидкість митного огляду на Північній митниці (4,3 бала), а найнижчі — на Буковинській та Закарпатській (3,6 бала).

Оцінка реформ на митниці та очікування від них

- Понад третина опитаних вважають, що реформа митниці відбувається у правильному напрямку, й лише кожен десятий думає, що напрямок реформування невірний.
- До найбільш очікуваних результатів реформи бізнес відносить скорочення часу при проходженні митних процедур та заходи, які сприятимуть цьому (автоматизація процедур, мінімізація людського фактору, подання усіх документів в електронному вигляді), а також персональної відповідальності митників за заподіяну шкоду. Серед лідерів очікувань також посилення боротьби з контрабандою та посилення безпекових функцій митниці.

МИТНІ ПРОЦЕДУРИ, ЗАТРИМКИ ВАНТАЖІВ, ОСКАРЖЕННЯ, ЄДИНЕ ВІКНО ТА ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ

Проблеми, пов'язані з проходженням певних процедур

- Підприємства, які взяли участь в опитуванні, повідомили про те, які митні процедури вони проходили у своїй зовнішньоекономічній діяльності та з якими труднощами стикаються при кожній з цих процедур.
- Серед усіх процедур митного оформлення найбільш проблемними з точки зору імпортерів є процедури прийняття рішень щодо класифікації товару, прийняття рішення щодо митної вартості товарів та взяття проб та зразків товарів.

Процедура «Попереднє митне оформлення»

- Найбільша проблема на етапі попереднього митного оформлення, на думку експортерів, – це технічні проблеми, у тому числі з комп'ютерною обробкою документів.
- Наступна за важливістю проблема – це неузгодженість українських та закордонних документів.
- Проблема №1 при попередньому митному оформленні для імпортерів – це неузгодженість українських та закордонних документів. Далі йдуть труднощі з попередньою класифікацією, тривалість процедури технічні проблеми викликані, зокрема комп'ютерною обробкою.
- Експортери частіше від імпортерів повідомляють про технічні проблеми, імпортери частіше вказують на неузгодженість між українськими та закордонними документами.
- Корупція – найменш поширена проблема при цій процедурі, але при імпорті про неї повідомляють удвічі частіше, ніж при експорті.

Процедура «Прийняття рішень щодо класифікації товарів»

- Експортери найчастіше називають такі проблеми при класифікації товарів, як необґрунтоване присвоєння коду з вищою ставкою мита, відмова митних органів визнавати заявлений код товару та неврахування основних правил інтерпретації УКТ ЗЕД.
- Корупція, тривалість процедури та складання протоколу при порушенні митних правил при збільшенні ставки мита замикають рейтинг труднощів експортерів при оцінці труднощів процедури прийняття рішень щодо класифікації товару.
- Найпоширеніша проблема при процедурі прийняття рішення щодо класифікації товару з точки зору імпортерів – необґрунтоване надання товару коду з вищою ставкою мита.
- На другому місці з великим відривом – проблема неоднакової класифікації однакових товарів, третє місце посідає вимоги надання великої кількості додаткових документів.
- Четверте та п'яте місце за проблемами пов'язаними з кодами товарів — відмова митних органів визнавати заявлений код товару та неможливість завчасно передбачити код товару.
- Корупція посідає останнє місце (перед «іншим») в рейтингу труднощів при прийнятті рішення щодо класифікації товарів з точки зору імпортерів.

Процедура «Прийняття рішень щодо митної вартості товарів»

- Експортери найчастіше називають такі проблеми при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів, як відмова митниці визнавати ціну товару за контрактом та необґрунтоване (на думку бізнесу) підвищення митної вартості товарів.
- Важливі проблеми з точки зору експортерів також стосуються документів: це вимоги надати внутрішні документи та вимоги надати велику кількість додаткових документів.

- Обидві проблеми називає приблизно один з кожних чотирьох експортерів, які повідомили про труднощі на етапі прийняття рішень щодо митної вартості товарів.
- Більше 60% імпортерів повідомляють про необґрунтоване збільшення митної вартості та відмову митниці визначити вартість за контрактом при цій процедурі.
- Більше 50% імпортерів вказують на непрозорість визначення митної вартості та на вимоги митниці надати багато додаткових документів.

Процедура «Взяття проб та зразків товарів»

- Більше 50% експортерів, які вказали, що зіштовхувалися з труднощами при взятті проб і зразків товарів, однак не обрали жодної з запропонованого списку труднощів.
- Для тих, які вказали на конкретні труднощі, основні – це різний підхід до одного і того ж законодавства з боку митників та значна тривалість процедури.
- Головна проблема для імпортерів при процедурі взяття проб та зразків товарів – це значна тривалість процедури взяття проб і зразків товарів.
- На другому та третьому місці для імпортерів – такі проблеми, як необґрунтоване проведення цієї процедури та різний підхід до одних і тих же вимог законодавства з боку митників.

Процедура «Надання сертифікатів проходження на товар при митному оформленні»

- Основна проблема, на яку вказують експортери при процедурі надання сертифікатів походження на товар, – це вимога надавати багато додаткових документів.
- На 2му місці з точки зору експортерів – така проблема, як значна тривалість цієї процедури.
- При цьому третина експортерів, які повідомили про труднощі при цій процедурі, не обрали жодної з перелічених проблем.
- Говорячи про труднощі при процедурі надання сертифікатів походження на товар, імпортери найчастіше повідомляють про таку проблему, як вимоги митниці надавати багато додаткових документів.
- Приблизно кожен 5й імпортер повідомляє про такі проблеми, як ручне управління при прийнятті рішень щодо сертифікатів походження та значна тривалість процедури.

Процедура «Митний огляд товарів»

- Серед експортерів, які повідомляли про перешкоди на етапі митного огляду товарів, більше 40% не обрали жодної з перелічених проблем при проходженні цієї процедури.
- Значна тривалість митного огляду займає перше місце серед проблем при цій процедурі для експортерів. На другому місці зі серед проблем – з істотним відривом – необґрунтованість митного огляду. Третє-четверте місця ділять неоднаковий підхід при огляді однакових товарів та пошкодження упаковки.
- Питання штрафів, корупція, складність процедури, непрозорість прийняття рішення посідають останні позиції в рейтингу труднощів, з точки зору експортерів.
- Серед імпортерів, які повідомляли про перешкоди на етапі митного огляду товарів, більше 30% не обрали жодної з перелічених проблем при проходженні цієї процедури.
- Основною проблемою при проходженні процедури митного огляду товарів, з точки зору імпортерів, є значна тривалість митного огляду. Друге місце посідає проблема пошкодження упаковки товарів та погіршення їхнього вигляду. Третє місце серед проблем при митному огляді (для кожного четвертого імпортера) займає проблема необґрунтованості митного огляду.

- Необґрунтовані штрафи, ініціювання пере-огляду та проведення митного огляду більше одного разу для однієї операції ЗЕД посідають останні місця в рейтингу труднощів для при проходженні митного огляду з точки зору імпортерів.

Процедура «Пост-митний аудит»

- Майже половина експортерів не вказали на жодну із перелічених в анкеті проблем при пост-аудиті.
- Різний підхід до одних і тих же вимог законодавства з боку митників та аудиторів – основна перешкода при цій процедурі, з точки зору експортерів.
- Далі в рейтингу труднощів, з точки зору експортерів, йдуть необґрунтоване збільшення митної вартості товарів на етапі пост-митного аудиту та значну тривалість процедури пост-аудиту.
- Більше 40% імпортерів не вказали на жодну з перелічених проблем при пост-аудиті.
- Основна проблема при процедурі пост-митного аудиту з точки зору імпортерів — різний підхід до одних і тих же вимог законодавства з боку митників та аудиторів.
- На другому місці — складність процедури. Зауважимо, що складність процедури пост-аудиту знаходиться на 2му місці у рейтингу проблем для імпортерів, тоді як для експортерів – на 5-му. Імпортери повідомляють про цю проблему майже удвічі частіше, ніж експортери.
- Третє-четверте місця в списку труднощів з точки зору імпортерів поділяють необґрунтоване збільшення митної вартості товару на етапі пост-аудиту та значна тривалість процедури пост-аудиту.

Рекомендації для вирішення проблем, що виникають при різних процедурах митного оформлення

- Респонденти, які зіштовхувалися з труднощами при різних процедурах митного оформлення, висловили свої думки щодо того, що потрібно робити для вирішення цих проблем.
- Першочерговими заходами для вирішення проблем, які виникають при процедурі попереднього митного опитування, підприємства найчастіше називають уніфікацію документів українського та міжнародного зразка та повну автоматизацію цієї процедури.
- Більшість бізнесу вважає, що для вирішення проблем при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів, митниці потрібно використовувати митну вартість товару згідно з наданих підтверджуючих документів.
- Також для вирішення проблем на цьому етапі митного оформлення часто пропонують скоротити перелік документів, необхідних для підтвердження ціни, ввести жорсткішу відповідальність працівників митних органів та збільшити прозорість прийняття рішень щодо митної вартості.
- Вирішення проблем, з якими бізнес зіштовхується на етапі пост-аудиту, вимагає, на думку підприємств, насамперед, скорочення переліку документів, необхідних для проходження аудиту, та спрощення цієї процедури.

Затримки вантажів під час митного контролю

- Результати дослідження свідчать, що експортери стикаються зі затримками менш часто ніж імпортери. Майже 2/3 експортерів (59,6%) повідомили, що не стикалися із затримкою вантажів порівняно з менш ніж половиною імпортерів (45,2%).
- Черги на кордоні залишаються головною причиною затримок під час митного контролю як для експортерів, так і імпортерів. Про це повідомили відповідно 69,8% експортерів та 65,4% імпортерів, які стикалися зі затримками. У 2018 році черги на кордоні також були головною причиною затримок.
- Для імпортерів важливими причинами затримок також є зміна митної вартості товарів, зауваження до документів та проведення митного огляду у пунктах пропуску через кордон. Для експортерів інші

важливі проблеми – проведення митного огляду у пунктах пропуску через кордон, зауваження до документів та нестача інспекторів на місцях.

- Результати дослідження свідчать, що зі зростанням розміру підприємства зменшується ймовірність затримок під час митного контролю. Найменше затримок на кордоні зазнає великий бізнес.
- У розрізі секторів найменше стикаються зі затримками сільськогосподарські та промислові підприємства. Водночас у торгівлі та сфері послуг нижча частка підприємств, які ніколи стикалися зі затримками.

Чи варто поступитися на митниці, щоб уникнути простою товарів?

- Представників бізнесу запитали, чи погоджуються вони з твердженням, що задля уникнення простою товарів доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, на їхню думку, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку.
- 41% респондентів погодилися з цим твердженням.
- Це вказує на те, що тривалі і складні для бізнесу процедури на митниці створюють ризики корупції та порушення законодавства. Разом з цим, майже половина опитаних не погоджуються з цим твердженням.
- Виключно імпортери та підприємства, що імпортують та експортують, частіше від виключно експортерів погоджуються з цим твердженням.
- Отже, імпортери можуть бути більше вразливі до загрози простою вантажів через незаконні або надмірні вимоги митниці.
- Мікро- та малі підприємства частіше від середніх та великих погоджуються з цим твердженням.
- Найчастіше з цим твердженням погоджуються підприємства, що здійснюють митне оформлення на Дніпровській та Одеській митницях.
- Найрідше – ті, що здійснюють митне оформлення на Подільській та Поліській митницях.
- Серед підприємств на Поліській митниці – найбільша частка опитаних, які не змогли відповісти на це запитання (29,4%). Найменше таких респондентів на Чорноморській митниці (2,3%).

Оскарження дій митних органів

- У 2020 році 53,5% респондентів повідомили, що ознайомлені з можливістю та процедурою адміністративного та судового оскарження дій митних органів. Таким чином показник знаходиться приблизно на рівні 2018 року. Тоді з процедурою адміністративного та судового оскарження були ознайомлені 51,5% респондентів.
- У 2020 році 18% опитаних повідомили, що мали досвід оскарження (у 2018 році – 15,9%). Таким чином впродовж останніх років ситуація залишається майже незмінною.
- Бізнес, що експортує та імпортує, а також великі підприємства, краще ознайомлені з можливістю оскарження та частіше мають такий досвід.
- Найкраще з можливістю та процедурою адміністративного або судового оскарження дій митниці ознайомлені опитані на Північній митниці (64,7%), найгірше – на Буковинській (37,5%).
- Досвід оскарження найчастіше мали підприємства Дніпровської митниці (35,0%), найрідше – Волинської митниці (5,3%)
- Оскарження дій митних органів було частково або повністю успішним для 87,8% підприємств, які мали такий досвід. Це найбільша частка за 4 хвили опитування з 2016 року.

- Згідно з результатами дослідження, порівняно з 2018 роком вдвічі зменшилась частка респондентів з неуспішним досвідом.
- Результати дослідження свідчать, що найбільш позитивний досвід щодо митного оскарження мають підприємства, які виключно експортують. Зокрема 68,8% експортерів (які виключно експортують), які оскаржували рішення митних органів, мали повністю успішний досвід, а серед імпортерів (які виключно імпортують) – лише 46,2%.
- Згідно з результатами опитування, лише 51,1% підприємств, які оскаржували дії митних органів, вказали, що їм було забезпечено право на заслуховування.
- Результати опитування вказують, що лише 36,2% підприємств, які мали досвід митного оскарження, вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою.
- 29,7% підприємств повідомили, що не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (через простий транспорту, витрати на правову допомогу тощо), хоча вони вважали рішення та/або дії митниці незаконними.
- Про економічну недоцільність більш часто повідомляють імпортери, підприємства менших розмірів та представники сфери торгівлі.
- Найчастіше про економічну недоцільність повідомляють на Дніпровській та Поліській митницях, найрідше – на Чорноморській, Буковинській та Закарпатській митницях.
- Найчастіше про випадки економічної недоцільності митного оскарження повідомляють підприємства Дніпропетровської та Одеської областей. Найрідше повідомляють у Херсонській, Житомирській та Закарпатській областях
- В семи регіонах частка підприємств, що не оскаржували митні дії через економічну недоцільність, становить третину і більше від опитаних.
- На думку опитаних підприємств, у сфері оскарження дій митних органів найбільше потребують вдосконалення: обґрунтованість рішень митного органу за результатами розгляду скарги, забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарги.
- Згідно з результатами опитування, лише кожен десятий респондент (менше 10% опитаних вважають), що жоден з аспектів оскарження не потрібно вдосконалювати.
- МСП частіше від підприємств великого розміру вказують на необхідність відкритого розгляду скарг та покращення обґрунтованості рішень. Водночас великі підприємства частіше висловлюють потребу у швидкому та зрозумілому випуску товарів у вільний обіг.

Єдине вікно

- Митне законодавство передбачає, що усі суб'єкти ЗЕД за рідкісними виключеннями проходять митні процедури через систему «єдиного вікна».
- 18,9% опитаних підприємств повідомили, що проходили митний контроль через «єдине вікно».
- Більшість респондентів (70%) працюють через митних брокерів або не змогли відповісти на запитання про те, чи у них є досвід проходження митних процедур через «єдине вікно».
- Без врахування цих респондентів частка підприємств, що користувалися «єдиним вікном», складає 63,3%, що значно менше, ніж передбачено законодавством.
- Виключно експортери найчастіше повідомляють, що не мали досвіду проходження митних процедур через «єдине вікно».
- Що більшим є розмір підприємств, тим більше вони користуються «єдиним вікном»: зменшується частка підприємств, які працюють через митних брокерів.

- Підприємства на Слобожанській та Закарпатській митницях найчастіше повідомляють про те, що мають досвід проходження митних процедур через «єдине вікно».
- На Волинській митниці найрідше повідомляють про такий досвід – тут найбільша частка респондентів, що працюють через митних брокерів або не змогли відповісти (84,2%).
- На Північній та Одеській митницях бізнес найчастіше повідомляє, що не має такого досвіду.
- 63,1% підприємств, які проходили митний контроль через «єдине вікно», сказали, що час проходження контролю через «єдине вікно» триває менше 4 годин.
- 16,7% сказали, що воно триває рівно 4 години, і майже така ж частка – що цей контроль перевищує 4 години.
- Виключно імпортери частіше від інших підприємств повідомляють, що ця тривалість перевищує 4 години. Великі підприємства найкраще оцінюють тривалість проходження процедур через «єдине вікно»: 72,7% стверджують, що це займає менше 4 годин і лише 4,5% – що більше 4 годин.
- У сферах торгівлі і послуг час проходження «єдиного вікна» оцінюють найдовше: приблизно кожен четвертий респондент сказав, що воно займає більше 4 годин.
- 38,4% підприємств, що проходили митні процедури через «єдине вікно», вказали, що при митному контролі через «єдине вікно» діє принцип «мовчазної згоди». При цьому майже така ж частка опитаних – 35,4% – сказали, що цей принцип не діє.
- Виключно експортери найчастіше вважають, що на «єдиному вікні» діє принцип «мовчазної згоди» (51,6%). Натомість виключно імпортери найчастіше не погоджуються з цим (41,5%).
- Мікропідприємства рідше від інших підтверджують, що на «єдиному вікні» діє принцип «мовчазної згоди» (21,2%).
- Представники сфери торгівлі рідше від інших підтверджують, що цей принцип працює.
- 63,6% респондентів, які проходили митний контроль через «єдине вікно», підтвердили, що усі документи подаються через цю систему в електронному вигляді.
- Водночас, удвічі менша частка (31,3%) респондентів сказала, що не усі документи подаються через «єдине вікно» в електронному вигляді.
- Бізнес, що експортує та імпортує, рідше від решти говорить про те, що усі документи подаються в електронному вигляді (59,6%).
- Подання усіх документів в електронному вигляді частіше від решти підтверджують мікропідприємства (69,2%).
- У сфері послуг це підтверджують рідше порівняно з іншими секторами (46,2%).

Статус АЕО

- Майже 70% опитаних не знають, що таке статус Авторизованого економічного оператора (АЕО). 14,7% повідомили, що хотіли б отримати статус АЕО. 15% повідомили, що не бажають отримати цього статусу.
- Це вказує на можливі прогалини в комунікації щодо цієї можливості. Це також може бути наслідком затримок у впровадженні інституту АЕО, що зменшило зацікавленість.
- Підприємства, що експортують та імпортують, найбільше зацікавлені в отриманні статусу АЕО.
- Великі підприємства приблизно удвічі частіше від малих та середніх та втричі частіше від мікропідприємств хотіли б отримати статус АЕО.
- 3-поміж підприємств різних секторів у цьому статусі найбільше зацікавлені у сфері послуг.

- Найчастіше бажання отримати статус АЕО висловлюють підприємства на Подільській та Буковинській митницях.
- Найрідше – на Чорноморській митниці. На цій же митниці опитані найчастіше не знають про цей статус (79,1%).
- Найбільша частка респондентів, які не хотіли б отримати статусу АЕО, – на Північній митниці.

Спільний митний контроль

- 68,1% підприємств позитивно оцінили ідею впровадження спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок.
- Ймовірно, завдяки цьому підприємства сподіваються отримати швидший/кращий сервіс на митниці або покращити його прозорість.
- Лише 3,2% підприємств оцінили цю ідею негативно.
- Між підприємствами різних видів ЗЕД та розмірів немає істотних відмінностей у сприйнятті ідеї спільного митного контролю.
- Найчастіше позитивні оцінки ідеї спільного митного контролю висловлюють у сфері послуг (79,2%).
- Найбільшу підтримку спільному митному контролю висловлюють підприємства на Волинській митниці, найменшу – на Дніпровській.
- Найбільше негативних оцінок цієї ініціативи – на Буковинській митниці.

Електронний документообіг

- Близько половини підприємств подають більшість або всі документи в електронному вигляді, ще понад 30% – частину документів.
- Частка підприємств, що не надають документів в електронному вигляді, дещо зросла у 2020 році порівняно з попередніми хвилями опитування.
- Виключно імпортери надають документи в електронному вигляді частіше від підприємств, що здійснюють експорт.
- Використання електронного документообігу зростає зі збільшенням розміру підприємств.
- Найактивніше електронний документообіг використовують с/г підприємства, найменше – у сфері послуг.
- На Одеській та Північній митницях підприємства найчастіше подають хоча б частину документів в електронному вигляді.
- На Чорноморській та Волинській митницях підприємства найрідше використовують електронний документообіг в ЗЕД. Більше 25% не подають документів в електронному вигляді на цих митницях.
- Найчастіше виключно в електронному вигляді надають платіжне доручення про сплату мита. Найрідше – ветеринарний сертифікат.
- Частота подання усіх документів лише в електронному вигляді зросла порівняно з 2018 роком. Особливо це стосується сертифікату відповідності/якості, сертифікату походження та контракту (+12 в. п. і більше).
- Ветеринарний сертифікат частіше від інших документів подають лише в паперовому вигляді.
- Документи, що часто подають виключно в електронному форматі, – платіжне доручення про сплату мита, декларація митої вартості тощо – серед тих, які найрідше подають лише у паперовому вигляді.
- Рахунок (інвойс) частіше від інших документів подають і в електронному, і в паперовому форматах.

Угода про асоціацію, перешкоди ЗЕД, джерела інформації та роль бізнес-асоціацій

Оцінка впливу Угоди про асоціацію

- У 2020 році, порівняно з попередніми хвилями опитування, спостерігається найвища частка підприємств, які позитивно оцінили вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (у тому числі створення зони вільної торгівлі з ЄС) – 39,3%. У 2016-2018 роках цей показник залишався приблизно близько 30%.
- Лише майже 6% опитаних вказують, що їхнє підприємство значно або незначно прогало. Частка респондентів, котрі відчували негативний вплив, залишається майже незмінною з 2016 року.
- Кожен другий респондент вважає, що Угода не вплинула на підприємство.
- Підприємства, що поєднують експорт та імпорт або лише імпортують, найбільшою мірою відчували позитивний вплив.
- Згідно з результатами дослідження, серед експортерів продовжує залишатися найнижчий рівень позитивних оцінок.
- Результати опитування вказують, що у 2020 році майже дві третини експортерів досі не відчували впливу Угоди. Однак частка негативних оцінок експортерів зменшилася майже вдвічі порівняно з 2016 роком.
- У 2020 році, порівняно з 2016 роком, зросла частка позитивних оцінок для всіх видів ЗЕД.
- Згідно з результатами дослідження, великий бізнес більшою мірою відчуває позитивний вплив Угоди порівняно із сектором МСП. Серед великого бізнесу також менша частка підприємств, які не можуть оцінити вплив Угоди.
- У 2020 році рівень позитивних оцінок вищий серед підприємств усіх розмірів порівняно з 2016 роком. При цьому частка позитивних оцінок мікро- та малого бізнесу зросла майже вдвічі.
- Сектор торгівлі найбільшою мірою відчув позитивний вплив Угоди про асоціацію. На противагу цьому, серед сільськогосподарських підприємств найнижча частка позитивних оцінок.
- У сфері послуг найвища частка респондентів, котрі вказують про прогаш від впливу Угоди. Зокрема, про значні або незначні втрати вказує кожен десятий респондент.
- Порівняно з 2016 роком, майже в півтора рази зросли частки позитивних оцінок промислових та торговельних підприємств. Водночас майже не змінився рівень позитивних оцінок підприємств сільського господарства та сфери послуг.
- Львівська область – лідер позитивних оцінок, єдиний регіон, де такі оцінки переважають (більше 50%). Майже кожен другий респондент дає позитивні оцінки у Рівненській (48,3%), Тернопільській (48,0%) та Чернівецькій (47,6%) областях.
- Згідно з результатами опитування, найнижча частка позитивних оцінок спостерігається в Херсонській області, лише кожен п'ятий опитаний (18,2%).
- У шести регіонах відсутні респонденти, котрі відчували негативний вплив на їхнє підприємство. Також у більш як в половині регіонів негативні оцінки вплив Угоди становлять менше 4%.
- У Херсонській області також найвища частка респондентів, які вважають, що їхнє підприємство прогало від Угоди (13,6%).
- В рамках дослідження також було підраховано показник оцінок впливу Угоди про асоціацію – різниця між позитивними та негативними оцінками щодо впливу Угоди про асоціації.
- Найвищий балансовий показник – у Львівській області (+51). Результати дослідження вказують, що високі значення балансового показника переважно у західних та центральних регіонах.

- Найнижчий показник – у Херсонській області (+0,05). Тобто у Херсонській області позитивні оцінки лише на 5 в. п. перевищують негативні.

Очікуваний вплив Угоди про асоціацію

- Частка підприємств, які вважають, що їхнє підприємство виграє від Угоди про асоціацію (у тому числі зони вільної торгівлі з ЄС) впродовж найближчих п'яти років, у 2020 році (44,9%) зросла порівняно з 2018 роком (41,1%). Однак підприємства досі залишаються менш оптимістичними порівняно з результатами 2016 та 2017 років (очікування останнього були найбільш оптимістичними).
- Частка респондентів, котрі очікують негативний вплив, залишається майже незмінною з 2016 року.
- Четверть опитаних учасників ЗЕД не може визначити, яким буде вплив Угоди на підприємство за п'ять років. Найнижчий рівень невизначеності щодо майбутнього впливу Угоди був у 2017 році (лише кожен п'ятий з опитаних тоді не міг визначитися з цього питання).
- Згідно з результатами дослідження, майже кожен другий керівник підприємств, що імпортують, або водночас експортують та імпортують, мають позитивні очікування. Рівень позитивних очікувань підприємств, які імпортують, або поєднують експорт та імпорт, нижчий ніж у 2016 році.
- Підприємств, які займаються лише експортом, мають найменш позитивні очікування (лише кожен третій опитаний). Однак у 2020 році частка позитивних очікувань експортерів перевищує показник 2016 року.
- Серед експортерів найвища частка респондентів, котрі не очікують впливу Угоди на підприємство та тих, хто не зміг визначитися буде вплив чи ні.
- Результати дослідження свідчать, що підприємства великого розміру мають найбільш оптимістичні очікування щодо впливу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
- Частка позитивних очікувань є майже однаковою серед мікро-, малих та середніх підприємств.
- Зі збільшенням розміру підприємств, рівень невизначеності щодо впливу Угоди зменшується. Згідно з отриманими даними, серед представників МСП рівень невизначеності вищий ніж серед великих підприємств.
- Порівняно з 2016 роком, зменшилася частка позитивних очікувань серед великого та середнього бізнесу, однак зросла серед малого та мікро.
- Згідно з отриманими даними, у 2020 році частка позитивних оцінок майже не відрізняється між секторами, однак частка позитивних оцінок вища у промисловості та торгівлі.
- Дані дослідження свідчать, що у сільському господарстві найвища частка опитаних, котрі вважають, що Угода не вплине на їхні підприємства в найближчі п'ять років.
- У сфері послуг найвища частка респондентів, котрі мають негативні очікування. Результат перевищує в декілька разів показник для інших секторів.
- Порівняно з 2016 роком, майже не змінилася частка позитивних очікувань у послугах, торгівлі та промисловості. У сільському господарстві частка позитивних очікувань зменшилася майже на 7 в. п.
- Найбільша невизначеність щодо того, яким буде вплив Угоди серед підприємств сфери послуг.
- Учасники ЗЕД з Черкаської (62,5%), Львівської (60,3%) та Тернопільської (60,0%) областей мають найбільш позитивні очікування щодо впливу Угоди. У цих регіонах про можливий позитивний вплив повідомили майже 2/3 опитаних.
- Найменша частка підприємств, які очікують позитивних результатів, у Кіровоградській (30,0%), Запорізькій (31,7%) та Чернігівській (34,5%) областях. Лише близько третини опитаних надали позитивні оцінки.

- У Тернопільській, Житомирській та Сумській області відсутні респонденти, котрі б передбачали негативний вплив на їхні підприємства. При цьому в половині регіонів негативні очікування мають 5% і менше респондентів.
- У Кіровоградській області найвища частка респондентів, які очікують негативного впливу – 15,0%. Також висока частка негативних оцінок у Чернівецькій (14,3%), Херсонській (13,6%) та Одеській областях (12,3%).
- В рамках дослідження також було підраховано показник оцінок впливу Угоди про асоціацію – різниця між позитивними та негативними оцінками щодо очікуваного впливу Угоди про асоціацію.
- Найвище значення балансового показника очікувань у Тернопільській області (+0,60). Також високі результати продемонстровані у Львівській та Черкаській областях (відповідно по +0,58).
- Найнижчий показник балансового показника виявлено у Кіровоградській області – лише +0,15.
- Згідно з отриманими результатами, високі значення балансового показника переважно у західних та центральних регіонах. Така ситуація відповідає розподілу високих значень балансового показника для оцінок наявного впливу Угоди.

Перешкоди при експорті

- Згідно з результатами дослідження, у 2020 році показник наявності перешкод при експорті найнижчий за всі хвилі дослідження з 2016 року.
- Наявність перешкод майже не відрізняється для підприємств, які лише експортують, або поєднують експорт та імпорт.
- Отримані результати свідчать, що великі та малі підприємства (10,4% та 10,7%) частіше повідомляють про перешкоди при експорті порівняно з мікро (8,1%) та середніми (4,1%).
- У галузевому розрізі найчастіше мають справу з перешкодами при здійсненні експорту підприємства сфери послуг (22,6%).
- У чотирьох регіонах відсутні скарги на наявність перешкод (Чернівецька, Тернопільська, Житомирська та Донецька області).
- На противагу цьому, найчастіше про наявність перешкод повідомляють експортери з Рівненської, Сумської, Кіровоградської, Івано-Франківської та Полтавської областей (кожен п'ятий опитаний).
- Згідно з отриманими результатами, головними перешкодами при експорті є відсутність спрощених правил визначення походження товару та тривале очікування оформлення експорту на митниці. Вказані проблеми вперше посіли першу сходинку у рейтингу перешкод при експорті.
- Проблема неякісної інфраструктури стала менш актуальною (7-ме місце), хоча у 2017 та 2018 роках посідала першу сходинку.
- Корупція вперше увійшла до топ-5 перешкод при експорті. Відповідний показник зростав під час кожної хвилі опитування, починаючи з 2016 року.

Перешкоди при імпорті

- Згідно з результатами дослідження, у 2020 році показник наявності перешкод при імпорті найнижчий за всі хвилі дослідження з 2016 року.
- Наявність перешкод майже не відрізняється для підприємств, які лише імпортують, або поєднують експорт та імпорт.
- Великі та середні підприємства (13,9% та 15,2% відповідно) менш часто повідомляють про проблеми при імпорті порівняно з малими та мікро (22,2% та 19,4%).

- Підприємства сфери послуг найчастіше повідомляють про перешкоди при здійсненні імпорту (30,8%).
- Згідно з отриманими результатами, Черкаська область – єдиний регіон, де відсутні скарги на перешкоди при імпорті.
- Найчастіше повідомляють про перешкоди при імпорті підприємства з Миколаївської області (кожен третій опитаний). У Рівненській, Полтавській та Івано-Франківській області на перешкоди при імпорті скаржаться більше чверті опитаних.
- Головною перешкодою при здійсненні імпортової діяльності є непрозорість визначення митної вартості товарів, що імпортуються (у 2018 році – топ-2 перешкода).
- Майже третина опитаних скаржаться на складність митного і податкового законодавства, що розташувало перешкоду на другій позиції (у 2018 році – головна перешкода).
- На третьому місці рейтингу перешкод – високі ставки митних платежів (мито, ввізні платежі, ПДВ). Проблему вперше включено до рейтингу у 2020 році.
- Проблема корупції не входить в топ-10 рейтингу перешкод. Про неї повідомляє кожен десятий, що є майже незмінним результатом починаючи з 2016 року.

Оцінка діяльності Офісу з просування експорту

- У 2020 році експортерам вдруге було запропоновано оцінити діяльність Офісу з просування експорту України, який у 2018 році було трансформовано з проекту підтримки експорту/консультативно-дорадчого органу в державну установу.
- У 2020 році дві третини (65,9%) експортерів не знали про існування Офісу з просування експорту.
- Рівень поінформованості експортерів про Офіс з просування експорту зріс від 27,8% у 2018 році до 34,1% у 2020 році.
- Підприємства, які займаються виключно експортом, краще поінформовані (36,9%) про Офіс, ніж підприємства, які поєднують експорт та імпорт (32,1%).
- Великі та середні підприємства краще поінформовані про існування Офісу з просування експорту порівняно з мікро- та малими.
- Серед представників сільського господарства найвища частка опитаних, котрі знають про існування Офісу – 45,8%.
- Підприємства з промисловості та сфери послуг поінформовані про Офіс гірше ніж всі експортери в цілому.
- Згідно з результатами дослідження, у Черкаській, Закарпатській, Львівській, Чернівецькій та Одеській областях майже кожен другий експортер поінформований про існування Офісу з просування експорту.
- Однак в Донецькій області поінформовані лише кожен десятий, а Рівненській – кожен п'ятий
- Респондентам було запропоновано також оцінити діяльність Офісу від 1 (негативно) до 5 (позитивно) балів.
- Згідно з результатами дослідження, майже половина респондентів оцінили діяльність Офісу на 4 або 5 балів. Лише кожен десятий респондент поставив діяльності Офісу 1 бал.
- У 2020 році середня оцінка діяльності Офісу з просування експорту становить 3,4 бала (у 2018 році – 3,3 бала) за п'ятибальною шкалою.
- Середня оцінка є однаковою як серед підприємств, які займаються виключно експортом, так і серед тих, які поєднують експорт та імпорт.

- Великі підприємства найнижче оцінюють діяльність офісу – в середньому на 2,9 бала. Водночас найкращі оцінки Офісу – серед малих та середніх підприємств (3,5 бала).
- У секторальному розрізі, підприємства сфери послуг найкраще оцінюють діяльність Офісу з просування експорту – в середньому на 3,8 бала. Найнижчі оцінки поставили сільськогосподарські підприємства-експортери – в середньому 3,0 бала.

Джерела інформації для учасників ЗЕД

- Інтернет залишається найбільш популярним джерелом інформації про ведення бізнесу в Україні (як і у 2017 та 2018 роках). Інтернет є головним джерелом інформації для підприємств усіх типів.
- Митні брокери є єдиним джерелом, яке найбільш популярне саме серед імпортерів.
- Зі збільшенням розміру підприємства зростає популярність усіх джерел інформації (окрім митних брокерів).
- Жодним із джерел не користуються лише 1,5% опитаних.
- Інтернет є також головним джерелом для отримання інформації про ведення бізнесу в країнах-партнерах.
- Також майже кожен другий респондент отримує інформацію від покупців та постачальників. Це свідчить, що при пошуку інформації про регулювання ЗЕД за кордоном, важливими є налагоджені персональні зв'язки.
- Серед експортерів експортери найчастіше використовують інформацію від покупців та постачальників, інтернет лише на другій позиції.
- Зі збільшенням розміру підприємства зростає популярність більшості джерел інформації (окрім митних брокерів).
- У секторі торгівлі найпопулярнішим джерелом інформації є покупці та постачальники.
- 13,6% респондентів не користуються жодним зі зазначених джерел інформації.
- У дослідженні також було порівняно використання джерел інформації щодо регулювання ЗЕД в Україні та в країнах-партнерах.
- Учасники ЗЕД найчастіше використовують Інтернет, однак більш активно — для пошуку інформації про регулювання ЗЕД в Україні.
- Митні брокери на другому місці за популярністю при пошуку інформації про регулювання ЗЕД в Україні.
- Покупці та постачальники є другим найбільш важливим джерелом інформації про регулювання ЗЕД за кордоном.
- Учасники ЗЕД більш часто використовують ЗМІ, ТПП, бізнес-асоціації та експедиторські фірми при пошуку інформації про ведення ЗЕД в Україні, ніж за кордоном.
- При пошуку інформації про регулювання ЗЕД за кордоном, респонденти більш часто не використовують жодних з переліку джерел.
- В рамках дослідження також було проаналізовано середню кількість джерел, які використовуються підприємствами при пошуку інформації.
- В середньому учасники ЗЕД користуються більшою кількістю джерел для отримання інформації про регулювання ЗЕД в Україні ніж в країнах-партнерах.

- Порівняно з 2018 роком, учасники ЗЕД почали використовувати в середньому меншу кількість джерел для отримання інформації. Така зміна може свідчити про більш концентроване використання перевірених джерел.
- Середня кількість джерел про ЗЕД в Україні зменшилася з 3,6 одиниць у 2018 році до 3 одиниць у 2020 році. Водночас середня кількість джерел щодо ЗЕД в країнах-партнерах зменшилася з 2,2 до 2 одиниць
- Підприємства, які поєднують експорт та імпорт, в середньому користуються більшою кількістю джерел для пошуку інформації.
- Зі зростанням розміру підприємства зростає кількість джерел, які використовуються.
- Промислові підприємства більш активно використовують різні види джерел ніж представники інших секторів.

Використання урядових сайтів учасниками ЗЕД

- Згідно з отриманими результатами, про більшість урядових сайтів не знають лише 1-2% опитаних. Таким чином респонденти добре поінформовані про існування більшості урядових сайтів.
- Необхідно звернути увагу, що кожен п'ятий опитаних не знає про сайт Державної регуляторної служби (ДРС), а кожен четвертий – про сайт Офісу з просування експорту.
- Водночас дві третини опитаних не знають про існування Офісу з просування експорту. Можливо не всі респонденти готові визнати, що непоінформовані про існування окремих веб-сайтів органів влади.
- Результати дослідження свідчать, що експортери та імпортери найчастіше користуються сайтами Державної митної служби (ДМС) та Державної податкової служби (ДПС).
- Водночас найменш популярними є сайти ДРС та Офісу з просування експорту.
- Підприємства великого та середнього розміру частіше користуються більшістю урядових сайтів.
- Сайт ProZorro більше популярний серед малого та мікробізнесу.

Членство в бізнес-асоціаціях

- Підприємствам було поставлено питання про те, чи є вони членами хоча б однієї бізнес-асоціації, включаючи торгово промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо.
- Згідно з отриманими результатами, у 2020 році майже третина (30,9%) підприємств-учасників ЗЕД були членами хоча б однієї бізнес асоціації.
- Частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, зменшувалася під час кожної хвили дослідження. Порівняно з 2016 роком, частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, зменшилася на третину.
- Експортери та імпортери більш активно беруть участь в бізнес-асоціаціях ніж інші підприємства. Згідно з результатами Індексу конкурентоспроможності міст 2019-2020, членами бізнес-асоціацій були 11,5% респондентів.
- У 2020 році майже третина (30,9%) підприємств-учасників ЗЕД були членами хоча б одного ділового об'єднання, включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо.
- Ймовірність членства в бізнес-асоціаціях зростає зі збільшенням розміру підприємства.
- Промислові підприємства найчастіше є членами бізнес-асоціацій: майже кожен другий респондент.

- Підприємства, які поєднують експорт та імпорт, частіше є членами бізнес-асоціацій (кожне другий респондент). Водночас лише кожен п'ятий імпортер та кожен третій експортер є членами бізнес-асоціацій.
- Зі зростанням розміру підприємства зростає частка підприємств, які інформують про членство в бізнес-асоціаціях. Наприклад, членами бізнес-асоціацій є лише 13,2% мікропідприємств та 66,7% великих.
- Промислові підприємства є членами бізнес-асоціацій в декілька разів частіше ніж підприємства інших секторів.
- Більшість підприємств беруть участь лише в одному діловому об'єднанні, включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо (як і в попередні роки).
- Порівняно з 2016 роком, учасники ЗЕД частіше є членами лише однієї бізнес-асоціації.
- Експортери беруть участь в середньому в 1-2 асоціаціях, тоді як імпортери (як ті, які виключно імпортують, так і поєднують експорт та імпорт, є членами в середньому 3 і більше бізнес об'єднань.
- Підприємства більшого розміру частіше є членами декількох ділових об'єднань. Зокрема серед великих підприємств до декількох бізнес-асоціацій входить третина опитаних, серед малих – лише кожне десяте.
- Сільськогосподарські підприємства найчастіше входять до більш ніж однієї бізнес-асоціації (третина опитаних у секторі).
- У торгівлі до декількох ділових об'єднань входить менш ніж п'ята частина опитаних у секторі.
- Найбільше залученими до діяльності ділових об'єднань є учасники ЗЕД Закарпатської (67,9%) та Херсонської (66,7%) областей (дві третини опитаних). Однак результати свідчать, що в більшості регіонів показник не перевищує 40%.
- Найменш активно беруть в діяльності ділових об'єднань у Хмельницькій області (17,2%), Миколаївській області (21,1%) та місті Києві (21,6%).

Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій

- У 2020 році лише 13,2% опитаних повідомили, що не готові платити за жодні послуги бізнес-асоціацій.
- У 2018 році не були готові платити 29% підприємств. Однак перелік можливих послуг, запропонований для відповіді включав в два рази менше варіантів відповіді. Таким чином, зростання переліку можливих платних послуг можливо збільшує готовність бізнесу платити за їхнє отримання.
- Серед великих підприємств найвища частка респондентів, які не готові платити за послуги.
- Третина сільськогосподарських підприємств не готова платити – це найвищий показник серед секторів.
- Пошук нових торговельних партнерів за кордоном є найбільш популярною послугою.
- Послуги, пов'язані з просуванням експорту, користуються більшою популярністю, ніж послуги для імпортерів.
- Мікро- та малий бізнес більше готовий платити за захист прав та юридичні консультації.
- Великий бізнес більше готовий платити за консультації з питань щодо експорту та імпорту, тренінги і навчання про імпорт.

КОНТРАБАНДА ТА «СІРИЙ ІМПОРТ», КОРУПЦІЯ НА МИТНИЦІ

«Сірий імпорт»: поширеність

- Підприємства оцінили рівень присутності «сірого імпорту» на своєму галузевому ринку.
- Майже третина опитаних оцінює цю частку як меншу, ніж 10%. Ще близько третини вважають, що частка «сірого імпорту» складає від 10% до 50%.
- Лише 3,4% оцінюють частку «сірого імпорту» як більшу від 75%.
- В середньому, за оцінкою опитаних, рівень «сірого імпорту» у 2020 році складає 24,2% – майже стільки ж, як і у 2018 році (25,3%).
- Порівняно з 2018 р. суттєво зменшилась частка підприємств, які не можуть оцінити частку «сірого імпорту» на своєму ринку.
- Виключно експортери частіше від інших не знають, якою є частка «сірого імпорту» на їхньому ринку.
- Великі підприємства вважають частку «сірого імпорту» меншою порівняно з іншими.
- У сфері торгівлі опитані частіше від інших можуть оцінити частку «сірого імпорту» і оцінюють його частку як найбільшу (кожен третій вважає, що вона перевищує 30%).
- Підприємства, що обслуговуються на Північній і Буковинській митницях, оцінюють рівень «сірого імпорту» як найменший.
- Кожне сьоме підприємство серед тих, що розмитнюються на Подільській та Галицькій митницях, вважає його більшим, ніж 50%.
- Підприємства на Волинській і Закарпатській митницях найчастіше можуть оцінити рівень «сірого імпорту».
- Підприємства на Північній і Подільській митницях – найрідше.

«Сірий імпорт» як проблема для імпортерів

- Проблема «сірого імпорту» не належить до найгостріших проблем для імпортерів.
- У 2020 році «сірий імпорт» поділяє 9-те місце серед проблем для імпортерів разом із проблемою неякісної інфраструктури.
- У 2018 ця проблема також була на 9-му місці у рейтингу проблем для імпортерів.
- Можна припустити, що вплив цієї проблеми практично не змінився за 2 роки.

Як протидіяти «сірому імпорту»?

- На 1му місці серед заходів, які, на думку респондентів, слід вжити для боротьби з «сірим імпортом» – спрощення та здешевлення митних процедур.
- З великим відривом на 2му місці – запровадження системи контролю за товарами від імпорту до продажу.
- На 3му і 4му місцях – протидія «карго»-компаніям та об'єднання митних і податкових баз даних.
- За більшістю заходів, які бізнес пропонує для усунення «сірого імпорту» з ринку, немає значних відмінностей між підприємствами різних розмірів, секторів та видів ЗЕД.
- Імпортери більше від виключно експортерів підтримують спрощення і здешевлення митних процедур, але також заборону на ввезення в Україну товарів без оподаткування.
- Середні та великі підприємства більше, ніж мікро- та малі підтримують запровадження системи контролю руху товарів від моменту імпорту до кінцевого продажу.

- У сфері послуг для боротьби з «сірим імпортом» частіше, ніж в інших секторах, пропонують спростити та здешевити митні процедури.
- Для підприємств, що обслуговуються на всіх митницях, крім Поліської, на перше місце серед заходів виходять спрощення та здешевлення митних процедур.
- Для підприємств на Поліській митниці – запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу.

Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення

- Найчастіше респонденти підтримують криміналізацію контрабанди товарів комерційного призначення, але без позбавлення волі – більше 50%.
- Приблизно кожен четвертий опитаний вважає, що за контрабанду потрібно ввести кримінальну відповідальність з позбавленням волі.
- Лише 15% не підтримують криміналізацію контрабанди.
- Експортери та імпортери істотно не відрізняються ставленням до криміналізації неофіційного ввезення товарів.
- Великі підприємства рідше від інших підтримують криміналізацію контрабанди з позбавленням волі.
- У сфері послуг найчастіше виступають проти криміналізації контрабанди.
- Підприємства, що розмитнюються на Подільській митниці, найбільше підтримують криміналізацію контрабанди з кримінальною відповідальністю.
- Серед підприємств, що розмитнюються на Дніпровській та Поліській митницях – найбільші частки тих, які виступають проти криміналізації контрабанди.

У яких випадках слід криміналізувати контрабанду?

- Більше половини респондентів, що підтримують криміналізацію контрабанди, вважають, що слід ввести кримінальну відповідальність за ввезення усіх товарів з порушеннями.
- Кожен восьмий респондент вважає, що криміналізувати потрібно контрабанду у великих обсягах та стільки ж – у великих обсягах + підакцизних товарів.
- Виключно імпортери рідше від інших підтримують криміналізацію всієї контрабанди і частіше – контрабанду у великих обсягах.
- Зі збільшенням розміру підприємств зростає підтримка криміналізації усієї контрабанди.
- Бізнес, що користується послугами Буковинської митниці, найчастіше підтримує криміналізацію усієї контрабанди, а той, що розмитнюється на Волинській, – контрабанди у великих обсягах.

Важливість неформальних стосунків з владою для ведення бізнесу

- У 2020 році більше 44% респондентів сказали, що для успіху бізнесу важливі неформальні стосунки хоча б з одним органом влади. Це дещо більше, ніж у 2018 році (39,3%).
- Отже, неформальні канали взаємодії з владою залишаються важливими для бізнесу.
- Як і раніше, на перших двох місцях – митні та податкові органи. Однак, важливість неформальних стосунків з цими органами зменшилася.
- Разом з цим, збільшилась важливість стосунків з іншими органами.
- Виключно експортери частіше вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки з органами влади, особливо з місцевими радами, правоохоронцями та ОДА.

- Між підприємствами різних розмірів немає суттєвої різниці у частках тих, що вважають важливими стосунки хоча б з одним органом влади, але мікропідприємства рідше від інших називають різні органи влади.
- С/г підприємства частіше від інших називають різні органи влади, але у сфері послуг найбільше тих, які вказали хоча б один орган влади, з яким вони вважають за потрібне «дружити».
- Підприємства, що користуються послугами Закарпатської, Чорноморської та Буковинської митниць, найчастіше вважають важливим «дружити» хоча б з одним органом влади. Найрідше так вважають підприємства на Волинській, Поліській та Подільській митницях.
- Підприємства, що користуються послугами Закарпатської та Дніпровської митниць, частіше від інших вважають важливими неформальні стосунки з митними органами.
- Підприємства на Поліській та Північній митницях найрідше вважають за потрібне «дружити» з митними органами.

Корупція та хабарництво як проблема на митниці

- Значення корупції та хабарництва як проблеми на митниці дещо зменшилося у порівнянні з попередніми роками.
- У 2020 році вона – на 4-му місці у рейтингу проблем на митниці.
- На перших трьох місцях – недосконале митне законодавство, завищення митної вартості та недостатня прозорість і відкритість.
- 25,2% респондентів, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, вважають корупцію та хабарництво проблемою на митниці.
- Це більше, ніж частка тих, які не вважають за потрібне «дружити» з владою (14,8%).

Корупція як перешкода при проходженні митних процедур

- Корупція не належить до основних проблем, про які повідомляють опитані при різних митних процедурах.
- Імпортери частіше повідомляють про цю проблему.
- Найчастіше про корупцію повідомляють при визначенні митної вартості товарів та при взятті проб і зразків товарів.
- Ймовірно, що проблеми, про які респонденти говорять частіше (необґрунтованість перевірок і завищення митної вартості, нерівні умови для бізнесу) містять корупційну складову.

Корупція як перешкода при експорті та імпорті

- Значення корупції на митниці як перешкоди при здійсненні експорту зросло у 2020 році – вона вийшла на 5-те місце у рейтингу серед 18 перешкод.
- Про цю проблему повідомляє 16,3% експортерів, що стикалися з перешкодами.
- Разом з цим, частка експортерів, які повідомляють про проблему корупції, серед усіх експортерів, зменшилася порівняно з 2018 роком.
- Збільшення важливості корупції порівняно з іншими проблемами на фоні зменшення частки експортерів, що говорять про неї, може означати, що із зменшенням важливості інших проблем для експортерів проблема корупції відчувається гостріше.
- Для імпортерів, які стикалися з перешкодами, важливість корупції практично не змінилася.

- Про корупцію повідомляє кожен десятий імпортер, що стикався з перешкодами (9,9%). Вона знаходиться на 11-му місці у рейтингу 20 перешкод.
- Частка імпортерів, що вказують на перешкоди, також знизилась.
- Відповідно, зменшилася частка опитаних, які вказують на проблему корупції, серед усіх імпортерів.
- Це може означати, що проблема корупції пов'язана з іншими проблемами для імпортерів і її актуальність знижується разом із зниженням актуальності інших.
- Між експортерами, які вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки хоча б з одним органом влади, та тими, що стикалися з проблемами, але не бажають «дружити» з владою, немає різниці в оцінці корупції на митниці як проблеми.
- 14,5% імпортерів, які вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки хоча б з одним органом влади, вважають корупцію на митниці проблемою. Це більше, ніж частка тих, що не вважають за потрібне «дружити» з владою: 4,2%.
- Це може означати, що імпортери трактують неформальні відносини з владою насамперед як засіб захисту бізнесу, а експортери – як засіб для спрощення бізнесу.

Зв'язок між оцінками корупції та оцінками ефективності роботи митниці

- Сприйняття корупції як проблеми пов'язане з гіршими оцінками роботи митниці.
- Це підтверджується аналізом за двома запитаннями: щодо корупції та хабарництва як проблеми на митниці та щодо оцінки рівня корупції на митниці.
- Респонденти, які вважають корупцію і хабарництво проблемою на митниці, оцінюють роботу митниці гірше (Індекс сприйняття роботи митниці (СРМ) = 0,07), ніж респонденти, що не відмітили цієї проблеми (Індекс СРМ = 0,52).
- Учасники опитування оцінили рівень корупції на митниці як досить низький: в середньому на 3,9 балів (1 – високий, 5 – низький).
- Погані оцінки рівня корупції асоціюються з нижчими оцінками ефективності роботи митниці в цілому (помірна позитивна кореляція з Індексом СРМ, $r = 0,48$, $p = 0,00$).

Важливість «дружби» з владою та оцінки ефективності роботи митниці

- Респонденти, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, оцінюють ефективність роботи митниці дещо гірше (Індекс СРМ = 0,38), ніж ті, що так не вважають (Індекс СРМ = 0,47).

Методологія опитування

Для того, щоб вивчити умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні, проблем, які постають перед бізнесом, та реформ і заходів з політики, які потрібні для того, щоб вирішити наявні проблеми, важливо почути думку бізнесу, який займається ЗЕД – імпортерів та експортерів. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводять регулярний моніторинг думки бізнесу з цих питань за допомогою опитування експортерів та імпортерів, яке відбувається раз на рік. Таке опитування дозволяє отримати «зворотній зв'язок» безпосередньо від представників бізнесу, які займаються імпортом та експортом та можуть зі свого досвіду розповісти про специфіку та проблеми цієї діяльності в Україні.

У 2015-2016 році ІЕД вперше провів такий моніторинг в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі». Ця хвиля опитування була експериментально-розвідувальною і охопила 381 підприємство, що здійснює ЗЕД. Польовий етап збору інформації проходив у квітні-серпні 2015 року. У наступні роки в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі» ІЕД провів ще три хвилі цього моніторингу:

- Друга хвиля моніторингу у 2016-2017 роках. Збір інформації для відбувався у жовтні-грудні 2016 року. Було опитано 1044 підприємства-учасники ЗЕД.
- Третя хвиля моніторингу у 2017-2018 роках. Збір інформації відбувався в листопаді 2017 року – лютому 2018 року. Було опитано 1019 підприємств-учасників ЗЕД.
- Четверта хвиля моніторингу була проведена у 2018-2019 роках. Збір інформації відбувався у жовтні-грудні 2018 року. Було опитано 1012 підприємств-учасників ЗЕД.

П'ята хвиля цього опитування відбулася у 2020 році в рамках проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю». Польовий етап опитування проходив з 14 квітня до 9 червня 2020 р. Було опитано 1045 підприємств-учасників ЗЕД.

Польові етапи другої, третьої та четвертої хвиль опитування було здійснено компанією GfK Україна, а польовий етап п'ятої хвилі у 2020 році – дослідницькою агенцією Info Sapiens. Вибірки другої, третьої, четвертої та п'ятої хвиль опитування є репрезентативними в національному вимірі.

Опитування 2020 року було проведене методом кількісного телефонного опитування за допомоги комп'ютера (CATI – computer assisted telephone interviews). Усі інтерв'ю були проведені з представниками підприємства, які можуть оцінити економічне становище підприємства та умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності (власники, директори, заступники директора, головні бухгалтери, керівники відділу або заступники керівника відділу, пов'язаного зі здійсненням експорту чи імпорту).

В опитуванні взяли участь підприємства зі всієї України за винятком тих, які знаходяться на території тимчасово окупованих Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, а також окремих регіонів Донецької та Луганської областей, що не контролюються урядом України.

На етапі аналізу даних контролювалася кількість спостережень для кожного параметра вибірки. Якщо кількість спостережень була недостатньою для проведення статистичного аналізу, такий аналіз не проводився і, відповідно, не наводиться у звіті. Детальніше про параметри вибірки дивіться у розділі «Вибірка».

Для проведення моніторингу ІЕД розробив стандартизовану анкету для опитування підприємств. У цьому звіті наведено порівняння результатів опитувань різних хвиль за рядом запитань, формулювання яких у п'ятій хвилі опитування не змінилося у порівнянні з попередніми хвилями опитування у 2016-2018 року. Разом з цим, за окремими запитаннями наведено також порівняння з результатами першої хвилі опитування у 2015-2016 роках, однак, потрібно враховувати, що вибірка цієї хвилі опитування була відмінною від наступних, що може впливати на різницю у показниках.

1. Вибірка

1.1. Загальна кількість респондентів та розподіл за видом ЗЕД

Вибірка цього опитування становила 1000 підприємств. Фактично було опитано 1045 підприємств. Серед цих підприємств 255 (24,4%) здійснюють лише експорт, 426 (40,8%) – лише імпорт, а 364 (34,8%) поєднують імпорт з експортом.

Таблиця 1. Розподіл опитаних підприємств за типом ЗЕД

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Здійснюють лише експорт	255	24,4%
Здійснюють лише імпорт	426	40,8%
Здійснюють експорт та імпорт	364	34,8%
Загальна сума	1045	100%

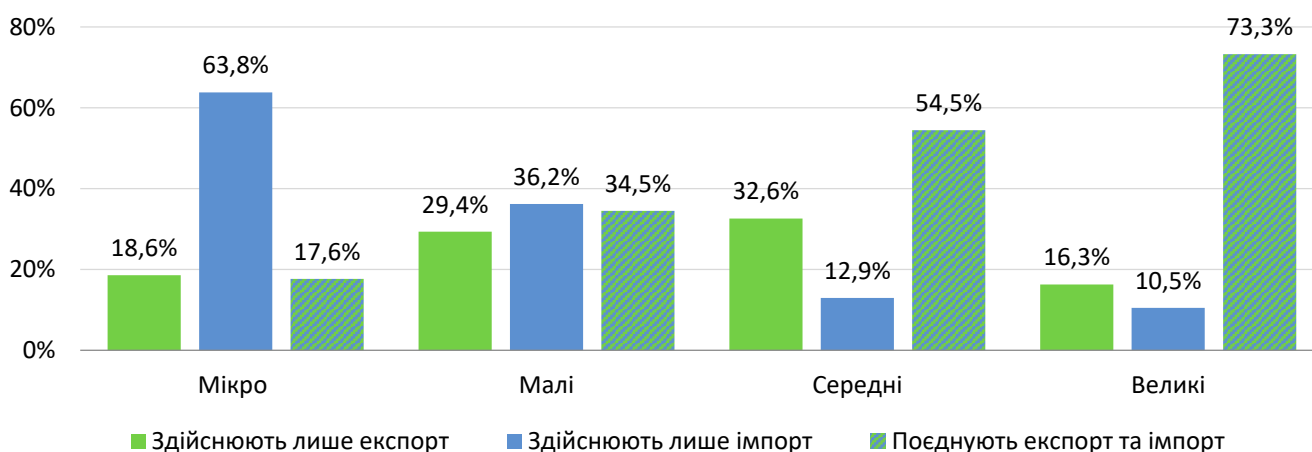
Серед опитаних підприємств представлений бізнес різних розмірів. Мікропідприємства (тобто ті, де працює до 10 осіб) склали найбільшу частку опитаних: 42,3%. Таких підприємств у вибірці 442. Малі підприємства, де зайнято від 11 до 50 працівників, склали 28% респондентів. Було опитано 293 малі підприємства. 21,4% вибірки припадає на підприємства середнього розміру, тобто такі, де працює від 51 до 250 співробітників. Було опитано 224 такі підприємства. 86 підприємств у вибірці мають великий розмір, тобто працевлаштовують більше 250 осіб. Вони склали 8,2% усіх підприємств у цьому опитуванні.

Таблиця 2. Розподіл опитаних підприємств за розміром

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Мікропідприємства (до 10 працівників)	442	42,3%
Малі підприємства (11-50 працівників)	293	28,0%
Середні підприємства (51-250 працівників)	224	21,4%
Великі підприємства (більше 250 працівників)	86	8,2%
Загальна сума	1045	100%

Підприємства різних розмірів відрізняються за тим, яку зовнішньоекономічну діяльність вони здійснюють. Частка підприємств, що займаються лише експортом, найбільша серед підприємств малого та середнього розміру, де вона складає 29,4% та 32,6% відповідно. Серед мікропідприємств помітно переважають ті, що здійснюють лише імпорт: вони складають 63,8% у цій групі опитаних. А частка підприємств, що здійснюють як експорт, так і імпорт, зростає із збільшенням розміру підприємств. Серед мікропідприємств вона становить лише 17,6%, для малих піднімається до 34,9%, для середніх – до 54,5%, а серед великих підприємств складає більше 73%.

Рис. 1. Розподіл підприємств різних розмірів за видами зовнішньоекономічної діяльності, %

1.2. Розподіл респондентів за секторами

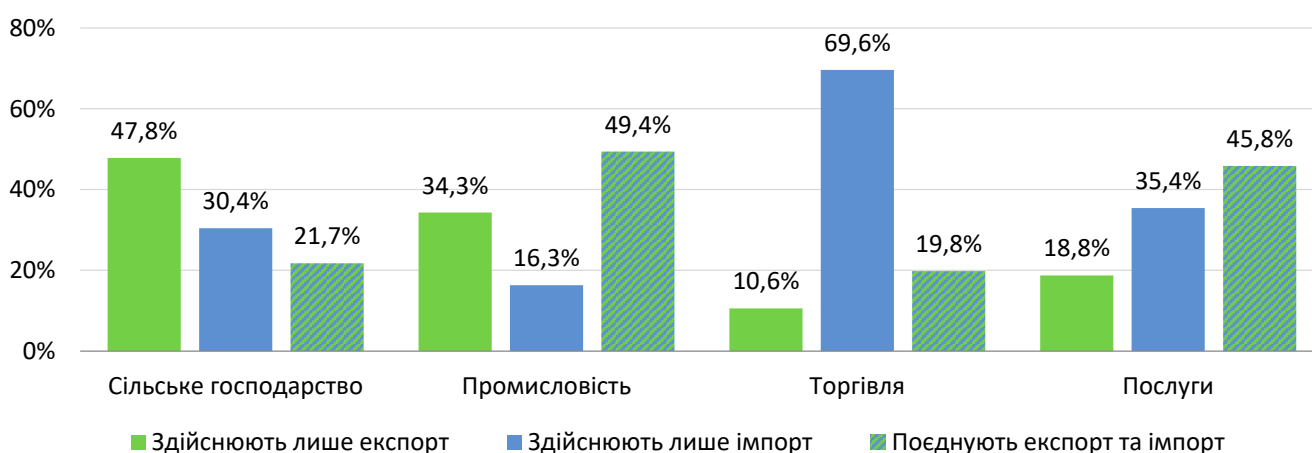
Більшість опитаних підприємств складають підприємства галузей промисловості та торгівлі. Промислові підприємства налічують 484 (46,3%) від всіх опитаних, а торговельні – 444 (42,5%). 69 опитаних підприємств (6,6%) працюють у галузі сільського господарства, а 48 (4,6%) – у сфері послуг.

Таблиця 3. Розподіл опитаних підприємств за сектором

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Сільське господарство	69	6,6%
Промисловість	484	46,3%
Торгівля	444	42,5%
Послуги	48	4,6%
Загальна сума	1045	100%

У секторі сільського господарства серед опитаних підприємств переважають ті, що здійснюють виключно експорт. Такий бізнес склав 47,8% опитаних с/г підприємств. У сфері торгівлі із значною різницею переважають підприємства, що лише імпортують, – їхня частка склала майже 70% усіх опитаних торговельних підприємств. У сфері промисловості та послуг найвищі частки опитаних за видом ЗЕД припадають на підприємства, що поєднують експорт з імпортом. Такі підприємства склали більше 49% серед опитаних у сфері промисловості та майже 46% серед опитаних підприємств сфери послуг.

Рис. 2. Розподіл підприємств різних секторів за видами зовнішньоекономічної діяльності, %

1.3. Організаційна форма підприємств

Усі опитані підприємства, за винятком однієї фізичної особи-підприємця, є юридичними особами. Найпоширенішими організаційно-правовими формами підприємств, які взяли участь в опитуванні, є товариства з обмеженою за винятком акціонерних товариств (80,6%) та приватні підприємства (10,5%). Акціонерні товариства склали 5,1% опитаних підприємств.

Таблиця 4. Організаційна форма опитаних підприємств

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Фізична особа-підприємець	1	0,1%
Приватне підприємство	110	10,5%
Державне підприємство (включаючи казенні)	20	1,9%
Товариство з обмеженою відповідальністю (всі види товариств за виключенням акціонерного)	842	80,6%
Акціонерне товариство (ПАТ, ПрАТ)	53	5,1%
Дочірнє підприємство	10	1,0%
Інша організаційно-правова форма	9	0,9%
Загальна сума	1045	100%

1.4. Тип власності

Більшість опитаних підприємств (884 підприємства або 84,6% вибірки) повністю або частково належать приватним фізичним або юридичним особам з України. 142 підприємства або 13,6% вибірки знаходяться у власності іноземних фізичних або юридичних осіб. 24 опитані підприємства, які склали 2,3% вибірки, перебувають у державній або комунальній власності. У 37 підприємств (3,5%) не надали інформації про тип їхньої власності.

1.5. Регіони проведення опитування

Опитування було проведене у всіх регіонах України за виключенням тимчасово окупованої АР Крим та м. Севастополя, а також окремих районів Донецької та Луганської областей. У кожному регіоні в опитуванні взяло участь від 7 (Луганська область) до 171 (м. Київ) підприємств.

Таблиця 5. Розподіл опитаних підприємств за регіоном

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Вінницька	35	3,3%
Волинська	32	3,1%
Дніпропетровська	74	7,1%
Донецька	16	1,5%
Житомирська	32	3,1%
Закарпатська	31	3,0%
Запорізька	41	3,9%
Івано-Франківська	29	2,8%

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Київська	88	8,4%
Кіровоградська	20	1,9%
Луганська	7	0,7%
Львівська	78	7,5%
Миколаївська	20	1,9%
Одеська	57	5,5%
Полтавська	25	2,4%
Рівненська	29	2,8%
Сумська	27	2,6%
Тернопільська	25	2,4%
Харківська	79	7,6%
Херсонська	22	2,1%
Хмельницька	33	3,2%
Черкаська	24	2,3%
Чернівецька	21	2,0%
Чернігівська	29	2,8%
м. Київ	171	16,4%
Загальна сума	1045	100%

1.6. Розподіл респондентів за митницями

Підприємства, що взяли участь в опитуванні, вказали, на якій митниці вони переважно здійснюють митне оформлення своїх товарів. У 2019 році у структурі Державної митної служби було утворено 16 митниць, серед них 14 регіональних митниць, а також Енергетичну митницю та Координаційно-моніторингову митницю. Найбільша частка опитаних підприємств (326 або 31,2% від усієї вибірки) здійснює митне оформлення на Київській митниці, яка об'єднала Житомирську, Київську, Київську міську та Черкаську митниці ДФС. Наступна за кількістю частка респондентів здійснює митне оформлення на Галицькій митниці, де було об'єднано три митниці: Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську. Послугами цієї митниці користуються 140 опитаних підприємств або 13,4% від вибірки¹⁰.

На третьому місці за найбільшою кількістю опитаних підприємств, які вказали митницю, через яку вони експортують або імпортують свої товари, знаходиться Дніпровська митниця. На цій митниці, де були об'єднані Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська та Полтавська митниці, митне оформлення здійснюють 103 опитаних підприємства, що складає майже 10% від загальної кількості опитаних. Дещо менше підприємств – 91 або 8,7% від вибірки – вказали, що здійснюють митне оформлення на Одеській митниці. 78 підприємств здійснюють митне оформлення на Слобожанській митниці, яка об'єднала Сумську та Харківську митниці. Ці підприємства складають 7,5% від вибірки. Послугами решти митниць користуються менші частки опитаних підприємств. Крім цього, 36 підприємств (майже 3,5% від вибірки) вказали, що здійснюють митне оформлення на інших митницях або не назвали митниці, де вони здійснюють таке оформлення.

¹⁰ Зазначимо, що окремі митні пости не завжди належать до митниці, до якої ввійшла більша частина митних постів області. Частина митних постів у деяких областях може належати до інших митниць.

Таблиця 6. Розподіл опитаних підприємств за митницею, де вони переважно оформлюють товари

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Азовська митниця (Донецька митниця Державної фіскальної служби України)	13	1,2%
Буковинська митниця (Чернівецька митниця ДФС)	24	2,3%
Волинська митниця (Волинська митниця ДФС)	38	3,6%
Галицька митниця (Івано-Франківська митниця ДФС, Львівська митниця ДФС, Тернопільська митниця ДФС)	140	13,4%
Дніпровська митниця (Дніпропетровська митниця ДФС, Запорізька митниця ДФС, Кіровоградська митниця ДФС, Полтавська митниця ДФС)	103	9,9%
Закарпатська митниця (Закарпатська митниця ДФС)	36	3,4%
Київська митниця (Житомирська митниця ДФС, Київська митниця ДФС, Київська міська митниця ДФС, Черкаська митниця ДФС)	326	31,2%
Одеська митниця (Одеська митниця ДФС)	91	8,7%
Північна митниця (Чернігівська митниця ДФС)	34	3,3%
Подільська митниця (Вінницька митниця ДФС, Хмельницька митниця ДФС)	42	4,0%
Поліська митниця (Рівненська митниця ДФС)	34	3,3%
Слобжанська митниця (Сумська митниця ДФС, Харківська митниця ДФС)	78	7,5%
Східна митниця (Луганська митниця ДФС)	7	0,7%
Чорноморська митниця (Миколаївська митниця ДФС, Митниця ДФС у Херсонській області, АР Крим та м. Севастополі)	43	4,1%
Інша митниця	5	0,5%
Не вказали митниці	31	3,0%
Загальна сума	1045	100%

1.7. Митні пости, де підприємства здійснюють оформлення

Частина опитаних (352 підприємства) вказали митний пост, на якому вони переважно здійснюють митне оформлення. Митними постами, які найчастіше називали опитані підприємства, є «Краковець», «Ягодин» та «Аеропорт Бориспіль». На кожному з них здійснюють митне оформлення більше 30 опитаних підприємств або більше 3% вибірки. 693 підприємства або 66,3% вибірки не назвали посту, де вони здійснюють митне оформлення.

Таблиця 7. Розподіл опитаних підприємств за митницею, де вони переважно оформлюють товари

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Митний пост «Аеропорт Бориспіль»	34	3,3%
Митний пост «Житомир-центральный»	10	1,0%
Митний пост «Західний», м. Київ	11	1,1%

	Кількість підприємств	Частка від вибірки
Митний пост «Столичний»	19	1,8%
Митний пост «Святошин»	12	1,1%
Митний пост «Ягодин»	39	3,7%
Митний пост «Тернопіль-центральний»	10	1,0%
Митний пост «Чорноморський»	14	1,3%
Митний пост «Щербаківка»	12	1,1%
Митний пост «Західний»	21	2,0%
Митний пост «Краковець»	48	4,6%
Митний пост «Луцьк»	17	1,6%
Митний пост «Північний»	19	1,8%
Митний пост «Одеса-центральний»	18	1,7%
Митний пост «Рава-Руська»	13	1,2%
Митний пост «Ужгород»	10	1,0%
Інший митний пост	45	4,3%
Не вказали митного посту	693	66,3%
Загальна сума	1045	100%

1.8. Співпраця з митними брокерами

Переважна частина підприємств (86,8%) повідомили, що працюють з митними брокерами. 12,6% опитаних підприємств не працюють з брокерами, а 0,6% не дали відповіді на це запитання. Серед тих підприємств, що не користуються послугами митних брокерів більшість (86,4%) зазначили, що не мають бажання з ними працювати, в той час як лише 5,3% сказали, що хотіли б працювати з митними брокерами. Решта підприємств, що не працювали з митними брокерами на час проведення опитування, не змогли визначитись щодо того, чи хотіли б розпочати співпрацю з митними брокерами (їхня частка склала 8,3%).

В опитуванні експортерів та імпортерів, проведеному Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій наприкінці 2018 року в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі»¹¹, частка підприємств, які повідомили про те, що працюють з митними брокерами, також складала близько 87%. Оскільки вибірка обох опитувань подібна, можна зробити висновок, що поширеність митного оформлення за посередництвом брокерів не змінилася у 2020 році порівняно з 2018-м роком.

Підприємства, що займаються лише імпортом, найчастіше співпрацюють з митним брокерами – про це повідомили 92% з них. Підприємства, які лише експортують, дещо меншою мірою користуються послугами брокерів – тут такі підприємства склали майже 87%. Ті ж підприємства, що поєднують імпорт з експортом, порівняно найменш часто працюють з брокерами: про таку співпрацю повідомили 80,8% з них.

Що більшим є розмір опитаних підприємств, тим меншою мірою вони користуються послугами митних брокерів. Якщо майже всі опитані мікропідприємства (95%) повідомили про те, що працюють з митними брокерами, серед великих підприємств таких 64%. У сферах сільського господарства та торгівлі з брокерами співпрацюють дещо більші частки опитаних (91,3% та 90,5% відповідно), ніж у промисловості (83,3%) та у

¹¹ Результати IV хвилі опитування опубліковані у звіті «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу», Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2019 рік
<http://www.ier.com.ua/ua/publications/reports?pid=6168>

сфері послуг (81,3%). Серед підприємств, які здійснюють митне оформлення на різних митницях, найчастіше про здійснення митних процедур за посередництвом брокерів повідомляють на Поліській митниці (94,1%), а найрідше – на Слобожанській (75,6%).¹² Детальніше див. *Додатки. Співпраця з митними брокерами.*

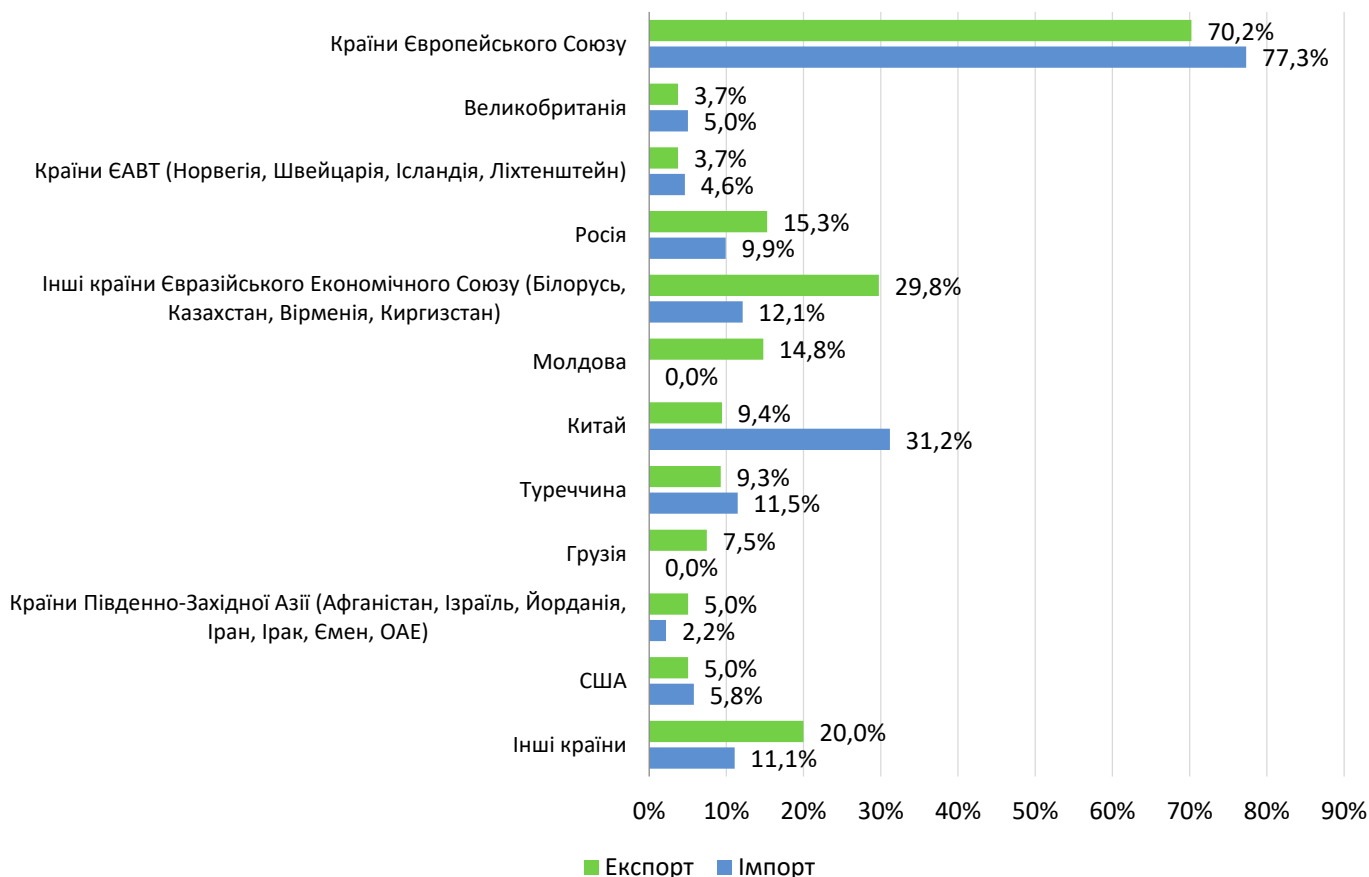
1.9. Напрямки експорту та імпорту

Країни Європейського Союзу є найпоширенішим напрямком як експорту, так і імпорту для опитаних підприємств. 77,3% опитаних імпортерів назвали країни ЄС своїми партнерами для імпорту, а 70,2% експортерів – партнерами в експорті.

Великобританія, яка вийшла з складу ЄС на початку 2020 року, є порівняно менш важливим торговельним партнером для опитаних підприємств: звітти імпортують товари або послуги 5% опитаних імпортерів, а експортують до цієї країни 3,7% опитаних експортерів.

До країн Євразійського Економічного Союзу за виключенням Росії (це Білорусь, Казахстан, Вірменія та Киргизстан) здійснює експорт значна частка опитаних експортерів – більше 29,8%. Це більше, ніж частка опитаних підприємств-експортерів, що експортують до Росії (15,3%). Імпорт з країн Євразійського Економічного Союзу помітно менший: про це повідомили 12,1% імпортерів. Ця частка приблизно відповідає частці опитаних імпортерів, що здійснюють імпорт з Росії (майже 10%).

Рис. 3. Напрями торгівлі за експортом та імпортом, % опитаних

Значна частка опитаних імпортерів здійснює імпорт з Китаю: 31,2%. Експорт в Китай не настільки поширений: в цю країну експортують 9,4% опитаних експортерів. 14,8% та 7,5% експортерів повідомили, що торгують з Молдовою та Грузією, відповідно. Однак, жодне з опитаних підприємств-імпортерів не здійснює імпорту з

¹² Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Східній митниці, не включені в аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

цих країн. Приблизно кожне десяте опитане підприємство-експортер та підприємство-імпортер торгує з Туреччиною.

НАПРЯМКИ ЕКСПОРТУ ЗА РОЗМІРОМ ПІДПРИЄМСТВ. Підприємства-експортери малого, середнього та великого розміру приблизно з однаковою частотою експортують у Європейський Союз – дещо більше 70% опитаних у кожній з цих категорій. Мікропідприємства дещо меншою мірою експортують в ЄС – серед них про це повідомили 65,4%.

Приблизно кожне десяте велике підприємство експортує у Великобританію. Це більше, ніж серед менших підприємств за розміром, де відповідні частки не перевищують 4%. Подібна ситуація і з експортом в Туреччину. Великі підприємства частіше від інших здійснюють експорт у цю країну (15,6%). Серед менших підприємств за розміром частка експортерів до Туреччини складає від майже 7% для мікропідприємств до дещо більше 9% для підприємств середнього розміру.

Із зростанням розміру підприємств-експортерів збільшується частка тих, які здійснюють експорт в Росію та інші країни Євразійського Економічного Союзу. Так, якщо у Росію експортують 10,1% мікропідприємств, то серед великих ця частка вдвічі зростає до 20,8%. І якщо серед мікропідприємств-експортерів 22% постачають свої товари або послуги у країни Євразійського Економічного Союзу, то серед великих підприємств ця частка також майже вдвічі більша: 42,9% (детальніше див. *Додатки. Напрямки експорту*).

НАПРЯМКИ ЕКСПОРТУ ЗА СЕКТОРОМ. Більше 70% опитаних підприємств-експортерів, що працюють у секторах сільського господарства, промисловості та послуг, повідомили, що експортують у ЄС. Та у сфері торгівлі ця частка нижча: тут до ЄС експортують менше 60% опитаних експортерів.

Більше 10% сільськогосподарських підприємств-експортерів продають свої товари у Британію, що більше порівняно з експортерами в інших галузях. До того ж, приблизно одне з кожних чотирьох опитаних с/г підприємств, що здійснюють експорт, повідомило про те, що експортує в Китай, а приблизно одне з кожних п'яти – в Туреччину. Ці частки також більші, ніж в інших галузях. Зокрема, частка підприємств, які здійснюють експорт в Китай, серед експортерів інших секторів складає від 6,7% до майже 13%, а частка тих, що експортують в Туреччину, – від 6,5% до майже 10%.

Промислові підприємства-експортери частіше порівняно з експортерами в інших галузях продають товари в Росію. Крім цього, промислові та торговельні підприємства частіше, ніж сільськогосподарські підприємства та підприємства сфери послуг, здійснюють експорт в інші країни Євразійського Економічного Союзу. До того ж, торговельні підприємства-експортери частіше від інших продають товари у такі країни, як Молдова, Грузія та країни Південно-Західної Азії (наприклад, Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, Об'єднані Арабські Емірати). Так, приблизно кожне четверте опитане підприємство-експортер у галузі торгівлі повідомило про те, що експортує в Молдову (детальніше див. *Додатки. Напрямки експорту*).

НАПРЯМКИ ЕКСПОРТУ ЗА МИТНИЦЯМИ¹³. У митницях, розташованих у західних регіонах України, було зафіксовано найвищі частки підприємств-експортерів, які повідомили про те, що експортують у Євросоюз. Зокрема, у ЄС експортують понад 80% опитаних підприємств-експортерів, що здійснюють митне оформлення на Буковинській митниці і близько 90% експортерів, що здійснюють митне оформлення на Волинській, Галицькій та Закарпатській митницях.

Експортери, що найчастіше оформлюють товари на Дніпровській та Слобожанській митницях, більшою мірою від інших повідомляють про те, що експортують в Росію (більше 30% експортерів серед опитаних, що здійснюють митне оформлення на кожній з цих митниць). Респонденти, що переважно користуються послугами цих двох митниць, а також Північної митниці, частіше від інших експортують у решту країн Євразійського Економічного Союзу (більше 50% експортерів на Дніпровській митниці та більше 40% експортерів на Слобожанській та Північній митницях).

¹³ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

До Туреччини найчастіше експортують підприємства, які здійснюють митне оформлення на Волинській та Одеській митницях (близько 20% експортерів на обох митницях), а до Китаю – підприємства, що користуються послугами Одеської (19,7%) та Північної (18,5%) митниць.

Кожне третє підприємство-експортер, що здійснює митне оформлення на Подільській митниці, та кожне четверте, що здійснює таке оформлення на Буковинській митниці, експортують в Молдову. Це більші частки у порівнянні з опитаними експортерами, що користуються послугами інших митниць. Приблизно кожне десяте підприємство-експортер серед тих, що здійснюють митне оформлення на Дніпровській, Подільській та Чорноморській митницях, експортує в Грузію. Ці частки також більші порівняно з експортерами, що здійснюють митне оформлення на інших митницях (детальніше див. *Додатки. Напрямки експорту*).

НАПРЯМКИ ІМПОРТУ ЗА РОЗМІРОМ ПІДПРИЄМСТВ. Частка підприємств-імпортерів, які здійснюють імпорт з Європейського Союзу, поступово збільшується із зростанням їхнього розміру: від 73,3% серед мікропідприємств до більш, ніж 84% серед великих підприємств. Подібна залежність спостерігається і з точки зору імпорту з Китаю: що більшим є розмір опитаних підприємств-імпортерів, тим більша частка з них повідомляє про те, що імпортує з Китаю. Зокрема, якщо для мікропідприємств-імпортерів ця частка складає 25,6%, то для малих і середніх вона підвищується до 34% та 35,1% відповідно, а серед великих підприємств сягає майже 43%.

Крім цього, великі підприємства-імпортери частіше від підприємств-імпортерів менших розмірів імпортують продукцію або послуги з Туреччини, Росії та інших країн Євразійського Економічного Союзу, а також з США та країн Європейської асоціації вільної торгівлі (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн). Детальніше див. *Додатки. Напрямки імпорту*.

НАПРЯМКИ ІМПОРТУ ЗА СЕКТОРОМ. Підприємства-імпортери зі сфери послуг найчастіше повідомляють про те, що здійснюють імпорт з ЄС. Серед них ця частка становить 84,2%. Дещо меншою частка імпортерів з ЄС є серед промислових підприємств – 79,4%. Для торговельних підприємств вона знижується до 79,4%, а найменшою є для сільськогосподарських підприємств – 68,6%.

Щодо імпорту з Китаю спостерігаються дещо інші відмінності між підприємствами різних галузей. Найчастіше з цієї країни закупляють товари або послуги промислові підприємства і дещо рідше – торговельні. Про це повідомили відповідно 35,3% та 30,4% підприємств-імпортерів цих галузей. У сфері послуг з Китаю здійснюють імпорт 23,7% опитаних імпортерів, а у сфері сільського господарства – лише 11,4%.

Приблизно кожне десяте підприємство-імпортер у галузях сільського господарства, промисловості та торгівлі повідомило про те, що імпортує з Туреччини. Натомість у сфері послуг ця частка приблизно вдвічі менша, ніж в інших секторах. Підприємства галузей промисловості та торгівлі відрізняються від інших відносно більшою часткою опитаних, що імпортують з Росії, а сільськогосподарські підприємства – вищим відсотком тих, що здійснюють імпорт з США (детальніше див. *Додатки. Напрямки імпорту*).

НАПРЯМКИ ІМПОРТУ ЗА МИТНИЦЯМИ¹⁴. Як і у випадку експорту, підприємства-імпортери, що користуються переважно послугами митниць на Заході України, більшою мірою торгують з Європейським Союзом. Так, більше 90% підприємств-імпортерів, які здійснюють митне оформлення на Закарпатській, Галицькій та Волинській митницях, та більше 80% тих, що здійснюють таке оформлення на Буковинській митниці, повідомили, що імпортують з ЄС. Висока частка імпортерів з ЄС зафіксована також і серед тих, що користуються послугами Поліської митниці, – більше 80%.

Імпортери, що здійснюють митне оформлення на Слобожанській та Одеській митницях, частіше від інших здійснюють імпорт з Китаю (про це повідомили 58% опитаних імпортерів Слобожанської та 50% Одеської митниці). До того ж, майже 27% імпортерів, які переважно користуються послугами Одеської митниці, здійснюють імпорт з Туреччини, що більше порівняно з імпортерами, які здійснюють митне оформлення на інших митницях, – серед них відповідна частка не перевищує 21%.

¹⁴ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

На Слобожанській митниці порівняно частіше імпортують з Росії (32% опитаних підприємств-імпортерів, що здійснюють тут митне оформлення), а на Північній митниці – з інших країн Євразійського Економічного Союзу (50%). Приблизно кожне шосте підприємство-імпортер, що здійснює митне оформлення на Чорноморській митниці, та одне з кожних восьми підприємств, що користуються послугами Північної митниці, імпортують з США. Ці частки є більшими порівняно з підприємствами-імпортерами на решті митниць (детальніше див. Додатки. Напрямки імпорту).

1.10. Демографічний розподіл респондентів

Серед представників підприємств, які взяли участь у цьому опитуванні, переважають чоловіки. Вони складають 67,5% опитаних, тоді як жінки – 32,5%. Середній вік респондентів – майже 43 роки (42,9 року). При цьому в опитаних жінок і чоловіків середній вік однаковий: для респондентів обох статей він складає 42,9 року.

Основна частина респондентів (407 або 38,9%) – це люди віком від 36 до 45 років. Практично однакова частка опитаних є дещо старшими або молодшими за цю категорію респондентів. Так, 253 респонденти (24,2% опитаних) мають вік до 35 років, а 251 респондент (24%) – від 46 до 55 років. Приблизно кожен десятий опитаний (111 респондент або 10,6%) має вік від 56 до 65 років, а 15 респондентів (1,4%) – від 66 років і більше. Крім цього, 8 респондентів (0,8%) не вказали свого віку.

Таблиця 8. Розподіл респондентів за віком

	Кількість респондентів	Частка від вибірки
До 35 років	253	24,2%
36-45 років	407	38,9%
46-55 років	251	24,0%
56-65 років	111	10,6%
66 років і більше	15	1,4%
Не вказаний вік	8	0,8%
Загальна сума	1045	100%

Основні результати коротко:

Серед 1045 підприємств, опитаних у 2020 році, представлені мікропідприємства (42,3%), малі (28%), середні (21,4%) та великі (8,2%) підприємства. Підприємства-учасники ЗЕД, які взяли участь в опитуванні, поділяються на три групи за видом ЗЕД: ті, які лише експортують, (24,4%), ті, що лише імпортують, (40,8%) та підприємства, що здійснюють як експорт, так і імпорт, (34,8%).

Опитані підприємства-учасники ЗЕД працюють у секторах сільського господарства, промисловості, торгівлі та послуг. 86,8% підприємств повідомили, що працюють з митними брокерами. Європейський Союз є найпоширенішим напрямком як експорту, так і імпорту для опитаних підприємств. 67,5% респондентів склали чоловіки, тоді як 32,5% – жінки.

2. Реформа у митній сфері очима бізнесу

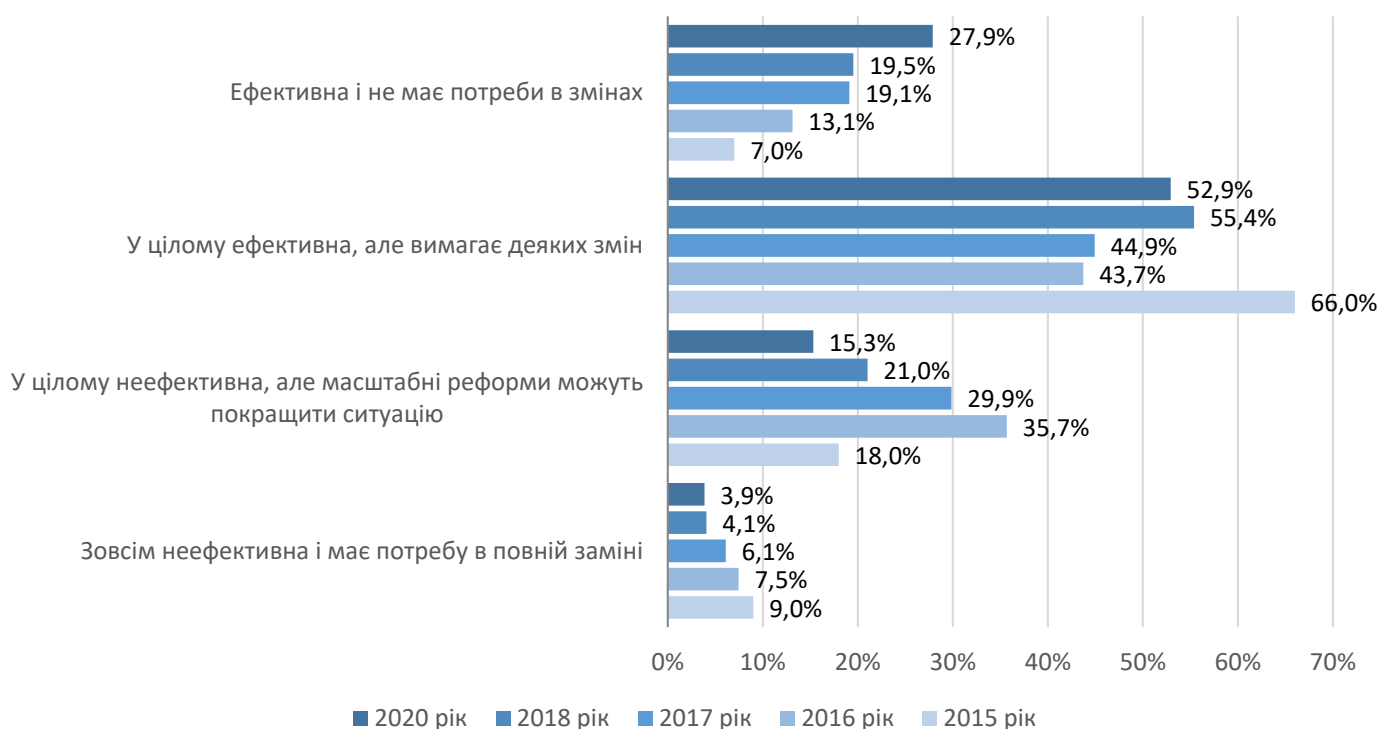
2.1 Оцінка роботи та проблеми на митниці

2.1.1. Оцінка ефективності роботи митниці

У п'яти послідовних опитуваннях експортерів та імпортерів, що тривали з 2015 року, ІЕД пропонував респондентам оцінити ефективність роботи митниці. Чотири з цих опитувань були проведені у 2015, 2016, 2017 та 2018 році в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі». У цьому – п'ятому – опитуванні, проведеному у 2020 році, респонденти знову оцінили, наскільки ефективно, на їхню думку, працює митниця.

Оцінки роботи митниці у 2020 році покращилися порівняно з попередньою хвилею опитування (у 2018 році) і стали найкращими за всі п'ять хвиль опитування, проведені ІЕД. Так, у 2020 році майже 30% представників підприємств сказали, що робота митниці, на їхню думку, ефективна і не має потреби в змінах. У 2018 році ця частка була меншою (19,5%). Майже 53% респондентів у 2020 році висловили думку, що у цілому робота митниці ефективна, але вимагає деяких змін. У 2018 році ця частка була дещо меншою (близько 55%).

Рис. 4. Оцінка ефективності роботи митних органів, % респондентів¹⁵

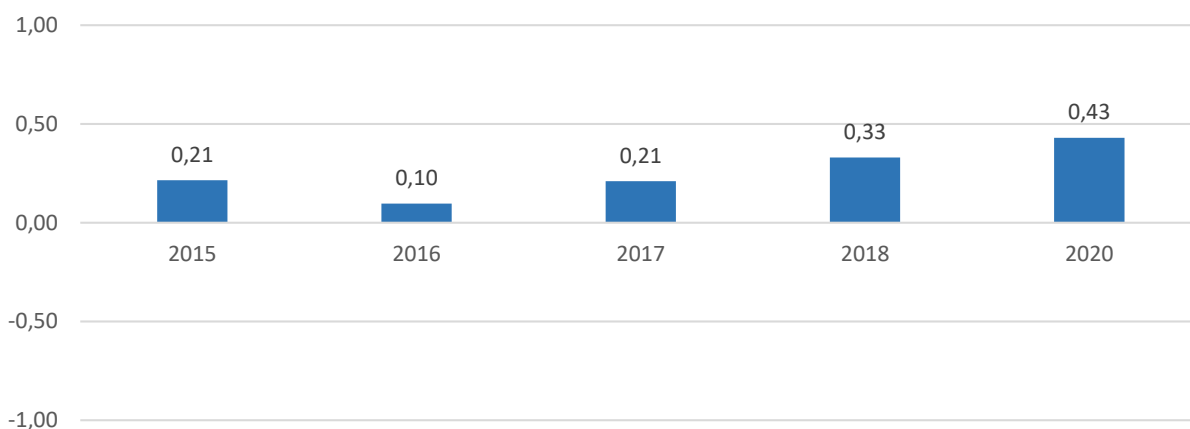
Частка критичних оцінок митниці, навпаки, знизилась. У 2020 році 15,3% респондентів сказали, що робота митниці в цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію. Відсоток респондентів, що дотримуються такої думки, поступово скорочувався з 2016 року, коли таку відповідь дали більше 35% представників підприємств. Частка респондентів з найнижчими оцінками митниці – тих, хто вважає цю службу неефективною і такою, що має потребу у повній заміні, практично не змінилася порівняно з попередньою хвилею опитування. У 2020 році такі оцінки митниці дали майже 4% опитаних, що відповідає рівню 2018 року (4,1%). Частка цих найбільш негативних оцінок також поступово зменшилася з 2015 року, коли 9% опитаних вважали, що митні органи потрібно повністю замінити. Варто зазначити, що розмір вибірки першої хвилі опитування у 2015 році відрізнявся від наступних хвиль цього опитування, тому порівняння результатів 2015 року з наступними хвилями не буде статистично достовірним.

¹⁵ Опитування у 2015-2018 роках були проведені ІЕД в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі». Отримати детальну інформацію про проект та ознайомитися з його публікаціями можна на сторінці ІЕД: <http://www.ier.com.ua/ua/projects?pid=5259>

Для того, щоб прослідкувати відмінності в оцінках ефективності роботи митниці підприємствами, опитаними у різних хвилях цього опитування, а також підприємствами, що належать до різних груп за видом ЗЕД, розміром та іншими характеристиками, відповіді на це запитання можна виразити за допомогою числового балансового показника – Індексу сприйняття роботи митниці (Індекс СРМ). Цей Індекс розраховується як середнє значення оцінок роботи митниці, де найкращій оцінці («Робота митниці ефективна і не має потреби в змінах») присвоєно значення одиниці, оцінці «Робота у цілому ефективна, але вимагає деяких змін» – значення 0,5, оцінці «Робота у цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію» – значення -0,5, а найгіршій з поданих оцінок («Робота митниці зовсім неефективна і має потребу в повній заміні») – значення -1. Індекс сприйняття роботи митниці, побудований на основі цих відповідей, відображає баланс позитивних та негативних оцінок роботи митниці. Якщо переважають позитивні оцінки (перші два варіанти відповіді, де роботу митниці називають більшою чи меншою мірою ефективною), Індекс буде додатним, а якщо негативні (останні два варіанти відповіді, де роботу митниці оцінюють як неефективну) – він буде від’ємним.

Значення Індексу СРМ у 2020 році склало 0,43. Це відображає переважання позитивних оцінок ефективності роботи митниці і є найвищим за усі п’ять хвиль його опитування. Найнижче значення цього Індексу було зафіксоване у 2016 році (0,1). З цього часу його значення збільшувалося.¹⁶

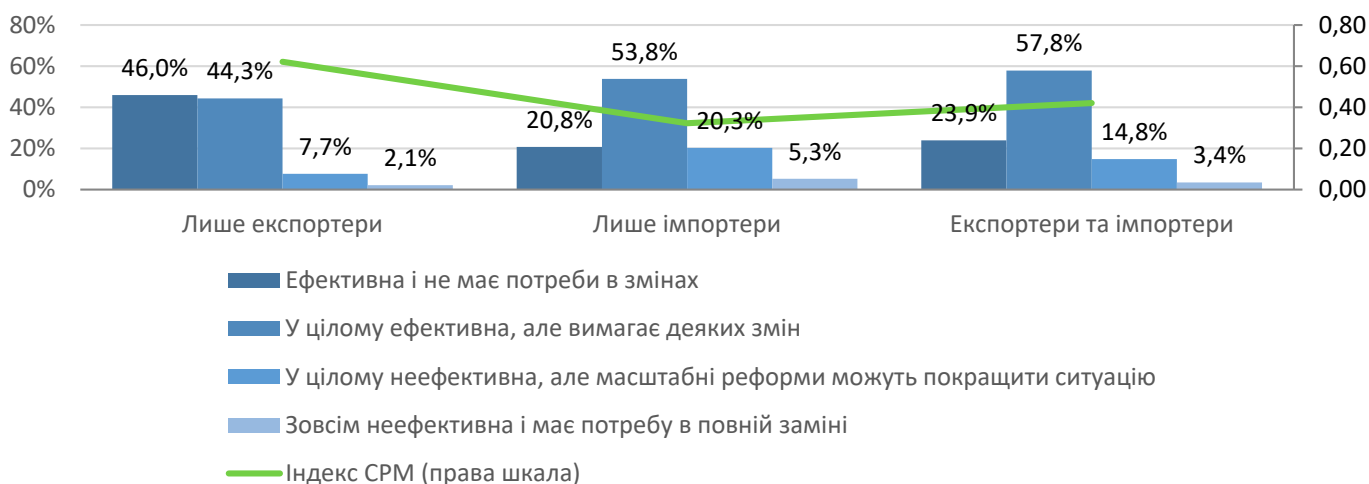
Рис. 5. Індекс сприйняття роботи митниці

Оцінка роботи митниці за видом ЗЕД. Підприємства, які здійснюють лише експорт, оцінюють ефективність роботи митниці краще порівняно і з тими, що здійснюють лише імпорт, і з тими, що імпортують та експортують. 90,2% з них вважають роботу митниці ефективною і такою, що не потребує змін, або ефективною, але такою, що вимагає деяких змін. Значення Індексу СРМ для цих підприємств склало 0,6, що більше, ніж для підприємств, які тільки імпортують (0,3) та ніж для підприємств, що поєднують імпорт з експортом (0,4). Приблизно кожне четверте підприємство, що здійснює лише імпорт, вважає роботу митниці неефективною і такою, що потребує масштабних реформ або повної заміни.

¹⁶ Як було зазначено вище, порівняння результатів 2015 року з наступними хвилями не буде статистично достовірним через різні розміри вибірок першої та наступних хвиль опитування.

Рис. 6. Оцінка ефективності роботи митниці (за видом ЗЕД), % респондентів та Індекс СРМ

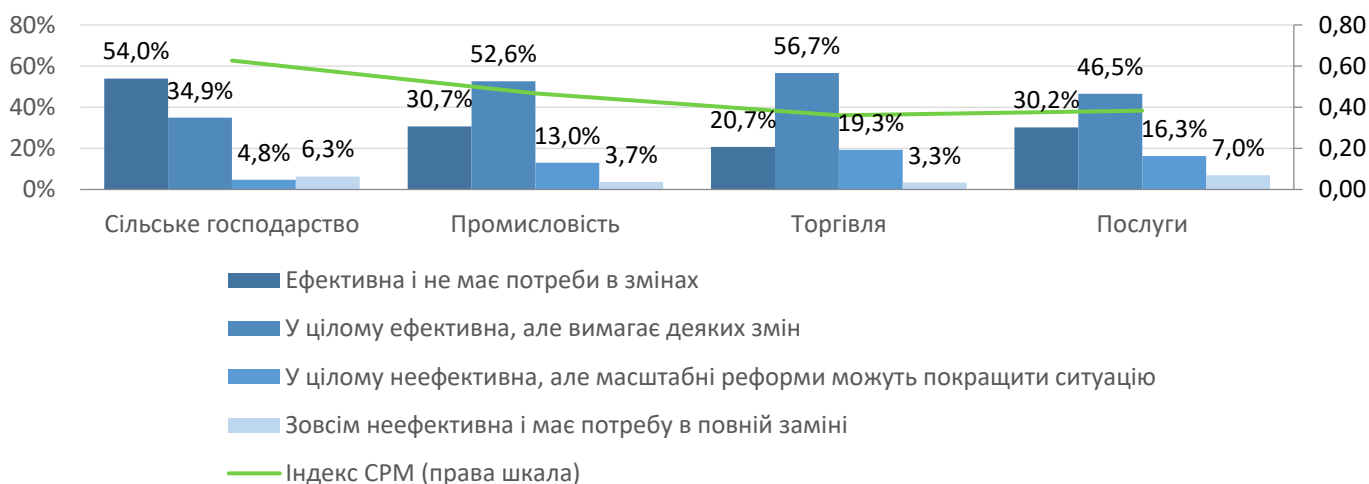
Оцінка роботи митниці за розміром підприємств. Підприємства середнього та великого розміру оцінюють ефективність роботи митниці краще, ніж мікро- та малі підприємства. Тоді як для середніх та великих підприємств значення Індексу СРМ складає, відповідно, 0,55 та 0,51, для мікро- і малих підприємств його значення суттєво нижче: 0,38. Найбільша частка опитаних, які вважають роботу митниці ефективною і такою, що не вимагає ніяких змін, зафіксована серед підприємств середнього розміру: 35,3%, в той час як для мікропідприємств вона порівняно найнижча: 24,4%.

Рис. 7. Оцінка ефективності роботи митниці (за розміром), % респондентів та Індекс СРМ

Оцінка роботи митниці за сектором. У сільськогосподарському секторі налічується найбільше підприємств з позитивними оцінками роботи митниці. Більше половини опитаних з цього сектору (54%) вважають роботу митниці ефективною та такою, що не потребує жодних змін. Це більше, ніж в інших секторах опитаних підприємств. Скажімо, для сфер промисловості та послуг відповідна частка не перевищує 31%, а для сфери торгівлі вона найменша: 20,7%. Разом з цим, у галузях сільського господарства та послуг дещо частіше, ніж у торгівлі та промисловості, звучать пропозиції повної заміни митних органів через їх неефективну роботу. Так, у сільському господарстві таку думку висловили 6,3% опитаних, а у сфері послуг – 7%. Тим не менше, значення Індексу СРМ найвище для сфери сільського господарства: 0,63. Для сфер торгівлі та послуг воно значно нижче: 0,36 та 0,38 відповідно.

Рис. 8. Оцінка ефективності роботи митниці (за сектором), % респондентів та Індекс СРМ

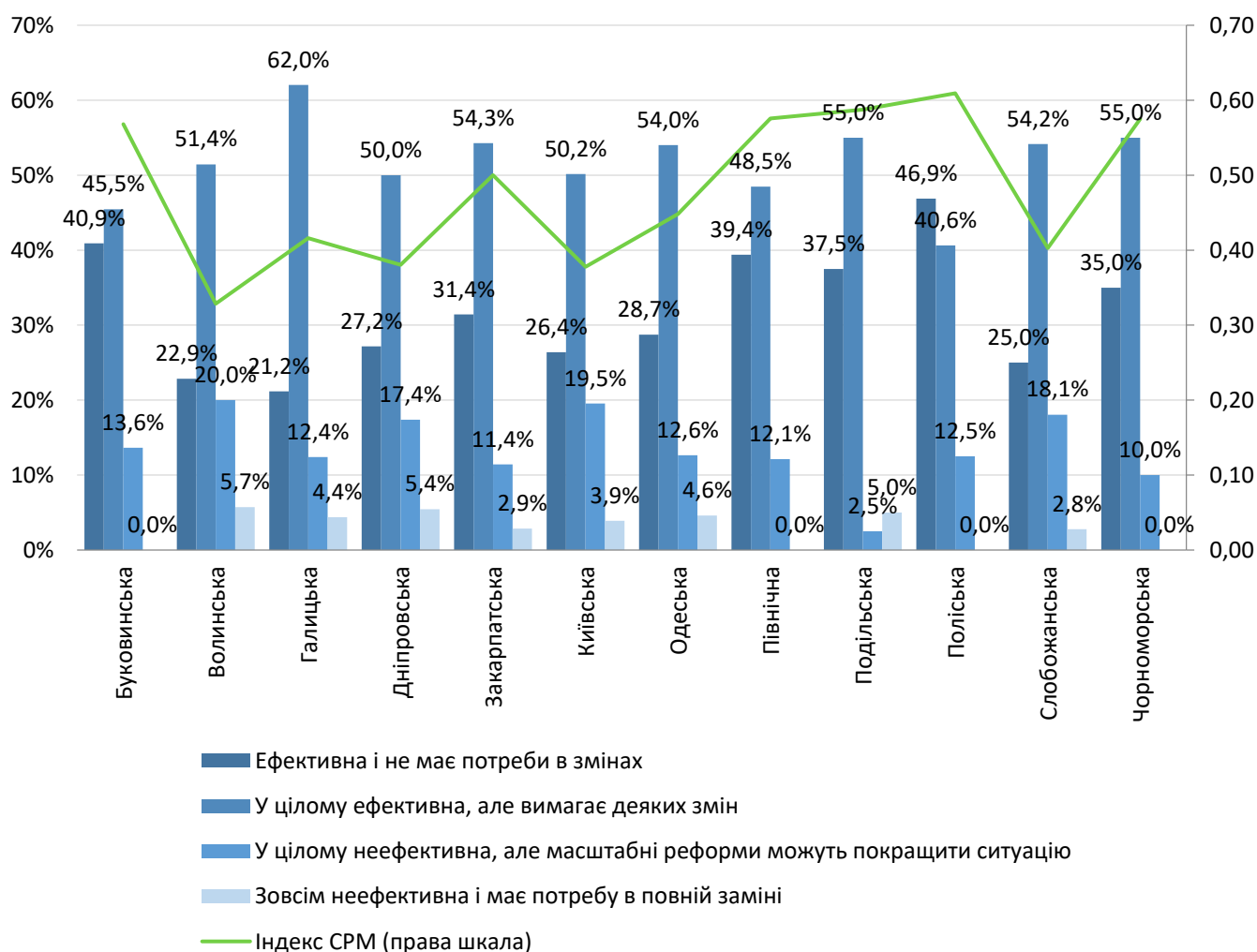

ОЦІНКА РОБОТИ МИТНИЦІ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ¹⁷. Підприємства, що здійснюють митні процедури на різних митницях, відрізняються своїми оцінками ефективності роботи митниці. Найвищі оцінки роботі митних органів поставили представники підприємств, що користуються переважно послугами Поліської, Північної та Чорноморської митниць.

Значення Індексу СРМ для респондентів, які вказали ці митниці як основні для свого підприємства, складає 0,61 для тих, що здійснюють митне оформлення на Поліській митниці. Наступні за величиною значення цього Індексу були зафіксовані для підприємств, що здійснюють оформлення на Подільській (0,59), Північній (0,58), Чорноморській (0,58) та Буковинській (0,57) митницях. Натомість найнижчі оцінки ефективності роботи митниці зробили представники підприємств, що переважно здійснюють оформлення на Волинській митниці (значення Індексу СРМ становить 0,33).

¹⁷ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

Рис. 9. Оцінка ефективності роботи митниці (за основною митницею), % респондентів та Індекс СРМ

Основні результати коротко:

Оцінки роботи митниці у 2020 році покращилися і стали найкращими за всі п'ять хвиль цього опитування, проведені ІЕД. 52,9% респондентів вважають, що «робота митниці в цілому ефективна, але вимагає деяких змін». Значення Індексу сприйняття роботи митниці найвище за весь час проведення опитувань: 0,43. Виключно експортери оцінюють роботу митниці найкраще. Виключно імпортери оцінюють роботу митниці найгірше та частіше вимагають масштабних реформ. Найкращі оцінки за галуззю – у с/г секторі. Середні та великі підприємства значно краще оцінюють роботу митниці, ніж малі та мікропідприємства.

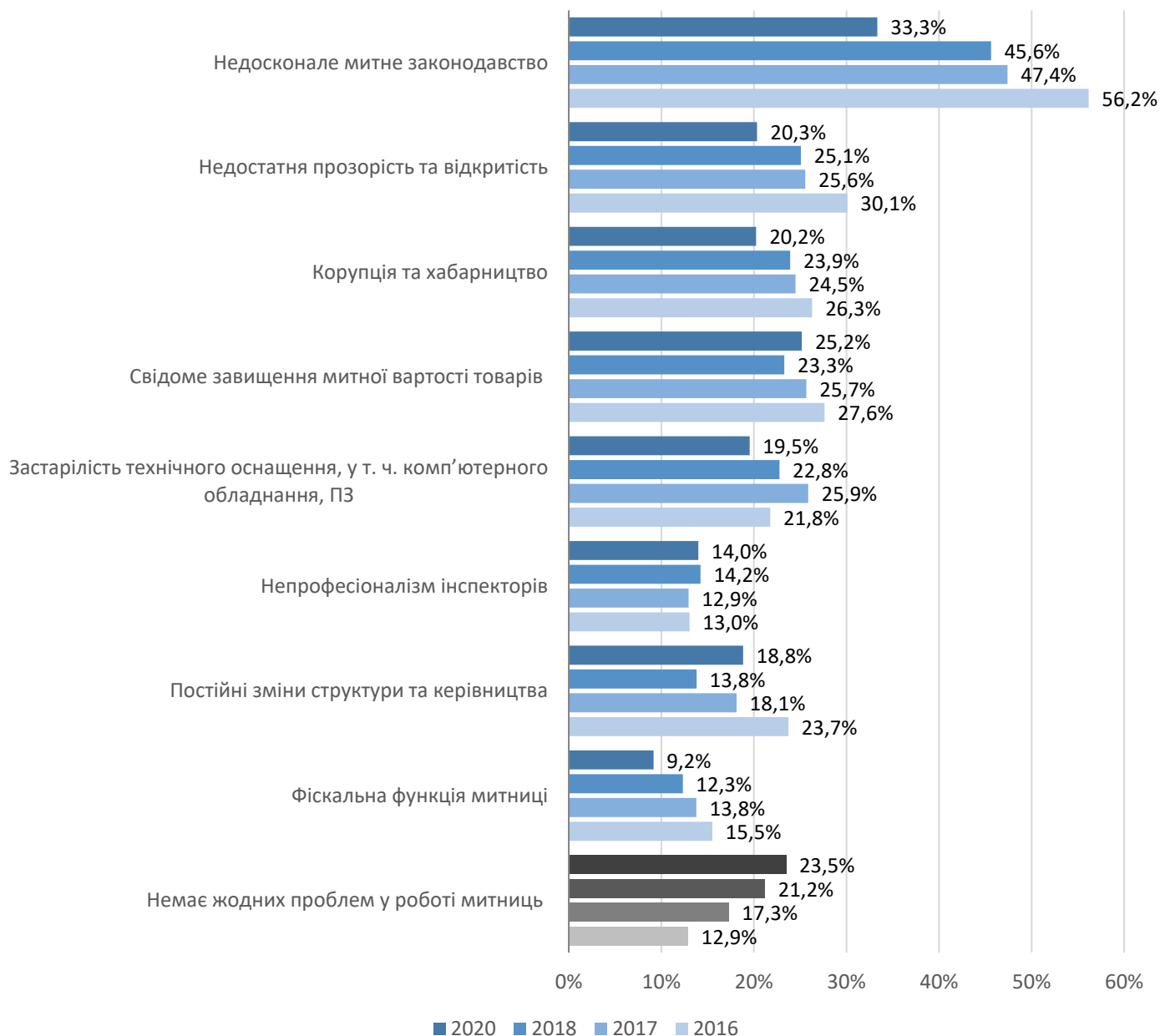
2.1.2. Проблеми у роботі митниць

У цьому опитуванні, як і в попередніх хвилях опитування експортерів та імпортерів, проведеним ІЕД в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі», респондентам було запропоновано назвати три основні проблеми, як вони бачать на митниці. Недосконале митне законодавство залишилося основною проблемою для опитаних підприємств і в 2020 році, але важливість цієї проблеми зменшилася. Разом з цим, продовжується тенденція зростання частки респондентів, які кажуть, що у роботі митниць немає жодних проблем. Таку думку у 2020 році висловили 23,5% опитаних. У 2016 році, коли експортерам та імпортерам було вперше поставлене це запитання, про відсутність проблем на митниці повідомляла вдвічі менша частка опитаних: 12,9%.

Недосконале митне законодавство є проблемою для третини підприємств, опитаних у 2020 році. Втім, ця частка помітно зменшилась як порівняно з 2016 роком, коли на цю проблему вказували більше половини опитаних, так і порівняно з попередньою хвилею цього опитування у 201 році, коли 45,6% його учасників назвали недосконале митне законодавство однією з основних проблем, пов'язаних з роботою митниць. З

позитивних тенденцій – також невелике, але стабільне зменшення частки повідомлень про такі проблеми, як недостатня прозорість та відкритість на митниці, а також корупція і хабарництво. Зокрема, у 2020 році приблизно один з кожних п'яти опитаних вказав на ці проблеми, тоді як у 2016 році про корупцію на митниці повідомляли більше 26% респондентів, а про недостатню прозорість та відкритість митних органів – більше 30%. Крім цього, порівняно з попередньою хвилею опитування, у 2020 році дещо зменшилась частка підприємств-учасників ЗЕД, що називають проблемами на митниці застарілість її технічного оснащення, у тому числі комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення, а також фіскальну функцію митниці.

Рис. 10. Проблеми у роботі митниць, % респондентів

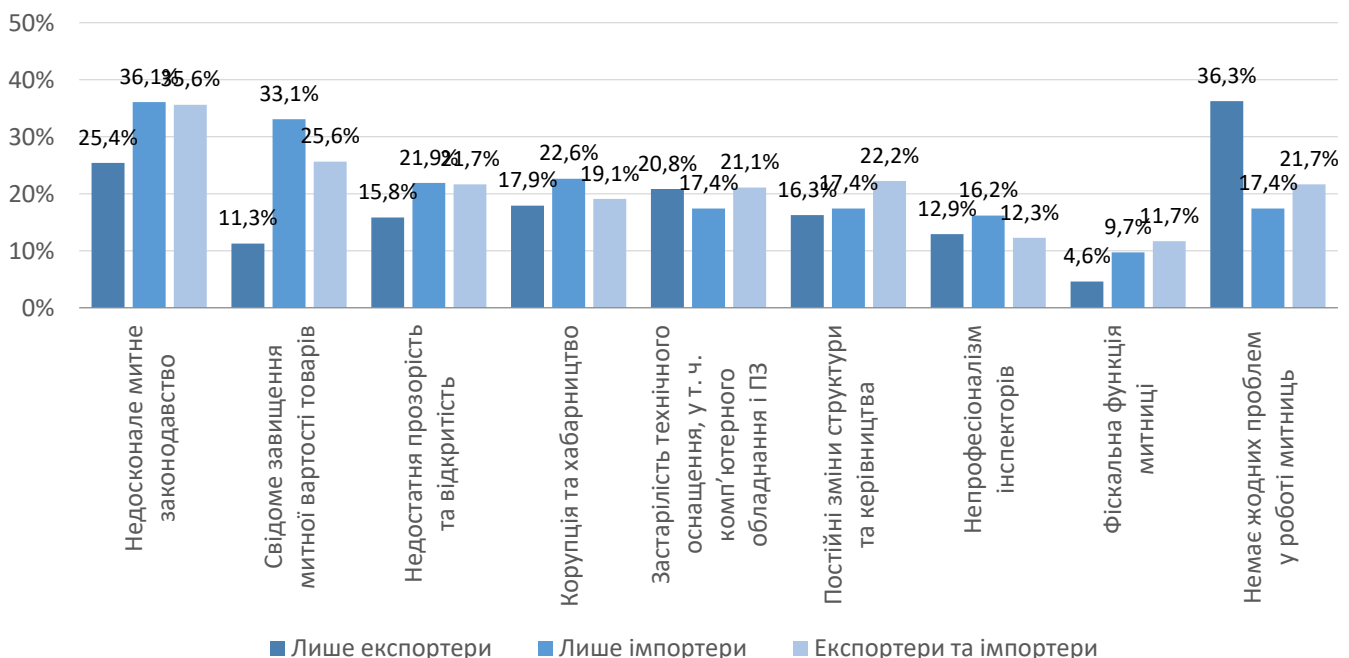
Однак, важливість деяких проблем на митниці зростає порівняно з 2018 роком. Так, тоді як з 2016 до 2018 року все менше респондентів скаржилося на те, що їм перешкоджають постійні зміни структури і керівництва на митниці, у 2020 році відповідна частка опитаних знову зростає – вона складає 18,8%. Це може вказувати на те, що організаційні процеси та зміни структури митних органів, які відбувалися протягом 2019 та 2020 років, мали негативний вплив на бізнес. Крім цього, у 2020 році 25,2% респондентів вважають свідоме завищення митної вартості товарів однією з основних проблем на митниці. У 2018 році ця частка була дещо меншою (23,3%).

Учасникам опитування, які назвали недосконале митне законодавство проблемою на митниці, було запропоновано розповісти, що вони мають на увазі під цим твердженням. Розширені відповіді респондентів показують, що найчастіше під недосконалістю митного законодавства розуміють багатозначність та суперечливість цього законодавства (25,4%), бюрократію та велику кількість документів (7,9%), проблеми з митною вартістю (7,3%), розбіжності норм законодавства України з іншими країнами (7,3%), ускладнені процедури, що вимагаються законодавством, (5,7%), постійні зміни в законодавстві (5,1%) та непрозорість законодавства (4,2%). Крім цього, частина респондентів (11,8%) не змогли пояснити, що вони мають на увазі, говорячи про проблему недосконалого митного законодавства.

Оцінка проблем у роботі митниць за видом ЗЕД. Підприємства, що здійснюють лише експорт, частіше від інших говорять, що не зіштовхуються з жодними проблемами у роботі митниць. Відповідна частка опитаних перевищує 36% у цій групі респондентів, тоді як серед підприємств, які поєднують імпорту з експортом, та тих, що лише імпортують, ці частки нижчі – відповідно, 21,7% та 17,4% опитаних. Така ж закономірність – але з протилежним результатом – спостерігається у частоті повідомлень про проблеми недосконалого митного законодавства та завищення митної вартості товарів. Виключно експортери меншою мірою скаржаться на недоліки законодавства (25,4%), ніж підприємства, які здійснюють лише імпорту (36,1%) та імпорту з експортом (35,6%). Подібно до цього, тільки 11,3% підприємств, які займаються виключно експортом, повідомляють про проблему навмисного завищення митної вартості товарів, тоді як серед підприємств, що імпортують, ці частки набагато вищі: 33,1% серед підприємств, що здійснюють лише імпорту, та 25,6% серед тих, що здійснюють як імпорту, так і експорту.

Також варто зазначити, що виключно імпортери дещо частіше від тих, що здійснюють тільки експорту або імпорту разом з експортом, відмічають корупцію та хабарництво та непрофесіоналізм митних інспекторів серед найважливіших проблем на митниці. З іншого боку, респонденти з цієї категорії рідше говорять про застарілість технічного оснащення як проблему митниці порівняно з респондентами, які представляють підприємства, що займаються лише експортом та імпортом разом з експортом.

Рис. 11. Проблеми у роботі митниць (за видом ЗЕД), % респондентів

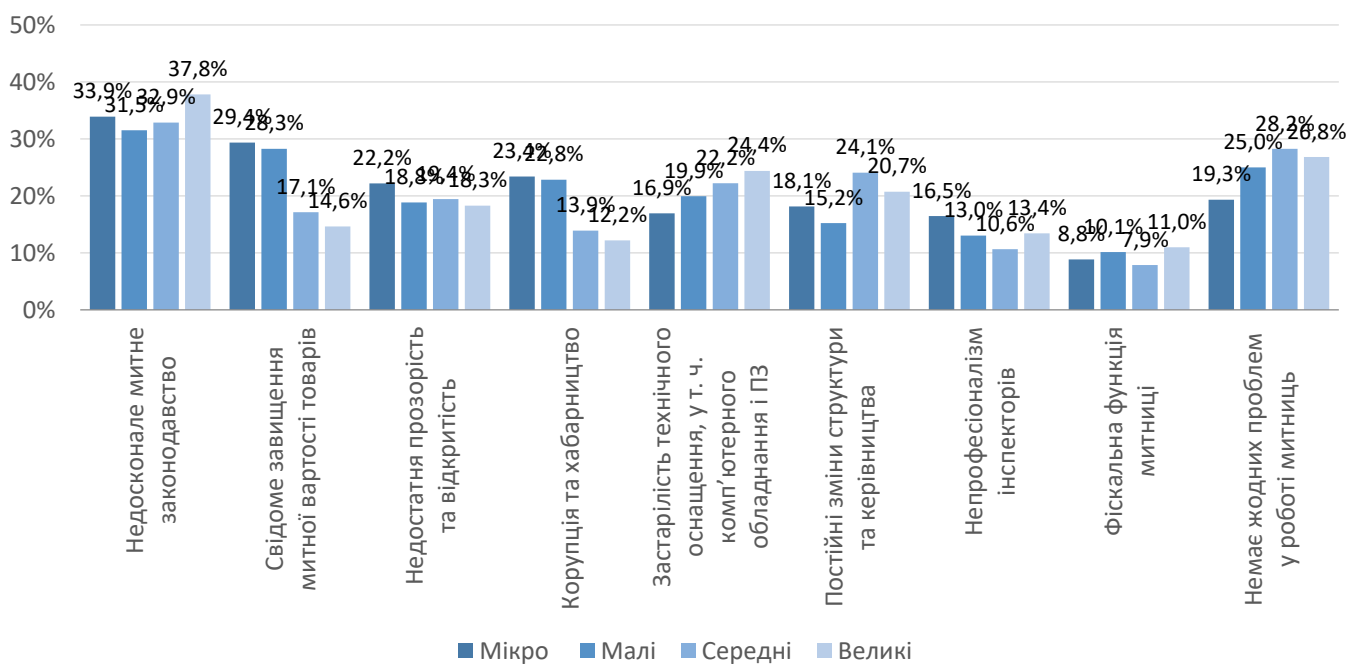

Оцінка проблем у роботі митниць за розміром підприємств. Підприємства малого, середнього та великого розміру рідше повідомляють про проблеми на митниці, ніж мікропідприємства. Так, якщо на думку від 25% до понад 28% опитаних серед представників малих, середніх та великих підприємств на митниці немає жодних проблем, то серед представників мікропідприємств таку думку висловили тільки 19,3% респондентів. Для великих підприємств більшою мірою, ніж для інших, актуальна проблема недосконалості

митного законодавства. На неї вказали майже 38% таких підприємств, тоді як серед інших відповідна частка не перевищує 34%.

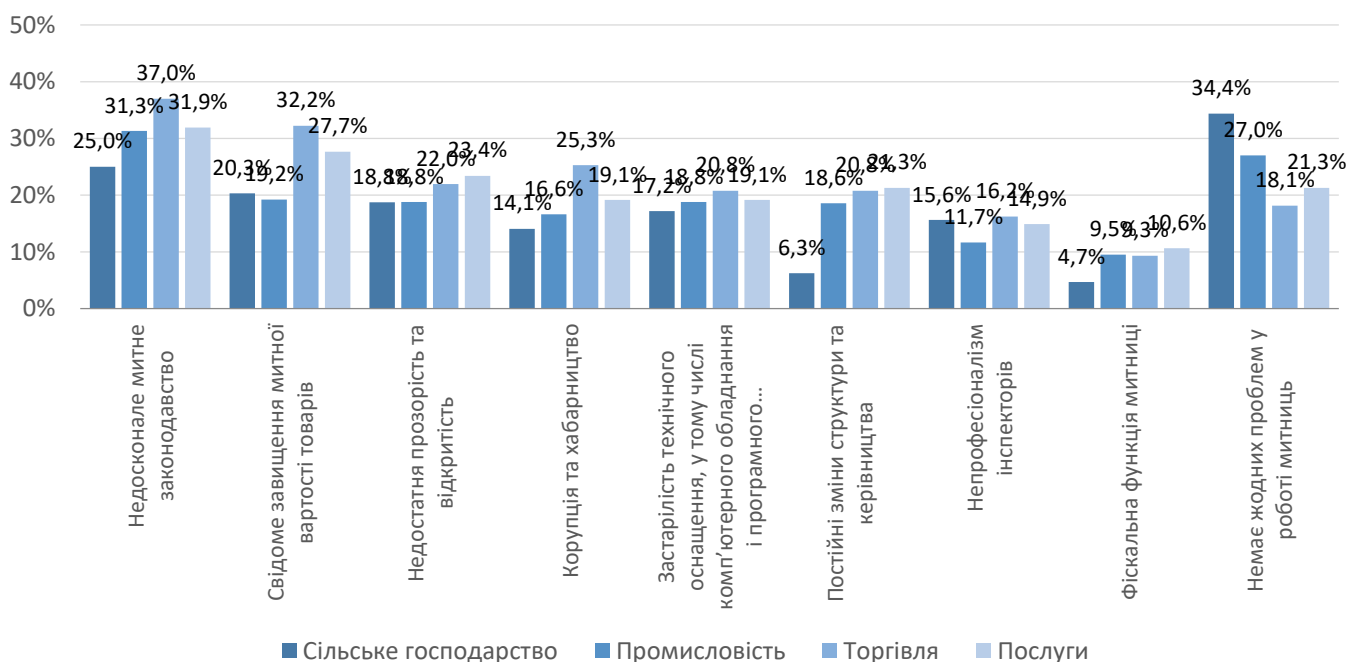
Мікро- та малі підприємства частіше, ніж середні та великі, вказують на проблеми свідомого завищення митної вартості товарів, а також корупції та хабарництва. Зокрема, частка мікропідприємств, які вказали на проблему корупції та хабарництва на митниці, (23,4%) майже удвічі перевищує відповідну частку великих підприємств (12,2%). У свою чергу, підприємства великого та середнього розміру частіше від мікро- та малого бізнесу повідомляють про так проблему на митниці, як постійні зміни її структури та керівництва. Актуальність проблеми невідповідного технічного оснащення митниць збільшується із зростанням розміру опитаних підприємств.

Рис. 12. Проблеми у роботі митниць (за розміром), % респондентів

Оцінка проблем у роботі митниць за сектором. Сектор сільського господарства найрідше повідомляє про проблеми на митниці. Приблизно третина його представників (34,4%) вважають, що у роботі митниці немає жодних проблем. Для порівняння, в інших секторах ця частка помітно менша: 27% у промисловості, 21,3% у сфері послуг та лише 18,1% у торгівлі. Натомість у торгівлі опитані частіше за інших вказують на такі проблеми, як недосконале митне законодавство, свідоме завищення митної вартості товарів та корупція та хабарництво. Водночас сільськогосподарські підприємства відрізняються від інших порівняно низькою часткою респондентів, які вважають митне законодавство недосконалим: про цю проблему повідомили 25%, тоді як серед решти секторів відповідна частка перевищує 30%. Також для цих підприємств набагато менш актуальна проблема зміни структури та керівництва митних органів: тоді як приблизно один з кожен п'яти опитаних у секторах промисловості, торгівлі та послуг скаржиться на постійні зміни структури та керівництва митниці, серед сільськогосподарських підприємств такі респонденти складають лише 6,3%.

Рис. 13. Проблеми у роботі митниць (за сектором), % респондентів

Оцінка проблем у роботі митниць за основною митницею для бізнесу¹⁸. Серед підприємств, що здійснюють митне оформлення на різних митницях, спостерігаються відмінності у тому, наскільки часто вони вказують на певні проблеми у роботі митниць. Так, про проблему недосконалого митного законодавства частіше від інших говорять підприємства, що користуються послугами Одеської (37,6%), Закарпатської (37,5%), Київської (36,4%) та Галицької (35,1%) митниць. Про те, що на митниці свідомо завищують митну вартість товарів, найбільшою мірою повідомляють підприємства, що здійснюють митне оформлення на Волинській (40%), Дніпровській (38,1%) та Одеській (34,1%) митницях.

Про недостатню прозорість та відкритість приблизно однаковою мірою говорять підприємства, що здійснюють оформлення на Одеській, Слобожанській, Галицькій та Чорноморській митницях (від 21% до 23% опитаних), а також на Київській, Волинській та Дніпровській (від 19% до 21% опитаних). Для респондентів, що користуються послугами інших митниць, відповідна частка не перевищує 17%, а найменшою вона є на Закарпатській митниці, де про цю проблему повідомили 12,5% опитаних.

Про проблему корупції та хабарництва більше від інших повідомляють підприємства, що здійснюють експортні чи імпорتنі операції через Одеську, Подільську, Волинську та Галицьку (від 23% до майже 28%). Застарілість технічного оснащення, у тому числі комп'ютерного обладнання і програмного забезпечення, є найбільш гострою проблемою на Північній та Закарпатській митницях (за словами 35,3% та 34,4% опитаних відповідно на цих митницях). Митниці, де опитані підприємства частіше від інших не повідомляють про жодні проблеми, – це Поліська (40,6%) і Буковинська (37,5%). Детальніше див. *Додатки. Оцінка роботи митниці та проблеми на митниці.*

Основні результати коротко:

Продовжується тенденція зростання частки респондентів, які кажуть, що у роботі митниць немає жодних проблем. У 2020 році ця частка склала 23,5% опитаних, що більше, ніж у 2016-2018 роках. Сільське господарство – єдиний сектор, де частка підприємств, що не зустрічалися з проблемами (34,4%) перевищує частки тих, які називали інші проблеми. Як і у попередніх хвилях цього опитування, респонденти найчастіше називають недосконале митне законодавство серед проблем у роботі митниць. Однак, частка опитаних, які вказують на цю проблему, зменшилась порівняно з 2016-2018

¹⁸ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

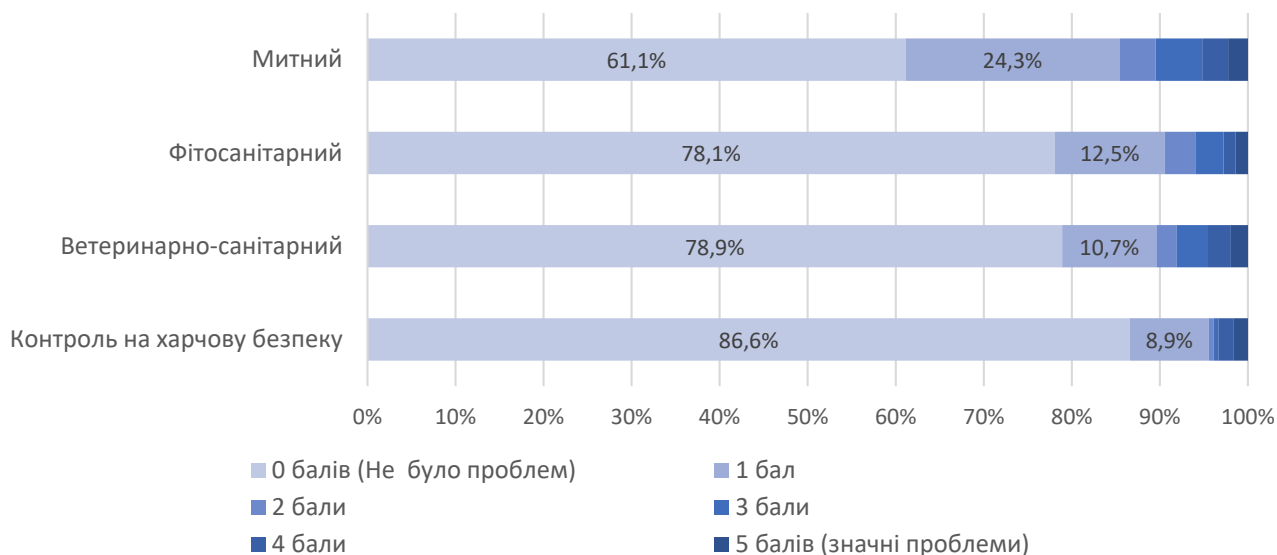
роками. Під недосконалим митним законодавством опитані підприємства мають на увазі широкий спектр проблем, куди увійшли: «бюрократія, велика кількість документів», «ускладнені процедури у законодавстві», «багатозначність, суперечливість законодавства», «постійні зміни в законодавстві», «проблеми з митною вартістю», «неспівпадіння норм законодавства України з іншими країнами», «непрозорість законодавства».

Недосконале митне законодавство посідає перше місце для всіх опитаних незалежно від розміру, сектору та виду ЗЕД. На другому місці серед проблем для мікро- та малих підприємств – свідоме завищення митної вартості товарів, для середніх – постійні зміни структури та керівництва, а для великих – застаріле технічне оснащення. Мікро- та малий бізнес частіше вказує на корупцію як проблему у роботі митниці, ніж великий та середній.

2.1.3. Оцінка проблемності проходження різних видів контролю

У 2020 році в рамках опитування респондентам вперше було запропоновано оцінити рівень проблемності проходження різних видів контролю: митного, фітосанітарного, ветеринарно-санітарного та контролю на харчову безпеку. Оцінювання відбувалося за шкалою від 0 до 5, де «0» – не було проблем, 1 – «були незначні проблеми», «5» – були значні проблеми. Таким чином в рамках цього оцінювання більша кількість балів свідчить про вищий рівень проблемності проходження контролю.

Рис. 14. Розподіл оцінок для різних видів контролю, % респондентів

2.1.1.1 Оцінка проблемності проходження митного контролю

Митний контроль є головним видом контролю, з яким мають справу суб'єкти ЗЕД. Зокрема, його проходили 99,6% опитаних експортерів та імпортерів. Серед підприємств, які проходили митний контроль, спостерігається найнижча частка респондентів, які не зустрічали жодних проблем. Такий варіант відповіді вибрали 61,1% респондентів. Водночас стикалися з високим рівнем проблем (оцінки «4» та «5» балів) – 5,2% підприємств. В результаті середня оцінка проблемності проходження митного контролю становить 0,7 бала («0» – не було проблема, «5» – були значні проблеми). Такий результат свідчить, що рівень проблемності митного контролю в цілому не є високим, однак саме цей вид контролю є найбільш проблематичним для респондентів порівняно з іншими видами контролю.

Оцінка проблемності проходження митного контролю за видом ЗЕД. Митний контроль є відносно найбільш проблемним для підприємств, які імпортують продукцію. Вони оцінили проблемність проходження цього виду контролю на 0,9 бала. Показник для підприємств, які водночас експортують та імпортують, становить 0,7 бала. Водночас експортери мають найменше проблем з проходженням митного контролю. Середня оцінка підприємств-експортерів становить 0,5 бала. Такі оцінки віддзеркалюють зокрема результати опитування щодо причин затримання вантажів під час митного контролю. Саме серед імпортерів більша частка підприємств, які стикаються зі затримками вантажів.

Таблиця 9. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження митного контролю (від 0 до 5 балів)
Виключно експортери	0,5
Виключно імпортери	0,9
Експортери та імпортери	0,7
Всі	0,7

Оцінка проблемності проходження митного контролю за розміром. Результати опитування свідчать, що підприємства більшого розміру стикаються з меншою кількістю проблем при митному контролі. Зокрема великі та середні підприємства в середньому оцінили проблемність проходження митного контролю на 0,6 бала. На противагу цьому, малі та мікропідприємства дають гірші оцінки митному контролю. Їхні середні оцінки становлять 0,8 бала. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різного розміру є незначною.

Таблиця 10. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження митного контролю (від 0 до 5 балів)
Мікропідприємства	0,8
Малі підприємства	0,8
Середні підприємства	0,6
Великі підприємства	0,6

Оцінка проблемності проходження митного контролю за сектором. Підприємства сфери послуг найгірше оцінюють проблемність проходження митного контролю. Їхня середня оцінка становить 1,2 бала. Також рівень проблемності є вищим від середнього для підприємств сектору торгівлі – 0,8 бала. Водночас найменш проблемним митний контроль є для сільськогосподарських та промислових підприємств – 0,6 бала. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різних секторів є незначною. Окрім цього рівень проблемності є низьким для всіх секторів.

Таблиця 11. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за сектором

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження митного контролю (від 0 до 5 балів)
Сільське господарство	0,6
Промисловість	0,6
Торгівля	0,8
Послуги	1,2

2.1.1.2 Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю

Фітосанітарний контроль є менш поширеним видом контролю порівняно з митним. Його проходили 70,6% опитаних. Цей вид контролю є менш проблемним порівняно з митним контролем. Зокрема 78,1% підприємств, які проходили фітосанітарний контроль, не мали жодних проблем. Водночас стикалися з високим рівнем проблем (оцінки «4» та «5» балів) – лише 2,8% підприємств. В результаті середня оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю становить 0,4 бала («0» – не було проблема, «5» – були значні проблеми). За середньою оцінкою фітосанітарний контроль є одним з найменш проблемних порівняно з іншими видами контролю.

Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю за видом ЗЕД. Фітосанітарний контроль, подібно до інших видів контролю, є більш проблемним для підприємств, які імпортують. Вони оцінили проблемність проходження фітосанітарного контролю на 0,5 бала. Водночас експортери мають менше

проблем з проходження цього виду контролю – їхня оцінка становить лише 0,3 бала. Підприємства, які водночас експортують та імпортують, оцінили рівень проблемності фітосанітарних заходів на 0,4 бали, що відповідає середньому показнику для всіх опитаних.

Таблиця 12. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю (від 0 до 5 балів)
Виключно експортери	0,3
Виключно імпортери	0,5
Експортери та імпортери	0,4
Всі	0,4

Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю за розміром. Результати опитування вказують, що оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю не залежить від розміру підприємства. Для підприємств усіх розмірів середній бал оцінки становить 0,4 бала. Це відрізняє фітосанітарний контроль від інших видів контролю, де спостерігається залежність між розміром підприємства та середньою оцінкою проблемності контролю.

Таблиця 13. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю (від 0 до 5 балів)
Мікропідприємства	0,4
Малі підприємства	0,4
Середні підприємства	0,4
Великі підприємства	0,4

Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю за сектором. Сільськогосподарські підприємства найгірше оцінюють проблемність проходження митного контролю. Їхня середня оцінка становить 0,6 бала. Також рівень проблемності є вищим від середнього для підприємств сектору торгівлі – 0,5 бала. Оцінки промислових підприємств на рівні середні – 0,4 бала. Водночас оцінка підприємств сектору послуг становить лише 0,1 бала. Це вказує, що у сфері послуг майже відсутні проблеми з фітосанітарним контролем. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різних секторів є незначною. Окрім цього рівень проблемності є низьким для всіх секторів.

Таблиця 14. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за сектором

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю (від 0 до 5 балів)
Сільське господарство	0,6
Промисловість	0,4
Торгівля	0,5
Послуги	0,1

2.1.1.3 Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю

Ветеринарно-санітарний контроль є відносно менш проблемним ніж митний контроль, але більш проблемним ніж фітосанітарний та контроль на харчову безпеку. Ветеринарно-санітарний контроль проходили лише 30% опитаних. При цьому серед підприємств, які проходили ветеринарно-санітарний контроль, спостерігається висока частка респондентів, які не зустрічали жодних проблем – 78,9%. Водночас стикалися з високим рівнем проблем (оцінки «4» та «5» балів) – 4,5% підприємств. В результаті середня

оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю становить 0,5 бала («0» – не було проблема, «5» – були значні проблеми).

Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю за видом ЗЕД. Ветеринарно-санітарний контроль, як і всі інші проаналізовані види контролю, є найбільш проблемним для підприємств, які імпортують. Вони оцінили проблемність проходження ветеринарно-санітарного контролю на 0,6 бала. Показник для підприємств, які водночас експортують та імпортують, становить 0,4 бала. Водночас експортери практично не відчують проблем з проходженням ветеринарно-санітарного контролю. Для підприємств-експортерів середня оцінка становить 0,2 бала. Такі результати підтверджують, що проходження різних видів контролю є більш проблемним для імпортерів, ніж для експортерів.

Таблиця 15. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю (від 0 до 5 балів)
Виключно експортери	0,2
Виключно імпортери	0,6
Експортери та імпортери	0,4
Всі	0,5

Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю за розміром. Результати опитування свідчать, що великі підприємства майже не відчують проблем з проходженням ветеринарно-санітарного контролю. Зокрема середня оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю серед великих підприємств становить 0,2 бала. Також лише 0,3 бала становить середня оцінка середніх підприємств. Результати свідчать, що зі зменшенням розміру підприємства зростає ймовірність вищого рівня проблем при ветеринарно-санітарному контролі. Зокрема середня оцінка малих підприємств становить 0,5 бала, а мікропідприємств – 0,6 бала. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різного розміру є незначною.

Таблиця 16. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю (від 0 до 5 балів)
Мікропідприємства	0,6
Малі підприємства	0,5
Середні підприємства	0,3
Великі підприємства	0,2

Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю за сектором. Підприємства сфери послуг та промисловості найменше відчують проблеми пов'язані з ветеринарно-санітарним контролем. Середня оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю серед суб'єктів секторів послуг та промисловості становить лише 0,3 бала. Оцінка сільськогосподарських підприємств також краща від середньої для всіх опитаних – 0,4 бала проти 0,5 бала. Водночас найбільш проблемним є проходження ветеринарно-санітарного контролю торговельними підприємствами. Їхня середня оцінка становить 0,6 бала. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різних секторів є незначною. Окрім цього рівень проблемності є низьким для всіх секторів.

Таблиця 17. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за сектором

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю (від 0 до 5 балів)
Сільське господарство	0,4
Промисловість	0,3
Торівля	0,6

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю (від 0 до 5 балів)
Послуги	0,3

2.1.1.4 Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку

Контроль на харчову безпеку (державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин) є найменш проблемним серед проаналізованих видів контролю. Цей вид контролю проходила найменша частка респондентів – лише 17,5%. При цьому серед підприємств, які проходили контроль на харчову безпеку, найвища частка респондентів, які не зустрічали жодних проблем. Такий варіант відповіді вибрали 86,6% респондентів. Мали справу з високим рівнем проблем (оцінки «4» та «5» балів) – лише 3,4% підприємств. В результаті середня оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку становить лише 0,3 бала («0» – не було проблема, «5» – були значні проблеми). Це свідчить, що в сфері контролю на харчову безпеку майже відсутні проблеми.

Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку контролю за видом ЗЕД. Контроль харчової безпеки є більш проблемним для імпортерів ніж експортерів. Підприємства імпортери в середньому оцінили проходження цього виду контролю на 0,5 бала. Оцінка підприємств, які водночас експортують та імпортують, становить 0,2 бала. Водночас підприємства-експортери майже не відчувають проблем під час проходження контролю на харчову безпеку. Їхня середня оцінка – лише 0,1 бала. Такий результати ілюструє ситуацію, що проходження усіх проаналізованих видів контролю є більш проблемним для імпортерів, ніж для експортерів.

Таблиця 18. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку (від 0 до 5 балів)
Виключно експортери	0,1
Виключно імпортери	0,5
Експортери та імпортери	0,2
Всі	0,3

Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку контролю за розміром. Згідно з результатами опитування, великі та середні підприємства майже не стикаються з проблемами під час контролю на харчову безпеку. Їхні середні оцінки проблемності проходження контролю харчової безпеки становлять лише 0,1 бала. Водночас мікро- та малі підприємства дають гірші оцінки – 0,4 та 0,3 бала відповідно. Такий результат свідчить, що зі зростанням розміру підприємств зменшується рівень проблем при проходженні цього виду контролю. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різного розміру є незначною.

Таблиця 19. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку (від 0 до 5 балів)
Мікропідприємства	0,4
Малі підприємства	0,3
Середні підприємства	0,1
Великі підприємства	0,1

Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку контролю за сектором. Сільськогосподарські підприємства не відчувають проблем при проходженні контролю на харчову безпеку. Їхня середня оцінка становить 0 балів. Більше відчувають проблеми промислові підприємства – їхня оцінка 0,2 бала. Найбільш проблемним проходження контролю на харчову безпеку може бути для підприємств сектору торгівлі,

середня оцінка для яких становить 0,4 бала. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різних секторів є незначною. Окрім цього рівень проблемності є низьким для всіх секторів.

Таблиця 20. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за сектором¹⁹

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку (від 0 до 5 балів)
Сільське господарство	0
Промисловість	0,2
Торгівля	0,4
Послуги	-

Основні результати коротко:

Рівень проблемності усіх видів контролю є низьким: від 61,1% (митний контроль) до 86,6% (контроль на харчову безпеку) опитаних не мають жодних проблем. Решта учасників ЗЕД переважно мають незначні проблеми. Середні оцінки проблемності проходження різних видів контролю не перевищують 1 бала з 5 («0» – не було проблем, 1 – «були незначні проблеми», «5» – були значні проблеми).

Митний контроль є більш проблемним порівняно з іншими видами контролю, але проблеми переважно незначні. Проходження різних видів контролю є більш проблемним для імпортерів, ніж для експортерів. Це віддзеркалює вищий рівень проблем при імпорті в інших вимірах. Середні та великі підприємства переважно мають нижчий рівень проблем з проходженням різних видів контролю ніж мікро- та малі. Однак в цілому різниця між оцінками підприємств різного розміру є незначною.

¹⁹ В секторі послуг кількість респондентів, які проходили контроль на харчову безпеку, була недостатньою для проведення обрахунків.

2.2 Оцінка змін на митниці та роботи Нової митниці

За останні два роки в Україні функція реалізації державної митної політики перейшла від колишньої Державної фіскальної служби до нового центрального органу виконавчої влади – Державної митної служби. Через затримки з конкурсом на посаду голови Державної митної служби вона розпочала свою роботу тільки у грудні 2019 року.

Основні заходи реформи митниці полягають у покращенні кадрового забезпечення та технічного оснащення з наголосом на діджиталізацію процесів. Чому саме це? Бо митниця – це у першу чергу люди, які там працюють і митні процедури, які включають технічну складову. Саме від реалізації цих напрямків залежить успішність реформування митниці. З одного боку, реформа митниці спрямована на те, щоб мінімізувати людський чинник при ухваленні рішень, налагодити та «відшліфувати» процедури, а з іншого – щоб зробити роботу митника престижною.

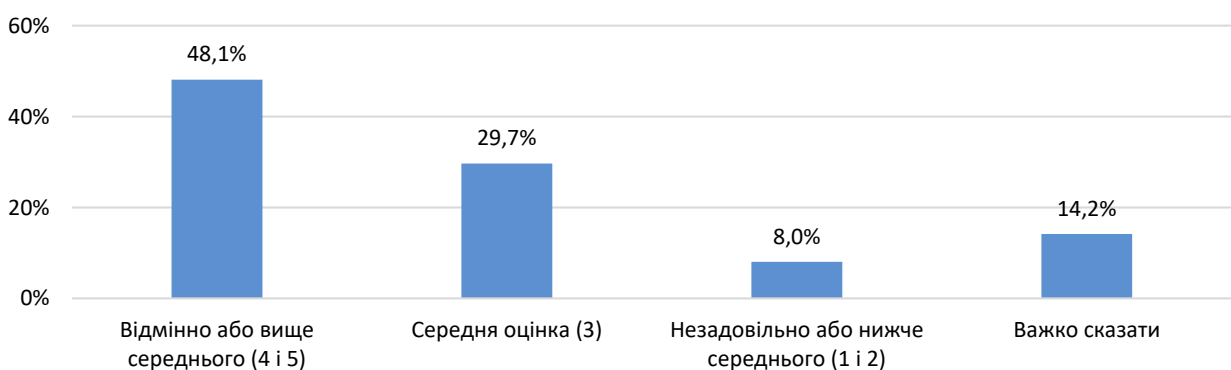
Саме тому оцінка та рівень сприйняття тих змін, які відбуваються на митниці, з боку бізнесу як основного споживача митних послуг є вкрай важливими. Ця оцінка дозволяє зрозуміти, чи в правильному напрямку рухаються реформи, і дозволяє змінити вектор змін, або побачити проблеми практичної реалізації тих чи інших рішень.

2.2.1 Оцінка роботи Нової митниці та змін, що відбулися за рік

Представники підприємств-учасників ЗЕД, які взяли участь в опитуванні, дали свої оцінки роботі Нової митниці та оцінили зміни, що відбулися з 2019 року, коли Державна митна служба була сформована як окремий державний орган, а у структурі митних органів були здійснені зміни. Для цього респондентам було запропоновано оцінити роботу Нової митниці за шкалою від 1 до 5, де 1 означає незадовільну оцінку, а 5 – відмінну. За відправну точку для оцінки було взято грудень 2019 року як той час, коли Державна митна служба була офіційно сформована як окремий державний орган. Крім цього, респонденти повідомили, як, на їхню думку, змінилася ефективність роботи митниці за останній рік.

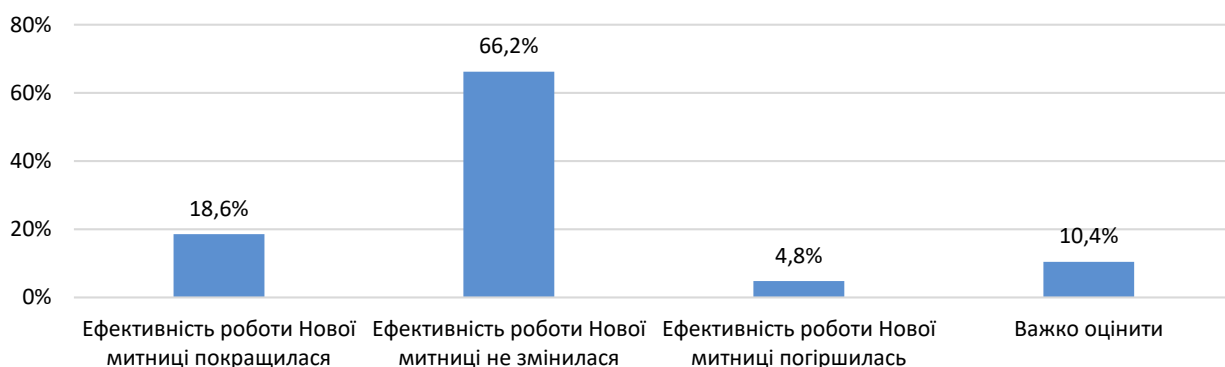
Майже половина респондентів (48,1%) поставили високі оцінки ефективності роботи Нової митниці (4 і 5 балів). На середню оцінку (трійку) Нову митницю оцінили майже 30% опитаних. Невелика частка респондентів (8%) поставили найнижчі бали – одиницю або двійку. Ще 14,2% респондентів не змогли оцінити роботу Нової митниці. За результатами відповідей тих учасників опитування, які дали свої оцінки роботі Нової митниці, середня оцінка її роботи складає 3,6 бала.

Рис. 15. Оцінка роботи Нової митниці, % респондентів

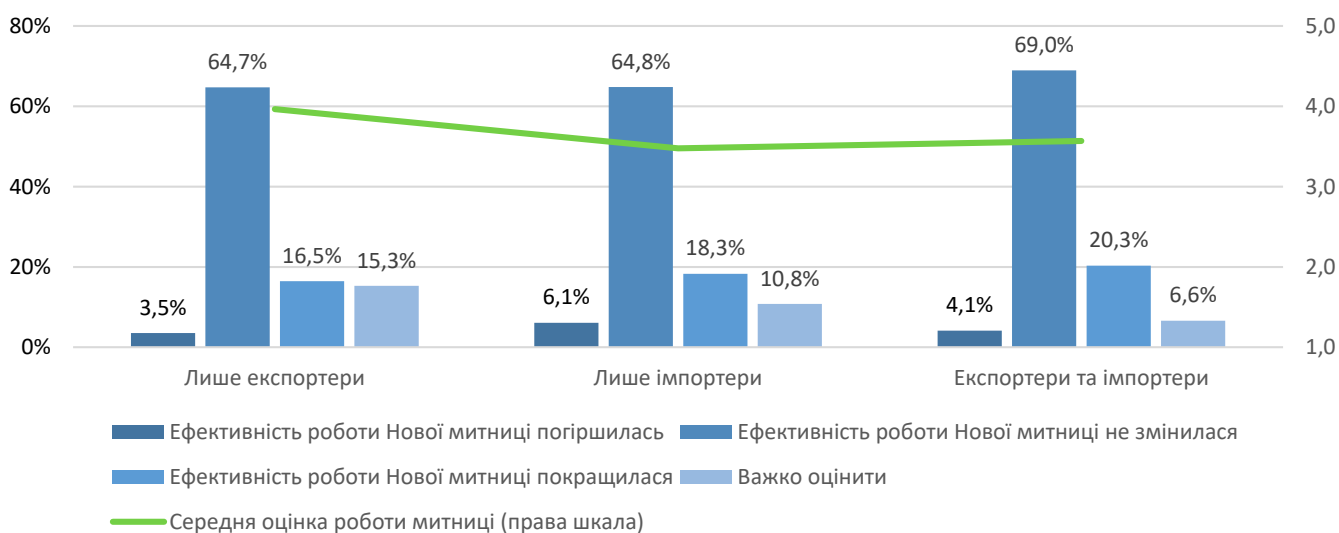
При цьому більшість респондентів (66,2%) вважають, що ефективність роботи Нової митниці не змінилася за попередній рік. Однак частка тих, що помітили покращення ефективності роботи митниці порівняно з 2019 роком, переважає частку опитаних, які вважають, що вона погіршилася. В той час як перші склали 18,6% від усіх опитаних, другі – менше 5%. Приблизно один з кожних десяти респондентів (10,4%) не зміг оцінити, чи змінилася робота Нової митниці порівняно з митницею зразка 2019 року.

Рис. 16. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року, % респондентів

Оцінка роботи нової митниці та змін за рік підприємствами різних груп ЗЕД. Підприємства, як лише експортують, оцінюють Нову митницю дещо краще, ніж ті, які здійснюють імпорт. Тоді як серед виключно експортерів середня оцінка ефективності роботи Нової митниці склала 4 бали, для виключно імпортерів вона становить 3,5 бала, а для підприємств, що поєднують імпорт з експортом, – 3,6 балів. Втім, підприємства різних видів ЗЕД не істотно відрізняються своїм баченням того, як змінилася робота митниці за попередній рік.

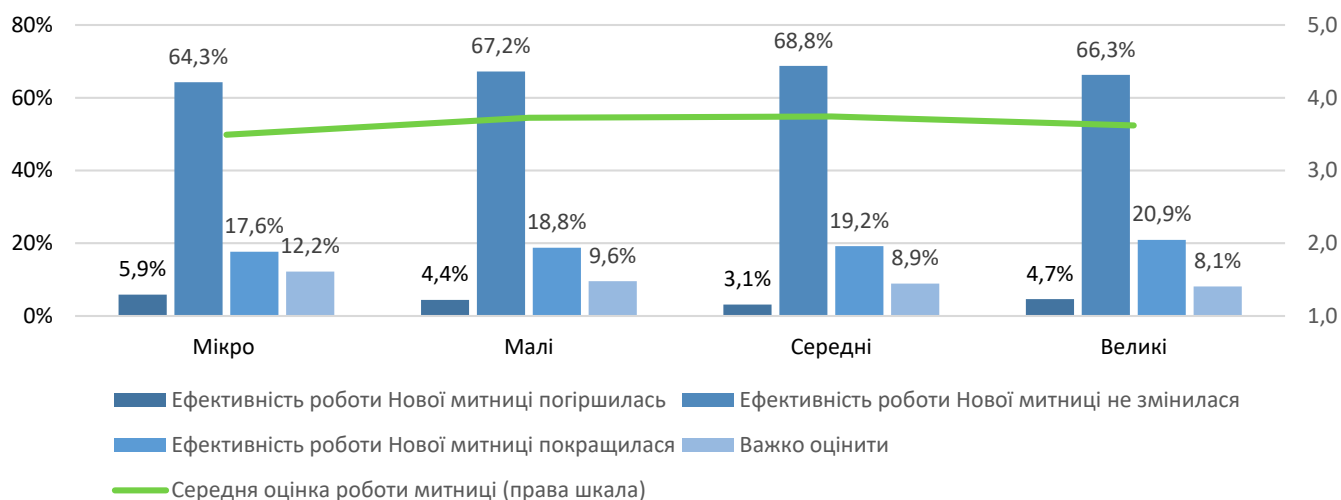
Рис. 17. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за видом ЗЕД, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи)

Зміни на краще помітили від 16,5% до 20,3% опитаних у кожній категорії за видом ЗЕД, а про погіршення говорять від 3,5% опитаних серед виключно експортерів до 6,1% респондентів серед підприємств, які лише імпортують. При цьому серед респондентів, які представляють виключно експортерів, була зафіксована найвища частка тих, кому було важко оцінити зміни на митниці за рік, (15,3%).

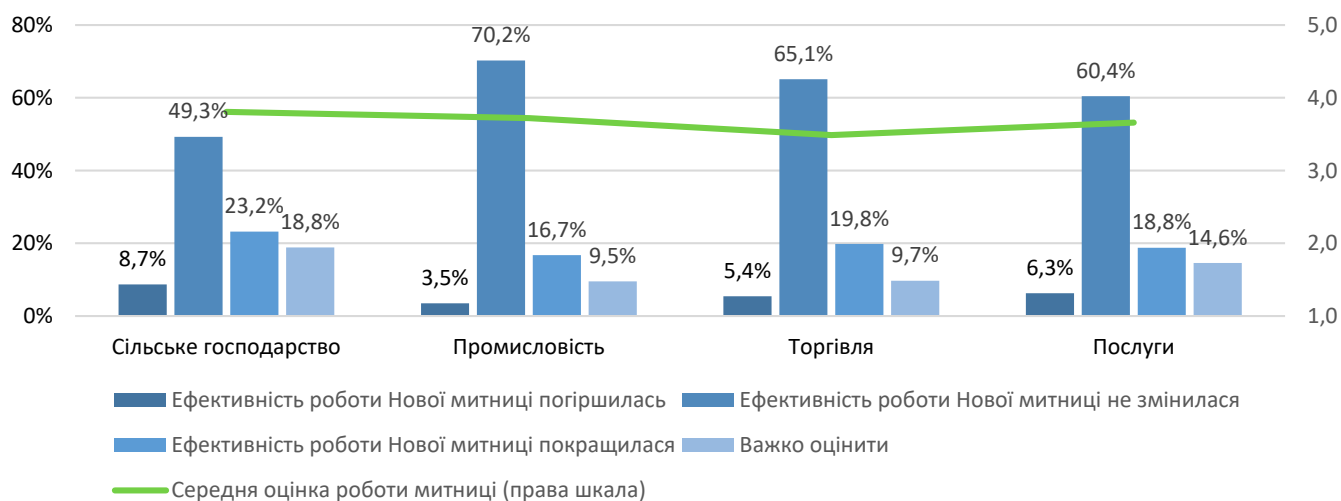
Оцінка роботи нової митниці та змін за рік підприємствами різних розмірів. Між підприємствами різних розмірів не спостерігається істотних відмінностей ні в оцінках роботи Нової митниці, ні у поглядах на те, як вона змінилася протягом року. Середня оцінка роботи Нової митниці склала 3,5 бала для мікропідприємств, 3,7 бала для малих та середніх підприємств та 3,6 бала для великих. Підприємства різних розмірів практично не відрізняються частками опитаних, які повідомляють про зміни на краще та на гірше у роботі митниці.

Рис. 18. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за розміром, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи)

ОЦІНКА РОБОТИ НОВОЇ МИТНИЦІ ТА ЗМІН ЗА РІК ПІДПРИЄМСТВАМИ РІЗНИХ СЕКТОРІВ. Сільськогосподарські підприємства дали дещо кращі оцінки того, як змінилася робота митниці за рік, що передувало опитуванню, ніж підприємства інших секторів. Зокрема, 23,2% представників цих підприємств висловили думку, що ефективність роботи Нової митниці покращилася, в той час як серед інших секторів ця частка не перевищує 20%. Разом з цим, середньою оцінкою роботи митниці представники агробізнесу практично не відрізняються від опитаних в інших галузях. Вони оцінили роботу митниці в середньому на 3,8 бала, тоді як представники промисловості, торгівлі та послуг – на 3,5-3,7 бала.

Рис. 19. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за сектором, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи)

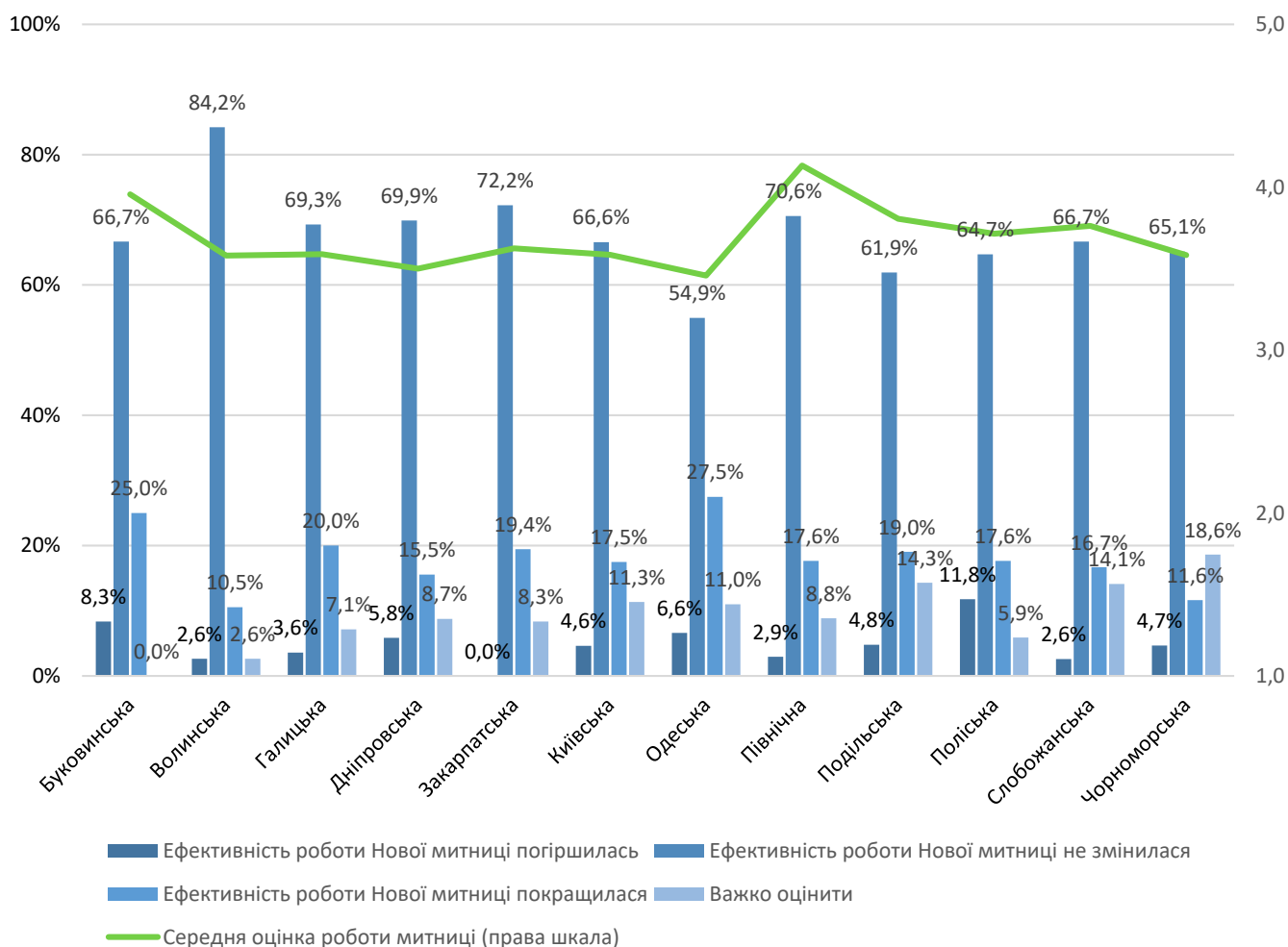
ОЦІНКА РОБОТИ НОВОЇ МИТНИЦІ ТА ЗМІН ЗА РІК ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ²⁰. Підприємства, які здійснюють митне оформлення на різних митницях, дещо відрізняються в оцінках роботи Нової митниці. Найкраще ефективність її роботи оцінили опитані, що оформляють імпорт або експорт на Північній митниці (4,1), а також ті, що користуються послугами Буковинської митниці (4 бали). Найнижча середня оцінка була зафіксована на Одеській та Дніпровській митницях (в середньому 3,5 бала).

Однак серед підприємств, що здійснюють оформлення на Одеській митниці, частка тих, що помітили покращення роботи ефективності митних органів за останній рік, вища порівняно з усіма іншими митницями.

²⁰ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

Вона склала 27,5%. На другому місці за відсотком тих, що помітили позитивні зрушення, – Буковинська митниця. Тут такі респонденти становлять 25%. Найменшою мірою про зміни на краще порівняно з 2019-м роком говорять опитані, що користуються послугами Волинської (10,5%) та Чорноморської (11,6%) митниць.

Рис. 20. Оцінка змін в ефективності роботи Нової митниці порівняно з аналогічним періодом 2019 року та середня оцінка роботи Нової митниці за основною митницею, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи)

Основні результати коротко:

Респонденти оцінювали роботу «Нової митниці», тобто митниці, яка функціонує з грудня 2019 року. Порівняння зроблене між часом проведення опитування (квітень-червень 2020 року) та аналогічним періодом 2019 року. Майже половина опитаних цінили роботу Нової митниці на добре та відмінно. Лише 8% дали незадовільну оцінку. Середня оцінка її роботи складає 3,6 бала. Виключно експортери оцінили роботу Нової митниці краще, ніж інші опитані (4 бали). 2/3 опитаних вважають, що ефективність роботи митниці не змінилася порівняно з 2019 роком. Серед відповідей опитаних підприємств, що відзначили зміни у роботі Нової митниці, позитивні оцінки переважають негативні на +13,8 в. п.

2.2.2 Оцінка окремих аспектів роботи митниці

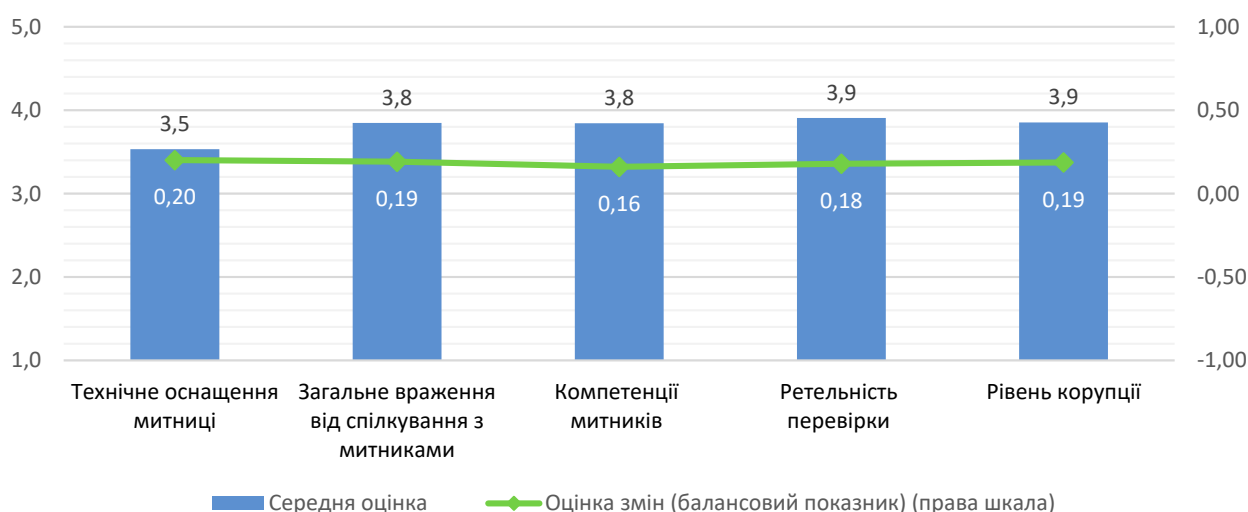
Для того, щоб зрозуміти, як саме, на думку бізнесу, змінилася ефективність роботи митниці з того часу, коли у її структурі відбулися істотні зміни у 2019 році, у цьому опитуванні респондентам було запропоновано оцінити різні параметри роботи митниці, з якими вони зіштовхуються під час митного оформлення. Адже при здійсненні експорту та імпорту відіграє роль як те, наскільки ретельно відбувається перевірка та чи усі процедури відбуваються прозоро і без корупції, так і те, як ставляться працівники митниці до тих, хто імпортує та експортує, чи мають вони необхідні знання і вміння, а також чи не ускладнюються та не затримуються процедури через невідповідне технічне оснащення на митниці. Тому учасники опитування оцінили роботу митниці у таких п'яти аспектах:

- технічне оснащення;
- загальне враження від спілкування з митниками;
- компетенції митників;
- ретельність перевірки;
- та рівень корупції.

За кожним з цих аспектів респонденти також оцінили зміни за попередній рік, вказавши, чи, на їхню думку, ситуація з точки зору цього аспекту стала кращою, гіршою або не змінилася. Для того, щоб простіше та наочніше проілюструвати різницю між позитивними та негативними оцінками змін та порівняти між собою оцінки підприємств різних типів, ми виразили загальну оцінку змін за допомогою одного показника. Це балансовий показник різниці між позитивними та негативними оцінками змін кожного із розглянутих аспектів роботи митниці на шкалі від -1 до 1, де відповіді «стало гірше» зараховуються як -1, відповіді «стало краще» – як 1, а відповідь «без змін» – як 0. Відповідно, балансовий показник оцінок кожного аспекту роботи митниці – це середнє значення усіх оцінок. Якщо його значення додатне, це означає, що переважають позитивні оцінки («стало краще»), а якщо від’ємне – то негативні («стало гірше»).

Учасники опитування оцінили всі перелічені аспекти роботи митниці на рівні вище середнього. Порівняно найнижче був оцінений такий аспект, як технічне оснащення митниці. Значення балансового показника оцінок змін цих аспектів додатне для кожного з них, що відображає те, що про зміни на краще підприємства повідомляли частіше, ніж про зміни на гірше.

Рис. 21. Оцінка різних аспектів роботи митниці та змін у цих аспектах з 2019 року, бали (оцінка) та балансовий показник (оцінка змін)

Учасники опитування в середньому оцінили технічне оснащення митниці станом на 2020 рік на 3,5 бала з п’яти. 23% респондентів сказали, що технічне оснащення стало кращим за попередній рік, а 2,7% опитаних вказали на погіршення технічного оснащення митниць. Балансовий показник оцінки його змін складає 0,2.

Оцінки інших аспектів роботи митниці дещо вищі. Так, такий аспект, як загальне враження від спілкування з митниками, респонденти оцінили в середньому на 3,8 бала. Для 22% респондентів спілкування з митниками залишало краще враження у 2020 році, ніж рік перед цим, в той час як для 2,8% опитаних – гірше. Балансовий показник оцінки змін цього аспекту роботи митниці склав 0,19.

Компетенції митників респонденти також оцінили в середньому на 3,8 бала. 19,3% представників підприємств вважають, що компетенції митників покращились за попередній рік, а 3,2% вважають, що вони погіршилися. Значення балансового показника оцінки змін компетенцій митних службовців порівняно з 2019-м роком становить 0,16.

На 3,9 бала опитані оцінили ретельність перевірки на митниці. Таку ж середню оцінку отримав рівень корупції на митниці, що означає, що, на думку бізнесу, він невисокий (1 бал у цьому запитанні означав

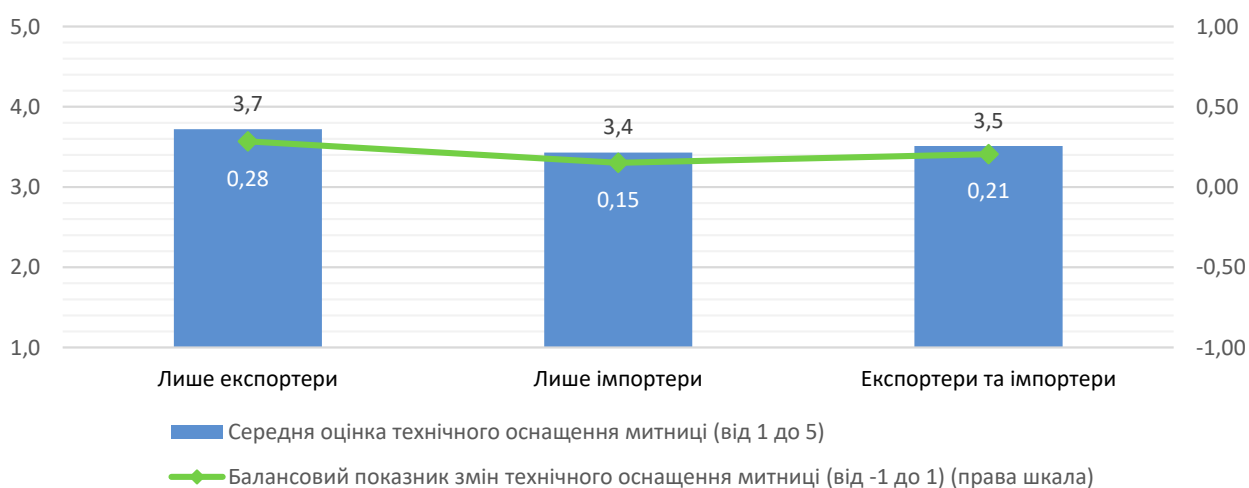
високий рівень корупції, а 5 – низький рівень або відсутність корупції). Балансові показники оцінки змін обох цих аспектів роботи митниці також близькі за значенням: 0,18 для оцінки змін ретельності у перевірках на митниці та 0,19 в оцінці змін рівня корупції. 62,3% респондентів оцінили рівень корупції як низький (4 і 5 балів). Це більше, ніж частка позитивних оцінок технічного оснащення (49,7%), та менше порівняно з іншими аспектами, де частка позитивних оцінок перевищує 66%.

Варто зазначити, що оцінка окремих аспектів роботи митниці, за виключенням технічного оснащення, вища, ніж оцінка роботи Нової митниці загалом, яка склала 3,6 бала (див. розділ 2.2.1 Оцінка роботи Нової митниці та змін, що відбулися за рік).

2.2.2.1 Оцінка технічного оснащення митниці та його змін підприємствами різних типів

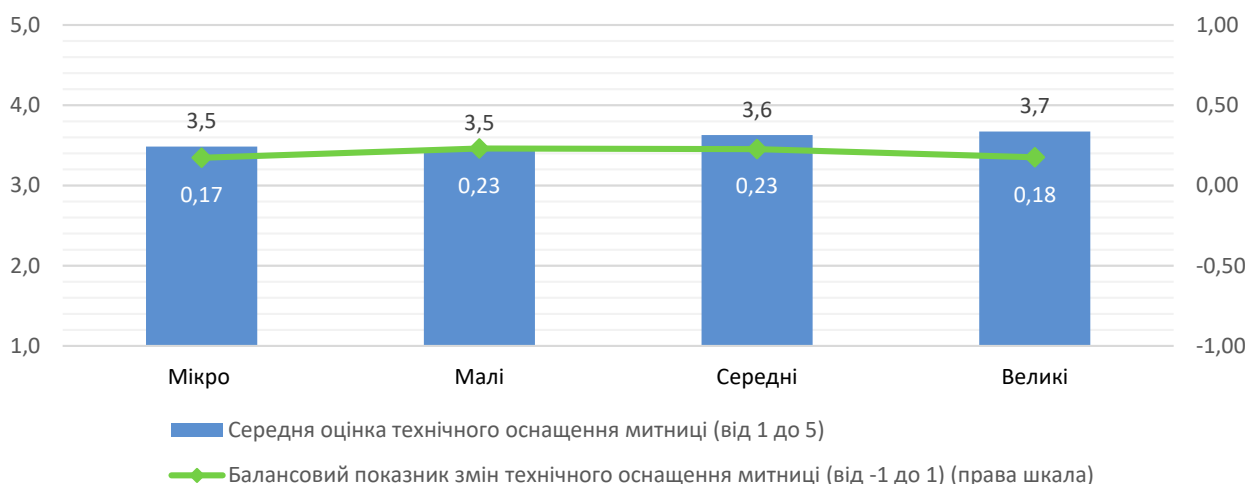
Оцінка технічного оснащення митниці та його змін підприємствами різних груп ЗЕД. Підприємства, які лише експортують, дещо краще оцінюють технічне оснащення митних органів. Їхня середня оцінка цього аспекту роботи митниці склала 3,7 балів, тоді як середня оцінка підприємствами, що експортують та імпортують – 3,5 балів, а виключно імпортерами – 3,4 бала. Крім цього, підприємства, які лише експортують, схильні частіше відмічати зміни на краще у технічному оснащенні митниці: для них значення балансового показника оцінки змін цього аспекту склало 0,28. Це дещо більше, ніж для підприємств, які поєднують експорт з імпортом, (0,21), та помітно більше, ніж для підприємств, що здійснюють лише імпорт, (0,15).

Рис. 22. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка технічного оснащення) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка технічного оснащення митниці та його змін підприємствами різних розмірів. Підприємства різних розмірів не демонструють суттєвих відмінностей в оцінках технічного оснащення митниці. Середня оцінка цього аспекту роботи митниці знаходиться на відрізку від 3,5 бала для мікро- та малих підприємств до 3,7 бала для великих.

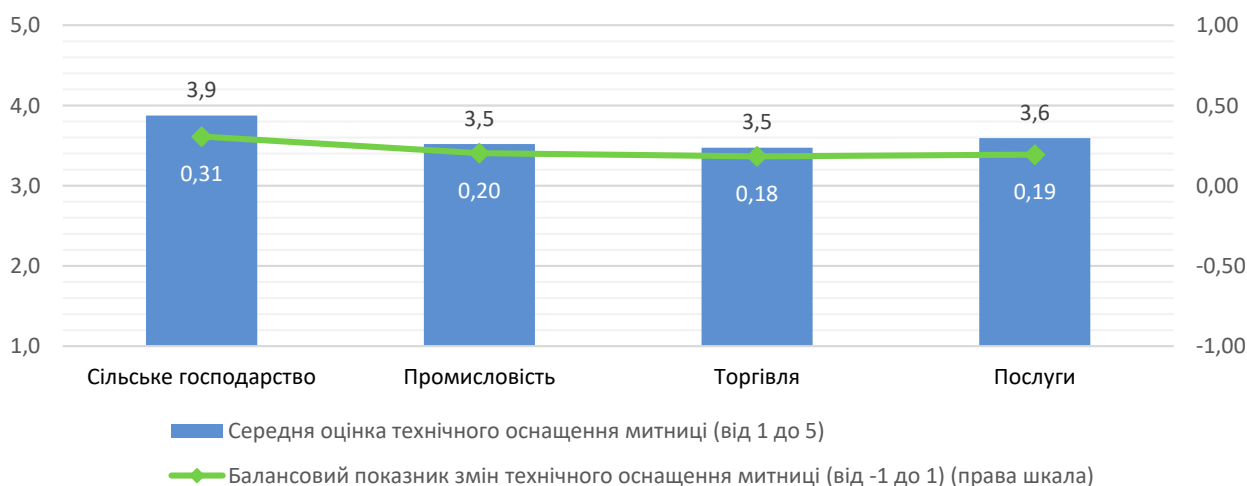
Рис. 23. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка технічного оснащення) та балансовий показник (оцінка змін)

Втім, деяку різницю можна побачити в оцінках того, як змінилося технічне оснащення митниці за попередній рік. Малі та середні підприємства говорять про зміни на краще дещо частіше, ніж мікропідприємства, з одного боку, та підприємства великого розміру, з іншого. Відповідно, значення балансового показника оцінки змін технічного оснащення митниці вищі для опитаних підприємств малого та середнього розміру (0,23 для обох груп), ніж для мікропідприємств (0,17) та великих підприємств (0,18).

Оцінка технічного оснащення митниці та його змін підприємствами різних секторів. В той час як у секторах промисловості, торгівлі та послуг технічне оснащення митниці на момент опитування та його зміни за попередній рік оцінюють приблизно однаково, у сільському господарстві опитані поставили порівняно вищі оцінки за обома цими запитаннями. Так, їхня середня оцінка технічного оснащення митниці склала 3,9 з п'яти, в той час як у решті секторів вона становить 3,5-3,6 бала. А значення балансового показника оцінки змін технічного оснащення митниці склало 0,31 для с/г підприємств, що також вище, ніж в інших секторах, де його значення становить від 0,18 у сфері торгівлі до 0,2 у промисловості.

Рис. 24. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка технічного оснащення) та балансовий показник (оцінка змін)

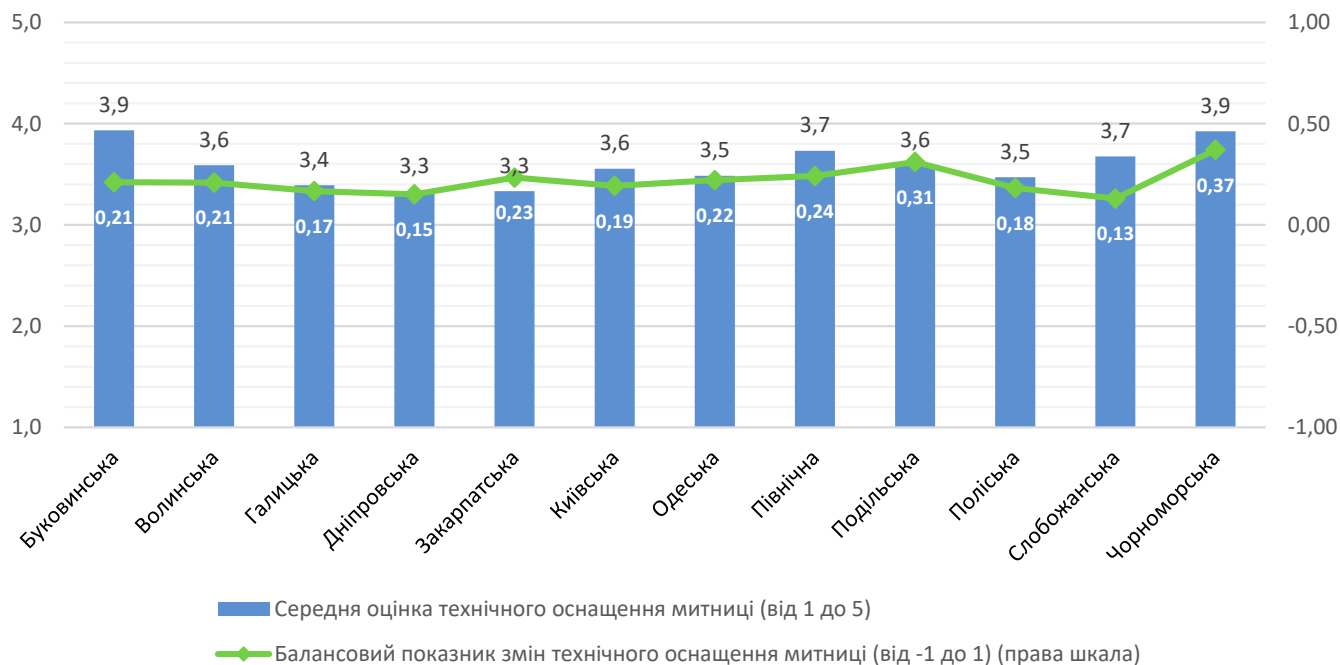

Оцінка технічного оснащення митниці та його змін за основною митницею для бізнесу²¹. Підприємства, які здійснюють оформлення на різних митницях, дещо відрізняються оцінками технічного оснащення митниць. Найвищі середні оцінки були зафіксовані на Буковинській та Чорноморській митницях (по 3,9 бала), в той час

²¹ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

як бізнес, що оформлює імпорتنі або експортні процедури через Дніпровську, Закарпатську та Галицьку митниці, порівняно найнижче оцінив їхнє технічне оснащення. Крім цього, на Чорноморській митниці найчастіше говорять про те, що рівень технічного оснащення підвищився за останній рік: значення балансового показника оцінки змін цього аспекту роботи митниці тут найвище порівняно з іншими митницями і становить 0,37.

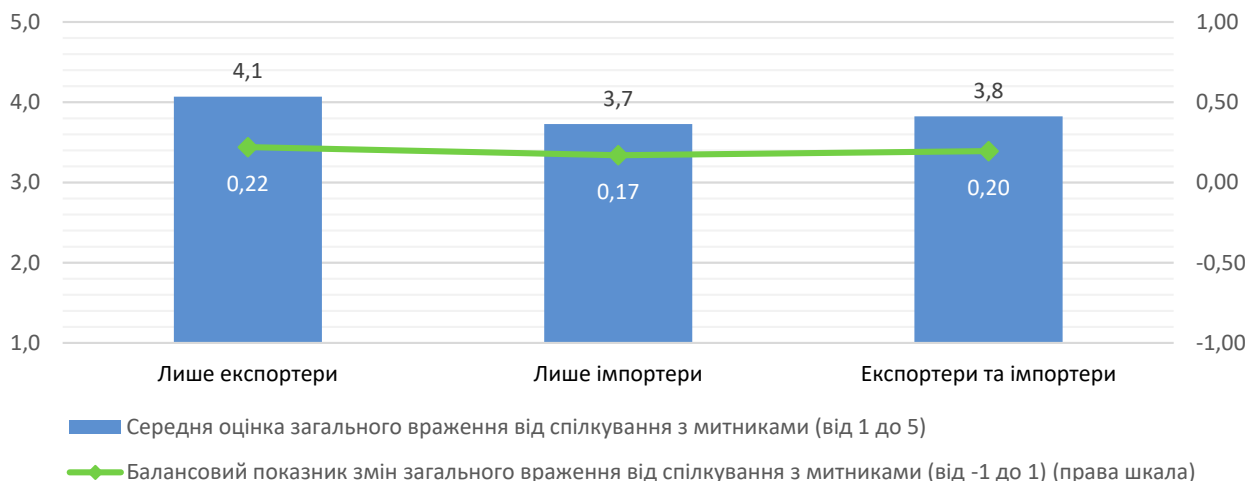
Рис. 25. Середня оцінка технічного оснащення митниці та оцінка його змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка технічного оснащення) та балансовий показник (оцінка змін)

2.2.2.2 Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін підприємствами різних типів

Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін підприємствами різних груп ЗЕД. Представники бізнесу, який займається лише експортом, дещо краще оцінили своє загальне враження від спілкування із митними службовцями, ніж респонденти з підприємств, що здійснюють імпорт або експорт разом з імпортом. Середня оцінка цього аспекту роботи митниці для виключно експортерів склала 4,1, тоді як для решти не перевищила 3,8. Разом з цим, зміни у своєму враженні від взаємодії з митниками у 2020 році порівняно з 2019-м роком представники усіх трьох груп підприємств за видом ЗЕД оцінюють приблизно однаково: значення відповідного балансового показника знаходиться в межах від 0,17 до 0,22.

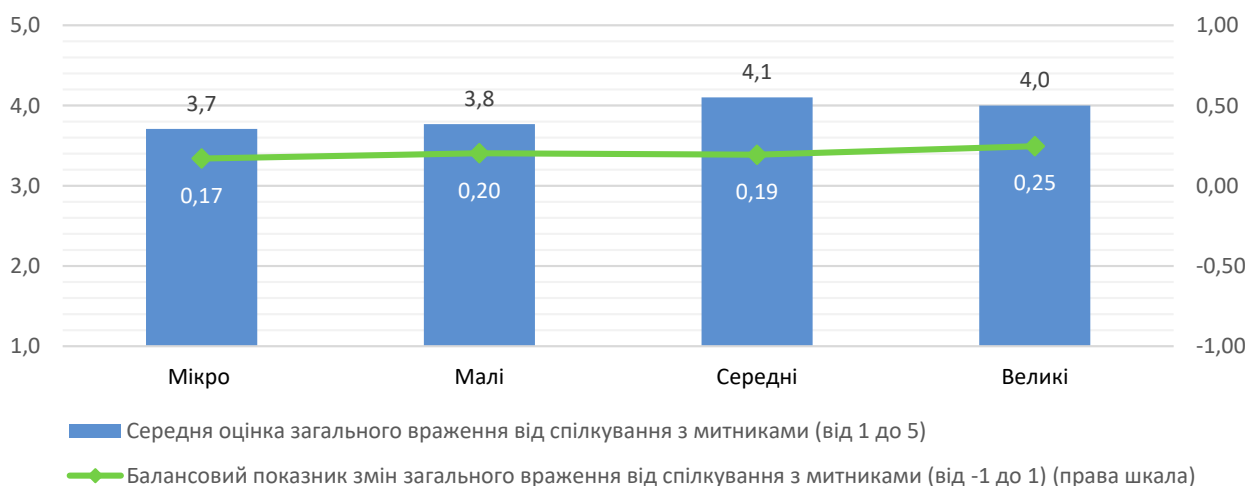
Рис. 26. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін підприємствами різних розмірів.

Респонденти, які представляють великий та середній бізнес, дещо краще оцінили своє враження від спілкування зі співробітниками митниці, ніж представники мікро- та малих підприємств. Водночас, значення балансового показника оцінки змін цього аспекту роботи митниці практично не відрізняється для опитаних з різних групи підприємств за розміром, за виключенням тих, що представляють великі підприємства. Для останніх його значення склало 0,25, а той час як для представників мікро-, малих та середніх підприємств – від 0,17 до 0,20.

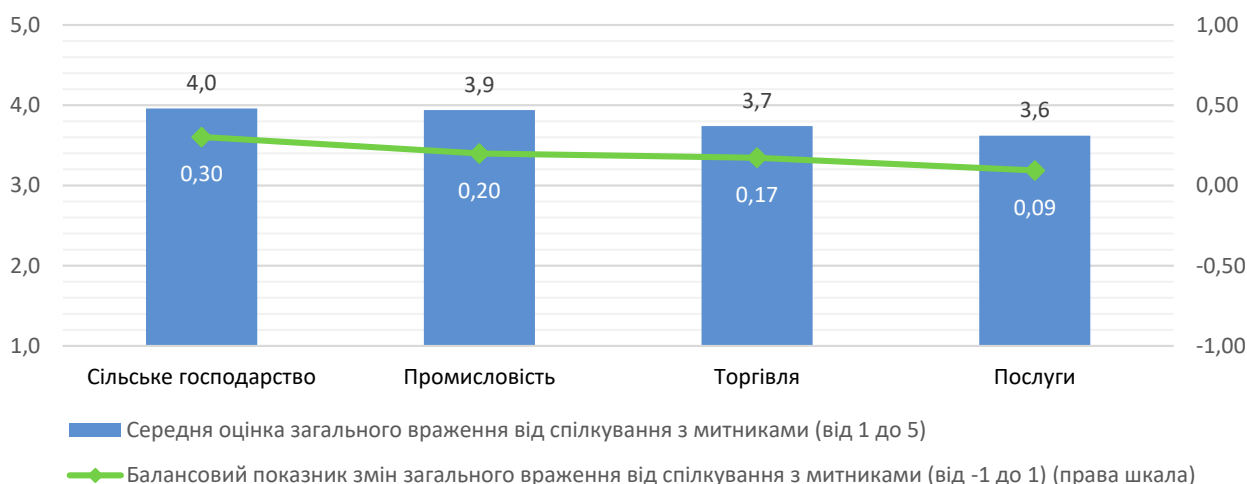
Рис. 27. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін підприємствами різних секторів.

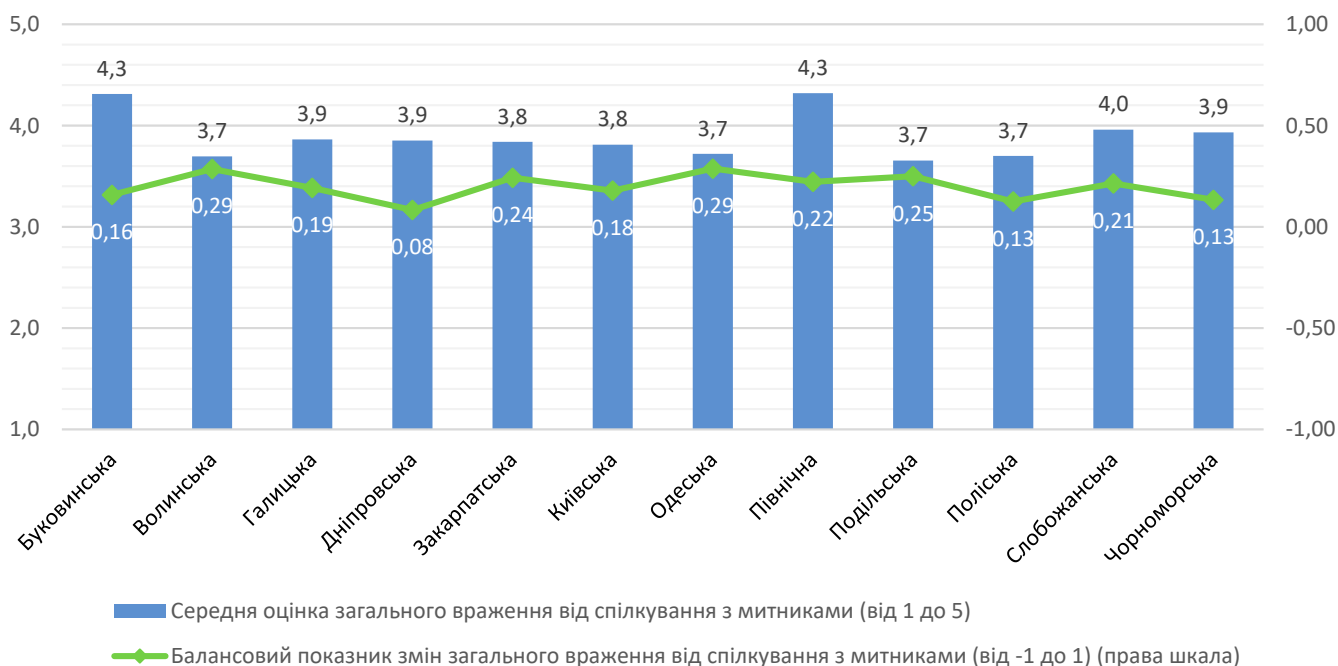
У сільському господарстві та промисловості респонденти повідомляють про дещо краще враження від спілкування з митними службовцями, ніж у двох інших секторах. Середня оцінка цього аспекту роботи митниці для цих секторів дещо вища (4 бали для с/г підприємств та 3,9 бала для промислових), ніж у торгівлі (3,7 бала) та у сфері послуг (3,6 бала). При цьому представники промислових та торговельних підприємств подібні в оцінках змін свого враження від спілкування з митниками порівняно з 2019-м роком. Для них значення відповідного балансового показника близькі (0,2 для промисловості і 0,17 для торгівлі), а той час як для сільського господарства його значення помітно вище (0,3), а для сфери послуг – значно нижче (0,09).

Рис. 28. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін за основною митницею для бізнесу²². Респонденти, які користуються послугами переважно Буковинської та Північної митниці, мають найкращі враження від спілкування з митниками. Їхні середні оцінки цього аспекту роботи митниці склали 4,3 бала, в той час як для інших не перевищила 4 балів. Разом з цим, найвищі значення балансового показника оцінки змін у враженнях від спілкування з митниками були зафіксовані для підприємств, які здійснюють митне оформлення на Волинській та Одеській митницях: тут вони склали 0,29.

Рис. 29. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками та оцінка його змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка загального враження від спілкування з митниками) та балансовий показник (оцінка змін)

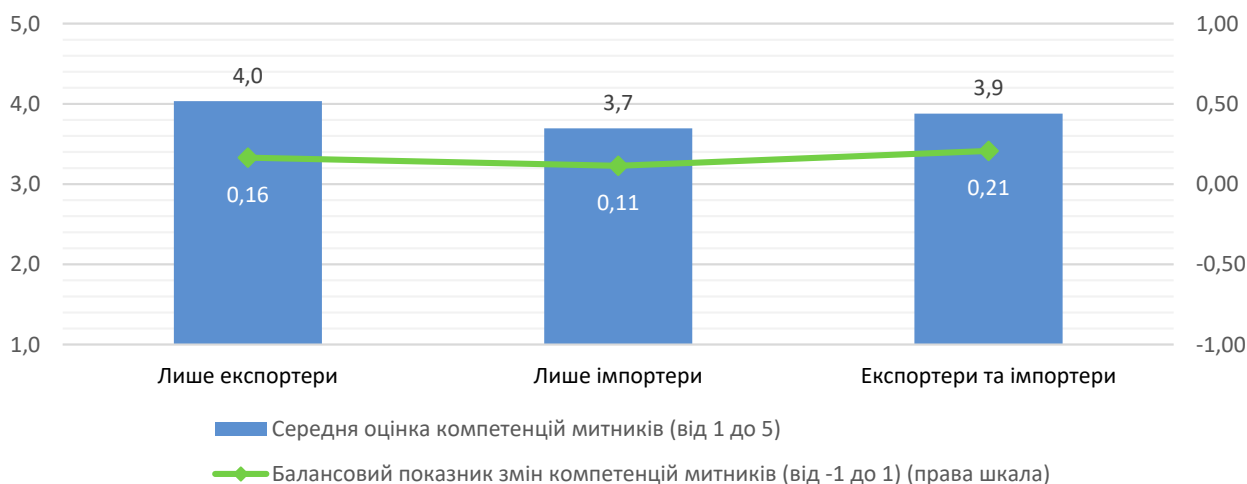
2.2.2.3 Оцінка компетенцій митників та їх змін підприємствами різних типів

Оцінка компетенцій митників та їхніх змін підприємствами різних груп ЗЕД. Представники підприємств, що займаються виключно імпортом, дещо нижче оцінили компетенції працівників митниці, ніж решта опитаних. Їхня середня оцінка цього аспекту роботи митниці склала 3,7 бала, в той час як опитані, які представляють

²² Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

підприємства з експортом, оцінили професійний рівень митників дещо вище: на 4 бали (виключно експортери) та на 3,9 бала (підприємства, що імпортують та експортують).

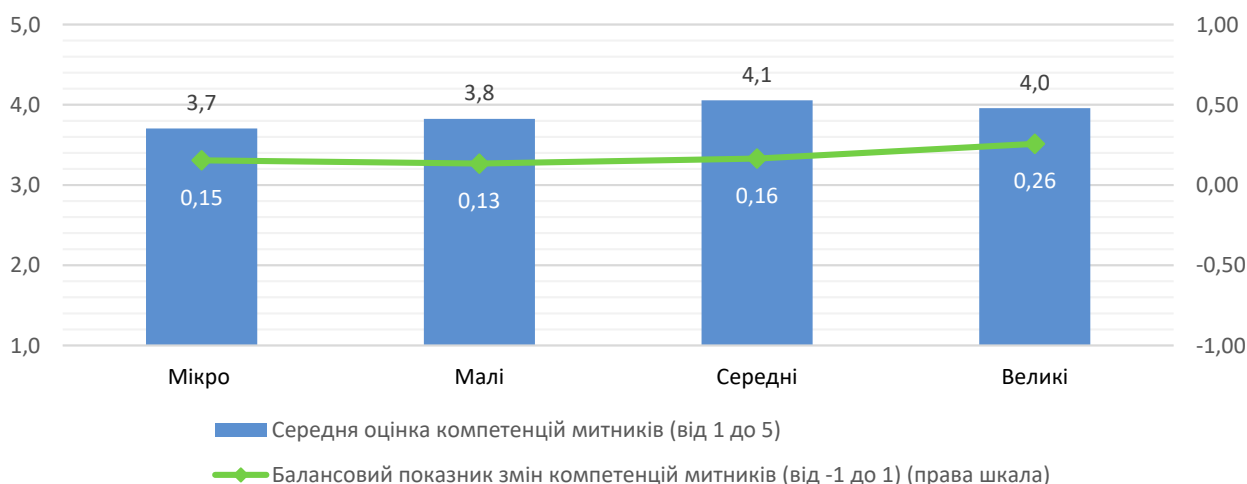
Рис. 30. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)

Помітна різниця спостерігається і в оцінці змін у компетенціях митників за останній рік. В той час як серед усіх категорій опитаних за видом ЗЕД про зміни на краще говорять більшою мірою, ніж про зміни на гірше, респонденти з бізнесу, який займається лише імпортом, дещо частіше від інших повідомляли про погіршення ситуації з компетенціями митників, і дещо рідше – про її покращення. В результаті балансовий показник оцінки змін компетенцій митників порівняно з 2019 роком становить 0,11 для виключно імпортерів, що менше як порівняно з підприємствами, що здійснюють імпорт та експорт, (0,21), так і порівняно з виключно експортерами (0,16).

Оцінка компетенцій митників та їхніх змін підприємствами різних розмірів. Середні та великі підприємства відзначаються кращими оцінками компетенцій митників, ніж мікро- та малий бізнес. До того ж, представники великих підприємств помітно частіше від інших говорять про покращення компетенцій митників за останній рік. Це відображає балансовий показник оцінки змін компетенцій митників: для респондентів з великих підприємств його значення дорівнює 0,26, тоді як для представників мікро-, малих та середніх підприємств – знаходиться в межах від 0,13 до 0,16.

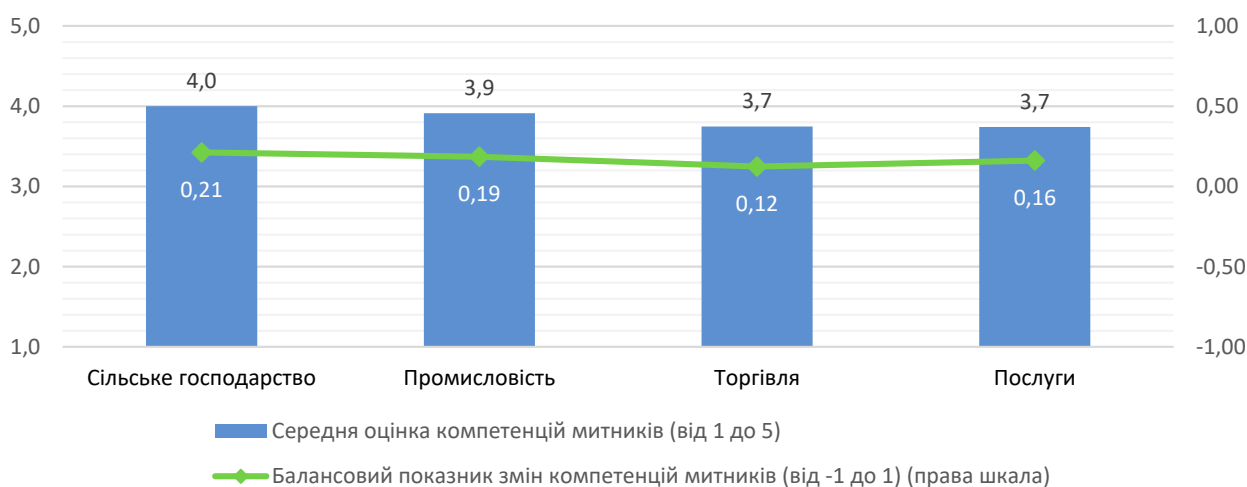
Рис. 31. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка компетенцій митників та їхніх змін підприємствами різних секторів. Сільськогосподарські та промислові підприємства дещо краще оцінили компетенції митників, ніж бізнес, що працює у галузях торгівлі та послуг. Середні оцінки цього аспекту роботи митниці склали 4 бали для с/г підприємств та 3,9 бала для промислових,

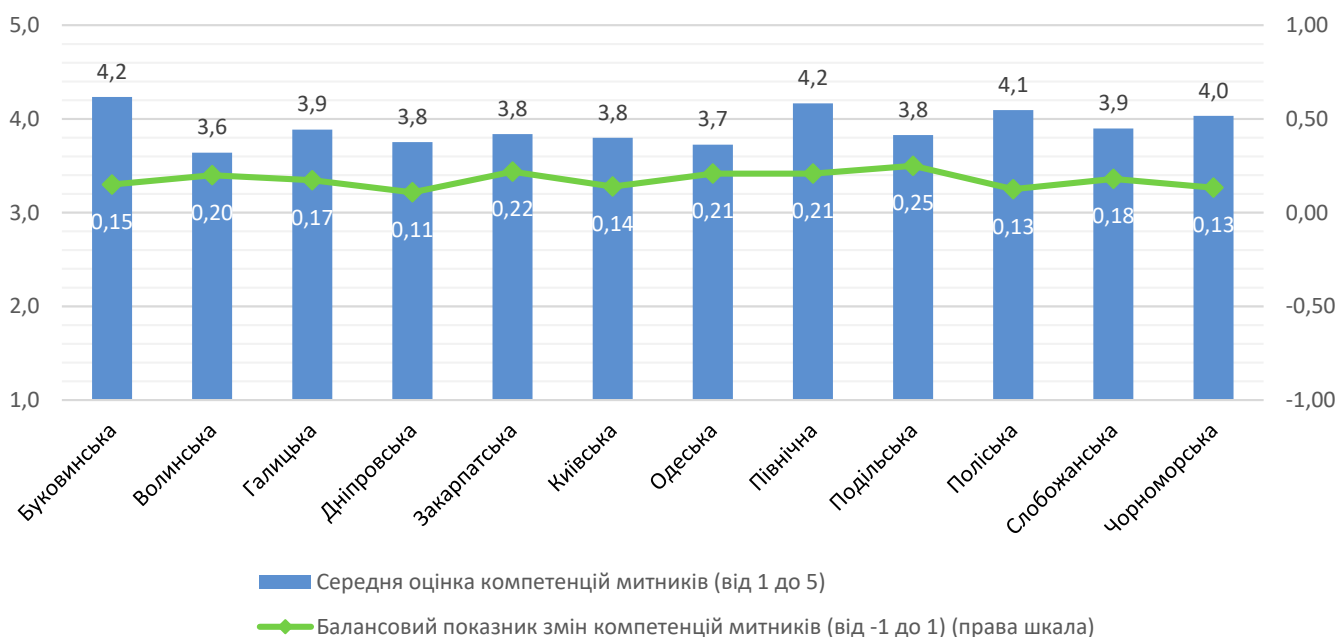
в той час як представники двох інших секторів в середньому оцінили компетенції митників на 3,7 бала. У своїх оцінках того, як компетенції митників змінилися за попередній рік, представники агробізнесу та промисловості також більше схильні відмічати зміни на краще. Значення балансового показника оцінки змін компетенцій митників для респондентів з цих секторів вищі, ніж для представників торгівлі і сфери послуг.

Рис. 32. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка компетенцій митників та їхніх змін за основною митницею для бізнесу²³. Підприємства, які здійснюють митні процедури на Буковинській та Північній митницях, найвище оцінили компетенції співробітників митниці (на 4,2 бала в середньому). Високі середні оцінки поставив також бізнес, що користується послугами Поліської (4,1 бала) та Чорноморської (4 бали) митниць. На Подільській митниці зафіксована найбільша різниця між позитивними та негативними оцінками змін компетенцій митників за попередній рік: значення відповідного балансового показника склало 0,25, що більше, ніж для підприємств, які здійснюють митне оформлення на решті митниць.

Рис. 33. Середня оцінка компетенцій митників та оцінка їхніх змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка компетенцій митників) та балансовий показник (оцінка змін)

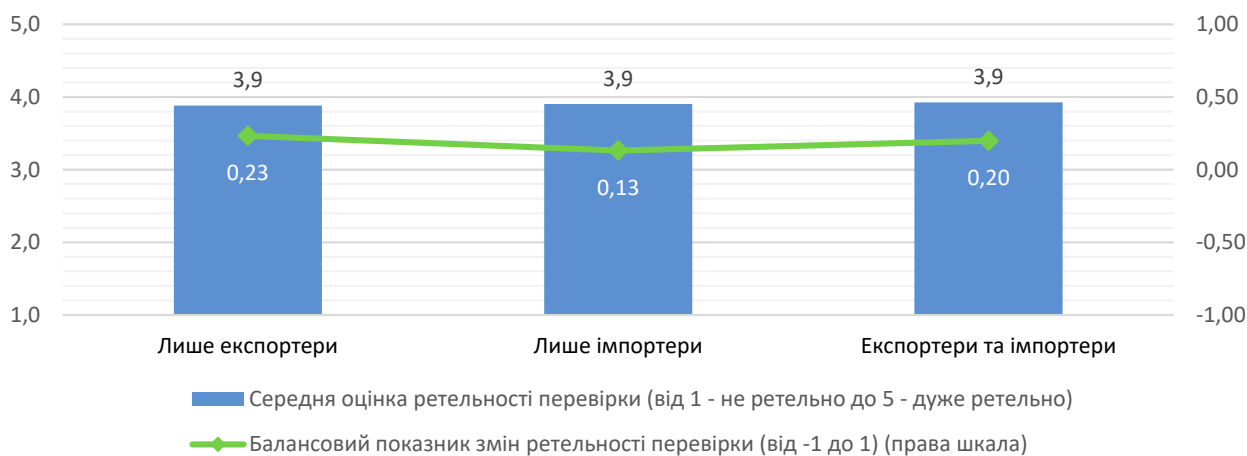

²³ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

2.2.2.4 Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін підприємствами різних типів

Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін підприємствами різних груп ЗЕД. В той час як оцінки ретельності перевірки на митниці не відрізняються для підприємств різних видів ЗЕД (для кожного з них середня оцінка дорівнює 3,9 бала), бачення того, як вона змінилася, дещо різні.

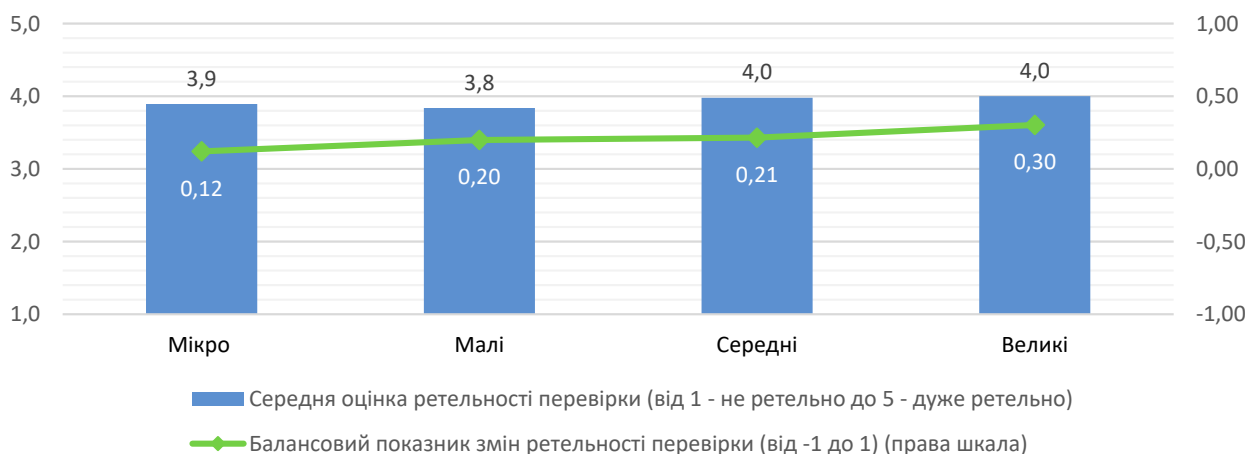
Рис. 34. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)

Так, представники підприємств, які лише імпортують, не так часто схильні відмічати позитивні зміни у ретельності перевірок на митниці, як представники підприємств, що здійснюють виключно експорт або імпорт та експорт. Відтак, значення балансового показника оцінки змін у ретельності перевірки на митниці порівняно з 2019 роком для них найменше: 0,13.

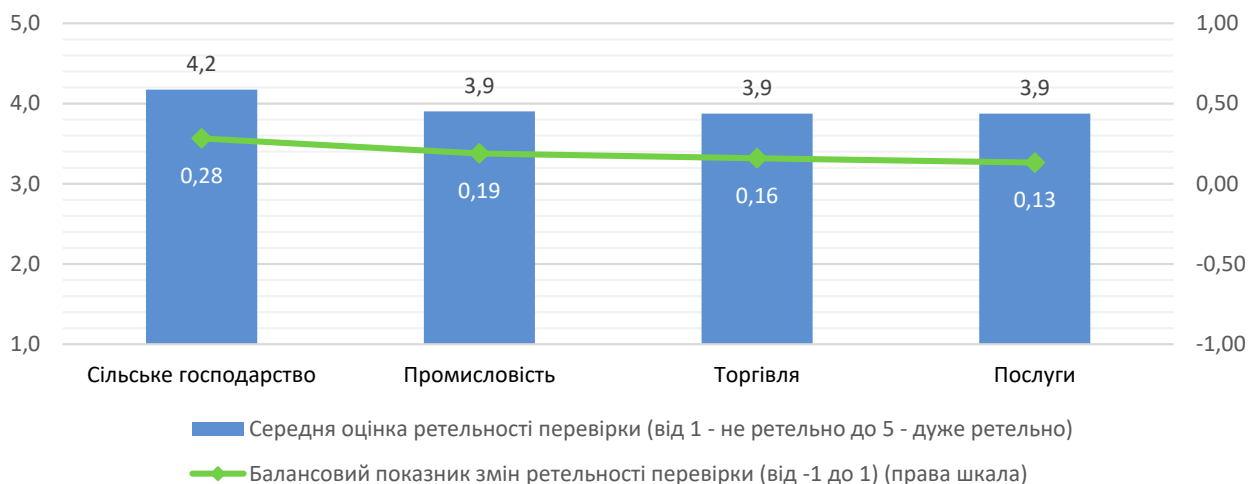
Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін підприємствами різних розмірів. В той час як середні оцінки поточної ретельності перевірки на митниці практично не змінюються залежно від розміру підприємств, оцінки її змін за рік покращуються зі зростанням розміру підприємств. Для мікропідприємств балансовий показник оцінок змін ретельності перевірки на митниці складає 0,12, для малих та середній підприємств він підвищується до 0,20 та 0,21, відповідно, а для підприємств великого розміру сягає 0,30.

Рис. 35. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін підприємствами різних секторів. Сільськогосподарські підприємства відрізняються від підприємств інших секторів кращими оцінками як ретельності перевірки на митниці на час проведення опитування, так і змін у ретельності перевірки за попередній рік. Середня оцінка цього аспекту роботи митниці представниками с/г підприємств склала 4,2 бала, тоді як для решти опитаних вона становить 3,9 бала. А значення балансового показника, що відображає оцінку змін ретельності перевірки на митниці, становить 0,28 для с/г підприємств, що помітно вище, ніж в інших секторах.

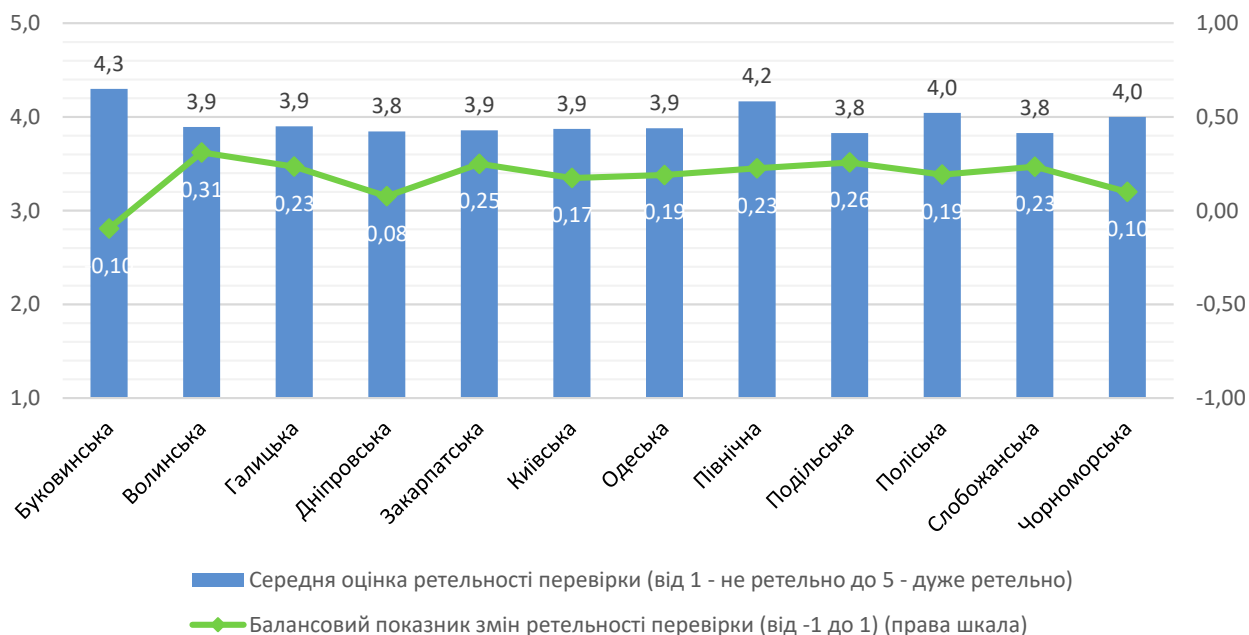
Рис. 36. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)

Однак, серед інших секторів також спостерігається деяка різниця в оцінках змін ретельності перевірки на митниці. В той час як для промисловості значення відповідного балансового показника склало 0,19, для сфери послуг воно дорівнює 0,13.

ОЦІНКА РЕТЕЛЬНОСТІ ПЕРЕВІРКИ НА МИТНИЦІ ТА ЇЇ ЗМІН ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ²⁴. Підприємства, що здійснюють митне оформлення на більшості митниць, оцінили ретельність перевірки на митниці в середньому на 3,8-4 бали. На їхньому фоні дещо більшими оцінками вирізняються ті, що користуються послугами, Буковинської та Північної митниць (4,2-4,3 бала). Опитані, які здійснюють митне оформлення на Волинській митниці, характеризуються найвищим балансом різниці між позитивними та негативними оцінками змін у ретельності перевірки на митниці порівняно з 2019-м роком. Для підприємств Волинської митниці значення відповідного балансового показника склало 0,31, що більше порівняно з рештою опитаного бізнесу.

Рис. 37. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка ретельності перевірки) та балансовий показник (оцінка змін)

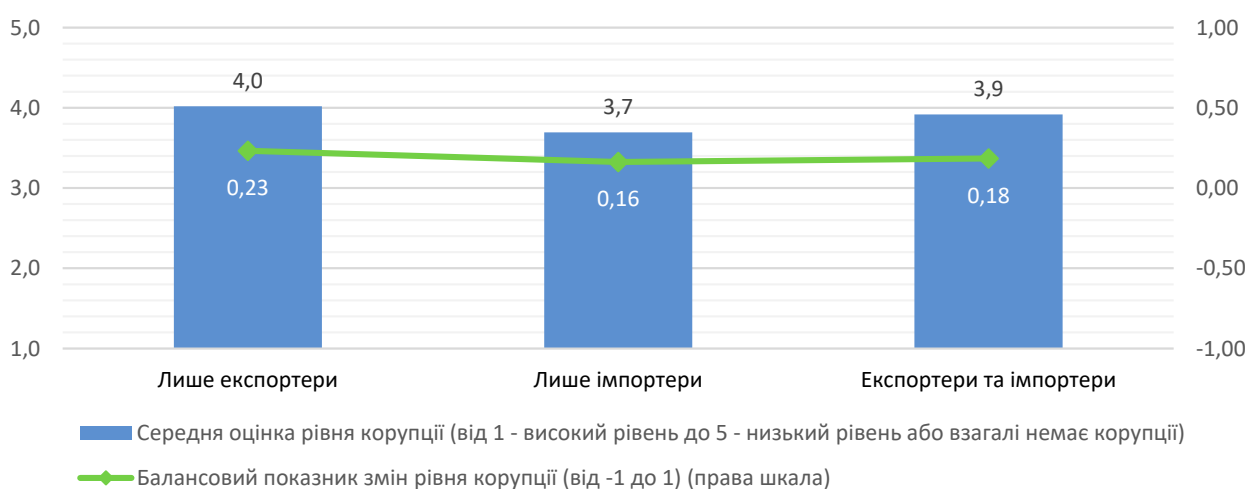
²⁴ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

2.2.2.5 Оцінка рівня корупції на митниці та його змін підприємствами різних типів

Оцінка рівня корупції та його змін підприємствами різних груп ЗЕД. Респонденти з підприємств, що займаються різними видами ЗЕД, не відрізняються істотно оцінками рівня корупції на митниці. Лише представники імпортерів відрізняються дещо нижчими оцінками – їхня середня оцінка рівня корупції на митниці склала 3,7 бала порівняно з 4 балами серед представників виключно імпортерів та 3,9 балами серед представників підприємств, що займаються імпортом та експортом. Це свідчить про те, що представники підприємств, які лише імпортують, в середньому вважають рівень корупції на митниці дещо вищим, ніж інші опитані.

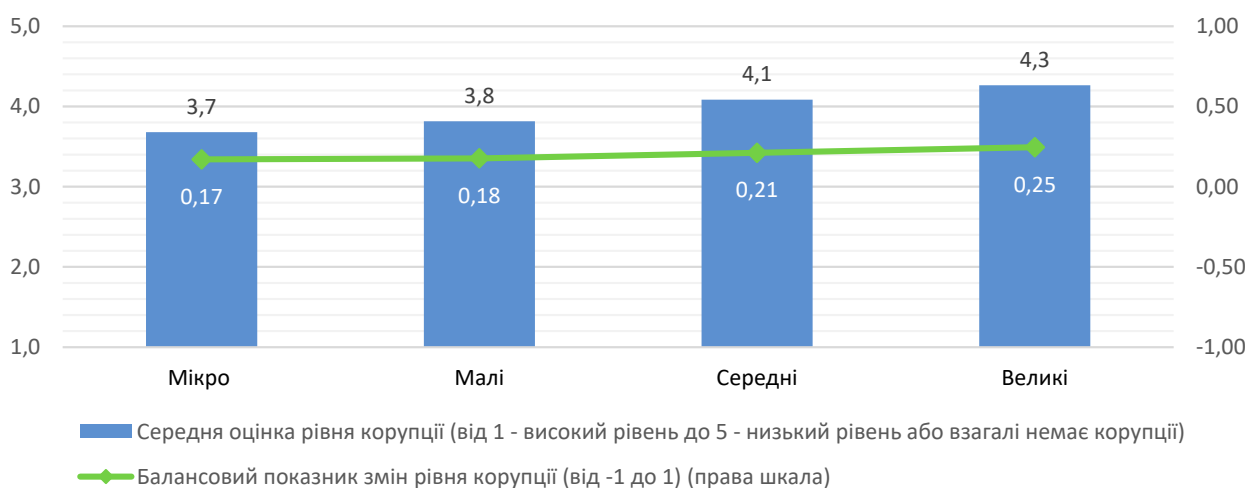
Обидві групи імпортерів – як виключно імпортери, так і ті, що поєднують експорт з імпортом – не так позитивно, як підприємства, що займаються виключно експортом, оцінюють прогрес у боротьбі з корупцією на митниці за останній рік. Для представників виключно імпортерів балансовий показник оцінки змін у рівні корупції на митниці порівняно з 2019-м роком склав 0,16, а для представників підприємств, що імпортують та експортують – 0,18. Це менше, ніж для респондентів, які представляють виключно експортерів: для них значення відповідного показника склало 0,23.

Рис. 38. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за видом ЗЕД, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)

Оцінка рівня корупції та його змін підприємствами різних розмірів. Що більшим є розмір опитаних підприємств, тим краще їхні представники оцінюють ситуацією з корупцією на митниці. Найгіршу середню оцінку – 3,7 бала – поставили респонденти, що представляють мікропідприємства, тоді як найкращу (4,3 бала) – представники підприємств великого розміру.

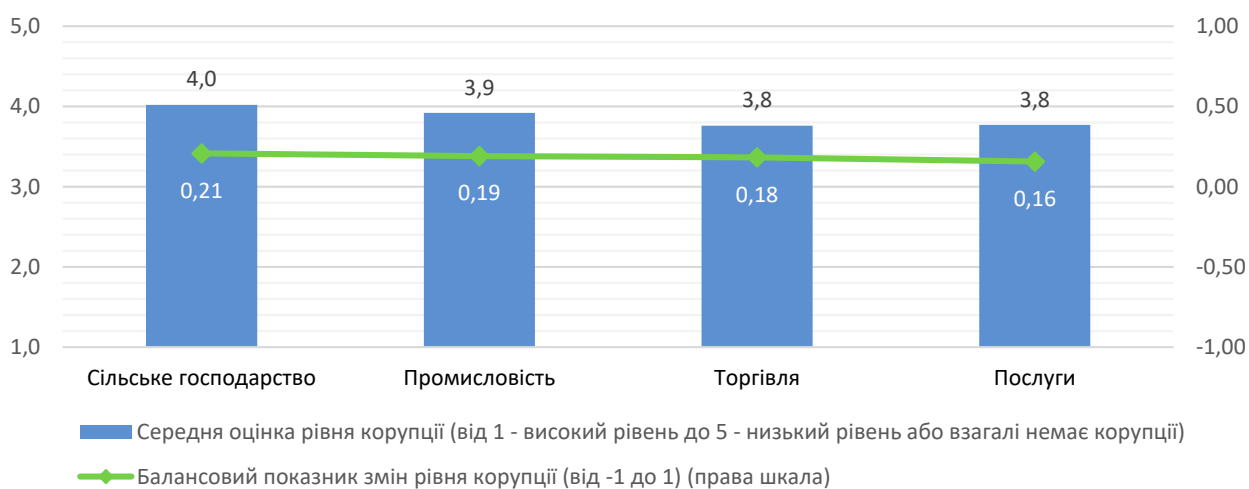
Рис. 39. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за розміром, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)

Це показує, що підприємства більших розмірів схильні вважати рівень корупції на митниці меншим, а підприємства менших розмірів – навпаки. Значення балансового показника оцінки змін рівня корупції на митниці також зростає із збільшенням розміру. Воно склало 0,17 та 0,18 для мікро- та малих підприємств, відповідно, і підвищилося до 0,21 для середніх та 0,25 для великих підприємств, представники яких частіше, ніж представники підприємств менших розмірів, повідомляли про те, що за останній рік рівень корупції на митниці зменшився.

Оцінка рівня корупції та його змін підприємствами різних секторів. Підприємства різних галузей майже не відрізняються в оцінці рівня корупції на митниці. Середня оцінка цього аспекту роботи митниці складає від 3,8 бала до 4 балів для представників різних галузей, що показує, що вони в загальному вважають рівень корупції на митниці досить низьким. Відмінності в оцінках того, як рівень корупції змінився за рік, що передувало опитуванню, також невеликі серед різних секторів. Для усіх них значення відповідного балансового показника позитивне, що означає, що частка опитаних, які помітили зменшення рівня корупції за цей час, перевищує частку тих, хто помітив його зростання. У секторів сільського господарства було зафіксоване найвище значення цього показника (0,21), але його найнижче значення у сфері послуг не значно відрізняється від цього максимуму: 0,16.

Рис. 40. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за сектором, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)

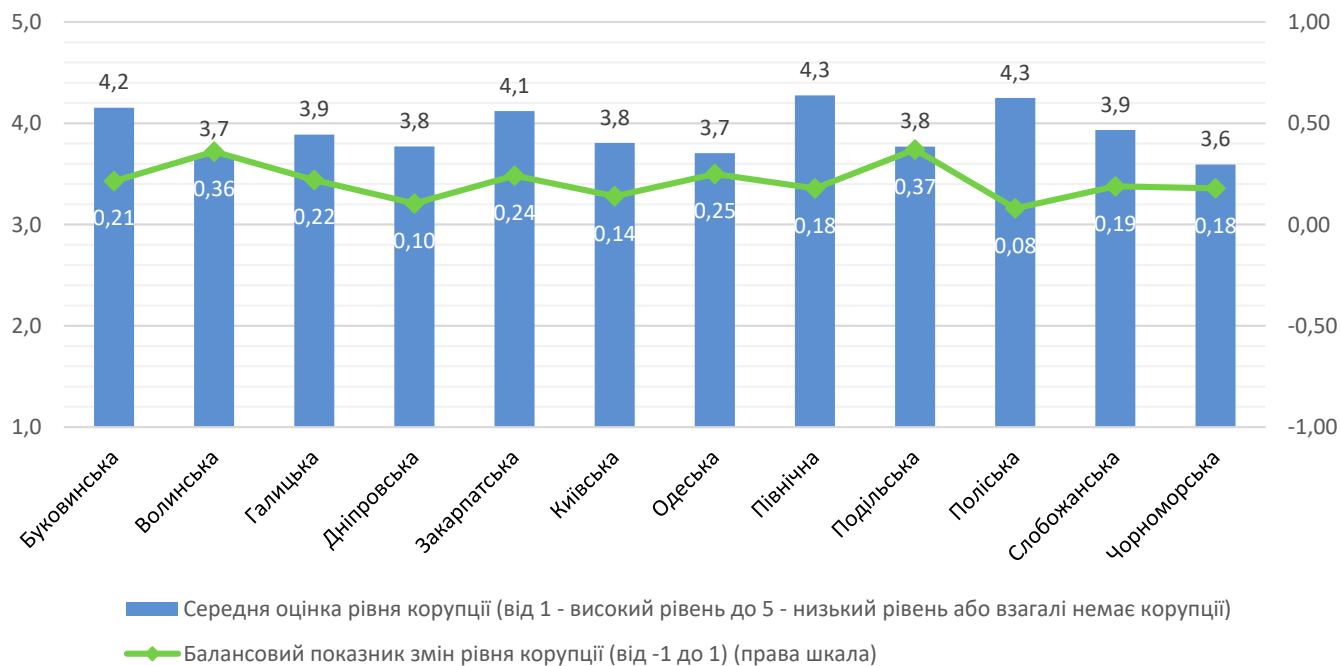

Оцінка рівня корупції та його змін за основною митницею для бізнесу²⁵. Представники підприємств, що здійснюють митне оформлення на Північній, Поліській, Буковинській та Закарпатській митницях, вважають рівень корупції на митниці нижчим порівняно з рештою опитаних.

Середня оцінка рівня корупції на митниці опитаним бізнесом на кожній з цих митниць склала більше 4 балів. Найбільш позитивна динаміка зниження рівня корупції, згідно з представниками опитаних підприємств, була зафіксована на Подільській та Волинській митницях. Тут балансовий показник оцінки змін рівня корупції на митниці склав, відповідно, 0,37 та 0,36, що відображає значне переважання частки респондентів, що повідомили про зміни на краще у цьому аспекті роботи митниці, над тими, хто відмітив зміни на гірше.

²⁵ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

Рис. 41. Середня оцінка рівня корупції на митниці та його змін порівняно до 2019 року за основною митницею, бали (оцінка рівня корупції) та балансовий показник (оцінка змін)

Основні результати коротко:

Оцінки окремих аспектів роботи Нової митниці, окрім технічного оснащення, кращі, ніж загальна оцінка її роботи (3,6). Технічне оснащення митниці оцінили дещо нижче від інших аспектів: в середньому на 3,5 бали. 62,3% респондентів оцінили рівень корупції як низький (4 і 5 балів). Це більше, ніж частка позитивних оцінок технічного оснащення (49,7%), та менше порівняно з іншими аспектами, де частка позитивних оцінок перевищує дві третини.

2.2.3 Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці

Сучасне технічне оснащення та швидке і ефективне програмне забезпечення можуть значно спростити і пришвидшити митні процедури для експортерів та імпортерів. З іншого боку, якщо потрібних технічних засобів або програмного забезпечення бракує, якщо вони не відповідають стандартам якості та оперативності або якщо не працюють у системі налагоджених процесів, це може ускладнити проходження митних процедур для підприємств та збільшити їхні затрати ресурсів на митне оформлення.

Щоб краще зрозуміти ситуацію з технічною стороною роботи митниці та як вона відбивається на проходженні митних процедур, у цьому опитуванні ІЕД запропонував респондентам оцінити окремі аспекти технічного оснащення підрозділу митного оформлення, послугами якого вони користуються. Це такі аспекти:

- Наявність необхідного комп'ютерного обладнання
- Наявність необхідного програмного забезпечення
- Швидка робота програмного забезпечення
- Здатність програмного забезпечення виконувати його функції
- Можливість подавати документи в електронному вигляді
- Наявність інших технічних засобів митного контролю (ваги, сканери, металошукачі, електронні детектори, рентгенівські апарати тощо)
- Здатність інших технічних засобів митного контролю виконувати їхні функції

Учасники опитування оцінили кожен з цих характеристик за шкалою від 1 до 5, де 1 відповідає низькій, негативній оцінці, а 5 – високій, позитивній оцінці. Усі характеристики технічного оснащення були оцінені вище середнього – від 3,7 до 4,2 балів.

Рис. 42. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці, бали

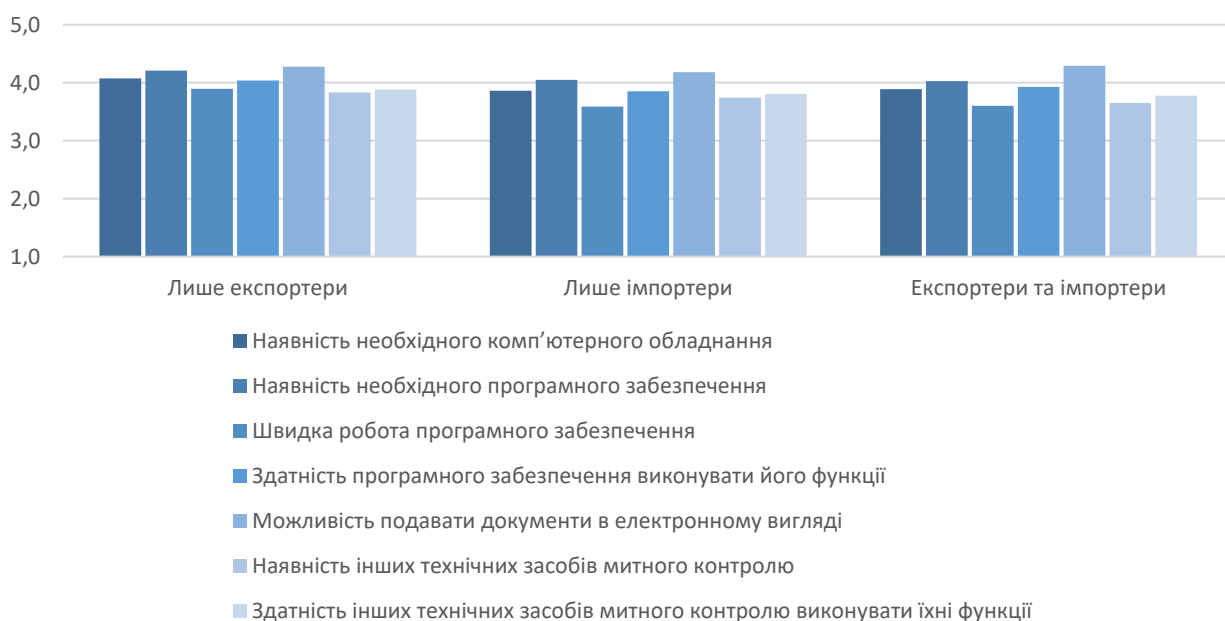
Найвищі оцінки отримали такі характеристики, як можливість подати документи в електронному вигляді (4,2 бала) та наявність необхідного програмного забезпечення (ПЗ) (4,1 бала). Це свідчить про те, що митні органи переходять на електронний документообіг, а отже заходи з автоматизації приносять позитивний результат. Це – важливий крок для спрощення процедур міжнародної торгівлі.

Наявність необхідного комп'ютерного обладнання опитані оцінили дещо нижче (3,9 бала в середньому). Так само оцінили здатність ПЗ виконувати його функції. Наявність інших засобів митного контролю та здатність інших технічних засобів митного контролю виконувати їхні функції були оцінені респондентами в середньому на 3,7 та 3,8 бала, відповідно. Також оцінку 3,7 бала отримала така характеристика, як швидкість роботи програмного забезпечення. Це вказує на те, що навіть за наявності необхідних програм на митних постах потрібно забезпечити їхню швидку та ефективну роботу. Це, ймовірно, вимагатиме подальших інвестицій та модернізації.

Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за видом ЗЕД. Підприємства, що здійснюють виключно експорт, оцінили ряд характеристик технічного оснащення митниці дещо краще, ніж ті, які лише імпортують або поєднують імпорт з експортом.

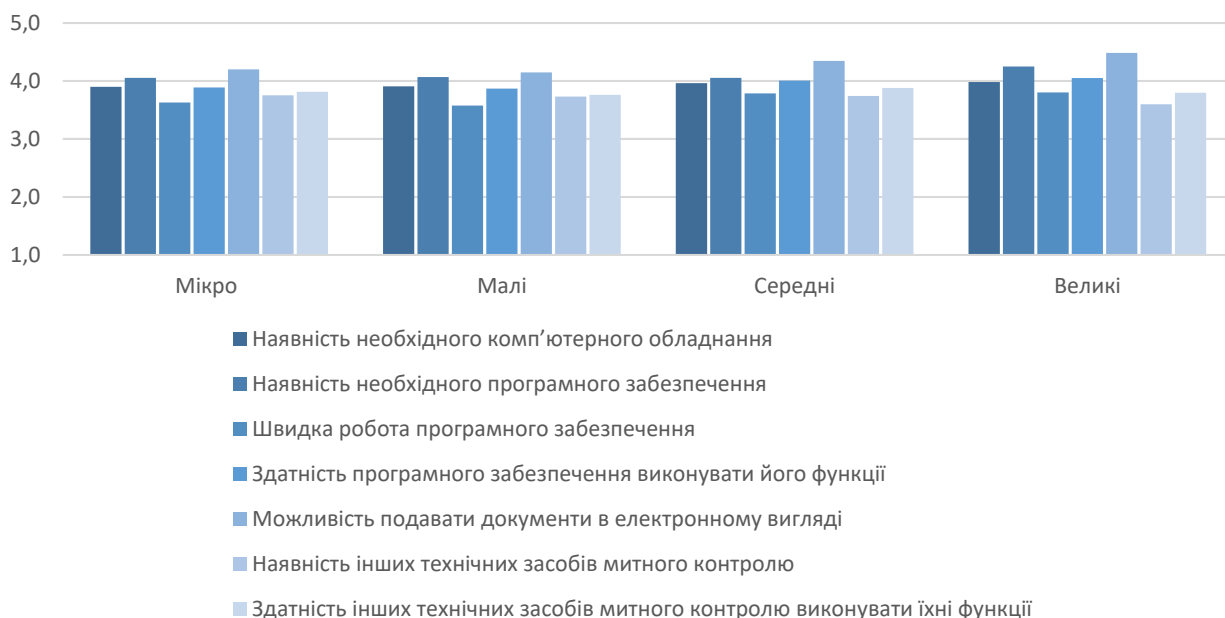
Зокрема, представники виключно експортерів в середньому оцінили Наявність необхідного комп'ютерного обладнання на 4,1 бала, а Наявність необхідного програмного забезпечення – на 4,2 бала, що на декілька десятих бала вище, ніж решта опитаних. Швидкість роботи програмного забезпечення ці респонденти оцінили нижче – на 3,9 бала в середньому, що, однак, вище, ніж середня оцінка підприємств з імпортом, яка склала 3,6 бала.

Рис. 43. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за видом ЗЕД, бали

Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за розміром підприємств. Великі підприємства відрізняються від опитаного бізнесу менших розмірів дещо кращими оцінками деяких аспектів технічного оснащення митниці. Представники цих підприємств дали кращі таких аспектів, як наявність потрібного програмного забезпечення на митниці (в середньому 4,3 бала порівняно з 4,1 серед менших підприємств), та можливості для підприємств подавати документи в електронному вигляді на митниці (4,5 бала порівняно з 4,1-4,3 бала серед менших підприємств). Крім цього, великі та середні підприємства дещо краще оцінили швидкість роботи програмного забезпечення митниць (в середньому на 3,8 бала порівняно з 3,6 бала для мікро- та малих підприємств).

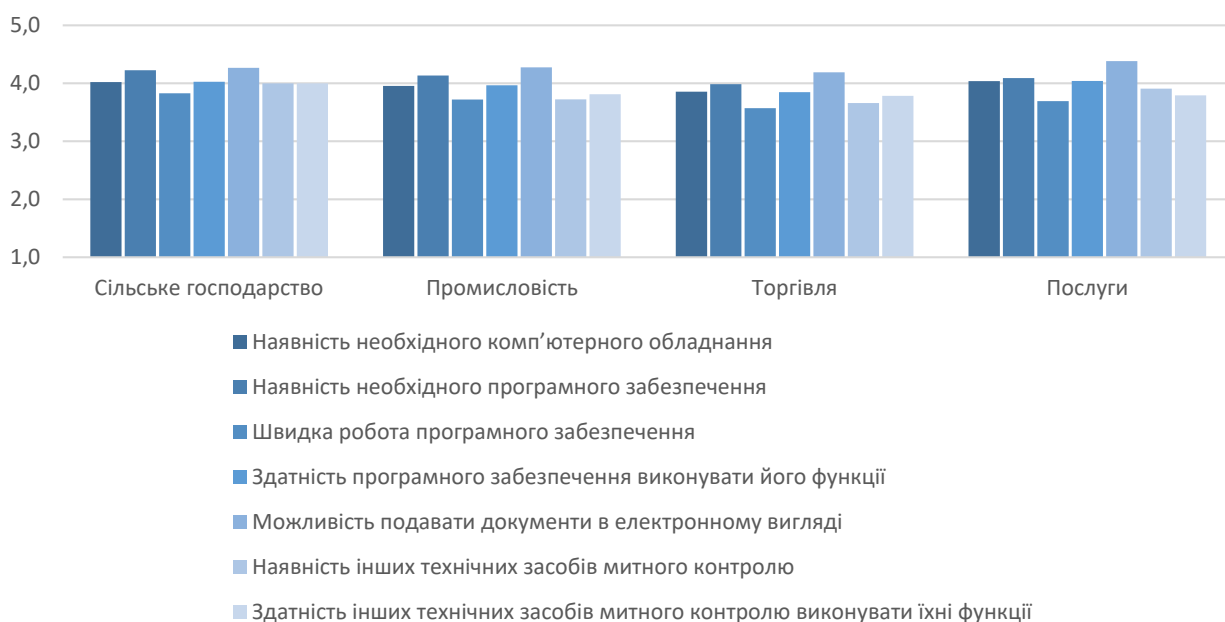
Рис. 44. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за розміром, бали

Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за сектором підприємств. Серед підприємств різних галузей не спостерігається істотних відмінностей в оцінках окремих характеристик технічного оснащення митниці. Вони приблизно однаково оцінили як наявність необхідного комп'ютерного обладнання (в середньому на 3,9-4 бали), так і наявність необхідного програмного забезпечення (на 4-4,2 бала) і

швидкість його роботи (на 3,6-3,8 бала). Втім, підприємства галузі торгівлі відрізняються від інших дещо меншими оцінками здатності програмного забезпечення виконувати його функції, а сільськогосподарські підприємства дещо краще від решти оцінили такі два аспекти технічного оснащення митниць, як наявність інших технічних засобів митного контролю та здатність цих засобів виконувати їхні функції.

Рис. 45. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за сектором, бали

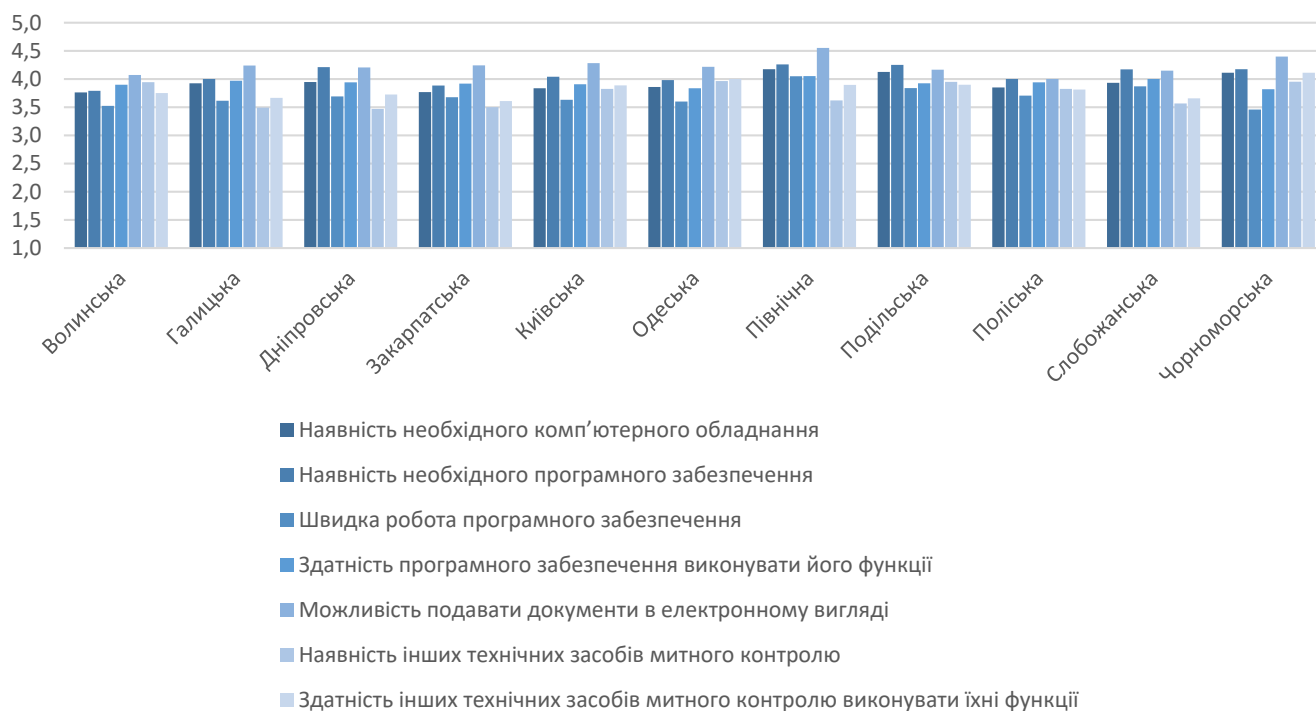

Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за основною митницею для бізнесу²⁶. Між підприємствами, що здійснюють митне оформлення на різних митницях, спостерігаються деякі відмінності в оцінках різних характеристик технічного оснащення митниць. Так, на Північній, Подільській та Чорноморській митницях краще від інших оцінюють наявність необхідного комп'ютерного обладнання на митному пості (на 4,1-4,2 бала), і знову-ж таки на Північній та Подільській та Чорноморській, а також на Дніпровській та Слобожанській митницях – наявність необхідного програмного забезпечення (4,2-4,3 бала).

Підприємства, що користуються послугами Північної митниці, в середньому найвище оцінили швидкість роботи програмного забезпечення у митних органах (на 4,1 бала), в той час як найнижчі оцінки цього аспекту технічного оснащення були зафіксовані на Чорноморській та Волинській митницях (середня оцінка підприємствами тут склала 3,5 бала). На Північній і Слобожанській митниці опитані найкраще оцінили здатність програмного забезпечення виконувати його функції (в середньому на 4,1 та 4 бала відповідно). Галицька, Дніпровська та Закарпатська митниці вирізняються порівняно нижчими оцінками наявності інших технічних засобів митного контролю на митних постах. Для підприємств, що здійснюють митне оформлення на цих трьох митницях, середня оцінка цього аспекту технічного оснащення митниці склала 3,5 бала. Невисока вона також і на Північній і Слобожанській митницях: по 3,6 бала. Це нижче, ніж для підприємств, що користуються послугами решти митниць: для них середня оцінка наявності інших технічних засобів митного контролю склала від 3,8 до 4 балів.

²⁶ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській, Буковинській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

Рис. 46. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за основною митницею, бали

Основні результати коротко:

Оцінки всіх досліджуваних характеристик технічного оснащення митниці досить високі. Можливість подавати документи в електронному вигляді оцінена найкраще, що може свідчити про успішність запроваджених заходів автоматизації роботи митниці. Швидкість роботи ПЗ та наявність інших технічних засобів митного контролю оцінені найнижче, що свідчить про потребу в подальшому інвестиціях в митну інфраструктуру. Виключно експортери оцінили усі характеристики краще від інших. Великі підприємства дали кращі оцінки таким характеристикам, як можливість подавати документи в електронному вигляді і наявність ПЗ. У сфері торгівлі гірше оцінюють здатність ПЗ виконувати його функції.

2.2.4 Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів

Кваліфікації співробітників митниці – від їхньої обізнаності із законодавством до вміння працювати з програмним забезпеченням – це важлива складова проходження митних процедур бізнесом, що здійснює ЗЕД. Від цього залежить ефективність та професіоналізм роботи митниці, а також легкість та швидкість митного оформлення для експортерів та імпортерів. Щоб детальніше дізнатися про те, яким є рівень кваліфікацій митних інспекторів та чи є такі сфери, у яких їм потрібно вдосконалювати свої знання і взаємодію з бізнесом, ІЕД запропонував учасникам цього опитування оцінити такі окремі кваліфікації митних інспекторів:

- Обізнаність із законодавством
- Здатність працювати з програмним забезпеченням
- Здатність працювати з іншими технічними засобами митного контролю (ваги, сканери, металошукачі, електронні детектори, рентгенівські апарати тощо)
- Здатність професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення
- Здатність відповісти на запитання підприємців, надати необхідну інформацію

Як і описані вище характеристики технічного оснащення митниці, респонденти оцінили кожен з наведених кваліфікацій митних інспекторів за шкалою від 1 до 5, де 1 відповідає низькій, негативній оцінці, а 5 – високій, позитивній оцінці. Респонденти високо оцінили кваліфікації митних інспекторів. Більшість з перелічених кваліфікацій були оцінені в середньому на більше, ніж 4 бали. Зокрема, обізнаність митних інспекторів із

законодавством опитаний бізнес оцінює в середньому на 4,1 бала, здатність працювати з програмним забезпеченням – на 4,3 бала, здатність працювати з іншими технічними засобами митного контролю, такими як ваги, сканери, металошукачі тощо, – на 4,2 бала, а здатність професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення – на 4 бали.

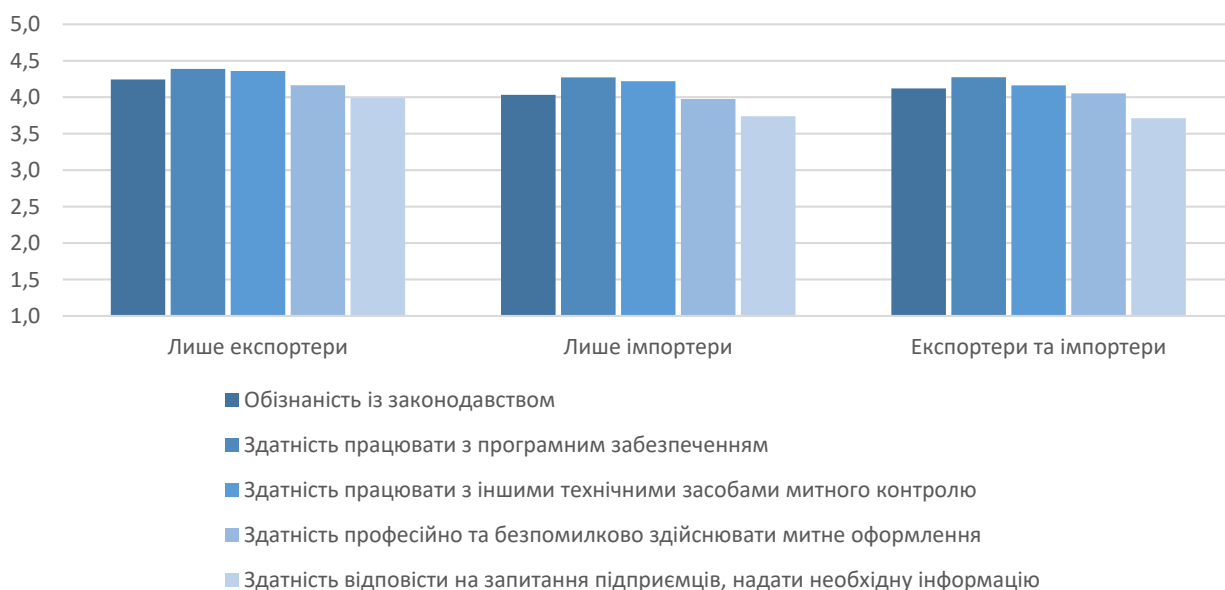
Одна із перелічених кваліфікацій – здатність відповісти на запитання підприємців, надати необхідну інформацію – була оцінена на менше, ніж «четвірку»: опитані поставили в середньому 3,8 бала. Це вказує на те, що митним органам потрібно звернути увагу на це питання і докласти зусиль для покращення комунікації між митними інспекторами та бізнесом та готовності митних інспекторів надавати інформацію, потрібну підприємствам.

Рис. 47. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів, бали

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за видом ЗЕД. Підприємства, що здійснюють різні види ЗЕД, практично не відрізняються оцінками різних кваліфікацій митних інспекторів. Деяка різниця прослідковується лише в оцінках здатності службовців митниці працювати з такими технічними засобами митного контролю, як ваги, сканери та металошукачі, та у здатності відповідати на запитання підприємців і надавати необхідну інформацію. Представники підприємств, що займаються лише експортом, оцінили ці обидві кваліфікації дещо вище, ніж решта опитаних.

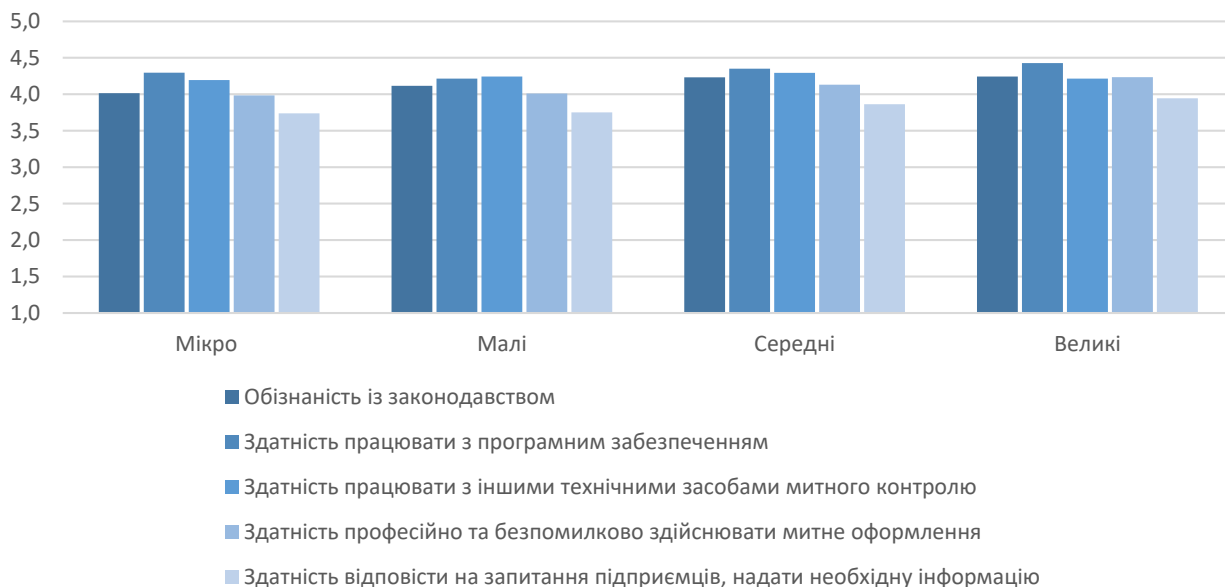
Рис. 48. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за видом ЗЕД, бали

Так, ці підприємства в середньому оцінили вміння митних інспекторів працювати з технічними засобами митного контролю на 4,4 бала, тоді як інші підприємства поставили в середньому 4,2 бала. Здатність митних інспекторів відповісти на запитання підприємців та надати необхідну інформацію представники виключно експортерів оцінюють в середньому на 4 бали, а респонденти, які представляють бізнес, що лише імпортує, або той, що імпортує та експортує, – на 3,7 бала.

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за розміром підприємств. Із збільшенням розміру підприємств оцінки деяких кваліфікацій митних інспекторів дещо покращуються.

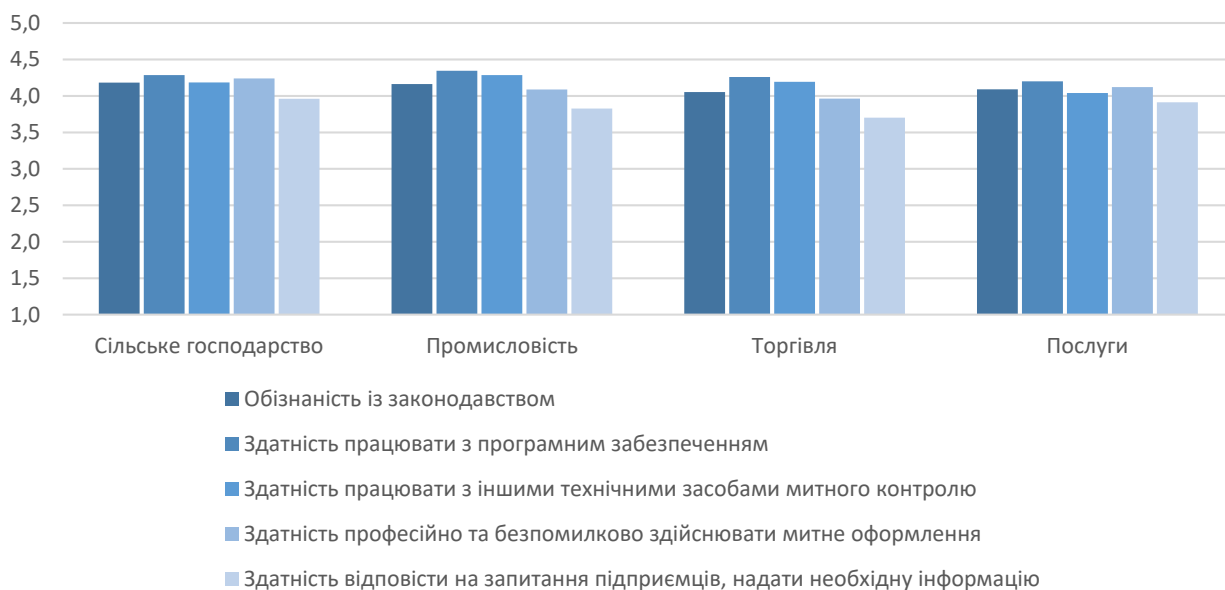
Рис. 49. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за розміром, бали

Наприклад, середня оцінка обізнаності інспекторів із законодавством та їхньої здатності професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення збільшується із 4 балів для мікропідприємств до 4,2 бала для підприємств великого розміру, а середня оцінка здатності інспекторів відповісти на запитання підприємців – з 3,7 балів для мікропідприємств до 3,9 для великих підприємств. Оцінки підприємств малого та середнього розміру знаходяться на відрізьку між найменшим та найбільшим значеннями в усіх цих випадках.

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за сектором підприємств. Між підприємствами різних секторів не спостерігається значних відмінностей в оцінці більшості вказаних кваліфікацій митних інспекторів. Єдиними кваліфікаціями, де між оцінками респондентів різних галузей виникають невеликі розбіжності, – це здатність митних інспекторів працювати з іншими технічними засобами митного контролю та їх здатність відповісти на запитання підприємців і надати необхідну інформацію. Першу з них порівняно найвище оцінили у сфері промисловості (на 4,3 бали в середньому), а найнижчі оцінки були зафіксовані у сфері послуг (4 бали). Другу з цих кваліфікацій відносно найвище оцінили представники агросектору (4 бали), а найнижче – респонденти, що працюють у сфері торгівлі (3,7). Проте різниця між цими оцінками незначна і дозволяє зробити висновок, що представники різних галузей схожі у своєму баченні цих кваліфікацій митних інспекторів.

Рис. 50. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за сектором, бали

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за основною митницею для бізнесу²⁷. Підприємства, що здійснюють митне оформлення на Північній митниці, відзначаються вищими середніми оцінками кваліфікацій митних інспекторів порівняно з підприємствами, що здійснюють таке оформлення на решті митниць. Зокрема, ці підприємства найвище оцінили обізнаність митних інспекторів із законодавством (на 4,5 бала в середньому), і разом з підприємствами, що користуються послугами Буковинської та Слобожанської митниць поставили найвищі оцінки здатності інспекторів працювати з програмним забезпеченням (в середньому 4,5 балів на кожній з цих митниць).

Рис. 51. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за основною митницею, бали

З іншого боку, підприємства, які здійснюють митне оформлення на Подільській митниці, відзначаються нижчими оцінками ряду компетенцій митних інспекторів порівняно з рештою опитаних. Так, вони найнижче оцінили здатність митних інспекторів відповісти на запитання підприємців та надати необхідну інформацію

²⁷ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

(на 3,3 бала в середньому) та обізнаність митних інспекторів із законодавством (на 3,8 бала). Крім цього, разом із підприємствами, що здійснюють оформлення на Волинській митниці, підприємства з Подільської митниці порівняно нижче оцінили здатність митних інспекторів професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення (в середньому на 3,8 бала на Подільській митниці та на 3,9 бала на Волинській). Детальніше див. Додатки. Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів.

Основні результати коротко:

Опитані представники підприємств оцінили практично усі перелічені кваліфікації митних інспекторів на 4 або 4+ бали з п'яти. Здатність відповісти на запитання підприємців та надати необхідну інформацію оцінена найнижче: на 3,8 бала з п'яти. Це означає потребу в подальших тренінгах для інспекторів. Виключно експортери дещо краще оцінюють здатність інспекторів відповісти на запитання і працювати з технічними засобами контролю. Середні та великі підприємства дещо краще оцінюють усі кваліфікації. У сфері торгівлі найнижче оцінили здатність інспекторів відповісти на запитання, а у с/г секторі – найвище.

2.3 Вартість процедур митного оформлення

2.3.1 Зміна вартості процедур митного оформлення

Підприємства-учасники ЗЕД, опитані у 2020 році, повідомили, як змінилися їхні витрати грошей і часу на усі процедури митного оформлення за останні два роки: збільшились, зменшились чи залишилися без змін. Це запитання продовжило серію таких же запитань щодо витрат на митне оформлення, які ІЕД задавав експортерам та імпортерам у попередніх опитуваннях в рамках проєкту «Діалог зі сприяння торгівлі» у 2016-2018 роках.

Для порівняння вартості процедур було обрано саме дворічний період, оскільки у такій середньостроковій перспективі бізнес може відчутти наслідки змін у митних процедурах і оцінити, наскільки це відобразилось на його затратах коштів та часу на здійснення експорту або імпорту. Таким чином у 2016 році респонденти порівнювали витрати часу та коштів на проходження митних процедур із 2014 роком, у 2017 році – з 2015 роком, а у 2018 році – з 2016 роком. Відповідно, у 2020 році підприємства порівняли свої витрати грошей і часу, пов'язані з усіма процедурами митного оформлення, з 2018 роком. Респонденти порівнювали ці витрати окремо при експорті та при імпорті.

2.4.1.1 ЗМІНА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ЕКСПОРТІ

У 2020 році сповільнилася тенденція зростання грошових витрат при експорті. Разом з цим, темпи скорочення часових витрат також стали повільнішими. Так, у 2020 році частка підприємств, які повідомили, що стали витрачати більше коштів на митні процедури при здійсненні експорту, ніж два роки тому, склала майже 25%. Це помітно менше, ніж у 2018 році, коли більше 39% опитаних експортерів повідомляли про збільшення грошових витрат. Можна сказати, що відповідна частка повернулася приблизно до рівня 2016 року, коли 26,6% опитаних відмічали збільшення грошових витрат на митні процедури під час експорту.

Однак, частка тих, для кого ці витрати зменшились за дворічний період, скоротилася до найнижчого рівня за всі чотири хвилі опитування, коли експортерам ставили це запитання. У 2020 році лише 9,4% експортерів сказали, що витрачають на здійснення експорту менше коштів, ніж витрачали у 2018 році. Це менше, ніж у 2018 році, коли зменшення грошових витрат зафіксували 14,3% опитаних експортерів, і вдвічі менше, ніж у 2016 та 2017 роках, коли таких експортерів було майже 19%.

Рис. 52. Грошові та часові витрати при експорті, % респондентів

Скорочення часових витрат при експорті, хоча і триває далі, але відбувається повільнішими темпами, ніж протягом попередніх чотирьох років. Майже 32% опитаних експортерів сказали у 2020 році, що витрачають менше часу на здійснення експорту, якщо порівняти з 2018-м роком. Це менше, ніж було у 2018 році, коли про скорочення часових затрат на експорт порівняно з 2016-м роком повідомили 39,4% підприємств-експортерів. А найвища частка опитаних, які помітили зменшення часу здійснення експорту, була зафіксована у 2017 році порівняно з 2015-м (майже 44%). З іншого боку, частка експортерів, для яких

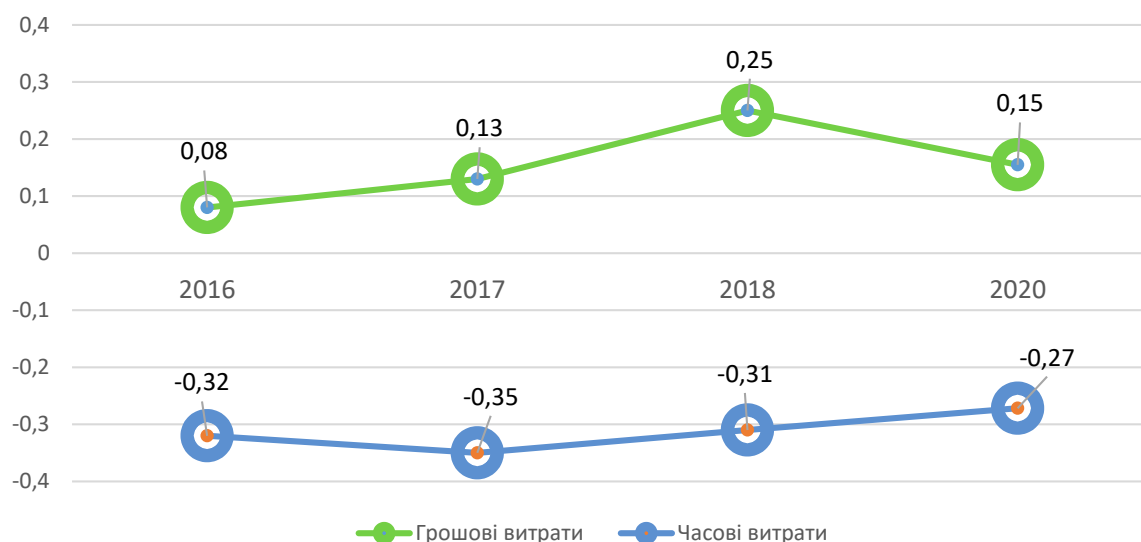
проходження експорту займає більше часу, ніж два роки перед цим, складає 4,7% у 2020 році, що найменше за усі попередні хвили цього опитування. У 2016-2018 роках такі експортери становили близько 8%.

Якщо виразити різницю між часткою експортерів, для яких збільшилися витрати грошей і часу при здійсненні експорту, та часткою тих, для кого такі витрати зменшилися, у вигляді балансового показника, який буде дорівнювати цій різниці у відсоткових пунктах, то його значення, як і у попередніх роках, буде додатним для грошових витрат і від'ємним для витрат часу. Це відображає те, що для більшої частки експортерів здійснення експорту стало дорожчим у грошовому вимірі, ніж дешевшим. А у часовому вимірі – навпаки: частка підприємств, що стали експортувати швидше, перевищує частку тих, які стали витрачати на експорт більше часу.

Та значення балансового показника динаміки грошових витрат при експорті, яке у 2020 році склало 0,15, зменшилося порівняно з 2018 роком, коли воно дорівнювало 0,25. Це показує, що різниця між двома різними групами експортерів скоротилася, що сталося переважно за рахунок зменшення частки тих експортерів, які повідомляють про зростання вартості експорту.

Балансовий показник динаміки часових витрат при імпорті також став ближчим до нуля, проте з від'ємного боку. У 2020 році його значення склало -0,27, що більше, ніж у попередніх хвилях цього опитування. Це також відображає тенденцію, що з роками стає все менше експортерів, які відмічають скорочення тривалості митних процедур при експорті.

Рис. 53. Динаміка витрат при проходженні усіх митних процедур експорту, балансовий показник

Втім, як і у попередніх роках, опитані експортери найчастіше говорять, що вартість здійснення експорту і у фінансовому, і у часовому вимірі залишається такою ж, як і раніше. У 2020 році майже 66% експортерів не помітили змін у грошових витратах порівняно з 2018-м роком, а 63,5% – у часових.

ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ЕКСПОРТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ГРУП ЗЕД. Серед підприємств-експортерів, опитаних в рамках цього дослідження, є як ті, що здійснюють лише експорт, так і ті, що експортують та імпортують. Для перших грошові витрати при експорті зросли більшою мірою, ніж для останніх. 33,6% виключно експортерів повідомили, що у 2020 році витрачають більше коштів на митні процедури, пов'язані з експортом, тоді як серед підприємств, що поєднують експорт з імпортом, ця частка менша: 18,9%. Частки опитаних, для яких грошові витрати при проходженні митних процедур експорту зменшились, приблизно однакові в обох групах опитаних: 10,9% серед тих, які лише експортують, та 8,3% серед тих, що експортують та імпортують. Однак, підприємства, які є виключно експортерами, дещо частіше від тих, що здійснюють ще й імпорт, повідомляють про те, що для них скоротився час на здійснення митних процедур при експорті порівняно з 2018-м роком. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при експорті та Зміна часових витрат при експорті.*

ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ЕКСПОРТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНОГО РОЗМІРУ. Про збільшення грошових витрат на митні процедури при експорті найчастіше повідомляють підприємства малого та середнього розміру. Серед цих підприємств відповідні частки опитаних складають від 27% до 28%. У поєднанні з невеликою часткою цих підприємств, які повідомили про зменшення грошових витрат (9,4% для малих підприємств та 5,5% для середніх), балансовий показник динаміки грошових витрат при митних процедурах експорту складає 0,18 для малих підприємств та 0,23 для середніх. Для порівняння, для великих підприємств значення цього показника дорівнює нулю – тобто однакові частки цих підприємств повідомили про збільшення та зменшення грошових витрат на митне оформлення експорту у 2020 році.

Крім цього, великі підприємства частіше порівняно з підприємствами менших розмірів повідомляють про те, що стали витрачати менше часу на проходження митних процедур при експорті. У 2020 році відповідна частка опитаних серед великих підприємств склала 41,4%, тоді як серед мікро-, малих та середніх підприємств – від 24,8% до 32,9%. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при експорті та Зміна часових витрат при експорті.*

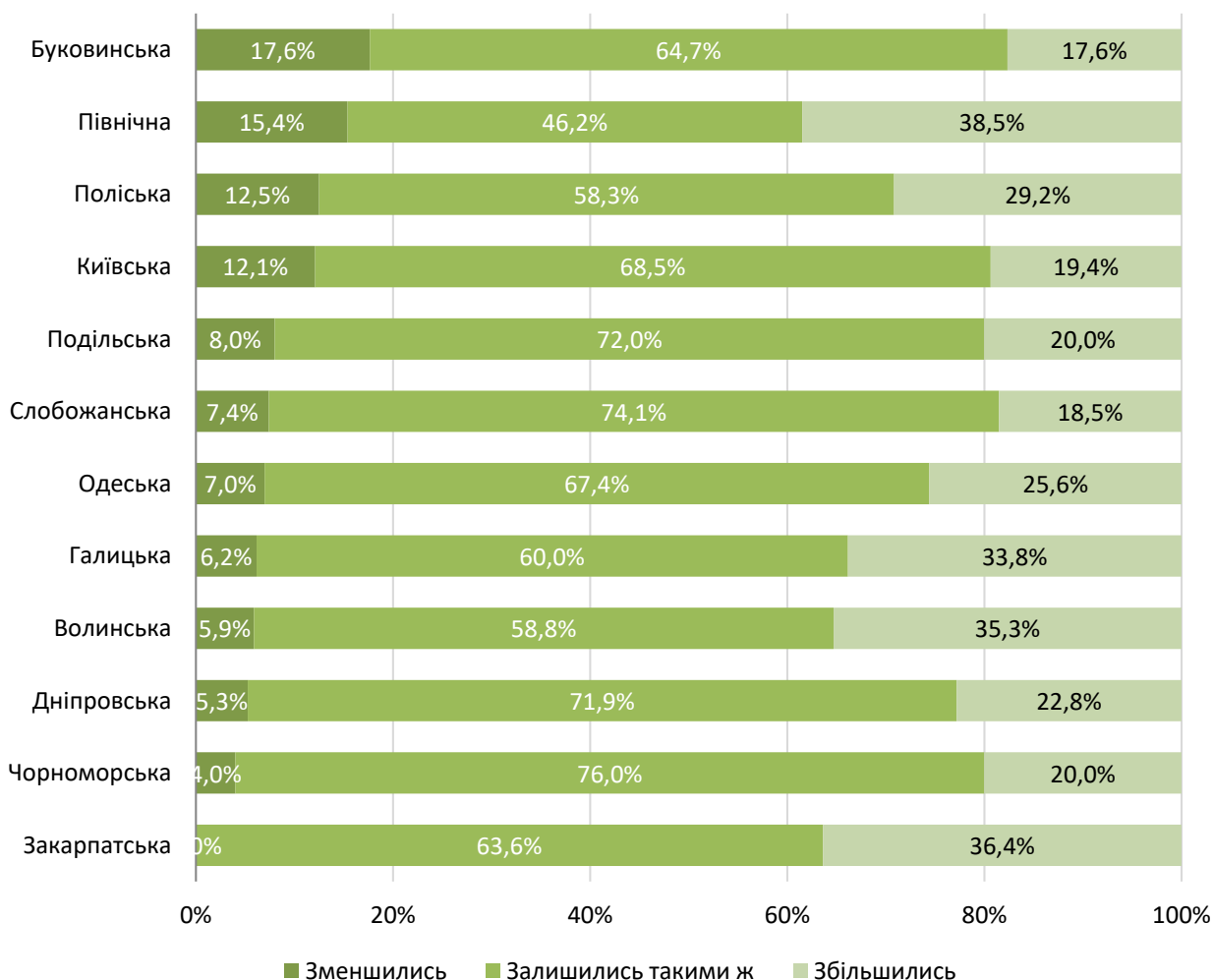
ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ЕКСПОРТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ СЕКТОРІВ. З однаковими частками респондентів, які повідомляють про збільшення фінансових витрат на митні процедури при експорті, та тих, що повідомляють про їх зменшення, (по 10%), у секторі послуг було зафіксоване найкраще значення балансового показника динаміки грошових витрат при митних процедурах експорту. Тут воно дорівнює нулю, в той час як в інших секторах його значення додатне – що відображає переважання випадків, коли експорт став для бізнесу дорожчим. Так, у сфері торгівлі значення цього показника склало 0,07, у промисловості – 0,18, а у сільському господарстві воно найвище: 0,32. Більше, ніж третина сільськогосподарських підприємств (38,2%) повідомили про подорожчання митних процедур при здійсненні експорту у 2020 році порівняно з 2018-м.

Витрати часу на митне оформлення експорту змінилися приблизно однаковою мірою для підприємств різних секторів. Від 31,1% (у торгівлі) до 36% (у сфері послуг) опитаних повідомляють про їхнє зменшення за два попередні роки, тоді як від 3,7% (у промисловості) до 8% (у сфері послуг) опитаних відмітили збільшення часу, витраченого на проходження митних процедур при експорті. Відповідно, значення балансового показника динаміки часових витрат на митні процедури при експорті знаходяться у вузькому діапазоні від -0,24 до -0,28 для опитаних підприємств усіх секторів. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при експорті та Зміна часових витрат при експорті.*

ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ЕКСПОРТІ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ²⁸. Експортери, які здійснюють митне оформлення на Буковинській митниці, частіше від підприємств, що користуються послугами інших митниць, повідомляють про те, що їхні грошові витрати на експортні процедури зменшились. До того ж, це єдина митниця, де частка експортерів, які повідомляють про збільшення грошових витрат при експорті, збігається з часткою тих, для кого вони зменшились. В результаті цього значення балансового показника динаміки грошових витрат при експорті для підприємств на Буковинській митниці дорівнює нулю. Це менше, ніж в інших підприємств – опитані на решті митницях переважно повідомляють про збільшення фінансових витрат на митні процедури, пов'язані з експортом.

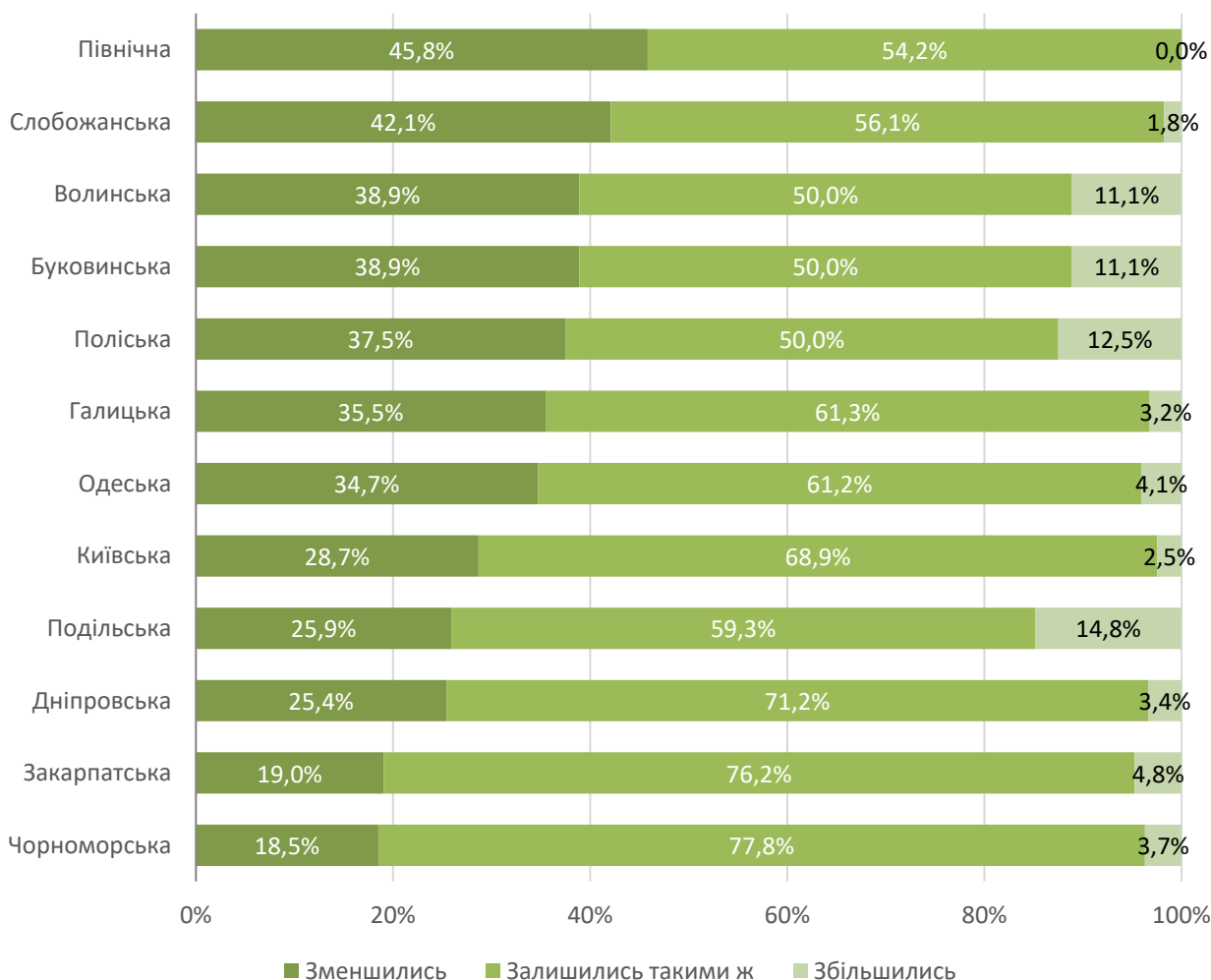
²⁸ Відповіді експортерів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

Рис. 54. Динаміка грошових витрат при експорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних

На Північній, Слобожанській, Волинській та Буковинській митницях зафіксовані найвищі частки опитаних підприємств, які повідомляють про те, що митні процедури при експорті для них пришвидшились. Через те, що на перших двох із цих митниць підприємств, які повідомили про збільшення часових затрат на митні процедури при експорті, немає або дуже мало, балансний показник динаміки часових витрат при експорті має для них найкращі значення порівняно з іншими митницями. Для Північної митниці його значення становить $-0,46$, а для Слобожанської – $-0,40$. Найменші частки підприємств, які помітили скорочення тривалості митних процедур при експорті, зафіксовані на Чорноморській та Закарпатській митницях – 18,5% та 19% відповідно.

Рис. 55. Динаміка часових витрат при експорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних

Основні результати коротко:

Вартість митного оформлення експорту продовжує зростати, але не так швидко, як раніше. Для більшості експортерів грошові витрати не змінилися, але вони частіше зростали, ніж зменшувалися. Майже 25% експортерів повідомили, що у 2020 році стали витрачати більше коштів на митні процедури при здійсненні експорту, ніж у 2018 році. Найбільше зростання грошових витрат на митні процедури при експорті – для с/г сектору, найменше – для сфери послуг.

Час митного оформлення експорту продовжує скорочуватися. Частка бізнесу, для якого воно стало швидшим, перевищує частку того, який почав витрачати на це більше часу. Майже 32% експортерів сказали, що витрачають менше часу на відповідні митні процедури у 2020 році порівняно з 2018-м роком. Найпомітніше зменшення часу митного оформлення експорту – для великих підприємств.

2.4.1.2 ЗМІНА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ІМПОРТІ

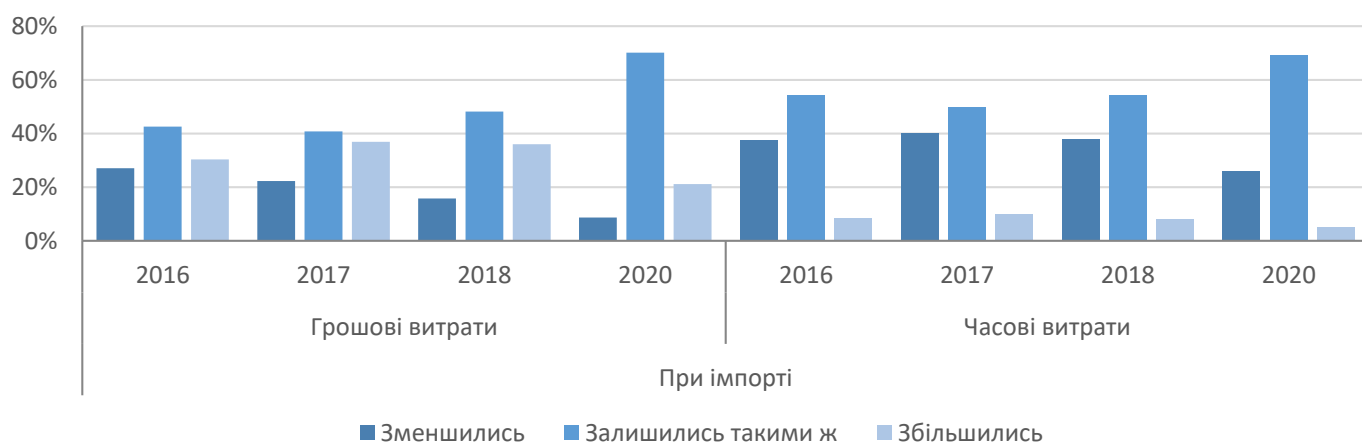
У 2020 році грошові та часові витрати імпортерів на митні процедури стабілізувались. Частота повідомлень про збільшення фінансових затрат на ці процедури, пік яких припав на 2017 та 2018 роки, зменшилась. Разом з цим, підприємства не так часто повідомляють про зменшення часу митного оформлення імпорту, як у попередніх хвилях опитування.

Зокрема, 21,2% імпортерів, опитаних у 2020 році, повідомили, що збільшили витрати коштів на митні процедури при імпорті порівняно з 2018-м роком. Це найменша частка за усі хвилі цього опитування, у яких імпортерам ставили це запитання. У 2017 та 2018 роках вона була найвищою: 36% та більше імпортерів повідомляли про те, що їхні грошові витрати при митному оформленні імпорту зросли протягом попередніх

двох років. З іншого боку, у 2020 році частка підприємств, для яких митне оформлення імпорту стало дешевшим, впала до найнижчого рівня порівняно з усіма попередніми хвилями цього опитування: вона склала лише 8,7%. Частка ж підприємств, які не відмічають змін у грошових витратах при експорті, досягнула 70,1% у 2020 році. У 2016-2018 роках вона не перевищувала 49%.

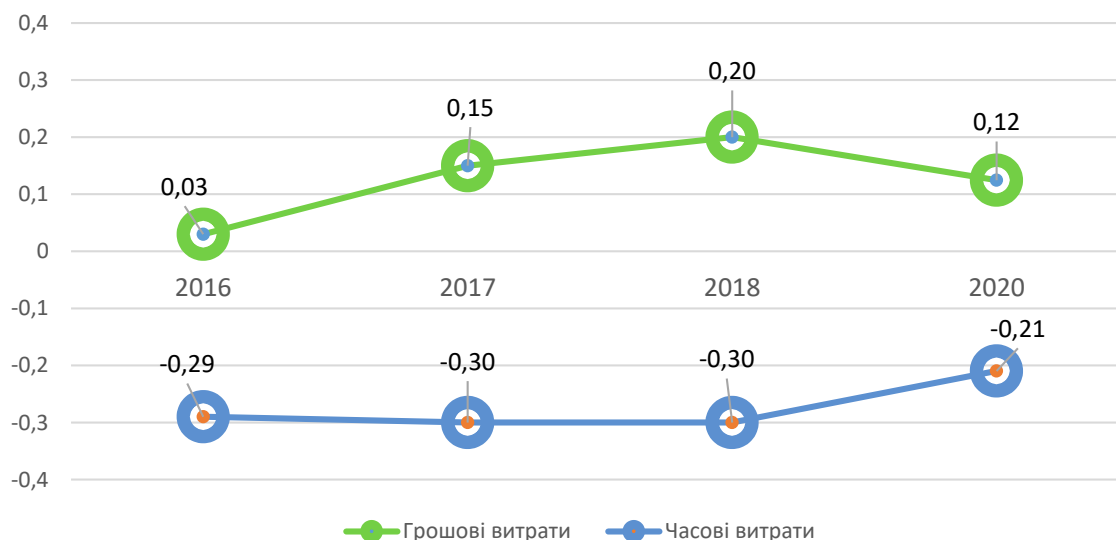
Відсоток імпортерів, що не помітили змін у часі проходження митних процедур при здійсненні імпорту, також зріс порівняно з попередніми хвилями опитування. У 2020 році такі підприємства склали 69,3% від усіх опитаних імпортерів, в той час як до цього відповідна частка була найвищою у 2018 році, коли вона становила 54,4%. Продовжилася тенденція зменшення частки підприємств, які повідомляють про скорочення тривалості митних процедур при імпорті. У 2018 році ця частка зменшилася до 37,7% опитаних з 40,2% у 2017 році, а у 2020 році впала до 25,8% опитаних. Менше 5% імпортерів повідомили, що витрачають більше часу на митне оформлення імпорту у 2020 році, ніж витрачали у 2018-му.

Рис. 56. Грошові та часові витрати при імпорті, % респондентів

Балансові показники динаміки грошових та часових витрат на митні процедури, пов'язані з імпортом, також стали ближчими до нуля, що відображає зменшення різниці між частками імпортерів, для яких ці витрати збільшилися, та тих, для кого вони зменшилися. Значення балансового показника грошових витрат при імпорті склало 0,12, що менше від його попереднього рівня 0,2 у 2018 році. Це стало наслідком того, що скорочення частки опитаних, які повідомляють про подорожчання митних процедур при імпорті, було суттєвішим, ніж скорочення частки тих, які повідомляють про здешевлення цих процедур.

Рис. 57. Динаміка витрат при проходженні усіх митних процедур імпорту, балансовий показник

У свою чергу, значення балансового показника динаміки часових витрат при імпорті вперше зросло до -0,21 зі стабільного рівня близько -0,3 у 2016-2018 роках. Це відбулося в результаті того, що хоча частки як тих імпортерів, що повідомляють про скорочення тривалості митних процедур, так і тих, що помітили збільшення затрат часу на ці процедури, зменшилися у 2020 році, частка перших скоротилася більшою мірою; відповідно, різниця між цими двома частками імпортерів стала меншою.

ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ІМПОРТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ГРУП ЗЕД. Якщо порівняти динаміку грошових витрат при імпорті для підприємств, які лише імпортують, та для тих, що мають як імпорт, так і експорт, то можна побачити, що останні частіше повідомляють про те, що стали витрачати більше коштів на митні процедури, пов'язані з імпортом. Так, у 2020 році майже 25% підприємств, що поєднують імпорт з експортом, повідомили про зростання грошових витрат на оформлення імпорту за останні два роки, тоді як серед виключно імпортерів ця частка складає 18,2%.

Та щодо змін часових витрат на митні процедури, пов'язані з імпортом, серед цих двох груп респондентів не прослідковується істотних відмінностей. Приблизно кожне четверте підприємство як серед тих, що лише імпортують, так і серед тих, що імпортують та експортують, повідомило про те, що для них тривалість митних процедур при імпорті стала меншою, а близько 70% опитаних з кожної із цих груп не помітили змін у часі проходження митних процедур при імпорті у 2020 році порівняно з 2018-м. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при імпорті та Зміна часових витрат при імпорті.*

ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ІМПОРТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНОГО РОЗМІРУ. Підприємства різних розмірів приблизно однаковою мірою повідомляють про збільшення грошових витрат, пов'язаних з митними процедурами при експорті. За останні два роки зростання цих витрат помітили від 18% до майже 24% підприємств у кожній категорії за розміром. Втім, серед підприємств-імпортерів великого розміру налічується найбільше таких, що стали платити менше за миті процедури при імпорті. Відповідна частка у цій категорії опитаних складає 13,6%, тоді як для підприємств менших розмірів не перевищує 10%. В результаті цього значення балансового показника динаміки грошових витрат при імпорті склало 0,05 для великих підприємств, що нижче, ніж для решти опитаних імпортерів.

Підприємства-імпортери середнього та великого розмірів частіше повідомляють про зменшення часових витрат на митні процедури при імпорті, ніж мікро- та малий бізнес, що здійснює імпорт. Так, у 2020 році частки опитаних імпортерів, які помітили скорочення тривалості митних процедур, пов'язаних з імпортом, склали близько 24% для мікро- та малих підприємств, але більше 30% для середніх та великих. Щодо збільшення тривалості часу проходження митних процедур такої залежності не було зафіксовано: частка опитаних, які повідомили, що витрачають більше часу на митне оформлення імпорту у 2020 році порівняно з 2018-м, складає від 1,5% для великих підприємств до 6,6% для малих, тоді як серед мікро- та середніх підприємств такі опитані становлять 4-5%. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при імпорті та Зміна часових витрат при імпорті.*

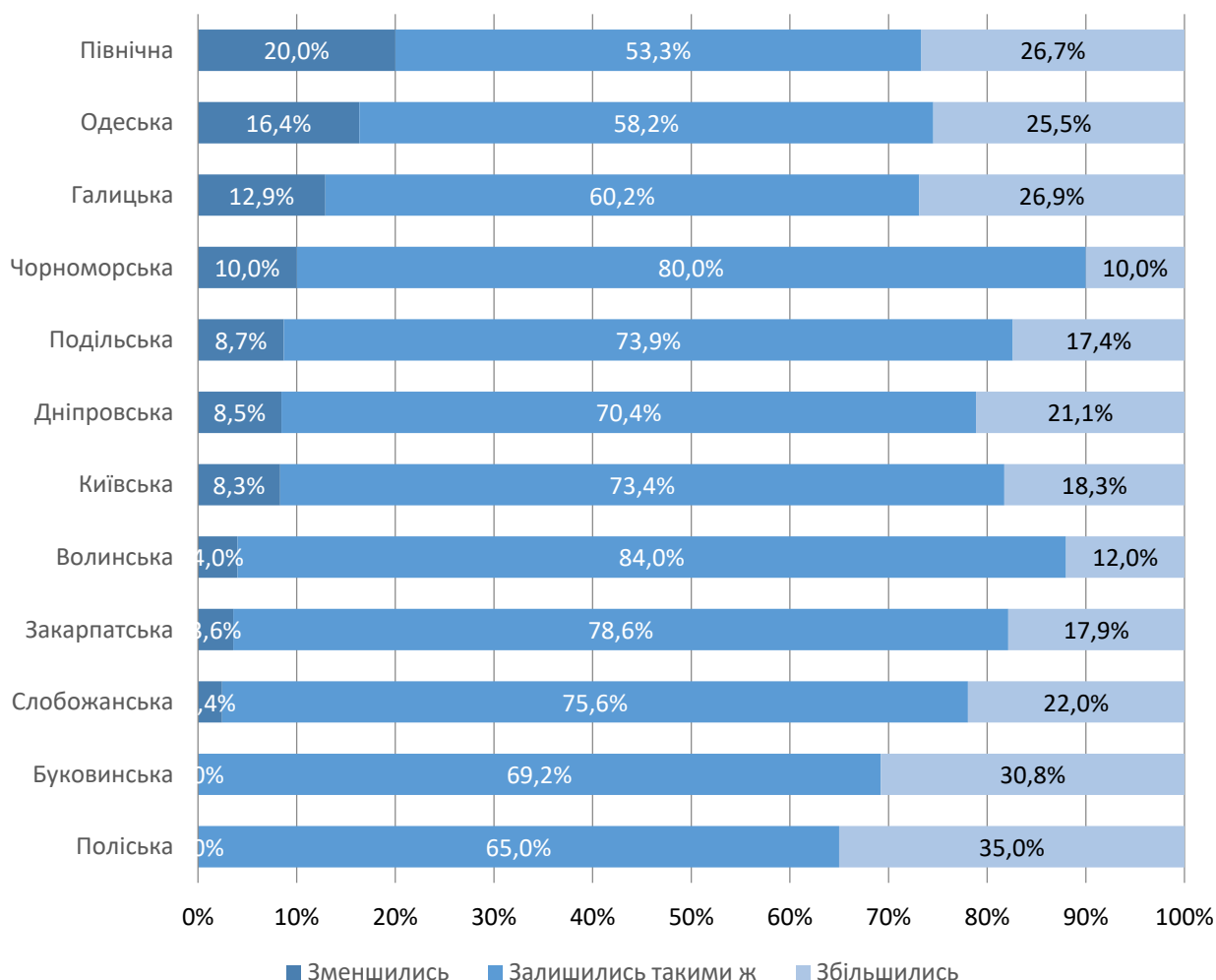
ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ТА ЧАСОВИХ ВИТРАТ ПРИ ІМПОРТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ СЕКТОРІВ. Як і у випадку грошових витрат на митні процедури при експорті, у секторі послуг спостерігається найкраща динаміка зміни грошових витрат на митне оформлення імпорту порівняно з 2018 роком. Частка підприємств цього сектору, які повідомили, що у 2020 році витрачають менше коштів на митні процедури, пов'язані з імпортом, незначно перевищує частку тих, для кого ці процедури подорожчали. Через це значення балансового показника динаміки грошових витрат при імпорті для сфери послуг становить -0,03, тоді як для усіх інших секторів воно додатне, що означає, що в цих інших секторах частка опитаних, для яких митне оформлення імпорту стало дорожчим, перевищує частку тих, для кого воно подешевшало. Найбільше переважання частки респондентів, що збільшили фінансові витрати на митне оформлення імпорту, над тими, які їх зменшили, спостерігається у сільському господарстві. Тут 44% підприємств повідомили про те, що їхні фінансові витрати зросли, тоді як лише 4% відмітили зменшення цих витрат. Як наслідок, значення балансового показника динаміки грошових витрат при імпорті найбільше для галузі сільського господарства: 0,4.

На відміну від грошових витрат, сфера послуг відрізняється від інших галузей меншою частотою повідомлень про те, що митне оформлення імпорту у 2020 році здійснюється швидше, ніж два роки перед цим. Як і в інших

секторах, тут частка опитаних, що відмітили зменшення часу на митні процедури при імпорті, перевищує частку тих, що почали витрачати більше часу на ці процедури. Але якщо у решті секторів про скорочення часових затрат на митне оформлення імпорту повідомляють від 26% до 28% підприємств, то у сфері послуг таких лише 15%. Через це значення балансового показника динаміки часових витрат при імпорті для сфери послуг (-0,09) вище, ніж для інших галузей опитаних підприємств-імпортерів. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при імпорті та Зміна часових витрат при імпорті*.

Динаміка грошових та часових витрат при імпорті за основною митницею для бізнесу²⁹. Хоча опитані імпортери, які здійснюють митне оформлення на Північній, Одеській та Галицькій митницях, відзначаються дещо більшою часткою тих, хто повідомляє про зменшення вартості митних процедур, потрібних для імпорту, вони досить часто повідомляють і протилежне – про збільшення вартості цих процедур.

Рис. 58. Динаміка грошових витрат при імпорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних

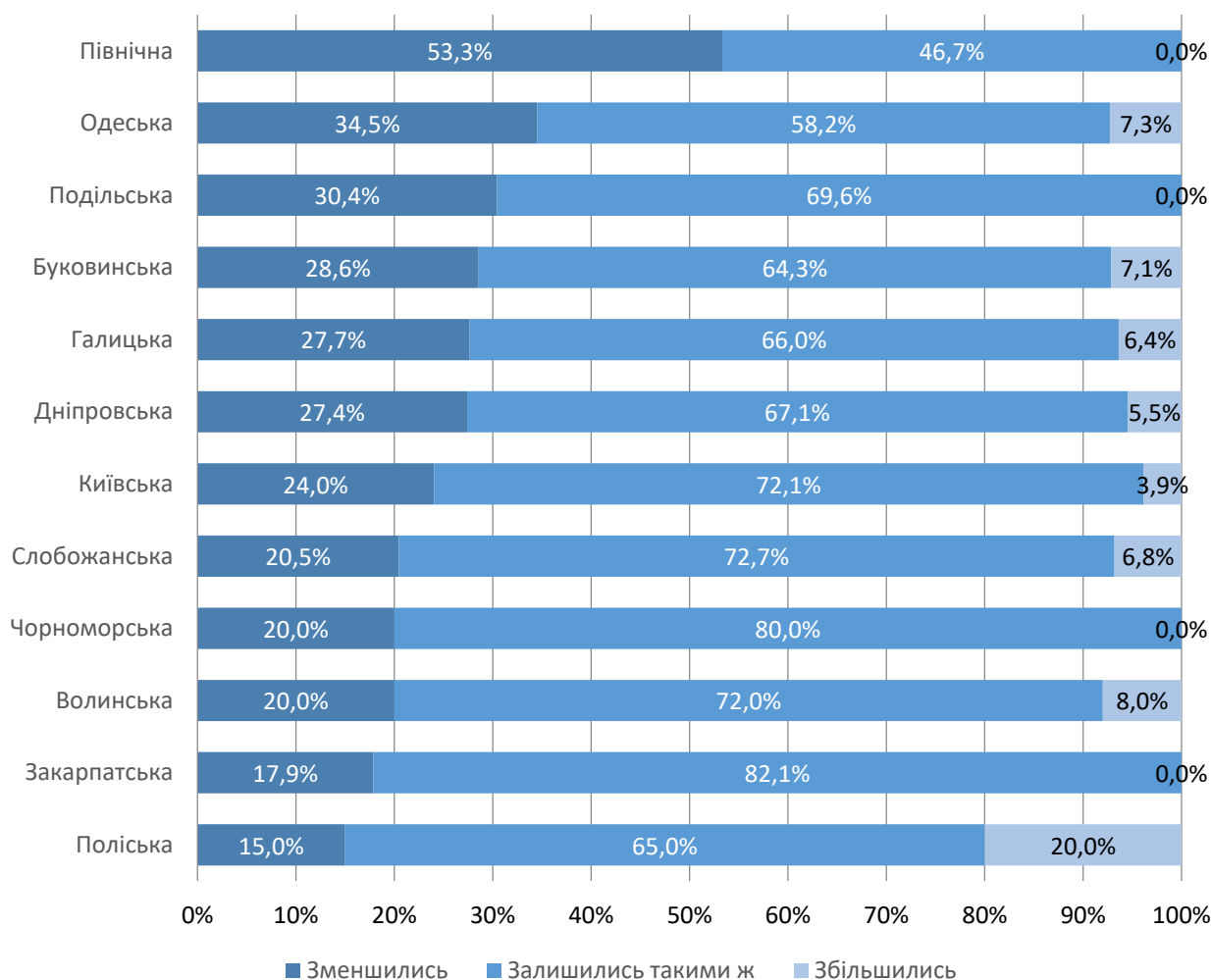
Так, від 25% до майже 27% імпортерів на кожній з цих митниць повідомили, що витрачають у 2020 році більше коштів на митне оформлення імпорту порівняно з 2018-м роком.

Значення балансового показника динаміки грошових витрат при імпорті найкраще на Північній митниці. Частки імпортерів, що повідомляють про подорожчання митних процедур, та тих, що повідомляють про їх здешевлення, тут однакові (по 10% підприємств). Через це значення цього показника для Північної митниці дорівнює нулю. Це менше порівняно з усіма іншими митницями, де імпортери частіше говорять про збільшення грошових видатків на митні процедури, а отже значення відповідного балансового показника вище від нуля. Найвище воно для підприємств-імпортерів, що здійснюють митне оформлення на Поліській

²⁹ Відповіді імпортерів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

та Буковинській митницях. Жоден імпортер на цих митницях не помітив зменшення грошових витрат на митні процедури при імпорті, тоді як більше 30% імпортерів, навпаки, повідомили про зростання цих витрат.

Рис. 59. Динаміка часових витрат при імпорті у 2020 році за основною митницею, % опитаних

Більше половини імпортерів, що здійснюють митне оформлення на Північній митниці, повідомили, що витрачають у 2020 році менше часу на митні процедури при імпорті, порівняно з 2018-м роком. Це найбільша частка серед усіх імпортерів, що користуються послугами різних митниць. До того ж, жодне підприємство-імпортер на цій митниці не повідомило про збільшення тривалості імпортних процедур. Завдяки цьому значення балансового показника динаміки часових витрат при імпорті на цій митниці складає $-0,53$, що істотно нижче навіть порівняно з наступними двох митниць за його найнижчими значеннями: Подільською, де цей показник дорівнює $-0,3$, та Одеською, де він становить $-0,27$. Найвище значення балансового показника динаміки часових витрат при імпорті було зафіксоване на Поліській митниці. Це єдина митниця, де цей показник має додатне значення ($0,05$) через те, що частка імпортерів, які повідомляють про збільшення тривалості митного оформлення імпорту за останні два роки (20%) тут перевищує частку тих, для яких митне оформлення стало швидшим (15%).

Основні результати коротко:

Вартість митного оформлення імпорту далі збільшується, але повільнішими темпами. Імпортери переважно повідомляють, що грошові витрати на митне оформлення імпорту не змінилися за останні 2 роки. 21,2% імпортерів повідомили про те, що ці витрати для них зменшились. Лише у сфері послуг зменшення витрат поширеніше, ніж збільшення. Тривалість митного оформлення імпорту зменшується, але не також меншими темпами. Для більшості імпортерів вона не змінилася. Для решти

– переважно скоротилася. При цьому у сфері послуг найрідше повідомляють про скорочення часу оформлення.

2.3.2 Витрати часу та коштів на митне оформлення

В рамках дослідження респондентам вперше було запропоновано оцінити приблизні часові та фінансові витрати на проходження митних процедур (включаючи всі види контролю та витрати, пов'язані із заїздом на митний термінал, та інші супутні послуги, а також можливі «неофіційні платежі») в середньому при одній експортній або імпорتنій операції. Окрім цього, респондентам було запропоновано вказати, скільки експортних та/або імпорتنих операцій вони проводять на рік. Отримані результати дозволили оцінити середню вартість здійснення експорту та імпорту для українського бізнесу.

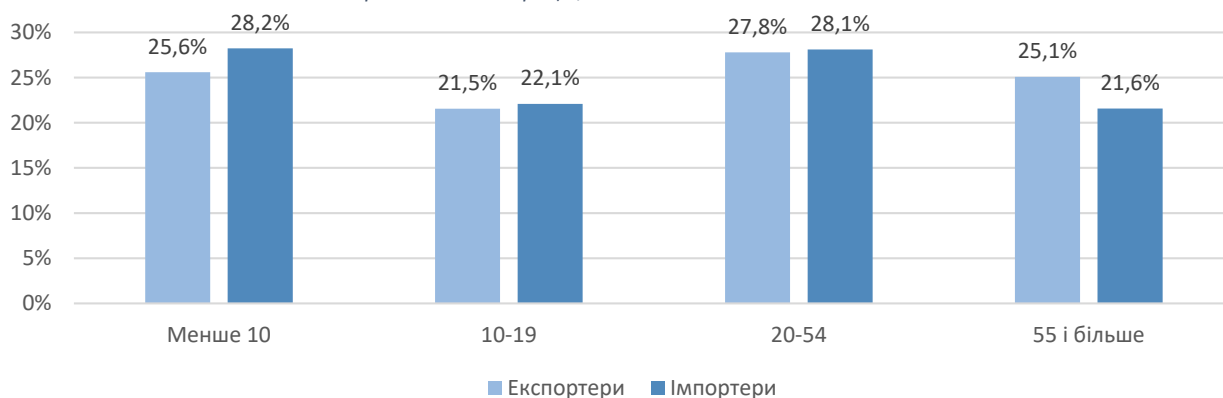
2.3.2.1 Кількість експортних та імпорتنих операцій

Результати опитування свідчать, що підприємства, які здійснюють експорт, найчастіше мають від 20 до 54 зовнішньоторговельних операцій. До цієї групи експортерів належать 27,8% опитаних. Більше чверті (25,6%) експортерів мають менше 10 експортних операцій, майже стільки ж (25,1%) – 55 і більше операцій. Водночас лише 21,5% опитаних мають від 10 до 19 експортних операцій.

Серед підприємств, що імпортують продукцію, розподіл частоти зовнішньоторговельних операцій дещо відрізняється. Найчастіше імпортери мають менше 10 операцій (28,2% опитаних). Майже стільки ж підприємств (28,1% респондентів) мають від 20 до 54 імпорتنих операцій. Найменш часто кількість операцій імпортерів припадає на діапазони 10-19 та 55 і більше операцій (22,1% та 21,6% відповідно).

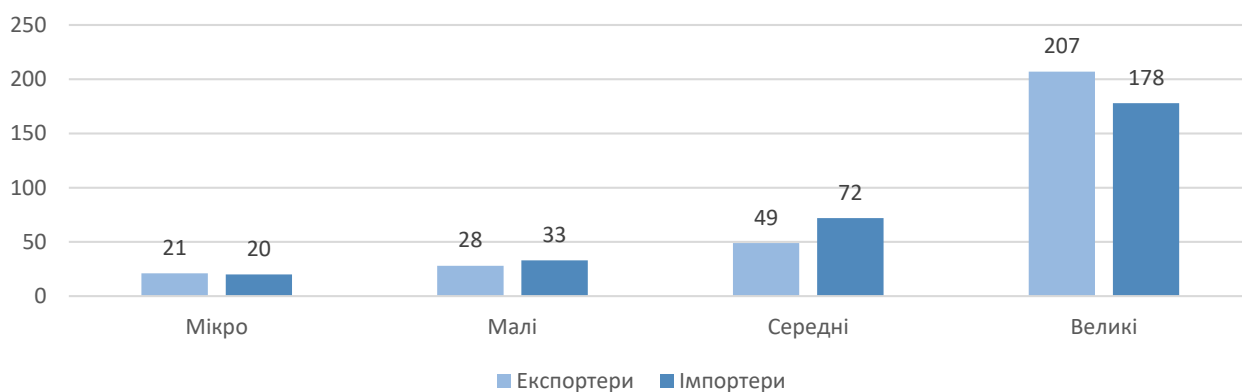
Згідно з отриманими результатами, в середньому учасники ЗЕД мають 46 експортних та 38 імпорتنих операцій на рік. При цьому підприємства, які водночас експортують та імпортують, найбільш активно здійснюють зовнішньоторговельні операції. Серед них частота експортних операцій в середньому становить 53 рази на рік, а імпорتنих – 54. Підприємства, які виключно експортують, мають в середньому 39 експортних операцій на рік. Підприємства-імпортери також менш часто мають імпорتنі операції порівняно зі середніми показником для тих, хто поєднує експорт та імпорт, – 28 разів на рік.

Рис. 60. Розподіл частоти зовнішньоторговельних операцій, % опитаних

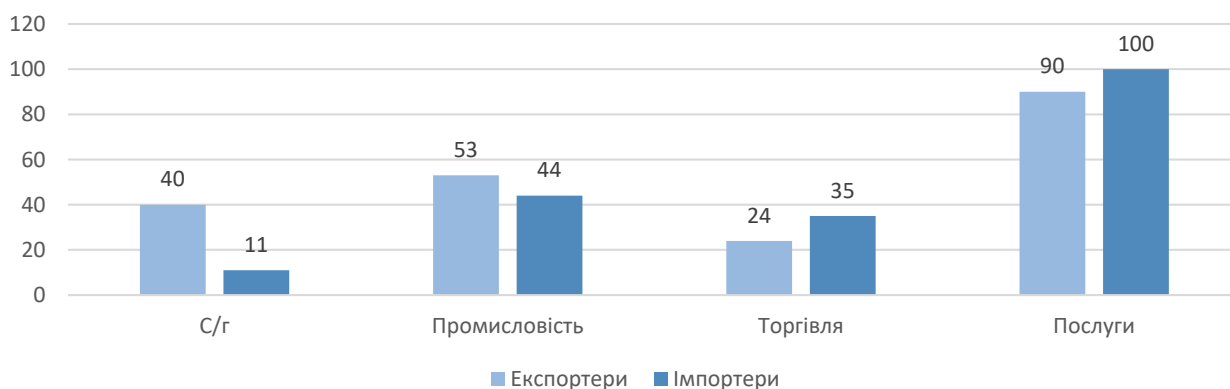
Кількість експортних та імпорتنих операцій за розміром. Кількість операцій залежить від розміру підприємств. Зі зростанням кількості працівників підприємства також зростає кількість зовнішньоторговельних операцій. Зокрема серед мікропідприємств середня кількість експортних операцій становить 21, а імпорتنих – 20. Малі підприємства проводять 28 експортних операцій та 33 імпорتنих. Середній бізнес проводить зовнішньоторговельні операції вдвічі частіше ніж малий – 49 імпорتنих та 72 експортні. Водночас великі підприємства найбільш активні - 207 експортних та 178 імпорتنих операцій.

Рис. 61. Кількість експортних та імпорتنних операцій на рік, за розміром підприємства

КІЛЬКІСТЬ ЕКСПОРТНИХ ТА ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗА СЕКТОРОМ. При секторальному порівнянні також спостерігаються відмінності щодо частоти зовнішньоторговельних операцій. З одного боку представники сфери послуг найчастіше мають операції з експорту чи/та імпорту (відповідно 90 та 100 разів на рік). З іншого боку, найменш часто експортують торговельні підприємства (24 рази на рік), а найменш часто імпортують – сільськогосподарські (11 разів на рік).

Рис. 62. Кількість експортних та імпорتنних операцій на рік, за сектором

2.3.2.2 ЧАСОВІ ТА ФІНАНСОВІ ВИТРАТИ ПРИ ЕКСПОРТІ

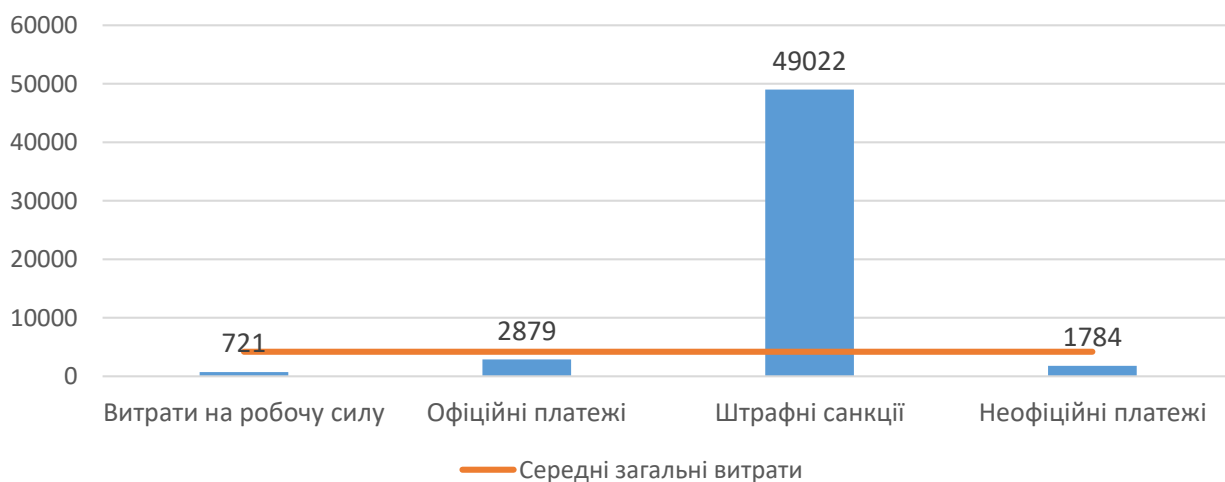
Результати опитування дозволили оцінити середні витрати на окремі види платежів при експорті:

- **Офіційні платежі** (крім мита та податків) на одну експортну операцію в середньому становлять 2879 грн.³⁰ При цьому діапазон витрат знаходиться між 9 грн та 40 тисячами гривень.
- Витрати на **неофіційні платежі** є меншими порівняно з офіційними. В середньому сума неофіційних платежів становить 1784 грн. При цьому розміри неофіційних платежів знаходяться в діапазоні між декількома десятками гривень та 20 тис. грн.
- **Штрафні санкції** в середньому становлять 49022 грн. При цьому мінімальне значення штрафу становить 800 грн, а максимальне – 340 тис. грн.

Потрібно звернути увагу, що штрафи можуть бути найбільшою складовою фінансових витрат на експорт. Наприклад, середній розмір штрафу перевищує середній розмір неофіційних платежів майже в 30 разів. Низькі неофіційні платежі на фоні високих штрафів можуть свідчити про низьку ймовірність покарання.

³⁰ Тут і далі наведено усічені середні значення різних видів платежів.

Рис. 63. Середні витрати на 1 експортну операцію (за видами витрат), грн.

Необхідно зауважити, що лише частина респондентів змогла відповісти на запитання про фінансові витрати. Окрім цього, не всі експортери мають справу зі сплатою штрафів або використовують «неофіційні платежі». Відповідно середня сума фінансових витрат на одну експортну операцію повинна бути зваженою, що дозволить врахувати наявність чи відсутність таких платежів в окремих респондентів. В результаті зважений середній показник фінансових витрат на 1 експортну операцію становить 3465 грн.

Окрім фінансових витрат, респонденти також оцінили часові витрати. Згідно з результатами опитування, середні часові витрати на проходження 1 експортної операції становлять 8,9 годин. Враховуючи середні видатки на заробітну плату працівників для України в цілому,³¹ фінансові витрати на працю можуть становити в середньому близько 721 грн. **Таким чином, загальні витрати на 1 експортну операцію можуть становити в середньому 4186 грн.** Якщо врахувати, що в середньому опитані респонденти проводять 46 експортних операцій на рік, середні річні витрати підприємства на експортні операції можуть становити близько 190 тис. грн.

2.3.2.3 ЧАСОВІ ТА ФІНАНСОВІ ВИТРАТИ ПРИ ІМПОРТІ

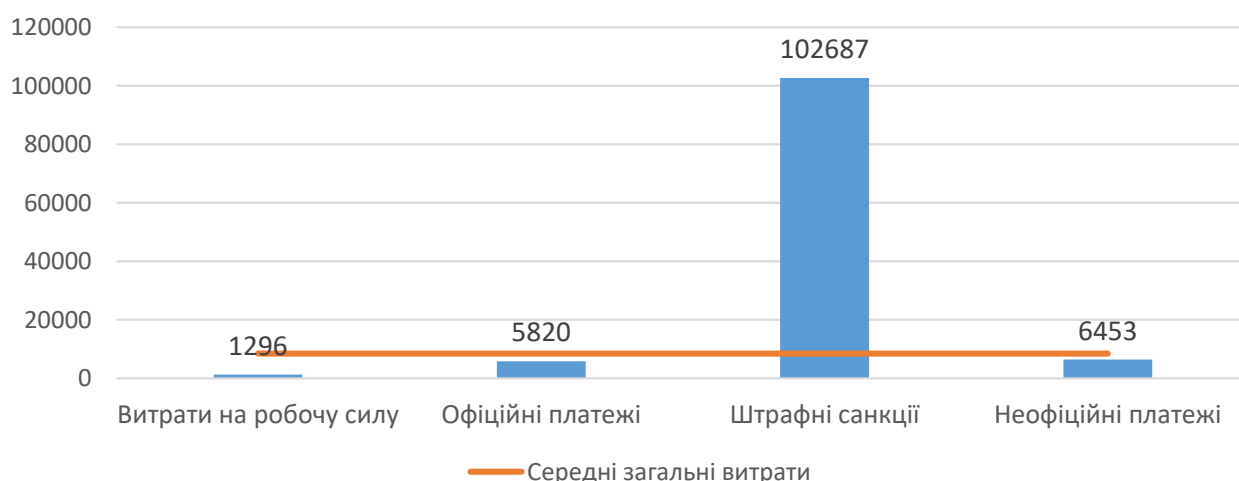
Результати опитування демонструють, що в середньому витрати на імпорнтні операції є майже вдвічі вищими ніж на експорті. Зокрема:

- **Офіційні платежі** (крім мита та податків) на одну імпорнтну операцію в середньому становлять 5820 грн. При цьому діапазон витрат знаходиться між кількома десятками гривень та 1 млн грн.
- Витрати на неофіційні платежі є вищими порівняно з офіційними. В середньому сума **неофіційних платежів** становить 6453 грн. При цьому розміри неофіційних платежів знаходяться в діапазоні між декількома десятками гривень та 90 тис. грн.
- **Штрафні санкції** в середньому становлять 102687 грн. Таким чином, як і при експорті, штрафи можуть бути найбільшою складовою фінансових витрат при імпорнті. При цьому мінімальне значення штрафу становить 200 грн, а максимальне – 2,8 млн грн.

Подібно до ситуації з витратами на експорт, переважання величини неофіційних платежів над офіційними при імпорнті може свідчити про вищий рівень корупційних ризиків. Середня сума штрафу при імпорнті в 16 разів перевищує середній неофіційний платіж. Низькі неофіційні платежі на фоні високих штрафів можуть свідчити про низьку ймовірність покарання.

³¹ Розраховано на основі даних Держстату України про Середньомісячну заробітну плату штатних працівників за видами економічної діяльності за період з початку року у 2020 році (січень-травень).

Рис. 64. Середні витрати на 1 імпорتنу операцію (за видами витрат), грн

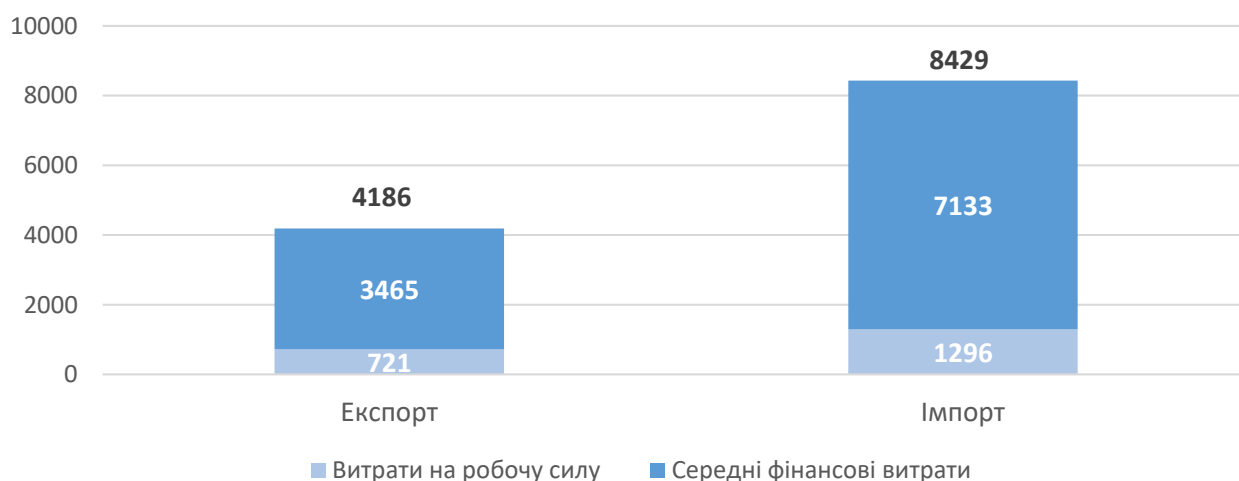

Як і серед експортерів, не всі імпортери змогли відповісти на запитання про фінансові витрати. Окрім цього, не всі підприємства-імпортери мають справу зі сплатою штрафів або «неофіційними платежами». В результаті такий зважений середній показник фінансових витрат на 1 імпорتنу операцію становить 7133 грн.

Згідно з результатами опитування, середні часові витрати на проходження 1 імпоротної операції становлять 16 годин, що майже в 2 рази більше, ніж при експорті. Витрати на працю під час однієї імпоротної операції можуть становити в середньому близько 1296 грн. **Відповідно, загальні витрати на 1 імпорتنу операцію можуть становити в середньому 8429 грн.** Якщо врахувати, що в середньому опитані респонденти проводять 38 імпортних операцій на рік, середні річні витрати на експортні операції можуть становити близько 420 тис. грн.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що середні витрати на імпортні операції є в два рази вищими ніж на експортні. Така ситуація може віддзеркалюватися в інших аспектах роботи митниці (наприклад, проходження різних видів контролю), щодо яких оцінки імпортерів є гіршими ніж експортерів.

Рис. 65. Середні річні витрати на експортні та імпортні операції, грн.

Основні результати коротко:

Середні часові витрати на проходження 1 експортної операції становлять 8,9 годин, що майже в 2 рази менше, ніж при імпорті – 16 годин. Офіційні та неофіційні платежі, штрафні санкції при експорті в середньому в 2-3 рази нижчі, ніж при імпорті.

Штрафи можуть бути найбільшою складовою фінансових витрат на експорт. Середній розмір штрафу при експорті та імпорті перевищує середній розмір неофіційних платежів в декілька десятків разів. Низькі неофіційні платежі на фоні високих штрафів можуть свідчити про низьку ймовірність покарання.

В середньому витрати на здійснення однієї експортної операції (4186 грн.) у 2 рази нижчі, ніж для однієї імпоротної операції (8429 грн). При експорті в декілька разів менші часові витрати (відповідно витрати на робочу силу), офіційні та неофіційні платежі, а також штрафні санкції. Вища вартість проведення імпортованих операцій ніж експортних може віддзеркалюватися в інших аспектах роботи митниці (наприклад, проходження різних видів контролю), щодо яких оцінки імпортерів є гіршими, ніж експортерів.

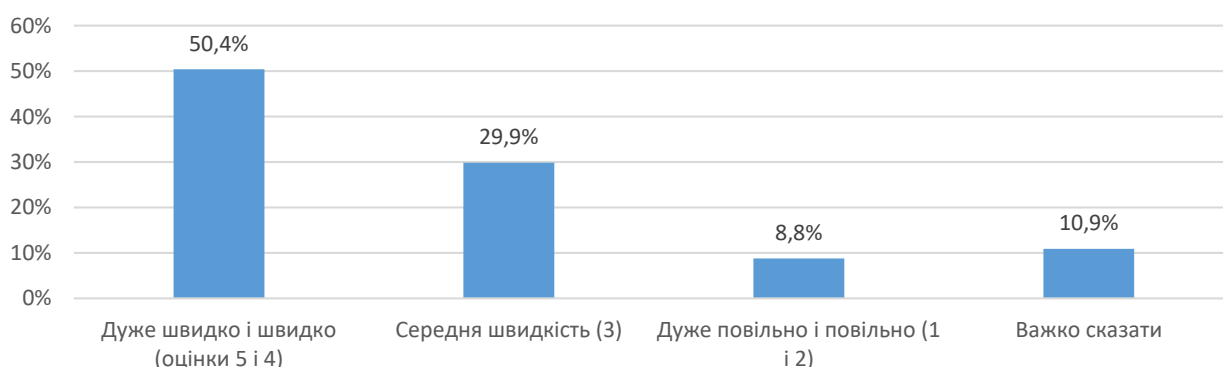
2.3.3 Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення та митного огляду

У 2020 році в рамках опитування респондентам вперше було запропоновано оцінити швидкість здійснення митного оформлення (включаючи очікування у черзі, усі види контролю та митний огляд) та митного огляду у підрозділах митниці, через які проходить більшість їхнього товару. Оцінювання проводилося з допомогою двох індикаторів: 1) тривалість в годинах митного оформлення та митного огляду 2) оцінка опитаних щодо швидкості митного оформлення та митного огляду (за 5-бальною шкалою).

2.2.3.1 Митне оформлення

Згідно з отриманими результатами, тривалість митного оформлення на різних митницях у середньому становить 10,4 години. При цьому серед відповідей респондентів тривалість варіюється від 1 години до більш як 20 діб. Респондентам також було запропоновано оцінити швидкість митного оформлення за шкалою від 1 до 5, де 1 означає «дуже повільно», а 5 – «дуже швидко». Результати такого оцінювання вказують, що значна частка респондентів позитивно оцінює швидкість проведення митного оформлення. Зокрема високі оцінки «4» або «5» балів вибрали 50,4% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 8,8%. У підсумку середня оцінка митного оформлення становить 3,6 бала.

Рис. 66. Розподіл оцінок швидкості проходження митного оформлення, % респондентів

Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення за видом ЗЕД. Для підприємств-експортерів митне оформлення в середньому є у два рази швидшим ніж для підприємств-імпортерів – 7,7 год проти 14,1 год. Для підприємств, які водночас експортують та імпортують, тривалість митного оформлення становить 10,8 годин. В результаті, саме експортери дещо краще оцінюють швидкість митного оформлення – на 3,7 балів. Водночас, підприємства-імпортери (які як лише імпортують, так і водночас імпортують та експортують) в середньому поставили 3,5 балів. Однак, незважаючи на значну різницю в тривалості митного оформлення, оцінки експортерів та імпортерів щодо швидкості оформлення не відрізняються суттєво.

Таблиця 21. Тривалість митного оформлення та оцінка швидкості митного оформлення, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Тривалість митного оформлення (години)	Оцінка (від 1 до 5 балів)
Виключно експортери	7,7	3,7
Виключно імпортери	14,1	3,5
Експортери та імпортери	10,8	3,5
Всі	10,4	3,6

ТРИВАЛІСТЬ ТА ОЦІНКА ШВИДКОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЗА РОЗМІРОМ. Результати опитування вказують, що митне оформлення є найбільш швидким для підприємств великого розміру. Якщо середня тривалість митного оформлення мікропідприємств становить 12,6 год, а малих – 11,1 год, то для великих суб'єктів цей показник становить 4,5 год. Так само в середньому швидше відбувається митне оформлення середніх підприємств – 7,4 год. Такі результати вказують на те, що митне оформлення може бути більш складним для мікро- та малого бізнесу, зокрема можливо через брак досвіду тощо. Великий та середній бізнес, зважаючи на великі обсяги експорту або імпорту, налагоджені зовнішньоторговельні схеми, може бути більш готовим до процедур митного оформлення.

В результаті, великі та середні підприємства краще оцінюють швидкість проходження митного контролю (3,7 та 3,6 бала). Однак, незважаючи на значну різницю в тривалості, оцінки мікро- та малих підприємств є нижчими лише на 0,1 - 0,2 бала.

Таблиця 22. Тривалість митного оформлення та оцінка швидкості митного оформлення, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Тривалість митного оформлення (години)	Оцінка (від 1 до 5 балів)
Мікропідприємства	12,6	3,5
Малі підприємства	11,1	3,5
Середні підприємства	7,4	3,6
Великі підприємства	4,5	3,7

ТРИВАЛІСТЬ ТА ОЦІНКА ШВИДКОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЗА СЕКТОРОМ. Промислові підприємства найшвидше проходять митне оформлення – в середньому 7,9 год. Водночас повільніше відбувається митне оформлення в опитаних сільськогосподарських підприємств (11,6 год), торговельних (12,7 год) та сфери послуг (12,8 год). При цьому оцінки швидкості проходження митного оформлення майже не відрізняються між секторами.

Таблиця 23. Тривалість митного оформлення та оцінка швидкості митного оформлення, за сектором

Сектор підприємств	Тривалість митного оформлення (години)	Оцінка (від 1 до 5 балів)
Сільське господарство	11,6	3,5
Промисловість	7,9	3,6
Торівля	12,7	3,5
Послуги	12,8	3,5

ТРИВАЛІСТЬ ТА ОЦІНКА ШВИДКОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ. Згідно з результатами опитування, найшвидше митне оформлення відбувається на Закарпатській митниці – в середньому займає 4,3 год. Окрім цього, низька тривалість митного оформлення на Північній (4,8 год), Поліській (6,4 год) та Буковинській (6,6 год) митницях. На противагу цьому, на окремих митницях тривалість митного оформлення є в декілька разів вищою. Зокрема найбільше часу проходження всіх складових митного оформлення займає на Одеській митниці – в середньому 16,7 год. Також висока тривалість на Волинській (13,3 год) та Дніпровській (13,1 год) митницях.

Таблиця 24. Тривалість митного оформлення та оцінка швидкості митного оформлення, за митницями³²

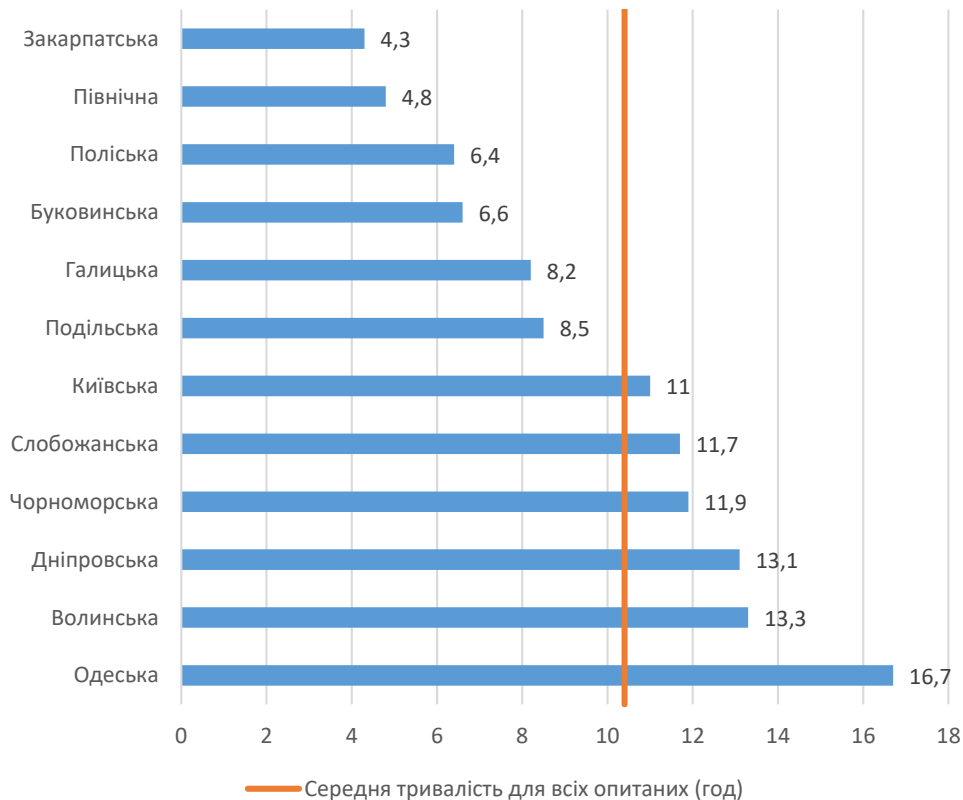
Назва митниці	Тривалість митного оформлення (години)	Оцінка митного оформлення (від 1 до 5 балів)
Буковинська митниця	6,6	3,5
Волинська митниця	13,3	3,6
Галицька митниця	8,2	3,6

³² Зважаючи на недостатню наповнюваність підвибірки, Азовська та Східна митниці не включені в цей аналіз.

Назва митниці	Тривалість митного оформлення (години)	Оцінка митного оформлення (від 1 до 5 балів)
Дніпровська митниця	13,1	3,5
Закарпатська митниця	4,3	3,7
Київська митниця	11,0	3,6
Одеська митниця	16,7	3,4
Північна митниця	4,8	3,9
Подільська митниця	8,5	3,5
Поліська митниця	6,4	3,6
Слобожанська митниця	11,7	3,5
Чорноморська митниця	11,9	3,7

Оцінки швидкості оформлення для різних митниць майже не відрізняються – переважно в діапазоні 3,5-3,7 бала. Однак Одеська митниця, яка демонструє найбільшу тривалість митного оформлення, отримала лише 3,4 бала. При цьому підприємства з Північної митниці, де оформлення є одним з найшвидших, поставили в середньому 3,9 бала.

Рис. 67. Рейтинг митниць за швидкістю митного оформлення (год)³³

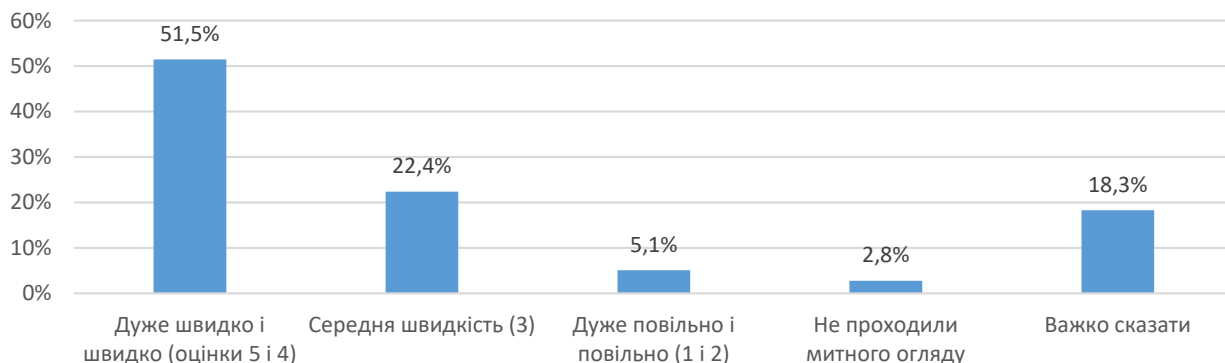
2.2.3.2 Митний огляд

В рамках оцінки сервісу на митниці, респонденти мали змогу оцінити тривалість проходження митного огляду у підрозділах митного оформлення, через які проходить більшість їхнього товару. Відповідно до результатів опитування, підприємства в середньому витрачають 2,5 години на проходження виключно митного огляду. При цьому серед відповідей респондентів тривалість знаходиться в діапазоні від близько 10 хвилин до декількох тижнів. Респондентам також було запропоновано оцінити швидкість митного огляду за шкалою від 1 до 5, де 1 означає «дуже повільно», а 5 – «дуже швидко».

³³ Зважаючи на недостатню наповнюваність підвибірки, Азовська та Східна митниці не включені в цей аналіз.

Згідно з результатами такого оцінювання, більшість респондентів позитивно оцінює швидкість проведення митного огляду. Зокрема 51,5% респондентів поставили оцінки «4» або «5» балів, а лише 5,1% респондентів – оцінки «1» або «2» бали. Лише 2,8% респондентів не проходили митного огляду. В підсумку середня оцінка швидкості проходження митного огляду становить 3,8 бала.

Рис. 68. Розподіл оцінок швидкості проходження митного огляду, % респондентів

Тривалість та оцінка швидкості митного огляду за видом ЗЕД. Подібно до митного оформлення, митний огляд також є швидшим для підприємств-експортерів – в середньому 2,2 год. Водночас для підприємств-імпортерів тривалість огляду становить в середньому 3,3 год. Для підприємств, що водночас експортують та імпортують, середня тривалість митного огляду становить 2,1 год. В результаті експортери найкраще оцінюють швидкість проходження митного огляду – на 3,9 бала. Однак оцінки підприємств-імпортерів, та підприємств, що експортують та імпортують, є нижчим лише на 0,1-0,2 бала. Тобто оцінки підприємств, незалежно від виду ЗЕД, майже не відрізняються.

Таблиця 25. Тривалість митного огляду та оцінка швидкості митного огляду, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Тривалість митного огляду (години)	Оцінка (від 1 до 5 балів)
Виключно експортери	2,2	3,9
Виключно імпортери	3,3	3,7
Експортери та імпортери	2,1	3,8
Всі	2,5	3,8

Тривалість та оцінка швидкості митного огляду за розміром. Великі суб'єкти вдвічі швидше проходять митний огляд ніж мікро- та малі. Якщо митний огляд для великих підприємств становить в середньому 1,5 год, то для мікро – 2,8 год, а малих – 3,1 год. Середні підприємства також швидше проходять митний огляд, порівняно з меншими суб'єктами – 2,1 год. В результаті великі та середні підприємства найкраще оцінюють швидкість проходження митного огляду – на 3,9 бала. Водночас мікро- та малі підприємства в середньому ставлять 3,7 бала. Таким чином, різниця в оцінках між підприємствами різних розмірів не є суттєвою.

Таблиця 26. Тривалість митного огляду та оцінка швидкості митного огляду, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Тривалість митного огляду (години)	Оцінка (від 1 до 5 балів)
Мікропідприємства	2,8	3,7
Малі підприємства	3,1	3,7
Середні підприємства	2,1	3,9
Великі підприємства	1,5	3,9

Тривалість та оцінка швидкості митного огляду за сектором. Найнижчою тривалістю митного огляду є для промислових підприємств – в середньому 2 год. Дещо більше часу займає митний огляд для підприємств зі сфери послуг та сільського господарства (відповідно 2,2 год та 2,5 год). Найбільш тривалий середній час

огляду – для торговельних підприємств (3,4 год). Водночас оцінки тривалості огляду майже не відрізняються між підприємствами різних секторів.

Таблиця 27. Тривалість митного огляду та оцінка швидкості митного огляду, за сектором

Сектор підприємств	Тривалість митного огляду (години)	Оцінка (від 1 до 5 балів)
Сільське господарство	2,5	3,8
Промисловість	2,0	3,8
Торівля	3,4	3,7
Послуги	2,2	3,8

Тривалість та оцінка швидкості митного огляду за основною митницею для бізнесу. Подібно до митного оформлення, найменше часу митний огляд займає на Закарпатській митниці – в середньому 1,1 год. На другому місці також знаходять підприємства, що розмитнуються на Північній митниці – 1,4 год. Водночас найбільше часу митний огляд триває на Одеській митниці – в середньому 4,3 год. Також процес огляду є тривалим на Слобожанській (3,2 год) та Дніпровській (3 год) митницях. Необхідно зауважити, що оцінки швидкості проходження митного огляду відрізняються між різними митницями лише незначною мірою.

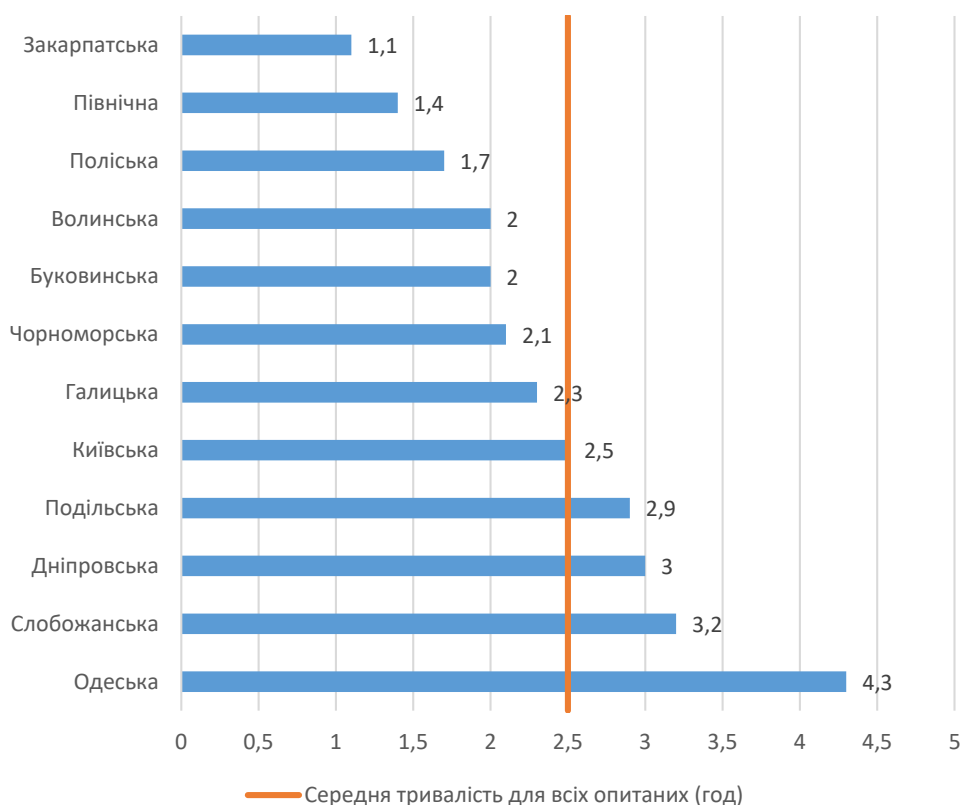
Таблиця 28. Тривалість митного огляду та оцінка митного огляду, за митницями³⁴

Назва митниці	Тривалість митного огляду (години)	Оцінка (від 1 до 5 балів)
Буковинська митниця	2,0	3,6
Волинська митниця	2,0	3,8
Галицька митниця	2,3	3,8
Дніпровська митниця	3,0	3,7
Закарпатська митниця	1,1	3,6
Київська митниця	2,5	3,8
Одеська митниця	4,3	3,7
Північна митниця	1,4	4,3
Подільська митниця	2,9	3,9
Поліська митниця	1,7	3,8
Слобожанська митниця	3,2	3,8
Чорноморська митниця	2,1	4,0

Однак найвищі оцінки поставили підприємства, що користуються послугами Північної митниці, - в середньому 4,3 бала. Також високі оцінки на Чорноморській митниці – в середньому 4 бала. Водночас Закарпатська митниця, де найшвидше відбувається митний огляд, отримала найнижчу оцінку – 3,6 бала. Це може бути зумовлено додатковими факторами, які стосуються проходження митного огляду. На Одеській митниці, де найбільш тривалий митний огляд, респонденти поставили одну з найнижчих оцінок – 3,7 бала.

³⁴ Зважаючи на недостатню наповнюваність підвибірки, Азовська та Східна митниці не включені в цей аналіз.

Рис. 69. Рейтинг митниць за швидкістю митного огляду (год)³⁵

Основні результати коротко:

Швидкість митного оформлення та митного огляду оцінювалася за двома вимірами: 1) тривалість в годинах та 2) оцінка опитаних. Тривалість митного оформлення на різних митницях у середньому становить 10,4 години. При цьому для підприємств-експортерів митне оформлення в середньому є у два рази швидшим, ніж для підприємств-імпортерів – 7,7 год проти 14,1 год. Зі зменшенням розміру підприємств, зростає кількість годин, яку опитані визначають як тривалість митного оформлення. За оцінками опитаних, тривалість митного оформлення найменша на Закарпатській (4,3 год) та Північній (4,8 год) митниці, а найбільша — на Одеській митниці (16,7 год).

Середня оцінка швидкості митного оформлення становить 3,6 бала. Це вказує, що більшість підприємців високо оцінюють швидкість проведення митного оформлення. Оцінки експортерів та імпортерів щодо швидкості оформлення не відрізняються суттєво (3,7 бала та 3,5 бала відповідно). Високі оцінки «4» або «5» балів вказали 50,4% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 8,8%. За оцінками опитаних, найвищі оцінки отримала швидкість митного оформлення на Північній митниці (3,9 бала), а найнижчі — на Одеській митниці (3,4 бала).

Митний огляд в середньому триває 2,5 години. Подібно до митного оформлення, митний огляд більш швидкий для експортерів ніж для імпортерів. Тривалість митного огляду зростає зі зменшенням розміру підприємств. За оцінками опитаних, тривалість митного огляду найменша на Закарпатській (1,1 год) та Північна (1,4 год) митниці, найбільша — на Одеській митниці (4,3 год).

Респонденти оцінюють проходження митного огляду в середньому вище ніж митне оформлення в цілому – 3,8 бали з 5 можливих. Високі оцінки «4» або «5» балів вказали 51,5% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 5,1%. Різниця між оцінками різних видів підприємств є незначною. За оцінками опитаних, найвищі оцінки отримала швидкість митного огляду на Північній митниці (4,3 бала), а найнижчі — на Буковинській та Закарпатській (3,6 бала).

³⁵ Зважаючи на недостатню наповнюваність підвибірки, Азовська та Східна митниці не включені в цей аналіз.

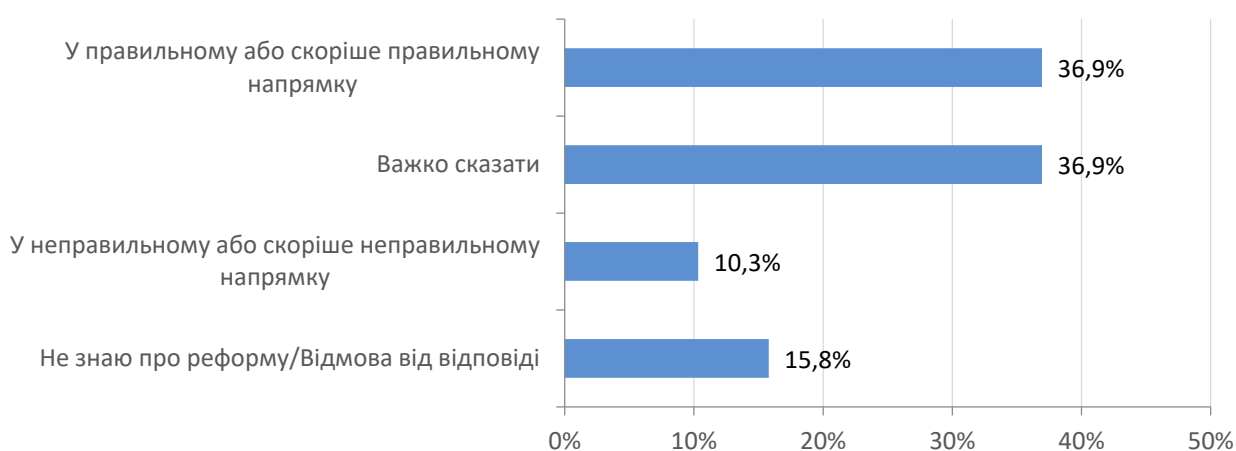
2.4 Оцінка реформ на митниці та очікування від них

2.4.1 Чи у правильному напрямку рухається реформа митниці? Оцінка бізнесу

Оскільки в Україні тривають реформи на митниці, експортерами та імпортерами, які взяли участь у цьому опитуванні, було запропоновано оцінити загальний напрям цих реформ (правильний або неправильний) та сказати, яких саме результатів вони від них очікують, тобто що, на їхню думку, повинно змінитися на митниці в результаті реформи.

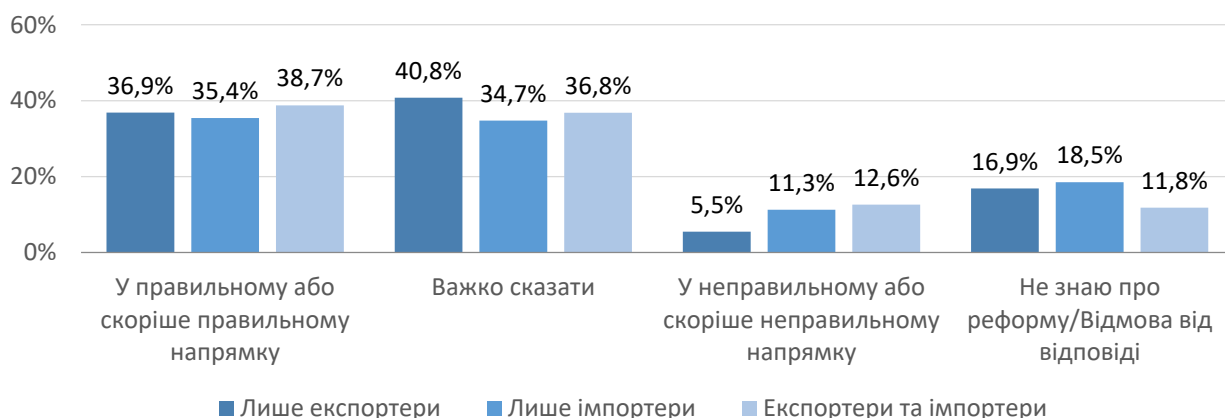
Однакові частки опитаних (по 36,9%) відповіли, що цей напрямок, на їхню думку, правильний або швидше правильний, та що їм важко оцінити напрямок реформ. Приблизно один з кожних десяти опитаних (10,3%) вважає напрямок реформ на митниці неправильним або швидше неправильним. Решта 15,8% респондентів сказали, що не знають про реформи на митниці або відмовились відповідати на це запитання. Отже, що позитивні оцінки реформ на митниці переважають над негативними, хоча значна частка представників підприємств-учасників ЗЕД або ще не знає про те, у чому полягають ці реформи, або не можуть їх однозначно оцінити.

Рис. 70. Оцінка загального напрямку реформ на митниці, % респондентів

Оцінка загального напрямку реформ на митниці за видом ЗЕД. Підприємства, які лише експортують, найкраще оцінити загальний напрямок реформ на митниці: лише 5,5% з них вважають його неправильним порівняно з 11,3% виключно імпортерів та 12,6% підприємств, що поєднують експорт та імпорт. Водночас, останні найкраще поінформовані про реформи на митниці: 11,8% їхніх представників вказали, що не знають про реформу.

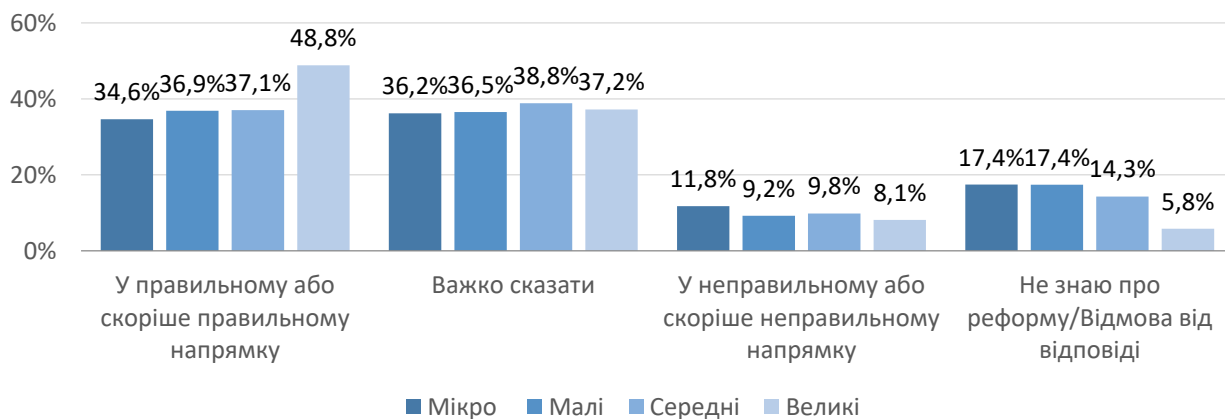
Рис. 71. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за видом ЗЕД, % респондентів

Для порівняння, серед представників бізнесу, який здійснює лише експорт, ця частка склала майже 17%, а серед представників виключно імпортерів – 18,5%.

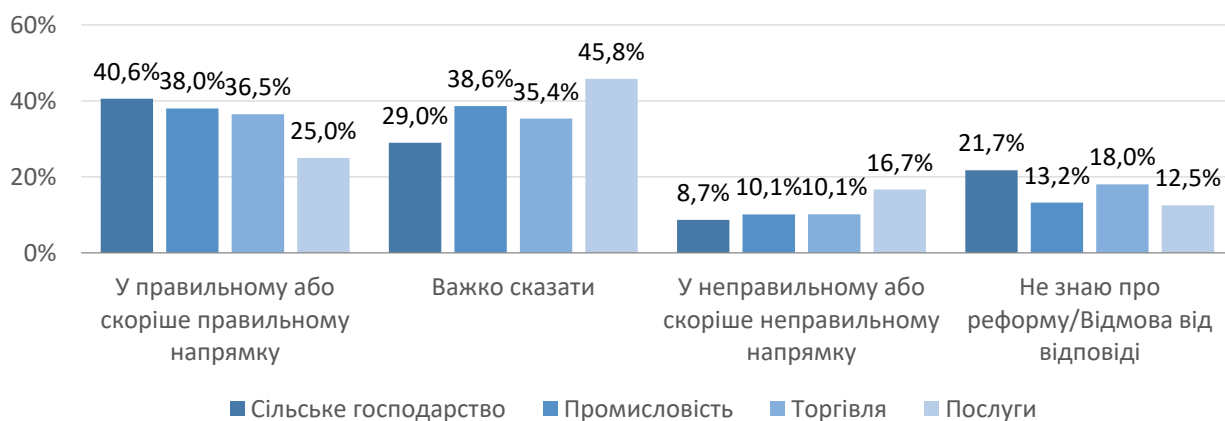
Оцінка загального напрямку реформ на митниці за розміром підприємств. Великий бізнес найкраще оцінює загальний напрямок реформ на митниці. Частка опитаних, які вважають його правильним або швидше правильним, серед представників підприємств великого розміру найбільша порівняно з рештою опитаних: 48,8%. Також на великих підприємствах найкраще поінформовані про те, у чому саме полягають реформи на митниці: лише 5,8% їхніх представників не відповіли на це запитання, тоді як для представників підприємств менших розмірів відповідна частка знаходиться у межах від 14,3% до 17,4%.

Рис. 72. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за розміром, % респондентів

Оцінка загального напрямку реформ на митниці за сектором. Сфера послуг характеризується гіршими оцінками загального напрямку реформ на митниці порівняно з підприємствами інших галузей. Лише 25% представників цієї галузі вважають напрямок реформ правильним або швидше правильним, а 16,7%, навпаки, назвали його неправильним або швидше неправильним. Також варто зазначити, що представники галузей промисловості та послуг краще поінформовані про реформи на митниці: частки опитаних з-поміж представників цих галузей, які не відповіли на це запитання, менші, ніж у секторах торгівлі та сільського господарства.

Рис. 73. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за сектором, % респондентів

Оцінка загального напрямку реформ на митниці за основною митницею для бізнесу³⁶. Найбільші частки респондентів, які позитивно оцінили напрямок, у якому рухаються митні реформи в Україні, зафіксовано серед представників підприємств, що здійснюють митне оформлення на Галицькій, Чорноморській, Одеській, Північній та Поліській митницях. Тут частка респондентів, які вважають цей напрямок правильним або скоріше правильним, перевищила 40%. Натомість на Дніпровській та Закарпатській митницях респонденти частіше від інших висловили думку, що загальний напрямок реформ митниці не є правильним: їх частки тут склали від 15%. Про митну реформу найкраще поінформовані представники підприємств, які

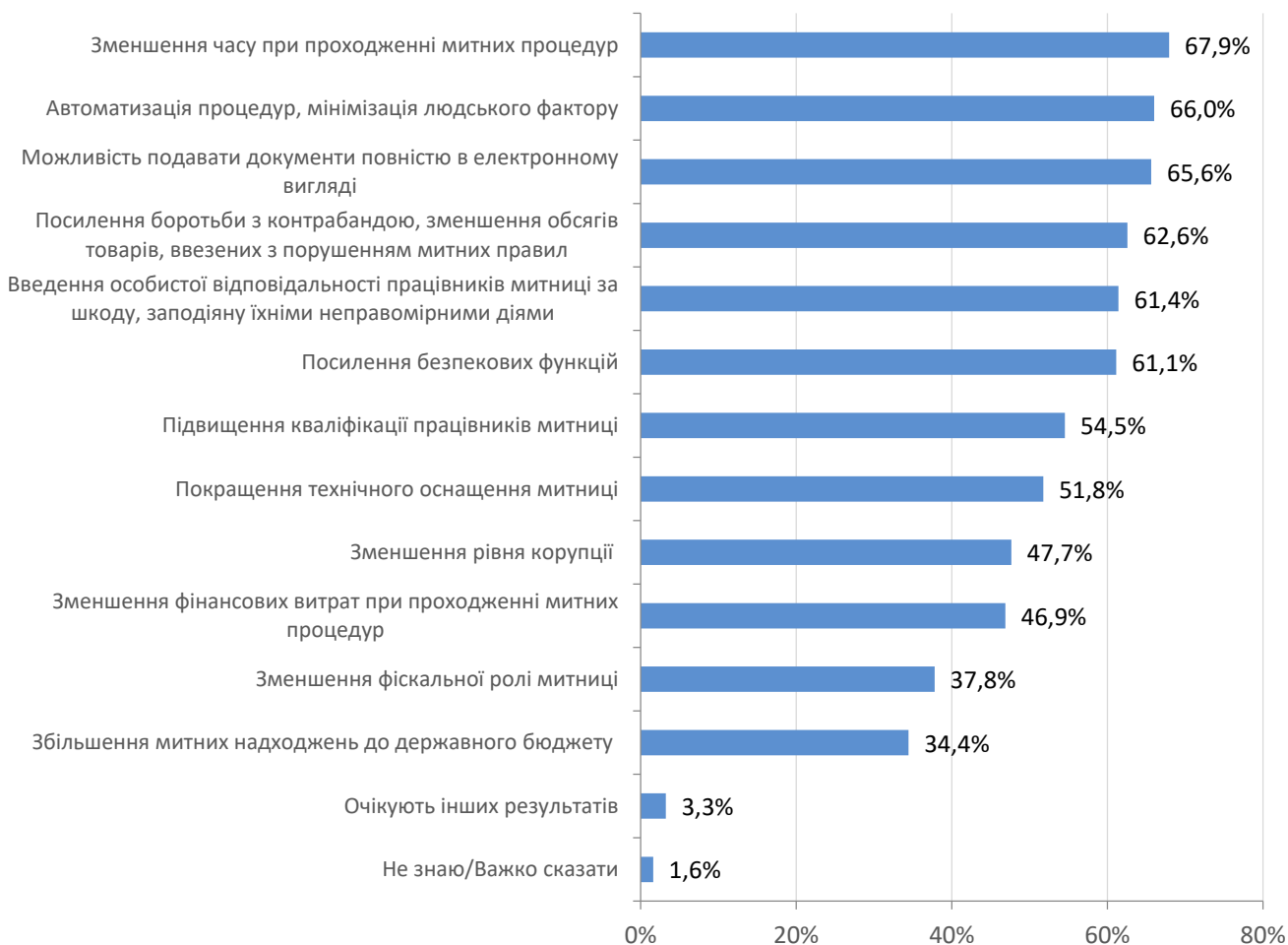
³⁶ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

здійснюють митне оформлення на Північній, Буковинській та Галицькій митницях. Відсоток опитаних, які сказали, що не знають про митну реформу або взагалі не відповіли на це запитання, тут становить від 11,8% (на Північній митниці) до 12,9% (на Галицькій). Детальніше див. *Додатки. Загальна оцінка напрямку реформ на митниці.*

2.4.2 Яких результатів бізнес очікує від реформи митниці?

Бізнес висловлює високі та багатогранні очікування від реформ на митниці. Результати, які повинні принести ці реформи, на думку найбільшої частки опитаних, – це зменшення часу, який бізнес витрачає на проходження митних процедур (67,9%), автоматизація процедур з мінімізацією людського фактору (66%) та отримання можливості подавати документи повністю в електронному вигляді (65,6%).

Рис. 74. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, % респондентів

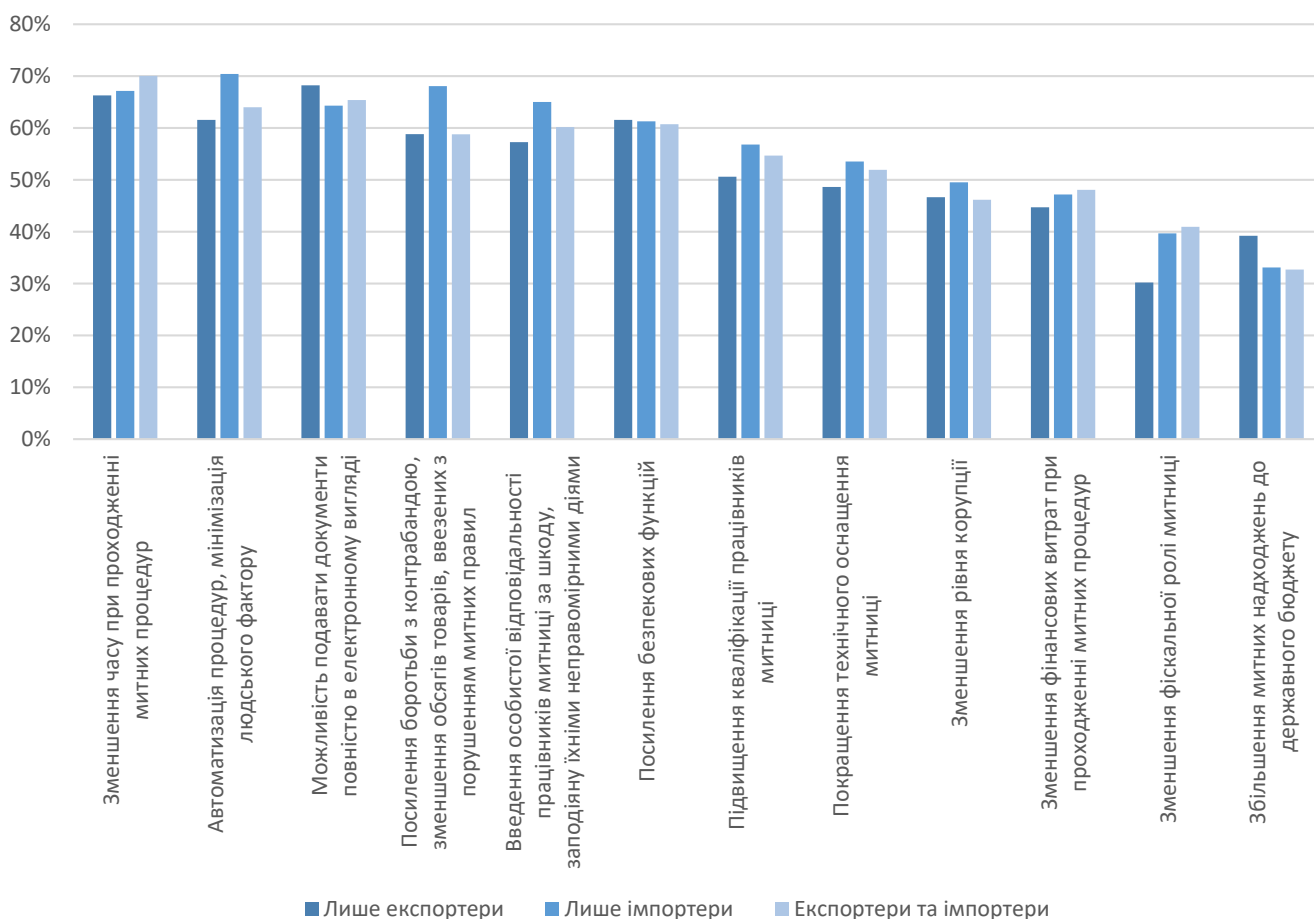
Дещо рідше, але також часто звучать сподівання, що в результаті реформ на митниці буде посилено боротьби з контрабандою та зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил (цього очікують 62,6% респондентів), введення особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями (61,4%) та посилення безпекових функцій митниці, які передбачають недопущення на територію України зброї, наркотиків та психотропних речовин, запобігання торгівлі людьми тощо (61,1%). Наступними результатами реформи митниці за часткою респондентів, які їх очікують, є підвищення кваліфікації працівників митниці та покращення технічного оснащення митниці. Більше 50% опитаних повідомили, що чекають цих результатів від реформ, які відбуваються на митниці.

Перший десяток головних результатів, яких очікує бізнес від реформ на митниці, замикають такі результати, як зменшення рівня корупції і зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур. На те, що корупція на митниці стане меншою, надіються 47,7% учасників цього опитування, а на те, що митні процедури стануть дешевшими, – 46,9%. Більше 37% опитаних вважає, що в результаті реформ повинна

зменшитись фіскальна роль митниці і майже така ж частка (34,4%) – що надходження до державного бюджету повинні збільшитись. Крім цього, дещо більше 3,3% респондентів назвали власні варіанти результатів, яких вони очікують від реформ на митниці, а 1,6% не відповіли на це запитання.

Очікувані результати від реформи митниці за видом ЗЕД. Представники підприємств, які здійснюють лише імпорт, частіше від інших висловлюють сподівання на те, що митна реформа призведе до автоматизації процедур і мінімізує людський фактор при митному оформленні, посилить боротьбу з контрабандою, а також призведе до введення особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями.

Рис. 75. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за видом ЗЕД, % респондентів (за виключенням варіантів «Інший варіант» та «Не знаю/Важко сказати»)

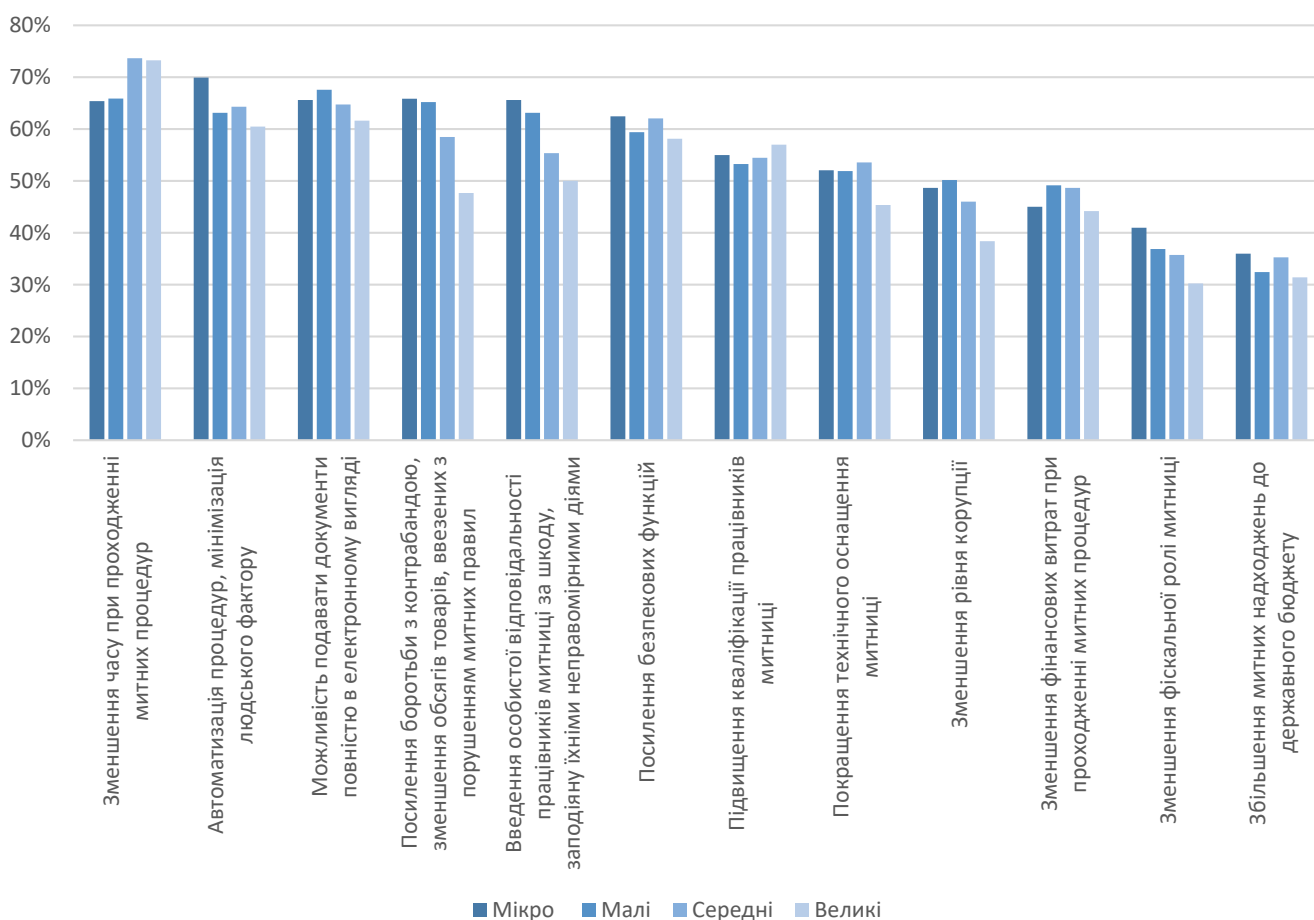

Зокрема, 70,4% респондентів, які представляють виключно імпортерів, очікують автоматизації процедур, в той час як серед інших опитаних ця частка не перевищує 64%. 68,1% представників виключно імпортерів вважають, що у рамках митної реформи потрібно активізувати боротьбу з контрабандою та зменшити обсяги товарів, ввезених з порушенням митних правил. Відповідні частки представників виключно експортерів та підприємств, які експортують та імпортують, не перевищують 59%. Респонденти, які представляють підприємства, що займаються лише експортом, частіше від інших висловлюють думку, що в результаті реформ на митниці повинні збільшитися митні надходження до бюджету, та рідше від решти опитаних очікують такого результату, як зменшення фіскальної ролі митниці.

Очікувані результати від реформи митниці за розміром підприємств. Великі та середні підприємства частіше від підприємств менших розмірів висловлюють очікування того, що в результаті реформи митниці зменшиться час проходження митних процедур. Якщо серед представників мікро- та малих підприємств частки респондентів, які очікують цього результату, не перевищують 66%, то серед представників середнього та великого бізнесу вони складають більше, ніж 73%. У свою чергу, мікропідприємства більшою мірою, ніж підприємства більших розмірів, очікують автоматизації процедур та мінімізації людського фактору на

митниці. Якщо серед представників підприємств малого, середнього та великого розміру частка опитаних, що очікують цього результату, не перевищує 65%, то серед опитаних, які працюють у мікробізнесі, таких майже 70%.

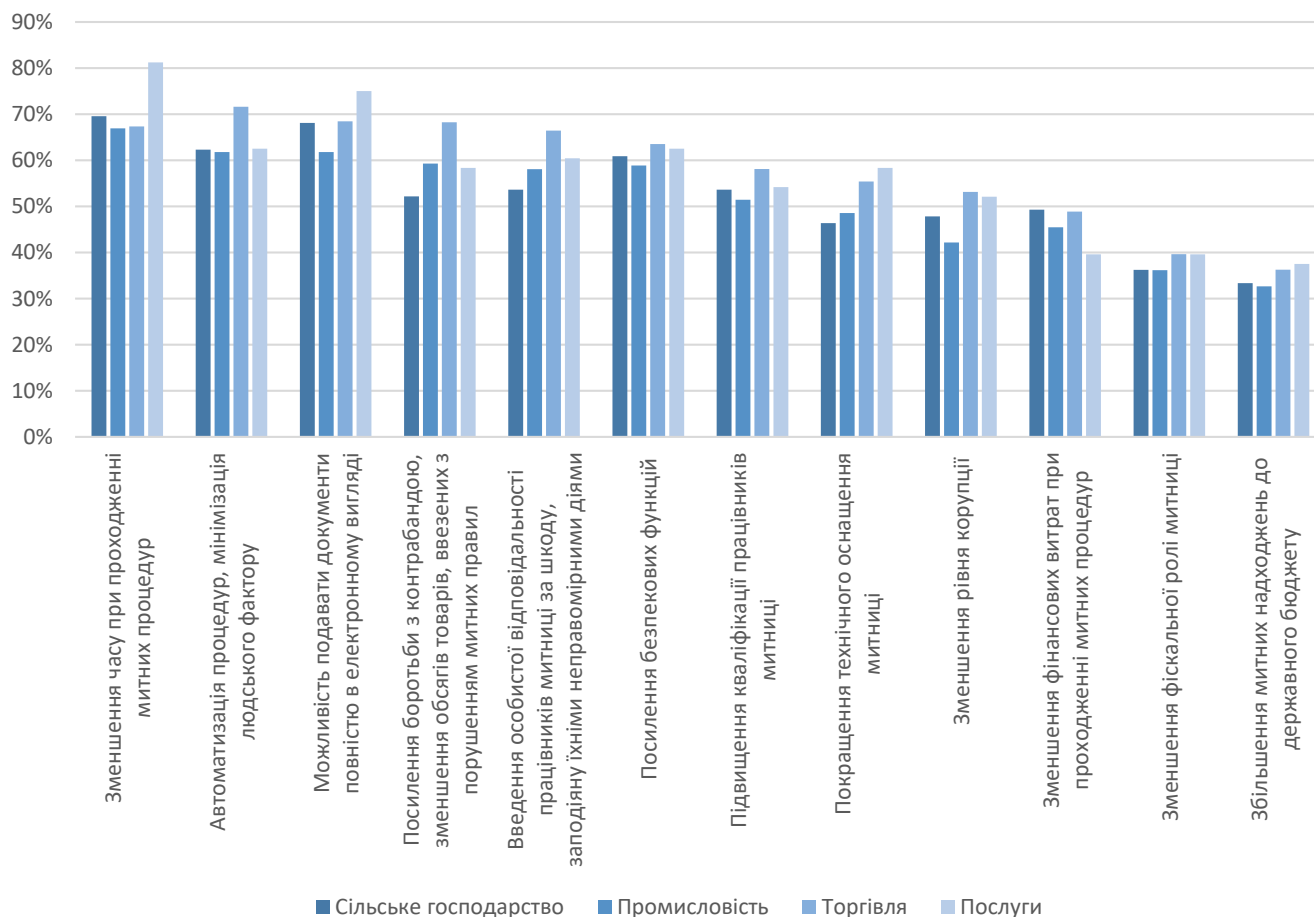
Рис. 76. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за розміром, % респондентів (за виключенням варіантів «Інший варіант» та «Не знаю/Важко сказати»)

Крім цього, зі збільшенням розміру підприємств зменшується частка їхніх представників, які вважають, що реформа митниці повинна бути спрямована на боротьбу з контрабандою та зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил, а також на запровадження особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями. Якщо більше ніж 65% респондентів з числа мікробізнесу підтримують кожну з цих двох цілей, то серед представників великих підприємств частка опитаних, що очікують від митників особистої відповідальності за нанесену шкоду, зменшується до 50%, а частка тих, хто хоче бачити посилення боротьби з контрабандою, – до 47,7%.

Очікувані результати від реформи митниці за сектором. Зменшення часу проходження митних процедур особливо очікують у секторі послуг. 81,3% представників цього сектору назвали це серед очікуваних наслідків реформ на митниці, в той час як серед підприємств інших галузей відповідні частки респондентів знаходяться в межах від 66,9% до 69,6%. Також представники сфери послуг дещо більшою мірою, ніж решта опитаних, сподіваються на те, що отримають змогу подавати документи повністю в електронному вигляді, (75%). Найбільші частки опитаних у галузевому розрізі, що очікують решти з топ п'яти результатів від реформи митниці, спостерігаються у сфері торгівлі. Саме тут більше, ніж в інших галузях, очікують від реформи митниці автоматизація процедур та мінімізації людського фактору (71,6% опитаних), посилення боротьби з контрабандою (68,2%) та введення особистої відповідальності працівників митниці за заподіяну ними шкоду (66,4%).

Рис. 77. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за сектором, % респондентів (за виключенням варіантів «Інший варіант» та «Не знаю/Важко сказати»)

Очікувані результати від реформи митниці за основною митницею для бізнесу³⁷. Зменшення часу при проходженні митних процедур у результаті реформи митниці більше від підприємств, що здійснюють митне оформлення на інших митницях, очікують підприємства, що здійснюють митне оформлення на Подільській, Галицькій, Волинській та Слобожанській митницях. Тут частки опитаних, які сказали, що очікують цього результату, перевищують 70%. Наступна за рівнем підтримки ціль реформи митниці – автоматизація процедур та мінімізація людського фактору – користується найбільшою підтримкою серед представників підприємств на Закарпатській (72,2%) та Волинській (71,1%) митницях. Крім цього, на Закарпатській митниці респонденти частіше від інших хотіли б отримати можливість подавати документи повністю в електронному вигляді (83,3%).

Більше 73% опитаних представників підприємств, які користуються послугами Подільської та Поліської митниць, очікують, що реформи митниці призведуть до посилення боротьби з контрабандою та зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил. Це більше, ніж на інших митницях, де відповідні частки респондентів не перевищують 66%. А також підприємства на Подільській митниці частіше від інших висловлюють сподівання на те, що в результаті реформи на митниці посиляться її безпекові функції (більше 69%). Детальніше див. *Додатки. Результати, яких бізнес очікує від реформ на митниці.*

Основні результати коротко:

Понад третина опитаних вважають, що реформа митниці відбувається у правильному напрямку, й лише кожен десятий думає, що напрямок реформування невірний. До найбільш очікуваних результатів реформи бізнес відносить скорочення часу при проходженні митних процедур та заходи, які сприятимуть

³⁷ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через недостатню наповнюваність підвибірок.

цьому (автоматизація процедур, мінімізація людського фактору, подання усіх документів в електронному вигляді), а також персональної відповідальності митників за заподіяну шкоду. Серед лідерів очікувань також посилення боротьби з контрабандою та посилення безпекових функцій митниці.

3. Митні процедури, затримки вантажів, оскарження, «єдине вікно» та електронний документообіг

3.1 Проблеми, пов'язані з проходженням певних процедур

3.1.1 Процедури, пов'язані з переміщенням товарів через кордон

Підприємства, які взяли участь в опитуванні, повідомили про те, які саме процедури вони проходять при митному оформленні товарів та чи зіштовхуються з будь-якими труднощами під час проходження цих процедур. Респондентам було запропоновано відповісти на запитання щодо таких процедур:

- (1) попереднє митне оформлення;
- (2) прийняття рішень щодо митної вартості товарів;
- (3) прийняття рішення щодо класифікації товару;
- (4) взяття проб та зразків товарів;
- (5) надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні;
- (6) здійснення митного огляду товарів;
- (7) пост-митний аудит (документальні перевірки після митного оформлення).

Такі процедури, як взяття проб та зразків товарів та здійснення митного огляду товарів, були вперше додані до цього переліку у цій хвилі опитування; їх не було у попередніх хвилях. Це дозволило детальніше виявити, де саме підприємці зіштовхуються з труднощами при митному оформленні та які саме труднощі у них виникають.

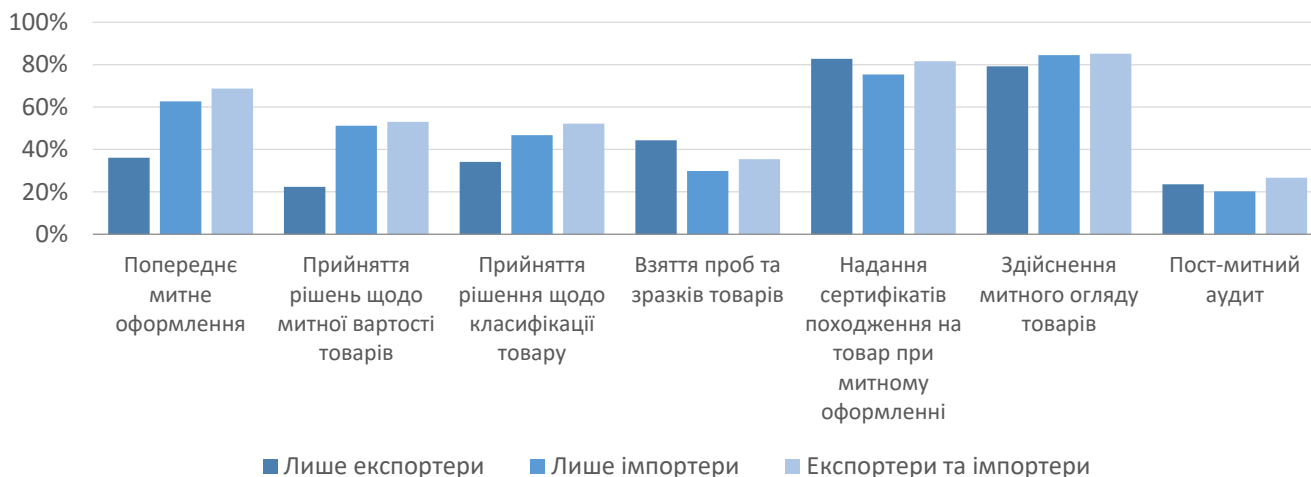
Митний огляд товарів та надання сертифікатів походження про товар – найбільш поширені процедури для опитаних підприємств. Так, 79,3% з них вказали, що надавали сертифікати походження, а 83,4% – що на митниці оглядали їхні товари. Варто зазначити, що незважаючи на те, що митний огляд повинен проводитися лише за певних підстав, переважна більшість опитаних повідомили про те, що його проходили. 58,3% опитаних підприємств вказали, що проходили попереднє оформлення. Такі процедури митного оформлення, як прийняття рішень щодо митної вартості товарів та щодо класифікації товару, дещо менше поширені: їх проходили 44,8% та 45,6% опитаних підприємств відповідно. Взяття проб та зразків товарів трапляється ще рідше: цю процедуру проходили 35,3% підприємств при здійсненні ЗЕД. Найменш поширеною процедурою, пов'язаною з переміщенням товарів через кордон, є пост-митний аудит, тобто документальні перевірки, які здійснюються митницею після митного оформлення. Такий аудит проходили 23,3% опитаних підприємств.

Рис. 78. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні

ПОШИРЕНІСТЬ ПОПЕРЕДЬОГО МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЕД, РОЗМІРІВ, СЕКТОРІВ ТА МИТНИЦЬ. Підприємства, які здійснюють імпорт, майже удвічі частіше проходять процедуру попереднього митного оформлення, ніж виключно експортери. Про проходження цієї процедури повідомили 62,7% виключно імпортерів та 68,7% підприємств, які імпортують та експортують, порівняно з 36,1% виключно експортерів.

Рис. 79. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за видом ЗЕД

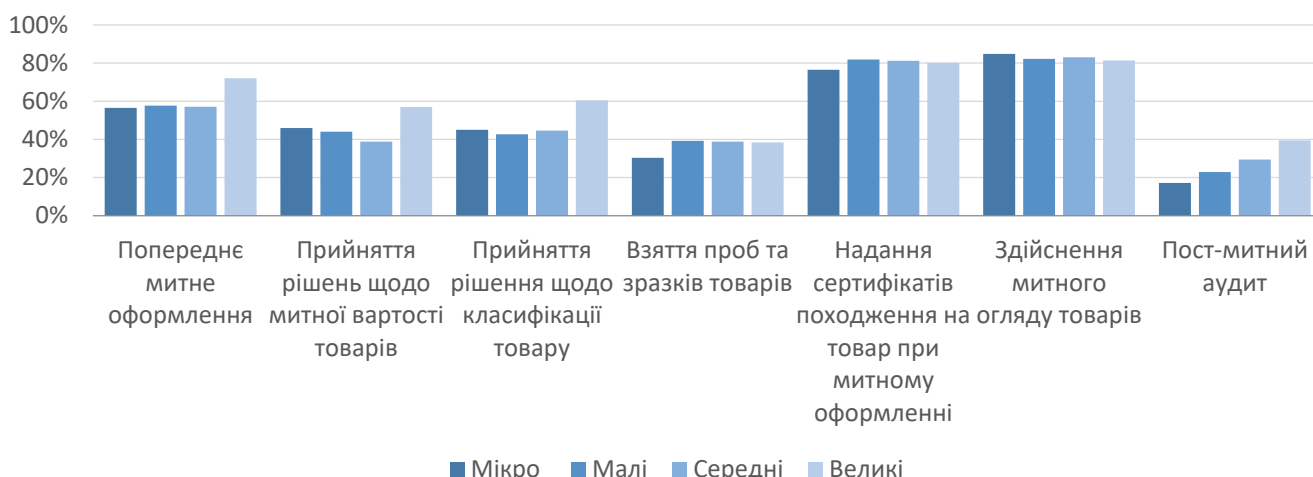
Великі підприємства здійснюють попереднє митне оформлення частіше, ніж підприємства менших розмірів, а підприємства сфер торгівлі та послуг – частіше, ніж сільськогосподарські та промислові підприємства. Серед підприємств, які здійснюють митне оформлення на різних митницях, ця процедура найбільше поширена для підприємств на Закарпатській (69,4%), Буковинській (66,7%) та Галицькій (65,7%) митницях.

ПОШИРЕНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЕД, РОЗМІРІВ, СЕКТОРІВ ТА МИТНИЦЬ. Підприємства, які здійснюють імпорт, також частіше повідомляють про те, що при здійсненні ЗЕД проходили процедуру прийняття рішень щодо митної вартості товарів. Про це повідомили 51,2% виключно імпортерів та 53% підприємств, які поєднують імпорт з експортом, тоді як серед виключно експортерів ця частка складає 22,4%. Підприємства великого розміру найчастіше повідомляють про проходження цієї процедури: такий досвід мають 57% з них, тоді як для підприємств менших розмірів ця частка не перевищує 46%. Торговельні підприємства дещо більшою мірою стикаються з цією процедурою, ніж підприємства інших галузей, (49,5%) а ті, що здійснюють митне оформлення на Волинській митниці – частіше від підприємств, що користуються послугами інших митниць, (відповідна частка підприємств становить 57,9%).

ПОШИРЕНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ТОВАРУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЕД, РОЗМІРІВ, СЕКТОРІВ ТА МИТНИЦЬ. Як і у випадку прийняття рішень щодо митної вартості товарів, процедура прийняття рішень щодо класифікації товару більше поширена серед підприємств-імпортерів, ніж серед підприємств, які лише експортують. Найбільша частка опитаних, які проходили цю процедуру, у цьому опитуванні зафіксована серед підприємств, що поєднують імпорт з експортом (52,2%), менша – серед виключно імпортерів (46,7%) і найменша – серед виключно експортерів (34,1%). Серед підприємств різних розмірів про проходження процедури прийняття рішень щодо класифікації товару найчастіше повідомляють великі підприємства (60,5%), а серед підприємств, що здійснюють митне оформлення на різних митницях – ті, що здійснюють таке оформлення на Дніпровській митниці (59,2%). Якщо ж розглянути підприємства у галузевому розрізі, то побачимо, що сільськогосподарські підприємства проходять цю процедуру дещо рідше від підприємств інших галузей.

ПОШИРЕНІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ВЗЯТТЯ ПРОБ ТА ЗРАЗКІВ ТОВАРІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЕД, РОЗМІРІВ, СЕКТОРІВ ТА МИТНИЦЬ. Взяття проб та зразків товарів – це процедура, найбільше актуальна для підприємств, які лише експортують. 44,3% проходили цю процедуру порівняно з 35,4% підприємств, що здійснюють як експорт, так і імпорт, та 29,8% тих, що займаються лише імпортом.

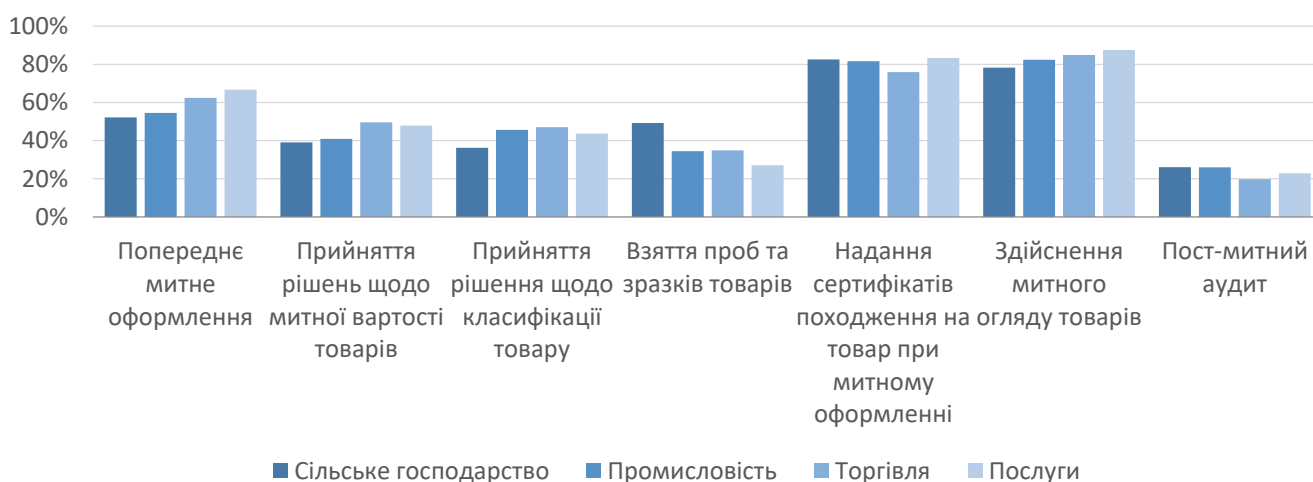
Рис. 80. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за розміром

Мікропідприємства проходять цю процедуру рідше від бізнесу більшого розміру, тоді як з галузевої точки зору вона найбільше актуальна для сільськогосподарських підприємств, де її проходили 49,3% опитаних, а найменшою мірою – для бізнесу, що працює у сфері послуг: тут ця частка склала 27,1% підприємств. Митниці, де підприємства найчастіше повідомляють про проходження процедури взяття проб та зразків товарів, – це Буковинська (50%), Одеська (48,4%) та Поліська (47,1%).

ПОШИРЕНІСТЬ НАДАВАННЯ СЕРТИФІКАТІВ ПОХОДЖЕННЯ НА ТОВАР ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЕД, РОЗМІРІВ, СЕКТОРІВ ТА МИТНИЦЬ. Виключно імпортери надають сертифікати походження на товар при митному оформленні дещо рідше, ніж підприємства, що здійснюють експорт. Серед виключно імпортерів відповідна частка опитаних склала 75,4%, тоді як серед експортерів та тих, що поєднують експорт з імпортом, перевищила 81%. Між підприємствами різних розмірів не спостерігається істотних відмінностей у проходженні цієї процедури, тоді як серед підприємств різних галузей представники сфери торгівлі відрізняються дещо меншою частотою надання сертифікатів походження на товар. Найбільші частки підприємств, які проходили цю процедуру, зафіксовані серед тих, які здійснюють митне оформлення на Дніпровській (88,3%) та Північній (88,2%) митницях, в той час як найменша – на Закарпатській митниці (66,7%).

Рис. 81. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за сектором

ПОШИРЕНІСТЬ МИТНОГО ОГЛЯДУ ТОВАРІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ВИДІВ ЗЕД, РОЗМІРІВ, СЕКТОРІВ ТА МИТНИЦЬ. Підприємства, які лише експортують, дещо рідше від решти опитаних повідомили про те, що проходили митний огляд товарів, але і серед цих підприємств відповідна частка досить висока: 79,2%. Сільськогосподарські підприємства повідомляють про проходження цієї процедури дещо рідше, ніж підприємства інших галузей, (78,3%) в той час як порівняно найчастіше про цю процедуру повідомляють

підприємства сфери послуг (87,5%). Підприємства, що здійснюють митне оформлення на Дніпровській, Поліській та Подільській митницях, найчастіше повідомляють про те, що проходили цю процедуру: тут відповідні частки опитаних перевищують 90%. Між підприємствами різних розмірів не спостерігається значущих відмінностей у тому, наскільки часто на митниці проводили огляд їхніх товарів.

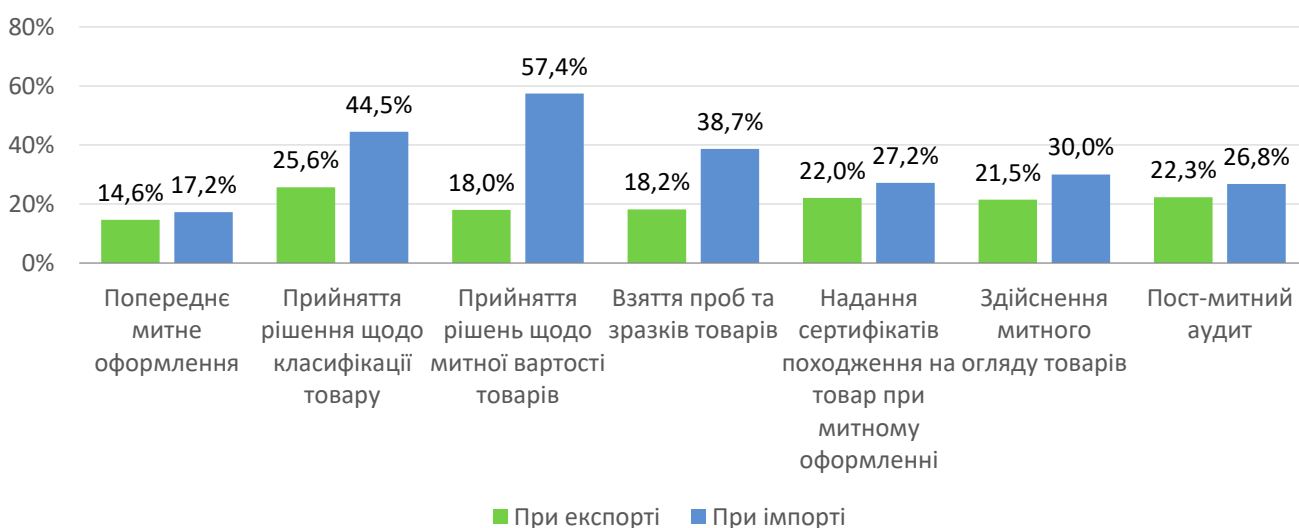
Поширеність пост-митного аудиту для підприємств різних видів ЗЕД, розмірів, секторів та митниць. Серед підприємств з різними видами ЗЕД про проходження пост-митного аудиту найчастіше повідомляють ті, що поєднують імпорт з експортом, (26,6%), дещо рідше – підприємства, що лише експортують, (23,5%) і найрідше – ті, що лише імпортують, (20,2%). Поширеність цієї процедури серед підприємств збільшується із зростанням їхнього розміру. Тоді як 17,2% мікропідприємств повідомили про те, що проходили пост-митний аудит, для малих підприємств ця частка зростає до 22,9%, для середніх – до 29,5%, і для великих становить 39,5%. Цю процедуру проходить приблизно одне з кожних чотирьох сільськогосподарських та промислових підприємств і приблизно одне з кожних п'яти підприємств у сферах торгівлі та послуг. Найчастіше про проходження пост-митного аудиту повідомляють підприємства, що здійснюють митне оформлення на Одеській митниці, (31,9%), а найрідше – на Волинській (18,4%).

3.1.2 Поширеність проблем при кожній процедурі

Підприємства, які проходили кожну з досліджуваних процедур, пов'язаних із переміщенням товарів через кордон, повідомляли про те, чи зіштовхувалися з будь-якими проблемами при проходженні кожної з них і, якщо так, то якими саме були ці проблеми. Як і у попередніх хвилях цього опитування, для кожної процедури проблеми при імпорті вивчалися окремо.

Найскладнішою процедурою з точки зору експортерів є прийняття рішень щодо класифікації товару: 25,6% підприємств зіштовхувалися з проблемами на цьому етапі проходження митного оформлення при експорті. Дещо менші частки опитаних експортерів – 22,3% та 22% – повідомляють про проблеми відповідно при процедурах пост-митного аудиту та надання сертифікатів походження про товар.

Рис. 82. Частка підприємств, які стикаються з труднощами при зазначених процедурах митного оформлення (при експорті та імпорті), % тих, що проходили процедури

Втім, для імпортерів усі ці три процедури були більш проблемними – як і решта зазначених процедур. Так, про складнощі на етапі прийняття рішення щодо класифікації товару при імпорті повідомили 44,5% підприємств, що здійснюють імпорт, а ще більша частка імпортерів – 57,4% – вказали, що процедура прийняття рішення щодо митної вартості товарів при імпорті була проблемною для їхнього підприємства. До того ж, імпортери удвічі частіше за експортерів повідомляють про проблеми при взятті проб та зразків їхніх товарів. На проблеми, пов'язані з цією процедурою, вказали 18,2% експортерів та аж 38,7% імпортерів.

Варто зазначити, що коли респондентам було запропоновано зазначити, які саме труднощі виникали у них при кожній із вказаних процедур митного оформлення, частина респондентів, які раніше в опитуванні

сказали, що зіштовхувалися з такими труднощами, не назвали жодної проблеми. Тому фактична частка підприємств, які мають досвід труднощів, пов'язаних із переліченими митними процедурами, може бути меншою.

3.1.3 Проблеми при процедурі «Попереднє митне оформлення»

Для імпортерів³⁸, які повідомляють про певні проблеми на етапі попереднього митного оформлення, такою проблемою найчастіше була неузгодженість українських та закордонних документів. На цю проблему вказали 43,8% підприємств-імпортерів, які повідомили про труднощі, пов'язані з попереднім митним оформленням.

Рис. 83. Труднощі при процедурі попереднього митного оформлення з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

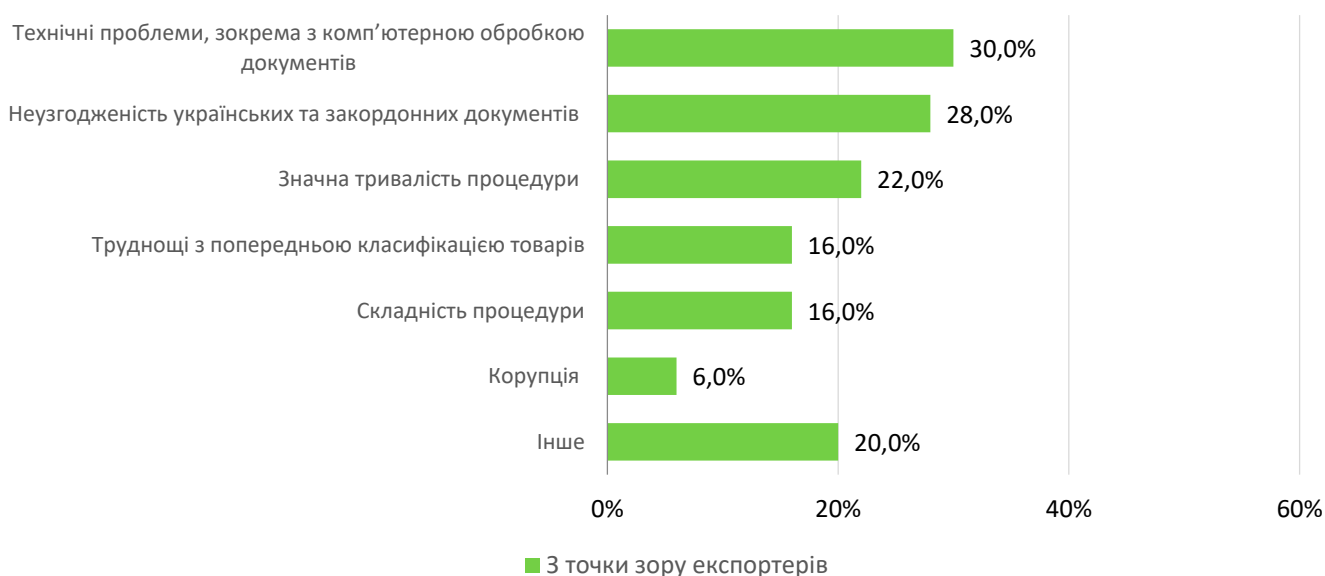
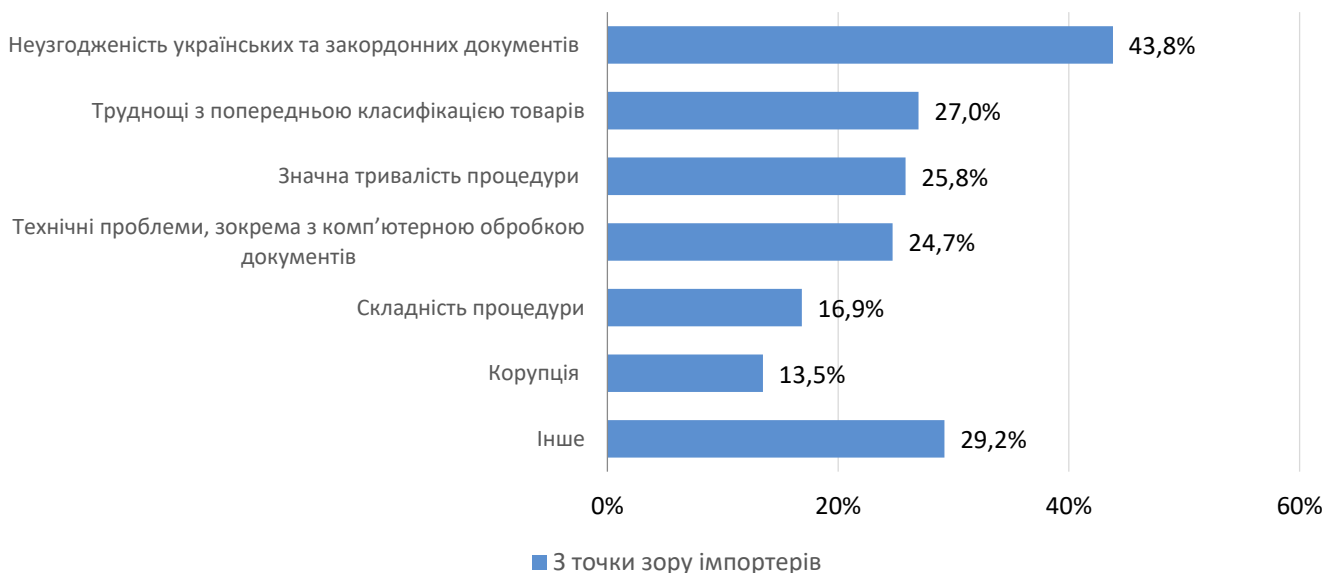

Рис. 84. Труднощі при процедурі попереднього митного оформлення з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

³⁸ У цьому розділі порівнюються відповіді підприємств-експортерів (у тому числі виключно експортерів та підприємств, що здійснюють експорт та імпорт) та підприємств-імпортерів (у тому числі виключно імпортерів та підприємств, що здійснюють експорт та імпорт), які повідомили про те, що зіштовхувалися з труднощами при відповідних процедурах митного оформлення.

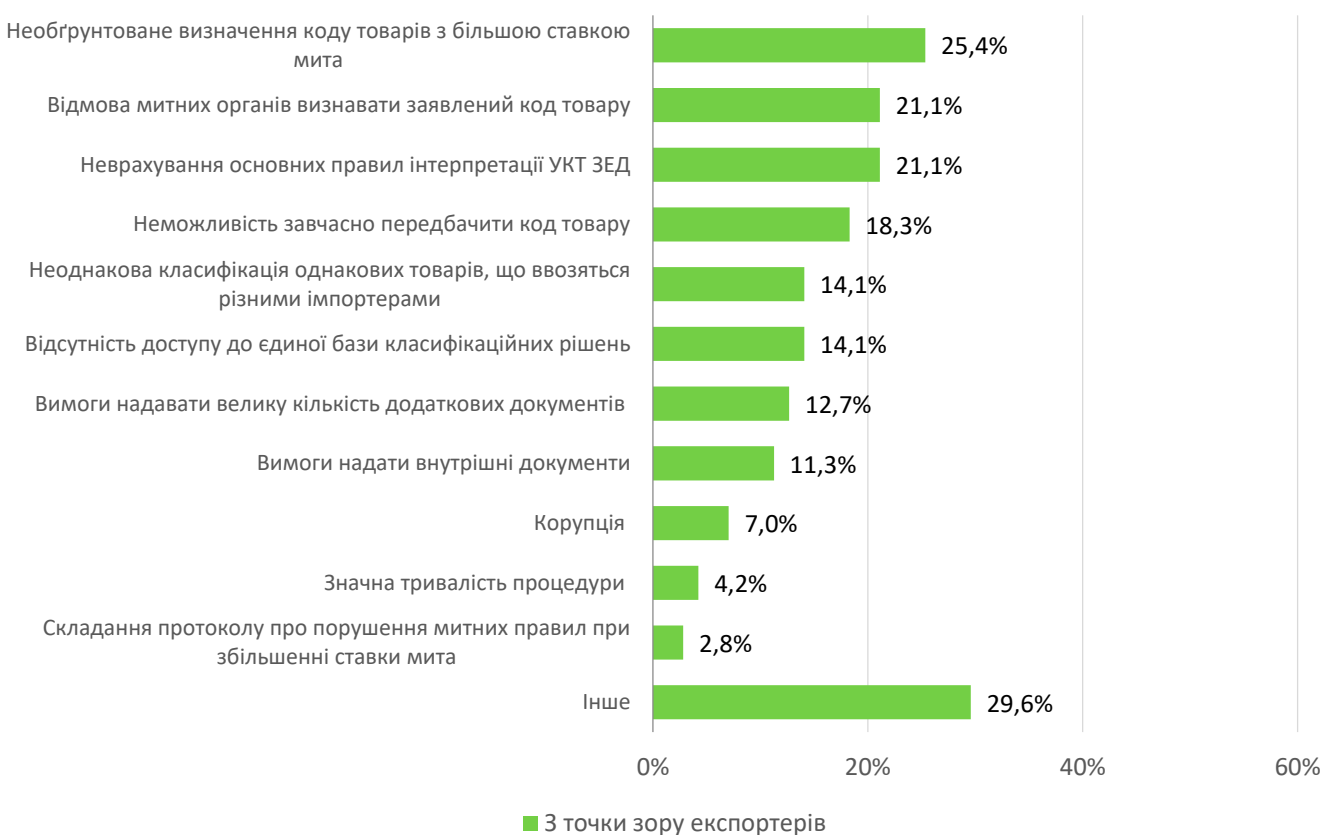
Неузгодженість документів в Україні та за кордоном також є перешкодою з точки зору експортерів, але меншою мірою: на неї вказали 28% з них. Помітними труднощами на цьому етапі митного оформлення є технічні проблеми, зокрема проблеми з комп'ютерною обробкою документів, про які повідомили 30% експортерів та 24,7% імпортерів, а також значна тривалість процедури попереднього митного оформлення, про що повідомило більше 20% як імпортерів, так і експортерів. Про інші труднощі, такі як складність процедури чи корупція, повідомили менші частки опитаних. Корупція – найменш поширена проблема при цій процедурі, але при імпорті про неї повідомляють удвічі частіше (13,5%), ніж при експорті (6%).

Крім цього, деякі респонденти (20% експортерів та 29,2% імпортерів), попередньо вказавши, що мали досвід труднощів при попередньому митному оформленні, не назвали жодної проблеми з перелічених.

3.1.4 Проблеми при процедурі «Прийняття рішень щодо класифікації товарів»

Експортери найчастіше називають такі проблеми при класифікації товарів: необґрунтоване присвоєння коду з вищою ставкою мита (25,4%), відмова митних органів визнавати заявлений код товару (21,1%) та неврахування основних правил інтерпретації УКТ ЗЕД (21,1%).

Рис. 85. Труднощі при процедурі прийняття рішення щодо класифікації товару з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Корупція (7%), значна тривалість процедури (4,2%) та складання протоколу при порушенні митних правил при збільшенні ставки мита (2,8%) замикають рейтинг труднощів експортерів при оцінці труднощів процедури прийняття рішень щодо класифікації товару.

Імпортери повідомляють про труднощі на етапі прийняття рішень щодо класифікації товарів частіше, ніж експортери. Більше половини (52%) з них, які зіштовхувалися з певними труднощами під час прийняття рішень щодо класифікації товару при імпорті, повідомили про проблему необґрунтованого присвоєння коду з вищою ставкою мита. Це найвагоміша проблема з точки зору імпортерів на цьому етапі митного оформлення.

Рис. 86. Труднощі при процедурі прийняття рішення щодо класифікації товару з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Іншими важливими труднощами з точки зору імпортерів, які стосуються процедури прийняття рішення щодо класифікації товару, є неоднаковий підхід до класифікації однакових товарів, які ввозяться різними імпортерами, вимоги надавати велику кількість додаткових документів, відмова митних органів визнавати заявлений код товару та неможливість для бізнесу завчасно передбачити код товару. Про кожну з цих проблем повідомили більше 30% імпортерів, що зіштовхувались з труднощами на етапі прийняття рішення щодо класифікації товару. Корупція посідає останнє місце в рейтингу труднощів при прийнятті рішення щодо класифікації товарів з точки зору імпортерів (не враховуючи 11% імпортерів, що не обрали жодної з перелічених труднощів). Експортери у відповіді на це запитання частіше не назвали жодних з перелічених труднощів (29,6%), ніж імпортери (11%).

3.1.5 Проблеми при процедурі «Прийняття рішень щодо митної вартості товарів»

Про кожну з проблем, які виникають на етапі визначення митної вартості товарів, імпортери повідомляють частіше від експортерів. Це свідчить про те, що ця процедура актуальна та складніша саме для тих підприємств, які здійснюють імпорт.

Експортери найчастіше називають такі проблеми на цьому етапі, як відмова визнавати ціну товару за контрактом та необґрунтоване, на їхню думку, підвищення митної вартості товарів (по 31,1%). Важливі проблеми з точки зору експортерів також стосуються документів: це вимоги надати внутрішні документи та вимоги до бізнесу надавати велику кількість додаткових документів (по 24%).

Більше 60% імпортерів повідомляють про необґрунтоване збільшення митної вартості та відмову визначити вартість за контрактом, в той час як більше 50% з них вказують на такі проблеми, як непрозорість визначення митної вартості та вимоги надати багато додаткових документів. Крім цього, суттєвими проблемами з точки зору імпортерів, що виникають при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товару, є застосування методу визначення вартості за ціною ідентичних товарів, неможливість завчасно передбачити митну вартість товару та вимоги надати внутрішні документи компаній або такі, що становлять комерційну таємницю. Про кожну з них повідомило більше 40% підприємств, які зіштовхувалися з труднощами при прийнятті рішень

щодо митної вартості товару. Варто також відмітити, що представники приблизно кожного четвертого підприємства-експортера (26,7%) не назвали жодних з перелічених труднощів на цьому етапі митного оформлення. Серед підприємств-імпортерів ця частка складає 6,8%.

Рис. 87. Труднощі при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Рис. 88. Труднощі при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

3.1.6 Проблеми при процедурі «Взяття проб та зразків товарів»

Значна тривалість процедури взяття проб та зразків товарів, необґрунтоване проведення цієї процедури та різний підхід до одних і тих же вимог законодавства з боку митників – це основні труднощі, пов'язані з процедурою взяття проб та зразків товарів, для опитаних підприємств. Варто зазначити, що більше 50% експортерів, які вказали, що зіштовхувалися з труднощами при взятті проб і зразків товарів, не обрали жодної з них. Для тих, які вказали на конкретні труднощі, основні – це різний підхід до одного і того ж законодавства з боку митників та значна тривалість процедури (по 25%).

Рис. 89. Труднощі при процедурі взяття проб та зразків товарів з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Рис. 90. Труднощі при процедурі взяття проб та зразків товарів з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Головна проблема для імпортерів – значна тривалість процедури взяття проб і зразків товарів (39,4%). На другому та третьому місці для імпортерів – такі проблеми, як необґрунтоване проведення цієї процедури (32,4%) та різний підхід до одних і тих же вимог законодавства з боку митників (29,3%). 33,3% імпортерів, що повідомляли про труднощі при взятті проб і зразків товарів не вказали на жодну з перелічених.

3.1.7 Проблеми при процедурі «Надання сертифікатів проходження на товар при митному оформленні»

Основна проблема, на яку тут вказують експортери – вимога надавати багато додаткових документів, у тому числі ті, які складають комерційну таємницю або є внутрішніми документами підприємства (29,5%). На другому місці – така проблема, як значна тривалість цієї процедури (25%). 39,3% експортерів, які повідомили про труднощі при цій процедурі, не обрали жодної з перелічених проблем.

Рис. 91. Труднощі при процедурі надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Рис. 92. Труднощі при процедурі надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

25% імпортерів повідомили про те, при процедурі надання сертифікатів проходження на товар від бізнесу вимагають надавати велику кількість додаткових документів. 21,4% імпортерів скаржаться на ручне управління при прийнятті рішень щодо сертифікатів походження, а 20,2% – на значну тривалість процедури. 36,9% імпортерів не назвали жодної із перелічених проблеми, пов'язаних з процедурою надання сертифікатів походження, хоча й зазначили, що зіштовхувалися з труднощами при цій процедурі.

3.1.8 Проблеми при процедурі «Митний огляд товарів»

Рис. 93. Труднощі при проходженні митного огляду товарів з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Рис. 94. Труднощі при проходженні митного огляду товарів з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Значна тривалість митного огляду – основна перешкода, про яку повідомляє опитаний бізнесу на цьому етапі митного оформлення. Значна тривалість митного огляду займає перше місце серед проблем при цій процедурі для експортерів (27,3%). На другому місці зі серед проблем з істотним відривом – необґрунтованість митного огляду (16,4%). Більше 45% експортерів не обрали жодної з перелічених проблем.

Значна тривалість митного огляду також є основною проблемою, пов'язаною з цією процедурою, з точки зору імпортерів – на неї вказує 33,8% імпортерів, які повідомили про труднощі. На другому місці серед проблем з точки зору імпортерів – пошкодження упаковки товарів та погіршення їхнього вигляду (28,9%), а на третьому місці – проблема необґрунтованості митного огляду (26,4%). 30,8% імпортерів не обрали жодної з перелічених проблем при митному огляді.

3.1.9 Проблеми при процедурі «Пост-митний аудит»

Говорячи про труднощі, пов'язані з процедурою пост-митного аудиту, тобто документальних перевірок після митного оформлення, імпортери та експортери найчастіше скаржаться на те, що представники митниці та аудиторі відрізняються у своїй інтерпретації одних і тих же вимог законодавства. Про цю проблему повідомляють 20% експортерів та 30,6% імпортерів.

Рис. 95. Труднощі при процедурі пост-митного аудиту з точки зору експортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Рис. 96. Труднощі при процедурі пост-митного аудиту з точки зору імпортерів, % респондентів, які повідомили про труднощі

Експортери досить часто говорять про необґрунтоване збільшення митної вартості товарів на етапі пост-митного аудиту та про його значну тривалість (по 17,1%). При цьому майже половина експортерів (48,6%) не вказали на жодну із перелічених проблем при пост-аудиті.

Складність процедури аудиту знаходиться на другому місці у рейтингу проблем для імпортерів, тоді як для експортерів – на п'ятому. Імпортери про цю проблем повідомляють майже удвічі частіше (26,5%), ніж експортери (14,3%). Більше 40% імпортерів не вказали на жодну з перелічених проблем при пост-аудиті.

3.1.10 Рекомендації щодо вирішення проблем, пов'язаних із проходженням процедур митного оформлення

Представники опитаних підприємств, які зіштовхувалися з труднощами при різних процедурах, пов'язаних з переміщенням товарів через кордон, надали власні рекомендації щодо того, як можна вирішити ці труднощі.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ТРУДНОЩІВ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ПРОЦЕДУРІ ПОПЕРЕДНЬОГО МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ. Основний захід, який потрібно здійснити для того, щоб вирішити труднощі, пов'язані з попереднім митним оформленням, – це, на думку респондентів, уніфікація документів українського та міжнародного зразка.

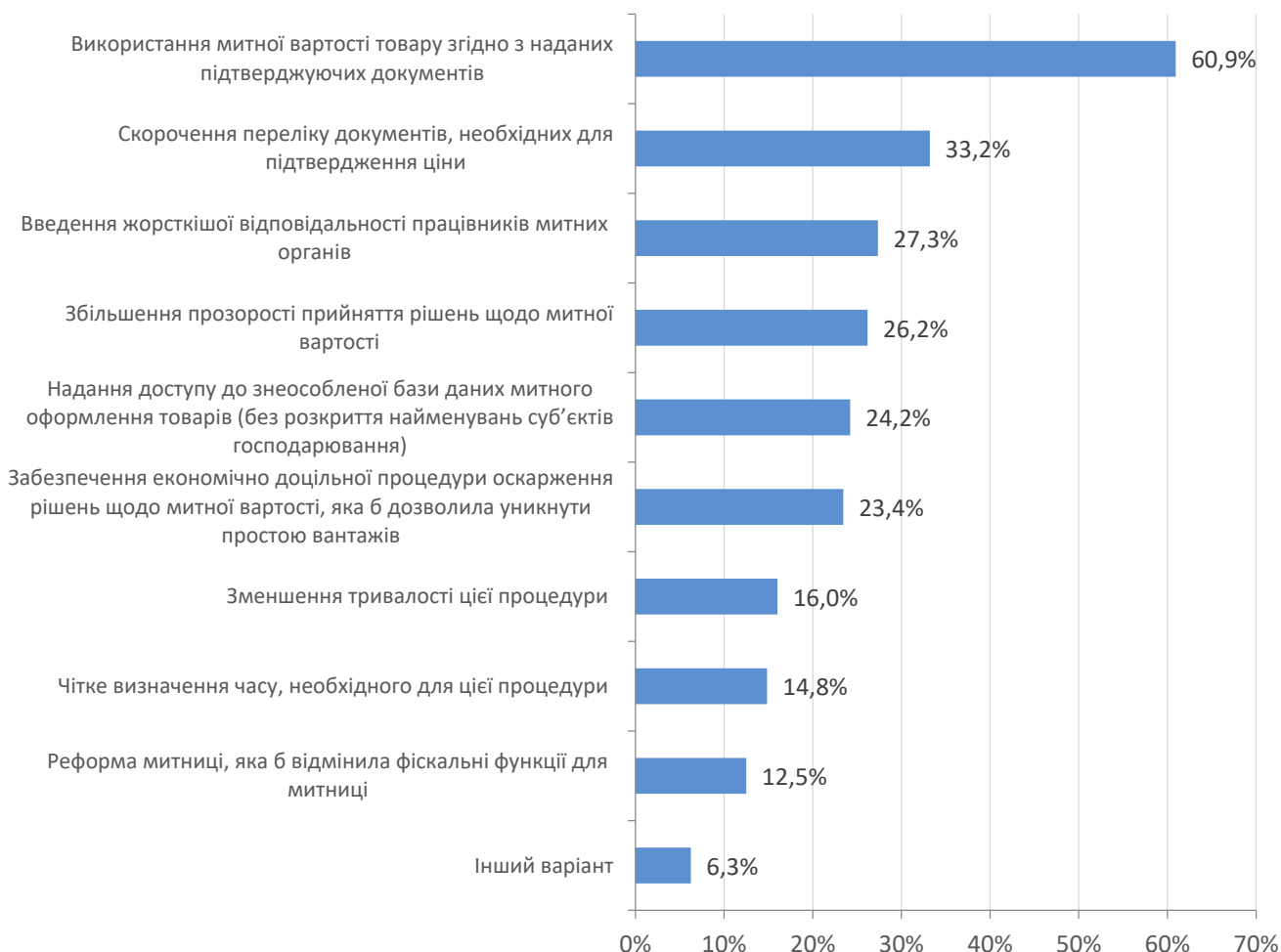
Рис. 97. Рекомендації щодо заходів, які потрібно вжити, щоб подолати труднощі, які виникають при процедурі попереднього митного оформлення, % респондентів, які повідомили про труднощі

Цей крок підтримали 53,1% підприємств, які зіштовхувалися з труднощами на цьому етапі митного оформлення. Досить значна частина підприємств – 43% – вважають за потрібне повністю автоматизувати попереднє митне оформлення. 26,6% представників бізнесу відповіли, що потрібно передбачити можливість вносити зміни у митні документи на цьому етапі оформлення.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ТРУДНОЩІВ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ПРОЦЕДУРІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ. Більш, ніж 60% підприємств, які зіштовхувалися з певними труднощами під час процедури прийняття рішень щодо митної вартості товару, вимагають від митних органів використання митної вартості товарів згідно з наданими підтверджуючими документами. Цей крок підтримала найбільша частка опитаних порівняно з іншими заходами, спрямованими на подолання проблем на етапі визначення митної вартості товарів. Третина респондентів пропонує скоротити перелік документів, необхідних для підтвердження ціни товарів. Крім цього, приблизно один з кожних чотирьох респондентів висловився на підтримку таких заходів, як введення жорсткішої відповідальності працівників митних органів (27,2%), збільшення прозорості прийняття рішень щодо митної вартості (26,6%), надання доступу до знеособленої бази даних митного оформлення товарів без розкриття найменувань суб'єктів господарювання (24,2%) та забезпечення економічно доцільної процедури оскарження рішень щодо митної вартості, яка б дозволила уникнути простою вантажів, (23,4%).

Рис. 98. Рекомендації щодо заходів, які потрібно взяти, щоб подолати труднощі, які виникають при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів, % респондентів, які повідомили про труднощі

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ТРУДНОЩІВ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ПРОЦЕДУРІ ПОСТ-МИТНОГО АУДИТУ. Найпоширеніша рекомендація для подолання проблем при процедурі пост-митного аудиту – це скорочення переліку документів, необхідних для проходження аудиту.

Рис. 99. Рекомендації щодо заходів, які потрібно взяти, щоб подолати труднощі, які виникають при процедурі пост-митного аудиту, % респондентів, які повідомили про труднощі

Її висловили 46,3% респондентів, які повідомили, що зіштовхувалися з труднощами при цій процедурі. 34,3% респондентів пропонують спростити цю процедуру, а приблизно кожен четвертий респондент – запровадити автоматизований ризик-орієнтовний підхід до вибору об'єктів аудиту та зменшити тривалість цієї процедури.

Основні результати коротко:

Серед усіх процедур митного оформлення найбільш проблемними з точки зору імпортерів є процедури прийняття рішень щодо класифікації товару, прийняття рішення щодо митної вартості товарів та взяття проб та зразків товарів.

Найбільша проблема на етапі попереднього митного оформлення, на думку експортерів, – це технічні проблеми, у тому числі з комп'ютерною обробкою документів. Основна проблема при попередньому митному оформленні для імпортерів – це неузгодженість українських та закордонних документів.

Говорячи про процедуру класифікації товарів, експортери найчастіше називають такі проблеми, як необґрунтоване присвоєння коду з вищою ставкою мита, відмова митних органів визнавати заявлений код товару та неврахування основних правил інтерпретації УКТ ЗЕД. Найпоширеніша проблема при процедурі прийняття рішення щодо класифікації товару з точки зору імпортерів – необґрунтоване надання товару коду з вищою ставкою мита.

Експортери найчастіше називають такі проблеми при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів, як відмова митниці визнавати ціну товару за контрактом та необґрунтоване (на думку бізнесу) підвищення митної вартості товарів. Більше 60% імпортерів повідомляють про необґрунтоване збільшення митної вартості та відмову митниці визначати вартість за контрактом при цій процедурі. Більше 50% імпортерів вказують на непрозорість визначення митної вартості та на вимоги митниці надати багато додаткових документів.

Більше 50% експортерів, які вказали, що зіштовхувалися з труднощами при взятті проб і зразків товарів, однак не обрали жодної з запропонованого списку труднощів. Для тих, які вказали на конкретні труднощі, основні – це різний підхід до одного і того ж законодавства з боку митників та значна тривалість процедури. Головна проблема для імпортерів при процедурі взяття проб та зразків товарів – це значна тривалість процедури взяття проб і зразків товарів.

Основна проблема, на яку вказують експортери при процедурі надання сертифікатів походження на товар, – це вимога надавати багато додаткових документів. Говорячи про труднощі при процедурі надання сертифікатів походження на товар, імпортери найчастіше повідомляють про таку проблему, як вимоги митниці надавати багато додаткових документів.

Серед експортерів, які повідомляли про перешкоди на етапі митного огляду товарів, більше 40% не обрали жодної з перелічених проблем при проходженні цієї процедури. Значна тривалість митного огляду займає перше місце серед проблем при цій процедурі для експортерів. На другому місці зі серед проблем – з істотним відривом – необґрунтованість митного огляду. Серед імпортерів, які повідомляли про перешкоди на етапі митного огляду товарів, більше 30% не обрали жодної з перелічених проблем при проходженні цієї процедури. Основною проблемою при проходженні процедури митного огляду товарів, з точки зору імпортерів, є значна тривалість митного огляду. Друге місце посідає проблема пошкодження упаковки товарів та погіршення їхнього вигляду.

Майже половина експортерів не вказали на жодну із перелічених в анкеті проблем при пост-аудиті. Різний підхід до одних і тих же вимог законодавства з боку митників та аудиторів – основна перешкода при цій процедурі, з точки зору експортерів. Більше 40% імпортерів не вказали на жодну з перелічених проблем при пост-аудиті. Основна проблема при процедурі пост-митного аудиту з точки зору імпортерів – різний підхід до одних і тих же вимог законодавства з боку митників та аудиторів.

Респонденти, які зіштовхувалися з труднощами при різних процедурах митного оформлення, висловили свої думки щодо того, що потрібно робити для вирішення цих проблем. Першочерговими заходами для

вирішення проблем, які виникають при процедурі попереднього митного опитування, підприємства найчастіше називають уніфікацію документів українського та міжнародного зразка та повну автоматизацію цієї процедури.

Більшість бізнесу вважає, що для вирішення проблем при процедурі прийняття рішень щодо митної вартості товарів, митниці потрібно використовувати митну вартість товару згідно з наданих підтверджуючих документів. Також для вирішення проблем на цьому етапі митного оформлення часто пропонують скоротити перелік документів, необхідних для підтвердження ціни, ввести жорсткішу відповідальність працівників митних органів та збільшити прозорість прийняття рішень щодо митної вартості.

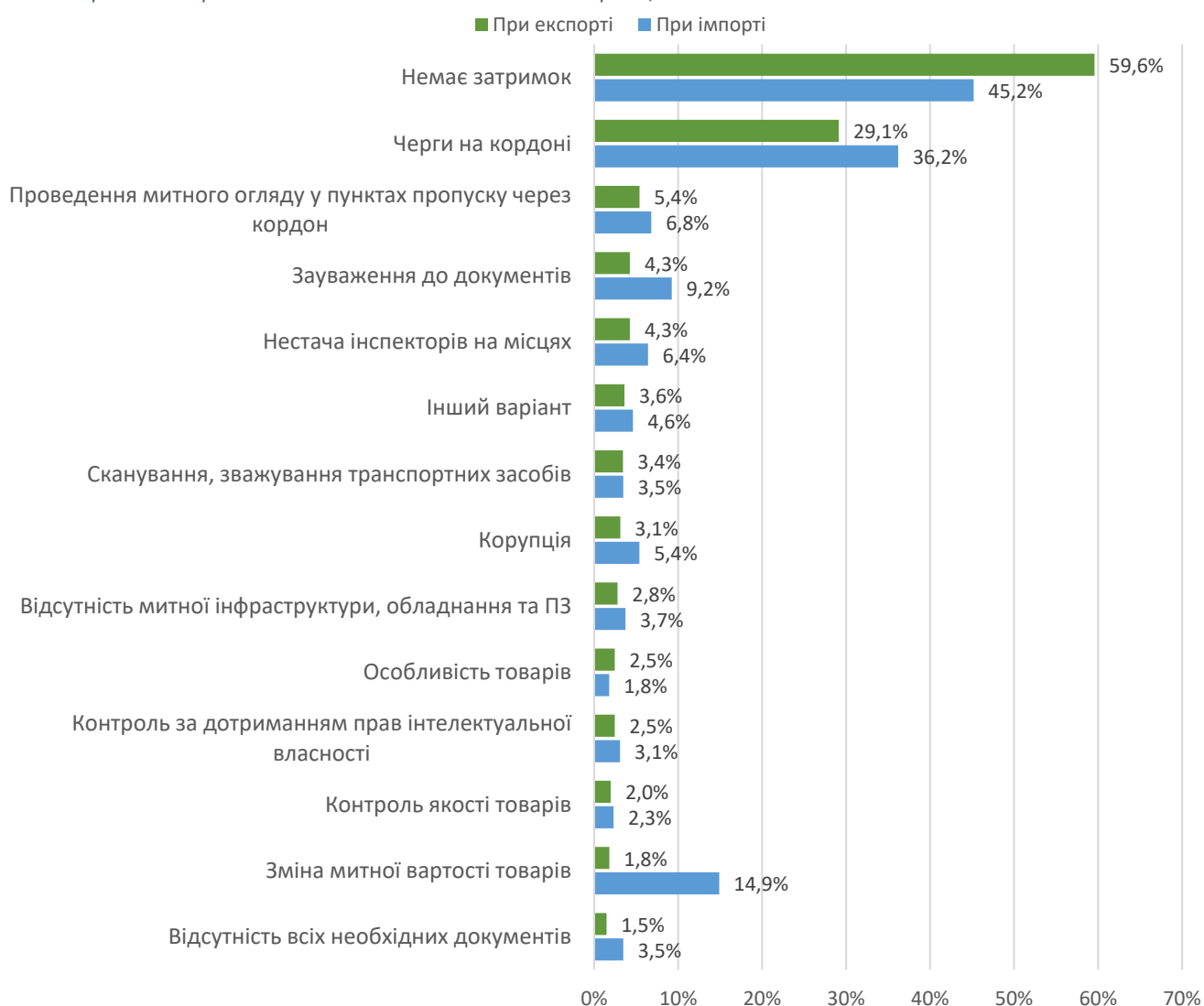
Вирішення проблем, з якими бізнес зіштовхується на етапі пост-аудиту, вимагає, на думку підприємств, насамперед, скорочення переліку документів, необхідних для проходження аудиту, та спрощення цієї процедури.

3.2 Причини затримок вантажів під час митного контролю

Результати опитування свідчать, що у 2020 році майже дві третини (59,6%) експортерів не стикалися зі затримкою вантажів під час митного контролю. Це приблизно відповідає ситуації у 2018 році, яка аналізувалася під час попередньої хвилі опитування. Тоді затримок вантажів не було у 60,2% експортерів. Водночас дані свідчать, що за останні 2 роки погіршилася ситуація зі затримками вантажів при імпорті. Якщо у 2018 році затримки були відсутні у 51,7% респондентів, то у 2020 році – у 45,2%.

У 2020 році черги на кордоні залишаються основною причиною затримки вантажів під час митного контролю при експорті та імпорті. Актуальність цієї проблеми зросла порівняно з попередньою хвилею опитування. Якщо у 2018 році при експорті з чергами на кордоні стикалися 24,4% респондентів, то у 2020 році – вже 29,1%. Водночас з 31,8% у 2018 році до 36,2% у 2020 році зросла частка імпортерів, які назвали черги на кордоні причиною затримок вантажів.

Рис. 100. Причини затримання вантажів під час митного контролю, % опитаних³⁹

Порівняно з чергами на кордоні, інші причини затримання вантажів залишаються менш поширеними. Окрім цього, відрізняється рейтинг решти причин для експортерів та імпортерів. Зокрема проведення митного огляду у пунктах пропуску через кордон⁴⁰ стало другою за значимістю причиною затримок вантажів при

³⁹ Сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше, ніж один варіант відповіді.

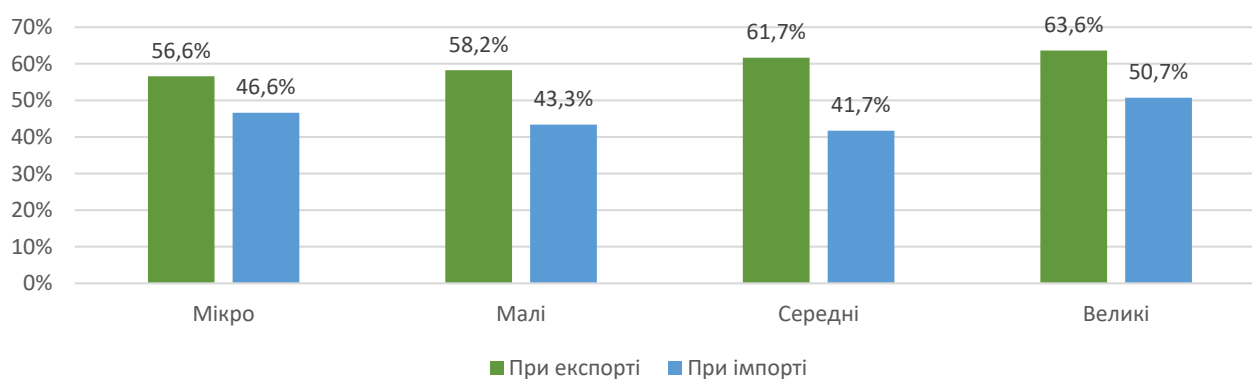
⁴⁰ До опитування 2020 року було включено декілька додаткових варіантів відповіді щодо причин затримання вантажів. Зокрема це «Проведення митного огляду у пунктах пропуску через кордон», «Сканування, зважування транспортних засобів» та «Контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності».

експорті – 5,4% (6,8% при імпорті). Водночас при імпорті на другій позиції знаходиться зміна митної вартості товарів – 14,9% (лише 1,8% при експорті).

Необхідно зауважити, що більшість проаналізованих перешкод є більш актуальними саме для імпортерів. Наприклад, зауваження до документів є причиною затримок у 9,2% імпортерів, але лише 4,3% експортерів. Імпортери також частіше повідомляють про проведення митного огляду у пунктах пропуску через кордон (6,8% при імпорті проти 5,4% при експорті), нестачу інспекторів на місцях (6,4% проти 4,3%), корупцію (5,4% проти 3,1%), відсутність митної інфраструктури, обладнання та ПЗ (3,7% проти 2,8%). Водночас при експорті причиною затримки вантажів частіше ніж при імпорті буває особливість товарів (товари військового та подвійного призначення, спиртово-горілчані та тютюнові вироби).

ЗАТРИМКИ ВАНТАЖІВ ПІД ЧАС МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА РОЗМІРОМ ПІДПРИЄМСТВ. Результати опитування свідчать, що частота затримок вантажів під час проходження митного контролю може залежати від розміру підприємства. Зокрема у великого бізнесу менш часто затримують вантажі порівняно з підприємствами меншого розміру. Частка великих підприємств, у яких ніколи не затримували вантажі, у 2020 році становить 63,6% при експорті (у мікро-, малих та середніх коливається між 56,6% та 61,7%) та 50,7% при імпорті (у мікро-, малих та середніх – між 41,7% та 46,6%). Таким чином, ситуація змінилася порівняно з 2018 роком, коли, наприклад, при експорті менше затримок вантажів було саме у представників малого та середнього бізнесу. У 2018 році затримок при експорті не було у 49% великих підприємств та 61 – 64% для мікро-, малих та середніх.

Рис. 101. Частка підприємств, що не стикалися зі затримками під час митного контролю, за розміром, %

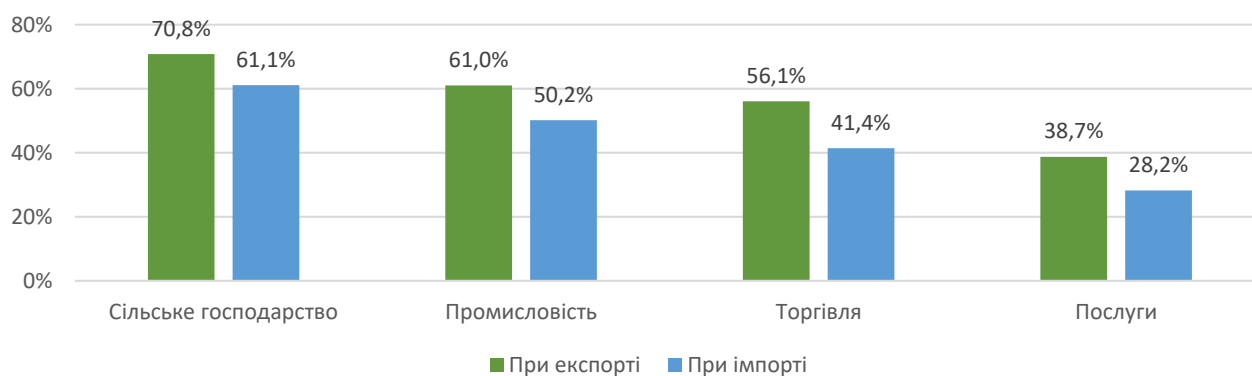

Головною причиною затримок вантажів великого бізнесу є черги на кордоні – 31,2% при експорті та 34,8% при імпорті. Необхідно зауважити, що більшість досліджених причин затримок відбуваються менш часто саме для великих підприємств. Єдиним винятком є проблема нестачі інспекторів на місцях. При експорті з нею найчастіше стикаються саме великі підприємства – 6,5%. При імпорті на цю проблему вказує ще більша частка великих підприємств – 8,7%, але вона є менш проблемною ніж для малих підприємств-імпортерів (9,4%).

Мікропідприємства найбільш часто серед суб'єктів усіх розмірів повідомляють про затримки при експорті через проведення митного огляду у пунктах пропуску через кордон (6,3%), зауваження до документів (6,3%), сканування, зважування транспортних засобів (5%), відсутність митної інфраструктури, обладнання та програмного забезпечення (4,4%), контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності (4,1%), контроль якості товарів (2,5%). Водночас при імпорті з подібними причинами частіше мають справу малі підприємства. Зокрема 9,4% малих підприємств вказують на брак інспекторів на місцях, 6,9% - відсутність митної інфраструктури, обладнання та ПЗ, 4,4% – на контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності,

ЗАТРИМКИ ВАНТАЖІВ ПІД ЧАС МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА СЕКТОРОМ. Аналіз галузевого розрізу вказує, що сільськогосподарські підприємств найменш часто стикаються зі зупинками вантажів під час митного контролю. Зокрема при експорті затримки відсутні у 70,8% підприємств галузі, а імпорті – у 61,1%. Водночас найчастіше затримують вантажі підприємств сфери послуг. У цьому секторі затримки вантажів при експорті відсутні лише у 38,7% респондентів, а при імпорті – 28,2%.

Рис. 102. Частка підприємств, що не стикалися зі затримками під час митного контролю, за секторами, %

Підприємства сфери послуг найчастіше повідомляють про більшість причин зупинки вантажів. Зокрема підприємства цього сектору найчастіше стикаються з чергами на кордоні (41,9% при експорті та 56,4% при імпорті), нестачею інспекторів на місцях (16,1% при експорті та 15,4% при імпорті) та корупцією (6,5% при експорті та 10,3% при імпорті). Водночас підприємства сфери послуг менш часто вказують на проведення митного огляду у пунктах пропуску через кордон (3,2% при експорті та 5,1% при імпорті) та контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності (жоден респондент при експорті та 2,6% при імпорті).

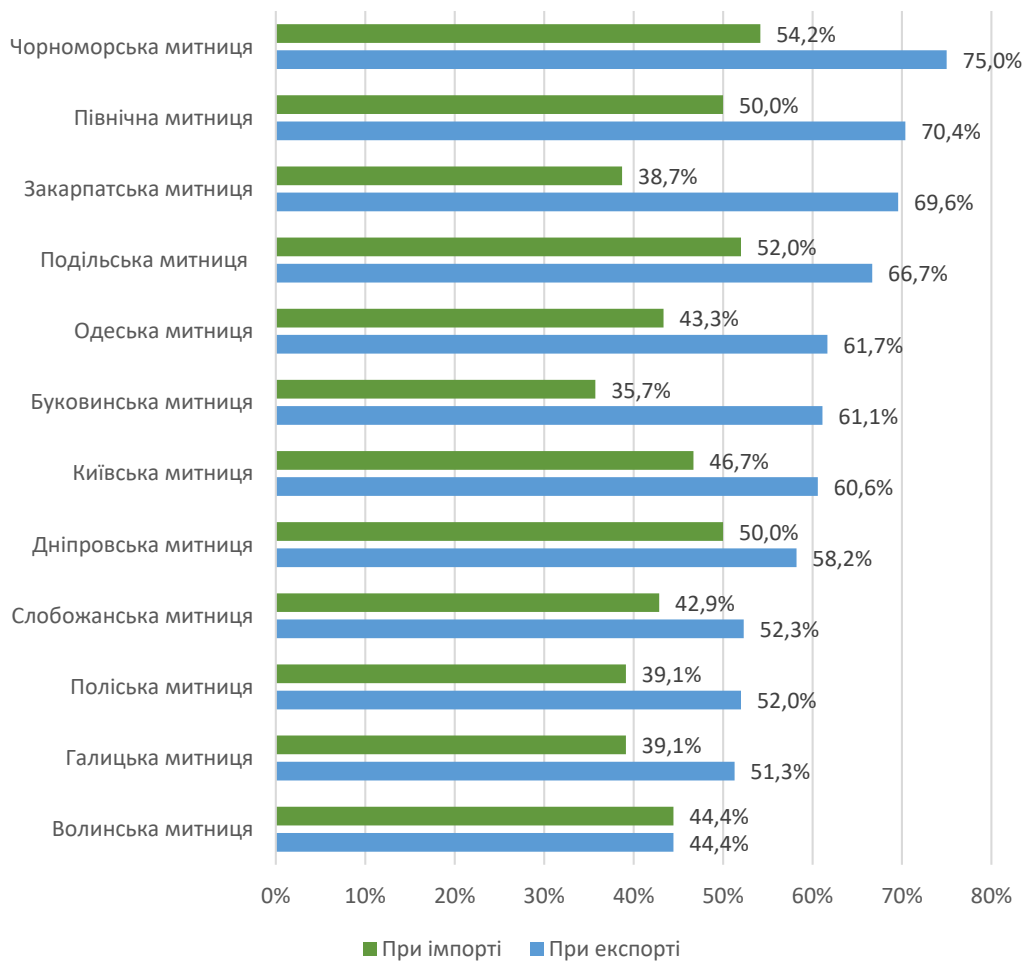
Сільськогосподарські підприємства менш часто порівняно з суб'єктами інших секторів повідомляють про більшість причин затримки вантажів. Зокрема з чергами на кордоні, головною причиною затримок вантажів під час митного контролю, стикаються лише 14,6% експортерів та 19,4% імпортерів сектору сільського господарства. Однак сільськогосподарські підприємства частіше повідомляють про зміну митної вартості товарів під час імпорту (19,4%) та відсутність всіх необхідних документів при імпорті (5,6%).

ЗАТРИМКИ ВАНТАЖІВ ПІД ЧАС МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ БІЗНЕСУ.⁴¹ При експорті та імпорті спостерігаються відмінності у частоті та причинах затримки вантажів підприємств, які проходять митне оформлення на різних митницях. Зокрема при експорті найменш часто стикаються зі затримками вантажів під час митного огляду підприємства з Чорноморської митниці. Про відсутність таких затримок повідомили 75% респондентів-експортерів. Також висока частка підприємців, які повідомляють про відсутність затримок, на Північній (70,4%), Закарпатській (69,6%) та Подільській (66,7%) митницях. Найменш часто повідомляють про відсутність затримки на Волинській (44,4%), Галицькій (51,3%), Поліській (52%) та Слобожанській (52,3%) митницях. Саме на вказаних митницях вантажі затримуються насамперед через черги на кордоні. Це може бути зумовлено географічним розташуванням регіонів, які входять до митниць, біля/поблизу кордонів України з ЄС (Польщею) та Росією.

При імпорті найменш часто повідомляють про затримки вантажів знову ж таки на Чорноморській митниці. Затримки відсутні у 54,2% респондентів, що проходять митне оформлення на вказаній митниці. Також висока частка цього варіанту відповіді у респондентів з Подільської (52%) та Дніпровської (50%) митниць. Водночас найбільш часто стикаються зі затримками при імпорті на Буковинській (35,7%), Закарпатській (38,7%), Галицькій (39,1%) та Поліській (39,1%) митницях, більшість з яких знаходяться біля кордону України з ЄС.

⁴¹ Підвибірки з підприємств-експортерів та підприємств імпортерів на Азовській та Східній митницях були недостатніми для статистично значущих порівнянь в рамках запитань щодо причини затримки при експорті та імпорті.

Рис. 103. Частка підприємств, що не стикалися зі затримками під час митного контролю, за митницями, %⁴²

Черги на кордоні є головною причиною затримок під час митного оформлення, але актуальність цієї проблеми відрізняється залежно від митниці. Про затримки при експорті через черги повідомляють найчастіше респонденти з Волинської (стикалися 50% підприємств) та Галицької (39,7%) митниць. При імпорті найчастіше стикаються з чергами на Галицькій (50,4%) та Закарпатській (51,6%) митницях. На вказані митниці припадають важливі прикордонні пункти пропуску між Україною та ЄС та значна частина товару експортного та імпортного товаропотоку. На противагу цьому, найменше скаржаться на черги саме на митницях, які містять менш завантажені пункти пропуску. Зокрема про черги на кордоні при експорті найменш часто повідомляли на Північній (7,4%), Чорноморській (9,4%) та Подільській (16,7%) митницях. На вказаних митницях підприємства також найменш часто стикаються з чергами при імпорті (Чорноморська – 16,7%, Подільська – 24%, Північна – 25%).

Підприємства Закарпатської та Подільської митниць найчастіше повідомляють про затримки вантажів при імпорті через зауваження до документів (16,1% та 16% відповідно). При експорті така причина затримок є менш поширеною, однак на неї найчастіше вказують підприємства Чорноморської митниці та Дніпровської митниці (9,4% та 9% відповідно). Зміна митної вартості товарів також є більш поширеною причиною затримки імпортних вантажів. Зокрема гостро ця причина відчувається Північній (повідомили 25% опитаних), Одеській (23,3%), Волинській (22,2%) та Галицькій (20,9%) митницях.

Нестача інспекторів є найбільш гострою для підприємств Одеської (10%), Чорноморської (9,4%) та Галицької (7,7%) митниць. При імпорті цю проблему вказують як основну причину затримок вантажів на Північній

⁴² Підвибірки з підприємств-експортерів та підприємств імпортерів на Азовській та Східній митницях були недостатніми для статистично значущих порівнянь в рамках запитань щодо причини затримки при експорті та імпорті.

(12,5%), Галицькій (8,7%), Одеській (8,3%) та Чорноморській (8,3%). Доповнюють картину результати щодо відсутності митної інфраструктури, обладнання та ПЗ. Зокрема найбільш актуальною при експорті ця проблема є на Поліській (8%) та Галицькій (6,4%) митницях. Водночас при імпорті ця проблема найбільш відчувається на Подільській та Закарпатській митницях (8% та 6,5% відповідно).

Скарги на корупцію є найбільш поширеними на Одеській та Слобожанській митницях. Відповідно 5% та 4,6% підприємств-експортерів вказаних митниць повідомили про корупцію як причину затримки вантажів під час митного оформлення експорту. Водночас при здійсненні імпорту проблема корупції найчастіше сприяє затримці вантажів на Одеській (10%), Подільській (8%) та Волинській (7,4%) митницях.

Основні результати коротко:

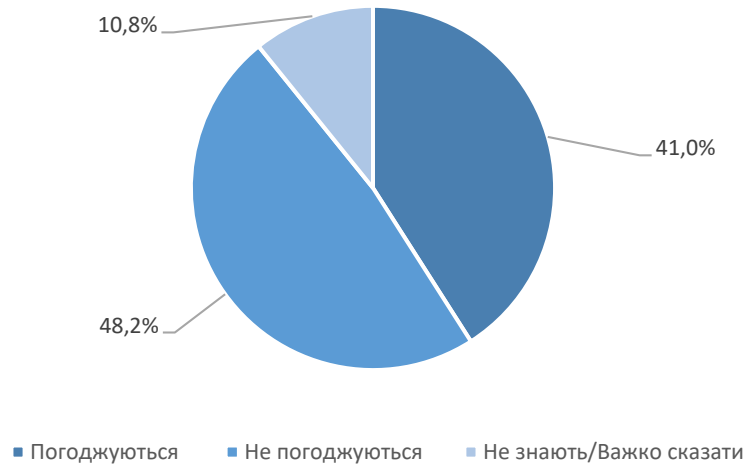
Майже дві третини експортерів не стикалися із затримками вантажів порівняно з менш ніж половиною імпортерів. У 2020 році основною причиною затримок вантажів під час митного контролю для експортерів та імпортерів є черги на кордоні. При цьому актуальність цієї проблеми зростає порівняно з опитуванням 2018 року (з 24,4% до 29,1% для експортерів та з 31,8% до 36,2% для імпортерів).

Результати опитування вказують на більш високий рівень проблем під час митного контролю для імпортерів порівняно з експортерами. Більшість проаналізованих перешкод є більш актуальними саме для імпортерів. У секторальному розмірі, у 2020 році сільськогосподарські підприємств найменш часто стикалися зі зупинками вантажів під час митного контролю. Великий бізнес скаржився на затримки менш часто, ніж МСП.

3.3 Чи варто поступитися на митниці, щоб уникнути простою товарів?

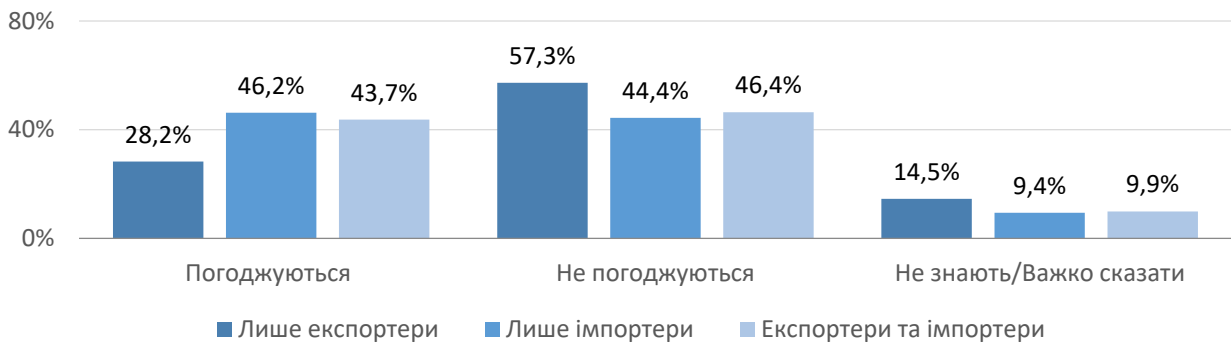
41% учасників цього опитування погодились із твердженням, що задля того, щоб уникнути простою вантажів при митному оформленні, часто доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, на їхню думку, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх у законному порядку. Це вказує на те, що для значної частини бізнесу простий вантажів є вагомою проблемою, пов'язаною з митним оформленням, яка несе за собою корупційні ризики. Підприємці потрапляють у ситуацію, де оскарження дій митниці коштує для них дорожче, ніж витрати або санкції, які настають через невиконання вимог митних органів. Разом з цим, 48,2% респондентів не погодились з цим твердженням, а 10,8% опитаних було важко відповісти на це запитання.

Рис. 104. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, % респондентів

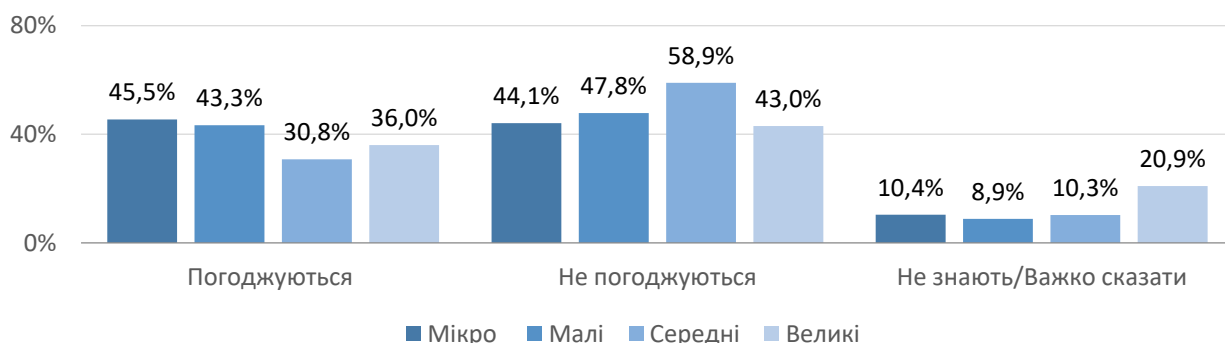
РЕАКЦІЯ НА ТВЕРДЖЕННЯ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Підприємства, які лише імпортують, можуть бути найбільше вразливі до загрози простою вантажів через незаконні або надмірні вимоги митниці. На це вказує те, що 46,2% з їхніх представників погодились із наведеним вище твердженням у порівнянні з 28,2% представників підприємств, що лише експортують. Серед респондентів, які працюють у бізнесі, що імпортує та експортує, відповідна частка склала 43,7%.

Рис. 105. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за видом ЗЕД, % респондентів

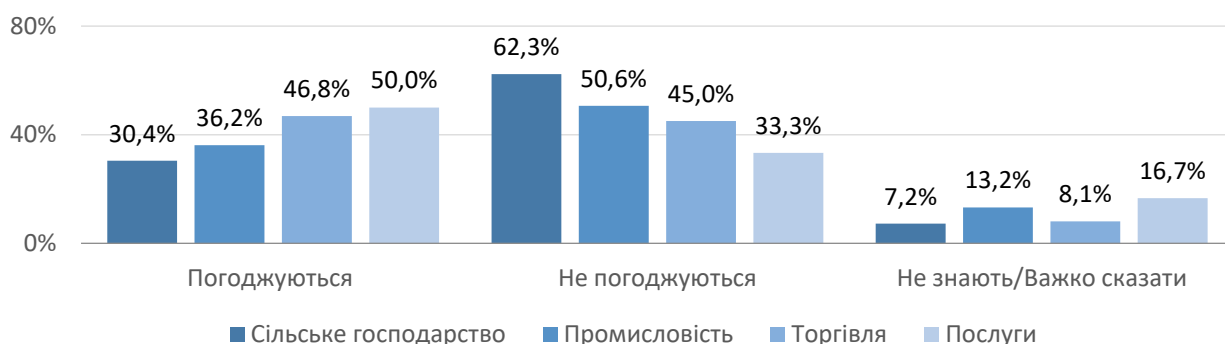
РЕАКЦІЯ НА ТВЕРДЖЕННЯ ЗА РОЗМІРОМ. Малий бізнес більшою мірою, ніж бізнес середнього та великого розмірів вразливий до практик затримки вантажів на митниці через необґрунтовані вимоги митних органів. Так, якщо серед підприємств середнього розміру відсоток респондентів, які вважають, що задля уникнення простою вантажів краще погодитися із незаконними або надмірними вимогами митниці замість того, щоб оскаржувати їх у законному порядку, склала 30,8%, а серед великих підприємств – 36%, то для малих підприємств ця частка перевищує 43%, а для мікробізнесу сягає 45,5%.

Рис. 106. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за розміром, % респондентів

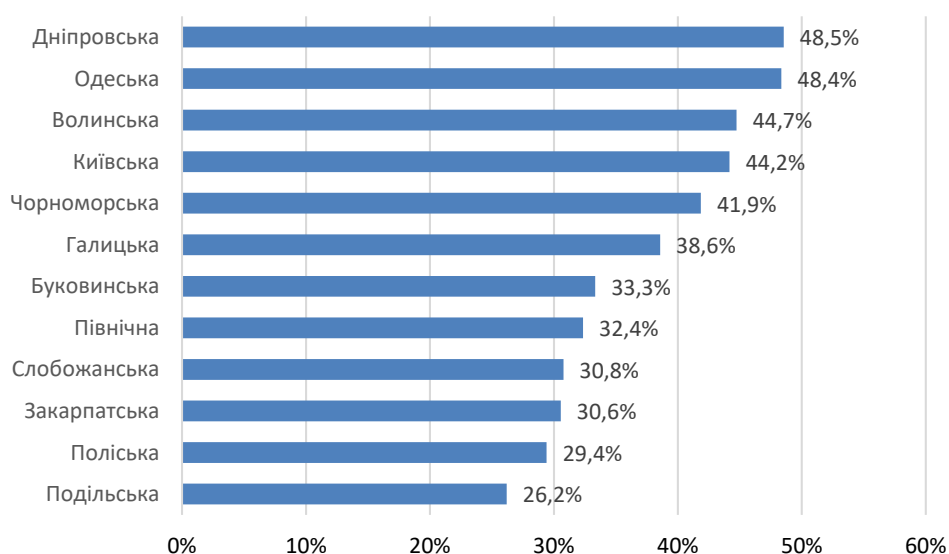
РЕАКЦІЯ НА ТВЕРДЖЕННЯ ЗА СЕКТОРОМ. Серед респондентів із різних секторів до такого варіанту вирішення ситуації з простим вантажів найчастіше схильються представники сфери послуг (50%), а найрідше – представники агробізнесу (30,4%).

Рис. 107. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за сектором, %

РЕАКЦІЯ НА ТВЕРДЖЕННЯ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ⁴³. Погодитись з незаконними або надмірними вимогами митниці заради уникнення простою вантажів найчастіше вважають за доцільне представники підприємств, які здійснюють митне оформлення на Дніпровській (48,5%) та Одеській (48,4%) митницях.

Рис. 108. Реакція на твердження, що доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку, за основною митницею, % респондентів

⁴³ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

Основні результати коротко:

Представників бізнесу запитали, чи погоджуються вони з твердженням, що задля уникнення простою товарів доцільніше погодитися із незаконними або надмірними, на їхню думку, вимогами митниці, ніж оскаржувати їх в законному порядку. 41% респондентів погодилися з цим твердженням.

Це вказує на те, що тривалі і складні для бізнесу процедури на митниці створюють ризики корупції та порушення законодавства. Разом з цим, майже половина опитаних не погоджуються з цим твердженням.

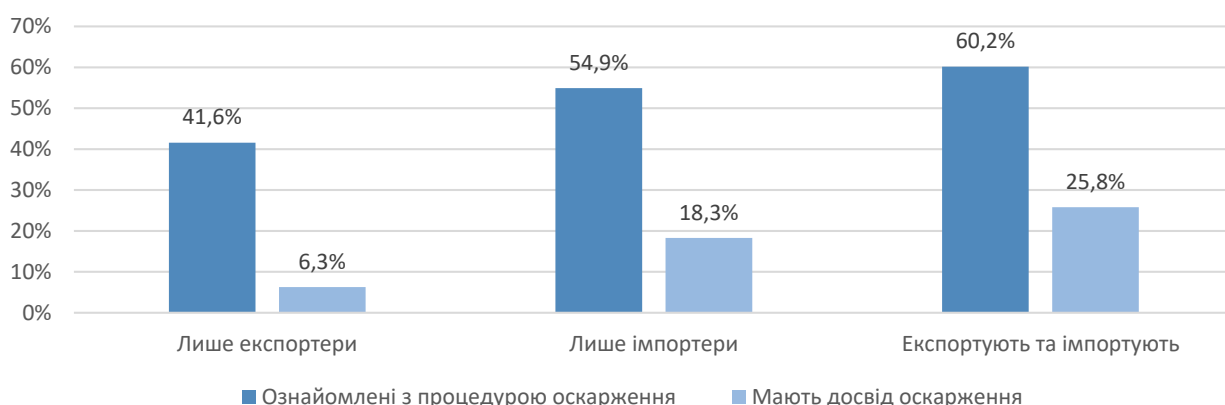
Виключно імпортери та підприємства, що імпортують та експортують, частіше від виключно експортерів погоджуються з цим твердженням. Отже, імпортери можуть бути більше вразливі до загрози простою вантажів через незаконні або надмірні вимоги митниці. Мікро- та малі підприємства частіше від середніх та великих погоджуються з цим твердженням.

3.4 Оскарження дій митних органів

3.4.1 Рівень поінформованості та досвіду щодо оскарження дій митних органів

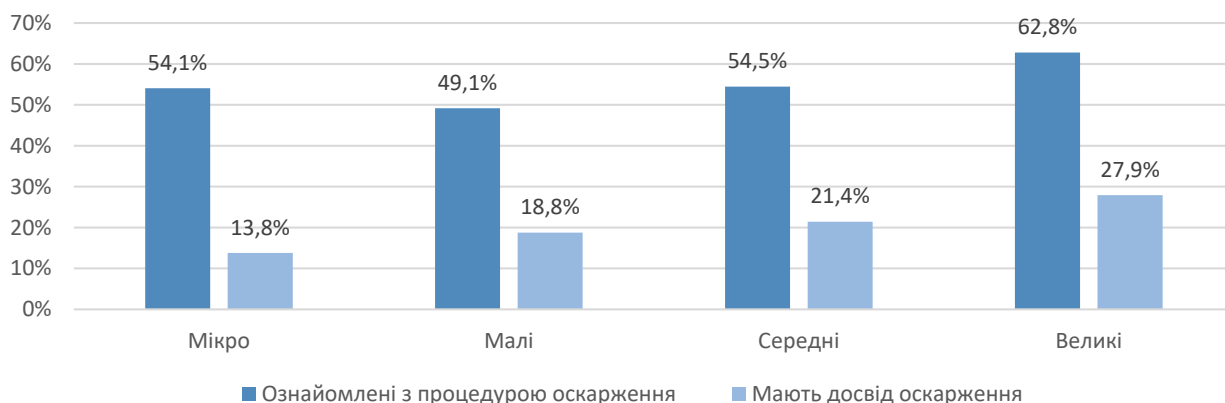
У 2020 році 53,5% представників підприємств, які займаються ЗЕД, повідомили, що ознайомлені з можливістю та процедурою адміністративного та судового оскарження дій митних органів. Таким чином показник знаходиться приблизно на рівні 2018 року. Тоді з процедурою адміністративного та судового оскарження були ознайомлені 51,5% респондентів. Водночас досвід оскарження мають в декілька разів менше респондентів. У 2020 році 18% опитаних повідомили, що мали досвід оскарження (у 2018 році – 15,9%). Таким чином впродовж останніх років ситуація залишається майже незмінною. Про процедури оскарження поінформовані дещо більше половини підприємств, а досвід оскарження має приблизно кожен п'ятий суб'єкт ЗЕД. Зокрема у 2016 році 59% респондентів вказали, що ознайомлені з процедурами оскарження дій митних органів, а 20% - мали досвід. У 2017 році відповідні показники становили 55% та 19%.

Рис. 109. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за видом ЗЕД), % респондентів

РІВЕНЬ ПОІНФОРМОВАНОСТІ ТА ДОСВІД У ПРОЦЕДУРІ ОСКАРЖЕННЯ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Рівень поінформованості та досвід підприємств щодо оскарження дій митних органів залежить зокрема від виду ЗЕД. Суб'єкти, які водночас експортують та імпортують, найбільш поінформовані про процедуру оскарження (60,2% представників цієї групи респондентів). Так само більше чверті (25,8%) підприємств, що мають експорт та імпорт, мають досвід такого оскарження. Серед імпортерів поінформовані про оскарження 54,9% опитаних, а мають досвід – 18,3%. Водночас експортери найменш часто користуються процедурою оскарження (лише 6,3% представників) та найменше з нею ознайомлені (лише 41,6%).

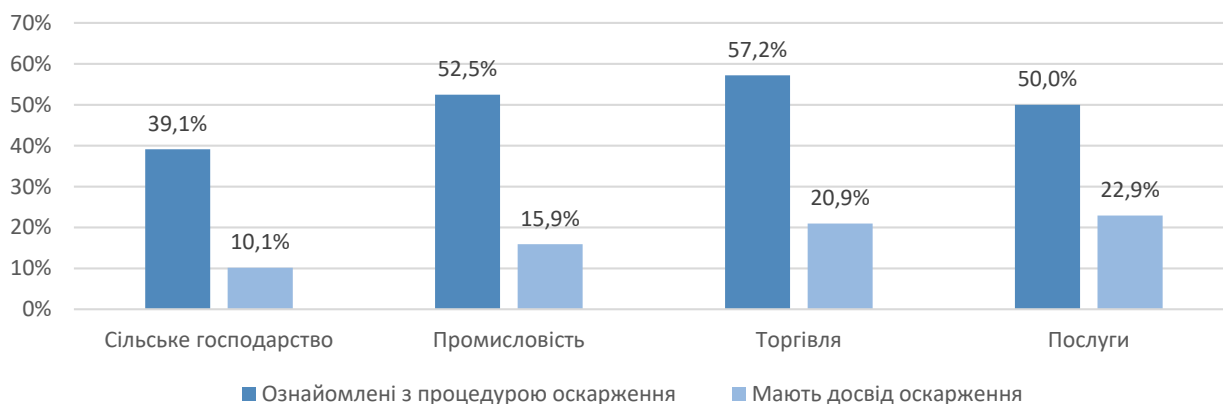
Рис. 110. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за розміром), % респондентів

РІВЕНЬ ПОІНФОРМОВАНОСТІ ТА ДОСВІД У ПРОЦЕДУРІ ОСКАРЖЕННЯ ЗА РОЗМІРОМ. Рівень поінформованості та досвід підприємств також залежить від розміру опитаних суб'єктів. Результати дослідження свідчать, що великі підприємства найкраще ознайомлені з процедурою оскарження – 62,8% опитаних. Однак серед малих підприємств з процедурою ознайомлені лише 49,1% опитаних. Також спостерігається пряма залежність між

розміром підприємства та наявністю досвіду оскарження. Зокрема лише 13,8% мікро та 18,8% підприємств подавали скарги на дії митниці. Водночас повідомляють про такий досвід 21,4% середніх та 27,9% великих суб'єктів. Таким чином, в цілому великі та середні підприємства найбільш поінформовані та досвідчені щодо процедури адміністративного та судового оскарження дій митних органів.

Рис. 111. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за сектором), % респондентів

РІВЕНЬ ПОІНФОРМОВАНІСТІ ТА ДОСВІД У ПРОЦЕДУРІ ОСКАРЖЕННЯ ЗА СЕКТОРОМ. Результати дослідження свідчать, що торговельні підприємства найкраще поінформовані про процедуру оскарження дій митних органів. Зокрема 57,2% представників сектору повідомили, що ознайомлені з відповідною процедурою. Майже на одному рівні рівень поінформованості підприємств у промисловості та сфері послуг (52,5% та 50,0% відповідно). Водночас найгірше ознайомлені з процедурою оскарження сільськогосподарські підприємства – лише 39,1% опитаних.

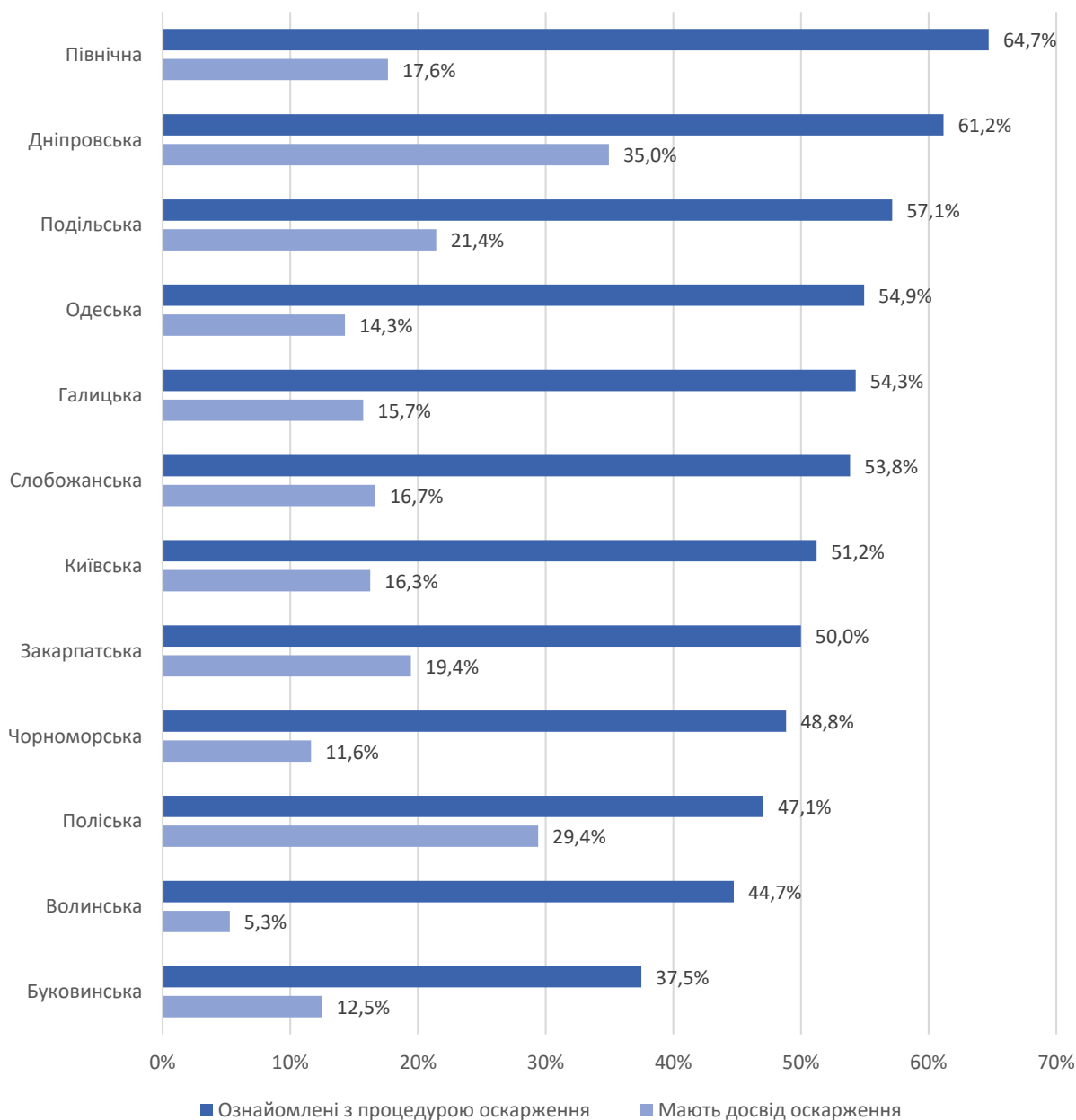
Досвід оскарження дій митних органів також залежить від сектору діяльності. Представники сільського господарства також мають найменше досвіду – лише 10,1% підприємств. У промисловості мали такий досвід 15,9% опитаних. Водночас найчастіше оскаржували дії митниці у торгівлі та сфері послуг (20,9% та 22,9% відповідно).

РІВЕНЬ ПОІНФОРМОВАНІСТІ ТА ДОСВІД У ПРОЦЕДУРІ ОСКАРЖЕННЯ ЗА РЕГІОНОМ. Результати опитування свідчать, що приблизно у третині регіонів менше половини суб'єктів ЗЕД ознайомлені з процедурою оскарження дій митниці. Наприклад, найнижчі показники поінформованості у Херсонській та Рівненській областях. Там ознайомлені з процедурою оскарження лише 36,4% та 37,9% опитаних відповідно. Водночас найвищий рівень поінформованості у Донецькій області – 81,3%. Також висока частка респондентів, які ознайомлені з оскарженням, у Кіровоградській (70,0%), Одеській (61,4%) та Полтавській (60,0%) областях.

Найбільша частка респондентів, які мають досвід оскарження, у Полтавській (48,0%), Кіровоградській (30,0%), Донецькій (25,0%), Запорізькій (24,4%) та Дніпропетровській (24,3%) областях. Водночас менше 10% респондентів мали досвід оскарження лише у трьох областях: Херсонській (4,5%), Житомирській (6,3%) та Черкаській (8,3%). Таким чином, розподіл регіонів за рівнем досвіду підприємств лише частково відповідає рейтингу рівня ознайомлення. Зокрема збігаються лідери та аутсайтери за рівнем поінформованості та досвіду.

РІВЕНЬ ПОІНФОРМОВАНІСТІ ТА ДОСВІД У ПРОЦЕДУРІ ОСКАРЖЕННЯ ЗА МИТНИЦЯМИ. Якщо розглядати рівень поінформованості щодо процедури оскарження дій у розрізі територіальних органів ДМС, то найвищі результати припадають на Північній та Дніпровській митницях (64,7% та 61,2% відповідно). Водночас саме на Дніпровську митницю припадає найвища частка підприємств, які мали досвід оскарження – 35,0% опитаних. Також відносно багато досвіду щодо оскарження мають респонденти на Поліській (29,4%) митниці. Найнижчі результати щодо рівня поінформованості спостерігаються серед підприємств, які припадають на Буковинську та Волинську митницю. Зокрема на Буковинській митниці ознайомлені з процедурою оскарження лише 37,5% опитаних, а на Волинській – 44,7%. Найменше досвіду щодо оскарження мають також на Волинській митниці – лише 5,3% опитаних.

Рис. 112. Частки підприємств, які ознайомлені з процедурою оскарження дій митних органів та мають такий досвід, (за основною митницею для бізнесу), % респондентів⁴⁴

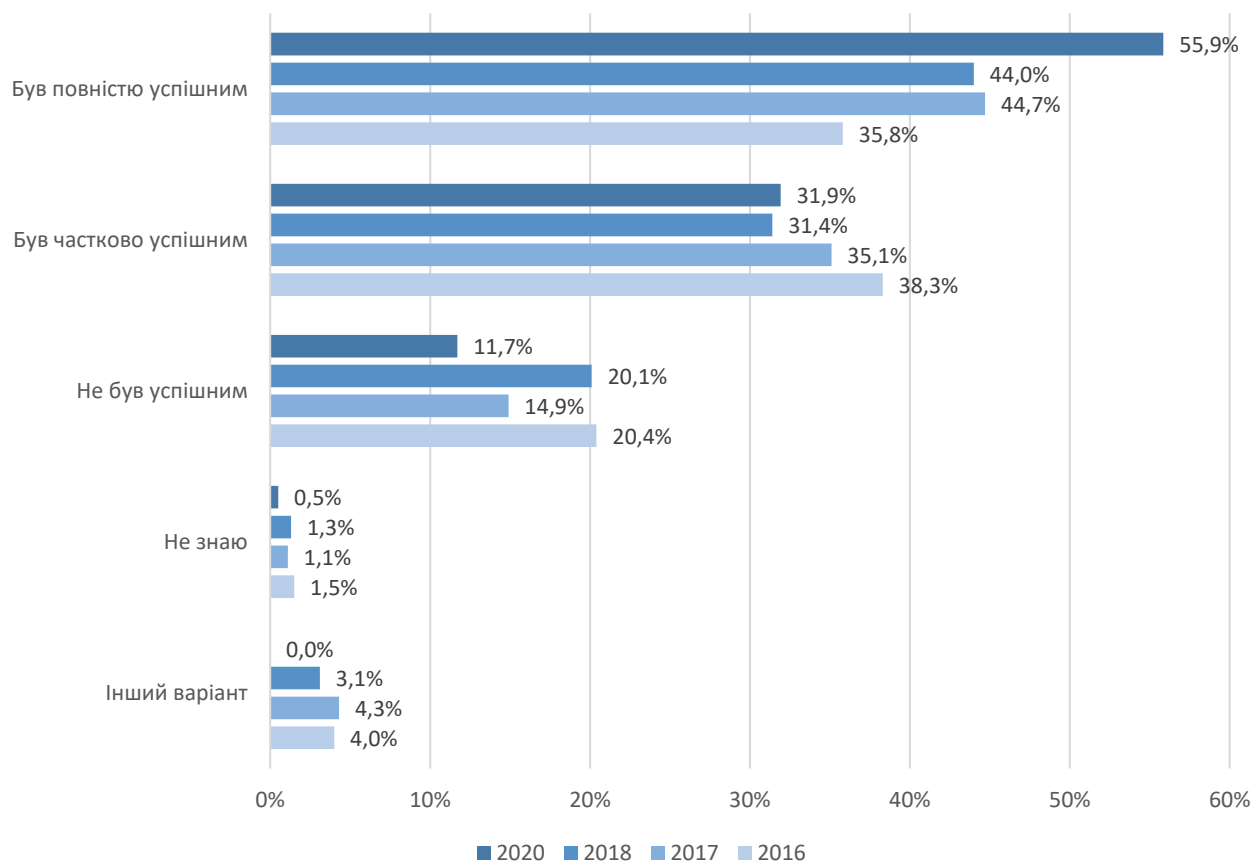
3.4.2 Аналіз досвіду підприємств щодо оскарження дій митних органів

Результати опитування свідчать, що адміністративне або судове оскарження дій митних органів було в різній мірі успішним (частково або повністю) для більшості підприємств – для 87,8% опитаних, які мали такий досвід. При цьому у 2018 році частка таких респондентів з успішним досвідом була на 11,3 в. п. меншою і становила 76,4%.

У 2016 році відповідний показник становив 75,3%, а у 2017 – 80,6%. Порівняно з 2018 роком, також вдвічі зменшилася частка респондентів з неуспішним досвідом. Якщо у 2018 році досвід не був успішним для 20,4% опитаних, то у 2020 – 11,7%. При цьому у 2016 році цей показник становив 20,7%, а в 2017 році – 15,1%. В результаті, у 2020 році успішність досвіду підприємств щодо оскарження дій митних органів є найвищою серед усіх хвиль опитування, під час яких респондентам пропонувалося відповідне запитання.

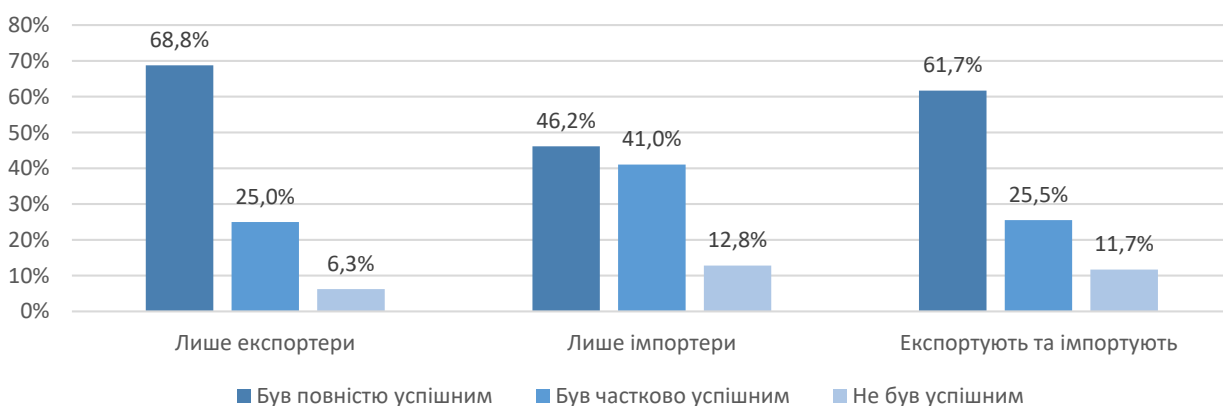
⁴⁴ Відповіді підприємств Азовської та Східної митниць не враховані через недостатню наповнюваність підвибірки.

Рис. 113. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів (серед підприємств, які мали такий досвід) у 2016-2020 роках, % опитаних

Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за видом ЗЕД. Результати дослідження свідчать, що найбільш позитивний досвід щодо митного оскарження мають підприємства, які виключно експортують. Зокрема 68,8% експортерів, які оскаржували рішення митних органів, мали повністю успішний досвід, а ще 25,0% – частково успішний. При цьому серед експортерів спостерігається найнижча частка підприємств, які повідомили про неуспішність оскарження – лише 6,3%. Серед підприємств, які поєднують експорт та імпорт, про повну успішність досвіду вказали 61,7% респондентів, а ще 25,5% – про часткову. Водночас серед підприємств-імпортерів спостерігається найнижча частка підприємств, які мали повністю успішний досвід – 46,2%. Однак, ще 41,0% імпортерів мали частково успішний довід.

Рис. 114. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за видом ЗЕД, % опитаних⁴⁵

⁴⁵ Серед підприємств, які експортують та імпортують, 1,1% респондентів, котрі не змогли дати відповіді.

Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за розміром. Результати опитування свідчать, що середній та великий бізнес має найбільш позитивний досвід адміністративного або судового оскарження дій митних органів. Зокрема 58,3% середніх підприємств (які мали такий досвід), повністю успішний досвід мали 58,3% опитаних, а ще 31,1% - частково успішний. Для великих підприємств відповідні показники становлять відповідно 54,2% та 37,5% опитаних. Серед малих підприємств, порівняно з великими, дещо вища частка респондентів, котрі мали повністю позитивний досвід – 56,4%. Однак частково успішний досвід був лише у 30,9% малих суб'єктів. Серед мікробізнесу спостерігається найнижча частка підприємств з повністю успішним досвідом – 54,1%, але найвища частка респондентів з неуспішним – 14,8%. Отримані результати можуть бути наслідком нижчого рівня спроможності мікро- та малого бізнесу в захисті своїх інтересів, зокрема через нижчий рівень поінформованості та ресурсів для забезпечення такого захисту.

Рис. 115. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за розміром підприємств, % опитаних⁴⁶

Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за сектором⁴⁷. Результати опитування свідчать, що у сфері послуг найвища частка підприємств, у яких досвід адміністративного або судового оскарження дій митних органів був повністю позитивним. Такий варіант відповіді вибрали 72,7% представників сфери послуг, що мали відповідний досвід. Окрім цього, 18,2% підприємств сектору мали частково успішний досвід. Також про повну успішність оскарження повідомили більше половини промислових та торговельних підприємств (відповідно 59,7% та 51,6% представників вказаних секторів). При цьому у секторі промисловості найнижча частка підприємств, які повідомили про неуспішний досвід – 6,5%.

Рис. 116. Оцінка досвіду адміністративного або судового оскарження дій митних органів за сектором, % опитаних⁴⁸

⁴⁶ Серед великих підприємств також 4,2% респондентів, котрі не змогли дати відповіді.

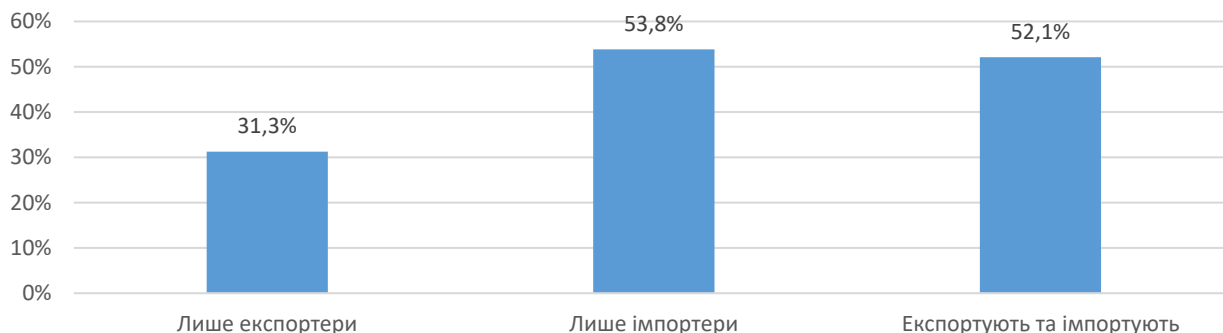
⁴⁷ Через недостатню кількість респондентів у підвибірці, аналіз у розрізі секторів виконано без сільського господарства.

⁴⁸ Серед промислових підприємств також 1,3% респондентів, котрі не змогли дати відповіді.

3.4.3 Забезпечення права на заслуховування

Результати опитування свідчать, що лише для половини респондентів, які оскаржували дії митних органів, було забезпечено право на заслуховування (усне наведення аргументів митним органам вищого рівня). Про це вказали 51,1% опитаних. Водночас приблизно кожен третій респондент повідомив, про незабезпечення такого права, а кожен десятий респондент (12,2%) – не зміг дати відповіді на запитання.

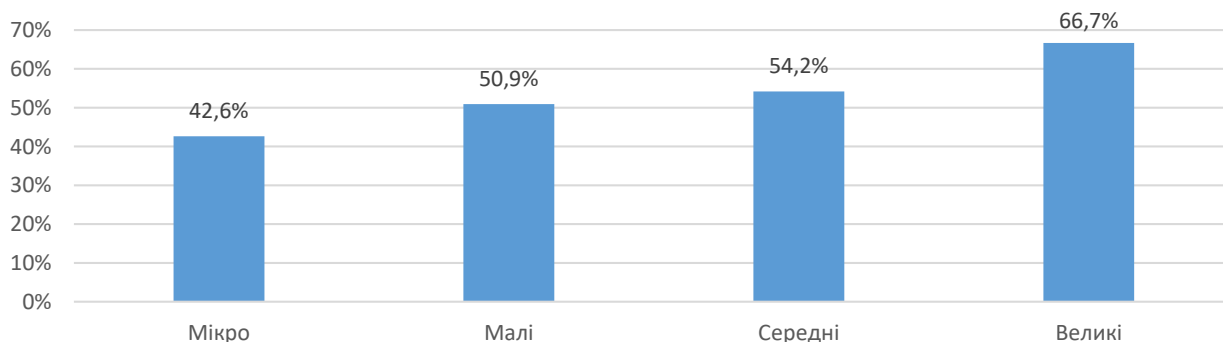
Рис. 117. Частка підприємств, яким було забезпечено право на заслуховування (за видом ЗЕД), % опитаних

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАСЛУХОВУВАННЯ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Відповіді респондентів свідчать, що найкраще право на заслуховування було забезпечено для підприємств, які виключно імпортують, або поєднують експорт та імпорт. Серед них відповідно 53,8% та 52,1% опитаних вказали, що в рамках процедури їхнє право на заслуховування було забезпечено. Водночас таке право було забезпечено лише для 31,3% експортерів.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАСЛУХОВУВАННЯ ЗА РОЗМІРОМ. Результати опитування свідчать, що зі збільшенням розміру підприємства зростає рівень забезпечення права на заслуховування. Зокрема таке право було забезпечено для двох третин великих підприємств (66,7%), які мали відповідний досвід. Також право було забезпечено для більш ніж половини середніх та малих суб'єктів (54,2% та 50,9%). Водночас найменший рівень забезпечення права на заслуховування спостерігається серед мікропідприємств. Реалізували це право лише 42,6% мікро суб'єктів господарювання-учасників ЗЕД. Таким чином, мікро- та малий бізнес має гірший досвід порівняно з великим та середнім, що відображається також в інших аспектах адміністративного оскарження.

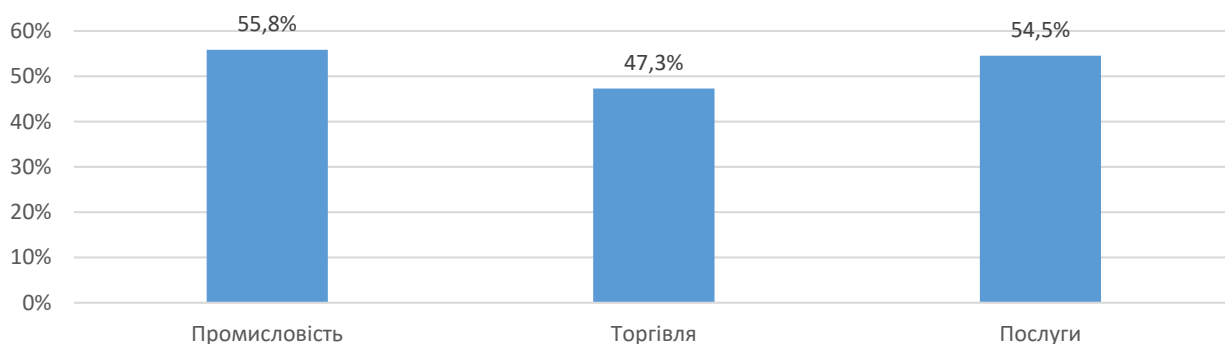
Рис. 118. Частка підприємств, яким було забезпечено право на заслуховування (за розміром підприємства), % опитаних

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАСЛУХОВУВАННЯ ЗА СЕКТОРОМ⁴⁹. Результати опитування свідчать, що право на заслуховування було забезпечено для більш ніж половини підприємств сектору промисловості та сфери послуг. Про це повідомили відповідно 55,8% та 54,5% представників вказаних секторів, які мали досвід оскарження дій митних органів. Водночас на найнижчому рівні таке право було забезпечено для підприємств у секторі торгівлі. Про забезпечення такого права вказали лише 47,3% торговельних підприємств.

⁴⁹ Через недостатню кількість респондентів у підвибірці, аналіз у розрізі секторів виконано без сільського господарства.

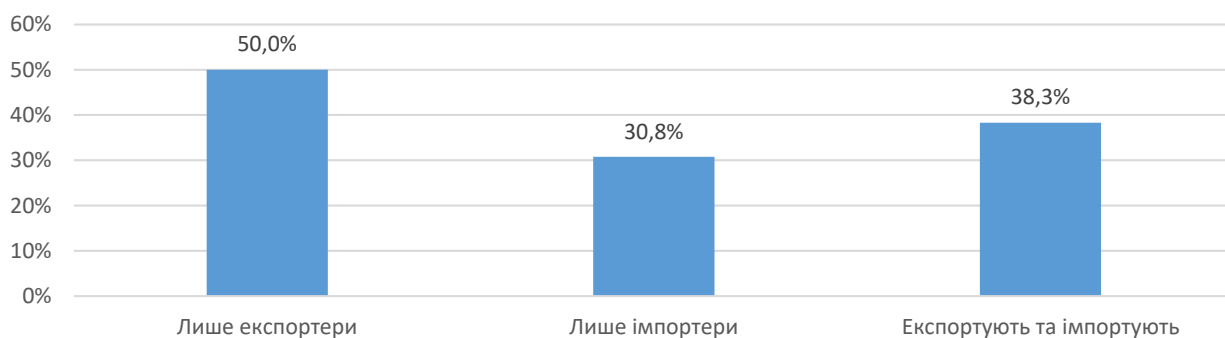
Рис. 119. Частка підприємств, яким було забезпечено право на заслуховування (за сектором), % опитаних

3.4.4 Оцінка відповідей митних органів на скарги

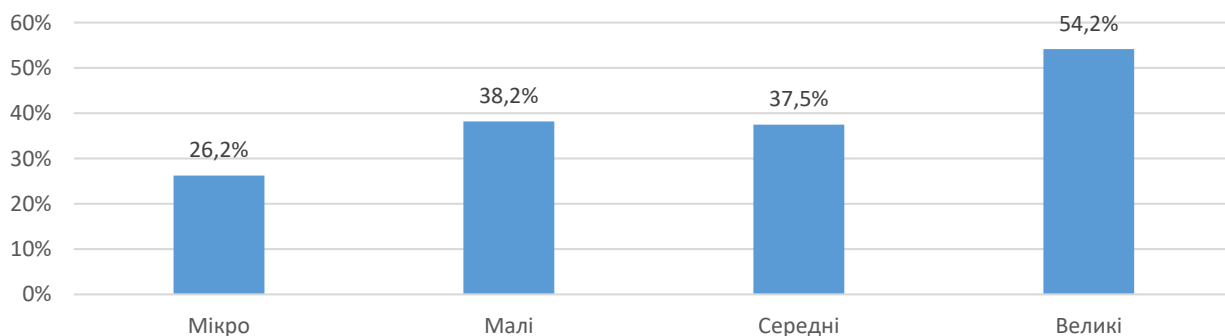
Згідно з результатами опитування, лише більше третини респондентів (36,2%), які мали досвід митного оскарження, вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою. Водночас близько половини респондентів вважають, що відповідь була необґрунтованою. Практично кожен десятий (13,3%) опитаний не зміг визначитися з відповіддю. Таким чином, незважаючи на в цілому позитивні оцінки успішності митного оскарження, лише незначна частка підприємств вважають відповіді митних органів на скарги обґрунтованими.

Рис. 120. Частка респондентів, які вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою, % опитаних

Оцінка відповідей митних органів на скарги за видом ЗЕД. Серед підприємств, які виключно експортують, найвища частка позитивних оцінок щодо обґрунтованості рішень. 50% експортерів повідомили, що вважають відповідь на скаргу обґрунтованою. Серед підприємств, які експортують та імпортують, відповідний показний становить 38,3%. Водночас найменш часто вважають відповіді митних органів обґрунтованими імпортери – 30.8% опитаних.

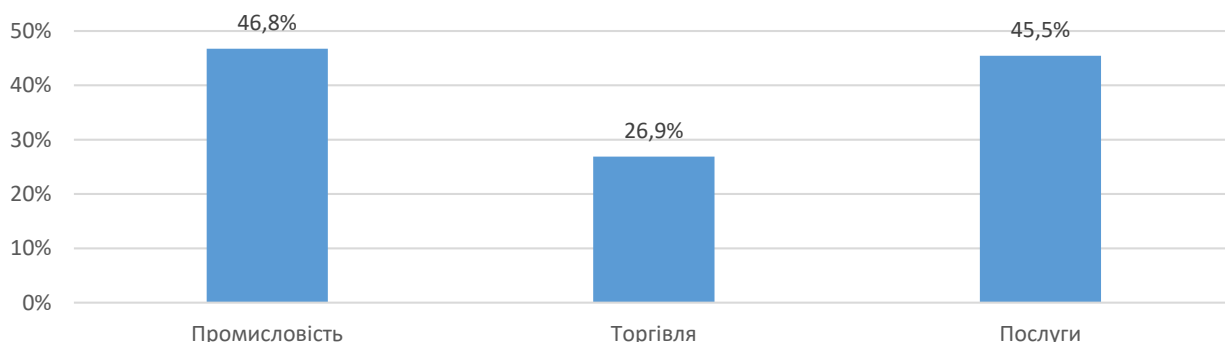
Рис. 121. Частка респондентів, які вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою (за розміром підприємств), % опитаних

Оцінка відповідей митних органів на скарги за розміром. Результати опитування свідчать, що великі підприємства найбільш часто згодні з обґрунтуванням відповідей митних органів. Зокрема 54,2% представників великих підприємств вказали, що відповідь митного органу на скаргу була обґрунтованою. Майже на одному рівні відповідний показник для малих та середніх підприємств (38,2% та 37,5% відповідно).

Однак серед мікропідприємств найменша частка підприємств, які вважають відповіді на скарги обґрунтованими. Лише 26,2% опитаних мікросуб'єктів, які мали досвід оскарження, погоджуються з обґрунтуванням митного органу.

Рис. 122. Частка респондентів, які вважають відповідь митного органу на скаргу обґрунтованою (за сектором), % опитаних

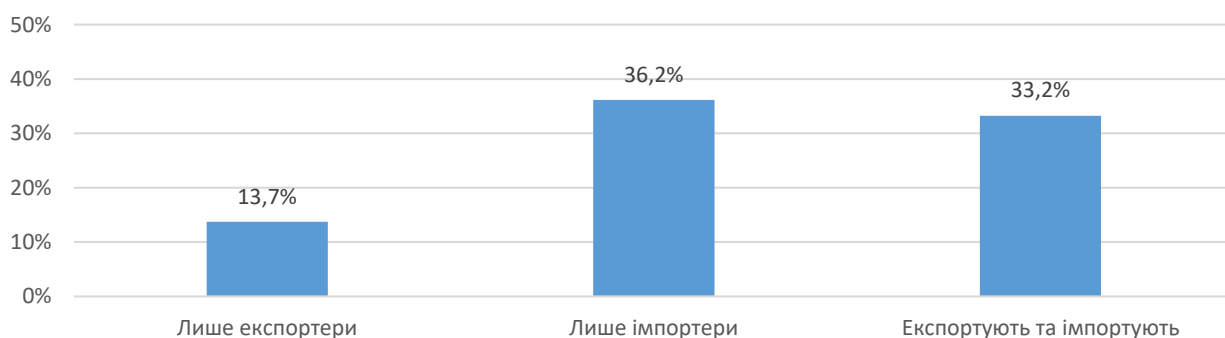

Оцінка відповідей митних органів на скарги за сектором.⁵⁰ Результати опитування свідчать, що підприємства сектору торівлі та сфери послуг більш часто згодні з обґрунтуваннями відповідей митних органів, ніж всі опитані в цілому. Зокрема серед промислових підприємств позитивні відповіді дали 46,8% опитаних, а підприємств сектору послуг – 45,5%. Водночас з обґрунтуваннями погоджуються лише 26,9% торговельних підприємств. Таким чином, у секторі торівлі майже вдвічі нижча частка підприємств, які вважають відповіді митних органів обґрунтованими, ніж у промисловості та послугах.

3.4.5 Економічна доцільність митного оскарження

В рамках дослідження усім респондентам було запропоновано відповісти на запитання, чи були випадки, коли підприємства не здійснювали оскарження дій митних органів, оскільки це економічно не було доцільно (через простий транспорту, витрати на правову допомогу тощо), хоча вважали рішення та/або дії митниці незаконними. В результаті, майже третина респондентів (29,7%) повідомили, що справді не здійснювали оскарження через економічну недоцільність. Таким чином, частка таких підприємств майже в півтора рази перевищує частку підприємств, які оскаржували дії митних органів.

Рис. 123. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за видом ЗЕД), % опитаних

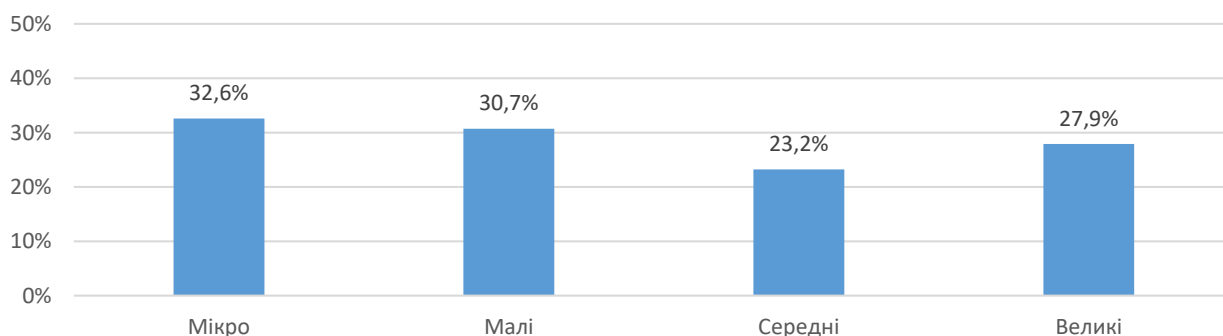
Відмова від оскарження дій митних органів через економічну недоцільність за видом ЗЕД. Результати опитування свідчать, що підприємства, які лише експортують, найменш час відмовляються від оскарження дій митних органів через економічну недоцільність. Про це вказали 13,7% опитаних експортерів. Водночас найчастіше відмовляються підприємства, які лише імпортують (36,2%). Також висока частка таких респондентів серед підприємств, які поєднують експорт та імпорт. Серед них від оскарження через економічну недоцільність відмовлялися 33,2% опитаних.

⁵⁰ Через недостатню кількість респондентів у підвибірці, аналіз у розрізі секторів виконано без сільського господарства.

ВІДМОВА ВІД ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ МИТНИХ ОРГАНІВ ЧЕРЕЗ ЕКОНОМІЧНУ НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЗА РОЗМІРОМ. Згідно з результатами дослідження, мікро та малий бізнес найчастіше відмовляється від оскарження дій митних органів через економічну недоцільність. Зокрема про це вказали 32,6% мікропідприємств та 30,7% малих. Отримані результати можуть бути результатом того, що мікро- та малий бізнес переважно має гірший досвід митного оскарження, порівняно з великим. Відповідно це може спричиняти більший відсоток відмов оскаржувати дії митних органів через економічну недоцільність.

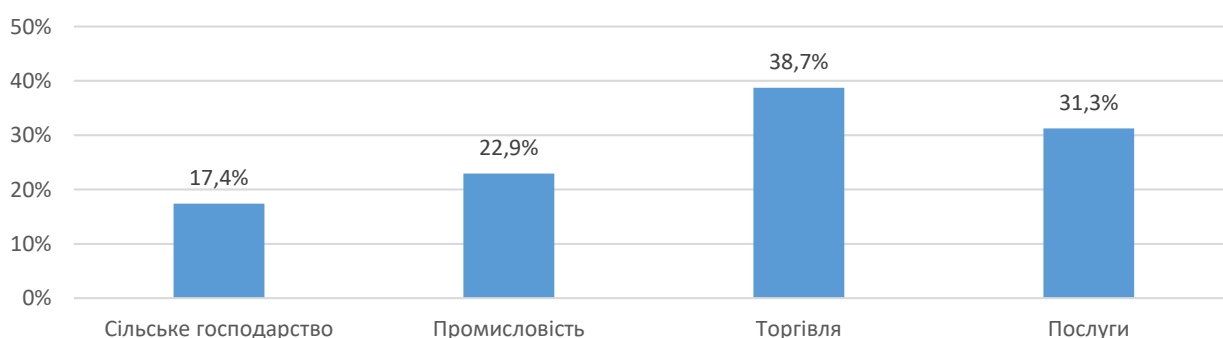
На противагу цьому, найменш часто відмовляється від оскарження середній бізнес – 23,2% опитаних. Приблизно на рівні середнього показника для всіх опитаних знаходяться результати для великих підприємств. Зокрема серед великих учасників ЗЕД відмовлялися від оскарження через економічну недоцільність 27,9% опитаних.

Рис. 124. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за розміром підприємств), % опитаних

ВІДМОВА ВІД ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ МИТНИХ ОРГАНІВ ЧЕРЕЗ ЕКОНОМІЧНУ НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЗА СЕКТОРОМ. Дані опитування свідчать, що торговельні підприємства найчастіше відмовляються від оскарження дій митних органів через економічну недоцільність. Зокрема про це повідомили 38,7% представників сектору торгівлі. Підприємства сфери послуг також повідомляються про відмову від оскарження частіше ніж в середньому всі опитувані – 31,3% опитаних у секторі. Водночас найменш часто відмовляються від оскарження сільськогосподарські та промислові підприємства (17,4% та 22,9% відповідно).

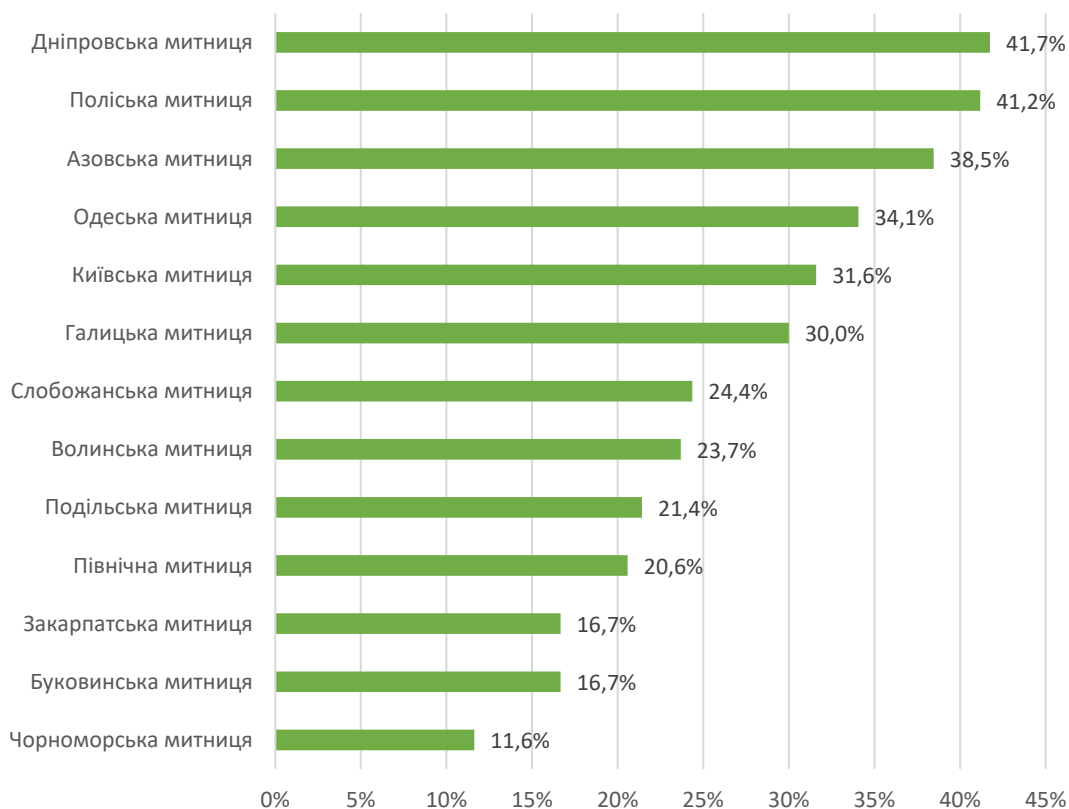
Рис. 125. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за сектором), % опитаних

ВІДМОВА ВІД ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ МИТНИХ ОРГАНІВ ЧЕРЕЗ ЕКОНОМІЧНУ НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЗА РЕГІОНОМ. Згідно з результатами дослідження, відмови від оскарження дій митних органів через економічну недоцільність трапляються в різних регіонах з неоднаковою частотою (див. Додатки. Оскарження дій митних органів). Найчастіше відмовляються від оскарження у Дніпропетровській (41,9% опитаних), Одеській (40,4%), Донецькій (37,5%), Запорізькій (36,6%) областях та місті Києві (35,7%). Всього в семи регіонах частка підприємств, що не оскаржували дії митних органів через економічну недоцільність, становить третину і більше опитаних.

На противагу цьому у Херсонській області відмовляються від митного оскарження лише 4,5% респондентів. Таким чином, Херсонська область є єдиним регіоном, де відповідний показник становить менше 10%. Окрім цього низька частка респондентів, які не оскаржують рішення через економічну недоцільність, у Житомирській (12,5%), Закарпатській (16,1%) та Сумській (18,5%) областях.

Рис. 126. Частка підприємств, які не оскаржували дій митних органів через економічну недоцільність (за митницями), % опитаних⁵¹

ВІДМОВА ВІД ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ МИТНИХ ОРГАНІВ ЧЕРЕЗ ЕКОНОМІЧНУ НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ.

Підприємства, які проходять митне оформлення на Дніпровській та Поліській митницях, найбільш часто відмовляються від оскарження дій митних органів через відсутність економічної доцільності. Про це повідомили відповідно 41,7% та 41,2% респондентів, які належать до відповідних митниць. На протипагу цьому, підприємства з Чорноморської митниці найменш часто відмовляються від подання скарг. Про такі відмови повідомили лише 11,6% опитаних. Також низька частка таких підприємств на Буковинській та Закарпатській митницях (16,7% для обох).

3.4.6 Рекомендації бізнесу щодо вдосконалення адміністративного оскарження

В рамках опитування було проаналізовано, які елементи здійснення адміністративного оскарження дій митних органів потребують вдосконалення. Для цього респондентам було запропоновано вибрати можливо зміни з переліку, або вказати власний варіант. Результати опитування дозволили визначити та проранжувати за ступенем важливості найбільш проблемні елементи оскарження. Однак приблизно кожен десятий респондент не зміг визначитися з відповіддю на запитання (10,8%).

Найбільш часто респонденти вказували на необхідність вдосконалення обґрунтованості рішень, які приймаються митними органами за результатами розгляду скарг. Цей варіант відповіді вибрали 64,4% тих респондентів, які змогли відповісти на запитання. Такий результат відображає високий рівень невдоволення підприємців рівнем обґрунтувань у рішеннях щодо скарг (див. Оцінка відповідей митних органів на скарги). На другому місці рейтингу сфер, які потребують вдосконалення, знаходиться забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарги. Цей варіант відповіді вибрали 61,4% респондентів. Близько половини респондентів хотіли б покращення рівня відкритості розгляду скарг (53,4%) та підвищення ефективності системи розгляду скарг в електронній формі (49,2%). Окрім цього, 42,2% респондентів вказують на забезпечення швидкого та зрозумілого порядку випуску товарів у вільний обіг. Лише 2,0% респондентів

⁵¹ Відповіді підприємств Східної митниці не враховані через недостатню наповнюваність підвибірки.

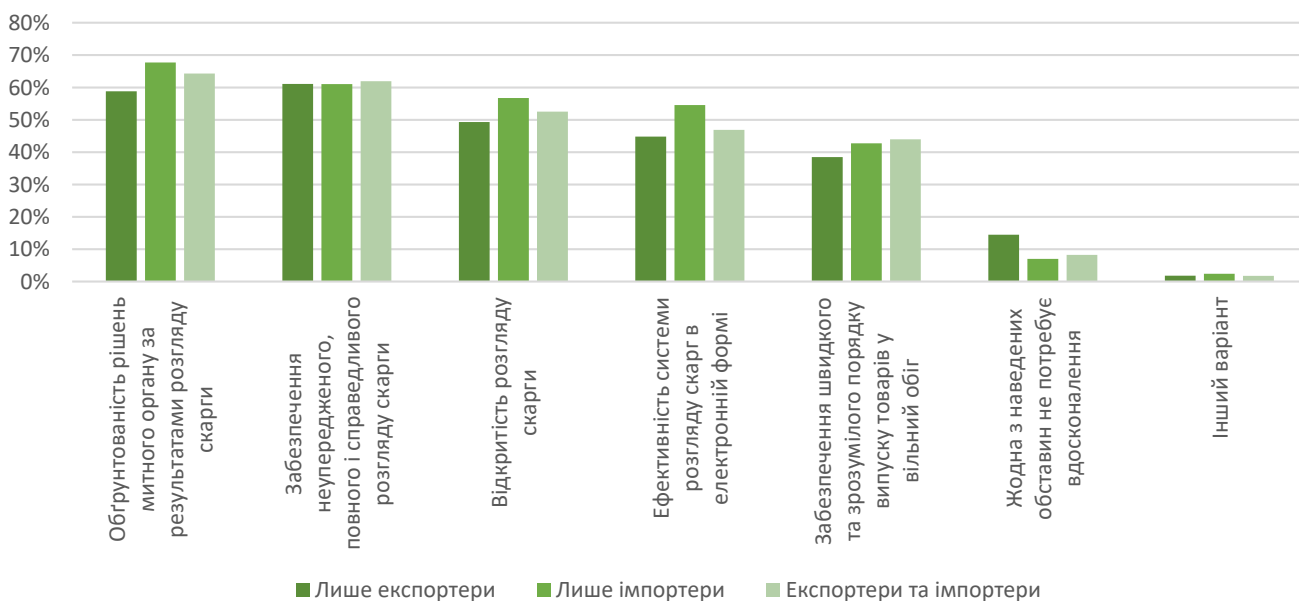
вибрали інший варіант. Насамкінець, 9,2% респондентів, які змогли відповісти на запитання, вважають, що жодна з наведених сфер не потребує покращення.

Рис. 127. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення, % опитаних

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Результати опитування вказують, що імпортери найбільш часто вказують на необхідність покращення обґрунтованості рішень митних органів (67,7% опитаних імпортерів) та відкритості розгляду скарг (56,7%), вдосконалення ефективності системи розгляду скарг в електронній формі (54,6%). Підприємства, які поєднують експорт та імпорт, найчастіше вказують на необхідність забезпечення швидкого та зрозумілого порядку випуску товарів у вільний обіг (44,0%). Водночас майже однаково часта учасники різних видів ЗЕД вказують на необхідність забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду справи. Однак для експортерів неупереджений розгляд є головною сферою для можливого вдосконалення. Окрім цього, експортери вдвічі частіше, ніж представники інших видів ЗЕД, вважають, що жодна з наведених обставин не потребує вдосконалення (14,5% експортерів).

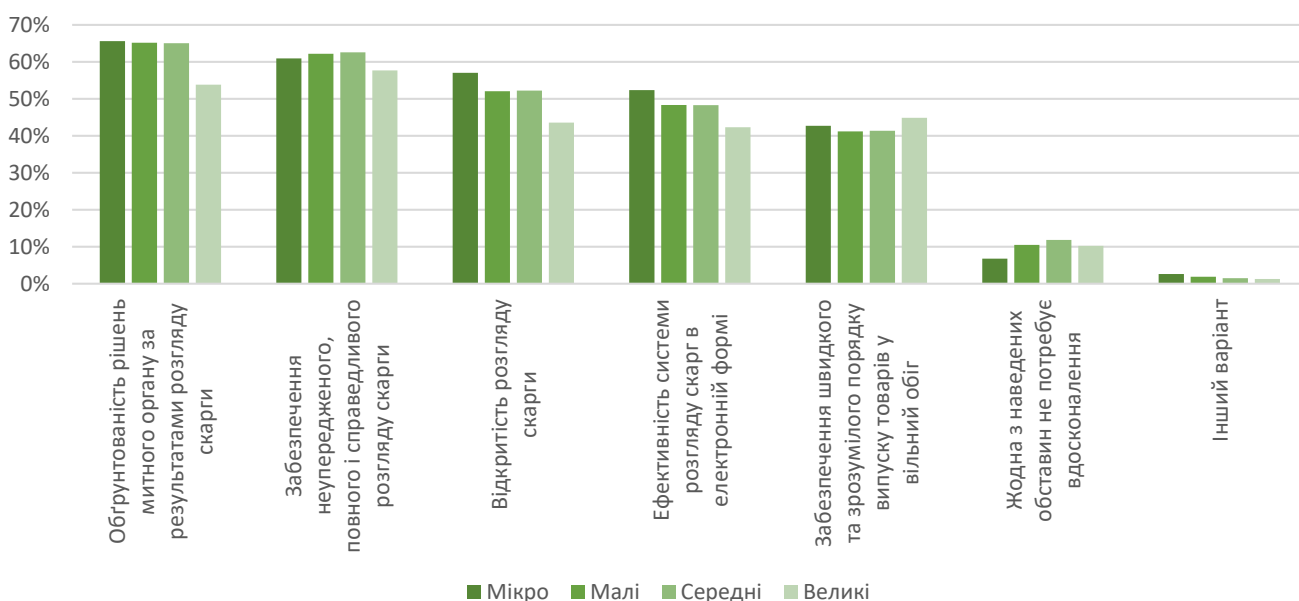
Рис. 128. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за видом ЗЕД), % опитаних

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ ЗА РОЗМІРОМ. Результати дослідження свідчать, що пріоритетність можливих змін у сфері адміністративного оскарження залежить від розміру підприємств. Зокрема, ранжування можливих змін збігається для мікро, малого та середнього бізнесу, однак відрізняється для великого бізнесу. Наприклад, якщо для мікро, малих та середніх підприємств найважливіше покращити обґрунтованість рішень митних органів щодо скарг, то великий бізнес найбільше турбує забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарги. Також для великого бізнесу більш важливо забезпечити швидкий та зрозумілий порядок випуску товарів у вільний обіг.

Необхідно зауважити, що в цілому великий бізнес менш часто вказує на необхідність вдосконалення перелічених сфер. Наприклад, необхідність покращення обґрунтувань згадують 53,8% представників великого бізнесу, але біля 65% учасників ЗЕД меншого розміру. Також великий бізнес менш часто згадує питання неупередженого розгляду скарг, відкритості розгляду скарг, ефективності електронного розгляду. Водночас респонденти з великого бізнесу частіше повідомляють про необхідність забезпечення швидкого та зрозумілого порядку випуску товарів у вільний обіг.

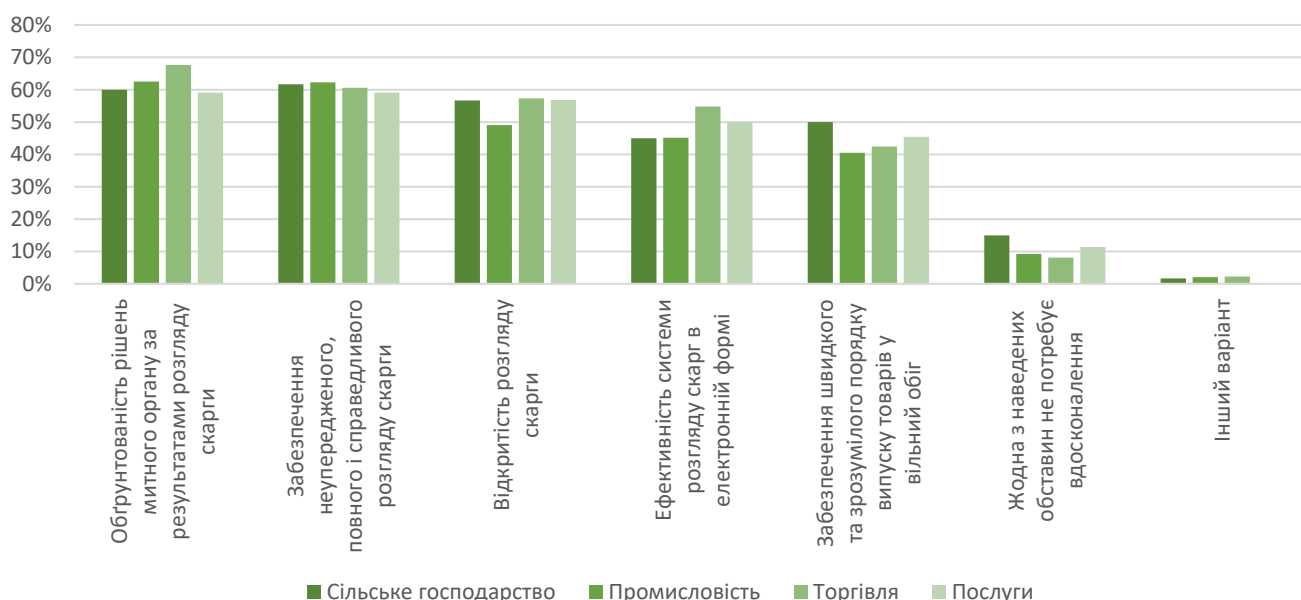
Рис. 129. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за розміром підприємства), % опитаних

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ ЗА СЕКТОРОМ. Відповідно до даних опитування, рівень уваги до різних елементів системи адміністративного оскарження також залежить від сектору, до якого належить підприємства. Для промислових та торговельних підприємств найважливішим є питання обґрунтування рішень митних органів за результатами розгляду скарги (62,5% та 67,7% відповідно). Для представників сільського господарства на першому місці знаходиться забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарг (61,7%). Водночас у сфері послуг обґрунтованість рішень та неупереджений розгляд отримали однакову підтримку респондентів – 59,1%.

Окрім цього, окремі відповіді є більш популярними серед представників певних секторів. Зокрема торговельні підприємства частіше від інших вказували на необхідність змін щодо обґрунтованості рішень (67,7%), відкритості розгляду (57,3%), ефективності електронної системи розгляду (54,8%). Забезпечення неупередженого розгляду найбільше турбує промислові підприємства (62,3%), хоча цей варіант відповіді вибрали майже стільки ж сільськогосподарських підприємств (61,7%). Представники сільського господарства частіше від інших вказують на необхідність забезпечення швидкого та зрозумілого порядку випуску товарів у вільний обіг.

Рис. 130. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за сектором), % опитаних

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ. Згідно з результатами опитування, на більшості митниць підприємці найчастіше вказують, що необхідно покращити обґрунтування щодо рішень митних органів (див. *Додатки. Оскарження дій митних органів*). При цьому найвища частка підприємств, які вибрали цей варіант відповіді, проводять митне оформлення товарів на Дніпровській (73,4%), Подільській (72,2%) та Одеській (69,0%) митницях. На Азовській, Волинській, Закарпатській, Поліській та Чорноморській митницях респонденти частіше вказували на необхідність забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду справ.

Відкритість розгляду справ найбільше хвилює підприємства, які проходять митне оформлення на Галицькій, Дніпровській та Одеській митницях (відповідно 55,3%, 61,7% та 63,1% опитаних). Ефективність електронного розгляду оскарження найчастіше згадували респонденти, які припадають на Одеську (56,0% опитаних), Закарпатську (53,1%) та Буковинську (52,4%) митниці. На Одеській та Подільській митницях найчастіше рекомендують вдосконалити порядок випуску товарів у вільний обіг (51,2% та 50,0% відповідно). Необхідно зауважити, що на окремих митницях спостерігається висока частка респондентів, котрі вважають, що нічого не потрібно змінювати. Зокрема на Азовській митниці так відповіли 18,2% опитаних, Слобожанській – 17,4%, Буковинській – 14,3%.

Основні результати коротко:

У 2020 році лише кожен другий (53,5%) представник підприємств, які займаються ЗЕД, повідомив, що ознайомлений з можливістю та процедурою адміністративного та судового оскарження дій митних органів. Кожен п'ятий респондент (18%) мав досвід оскарження. Підприємства, які водночас експортують та імпортують, найбільш поінформовані про процедуру оскарження та найчастіше мають такий досвід. Великі та середні підприємства краще від малих та мікропідприємств ознайомлені з процедурою та частіше мають відповідний досвід. Приблизно у третині регіонів менше половини суб'єктів ЗЕД ознайомлені з процедурою оскарження дій митниці.

У 2020 році успішність досвіду підприємств щодо оскарження дій митних органів є найвищою серед усіх хвиль опитування, під час яких респондентам пропонувалося відповідне запитання. Оскарження дій митних органів було у різній мірі успішним для більшості підприємств – 87,8% опитаних, які мали такий досвід (на 11,3 в. п. більше ніж у 2018 році). Найбільш позитивний досвід щодо митного оскарження мають підприємства, які виключно експортують. Також більш часто позитивний досвід у середнього та великого бізнесу, що зокрема може бути результатом вищого рівня поінформованості та досвіду.

Лише для половини респондентів (51,2%), які оскаржували дії митних органів, було забезпечено право на заслуховування (усне наведення аргументів митним органам вищого рівня). Незважаючи на в цілому позитивні оцінки успішності митного оскарження, лише незначна частка (36,2%) підприємств вважають відповіді митних органів на скарги обґрунтованими. Водночас, близько половини респондентів вважають, що відповідь була необґрунтованою.

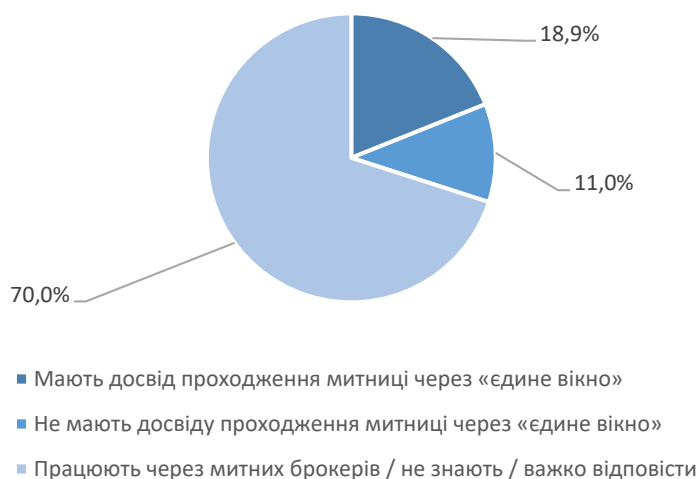
Майже третина респондентів (29,7%) повідомили, що не здійснювали оскарження дій митних органів через економічну недоцільність. Таким чином, частка таких підприємств майже в півтора рази перевищує частку підприємств, які оскаржували дії митних органів. Мікро та малий бізнес найчастіше відмовляється від оскарження дій митних органів через економічну недоцільність. Найбільш часто респонденти (64,4% опитаних) вказували на необхідність вдосконалення обґрунтованості рішень, які приймаються митними органами за результатами розгляду скарг.

3.5 Єдине вікно

3.5.1 Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно»

18,9% підприємств, опитаних у 2020 році, повідомили, що проходили офіційний митний контроль через «єдине вікно» – електронну систему, яка дає можливість здійснювати всі види контролю, а різним службам контролю – обмінюватися інформацією про товари, що переміщуються через кордон. Ця частка досить невисока, оскільки більшість опитаних (70%) становлять ті підприємства, які працюють через митних брокерів або яким було важко відповісти на це запитання, тому вони не вказали, чи був у них такий досвід.

Рис. 131. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно», % респондентів

Якщо не враховувати підприємств, які не дали відповіді на це запитання, то частка тих, котрі мали досвід проходження процедур через «єдине вікно», складає 63,3% опитаних. Це менше, ніж було у 2018 році у четвертій хвилі цього опитування (тоді відповідна частка сягнула 86%), але більше, ніж у 2016 (41,5%) та 2017 (53,5%) роках. Варто зазначити, що станом на 2020 р. митне законодавство в Україні передбачало, що усі суб'єкти ЗЕД за рідкісними виключеннями проходять митні процедури через систему «єдиного вікна». Втім, близько третини респондентів вказали, що не мають досвіду проходження цих процедур через «єдине вікно».

Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за видом ЗЕД. Підприємства, що здійснюють як імпорт, так і експорт, найчастіше повідомляють про те, що мають особистий досвід проходження митних процедур через систему єдиного вікна. Серед них про це повідомила майже третина опитаних (31,3%). Для порівняння, як серед виключно експортерів, так і серед виключно імпортерів ці частки вдвічі менші: 12,2% та 12,4% відповідно.

Рис. 132. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за видом ЗЕД, % респондентів

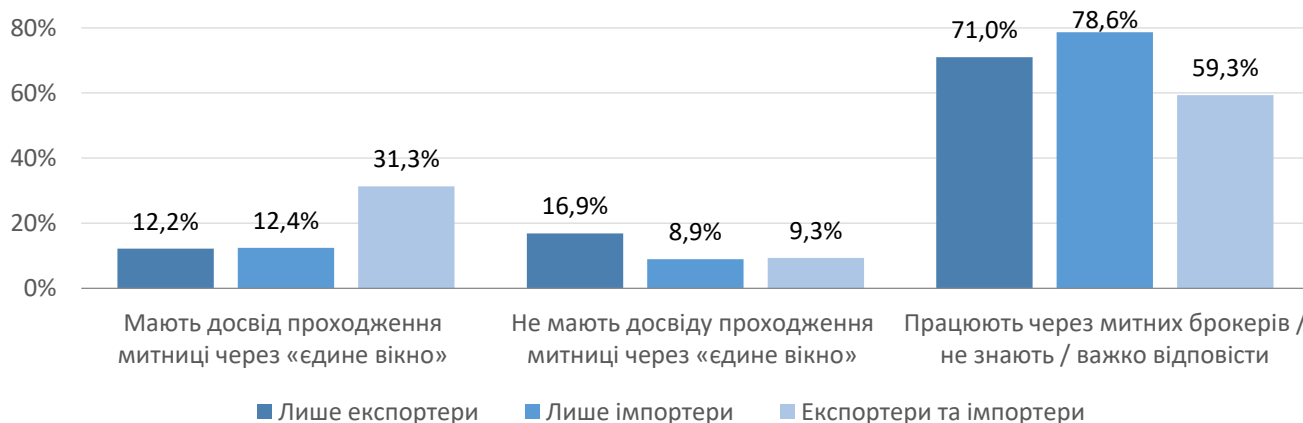
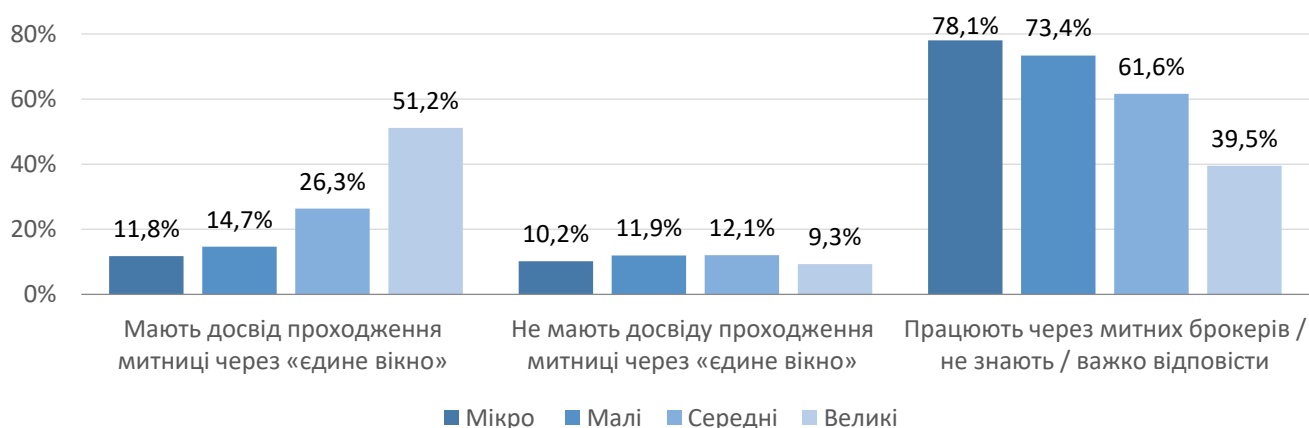

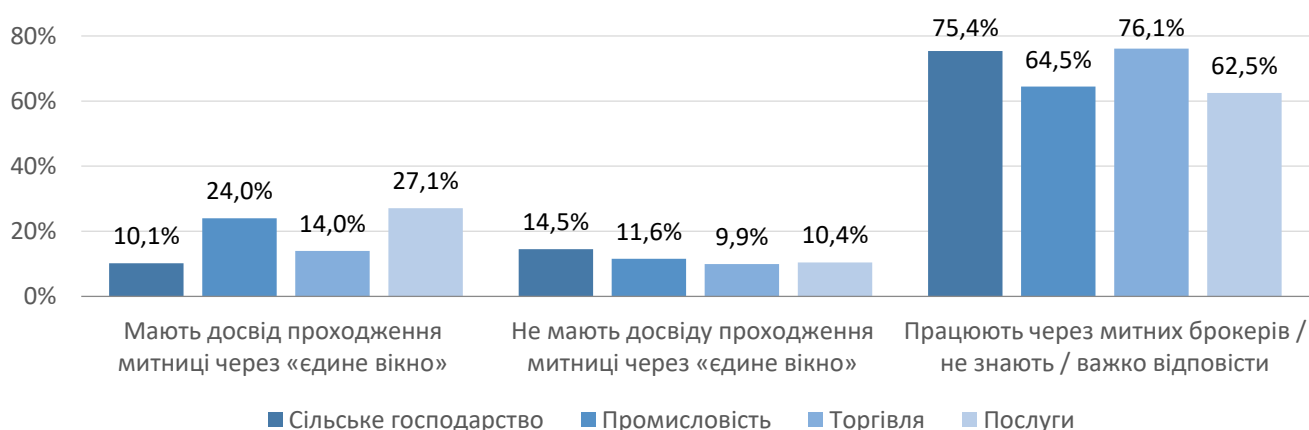
Рис. 133. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за розміром, % респондентів

Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за розміром підприємств. Зі збільшенням розміру підприємств збільшується частка тих, які мали особистий досвід проходження митних процедур через «єдине вікно» і зменшується частка респондентів, які не змогли дати відповіді на це запитання через те, що не були достатньо поінформовані, зокрема через те, що здійснюють митні процедури за посередництвом митних брокерів. Так, якщо менше 12% мікропідприємств вказали, що здійснювали митне оформлення через «єдине вікно», то серед великих підприємств ця частка становить більше половини: 51,2%. І навпаки: частка мікропідприємств, які не змогли сказати, чи вони експортують або імпортують за допомогою «єдиного вікна», становить більше 78% та зменшується до 73,4% для малих підприємств, до 61,6% для підприємств середнього розміру та до лише 39,5% для великого бізнесу.

Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за сектором. У секторах промисловості та послуг спостерігаються дещо вищі частки підприємств, які у 2020 році повідомили про те, що мали досвід проходження митних процедур через «єдине вікно», ніж у галузях сільського господарства та торгівлі. Відповідно, у сільському господарстві та торгівлі опитані частіше, ніж в інших двох галузях не змогли відповісти на це запитання – переважно тому, що здійснюють митні процедури за посередництвом брокерів. Крім цього, серед сільськогосподарських підприємств зафіксована найбільша частка тих, які відповіли, що не мають досвіду проходження митного контролю через «єдине вікно».

Рис. 134. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за сектором, % респондентів

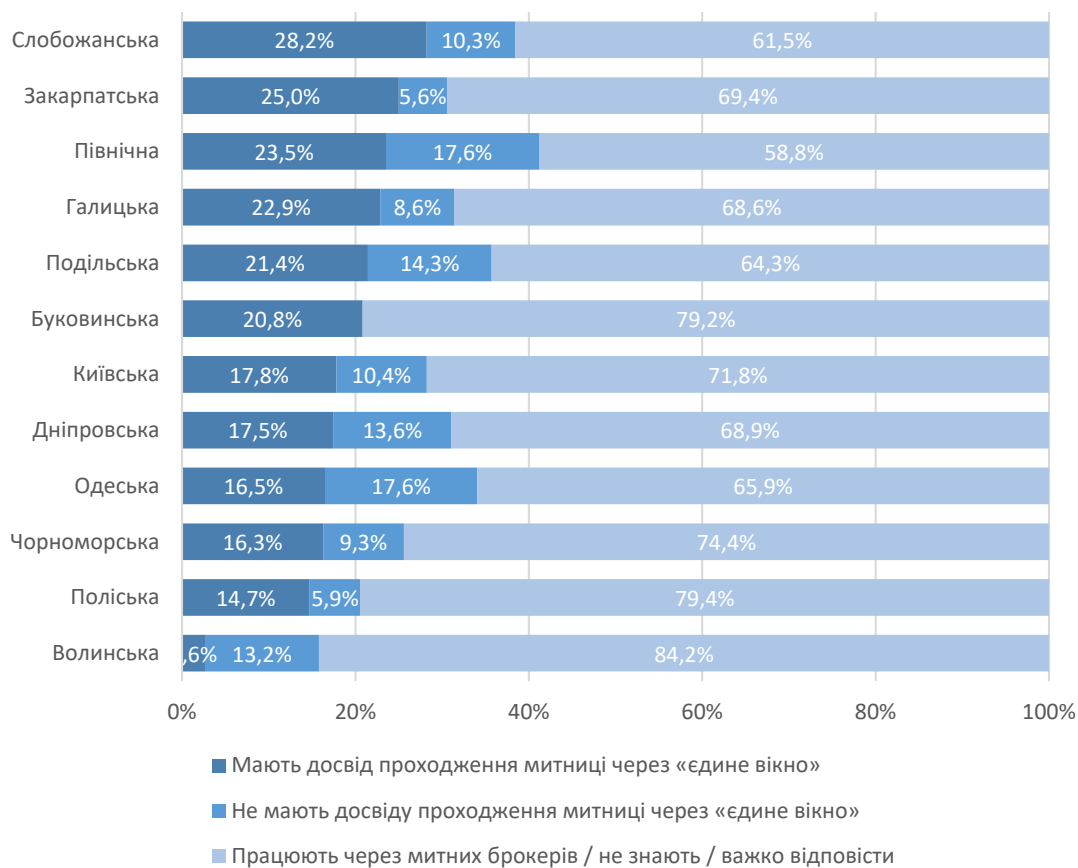
Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за основною митницею для бізнесу⁵². На Слобожанській та Закарпатській митницях були зафіксовані найвищі частки підприємств, які повідомили про те, що проходили митні процедури через «єдине вікно». Відповідна частка підприємств склала 28,2% серед тих, які здійснюють митне оформлення переважно на Слобожанській митниці, та 25% серед тих, що

⁵² Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

користуються здебільшого послугами Закарпатської митниці. На Північній та Галицькій митницях частки підприємств, що проходили митні процедури через «єдине вікно», також порівняно високі: близько 23%.

Найменшою є ця частка на Волинській митниці, де лише 2,6% опитаного бізнесу мали особистий досвід проходження митного контролю через «єдине вікно». Тут же налічується найбільше порівняно з іншими митницями підприємств, які не змогли відповісти на це запитання, в основному через те, що користуються послугами митних брокерів: 84,2%.

Рис. 135. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за основною митницею, % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»

3.5.2 Тривалість митного контролю через «єдине вікно»

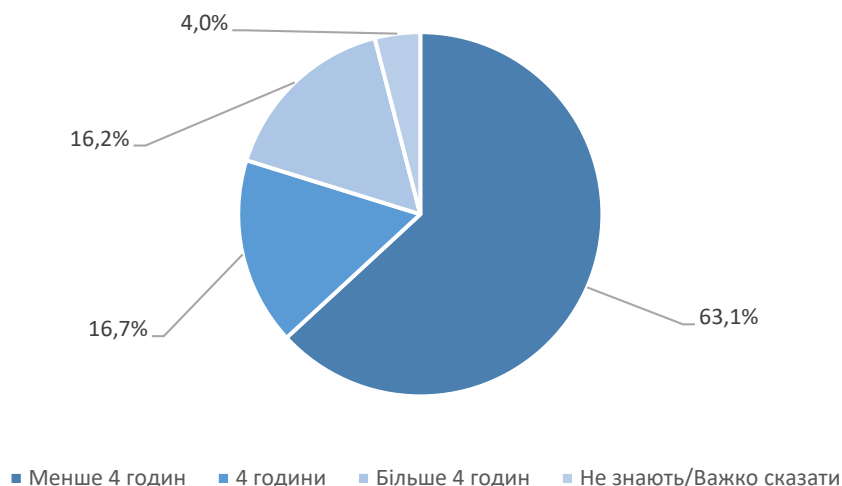
Об'єднання різних видів митного контролю у системі «єдиного вікна» повинно скоротити тривалість проходження митних процедур для бізнесу. Якщо митний контроль перевищує чотири години, повинен застосовуватися принцип «мовчазної згоди», тобто автоматичне прийняття рішення про завершення контролю. А оскільки ця система передбачає електронний обмін документами, у підприємців повинна бути можливість подавати документи через «єдине вікно» лише в електронному вигляді. У цьому опитуванні експортери та імпортери, які мали досвід проходження митного контролю через «єдине вікно» повідомили, скільки, за їхніми спостереженнями триває цей контроль, чи застосовується при ньому принцип «мовчазної згоди» та чи можна подати усі документи через «єдине вікно» в електронному вигляді.

63,1% підприємств, що проходили митний контроль через «єдине вікно», підтвердили, що проходження цього контролю триває менше чотирьох годин. 16,7% вказали, що цей контроль триває близько чотирьох годин і практично така ж частка опитаних – 16,2% – повідомили, що митний контроль через систему «єдиного вікна» перевищує відведені для нього чотири години. Ще 4% респондентів, що мали досвід проходження митного контролю через «єдине вікно», не відповіли на це запитання.

Оцінка тривалості митного контролю через «єдине вікно» підприємствами різних видів ЗЕД, розмірів та секторів. Виключно імпортери частіше від інших підприємств повідомляють, що ця тривалість перевищує 4

години: цю думку висловили 18,9% з них, тоді як для підприємств з експортом ця частка не перевищує 15,8%. Великі підприємства найкраще оцінюють тривалість проходження процедур через «єдине вікно»: 72,7% стверджують, що це займає менше 4 годин і лише 4,5% – що більше 4 годин. Для порівняння, серед підприємств мікро-, малого та середнього розміру частка тих, що повідомили, що проходження митного контролю через «єдине вікно» займає менше 4 годин, складає від 46,5% (малі підприємства) до 66,1% (середні). У сферах торгівлі і послуг час проходження «єдиного вікна» оцінюють найдовше порівняно з іншими галузями: приблизно кожен четвертий респондент сказав, що воно займає більше 4 годин.

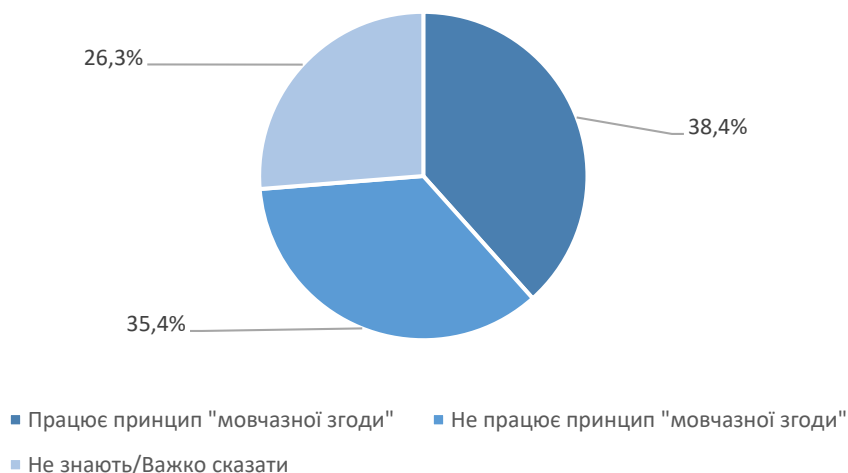
Рис. 136. Оцінка тривалості проходження заходів митного контролю через «єдине вікно», % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»

3.5.3 «Мовчазна згода» на «єдиному вікні»

Респонденти відрізняються у своїх оцінках того, чи застосовується при митному контролі через «єдине вікно» принцип «мовчазної згоди». В той час як 38,4% підприємств, що мали досвід проходження митних процедур через «єдине вікно», сказали, що цей принцип застосовується, майже така ж частка (35,4%) сказали, що його не застосовують. А решта 26,3% респондентів не змогли відповісти на це запитання – серед іншого, ймовірно тому, що не мали досвіду застосування цього принципу під час своїх експортних чи імпорتنних операцій.

Рис. 137. Оцінка того, чи діє на «єдиному вікні» принцип мовчазної згоди, % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»

Оцінка того, чи застосовується при митному контролі через «єдине вікно» принцип «мовчазної згоди», підприємствами різних видів ЗЕД, розмірів та секторів. Виключно експортери найчастіше вважають, що на «єдиному вікні» діє принцип «мовчазної згоди» (51,6%). Натомість виключно імпортери найчастіше не

погоджуються з цим (41,5%). Мікропідприємства рідше від інших підтверджують, що на «єдиному вікні» діє принцип «мовчазної згоди» (21,2%). Для порівняння, серед малих, середніх та великих підприємств частка респондентів, які вважають, що на «єдиному вікні» діє цей принцип, перевищує 40%. Представники сфери торгівлі рідше від інших підтверджують, що цей принцип працює: серед них таку думку висловили 27,4% порівняно з 38,5% і більше опитаних в інших галузях.

3.5.4 Документи в електронному вигляді на «єдиному вікні»

Можливість подати усі документи через «єдине вікно» в електронному вигляді підтвердили не всі підприємства. Тоді як 63,6% підприємств, які самостійно проходили митний контроль через «єдине вікно», сказали, що усі документи подаються через «єдине вікно» в електронному вигляді, 31,3% сказали, що в електронному форматі можна подати не всі документи. 1% опитаних вважає, що жодні документи не подаються в електронному вигляді через єдине вікно, а 4% респондентів не відповіли на це запитання.

Рис. 138. Оцінка того, чи всі документи подаються через «єдине вікно» в електронному вигляді, % респондентів, що проходили митні процедури через «єдине вікно»

Оцінка подання документів в електронному вигляді через «єдине вікно» підприємствами різних видів ЗЕД, розмірів та секторів. Бізнес, що експортує та імпортує, рідше від решти говорить про те, що усі документи подаються в електронному вигляді (59,6%). Для порівняння, серед виключно імпортерів ця частка склала 67,9%, а серед виключно експортерів – 71%. Мікропідприємства підтверджують подання усіх документів в електронному вигляді через «єдине вікно» частіше від підприємств більшого розміру (69,2%). Для решти груп підприємств за розміром ця частка не перевищує 64,4%. У сфері послуг подання документів в електронному вигляді через «єдине вікно» підтверджують рідше порівняно з іншими секторами (46,2%).

Основні результати коротко:

Митне законодавство передбачає, що усі суб'єкти ЗЕД за рідкісними виключеннями проходять митні процедури через систему «єдиного вікна». 18,9% опитаних підприємств повідомили, що проходили митний контроль через «єдине вікно». Більшість респондентів (70%) працюють через митних брокерів або не змогли відповісти на запитання про те, чи у них є досвід проходження митних процедур через «єдине вікно». Без врахування цих респондентів частка підприємств, що користувалися «єдиним вікном», складає 63,3%, що значно менше, ніж передбачено законодавством.

Виключно експортери найчастіше повідомляють, що не мали досвіду проходження митних процедур через «єдине вікно». Що більшим є розмір підприємств, тим більше вони користуються «єдиним вікном»: зменшується частка підприємств, які працюють через митних брокерів. Підприємства на Слобожанській та Закарпатській митницях найчастіше повідомляють про те, що мають досвід

проходження митних процедур через «єдине вікно». На Волинській митниці найрідше повідомляють про такий досвід – тут найбільша частка респондентів, що працюють через митних брокерів або не змогли відповісти (84,2%). На Північній та Одеській митницях бізнес найчастіше повідомляє, що не має такого досвіду.

63,1% підприємств, які проходили митний контроль через «єдине вікно», сказали, що час проходження контролю через «єдине вікно» триває менше 4 годин. 16,7% сказали, що воно триває рівно 4 години, і майже така ж частка – що цей контроль перевищує 4 години.

Виключно імпортери частіше від інших підприємств повідомляють, що ця тривалість перевищує 4 години. Великі підприємства найкраще оцінюють тривалість проходження процедур через «єдине вікно»: 72,7% стверджують, що це займає менше 4 годин і лише 4,5% – що більше 4 годин. У сферах торгівлі і послуг час проходження «єдиного вікна» оцінюють найдовше: приблизно кожен четвертий респондент сказав, що воно займає більше 4 годин.

38,4% підприємств, що проходили митні процедури через «єдине вікно», вказали, що при митному контролі через «єдине вікно» діє принцип «мовчазної згоди». При цьому майже така ж частка опитаних – 35,4% – сказали, що цей принцип не діє.

Виключно експортери найчастіше вважають, що на «єдиному вікні» діє принцип «мовчазної згоди» (51,6%). Натомість виключно імпортери найчастіше не погоджуються з цим (41,5%).

Мікропідприємства рідше від інших підтверджують, що на «єдиному вікні» діє принцип «мовчазної згоди» (21,2%). Представники сфери торгівлі рідше від інших підтверджують, що цей принцип працює.

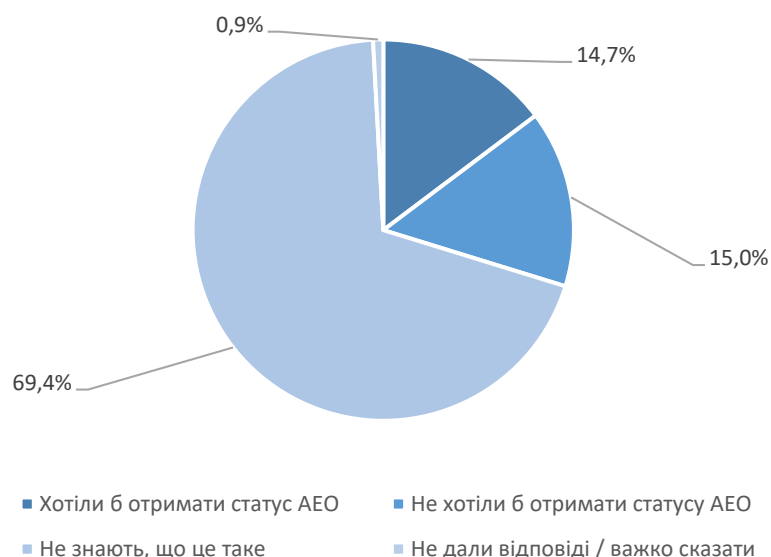
63,6% респондентів, які проходили митний контроль через «єдине вікно», підтвердили, що усі документи подаються через цю систему в електронному вигляді. Водночас, удвічі менша частка (31,3%) респондентів сказала, що не усі документи подаються через «єдине вікно» в електронному вигляді.

Бізнес, що експортує та імпортує, рідше від решти говорить про те, що усі документи подаються в електронному вигляді (59,6%). Подання усіх документів в електронному вигляді частіше від решти підтверджують мікропідприємства (69,2%). У сфері послуг це підтверджують рідше порівняно з іншими секторами (46,2%).

3.6 Статус АЕО

14,7% підприємств, опитаних у 2020 році, повідомили, що хотіли б отримати статус Авторизованого економічного оператора (АЕО), який дав би їм можливість проходити митний контроль за спрощеною та пришвидшеною процедурою. Приблизно така ж частка підприємств – 15% – повідомили, що не бажають отримати цього статусу. Решта опитаних сказали, що не знають, що це таке, (69,4%), або не відповіли на це запитання (0,9%).

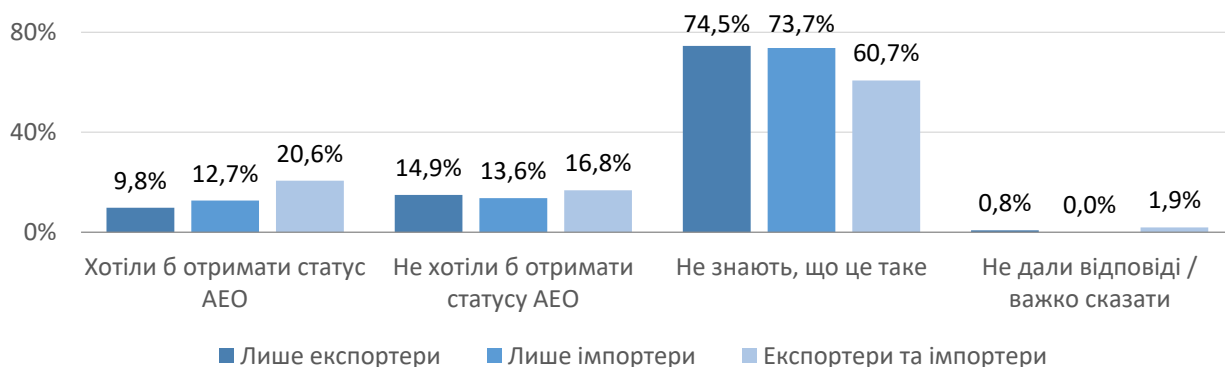
Рис. 139. Бажання отримати статус АЕО, % респондентів

У попередніх хвилях цього опитування у 2016-2018 роках частка підприємств, які висловлювали бажання отримати статус АЕО (у тодішній редакції анкети – Уповноваженого економічного оператора, УЕО), складала від 44% до 46% опитаних. Зменшення цієї частки пов'язане з тим, що у 2020 році серед варіантів відповіді на це запитання вперше зачитувалась така опція, як «Не знаю, що це таке», що дозволило відсіяти респондентів, недостатньо поінформованих про статус АЕО.

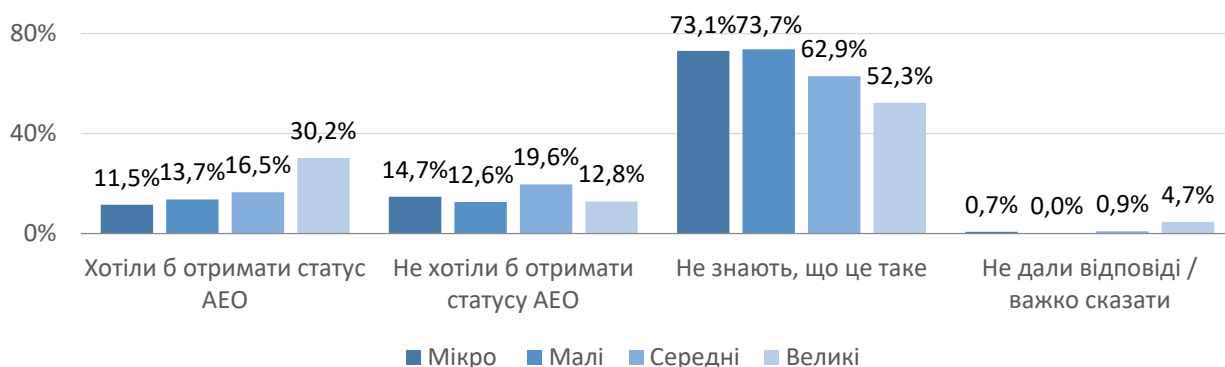
БАЖАННЯ ОТРИМАТИ СТАТУС АЕО ЗА ВИДОМ ЗЕД. Підприємства, які поєднують імпорт з експортом, найчастіше висловлюють бажання отримати статус АЕО. Серед опитаних підприємств цієї групи таке побажання висловили 20,6% порівняно з 12,7% виключно імпортерів та менше 10% виключно експортерів. Крім цього, підприємства з імпортом та експортом краще поінформовані про те, що таке статус авторизованого оператора. Хоча 60,7% їхніх представників не знали, що це таке, серед підприємств, що займаються виключно імпортом або виключно експортом, ця частка перевищує 70%. Детальніше див. *Додатки. Статус АЕО.*

Рис. 140. Бажання отримати статус АЕО за видом ЗЕД, % респондентів

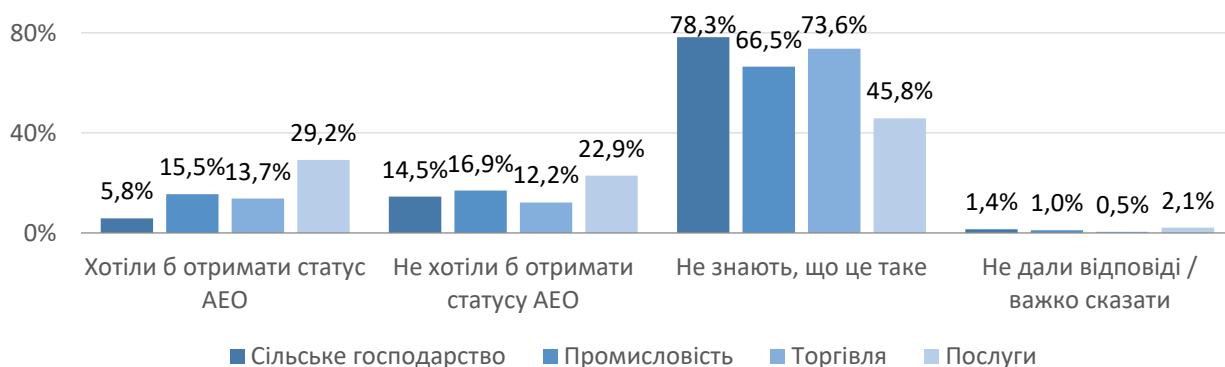
БАЖАННЯ ОТРИМАТИ СТАТУС АЕО ЗА РОЗМІРОМ ПІДПРИЄМСТВ. Великі підприємства удвічі частіше висловлюють бажання отримати статус АЕО, ніж малі та середні підприємства, та утричі частіше, ніж мікропідприємства. Так, серед великих підприємств відповідна частка опитаних перевищує 30%, тоді як серед підприємств середнього розміру вона склала 16,5%, серед малих підприємств – 13,%, а серед мікропідприємств – лише 11,5%. Також зі збільшенням розмірів опитаних підприємств покращується їхня поінформованість щодо цього статусу. Приблизно три з кожних чотирьох респондентів, що представляють мікро- та малий бізнес, не знають, що таке АЕО, тоді як для респондентів з числа середнього бізнесу цей показник зменшується до 62,9%, а для представників великого бізнесу – до 52,3%. Детальніше див. *Додатки. Статус АЕО.*

Рис. 141. Бажання отримати статус АЕО за розміром, % респондентів

БАЖАННЯ ОТРИМАТИ СТАТУС АЕО ЗА СЕКТОРОМ. Представники сфери послуг більшою мірою хотіли б стати АЕО, ніж представники решти галузей. Відсоток респондентів у сфері послуг, які висловили таке бажання, склав 29,2%, тоді як з-поміж представників інших галузей таких налічується не більше 16%. До того ж, представники сфери послуг краще обізнані з тим, що означає цей статус: менше половини з них повідомили, що не знають, що це таке, порівняно з 66% і більше респондентів в інших секторах. Детальніше див. *Додатки. Статус АЕО.*

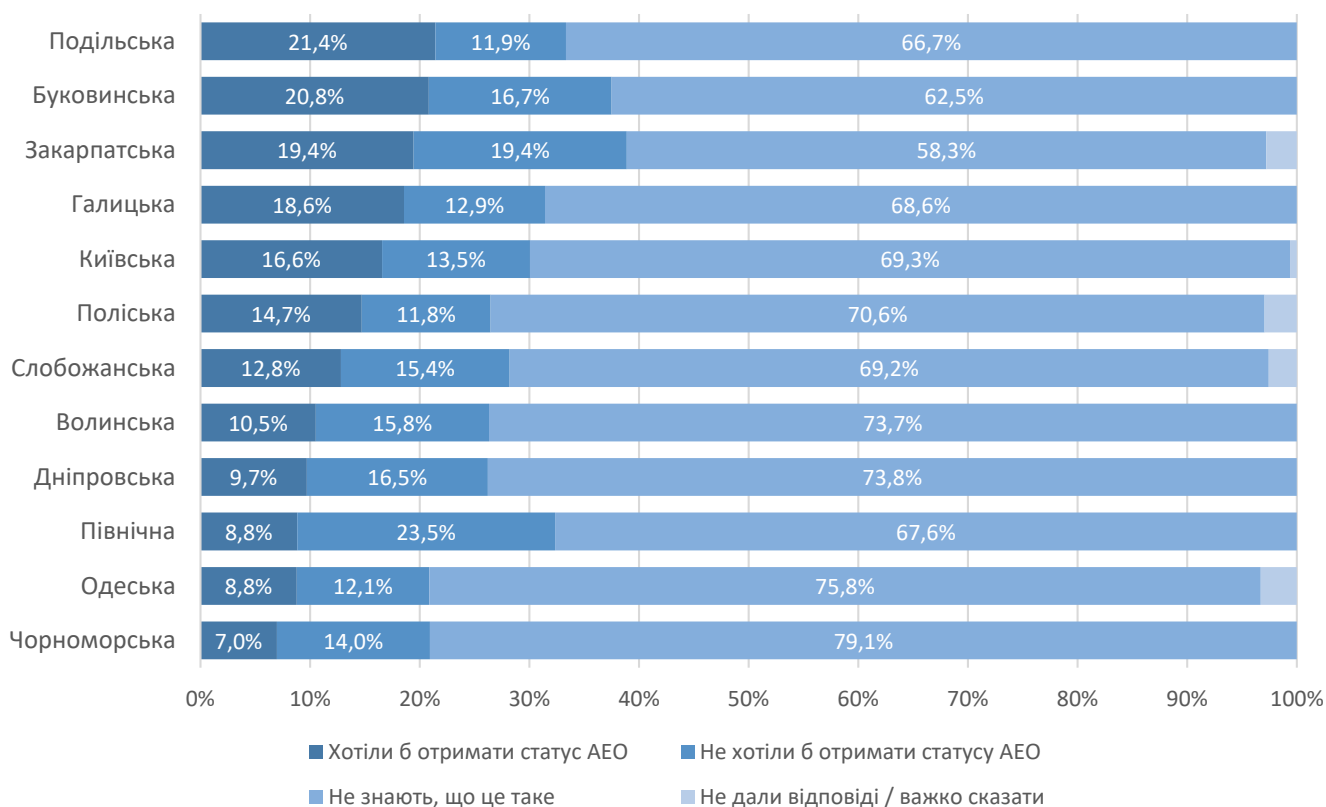
Рис. 142. Бажання отримати статус АЕО за сектором, % респондентів

БАЖАННЯ ОТРИМАТИ СТАТУС АЕО ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ⁵³. Найбільші частки підприємств, які виявляють бажання стати АЕО, були зафіксовані серед експортерів та імпортерів, які здійснюють митне оформлення на Подільській (21,4%), Буковинській (20,0%), Закарпатській (19,4%) та Галицькій (18,6%) митницях. Натомість на Чорноморській, Одеській, Волинській та Дніпровській митницях бізнес найгірше поінформований про цей статус: від 73,3% до 79,1% респондентів серед представників підприємств, які користуються послугами цих митниць, повідомили, що не знають, що таке авторизований економічний оператор. Детальніше див. *Додатки. Статус АЕО.*

⁵³ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

Рис. 143. Бажання отримати статус АЕО(за основною митницею, % респондентів

Основні результати коротко:

Майже 70% опитаних не знають, що таке статус Авторизованого економічного оператора (АЕО). 14,7% повідомили, що хотіли б отримати статус АЕО. 15% повідомили, що не бажають отримати цього статусу. Це вказує на можливі прогалини в комунікації щодо цієї можливості. Це також може бути наслідком затримок у впровадженні інституту АЕО, що зменшило зацікавленість.

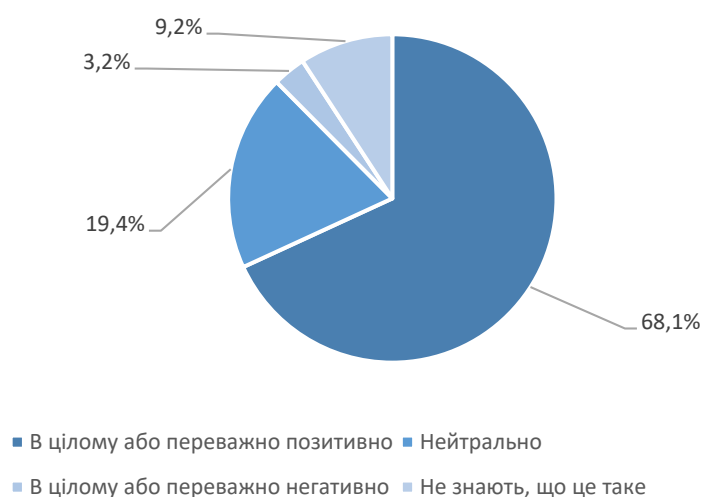
Підприємства, що експортують та імпортують, найбільше зацікавлені в отриманні статусу АЕО. Великі підприємства приблизно удвічі частіше від малих та середніх та втричі частіше від мікро-підприємств хотіли б отримати статус АЕО. З-поміж підприємств різних секторів у цьому статусі найбільше зацікавлені у сфері послуг. Найчастіше бажання отримати статус АЕО висловлюють підприємства на Подільській та Буковинській митницях. Найрідше – на Чорноморській митниці. На цій же митниці опитані найчастіше не знають про цей статус (79,1%). Найбільша частка респондентів, які не хотіли б отримати статусу АЕО, – на Північній митниці.

3.7 Спільний митний контроль

Спільний митний контроль на митницях України та країн-сусідок потенційно може пришвидшити митне оформлення товарів та зробити процедури митного контролю більш прозорими і ефективними. Як і в попередніх хвилях цього опитування у 2016, 2017 та 2018 роках, у 2020 році ІЕД вивчив думку представників підприємств-учасників ЗЕД щодо цього кроку. І подібно до попередніх хвиль опитування, більшість підприємств підтримує цей крок.

Так, 68,1% підприємств, опитаних у 2020 році, в цілому позитивно або більш позитивно, ніж негативно, оцінили ідею впровадження спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок, тоді як лише 3,2% підприємств поставились до цього негативно. 19,4% респондентів нейтрально оцінили цю ідею, а ще 9,2% повідомили, що не знають, що означає ця ідея.

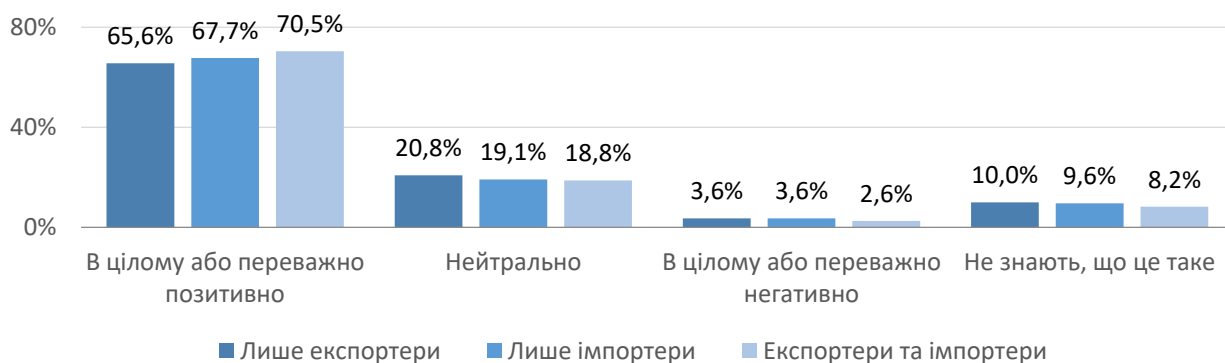
Рис. 144. Оцінка ідеї спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок, % респондентів

Оцінки впровадження спільного митного контролю подібні до тих, які давали учасники попередніх хвиль цього опитування. Так, у 2016 році таку ідею підтримували 76% опитаних підприємств, у 2017 році – 79%, і у 2018 році – знову 76%. Деяке зниження показника підтримки спільного митного контролю разом з сусідніми країнами у 2020 році пов'язане з тим, що цього року серед відповідей на це запитання вперше зачитувалась така альтернатива, як «Не знаю, що це таке». Це дало можливість отримати оцінки лише тих респондентів, які достатньо впевнені у власній поінформованості щодо цієї ідеї для того, щоб зробити такі судження.

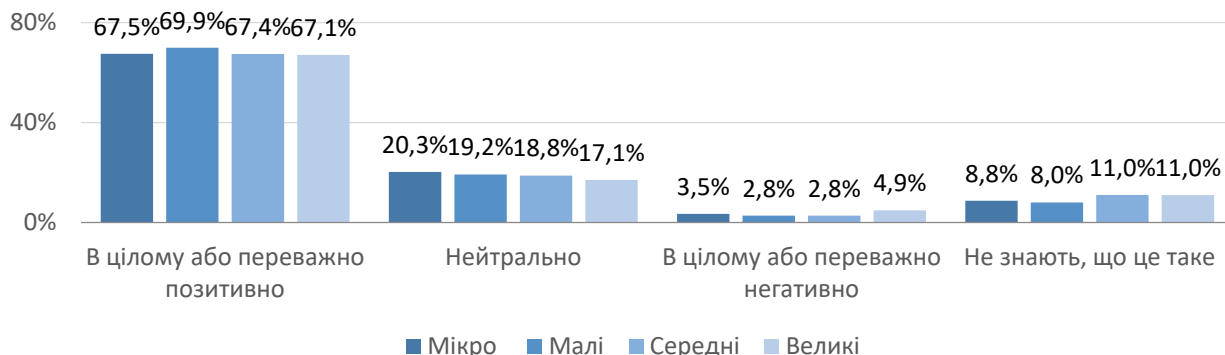
Оцінка ідеї спільного митного контролю за видом ЗЕД. Підприємства, які здійснюють імпорт та експорт, дещо краще оцінили ідею впровадження спільного митного контролю з країнами-сусідок України, ніж ті, які лише імпортують або експортують. Зокрема, серед перших частка позитивних оцінок такої ідеї сягає 70,5%, в той час як для інших підприємств за видом ЗЕД не перевищує 68%. Детальніше див. *Додатки. Спільний митний контроль.*

Рис. 145. Оцінка ідеї спільного митного контролю за видом ЗЕД, % респондентів

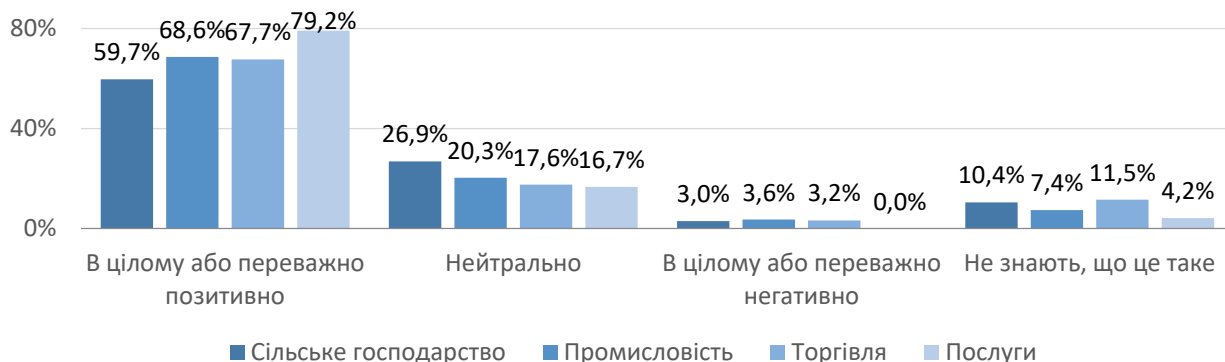
Оцінка ідеї спільного митного контролю за розміром підприємств. Між підприємствами різних розмірів не спостерігається суттєвих відмінностей в оцінках ідеї щодо спільного митного контролю. Її підтримують від 67,1% до майже 70% підприємств у різних категоріях за розміром, тоді як частка негативних оцінок знаходиться у вузьких межах від 2,8% для малих та середніх підприємств до 4,5% для великих. Детальніше див. *Додатки. Спільний митний контроль.*

Рис. 146. Оцінка ідеї спільного митного контролю за розміром, % респондентів

Оцінка ідеї спільного митного контролю за сектором. Найбільшу підтримку ідея впровадження спільного митного контролю Україною та сусідніми країнами знайшла серед представників сфери послуг, де її позитивно оцінили більше 79% респондентів. Найменшою мірою її підтримали сільськогосподарські підприємства: відповідна частка склала 59,7%. До того ж, представники підприємств у галузях сільського господарства та торгівлі відзначаються найменшою поінформованістю про ініціативу зі спільного митного контролю: приблизно кожен десятий респондент з цих галузей вказав, що не знає, що означає така ідея. Детальніше див. *Додатки. Спільний митний контроль.*

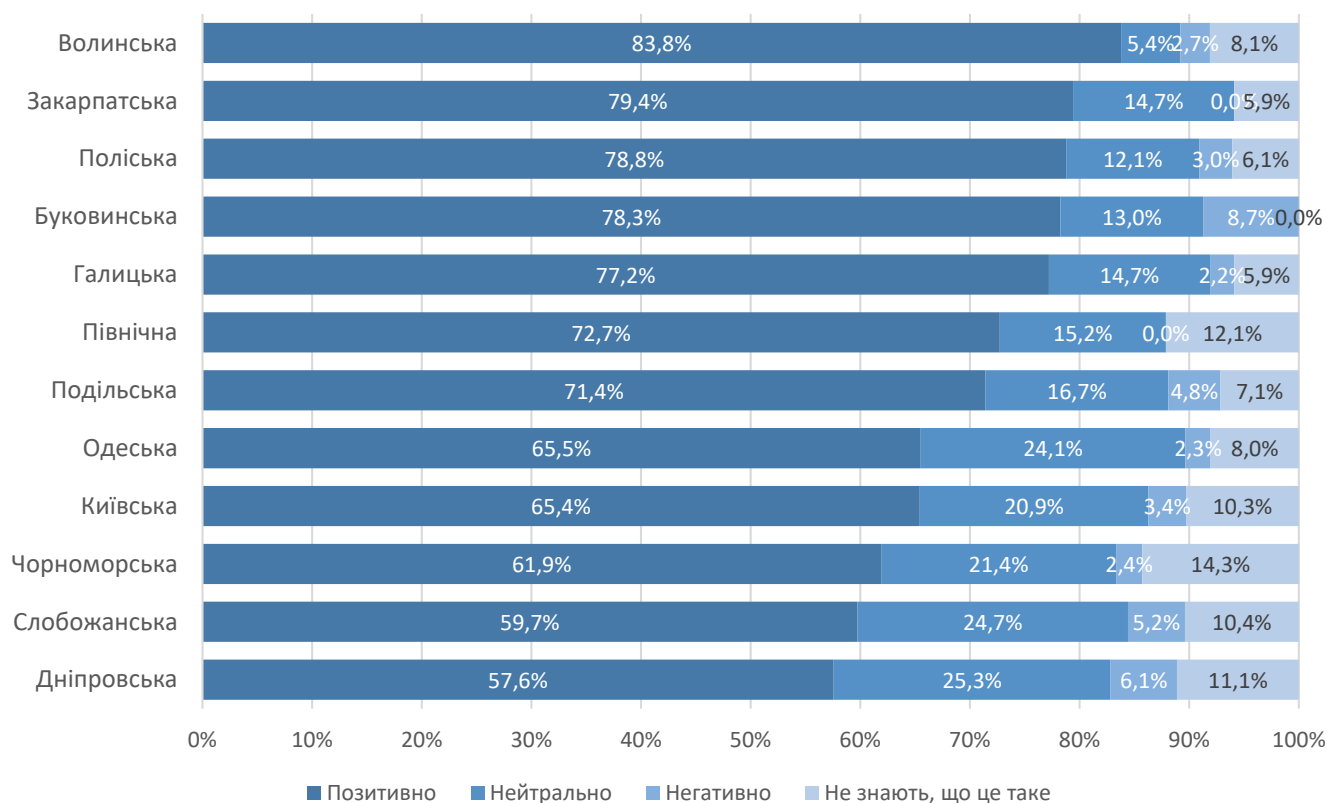
Рис. 147. Оцінка ідеї спільного митного контролю за сектором, % респондентів

Оцінка ідеї спільного митного контролю за основною митницею для бізнесу⁵⁴. Підприємства, що здійснюють митне оформлення на Волинській митниці, висловлюють найбільшу підтримку ідеї спільного митного контролю на митницях України та сусідніх країн. 83,8% представників цих підприємств сприймають цю ідею позитивно. Високі частки опитаних, які підтримують таку ініціативу, були зафіксовані також на Закарпатській, Поліській, Буковинській та Галицькій митницях (понад 70% підприємств, які здійснюють митне оформлення на кожній з цих митниць). Водночас, на Буковинській митниці зафіксована найвища частка опитаних, які негативно оцінили цю ідею (8,7%), а частки респондентів, які найчастіше відповідали, що не знають, що означає така ідея, найвищі серед представників підприємств, які користуються послугами Чорноморської (14,3%) та Північної (12,1%) митниць. Детальніше див. *Додатки. Спільний митний контроль.*

⁵⁴ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

Рис. 148. Оцінка ідеї спільного митного контролю за основною митницею, % респондентів

Основні результати коротко:

68,1% підприємств позитивно оцінили ідею впровадження спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок. Ймовірно, завдяки цьому підприємства сподіваються отримати швидший/кращий сервіс на митниці або покращити його прозорість. Лише 3,2% підприємств оцінили цю ідею негативно.

Між підприємствами різних видів ЗЕД та розмірів немає істотних відмінностей у сприйнятті ідеї спільного митного контролю. Найчастіше позитивні оцінки ідеї спільного митного контролю висловлюють у сфері послуг (79,2%). Найбільшу підтримку спільному митному контролю висловлюють підприємства на Волинській митниці, найменшу – на Дніпровській. Найбільше негативних оцінок цієї ініціативи – на Буковинській митниці.

3.8 Електронний документообіг

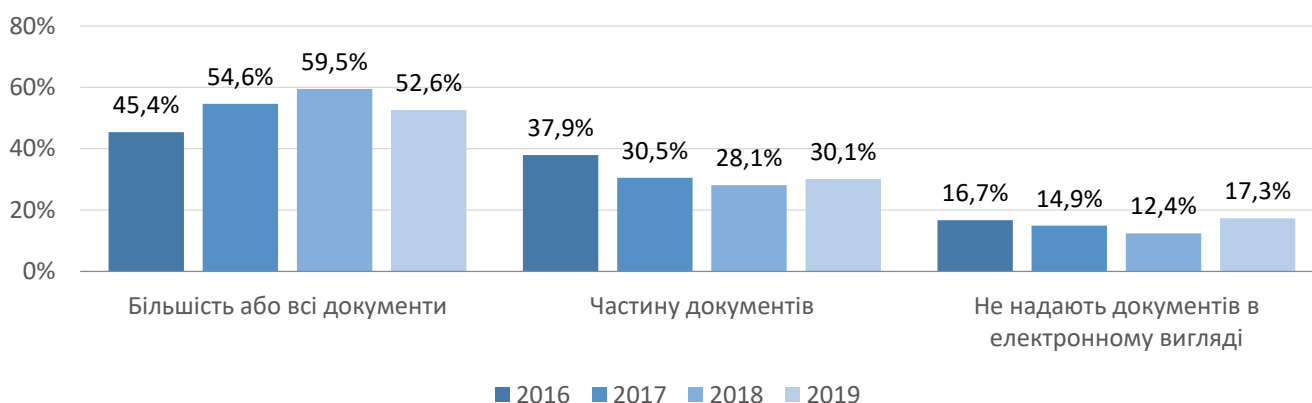
3.8.1 Розповсюдженість електронного документообігу

Користування системою «єдиного вікна» при здійсненні експорту або імпорту передбачає можливість подання документів, необхідних для здійснення митного оформлення, в електронному вигляді. 35,8% опитаних підприємств підтвердили, що користуються «єдиним вікном» для здійснення операцій з експорту або імпорту.

При цьому 52,6% підприємств повідомили, що подають більшість або всі документи в електронному вигляді державним органам при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Це дещо менше, ніж у попередній хвилі цього опитування, яка відбулася у 2018 році. Тоді 59,5% підприємств вказали, що подають більшість або усі документи в електронному вигляді. Це була найбільша частка за весь період опитувань, оскільки у 2017 році такі підприємства склали 54,6%, а у 2016 – лише 45,4%.

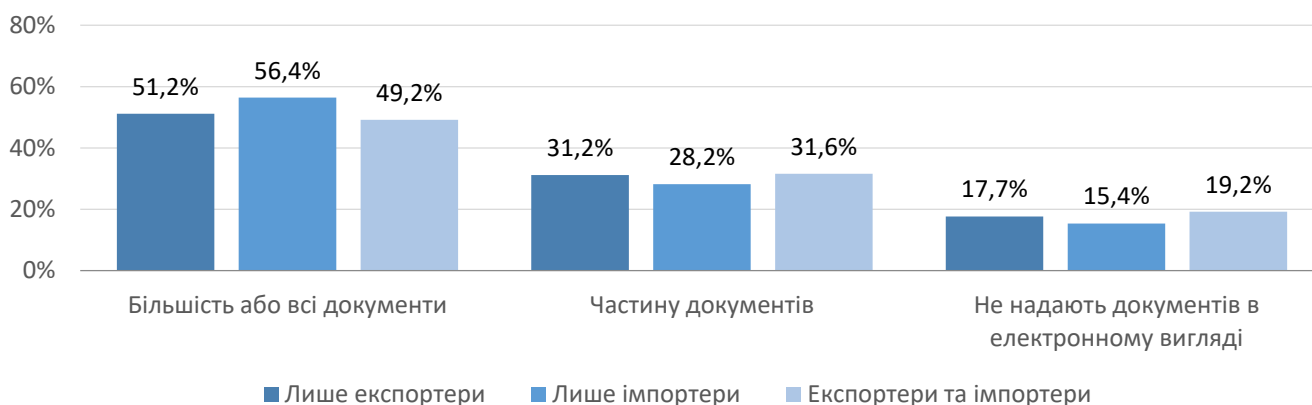
30,1% підприємств повідомили у 2020 році, що подають частину документів в електронному вигляді. Ця частка залишається на приблизно однаковому рівні протягом трьох останніх хвиль цього опитування: у 2018 році вона становила 28,1%, у 2017 – 30,5%, а у 2016 – 37,9%. Частка ж підприємств, які вказали, що не подають жодних документів державним органам при здійсненні імпорту або експорту, склала 17,3% у 2020 році, що відповідає рівню 2016-го року, коли таких підприємств також було практично 17%. Варто зазначити, що у 2017 та 2018 роках ця частка поступово скорочувалася. Так, у 2017 році 14,9% опитаних підприємств-учасників ЗЕД повідомили, що не подають документів в електронному вигляді, а у 2018 році – лише 12,4%.

Рис. 149. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД, % респондентів

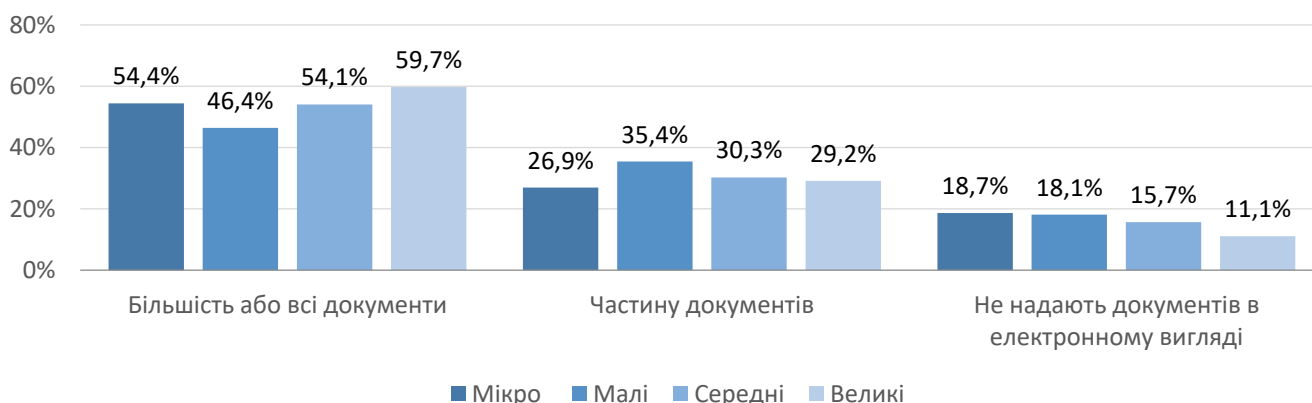
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Бізнес, який займається різними видами ЗЕД, не відрізняється суттєво за тим, наскільки часто він обмінюється електронними документами з державними органами при здійсненні ЗЕД. Від 80,8% до майже 85% підприємств у кожній категорії за видом ЗЕД (виключно експортери, виключно імпортери та ті, що поєднують експорт з експортом) повідомили, що подають принаймні деякі документи державним органам в електронному вигляді. Однак, при цьому ті підприємства, які займаються лише імпортом, частіше від інших говорять про те, що подають в електронному вигляді всі або більшість документів, потрібних для здійснення ЗЕД (56,4% порівняно з 51,2% серед виключно експортерів та 49,2% серед підприємств, які експортують та імпортують).

Рис. 150. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за видом ЗЕД, % респондентів

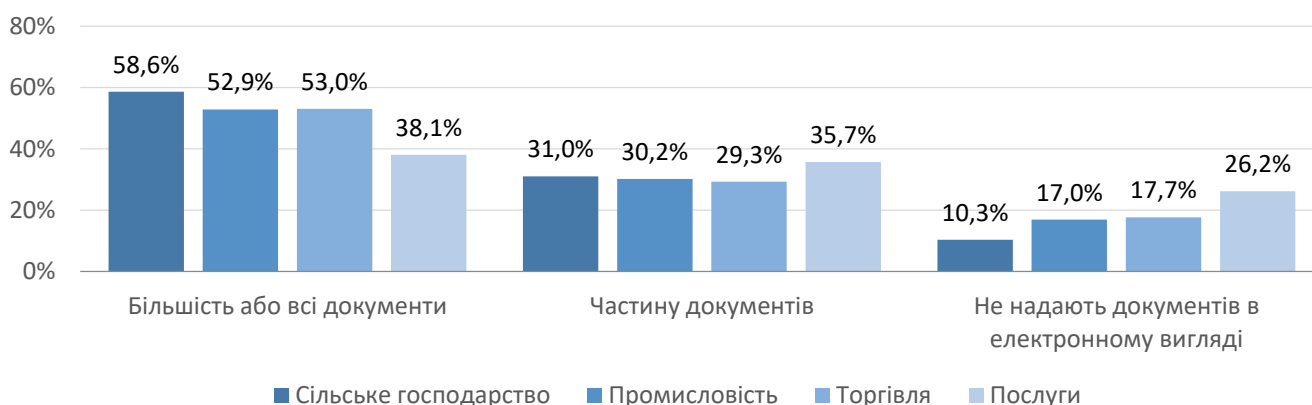
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА РОЗМІРОМ ПІДПРИЄМСТВ. Зі збільшенням розміру підприємств їхнє використання електронного документообігу дещо підвищується. Так, якщо 81,3% мікропідприємств та 81,9% малих повідомили, що принаймні частину документів подають в електронному вигляді, то для підприємств середнього розміру ця частка зростає до 84,3%, а для великих підприємств – до 88,9%.

Рис. 151. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за розміром, % респондентів

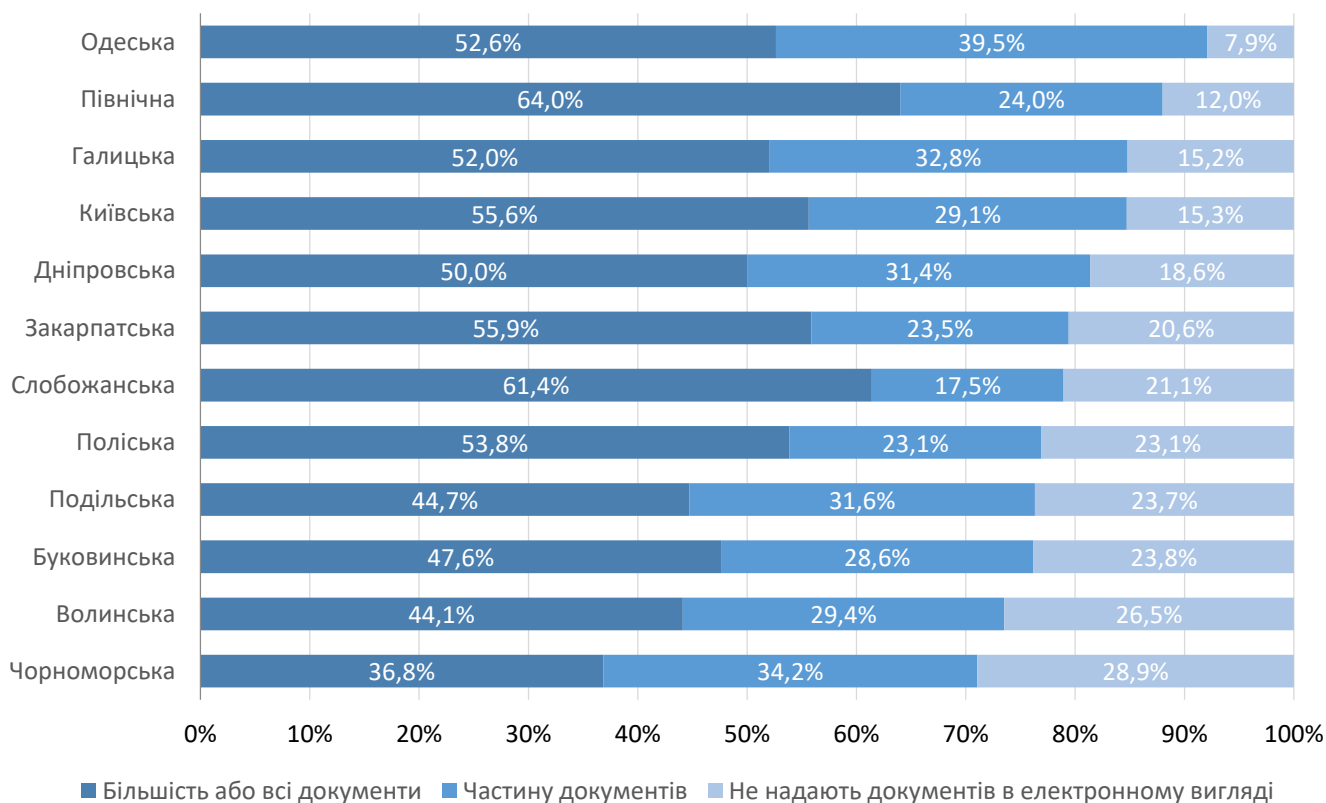
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА СЕКТОРОМ. У секторі сільського господарства підприємства найінтенсивніше користуються електронним документообігом. Приблизно дев'ять з кожних десяти опитаних підприємств цього сектору вказали, що подають усі, більшість або частину документів державним органам в електронному вигляді. Натомість у секторі послуг електронний документообіг найменш поширений. Приблизно одне з кожних чотирьох підприємств сфери послуг (26,2%) вказало, що взагалі не надає документів в електронному вигляді при здійсненні ЗЕД.

Рис. 152. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за сектором, % респондентів

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ⁵⁵. Опитані підприємства, що здійснюють митне оформлення на Одеській та Північній митницях, найчастіше подають хоча б частину документів в електронному вигляді при здійсненні ЗЕД.

Рис. 153. Надання документів в електронному вигляді у ЗЕД за основною митницею (митниці розташовані у порядку збільшення частки опитаних, які не подають документи державними органам в електронному вигляді), % респондентів

Близько 90% підприємств на кожній з цих митниць вказали, що подають принаймні частину документів державним органам в електронному вигляді. Більше 80% опитаних підприємств подають частину або більшість документів в електронній формі на Північній, Галицькій, Київській та Дніпровській митницях. З іншого боку, серед підприємств-учасників ЗЕД, які здійснюють митне оформлення на Чорноморській та Волинській митницях, ці частки порівняно найменші: Більше 25% не подають документів в електронному вигляді на цих митницях.

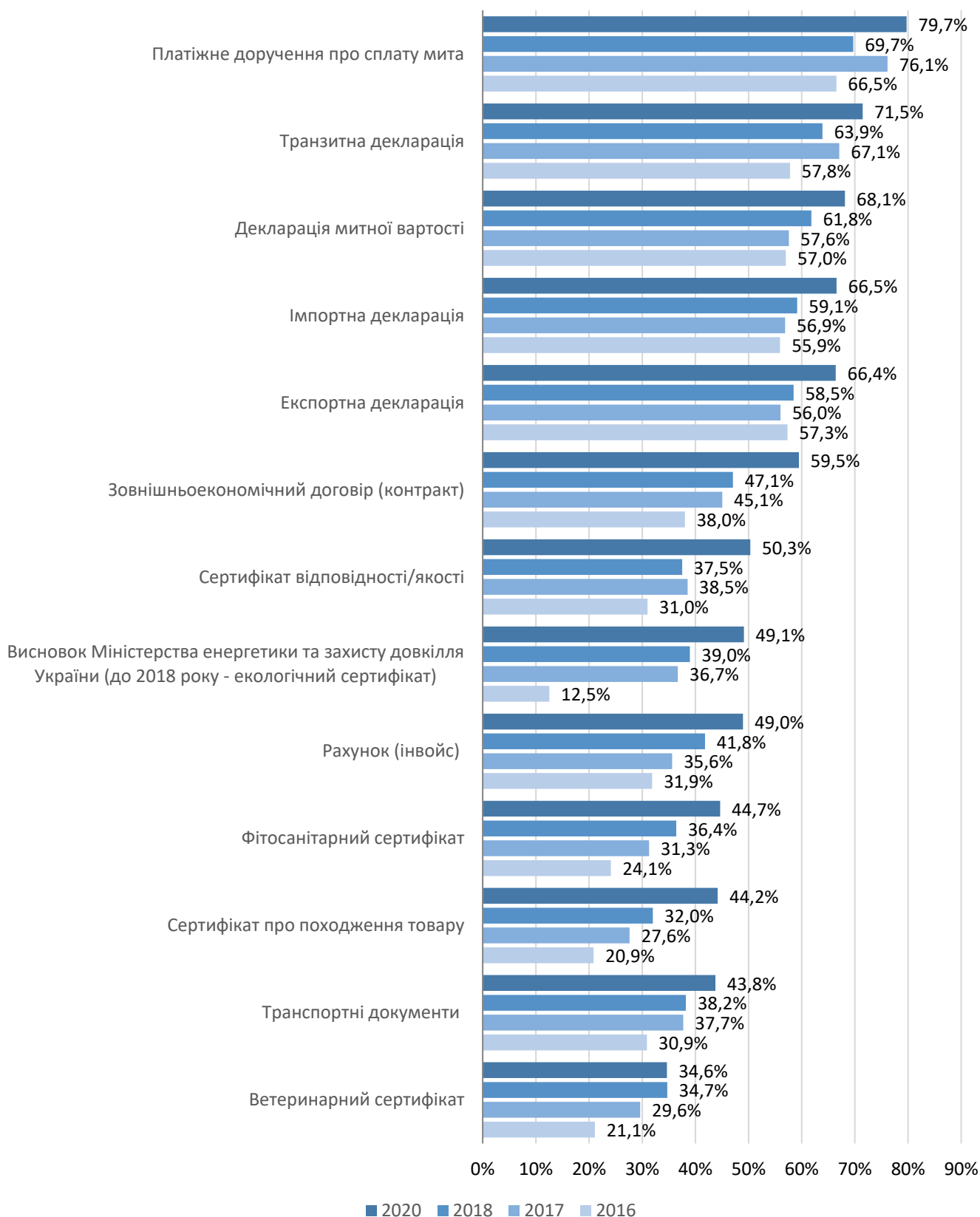
3.8.2 Типи документів

Результати опитування 2020 року показують, що за попередні два роки почастишали випадки подання усіх документів, необхідних для здійснення ЗЕД, у виключно електронному вигляді. При цьому поширеність подання кожного документу співставна із попередніми хвилями опитування, тобто якщо у 2016-2018 роках певний документ лише в електронному вигляді подавала більша частка опитаних підприємств, то і у 2020 році ця частка також була високою, і навпаки.

Так, як і з 2016 до 2018 року найпоширенішим документом, який опитаний бізнес подає лише в електронній формі, є платіжне доручення про сплату мита. До того ж, частка підприємств, які подають його лише в електронному вигляді, збільшилась із 69,7% у 2018 році до 79,7% у 2020-му. Попередній найвищий рівень подання цього документу в електронній формі був зафіксований у 2017 році, коли про це повідомили більше 76% опитаних підприємств.

⁵⁵ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

Рис. 154. Рейтинг документів за часткою виключно електронного формату, % респондентів, що подавали ці документи

Деяко більше підприємств перейшли на виключно електронний формат подання транзитної декларації та декларації митної вартості. Якщо у попередніх хвилях опитування найбільша частка підприємств, які користувалися лише електронним форматом подання транзитної декларації, була 67,1% у 2017 році, то у 2020 році вона збільшилася до 71,5%. Частка ж підприємств, які декларують митну вартість лиш в

електронному вигляді, збільшилася до 68,1% у 2020 році. У попередній хвилі опитування у 2018 році таких підприємств було менше (61,8%), а у 2016 та 2017 роках відповідна частка не перевищувала 58%.

Імпортні та експортні декларації також почали подавати частіше в електронному вигляді. Якщо до 2018 року включно менше, ніж 60% підприємств, які подавали ці документи, повідомляли, що подають ці документи лише в електронному вигляді, то у 2020 році відповідні частки опитаних перевищили 66% як для експортних, так і для імпорتنих декларацій. Частота подання загальноекономічних договорів (контрактів) та сертифікатів відповідності (якості) значно зросла за останні п'ять років. Якщо у 2016 році лише 31% опитаних підприємств подавали сертифікати відповідності виключно в електронному вигляді, то у 2020 році таких підприємств було вже 50,3%. А частка бізнесу, який подає зовнішньоекономічні договори лише в електронному вигляді, збільшилася від 38% у 2016 році до 59,5% у 2020-му.

49,1% респондентів повідомили у 2020 році, що подають лише в електронному вигляді Висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля. Ця частка істотно зросла з 2016 року, коли подібний документ (тоді – екологічний сертифікат) виключно в електронному вигляді подавали лише 12,5% опитаних. Майже така ж частка респондентів у 2020 році (49%) повідомили, що подають рахунок (інвойс) лише в електронному вигляді. Ця частка також суттєво збільшилася порівняно з 2016 роком, коли менше 32% підприємств, що подають цей документ при здійсненні ЗЕД, подавали його тільки в електронній формі.

Крім цього, у 2020 році бізнес почав частіше подавати в електронному вигляді різноманітні сертифікати. Це стосується як фітосанітарного сертифікату та сертифікату про походження товару, який виключно в електронній формі подавали більше 44% підприємств, так і ветеринарного сертифікату, який в електронному вигляді подавали 34,6% опитаних. Проте на відміну від ветеринарного сертифікату, який у 2018 році в електронному вигляді подавала приблизно така ж частка опитаних, фітосанітарний сертифікат та сертифікат походження підприємства почали подавати в електронному вигляді частіше навіть у порівнянні з 2018 роком. Відсоток бізнесу, що подає транспортні документи виключно в електронній формі, також зріс до майже 44% у 2020 році.

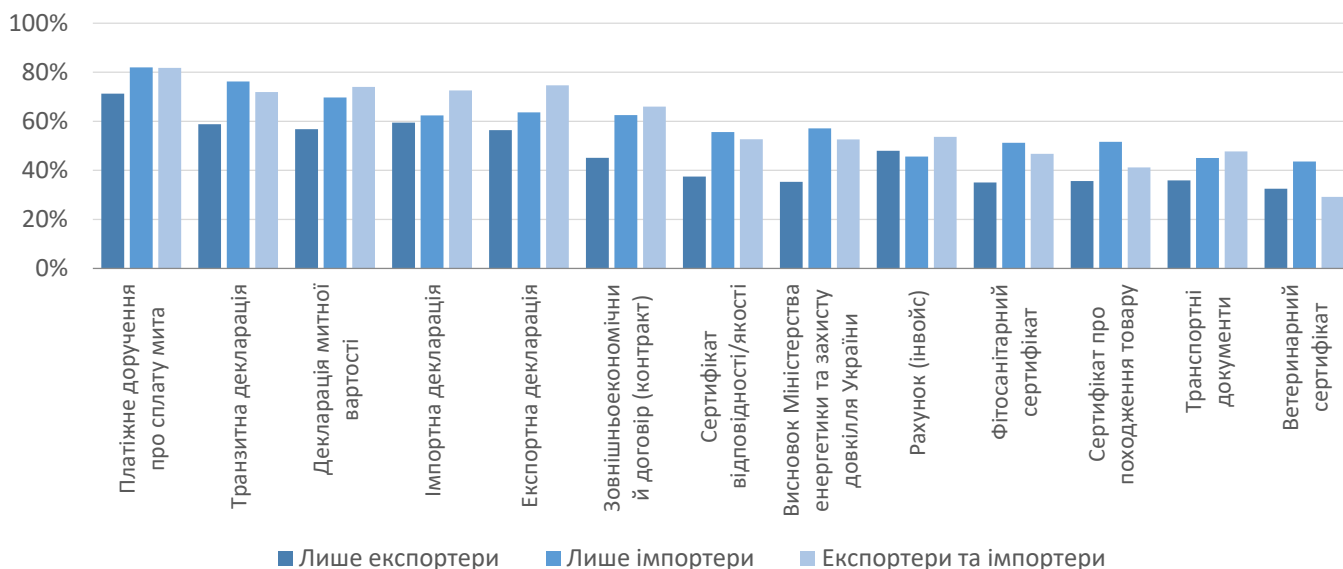
Документи при ЗЕД – паперовий формат. Ветеринарний сертифікат частіше від інших документів подають лише в паперовому вигляді. Документи, що часто подають виключно в електронному форматі, – платіжне доручення про сплату мита, декларація митої вартості тощо – серед тих, які найрідше подають лише у паперовому вигляді. Рахунок (інвойс) частіше від інших документів подають і в електронному, і в паперовому форматах.

Рис. 155. Рейтинг документів за часткою виключно паперового формату, % респондентів, що подавали ці документи

Подання документів виключно в електронному вигляді за видом ЗЕД. Підприємства, які займаються виключно експортом, дещо рідше подають документи виключно в електронному вигляді, ніж ті, які здійснюють експорт разом з імпортом або лише імпорт. Ця різниця особливо помітна у випадку подання таких документів, як сертифікат відповідності (якості) та висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля України. Лише 37,5% виключно експортерів користуються тільки електронною формою подання сертифікату відповідності і лише 35,3% цих підприємств подають висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля виключно в електронному вигляді. Для порівняння, серед підприємств, які лише імпортують, та серед тих, що імпортують та експортують, більше 50% подають як сертифікат відповідності, так і висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля тільки в електронному вигляді.

Рис. 156. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за видом ЗЕД, % респондентів

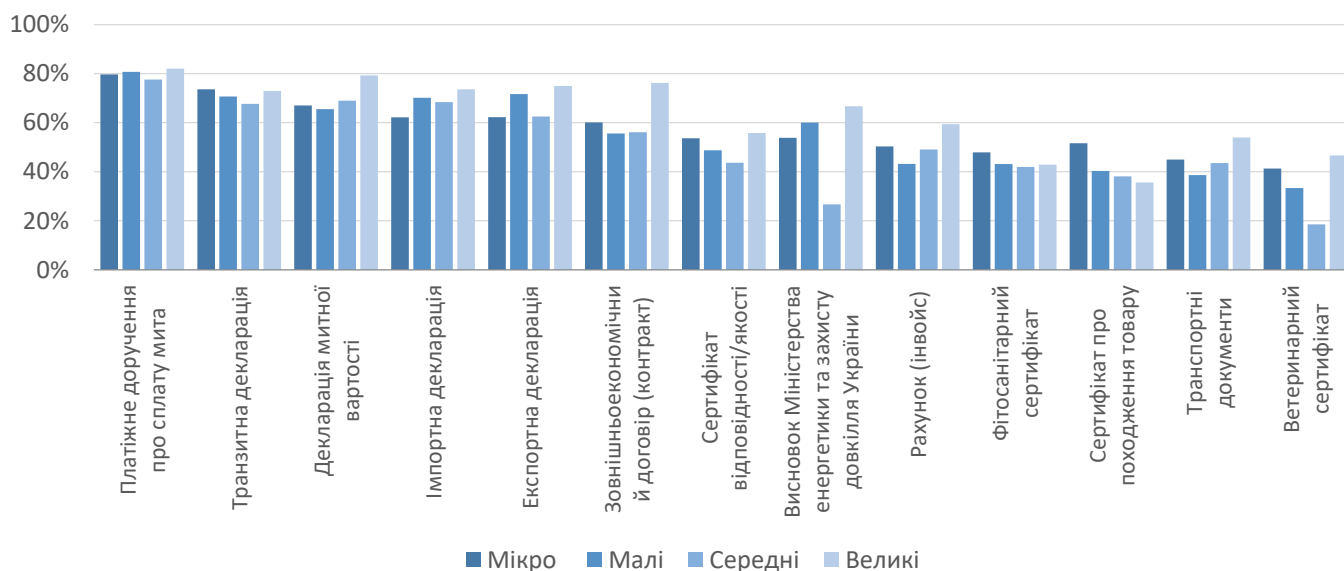
Відмінності між виключно експортерами та рештою підприємств дещо менше виражені, але також помітні у випадку документів, які підприємства в цілому найчастіше подають в електронному вигляді. Це платіжне доручення про сплату мита, транзитна декларація та декларація митної вартості. Так, в той час як значна частка виключно експортерів (71,3%) подає платіжне доручення про сплату мита лише в електронній формі, серед імпортерів та тих, які імпортують та експортують, відповідні частки підприємств ще більші: 82% та 81,8% відповідно. 58,8% виключно експортерів подають лише в електронному вигляді транзитні декларації. Разом з цим, для імпортерів відповідний показник складає 76,2%, а для підприємств, що поєднують імпорт з експортом, – 72%. Подібно до цього, декларацію митної вартості виключно в електронному вигляді подають 74% фірм, що займаються імпортом та експортом, та 69,7% тих, які лише імпортують. Серед виключно експортерів відповідна частка знову нижча і становить 56,8%.

Подання документів виключно в електронному вигляді за розміром підприємств. Серед підприємств різних розмірів не спостерігається суттєвих відмінностей у тому, наскільки часто вони подають виключно в електронному вигляді платіжні доручення про сплату мита та транзитні декларації – тобто документи, які в загальному усі опитані підприємства найчастіше подають державним органам лише в електронній формі. Від 77,6% до 82% підприємств у різних групах за розміром повідомили про те, що користуються виключно електронною формою при поданні платіжних доручень, а від 67,6% до 73,6% – про те, що подають лише в електронній формі транзитну декларацію.

Однак, декларацію митної вартості, а також деякі інші документи великі підприємства подають в електронному вигляді частіше від решти опитаного бізнесу. Ця відмінність особливо проявляється для зовнішньоекономічного договору. 76,2% великих підприємств повідомили, що подають його лише в електронному вигляді, тоді як для підприємств менших розмірів відповідна частка склала від 55,6% до 60,1%.

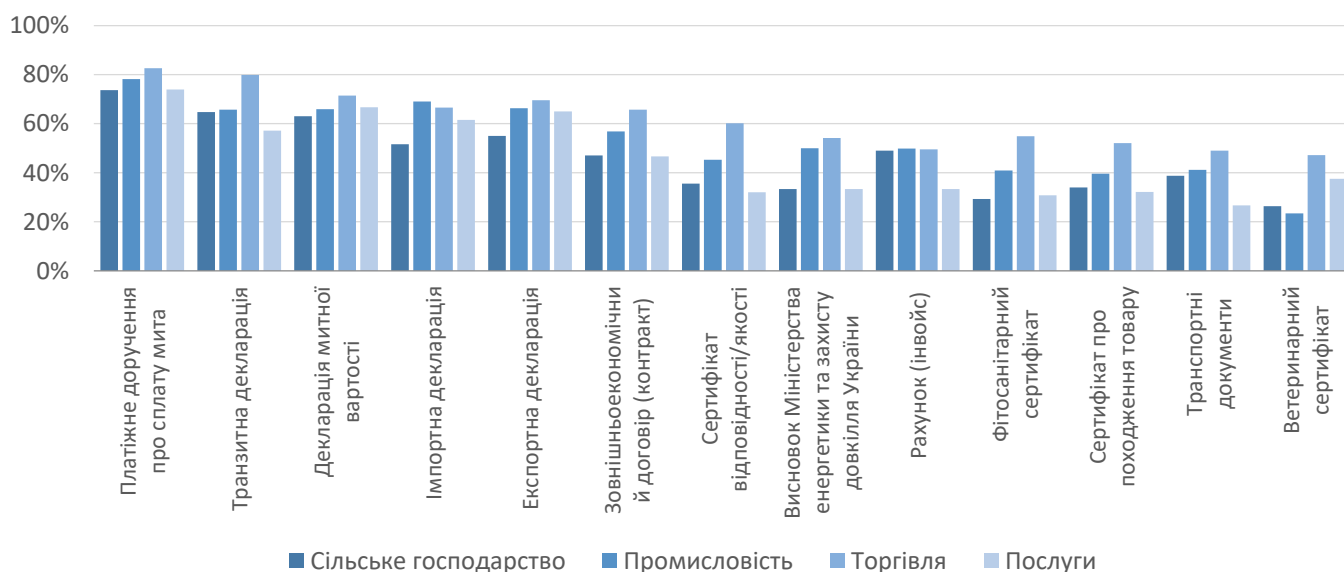
Варто зазначити, що за деякими документами – а саме сертифікатами – рівень використання електронних форм більший для підприємств менших розмірів. Скажімо, більше половини мікропідприємств (51,6%) вказали, що подають сертифікат походження товару лише в електронній формі. Для малих підприємств ця частка зменшується до 40,3%, а для середніх та великих – відповідно, до 38,1% та 35,6%. Також мікропідприємства дещо частіше від більших підприємств подають в електронній формі фітосанітарні сертифікати. Однак, ця тенденція дещо змінюється у випадку сертифікатів відповідності та ветеринарних сертифікатів. Тоді як для мікро-, малих та середніх підприємств частка тих, які подають ці документи лише в електронній формі, зменшується зі збільшенням їх розміру, вона знову зростає для великих підприємств.

Рис. 157. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за розміром, % респондентів

Подання документів виключно в електронному вигляді за сектором. Сільськогосподарські підприємства та підприємства сфери послуг відзначаються дещо нижчим рівнем використання електронного документообігу за рядом документів порівняно з підприємствами-часниками ЗЕД інших галузей. Зокрема, ці підприємства рідше від промислових та торговельних подають у виключно електронному вигляді зовнішньоекономічні договори, сертифікати відповідності, фітосанітарні сертифікати, сертифікати відповідності та висновки Міністерства енергетики та захисту довкілля.

Рис. 158. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за сектором, % респондентів

Крім цього, сільськогосподарські підприємства рідше від усіх інших користуються лише електронною формою для подання імпорتنих та експортних декларацій, а бізнес у сфері послуг помітно рідше подає інвойси лише як електронні документи. Водночас сфера торгівлі відрізняється від інших галузей найактивнішим використанням електронного документообігу у ряді випадків. Це, зокрема, стосується транзитних декларацій, зовнішньоекономічних договорів, а також сертифікатів: відповідності, походження, ветеринарного та фітосанітарного. Усі ці документи торговельні підприємства подають виключно в електронному вигляді частіше від підприємств інших галузей.

Подання документів виключно в електронному вигляді за основною митницею для бізнесу⁵⁶. Підприємства, що здійснюють митне оформлення на Київській, Поліській, Дніпровській та Чорноморській митницях, відзначаються найвищим рівнем використання електронного документообігу при здійсненні ЗЕД. На цих митницях зосереджені найвищі частки підприємств, які подають платіжне доручення про сплату мита лише в електронній формі (більше 80% опитаних на кожній з цих митниць). Більше 80% підприємств, що користуються послугами Київської та Чорноморської митниць, подають лише в електронному вигляді транзитні декларації, а більше 75% підприємств на Поліській, Чорноморській та Київській митницях використовують лише електронний варіант імпорتنих декларацій. Лідерами з використання виключно електронних форм декларацій митної вартості є підприємства, що здійснюють митне оформлення на Північній митниці: про це повідомили 81% з них. На цій же митниці підприємства найчастіше подають зовнішньоекономічний договір лише в електронному вигляді (77,3% підприємств).

Натомість на Волинській, Закарпатській та Буковинській митницях підприємства в цілому найрідше використовують тільки електронні форми документів. Досить низьким рівнем використання електронного документообігу відзначаються також підприємства, які користуються послугами Подільської митниці. Скажімо, тільки 65% підприємств, які здійснюють митне оформлення на Волинській митниці, та 66,7% тих, що здійснюють таке оформлення на Подільській митниці, повідомили, що подають платіжне доручення про сплату мита тільки в електронному вигляді, в той час як для підприємств на інших митницях ця частка перевищує 70%. 40% підприємств на Волинській митниці та 50% на Закарпатській повідомили, що подають транзитну декларацію лише в електронній формі. Для порівняння, на інших митницях відповідна частка підприємств становить від 60% і більше. На Волинській та Закарпатській митницях рідше, ніж на інших, подають декларації митної вартості лише в електронному вигляді: відповідні частки опитаних на цих митницях складають 50% та 53,8%, тоді як на решті митниць дорівнюють або перевищують 60%. Детальніше див. *Додатки. Електронний документообіг.*

Основні результати коротко:

Близько половини підприємств подають більшість або всі документи в електронному вигляді, ще понад 30% – частину документів. Частка підприємств, що не надають документів в електронному вигляді, дещо зростає у 2020 році порівняно з попередніми хвилями опитування.

Виключно імпортери надають документи в електронному вигляді частіше від підприємств, що здійснюють експорт. Використання електронного документообігу зростає зі збільшенням розміру підприємств. Найактивніше електронний документообіг використовують с/г підприємства, найменше – у сфері послуг. На Одеській та Північній митницях підприємства найчастіше подають хоча б частину документів в електронному вигляді. На Чорноморській та Волинській митницях підприємства найрідше використовують електронний документообіг в ЗЕД. Більше 25% не подають документів в електронному вигляді на цих митницях.

Найчастіше виключно в електронному вигляді надають платіжне доручення про сплату мита. Найрідше – ветеринарний сертифікат. Частота подання усіх документів лише в електронному вигляді зростає порівняно з 2018 роком. Особливо це стосується сертифікату відповідності/якості, сертифікату походження та контракту (+12 в. п. і більше).

⁵⁶ Відповіді підприємств, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

Ветеринарний сертифікат частіше від інших документів подають лише в паперовому вигляді. Документи, що часто подають виключно в електронному форматі, – платіжне доручення про сплату мита, декларація митої вартості тощо – серед тих, які найрідше подають лише у паперовому вигляді. Рахунок (інвойс) частіше від інших документів подають і в електронному, і в паперовому форматах.

4. Угода про асоціацію, перешкоди ЗЕД, джерела інформації та роль бізнес-асоціацій

4.1 Вплив Угоди про асоціацію з ЄС та очікування від неї

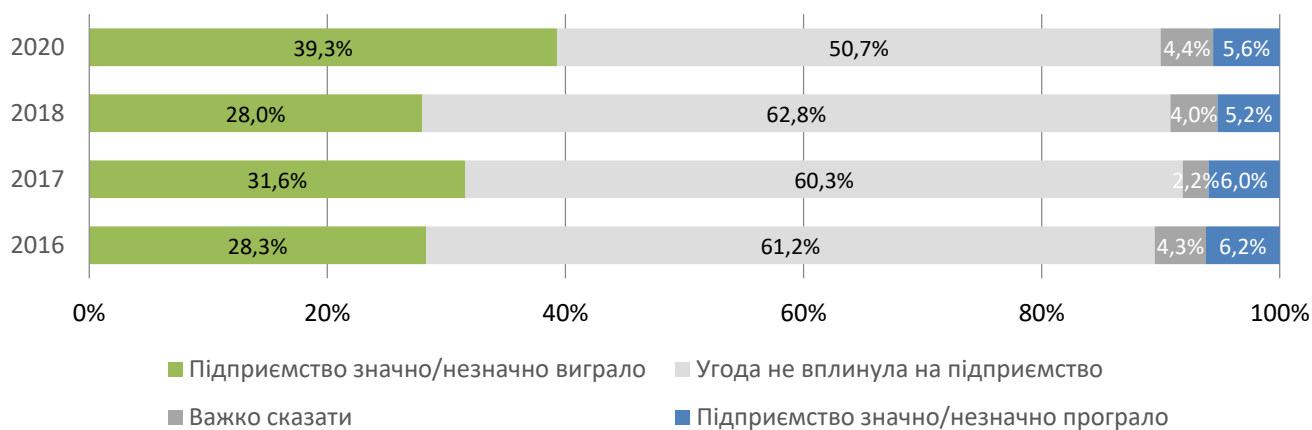
З 1 січня 2016 року набула чинності Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між (ПВЗВТ) Україною та Європейським союзом, встановлена відповідно до Угоди про асоціацію. Того ж року в рамках другої хвилі опитування експортерів та імпортерів вперше було зібрано дані про вплив зони вільної торгівлі з ЄС та очікування від неї. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, зокрема в контексті зони вільної торгівлі є важливою з огляду на процес реформ в Україні та наслідки для бізнесу.

У цьому розділі представлені оцінки підприємств-учасників ЗЕД впливу на їхню діяльність Угоди про асоціацію, у тому числі ПВЗВТ. Окрім цього проаналізовані очікування підприємців щодо потенційного впливу Угоди та ПВЗВТ впродовж наступних п'яти років. Зібрані дані зокрема дозволяють представити порівняння оцінок та очікувань впродовж починаючи з 2016 року, а також проаналізувати їх у розрізі розміру бізнесу, сектору та регіональної приналежності.

4.1.1 Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС

У 2020 році, порівняно з попередніми хвилями опитування, спостерігається найвища частка підприємств, які позитивно оцінили вплив Угоди про асоціацію з ЄС на свою діяльність. Зокрема 39,3% респондентів вказали, що їхнє підприємство значно або незначно виграло. Таким чином, порівняно з попередньою хвилею опитування, частка позитивних оцінок зросла на 11,3 відсоткового пункта. Водночас частка респондентів, які вважають, що Угода не вплинула на підприємство, зменшилася з 62,8% у 2018 році до 50,7% у 2020 році. Відсоток негативних оцінок щодо впливу Угоди залишається низьким – 5,6%. Частка респондентів, котрі відчували негативний вплив, залишається незмінною з 2016 року. Також на низькому рівні залишається частка підприємств, які не змогли оцінити вплив Угоди (4,4% у 2020 році проти 4,0% у 2018 році).

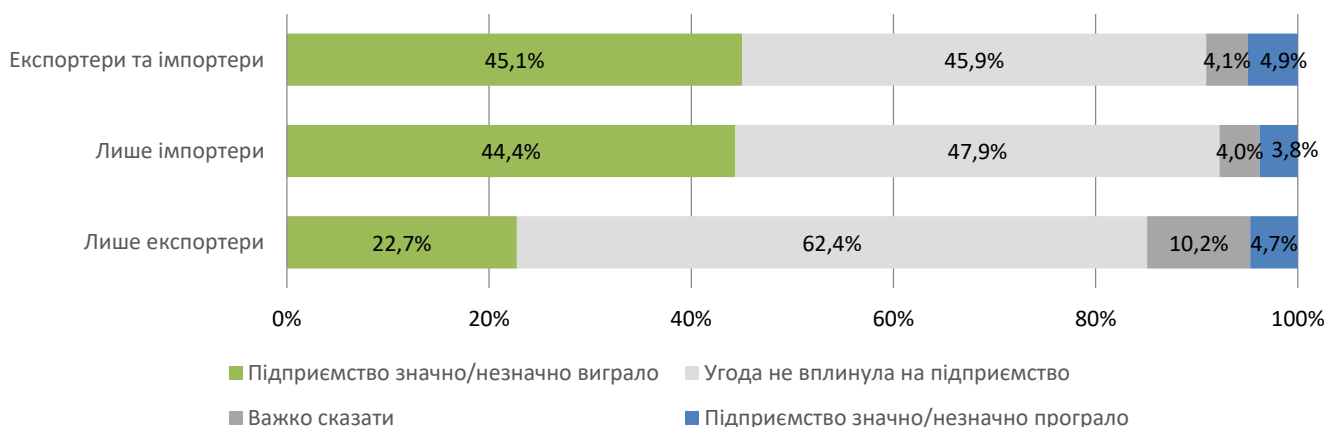
Рис. 159. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств, % опитаних

Оцінка впливу Угоди про асоціацію за видом ЗЕД. Підприємства, що поєднують експорт та імпорт, найбільшою мірою відчували позитивний вплив Угоди про асоціацію. Майже кожен другий (45,1%) представник цих підприємств повідомив, що його підприємство виграло в результаті Угоди (35,9% у 2016 році). Також висока частка імпортерів, які позитивно оцінюють вплив Угоди – 44,5% (у 2016 році – 31,4%). Водночас залишається низькою частка позитивних оцінок серед підприємств, які лише експортують, – 22,7% (у 2016 році було 12,0%). Майже дві третини експортерів також досі не відчували впливу Угоди.

Порівняно з 2016 роком зросла частка позитивних оцінок для всіх видів ЗЕД. Однак серед експортерів продовжує залишатися найнижчий рівень позитивних оцінок, що може бути зумовлено труднощами при виході на європейський ринок при експорті (зокрема технічні бар'єри, проблеми з пошуками партнерів тощо).

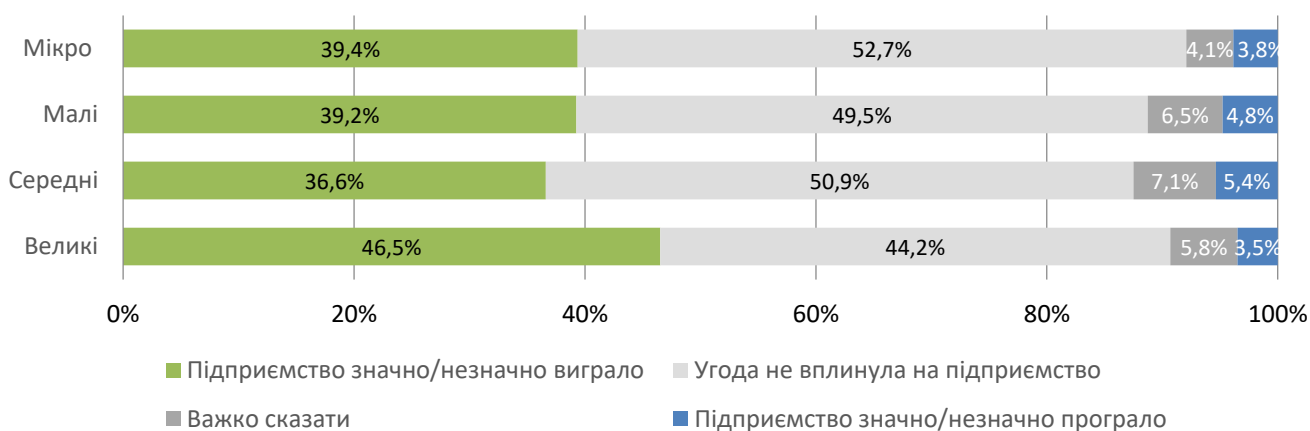
Рис. 160. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств (за видом ЗЕД), % опитаних

Оцінка впливу Угоди про асоціацію за розміром. Результати опитування свідчать, що великий бізнес більшою мірою відчув позитивний вплив Угоди про асоціацію порівняно зі сектором МСП. Майже кожен другий представник великих підприємств (46,5%) повідомив, що підприємство виграло, або незначно виграло. Порівняно з 2016 роком, частка позитивних оцінок зросла на 4,5 в. п. Так само для великих підприємств у 2020 році найнижча частка негативних оцінок – 3,5%. Серед великого бізнесу також найнижча частка підприємств, які не можуть оцінити впливу Угоди.

Згідно з отриманими результатами, рівень позитивних оцінок зріс порівняно з 2016 роком серед підприємств усіх розмірів. Зокрема частка позитивних оцінок мікро та малого бізнесу зросла майже вдвічі (було 23,2% та 21,5% відповідно у 2016 році).

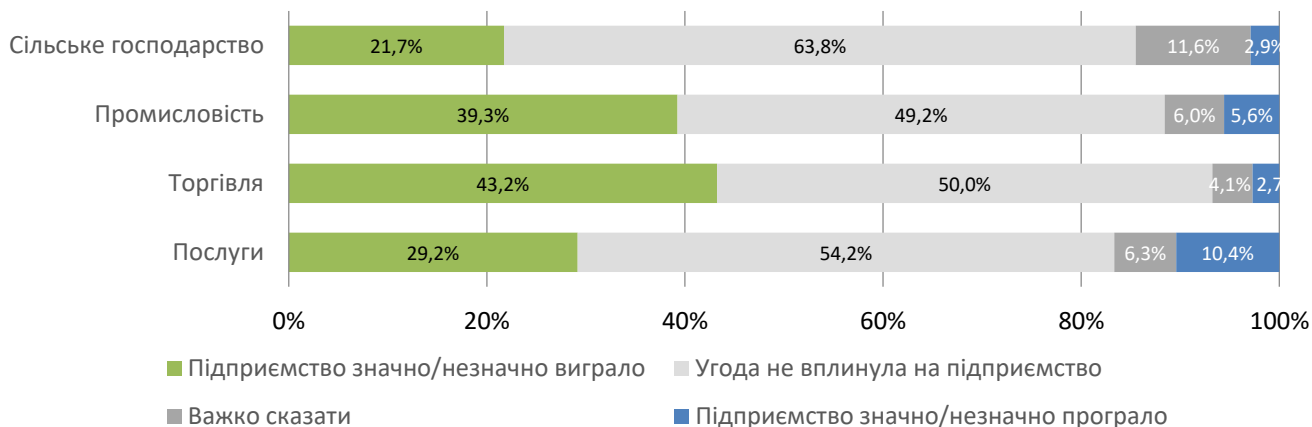
Рис. 161. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств (за розміром підприємств), % опитаних

Оцінка впливу Угоди про асоціацію за сектором. У 2020 році сектор торгівлі найбільшою мірою відчув позитивний вплив Угоди про асоціацію. 43,2% респондентів цього сектору повідомили, що їхнє підприємство виграло від Угоди. Водночас у секторів найнижча частка респондентів, котрі вказують про програш від Угоди. На противагу цьому, серед сільськогосподарських підприємств частка позитивних оцінок – лише 21,7%. При цьому 63,8% респондентів цього сектору вказують, що для них нічого не змінилося. У сфері послуг найвища частка респондентів, котрі вказують про програш від Угоди.

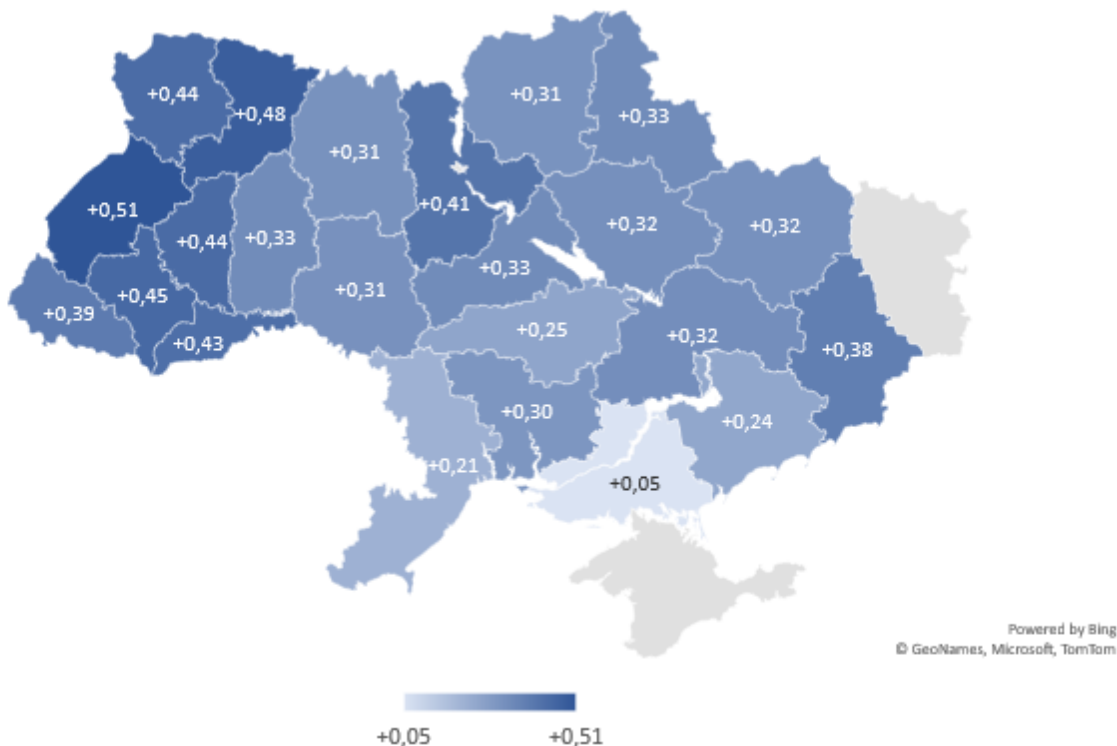
Порівняно з 2016 роком, майже в півтори рази зросли частки позитивних оцінок промислових та торговельних підприємств (тоді було 27,8% та 30,2% відповідно). Водночас майже не змінився рівень позитивних оцінок підприємств сільського господарства та сфери послуг (у 2016 було відповідно 21,6% та 28,6%).

Рис. 162. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств (за сектором діяльності), % опитаних

Оцінка впливу Угоди про асоціацію за регіоном. Порівняння оцінок впливу Угоди про асоціацію з ЄС на рівні регіонів⁵⁷ демонструє високу частку позитивних оцінок у Львівській області. У 2020 році у цьому регіоні респонденти у найчастіше повідомляють про вигреш для їхнього підприємства (55,1%). Також висока частка позитивних оцінок у Рівненській (48,3%), Тернопільській (48%) та Чернівецькій (47,6%) областях. В цілому в першій десятці регіонів, де найбільш позитивно оцінюють вплив Угоди, переважають регіони, що знаходяться на заході України. Окрім цього, до десятки входять місто Київ, Київська та Харківська область.

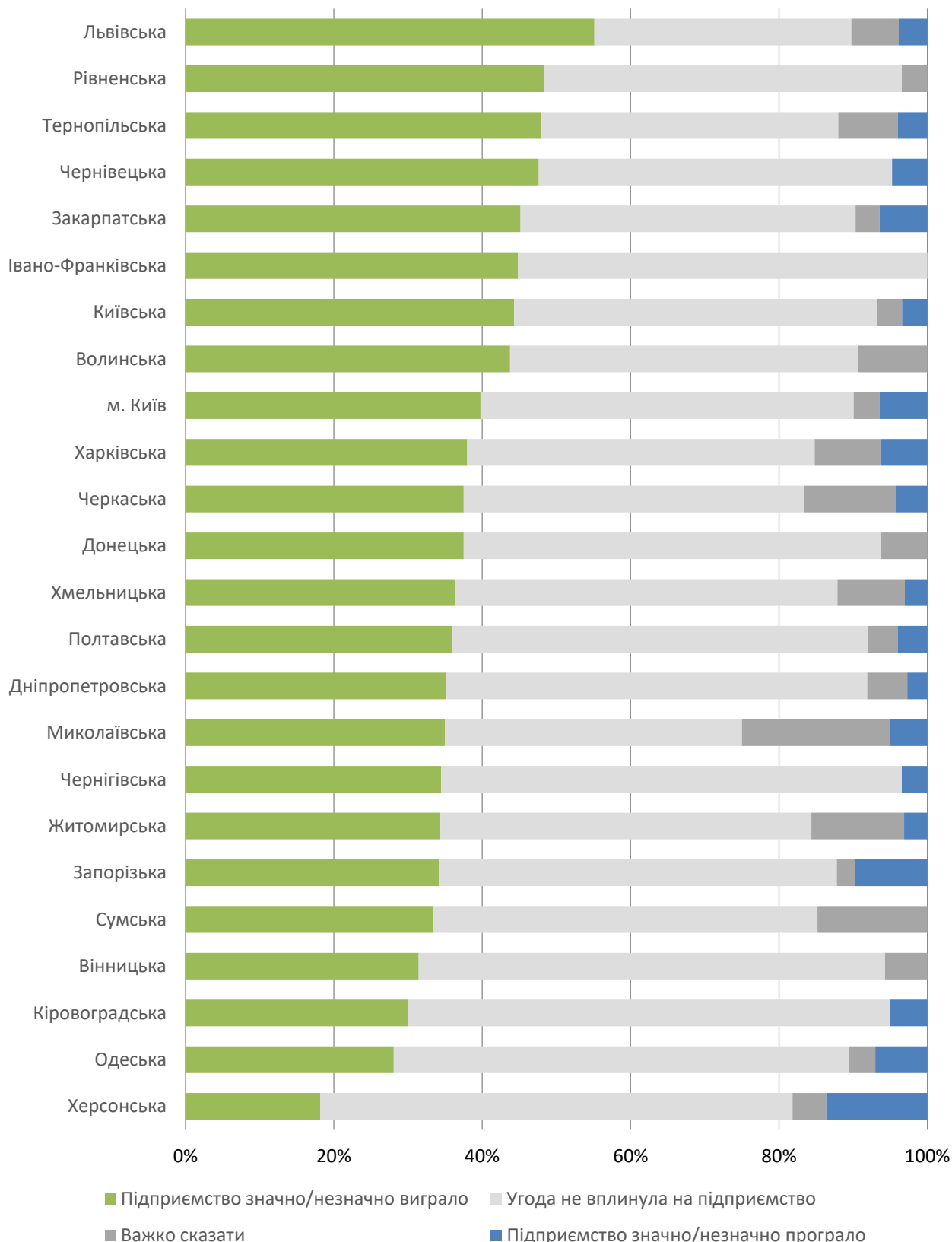
Рис. 163. Балансовий показник оцінок впливу Угоди про асоціацію в регіонах⁵⁸

⁵⁷ Луганську область не включено до порівняння через недостатню кількість спостережень.

⁵⁸ Для Луганської області неможливо розрахувати балансовий показник через недостатню наповнюваність підвибірки.

Рис. 164. Оцінка впливу Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств за регіонами (регіони розташовані у порядку зменшення частки підприємств, які позитивно оцінили вплив Угоди), % опитаних

Найменш часто позитивні оцінки Угоді у 2020 році дають в Херсонській (18,2%) та Одеській (28,1%) областях. Необхідно зауважити, що у 2018 році Херсонська та Одеська області належала до регіонів, які вирізнялися високою часткою позитивних оцінок (35% та 34,1%). Таким чином впродовж останніх двох років в окремих регіонах підприємці змінили оцінку впливу Угоди на їхній бізнес. Зокрема у Херсонській та Одеській областях також зросла частка підприємств, на які Угода не вплинула, або ж вплинула негативно. В результаті, у 2020

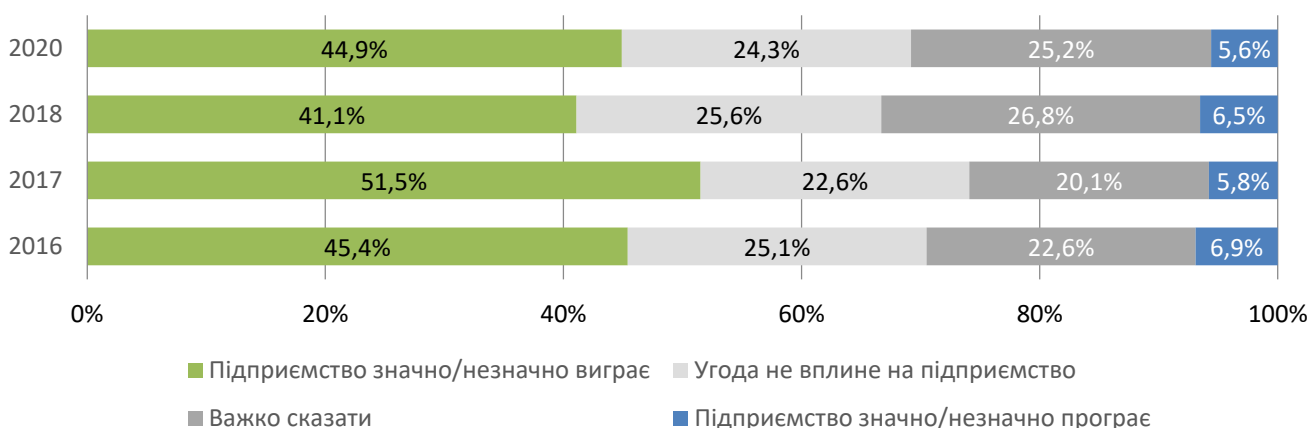
році саме у Херсонській області найвища частка респондентів, які вважають, що їхнє підприємство прогало від Угоди (13,6%). На противагу цьому, в окремих регіонах, де у 2018 році була висока частка негативних оцінок, підприємці змінили свої оцінки на позитивні або нейтральні. Наприклад, якщо у 2018 році у Донецькій області частка негативних оцінок становила 25%, то у 2020 році негативні оцінки відсутні.

В рамках дослідження також було підраховано показник оцінок впливу Угоди про асоціацію – різниця між позитивними та негативними оцінками щодо впливу Угоди про асоціацію. Найвищий балансовий показник зафіксовано у Львівській області (+51). Результати дослідження вказують, що високі значення балансового показника переважно у західних та центральних регіонах. Найнижчий показник – у Херсонській області (+0,05). Тобто у Херсонській області позитивні оцінки лише на 5 в. п. перевищують негативні.

4.1.2 Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС

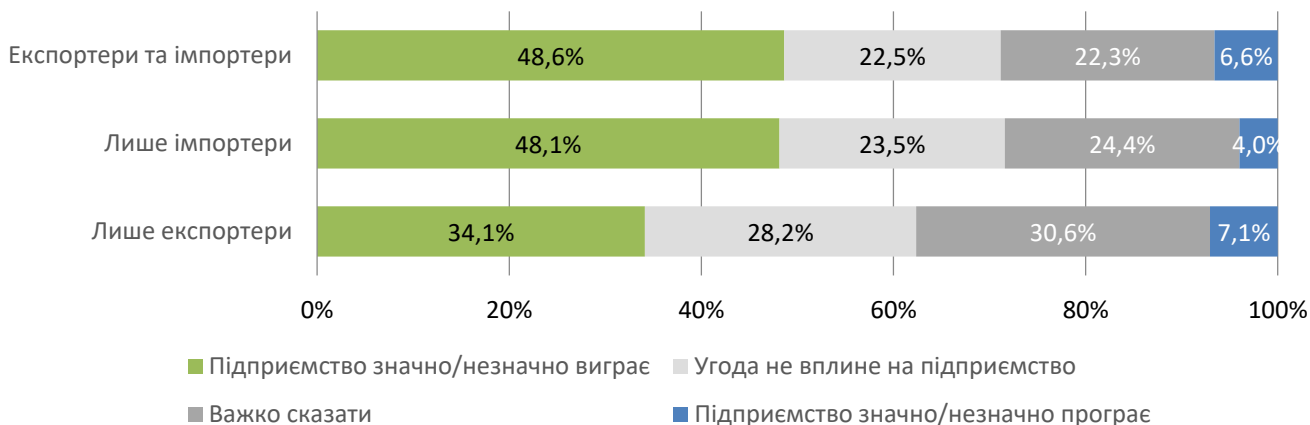
У 2020 році очікування підприємств-учасників ЗЕД щодо впливу Угоди про асоціацію з ЄС на їхню діяльність більш позитивні порівняно з результатами 2018 року. Частка підприємств, які вважають, що їхнє підприємство виграє від Угоди впродовж найближчих п'яти років, у 2020 році досягла 44,9%. Це на 3,8 відсоткових пункти більше порівняно з 2018 роком. Незважаючи на це, підприємства досі залишаються менш оптимістичними порівняно з результатами 2016 та 2017 років (45,4% та 51,5% відповідно). Результати 2020 року вказують на найнижчу частку негативних оцінок в рамках цього питання за роки проведення дослідження – лише 5,6%. Незважаючи на це, майже чверть (24,3%) респондентів вважають, що угода не вплине на їхнє підприємство. Ще чверть респондентів (25,2%) перебуває у невизначеності, оскільки не може спрогнозувати вплив Угоди. Найнижчий рівень невизначеності щодо майбутнього впливу Угоди був у 2017 році (лише кожен п'ятий з опитаних тоді не міг визначитися з цього питання).

Рис. 165. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років, % опитаних

Очікуваний вплив Угоди про асоціацію за видом ЗЕД. Підприємства, які займаються лише експортом, мають найменш позитивні очікування на найближчі п'ять років. Лише приблизно третина (34,1%) опитаних експортерів вважають, що їхнє підприємство виграє від Угоди. Водночас майже кожен другий представник підприємств, що імпортують, або водночас експортують та імпортують, мають позитивні очікування (48,1% та 48,6% відповідно). Такі результати віддзеркалюють менший рівень оптимізму експортерів і щодо вже наявного впливу Угоди на їхній бізнес. Так само серед «чистих» експортерів найвища частка підприємств, які очікують негативний вплив Угоди (7,1%), або відсутність жодного впливу (28,2%). Експортери також демонструють найвищий рівень невизначеності, оскільки 30,6% представників цієї групи підприємств не змогли відповісти на запитання. Незважаючи на це, лише серед експортерів частка позитивних очікувань перевищує показник 2016 року (тоді було 30,3%). При цьому рівень позитивних очікувань підприємств, які імпортують, або поєднують імпорт та експорт, є нижчим ніж у 2016 році (51,1% та 49,8% відповідно).

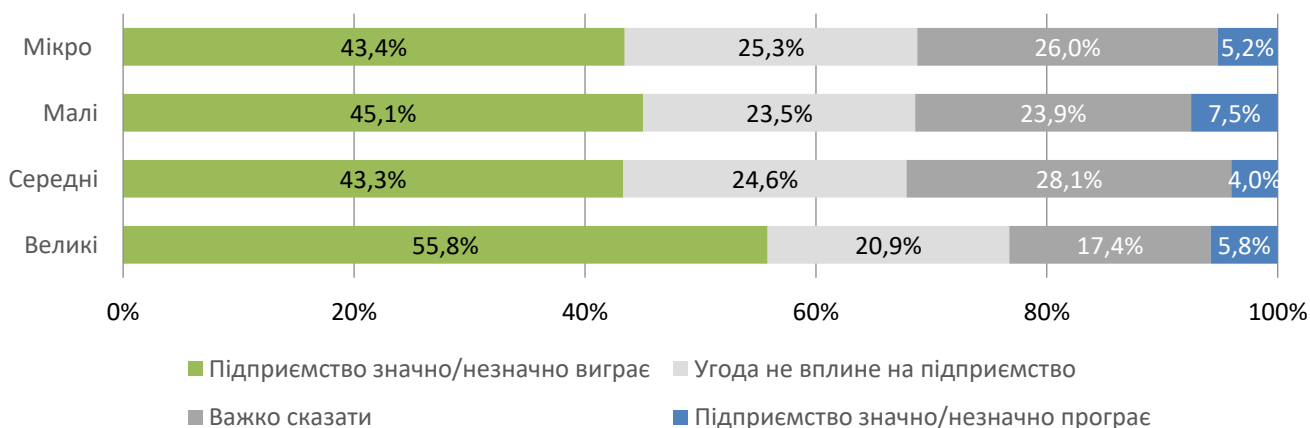
Рис. 166. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років (за видом ЗЕД), % опитаних

Очікуваний вплив Угоди про асоціацію за розміром. Підприємства великого розміру мають найбільш оптимістичні очікування щодо впливу Угоди про асоціацію на їхню діяльність впродовж найближчих п'яти років. Зокрема 55,8% представників великих підприємств вважають, що їхні підприємства виграють від Угоди. Серед великого бізнесу також найнижча частка підприємств, які очікують відсутність впливу Угоди (20,9%), або не можуть надати своїх прогнозів (17,4%). Водночас найнижча частка позитивних очікувань належить середнім (43,3%) та мікропідприємствам (43,4%). Саме учасники ЗЕД, які представляють мікробізнес, найбільш часто вважають, що Угода не матиме жодного впливу на їхній бізнес. Серед середніх підприємств найвища частка респондентів, які не можуть спрогнозувати вплив Угоди (28,1%).

Порівняно з 2016 роком, у 2020 році менша частка позитивних очікувань серед великого та середнього бізнесу. У 2016 році позитивні оцінки майбутнього впливу дали 58,8% великих та 45,1% середніх підприємств. Однак з 2016 до 2020 року зросла частка позитивних очікувань серед мікро та малих підприємств. Зокрема у 2016 році позитивні очікування мали 38,0% мікро та 38,7% малих підприємств, що на декілька відсоткових пунктів менш ніж у 2020 році.

Рис. 167. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років (за розміром підприємств), % опитаних

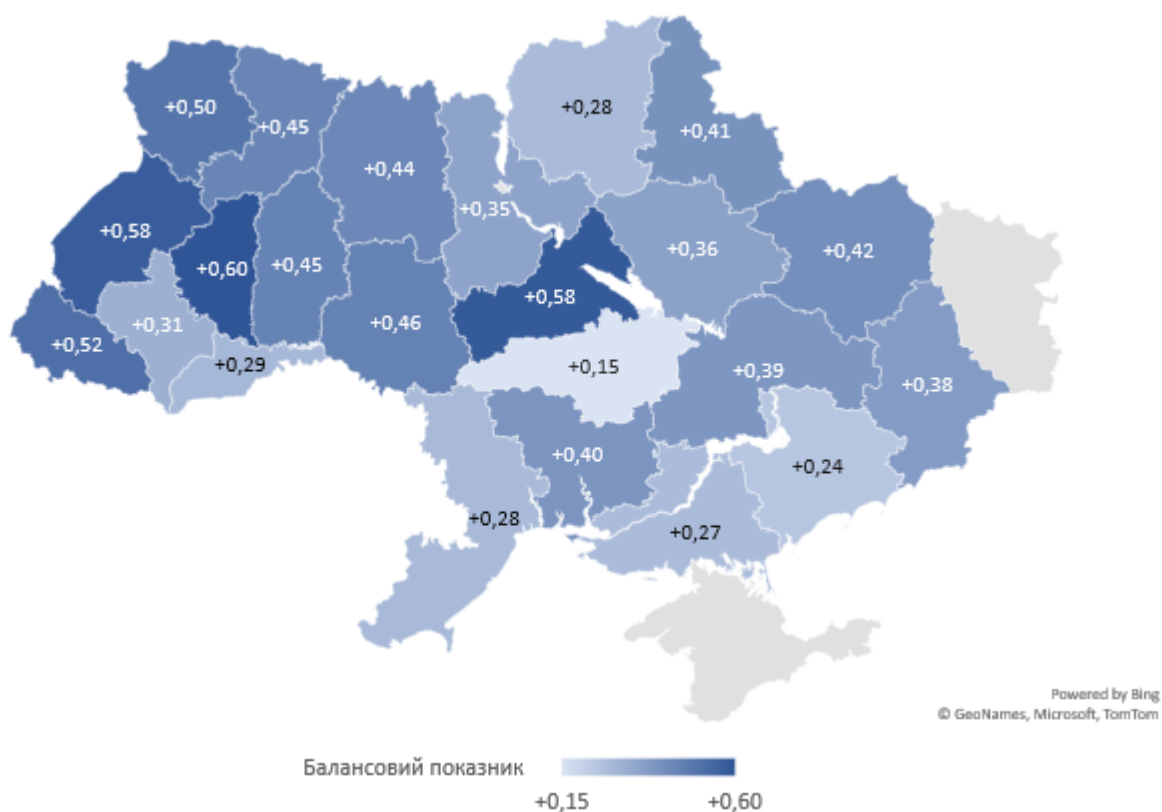

Очікуваний вплив Угоди про асоціацію за сектором. У 2020 році частка позитивних оцінок щодо майбутнього впливу майже не відрізняється за секторами, при цьому промислові та торговельні підприємства мають більш позитивні очікування щодо впливу Угоди. Про позитивний вплив в найближчі п'ять років повідомляють відповідно 45,5% та 45% опитаних у промисловості та торгівлі. У сфері послуг та сільському господарстві нижча частка позитивних очікувань (41,7% та 42,0%). Порівняно з 2016 роком, майже не змінилася частка позитивних очікувань у послугах, торгівлі та промисловості. При цьому у сільському господарстві з 2016 до 2020 року відбулося падіння позитивних очікувань на майже 7 в. п.

Рис. 168. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років (за сектором діяльності), % опитаних

Рис. 169. Балансовий показник оцінок очікуваного впливу Угоди про асоціацію в регіонах⁵⁹

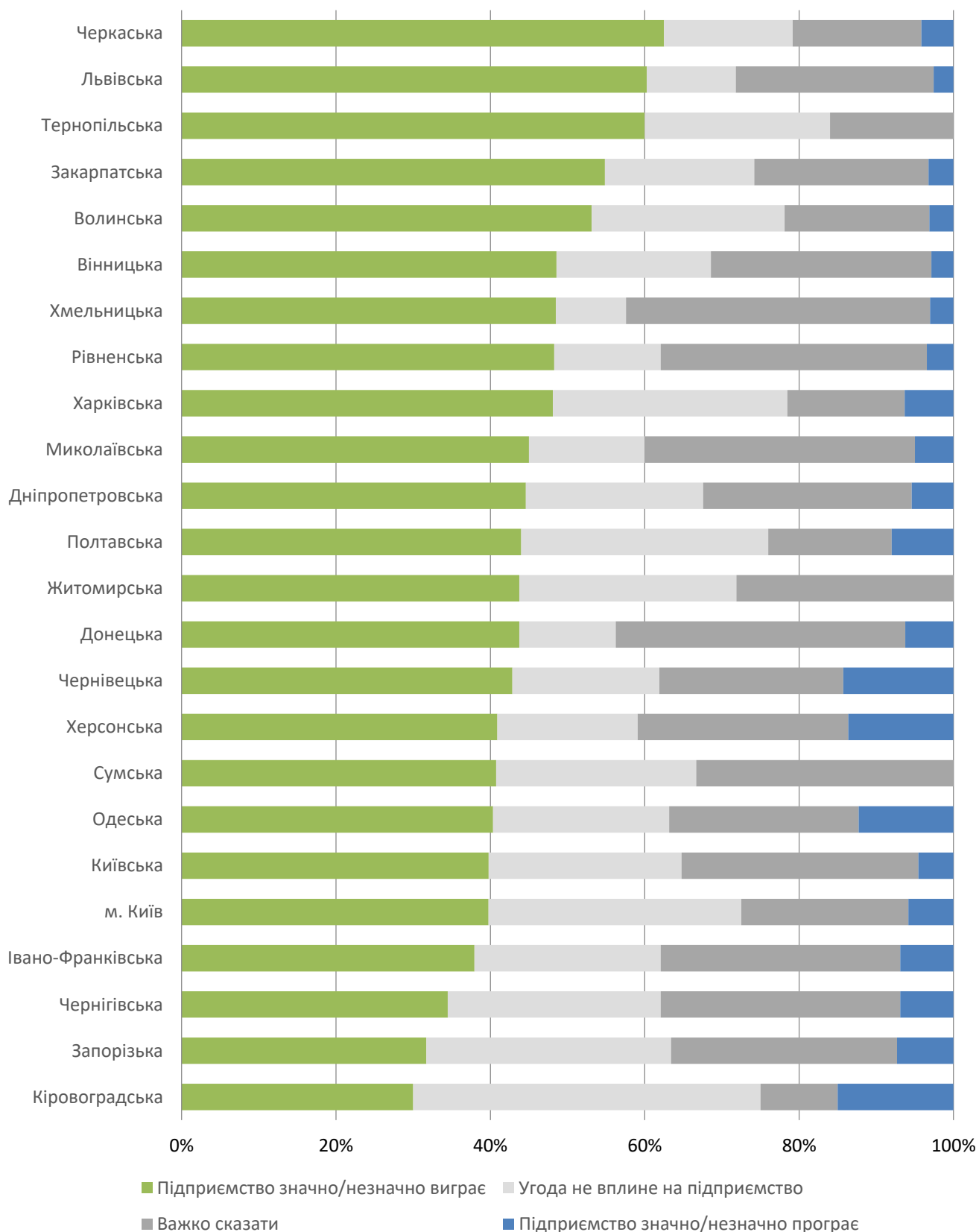

Очікуваний вплив Угоди про асоціацію за регіоном. Учасники ЗЕД Черкаської, Львівської та Тернопільської областей мають найбільш позитивні очікування щодо впливу Угоди про асоціацію в найближчі п'ять років.⁶⁰ Про позитивний вплив в майбутньому вказують 62,5% опитаних у Черкаській області, 60,3% у Львівській та 60,0% у Тернопільській областях. При цьому Черкаська область була лідером позитивних очікувань і у 2018 році (тоді відповідний показник становив 57,4%). Також більше половини респондентів очікують виграшу для своїх підприємств у Закарпатській (54,8%) та Волинській (53,1%) областях.

⁵⁹ Для Луганської області неможливо розрахувати балансовий показник через недостатню наповнюваність підвибірки.

⁶⁰ Луганську область не включено до порівняння через недостатню кількість спостережень.

Рис. 170. Очікуваний вплив Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ПВЗВТ, на діяльність підприємств протягом наступних п'яти років за регіонами (регіони розташовані у порядку зменшення частки підприємств, які мають позитивні очікування щодо впливу Угоди), % опитаних

Найменше частка підприємств, що очікують позитивних результатів від Угоди про асоціацію, у Кіровоградській (30,0%), Запорізькій (31,7%) та Чернігівській (34,5%) областях. У Кіровоградській області також найвища частка респондентів, які очікують негативного впливу – 15,0%. Окрім цього, найбільше

побоюються негативно впливу також у Чернівецькій (14,3%), Херсонській (13,6%) та Одеській (12,3%) областях.

Необхідно зауважити, що у 2018 році Херсонська область знаходилася серед регіонів, де очікування щодо впливу Угоди були одними з найбільш позитивних. Тоді 55% опитаних очікували виграшу для власних підприємств. Однак у 2020 році частка оптимістично налаштованих респондентів скоротилася до 40,9%. Таким чином, в окремих регіонах змінився рівень оптимізму щодо впливу Угоди.

В рамках дослідження також було підраховано балансовий показник (різниця між позитивними та негативними оцінками) очікуваного впливу Угоди про асоціацію. Найвище значення балансового показника очікувань у Тернопільській області (+0,60). Також високі результати продемонстровані у Львівській та Черкаській областях (відповідно по +0,58). Найнижчий показник балансового показника виявлено у Кіровоградській області – лише +0,15. Згідно з отриманими результатами, високі значення балансового показника переважно у західних та центральних регіонах. Така ситуація відповідає розподілу високих значень балансового показника для оцінок наявного впливу Угоди.

Основні результати коротко:

У 2020 році, порівняно з попередніми хвилями опитування, спостерігається найвища частка підприємств, які позитивно оцінили вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (у тому числі створення зони вільної торгівлі з ЄС) – 39,3%. У 2016-2018 роках цей показник залишався приблизно близько 30%. Підприємства, що поєднують експорт та імпорт або лише імпортують, найбільшою мірою відчули позитивний вплив. Згідно з результатами дослідження, серед експортерів продовжує залишатися найнижчий рівень позитивних оцінок. Згідно з результатами дослідження, великий бізнес більшою мірою відчуває позитивний вплив Угоди порівняно із сектором МСП.

Частка підприємств, які вважають, що їхнє підприємство виграє від Угоди про асоціацію (у тому числі зони вільної торгівлі з ЄС) впродовж найближчих п'яти років, у 2020 році (44,9%) зроста порівняно з 2018 роком (41,1%). Однак підприємства досі залишаються менш оптимістичними порівняно з результатами 2016 та 2017 років (очікування останнього були найбільш оптимістичними). Підприємств, які займаються лише експортом, мають найменш позитивні очікування (лише кожен третій опитаний). Результати дослідження свідчать, що підприємства великого розміру мають найбільш оптимістичні очікування щодо впливу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Найвища частка позитивних оцінок наявного та очікуваного впливу Угоди про асоціацію переважно спостерігається у західних та центральних областях України.

4.2 Перешкоди для експортерів та імпортерів

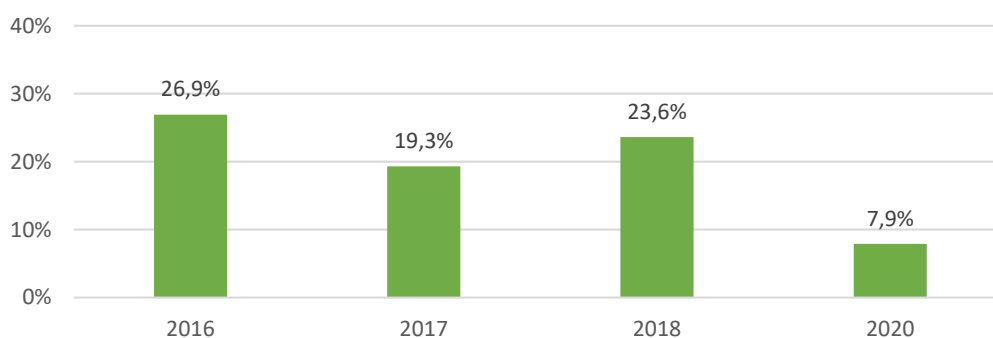
В рамках опитування учасників зовнішньо-економічної діяльності, вже в'яте було проаналізовано перешкоди, з якими стикаються експортери та імпортери. У 2020 році на рейтинг перешкод могла вплинути пандемія COVID-19, запроваджений карантин та відповідно нові види труднощів на митних кордонах. Для мінімізації можливої деформації відповідей, респондентам було запропоновано оцінити перешкоди, які впливали на експортні та імпортні операції до запровадження карантину 12 березня 2020 року.

4.2.1 Перешкоди для експортерів: національний вимір

В рамках п'ятої хвилі опитування учасників ЗЕД 7,9% експортерів повідомили, що особисто стикалися з перешкодами при здійсненні експортної діяльності до запровадження карантину 12 березня 2020 року.⁶¹ Ця частка в декілька разів зменшилася порівняно з 2018 роком, коли про перешкоди повідомили 24% експортерів. Окрім цього, цей показник є найнижчим за всі попередні хвилі дослідження (27% у 2016 році, 19% у 2017 році).⁶² Показник наявності перешкод при експорті найнижчий за всі хвилі дослідження з 2016 року.

Підприємства, що займаються водночас експортом та імпортом, менш часто стикаються з перешкодами при експорті (7,7%), ніж підприємства, які лише експортують (8,2%). Однак, різниця між цими двома групами експортерів не є суттєвою.

Рис. 171. Частка експортерів, що стикалися з перешкодами (2016-2020 рр.), % опитаних експортерів

Великі та малі підприємства найчастіше повідомляють про проблеми при експорті у 2020 році (10,4% та 10,7% відповідно). Водночас про такі перешкоди повідомляють 8,1% мікро та лише 4,1% середніх підприємств. Необхідно зауважити, що великі підприємства відчували більше проблем при експорті порівняно з підприємствами інших розмірів і у 2018 році, однак частка таких великих суб'єктів ЗЕД також зменшилася в декілька разів (була 30% у 2018 році).

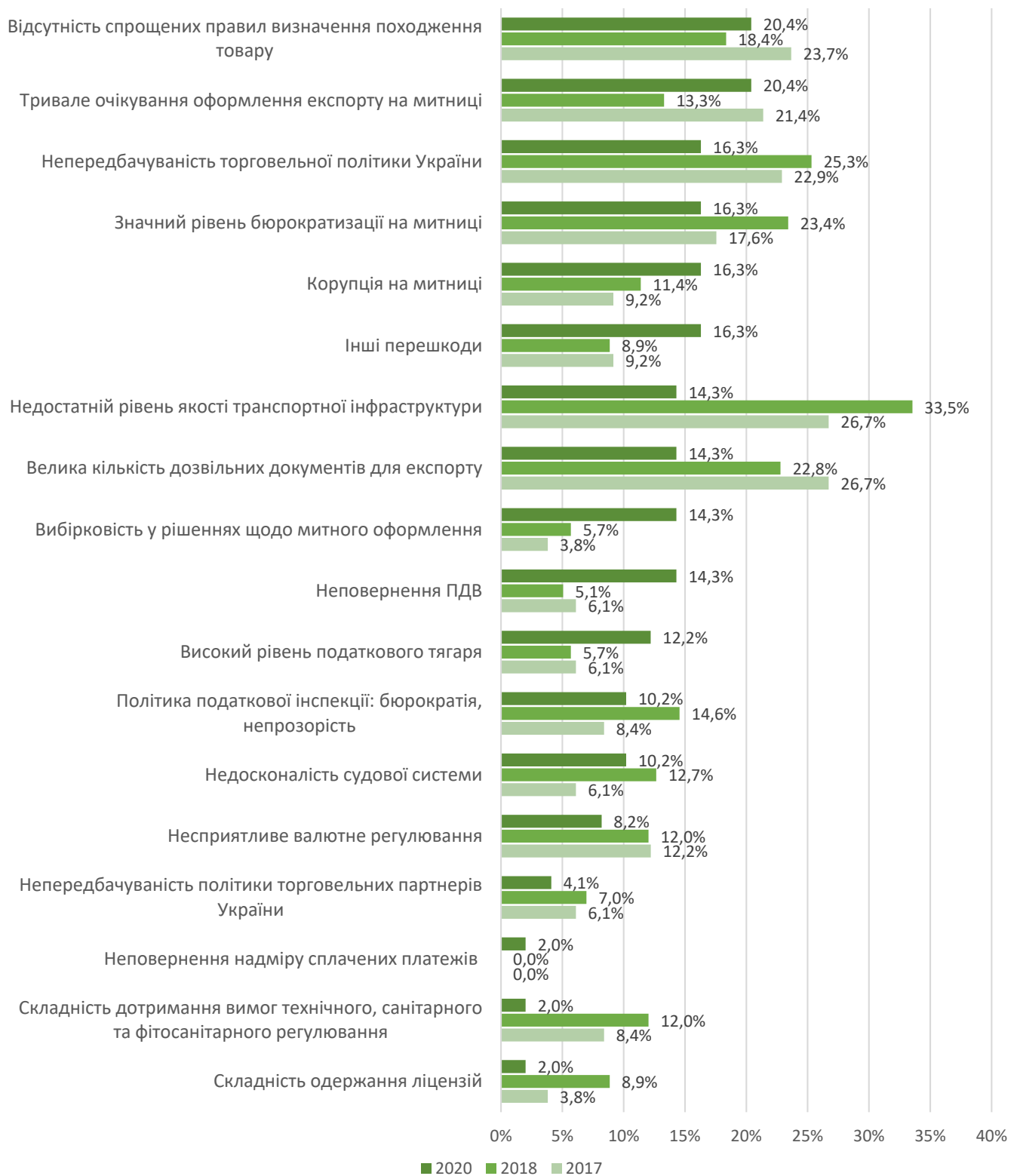
У галузевому розрізі найчастіше мають справу з перешкодами при здійсненні експорту підприємства сфери послуг – 22,6%. На противагу цьому, лише 4,2% сільськогосподарських підприємств повідомляють про такі проблеми. У промисловості вказують на перешкоди 7,2% опитаних експортерів, а торгівлі – 8,1%.

Головними перешкодами для ЗЕД з точки зору експортерів є відсутність спрощених правил визначення походження товару та тривале очікування оформлення експорту на митниці. Про них повідомила однакова частка експортерів – 20,4% від тих, хто мав перешкоди. В результаті, вказані проблеми вперше посіли першу сходинку у рейтингу перешкод для експортерів.

⁶¹ Зважаючи на незначну частку експортерів, що стикалися з перешкодами під час експорту, підвибірка представлена лише 49 респондентами.

⁶² Дані першої хвилі опитування не враховуються через відмінності у методі проведення опитування (самозаповнення проти телефонного інтерв'ю) і розміру вибірки.

Рис. 172. Перешкоди під час експорту серед тих, хто мав перешкоди, за роками (% опитаних експортерів)⁶³

Необхідно зауважити, що частка експортерів, які скаржаться на відсутність спрощених правил визначення походження товару, виросла порівняно з 2018 роком на 2 в. п. В результаті проблема відсутності спрощених правила піднялася з п'ятого на перше місце у рейтингу перешкод. Однак показник 2020 року є нижчим від показника 2017 року (23,7%), хоча тоді він розташовувався лише на третій сходинці рейтингу. Більш суттєвим

⁶³ Сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше, ніж один варіант відповіді. Варіант відповіді «Неповернення надміру сплачених платежів за наявності позитивного рішення суду або митниці за скаргою підприємства про переплату» було додано у 2020 році.

є зростання частки експортерів, для яких перешкодою є тривале очікування оформлення експорту на митниці. У 2018 році цей показник становив лише 13,3% (на 7,1 в. п. нижче від 2020 року) і знаходився лише на 7-й сходинці рейтингу.

Три наступні за важливістю перешкоди – це непередбачуваність української торговельної політики, бюрократія та корупція, про кожну з яких у 2020 році повідомили 16,3% експортерів. Зокрема, непередбачуваність торговельної політики України залишається однією з головних перешкод для здійснення експорту впродовж усіх хвиль дослідження. Однак у 2020 році частка експортерів, які скаржаться на вказану перешкоду, зменшилася порівняно з попередньою хвилею опитування. У 2018 році про непередбачуваність української торговельної політики повідомила чверть (25,3%) експортерів, у яких були проблеми. Також у 2020 році зменшилася частка експортерів, які скаржаться на значний рівень бюрократизації на митниці. У 2018 році цей показник був більш як на 7 в. п. вищим – 23,4%. Водночас продовжує зростати частка експортерів, які скаржаться на корупцію на митниці. У 2018 році про корупцію повідомили лише 11,4% експортерів, а у 2020 році вже 16,3% (9,2% у 2017 році та 4,8% у 2016 році). В результаті проблема корупції вперше увійшла до топ-5 перешкод для експорту.

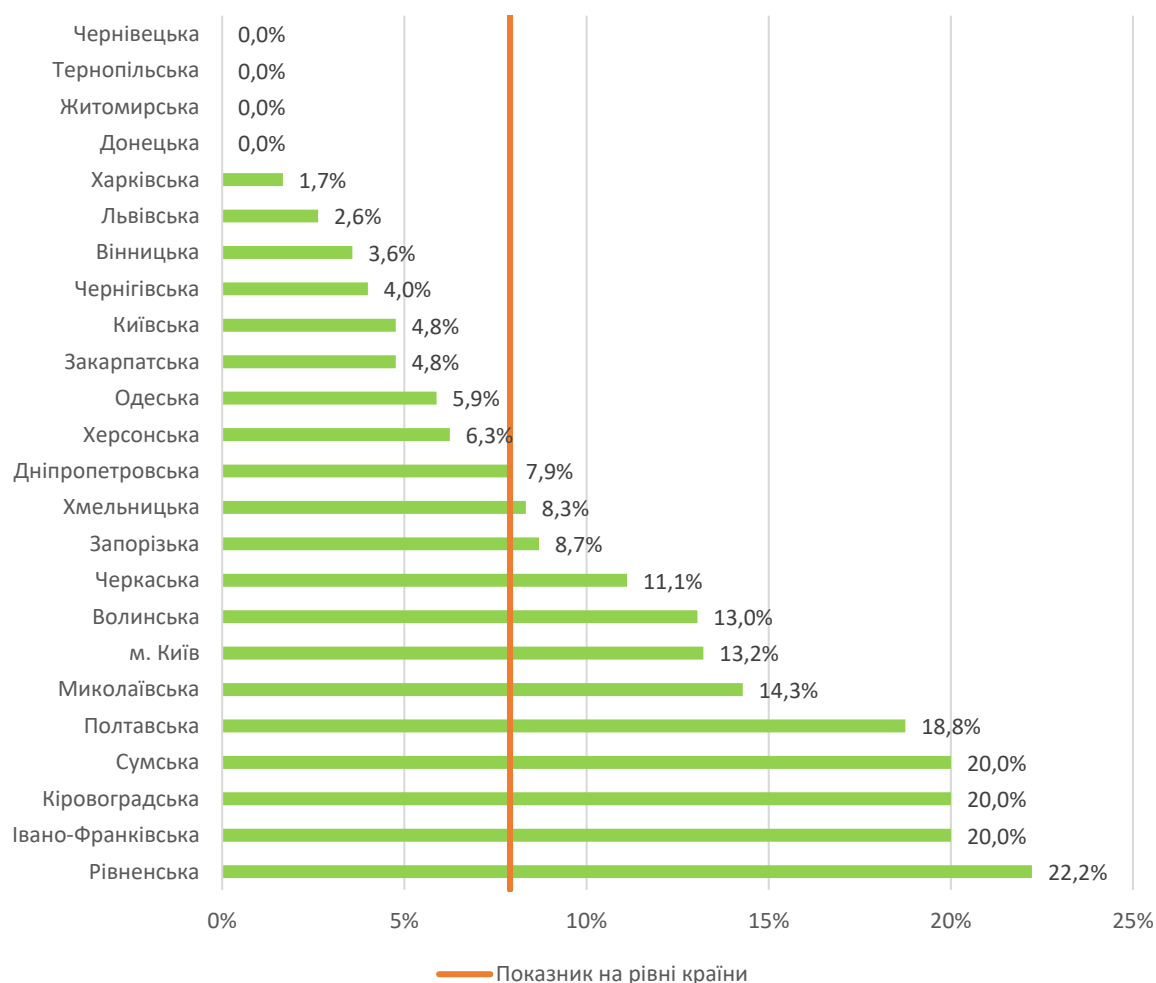
Проблема неякісної інфраструктура відійшла на задній план порівняно з попередніми хвилями опитування. У 2020 році на недостатній рівень якості транспортної інфраструктури поскаржилися лише 14,3% експортерів, що розташовує цю перешкоду на сьомій сходинці у рейтингу перешкод для здійснення експорту. Однак у 2017 та 2018 роках неякісна інфраструктура посідала першу сходинку з 26,7% та 33,5% відповідно.

У 2020 році зросла частка експортерів, які вказують на такі перешкоди як неповернення ПДВ (14,3% проти 5,1% у 2018 році та 6,1% у 2017 році), вибірковість у рішеннях щодо митного оформлення (14,3% проти 5,7% у 2018 році та 3,8% у 2017 році), високий рівень податкового тягаря (12,2% проти 5,7% у 2018 році та 6,1% у 2017). Це може свідчити про погіршення ситуації з митним оформленням та податками. На противагу цьому зменшилася частка експортерів, які скаржаться на складність вимог технічного санітарного та фітосанітарного регулювання. У 2020 році про неї повідомили лише 2% підприємств-експортерів, хоча у 2018 році ця частка становила 12%, а у 2017 році – 8,4%. Зменшення актуальності проблеми технічного, санітарного та фітосанітарного регулювання також спостерігається в оцінках перешкод для імпортерів. Це може свідчити зокрема про позитивні зміни щодо реформ у цій сфері в контексті євроінтеграції.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ЕКСПОРТЕРІВ: АНАЛІЗ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ РЕГІОНІВ⁶⁴. Між експортерами різних регіонів спостерігаються відмінності в оцінці перешкод для експорту. Найчастіше про перешкоди повідомляють експортери з Рівненської (22,2%), Сумської (20,0%), Кіровоградської (20,0%), Івано-Франківської (20,0%) та Полтавської (18,8%) областей. Однак у чотирьох регіонах відсутні скарги на наявність перешкод (Чернівецька, Тернопільська, Житомирська та Донецька області). Необхідно зауважити, що перелік регіонів, в яких експортери найчастіше відчують перешкоди, переважно відрізняється від переліку регіонів з найбільшими перешкодами для імпортерів. Однак Рівненська, Полтавська та Івано-Франківська області також входять до переліку п'яти регіонів, де найвища частка імпортерів, що стикалися з перешкодами.

⁶⁴ Для порівняння перешкод за секторами та розміром підприємств неможливе через недостатню кількість респондентів у підвибірках.

Рис. 173. Частка респондентів, які стикалися з перешкодами при експорті, за регіонами, % опитаних⁶⁵

Основні результати коротко:

У 2020 році показник наявності перешкод при експорті (7,9%) найнижчий за всі хвили дослідження з 2016 року. Наявність перешкод майже не відрізняється для підприємств, які лише експортують, або поєднують експорт та імпорт. Великі та малі підприємства (10,4% та 10,7%) частіше повідомляють про перешкоди при експорті порівняно з мікро (8,1%) та середніми (4,1%). У галузевому розрізі найчастіше мають справу з перешкодами при здійсненні експорту підприємства сфери послуг (22,6%).

У чотирьох регіонах відсутні скарги на наявність перешкод (Чернівецька, Тернопільська, Житомирська та Донецька області). Найчастіше про наявність перешкод повідомляють експортери з Рівненської, Сумської, Кіровоградської, Івано-Франківської та Полтавської областей (кожен п'ятий опитаний).

Головними перешкодами є відсутність спрощених правил визначення походження товару та тривале очікування оформлення експорту на митниці. Корупція вперше увійшла до топ-5 перешкод при експорті.

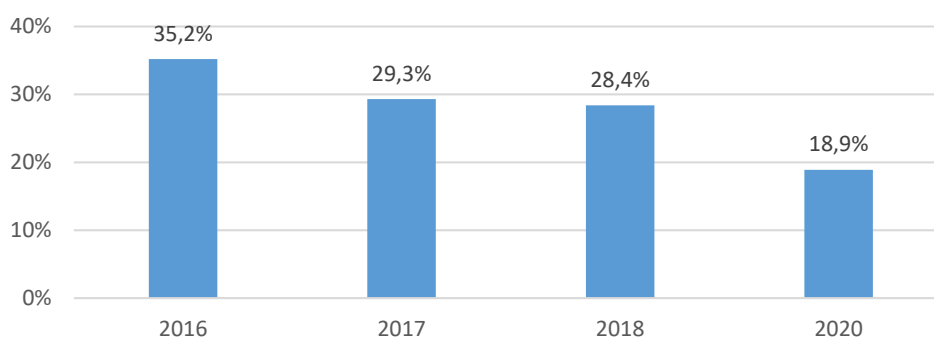
⁶⁵ Луганську область не включено до порівняння через недостатню наповнюваність підвибірки.

4.2.2 Перешкоди для імпортерів: національний вимір

У 2020 році 18,9% підприємств-імпортерів повідомили, що особисто мали справу з перешкодами при здійсненні імпорту до запровадження карантину 12 березня 2020 року. Ця частка зменшилася приблизно на 9 в. п. порівняно з 2018 роком, коли вона становила 28%. Таким чином цей показник продовжує зменшуватися, адже становив 35% у 2016 році та 29% у 2017 році. Таким чином, показник наявності перешкод при імпорті найнижчий за всі хвили дослідження з 2016 року.

Підприємства, що займаються водночас імпортом та експортом, відчувають перешкоди менш часто, ніж підприємства, які лише імпортують, однак різниця є незначною (18,7% проти 19%). Однак різниця між вказаними групами імпортерів не є суттєвою.

Рис. 174. Частка імпортерів, що стикалися з перешкодами (2016-2020 рр.), % опитаних імпортерів⁶⁶

Великі підприємства менш часто повідомляють про проблеми при імпорті порівняно з підприємствами менших розмірів. Зокрема з перешкодами при імпорті стикаються 13,9% великих підприємства. Імпортери-середні підприємства також менш часто, ніж в середньому серед усіх опитаних, повідомляють про перешкоди (15,2%). Водночас найбільш часто повідомляють про перешкоди мікропідприємства (19,4%) та малі підприємства (22,2%). Таким чином підприємства більшого розміру (великі та середні) менш часто стикаються з перешкодами при здійсненні імпорту порівняно з малими та мікро.

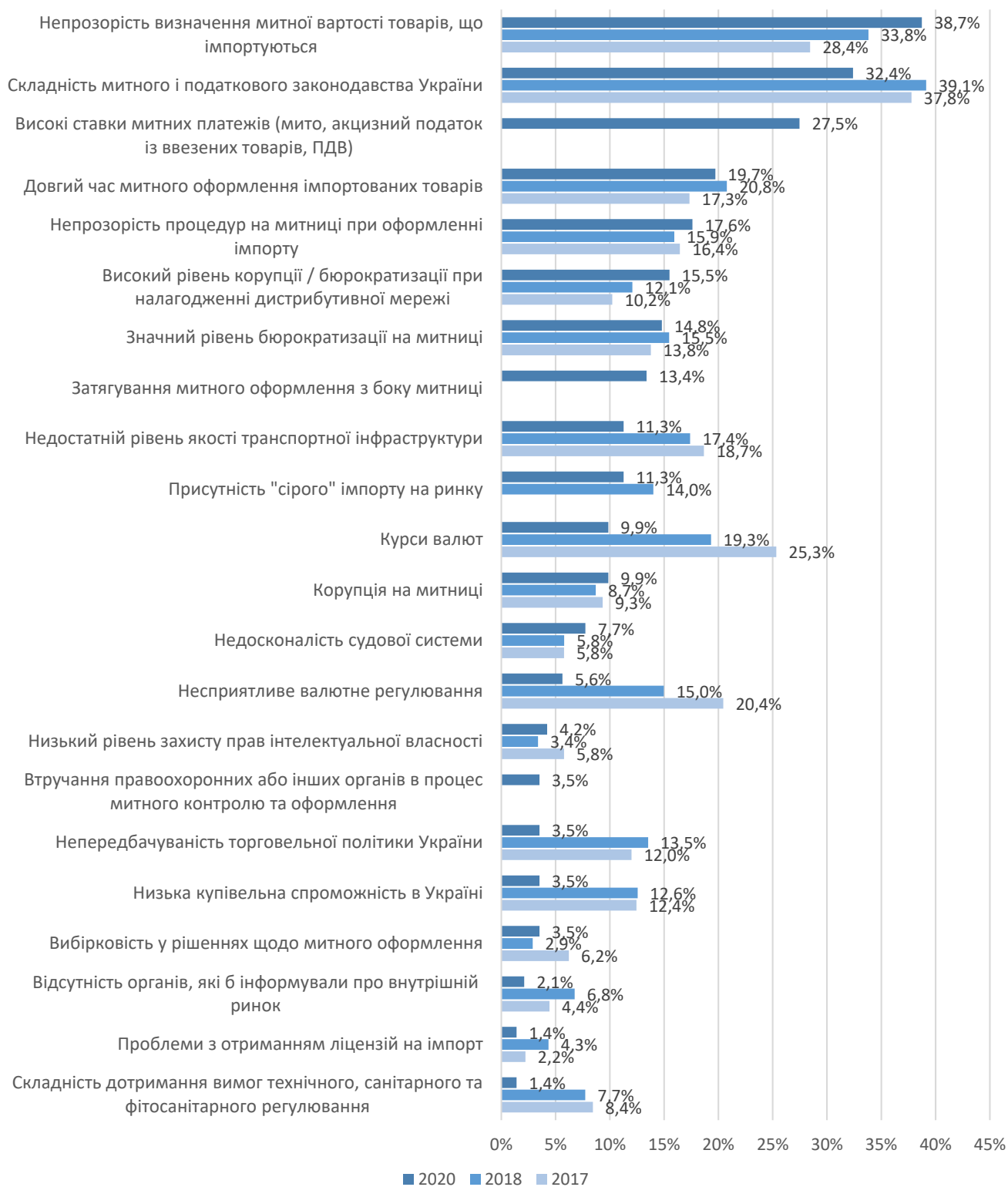
Підприємства сфери послуг найчастіше повідомляють про перешкоди при здійсненні імпорту. У цьому секторі 30,8% опитаних вказали про перешкоди при імпорті у 2020 році. Імпортери зі сфери послуг також найбільше стикалися з перешкодами при здійсненні ЗЕД у 2018 році (40%). Про перешкоди також повідомляють 19,4% торговельних підприємств. Водночас найменше перешкод при імпорті мають сільськогосподарські підприємства (13,9%). Промислові підприємства також повідомляють про перешкоди менш часто, ніж середній показник для усіх опитаних – 17,3%.

Непрозорість визначення митної вартості товарів є головною проблемою для імпортерів. Про неї у 2020 році повідомили 38,7% респондентів, які мали перешкоди. У 2018 році непрозорість визначення митної вартості знаходилася на другій сходинці рейтингу перешкод, коли на неї вказали 33,8% імпортерів, які мали проблеми. Водночас у 2020 році на другій сходинці розташовується проблема складного митного і податкового законодавства України (32,4%), яка була на першому місці у 2018 році (39,1%). Обидві вказані проблеми були серед головних перешкод для імпортерів також у 2016 та 2017 роках.

В опитуванні 2020 року було вперше запропоновано обрати такий варіант відповіді як «Високі ставки митних платежів (мито, акцизний податок із ввезених товарів, ПДВ)». На цю перешкоду вказало більше чверті імпортерів з проблемами (27,5%). В результаті проблема високих ставок митних платежів посіла третє місце у рейтингу перешкод для імпорту. Також в опитуванні новими були такі варіанти відповіді як «Затягування митного оформлення з боку митниці» та «Втручання правоохоронних або інших органів в процес митного контролю та оформлення імпортованих товарів». Про них повідомили відповідно 13,4% та 3,5% імпортерів.

⁶⁶ Дані першої хвили опитування не враховуються через відмінності у методі проведення опитування (самозаповнення проти телефонного інтерв'ю) і розміру вибірки.

Рис. 175. Перешкоди під час імпорту серед тих, хто мав перешкоди, за роками (% опитаних імпортерів)⁶⁷

Кожен п'ятий імпортер (19,7%) скаржиться на довгий час митного оформлення товарів. Ця частка лише на 1,1 в. п. нижча, ніж показник 2018 року. В результаті тривале митне оформлення знаходиться на четвертій сходинці рейтингу перешкод. На непрозорість процедур при оформленні імпорту – 17,6%. Ця перешкода

⁶⁷ Сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше, ніж один варіант відповіді. Варіанти відповіді «Високі ставки митних платежів (мито, акцизний податок з ввезених платежів, ПДВ)», «Затягування митного оформлення з боку митниці» та «Втручання правоохоронних або інших органів в процес митного контролю та оформлення» були додані у 2020 році.

посідає п'яту сходинку у рейтингу. Таким чином результати таких перешкод як затягування митного оформлення з боку митниці, довгий час митного оформлення товарів та непрозорість процедур при оформленні імпорту свідчать про важливість проблеми митного оформлення товарів в цілому.

У 2020 році продовжила зменшуватися актуальність таких перешкод як курси валют та валютне регулювання. Якщо у 2016 (23,1% та 27,3% відповідно) та 2017 роках (25,3% та 20,4%) обидві проблеми були у п'ятірці головних перешкод, то у 2018 році там залишилася лише проблема валютного курсу (19,3%), а на валютне регулювання поскаржилися лише 15% імпортерів. Вже у 2020 році про проблему валютного курсу вказали 9,9% імпортерів, а несприятливе валютне регулювання – лише 5,6%. Таким чином можна вважати, що макрофінансова стабілізація країни сприяла зменшенню актуалізації проблем, пов'язаних з валютою, для імпортерів.

Необхідно зауважити, що зменшується актуальність проблеми дотримання вимог технічного, санітарного та фітосанітарного регулювання. Якщо у 2016 році про неї вказали 14,8% імпортерів, то у 2020 році – лише 1,4% (8,4% у 2016 році та 7,7% у 2017 році). Зменшення актуальності проблеми технічного, санітарного та фітосанітарного регулювання також спостерігається в оцінках перешкод для експорту. Це може свідчити зокрема про позитивні зміни щодо реформ у цій сфері в контексті євроінтеграції.

Актуальними залишаються проблеми пов'язані з корупцією. Кожен десятий імпортер у 2020 році скаржиться на корупцію на митниці (9,9%). Однак проблема корупції не входить в топ-10 рейтингу перешкод. При цьому цей показник залишався на подібному рівні і у 2016-2018 роках (8,7% у 2016 році, 9,3% у 2017 році та 8,7% у 2018 році). Водночас зростає частка імпортерів, які скаржаться на високий рівень корупції та (чи) бюрократизації у регіонах України при налагодженні дистрибутивної мережі (доведенні імпорту до споживача). Якщо у 2017 році про неї повідомили 10,2% імпортерів, у 2018 році – 12,1%, то у 2020 році – вже 15,5%.

Кожен десятий імпортер (11,3%) також скаржиться на присутність «сірого» імпорту на ринку. Однак цей показник на декілька відсоткових пунктів нижчий, ніж у 2018 році (14,0%). Водночас проблема захисту прав інтелектуальної власності, яка пов'язана з питаннями «сірого» імпорту, знаходиться внизу рейтингу перешкод. На неї у 2020 році поскаржилися 4,2%, що лише на 0,8 в. п. більше, ніж у 2018 році.

4.2.3 Перешкоди для імпортерів: аналіз для підприємств різних розмірів, секторів та митниць

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ІМПОРТЕРІВ ЗА РОЗМІРОМ. Результати опитування вказують, що спостерігаються відмінності в оцінках перешкод для імпорту серед підприємств різного розміру.⁶⁸ Зокрема підприємства середнього розміру найбільше скаржаться на непрозорість визначення митної вартості товарів – 60,9%. Однак про цю проблему повідомляють лише 32,8% мікро- та 34,9% малих підприємств (топ-2 та топ-1 перешкод для підприємств відповідного розміру). Водночас головною перешкодою для мікропідприємств є складність митного і податкового законодавства України (40,3%). Серед малих підприємств на цю перешкоду вказали 27,9% імпортерів (топ-4), а середні середніх – 21,7% (топ-2). Для малих та середніх підприємств другою найбільш вагомою перешкодою є високі ставки митних платежів – 32,6% та 30,4% відповідно.

Необхідно зауважити, що окремі проблеми є більш актуальними саме для імпортерів невеликого розміру – мікро та малих підприємств. Якщо на корупцію на митниці скаржаться 7,5% мікро та 18,6% малих підприємств, то лише 4,3% середніх. Подібна ситуація з оцінками високого рівня корупції та (чи) бюрократизації при налагодженні дистрибутивної мережі. На цю проблему скаржаться лише 4,3% середніх підприємств, але 17,9% мікро- та 20,9% малих. Тобто в цілому проблема корупції найбільше турбує мікро- та малий бізнес.

⁶⁸ Кількість великих підприємств, які стикалися з перешкодами при здійсненні імпорту, є недостатньою для проведення обчислень, тому порівняльний аналіз проведено для мікро-, малих та середніх підприємств.

Рис. 176. Перешкоди під час імпорту: за розміром підприємств, % опитаних⁶⁹

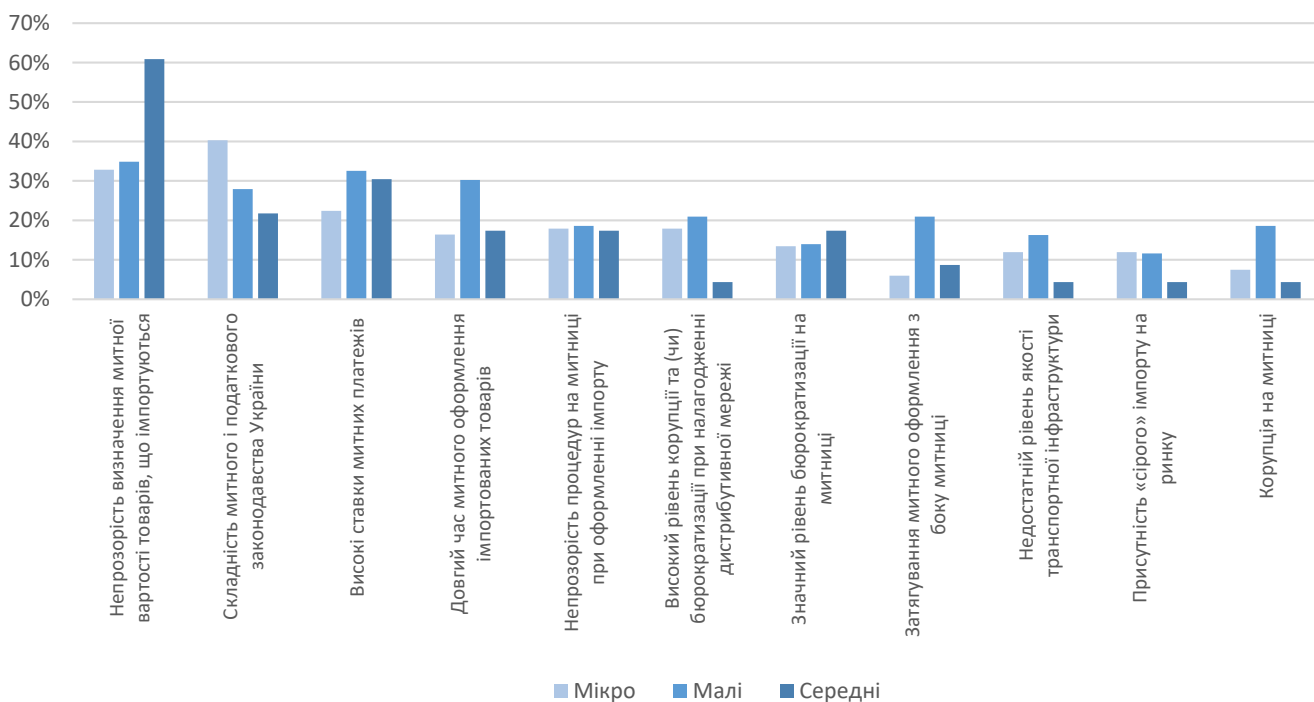
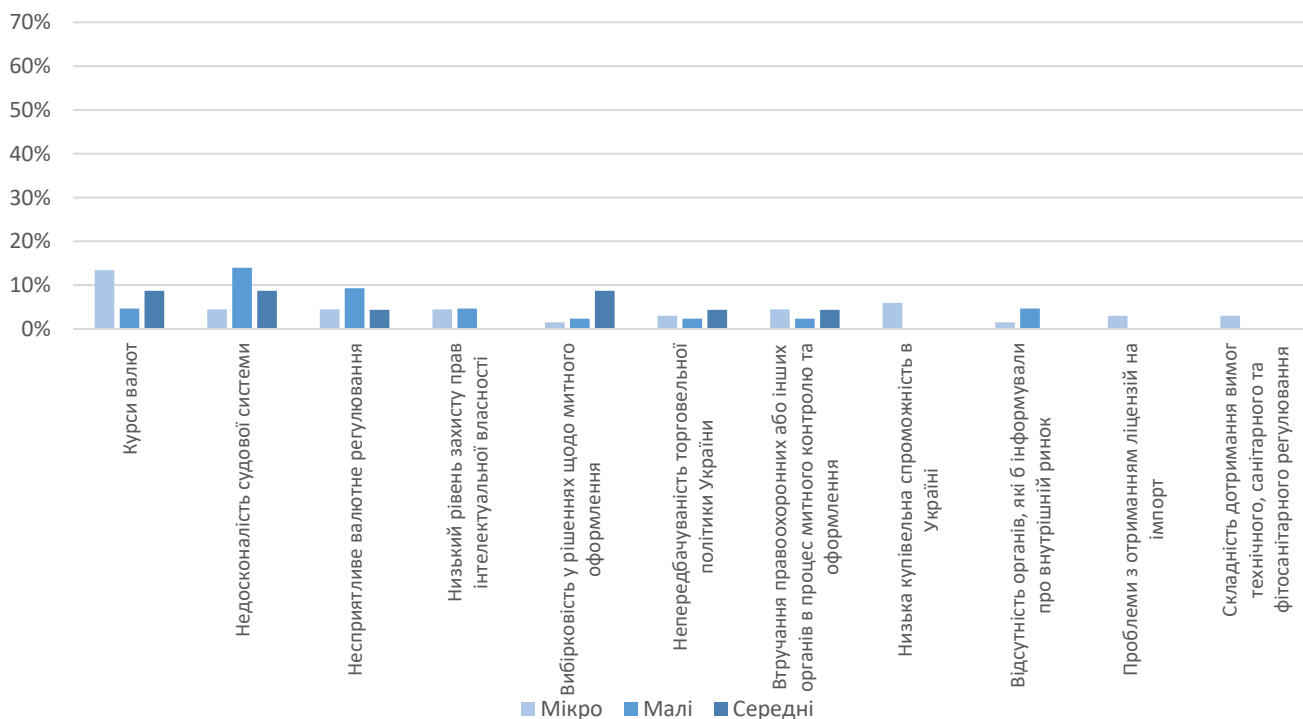

Рис. 177. Перешкоди під час імпорту: за розміром підприємств, % опитаних (продовження)

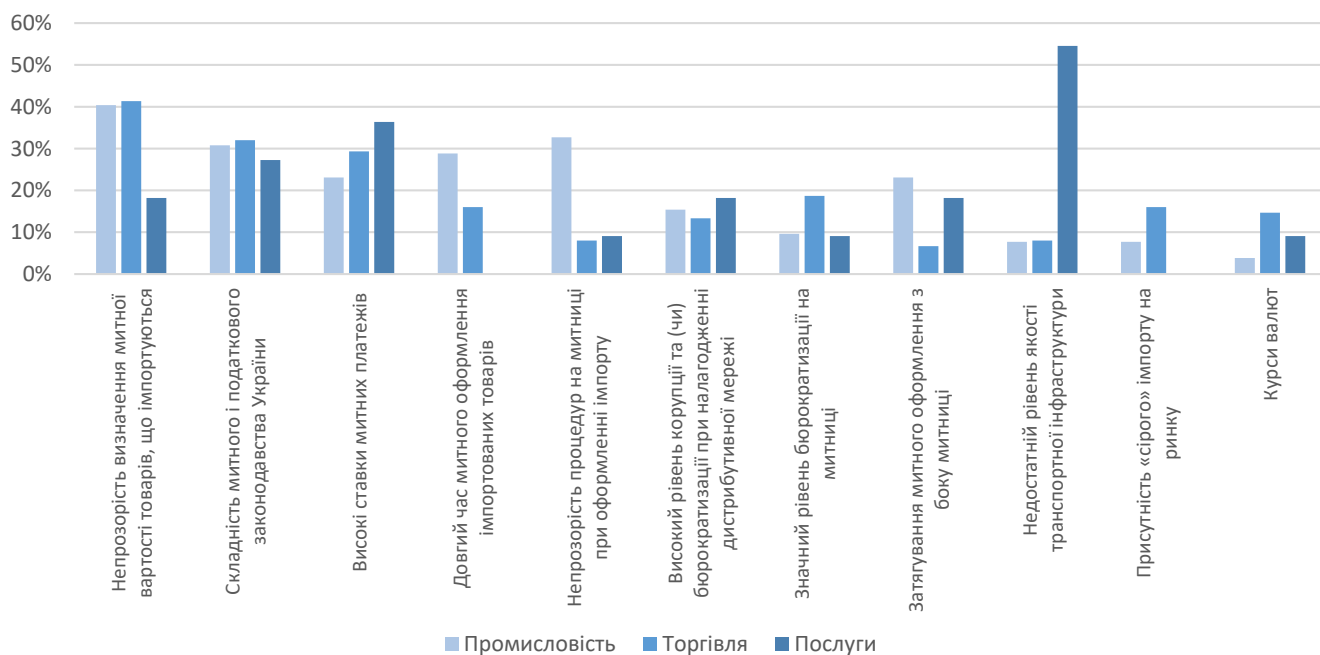

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ІМПОРТЕРІВ ЗА СЕКТОРОМ. Імпортери з різних секторів економіки по різному оцінюють перешкоди при здійсненні ЗЕД. Порівняльний аналіз виконано лише для підприємств, що представляють промисловість, торгівлю та сферу послуг. Кількість сільськогосподарських підприємств, які стикалися з перешкодами при імпорті, є недостатньою для проведення обрахунків. Результати опитування у 2020 році вказують, що імпортерів з промисловості та торгівлі найбільше турбує питання непрозорості визначення

⁶⁹ Через недовільну кількість респондентів великого розміру, що стикалися з перешкодами при імпорті, розподіл перешкод для великих підприємств не наведено.

митної вартості товарів – 40,4% та 41,3% відповідно. Водночас для підприємств сфери послуг найбільш важливою є проблема недостатнього рівня якості транспортної інфраструктури – 54,5%.

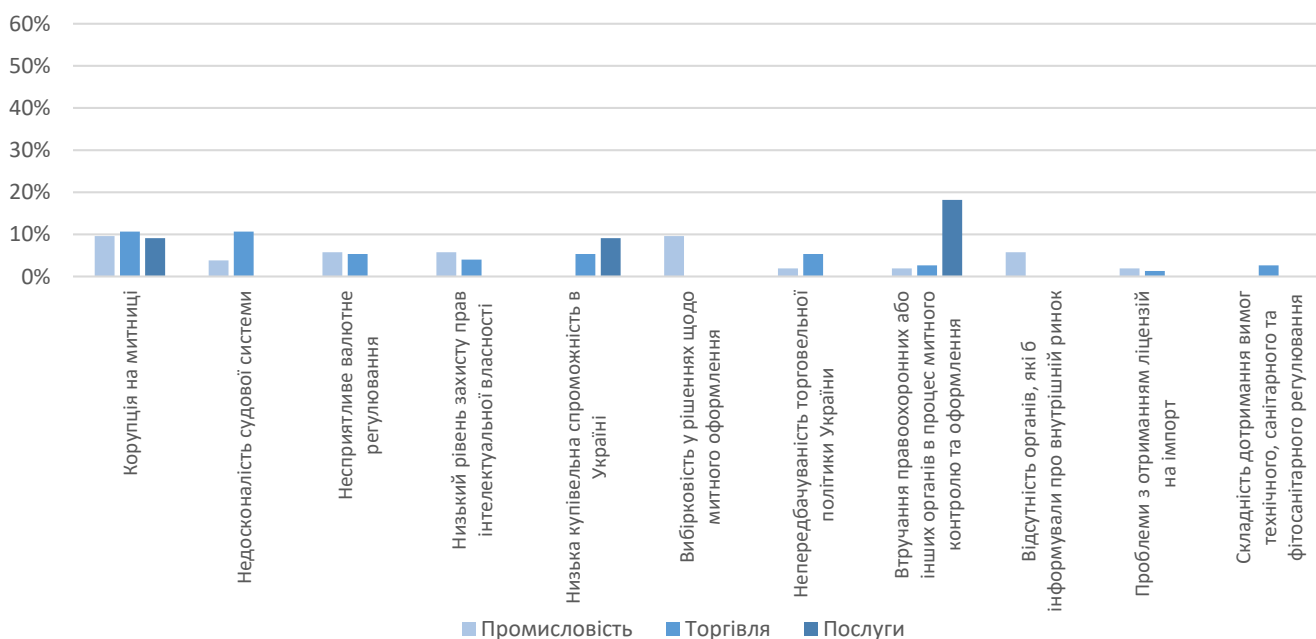
Рис. 178. Перешкоди під час імпорту: за сектором, % опитаних⁷⁰

Високі ставки митних платежів є другою найбільш вагомою перешкодою для підприємств у сфері послуг (36,4%). Водночас ця проблема також серед головних для імпортерів у промисловості та торівлі (23,1% та 29,3% відповідно). Також підприємства різних секторів «об'єднані» навколо складності митного і податкового законодавства України. Про цю перешкоду у 2020 році вказують 30,8% промислових підприємств, 32% торговельних та 27,3% зі сфери послуг. Також майже однаково актуальною для всіх розглянутих секторів є проблема корупції. Зокрема на корупцію на митниці поскаржилися 9,6% респондентів з промисловості, 10,7% з торівлі та 9,1% зі сфери послуг. Окрім цього, про високий рівень корупції та (чи) бюрократизації при налагодженні дистрибутивної мережі повідомили 15,4% промислових підприємств, 13,3% торговельних підприємств та 18,2% зі сфери послуг.

⁷⁰ Через недовільну кількість респондентів у сільському господарстві, що стикалися з перешкодами при імпорті, розподіл перешкод для цього сектору не наведено.

Рис. 179. Перешкоди під час імпорту: за сектором, % опитаних (продовження)

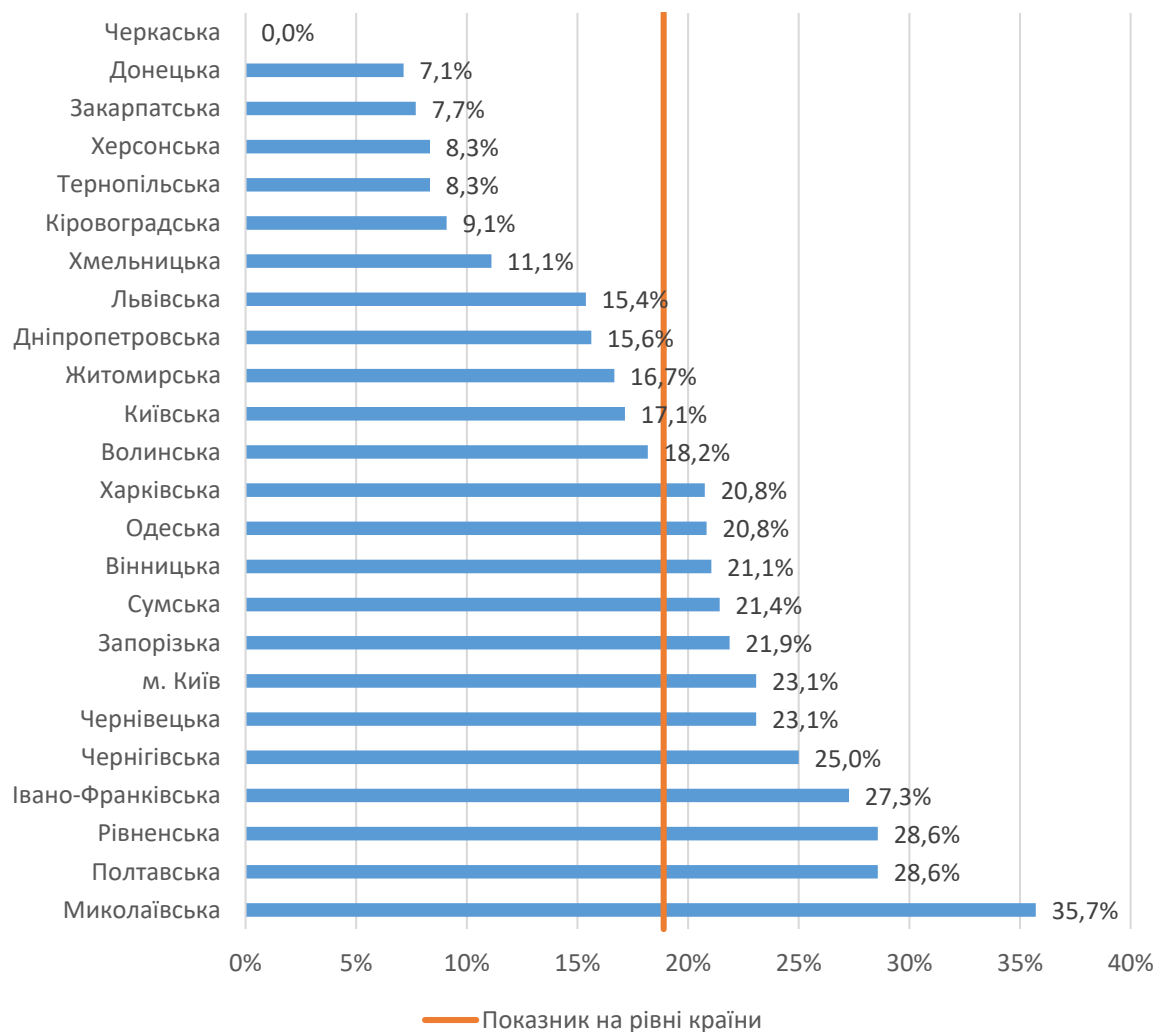

Для підприємств зі сектору торгівлі вагомим є також проблема «сірого» імпорту на ринку, що пояснюється впливом паралельного імпорту на діяльність офіційних імпортерів продукції. Про «сірий» імпорт як перешкоду вказали 16% імпортерів у секторі торгівлі, 7,7% у промисловості та жоден у сфері послуг. Також жодне підприємство сфери послуг не відчуває перешкод пов'язаних з довгим часом митного оформлення, хоча у 2018 році це була одна з головних перешкод для сектору.

Промислові підприємства найбільше відчувають перешкоди у сфері митного оформлення. Зокрема 28,8% респондентів у промисловості поскаржилися на довгий час митного оформлення імпортованих товарів. Водночас про цю проблему повідомили 16% торговельних підприємств і жодне зі сфери послуг. Також промислові підприємства в декілька разів частіше скаржаться на непрозорість процедур на митниці при оформленні імпорту. У промисловості частка респондентів, які скаржаться на цю перешкоду, становить 32,7%, а у торгівлі та сфері послуг лише 8% та 9,1% відповідно. Також промислові підприємства найчастіше скаржаться на затягування митного оформлення з боку митниці: 23,1% у промисловості проти 18,2% у сфері послуг та 6,7% у торгівлі.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ІМПОРТЕРІВ ЗА РЕГІОНАМИ. Згідно з отриманими результатами, Черкаська область є єдиним регіоном, де відсутні скарги на перешкоди при імпорті. Найчастіше повідомляють про перешкоди при імпорті підприємства з Миколаївської області (кожен третій опитаний). В декількох регіонів на перешкоди при імпорті скаржаться чверть і більше опитаних: у Рівненській (28,6%), Полтавській (28,6%), Івано-Франківській (27,3%) та Чернігівській (25,0%) областях. Необхідно зауважити, що перелік регіонів, в яких імпортери найчастіше відчувають перешкоди, переважно відрізняється від переліку регіонів з найбільшими перешкодами для експортерів. Однак Рівненська, Полтавська та Івано-Франківська області також входять до переліку п'яти регіонів, де найвища частка експортерів, що стикалися з перешкодами.

Рис. 180. Частка респондентів, які стикалися з перешкодами при імпорті, за регіонами, % опитаних⁷¹

Основні результати коротко:

Показник наявності перешкод при імпорті (18,9%) найнижчий за всі хвили дослідження з 2016 року. Наявність перешкод майже не відрізняється для підприємств, які лише імпортують, або поєднують експорт та імпорт. Великі та середні підприємства (13,9% та 15,2% відповідно) менш часто повідомляють про проблеми при імпорті порівняно з малими та мікро (22,2% та 19,4%). Підприємства сфери послуг найчастіше повідомляють про перешкоди при здійсненні імпорту (30,8%).

Головними перешкодами є непрозорість визначення митної вартості товарів, що імпортуються, складність митного і податкового законодавства, високі ставки митний платежів.

Черкаська область – єдиний регіон, де відсутні скарги на перешкоди при імпорті. Найчастіше повідомляють про перешкоди при імпорті підприємства з Миколаївської області (кожен третій опитаний).

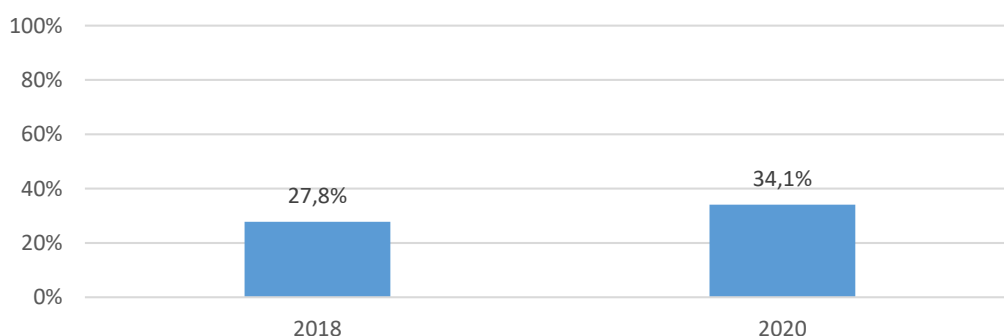
⁷¹ Луганську область не включено до порівняння через недостатню наповнюваність підвибірки.

4.3 Оцінка діяльності Офісу з просування експорту

У 2020 році експортерам вдруге було запропоновано оцінити діяльність Офісу з просування експорту. У 2015-2016 роках Офіс функціонував як проект підтримки експорту, а з листопада 2016 року – як консультативно-дорадчий орган при Мінекономрозвитку.⁷² У 2018 році Офіс трансформовано в державну установу «Офіс з просування експорту України», метою якої є підтримка та просування експорту товарів, робіт та послуг українських виробників, а також реалізації Експортної стратегії України.⁷³ В рамках роботи державної установи допомога для експортерів надається за такими напрямками: експортний консалтинг, освіта для експортерів, аналітика та інформація, пошук партнерів.⁷⁴

Зважаючи на історію Офісу з просування експорту, опитування 2020 року дає змогу проаналізувати зміни в поінформованості експортерів та в їхніх оцінках діяльності Офісу порівняно з 2018 роком, коли починалася трансформація консультативно-дорадчого органу в державну установу. Як і під час попередньої хвилі опитування, для оцінювання респонденти використовували п'ятибальну шкалу, де «1» відповідає негативній оцінці роботи Офісу з просування експорту, а «5» – позитивній.

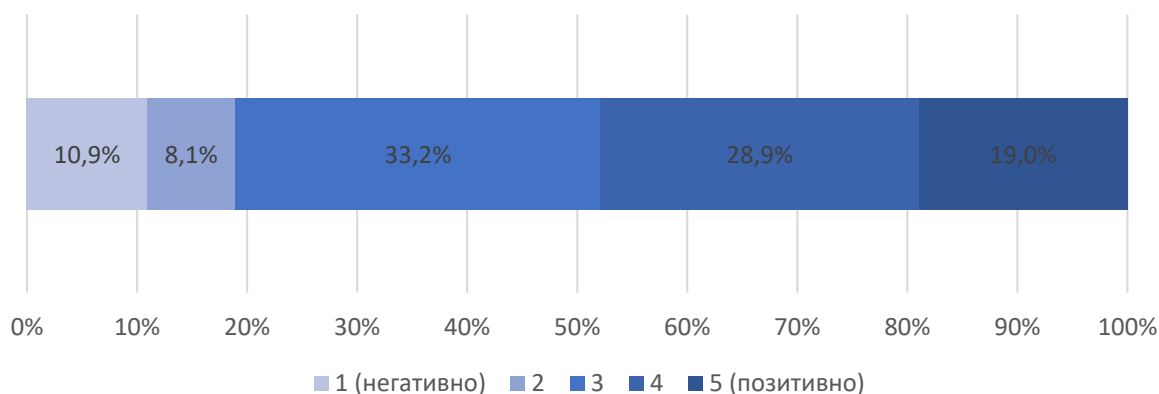
Рис. 181. Частка респондентів, котрі знають про існування Офісу з просування експорту України, за роками (% опитаних)

Насамперед необхідно зазначити, що у 2020 році дві третини (65,9%) експортерів не знали про існування Офісу з просування експорту. Однак рівень поінформованості експортерів зріс порівняно з 2018 роком, коли було вперше запропоновано оцінити роботу Офісу. У 2018 році 72,2% експортерів не знали про його існування. Таким чином рівень обізнаності експортерів про Офіс зріс з 27,8% у 2018 році до 34,1% у 2020 році.

Також незначною мірою зросла оцінка діяльності Офісу серед експортерів. Якщо у 2018 році середня оцінка становила 3,3 бала, то у 2020 році – 3,4 бала з 5. Всього майже половина респондентів оцінила діяльність Офісу на 4 або 5 балів. Лише кожен десятий респондент поставив діяльності Офісу 1 бал.

Рис. 182. Розподіл оцінок діяльності Офісу з просування експорту, % опитаних

⁷² Див. <https://epo.org.ua/export-promotion-institution/>.

⁷³ Державна установа «Офіс з просування експорту України» створено наказом Мінекономрозвитку від 23.06.2018 № 864. Див. <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=405268d1-224d-42a3-b788-3e4c4b5ba3f3>

⁷⁴ Див. <https://epo.org.ua/about/>

Таблиця 29. Оцінка діяльності Офісу з просування експорту у 2020 році (за видом ЗЕД), балів

Вид ЗЕД	Поінформованість про існування Офісу з просування експорту у 2020 році (за регіоном)	Середня оцінка діяльності Офісу з просування експорту, (від 1 до 5 балів)
Виключно експортери	36,9%	3,4
Експортери та імпортери	32,1%	3,4
Всі експортери	34,1%	3,4

Оцінка діяльності Офісу з просування експорту за видом ЗЕД. У 2020 році середня оцінка є однаковою як серед підприємств, які займаються виключно експортом, так і серед тих, які експортують та імпортують. При цьому у 2018 році підприємства, що виключно експортують, оцінювати діяльність Офісу краще ніж ті, що експортують та імпортують (3,5 бала проти 3,2 бала).

Таблиця 30. Оцінка діяльності Офісу з просування експорту у 2020 році (за розміром підприємств)

Розмір підприємств	Частка опитаних, що знають про існування Офісу з просування експорту	Середня оцінка діяльності Офісу з просування експорту, балів (від 1 до 5)
Мікропідприємства	33,1%	3,3
Малі підприємства	29,9%	3,5
Середні підприємства	37,4%	3,5
Великі підприємства	37,7%	2,9

Оцінка діяльності Офісу з просування експорту за розміром. Великі та середні підприємства краще поінформовані про існування Офісу з просування експорту порівняно з мікро- та малими. Якщо серед великих підприємств не знають про існування Офісу 62,3% експортерів, середніх – 62,6%, то серед мікропідприємств ця частка зростає до 66,9%, а малих – 70,1%. Подібна ситуація спостерігалася у 2018 році, коли великі та середні підприємства були краще поінформовані ніж підприємства менших розмірів.

Водночас великі підприємства найнижче оцінюють діяльність Офісу – в середньому на 2,9 бала. У 2018 році оцінки підприємств великого розміру були більш позитивними: 3,3 бали. На противагу цьому, оцінки мікро, малих та середніх підприємств зросли порівняно з 2018 роком (тоді було 3,1 бала, 3,3 бала та 3,4 бала відповідно).

Таблиця 31. Оцінка діяльності Офісу з просування експорту у 2020 році (за сектором підприємств)

Сектор підприємств	Частка опитаних, що знають про існування Офісу з просування експорту	Середня оцінка діяльності Офісу з просування експорту, балів (від 1 до 5)
Сільське господарство	45,8%	3,0
Промисловість	32,1%	3,3
Торгівля	36,3%	3,6
Послуги	32,3%	3,8

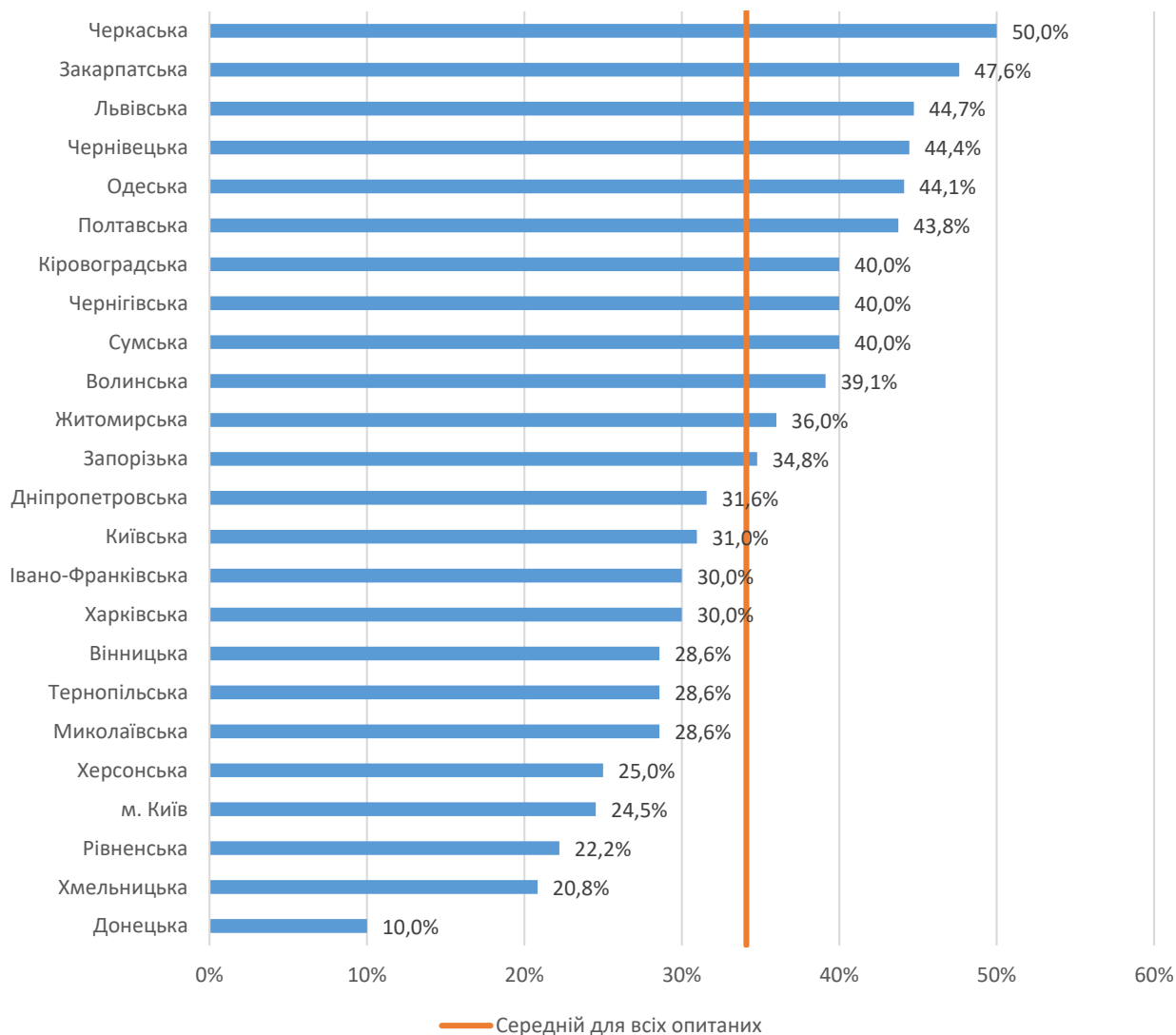
Оцінка діяльності Офісу з просування експорту за сектором. У 2020 році підприємства сфери послуг найкраще оцінюють діяльність Офісу з просування експорту – в середньому на 3,8 бала. При цьому у 2018 році ситуація була протилежною – найнижчі оцінки Офіс отримав саме від представників сектору послуг. У 2020 році вищі від середніх оцінок Офіс отримав також від експортерів зі сфери торгівлі – в середньому 3,6 бала. Найнижчі

оцінки поставили сільськогосподарські підприємства-експортери – в середньому 3,0 бала. Необхідно зауважити, що саме серед представників сільського господарства найвища частка опитаних, що знають про існування Офісу – 45,8%.

Оцінка діяльності Офісу з просування експорту за регіоном⁷⁵. У регіональному розрізі у 2020 році не вдалося здійснити порівняння оцінок роботи Офісу через недостатню кількість опитаних експортерів, що знають про існування Офісу, у деяких регіонах. Однак наявні дані дозволяють порівняти рівень поінформованості про існування державної установи. У Черкаській області підприємці найкраще серед усіх регіонів поінформовані про існування Офісу – 50% експортерів вказали, що їм відомо про такий Офіс. Також високі частка поінформованих експортерів у Закарпатській (47,6%), Львівській (44,7%), Чернівецькій (44,4%) та Одеській (44,1%) областях. Водночас у Донецькій області найнижчий показник поінформованості – лише 10% опитаних.

Необхідно зауважити, що в окремих регіонах частка експортерів, що знають про існування Офісу, зросла порівняно з 2018 роком. Наприклад, в Івано-Франківській області вона збільшилася з 19% до 30%, а в Полтавській – зі 17% до 43,8%. Таким чином, в окремих областях рівень поінформованості про існування Офісу зростає швидше, ніж в цілому по країні.

Рис. 183. Поінформованість про існування Офісу з просування експорту у 2020 році (за регіонами)

⁷⁵ Для Луганської області неможливо розрахувати відсоток поінформованості через недостатню наповнюваність підвибірки.

Основні результати коротко:

У 2020 році дві третини (65,9%) експортерів не знали про існування Офісу з просування експорту. Рівень обізнаності експортерів про Офіс з просування експорту зріс від 27,8% у 2018 році до 34,1% у 2020 році. Великі та середні підприємства краще поінформовані про існування Офісу з просування експорту порівняно з мікро- та малими. Серед представників сільського господарства найвища частка опитаних, що знають про існування офісу – 45,8%. У Черкаській, Закарпатській, Львівській, Чернівецькій та Одеській областях майже кожен другий експортер поінформований про Офіс з просування експорту. Однак, наприклад, в Донецькій області поінформовані лише кожен десятий, а у Рівненській – кожен п'ятий.

Майже половина респондентів оцінили діяльність Офісу на 4 або 5 балів. У 2020 році середня оцінка діяльності Офісу з просування експорту становить 3,4 бала (у 2018 році — 3,3 бала) з 5. Найкращі оцінки Офісу – серед малих та середніх підприємств (3,5 бала). Підприємства сфери послуг найкраще оцінюють діяльність Офісу з просування експорту – в середньому на 3,8 бала.

4.4 Джерела інформації для учасників ЗЕД

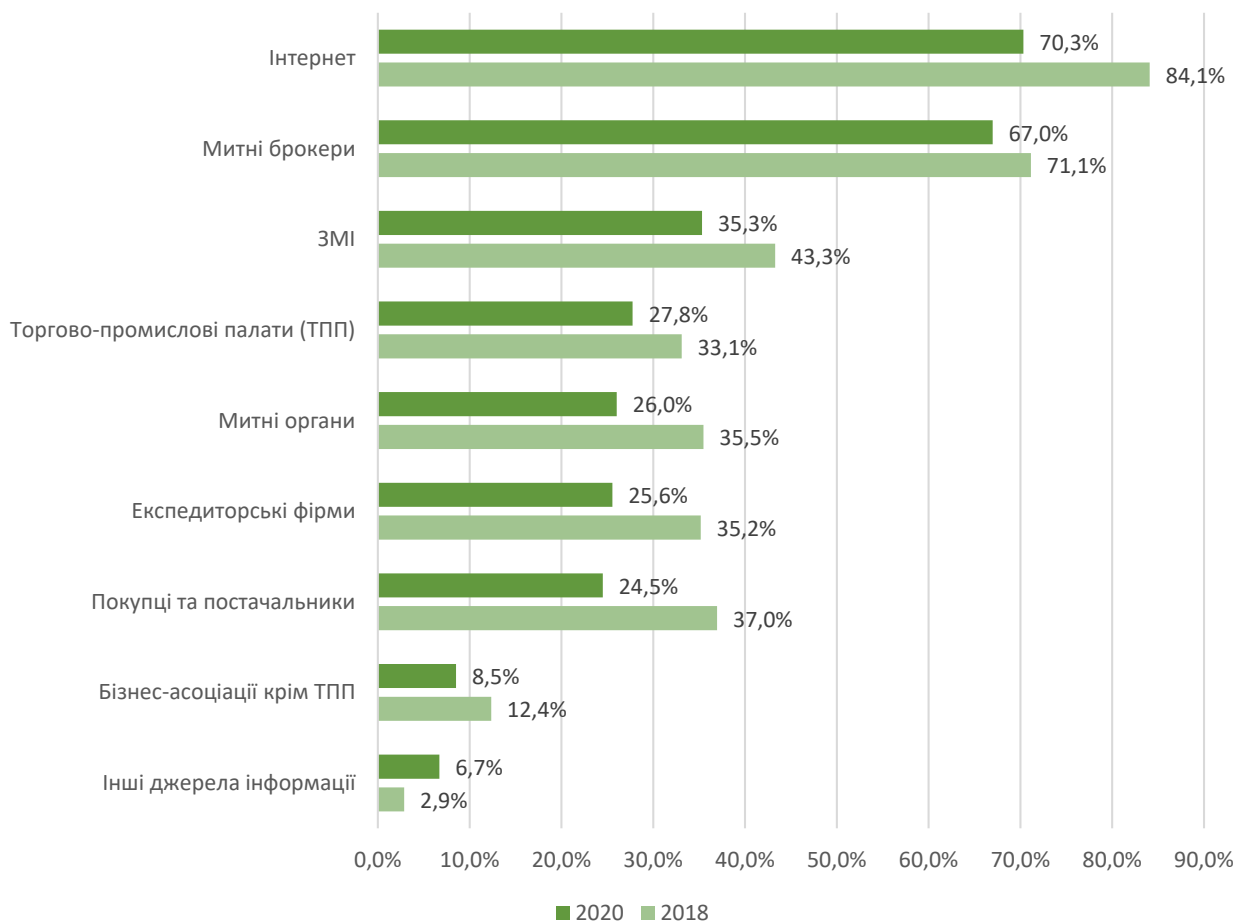
Для ведення бізнесу підприємцям необхідно мати надійні джерел інформації щодо різних аспектів економічної діяльності. У сфері ЗЕД підприємства потребують відомостей про експортно-імпортні процедури, технічні регламенти, вимоги до документів, стандарти на продукцію, транспортні та логістичні послуги. Отримання актуальних даних щодо цих питань може бути запорукою успішних зовнішньоекономічних операцій.

Інформацію про регулювання ЗЕД підприємці отримують з різних джерел: з мережі Інтернет та ЗМІ, від митних органів, ТПП та інших бізнес-асоціацій, покупців і постачальників тощо. У дослідженні респондентам було запропоновано вказати джерела інформації щодо регулювання ЗЕД в Україні та в країнах-партнерах. Окрім цього, окремо було проаналізовано поширеність використання урядових веб-сайтів, які можуть містити важливу для здійснення ЗЕД інформацію.

4.4.1 Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні

Результати дослідження вказують, що більшість джерел інформації щодо умов ведення бізнесу в Україні стали менш популярними порівняно з 2018 роком. При цьому рейтинг головних джерел зазнав лише незначних змін. Як і у 2017 та 2018 роках, найбільш поширеним джерело інформації, що стосується ведення бізнесу, у 2020 році залишається Інтернет. Зокрема 70,3% респондентів зазначили, що користуються Інтернетом для отримання інформації. При цьому у 2018 році на Інтернет вказали 84,1% опитаних.

Рис. 184. Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні, % опитаних⁷⁶

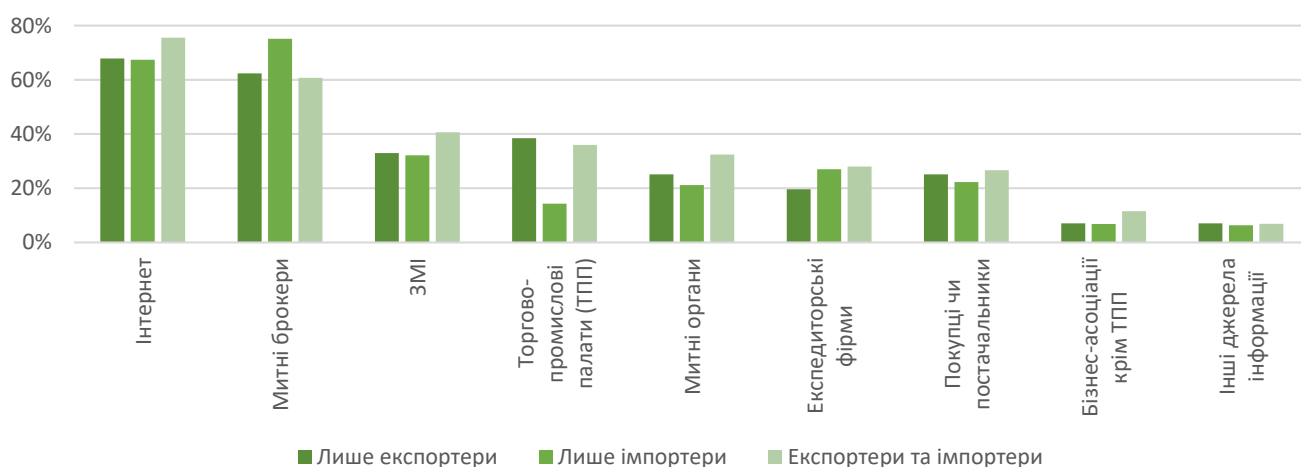
На другій сходинці продовжують залишатися митні брокери. У 2020 році вони є джерелом інформації для 67,0% підприємців. Однак у 2018 році про них вказували 71,1% опитаних. На третій сходинці залишаються ЗМІ, про яких вказали 35,3% респондентів, але це на 7 відсоткових пунктів менше ніж у 2018 році. Порівняно

⁷⁶ Тут і далі в розділі сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше, ніж один варіант відповіді.

з 2018 роком також зменшилася частка підприємців, які використовують для отримання інформації покупців та постачальників. Якщо у 2018 році про це джерело вказали 37,0% опитаних, то у 2020 – на 12,5 відсоткових пункти менше або 24,5%. В результаті, торгово-промислові палати піднялися у рейтингу джерел на четверту сходинку замість покупців та постачальників. Необхідно зазначити, що у 2020 році, порівняно з 2018 році, зросла популярність інших джерел інформації. У 2020 році про інші джерела (зокрема, інші компанії, агентства, семінари, виставки тощо) вказали 6,7% опитаних, тоді як під час попередньої хвилі дослідження – лише 2,9%.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Порівняння результатів для респондентів з різним видом ЗЕД свідчить, що підприємства, які водночас експортують та імпортують, більш часто використовують більшість проаналізованих джерел. Наприклад, 75,5% представників цієї групи респондентів користуються Інтернетом. Водночас Інтернет є джерелом для 67,8% експортерів та 67,4% імпортерів. Також підприємства, що експортують та імпортують, більш часто шукають інформацію у ЗМІ – 40,7%. При цьому ЗМІ є джерелом інформації для третини інших опитаних (32,9% експортерів та 32,2% імпортерів).

Рис. 185. Джерела інформації в Україні (за видом ЗЕД), % опитаних

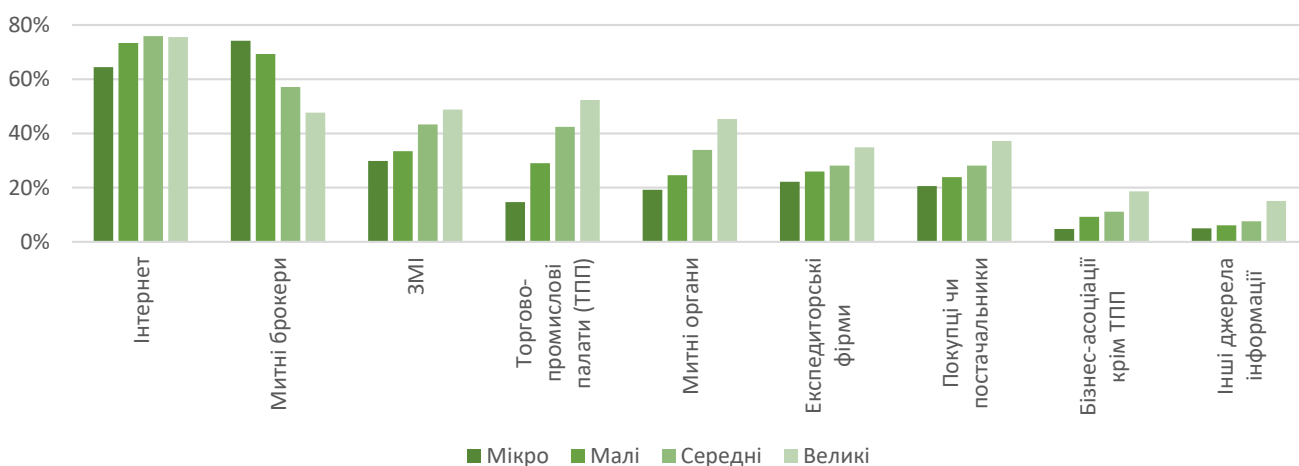

Митні брокери є єдиним джерелом, яке найбільш популярне саме серед імпортерів. Про них вказали 75,1% імпортерів, але 62,7% експортерів та 60,7% підприємств, що експортують та імпортують. Як показує аналіз популярності послуг митних брокерів (див. розділ 1.8 *Співпраця з митними брокерами*), саме імпортери найчастіше користуються їхніми послугами. Водночас серед імпортерів мають низький рівень популярності ТПП – про них вказали лише 14,3% опитаних цього виду ЗЕД. При цьому ТПП є популярними серед експортерів, адже про них вказали 38,4% підприємств, що експортують, та 36,0% підприємств, що експортують та імпортують.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ ЗА РОЗМІРОМ. Як і у 2018 році, зі збільшенням розміру підприємства зменшується частка тих, хто отримує інформацію щодо ведення ЗЕД від митних брокерів. Зокрема брокери є джерелом інформації для 74,2% мікро та 69,3% малих підприємств, але для 57,1% середніх та 47,7% великих. Такі результати корелюються з аналізом популярності послуг митних брокерів (див. розділ 1.8 *Співпраця з митними брокерами*), який вказує, що чим більшим є розмір опитаних підприємств, тим меншою мірою вони користуються послугами митних брокерів.

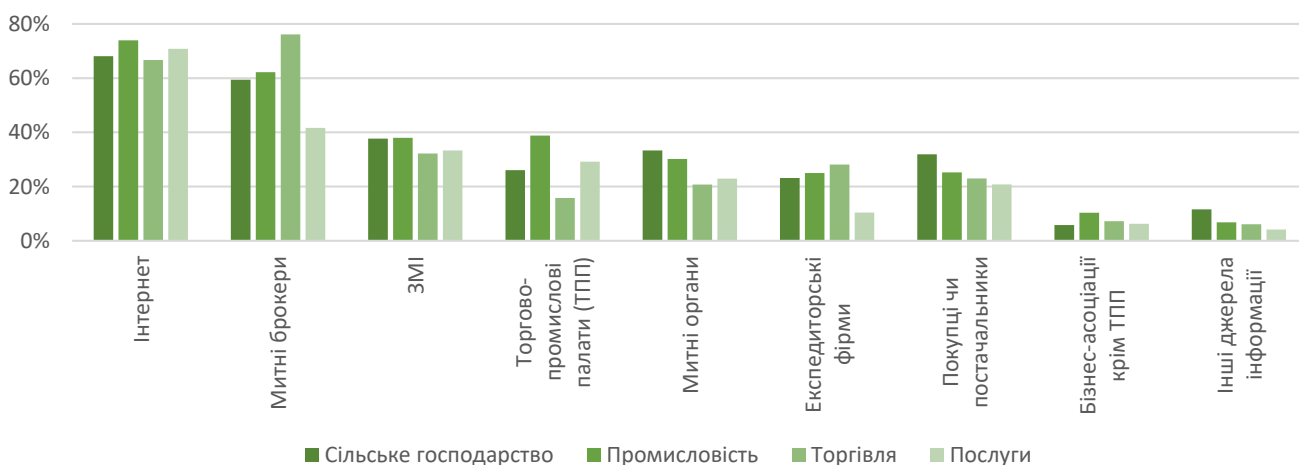
Зі збільшенням розміру підприємства також зростає популярність низки інших джерел інформації: ЗМІ, ТПП та інших бізнес-асоціацій, митних органів, покупців та постачальників, експедиторських фірм. Наприклад, якщо ТПП є джерелом інформації для 52,3% великих та 42,4% середніх підприємств, то лише для 14,7% мікро та 29,0% малих.

Рис. 186. Джерела інформації в Україні (за розміром підприємств), % опитаних

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ ЗА СЕКТОРОМ. У галузевому розрізі, Інтернет є найбільш популярним джерелом інформації для 74,0% промислових підприємств. Так само представники промисловості найчастіше використовують для отримання інформації ТПП (38,8%) та інші бізнес-асоціації (10,3%), а також найбільше послуговуються ЗМІ (38,0%). Водночас митні брокери є найбільш популярними серед торговельних підприємств. Про брокерів повідомили 76,1% представників сектору торгівлі, що майже вдвічі вищий показник ніж сектору послуг – 41,7%. Також торговельні підприємства частіше використовують як джерело інформації експедиторські фірми – про це вказали 28,2% представників сектору. Експедиторські фірми згадують також біля чверті сільськогосподарських та промислових підприємств, але лише кожен десятий представник сфери послуг. Сільськогосподарські підприємства, частіше від інших секторів, надають перевагу отримувати інформацію від митних органів (33,3%), покупців чи постачальників (31,9%), а також з інших джерел інформації (11,6%).

Рис. 187. Джерела інформації в Україні (за сектором), % опитаних

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ ЗА РЕГІОНОМ. Порівняння результатів для окремих регіонів⁷⁷ вказує, що різні види джерел інформації неоднорідно поширені в різних куточках країни. Наприклад, у Полтавській та Тернопільській областях Інтернет є джерелом інформації про ведення ЗЕД в Україні для 92,0% респондентів. Також високий рівень використання Інтернету у Донецькій області (87,5%). Водночас у Кіровоградській області використовують Інтернет менше половини опитаних – лише 45,0%. Також низький рівень використання світової мережі у Житомирській області – 53,1% опитаних, Миколаївській – 55,0%, Запорізькій – 58,5%.

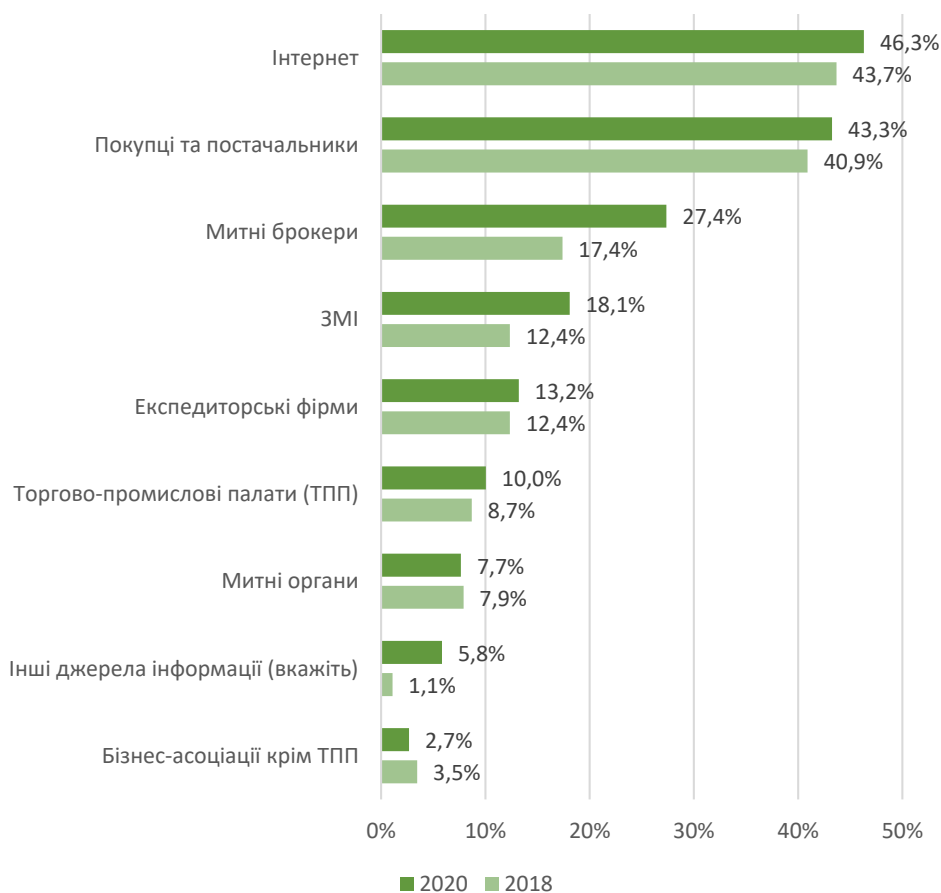
⁷⁷ Луганську область не включено до порівняння через недостатню кількість спостережень.

Використання митних брокерів для отримання інформації також відрізняється між регіонами. У деяких регіонах до брокерів звертаються близько трьох четвертих респондентів, зокрема 77,0% у Дніпропетровській області, 76,0% у місті Києві, 75,6% у Запорізькій області та 75,0% у Донецькій. При цьому у Кіровоградській області отримують інформацію від брокерів лише 40,0% опитаних. На ЗМІ найчастіше покладаються Чернігівській (48,3%), Рівненській (48,3%), Полтавській (48,0%) та Тернопільській (48,0%) областях. Водночас у Кіровоградській області ЗМІ є джерелом інформації лише для 10,0% опитаних. Торгово-промислові палати найбільш часто служать джерелом інформації для учасників ЗЕД у Херсонській (63,6%) та Луганській (57,1%) областях. Однак в більшості регіонів на ТПП покладаються менше третини респондентів. Від митних органів найчастіше отримують необхідну інформацію в Сумській та Тернопільській областях (44,4% та 44,0% відповідно). Однак для більшості регіонів відповідний показник.

4.4.2 Джерела інформації про регулювання ЗЕД в країнах-партнерах

Результати дослідження свідчать, що учасники ЗЕД менш часто шукають інформацію про ведення ЗЕД закордоном, ніж в Україні. У 2020 році 13,6% респондентів повідомили, що не користуються жодним зі зазначених джерел інформації. Однак результати вказують, що підприємці почали більш активно цікавитися питаннями зовнішньої торгівлі в країнах-партнерах. У 2018 році жодним зі зазначених джерел не користувалася майже третина респондентів (32,1%).

Рис. 188. Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах, % опитаних⁷⁸

Учасники ЗЕД найчастіше використовують Інтернет для отримання інформації в країнах-партнерах. У 2020 році про використання цього джерела повідомив майже кожен другий респондент – 46,3%. Цей показник зріс порівняно з 2018 роком, коли становив 43,7%. Також серед популярних джерел інформації – покупці та постачальники. У 2020 році використовують це джерело 43,3% опитаних. Також більше чверті опитаних звертаються до митних брокерів, що на 10 в. п. вище ніж у 2018 році. Також популярними джерелами

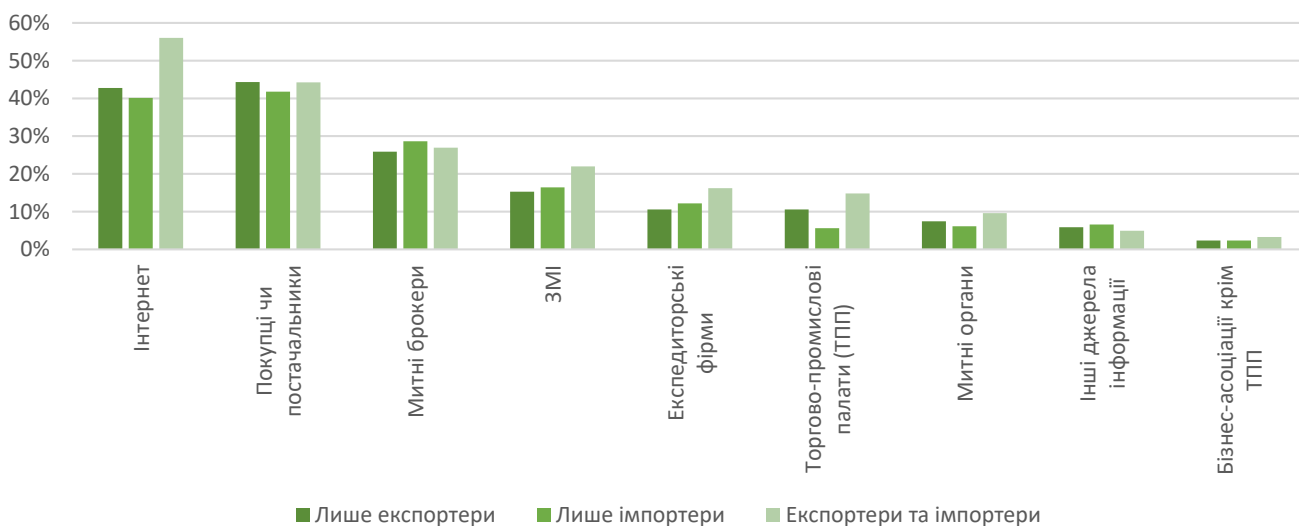
⁷⁸ Тут і далі в розділі сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше, ніж один варіант відповіді.

інформації є ЗМІ (вказали 18,1% опитаних) та експедиторські фірми (13,2%). До ТПП звертається кожне десяте підприємство (10%). Найменш часто використовується інформація від митних органів (7,7% опитаних), інших джерел (агентств, семінарів, виставок тощо) (5,8%) та бізнес-асоціацій крім ТПП (2,7%).

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД У КРАЇНАХ-ПАРТНЕРАХ ЗА ВИДОМ ЗЕД. У розрізі видів ЗЕД можна побачити, що підприємства, які водночас експортують та імпортують, більш активно звертаються до різних джерел інформації. Серед таких підприємств найбільш популярним джерелом щодо ведення ЗЕД закордоном також є мережа Інтернет. Про використання цього джерела повідомили більше половини підприємств, які поєднують експорт та імпорт (56,0%). Водночас Інтернет використовують 42,7% підприємств, які лише експортують, та 40,01% підприємств, які лише імпортують.

Подібна ситуація спостерігається також щодо інших джерел, зокрема ЗМІ, покупців та постачальників, ТПП та бізнес-асоціацій, експедиторських фірм, митних органів. Однак митні брокери є більш популярними серед підприємств, які лише імпортують. Інформацію від брокерів отримують 28,6% імпортерів. Водночас для експортерів цей показник становить 25,9%, а суб'єктів, які водночас експортують та імпортують, – 26,9%. Це віддзеркалює інші результати дослідження, які вказують на те, що послуги митних брокерів найбільш популярні саме серед імпортерів (див. розділ 1.8 Співпраця з митними брокерами).

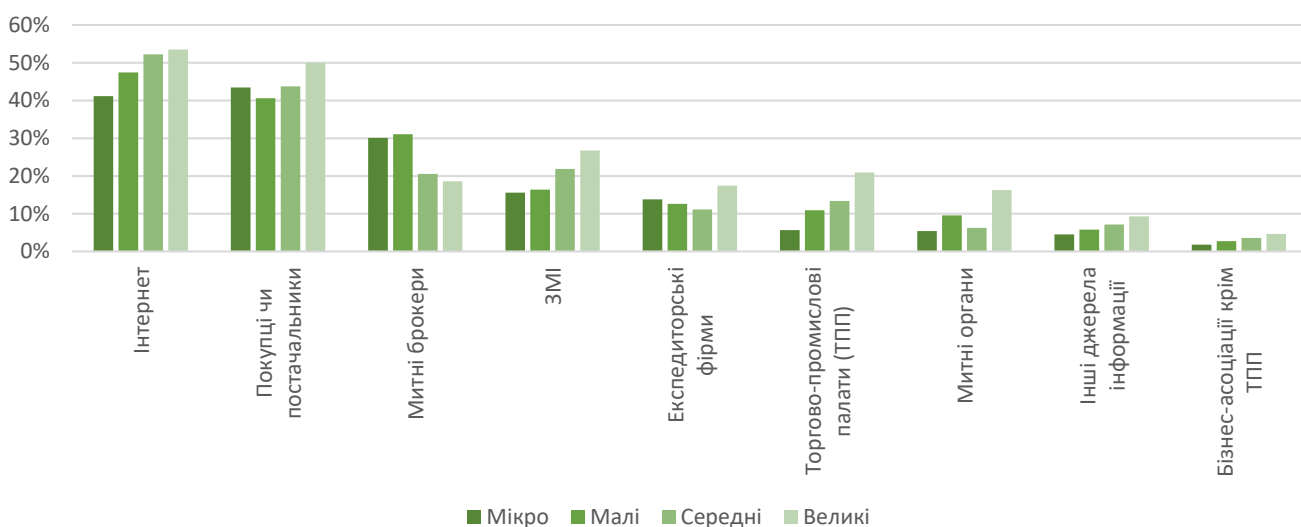
Рис. 189. Джерела інформації у країнах-партнерах (за видом ЗЕД), % опитаних

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД У КРАЇНАХ-ПАРТНЕРАХ ЗА РОЗМІРОМ. Результати дослідження вказують, що зі зростанням розміру підприємства зростає ймовірність використання різних джерел інформації. Якщо мережею Інтернет користуються 41,2% мікро та 47,4% малих підприємств, то серед середніх цей показник становить 52,2%, а великих – 53,5%. Покупці чи постачальники є джерелом інформації для 43,4% мікро та 40,6% малих підприємств. Водночас до цього виду джерела звертаються 43,8% середніх та 50,0% великих підприємств. Великі суб'єкти також частіше використовують такі джерела як ЗМІ, експедиторські фірми, ТПП та інші бізнес-асоціації, інші джерела інформації.

Митні брокери є єдиним джерелом інформації, яке найбільш популярне серед суб'єктів господарюванні невеликого розміру. Брокери надають інформацію для 30,1% мікро та 31,1% малих підприємств, але лише для 20,5% середніх та 18,6% великих. Такі результати корелюються з аналізом популярності послуг митних брокерів (див. розділ 1.8 Співпраця з митними брокерами), який вказує, що чим більшим є розмір опитаних підприємств, тим меншою мірою вони користуються послугами митних брокерів.

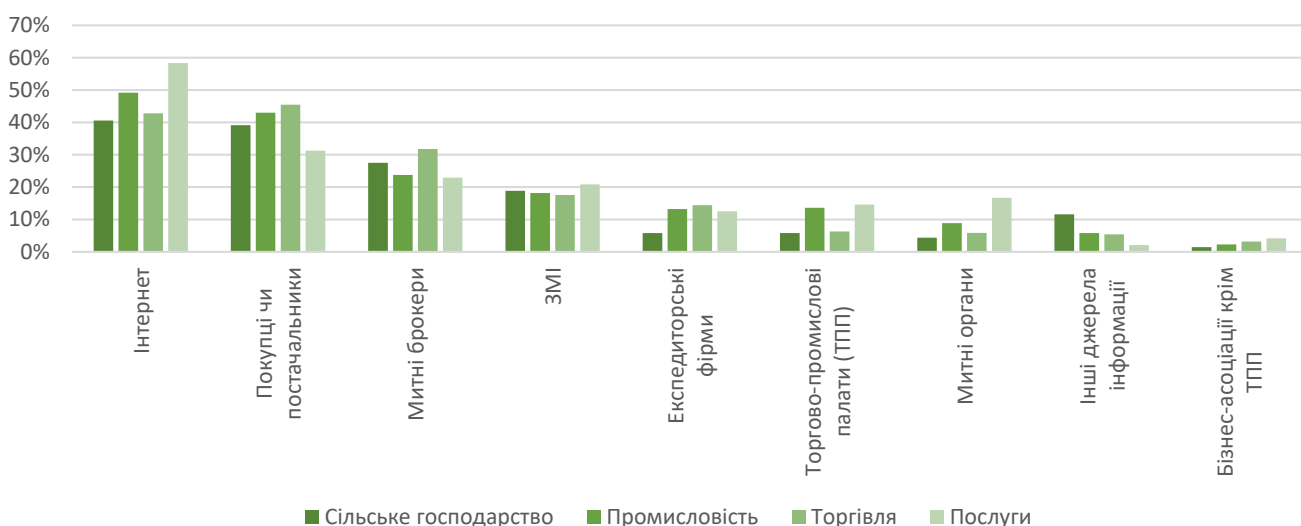
Рис. 190. Джерела інформації у країнах-партнерах (за розміром підприємств), % опитаних

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД У КРАЇНАХ-ПАРТНЕРАХ ЗА СЕКТОРОМ. Для більшості галузей мережа Інтернет є найпопулярнішим джерелом інформації щодо ведення ЗЕД закордоном. Однак у секторі послуг спостерігається найвища частка респондентів, котрі шукають інформацію в Інтернеті. Про використання мережі повідомили 58,3% представників сфери послуг, тоді як в інших секторах цей показник не перевищує 50%. Водночас у торгівлі найпопулярнішим джерелом інформації є покупці та постачальники. Про використання цього джерела повідомили 45,5% опитаних торговельних підприємств.

Порівняно з іншими секторами, у секторі торгівлі також більше використовують інформацію від митних брокерів (31,8% представників сектору). Водночас ЗМІ більше популярні серед представників сектору послуг (20,8% опитаних).

Рис. 191. Джерела інформації у країнах-партнерах (за сектором), % опитаних

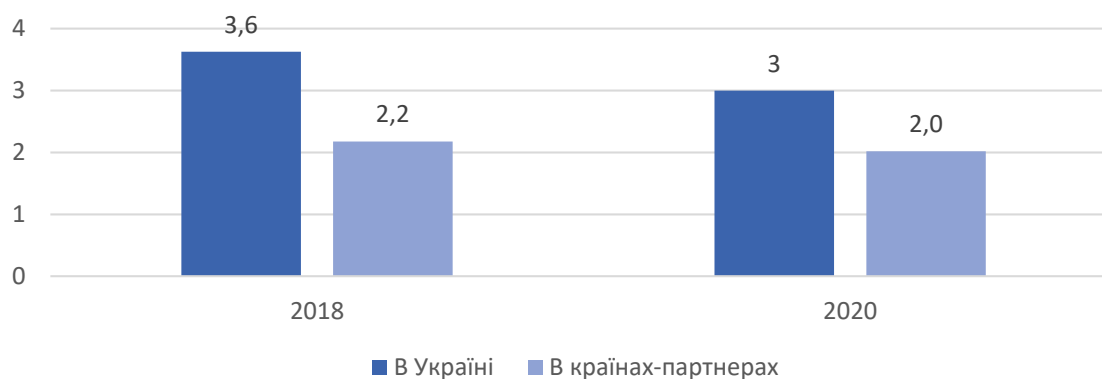
ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД У КРАЇНАХ-ПАРТНЕРАХ ЗА РЕГІОНОМ. Результати дослідження свідчать, що в окремих регіонах багато підприємців не використовують жодного зі зазначених джерел для пошуку інформації про ведення ЗЕД в країнах-партнерах. Зокрема найвища частка таких підприємств у Житомирській області – 28,1% опитаних. У Вінницькій, Полтавській та Чернігівській областях кожен п'ятий респондент не використовує жодного з варіантів джерел. Натомість, в інших регіонах використання різноманітних видів інформації більш поширене. Наприклад, у Волинській, Запорізькій, Львівській, Сумській та Чернівецькій областях лише менше десятої частини респондентів не звертаються до перелічених джерел.

Порівняння результатів для окремих регіонів⁷⁹ вказує, що різні види джерел інформації щодо ведення ЗЕД закордоном також неоднорідно поширені в регіонах України. В більшості областей найбільш популярним джерелом залишається мережа Інтернет. Зокрема найчастіше використовують Інтернет у Луганській (71,4%), Донецькій (62,5%) та Львівській (59,0%) областях. Водночас у декількох регіонах найбільш поширеним джерелом є покупці чи постачальники. У Івано-Франківській, Луганській, Рівненській, Тернопільській, Херсонській та Черкаській областях більше половини респондентів отримують інформацію з цього джерела. До митних брокерів за інформацією звертаються найчастіше у Херсонській (40,9% опитаних) та Миколаївській (40,0%) областях. ЗМІ служать джерело інформації найчастіше у Донецькій, Херсонській та Хмельницькій областях (31,3%, 27,3% та 27,3% відповідно).

4.4.3 Частота використання джерел про регулювання ЗЕД

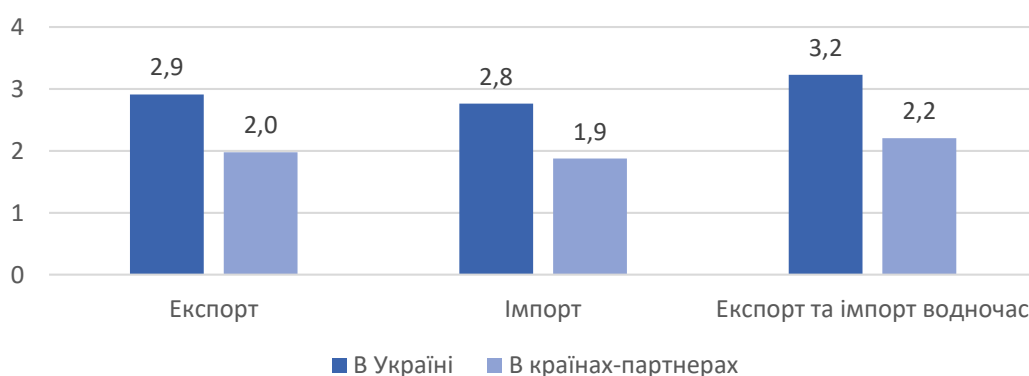
Згідно з отриманими результатами, в середньому учасники ЗЕД користуються більшою кількістю джерел для отримання інформації про регулювання ЗЕД в Україні ніж в країнах-партнерах. Порівняно з 2018 роком, учасники ЗЕД почали використовувати в середньому меншу кількість джерел для отримання інформації. Така зміна може свідчити про більш концентроване використання перевірених джерел. Середня кількість джерел про ЗЕД в Україні зменшилася з 3,6 одиниць у 2018 році до 3 одиниць у 2020 році. Середня кількість джерел щодо ЗЕД в країнах-партнерах зменшилася з 2,2 до 2 одиниць.

Рис. 192. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за роками (одиниць)

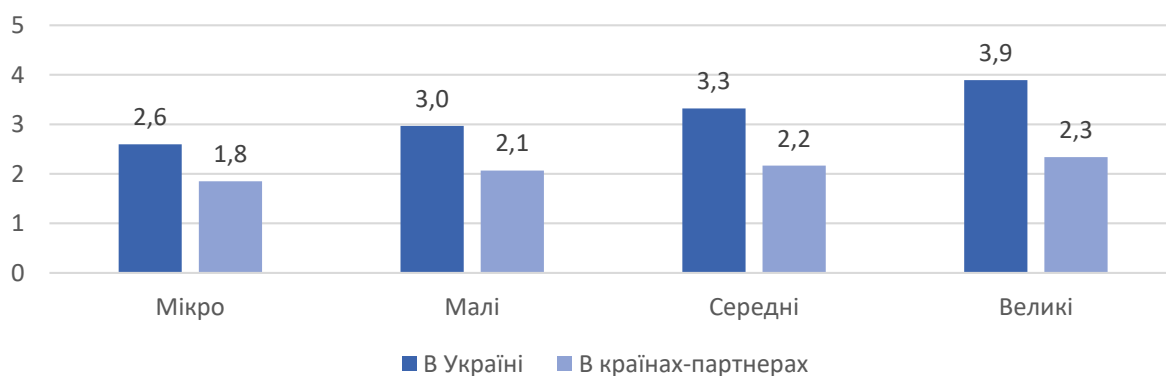
Підприємства, які поєднують експорт та імпорт, в середньому користуються більшою кількістю джерел для пошуку інформації, зокрема 3,2 одиниці про регулювання ЗЕД в Україні та 2,2 – в країнах-партнерах. Зі зростанням розміру підприємства зростає кількість джерел, які використовуються експортерами та імпортерами. Якщо мікропідприємства користуються в середньому 2,6 джерелами про регулювання ЗЕД в Україні, то для великих цей показник становить 3,9.

Рис. 193. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за видом ЗЕД (одиниць)

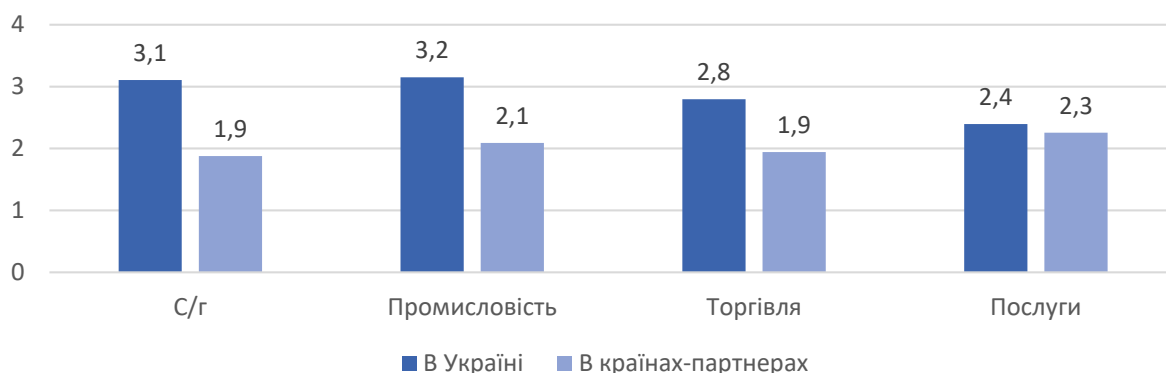
⁷⁹ Луганську область не включено до порівняння через недостатню кількість спостережень.

Рис. 194. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за розміром підприємств (одиниць)

У секторальному розрізі також спостерігаються відмінності в частоті використання джерел. Зокрема промислові підприємства більш активно використовують різні види джерел ніж представники інших секторів (3,2 одиниці про регулювання ЗЕД в Україні та 2,1 в країнах-партнерах). Майже на такому рівні частота використання джерел сільськогосподарськими підприємствами. Найменшу кількість джерел про регулювання ЗЕД в Україні, в середньому, використовують представники сфери послуг.

Рис. 195. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за секторами (одиниць)

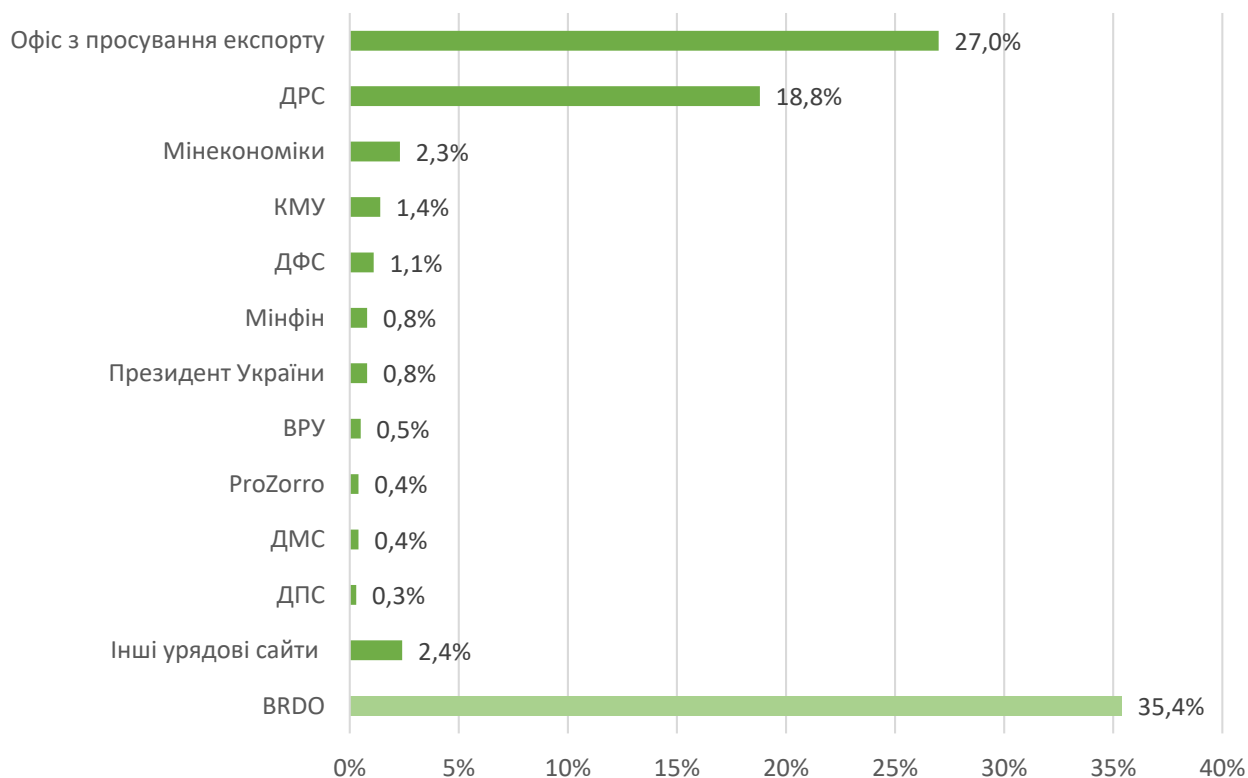
4.4.4 Використання урядових порталів

Низка урядових веб-порталів є важливим джерелом актуальної інформації про умови та можливості ведення бізнесу. Зокрема, сайти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів або Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства презентують урядові рішення, що можуть стосуватися підприємництва.

Інші урядові веб-портали виконують більш вузькоспеціалізовані функції. Наприклад, онлайн-платформа ProZorro дає можливість брати участь у державних закупівлях, а сайту Офісу просування експорту містить інформацію про можливості для навчання експортерів, торговельні місії тощо. Таким чином, у дослідженні було проаналізовано, наскільки українські експортери та імпортери поінформовані про урядові веб-портали⁸⁰ та як часто користуються ними.

⁸⁰ Для аналізу також включено сайт Офісу ефективного регулювання, який є неурядовою структурою, націленою на покращення умов ведення бізнесу, але був створений за ініціативою Мінекономіки.

Рис. 196. Частка респондентів, які вказали, що не знають про існування такого веб-сайту, % опитаних⁸¹

Результати опитування вказують, що найвищий рівень поінформованості про сайти Державної податкової служби (ДПС), Державної митної служби (ДМС), Системи онлайн-закупівель ProZorro та Верховної ради України, Президента України та Міністерства фінансів, про існування яких не знають менше 1% опитаних. Водночас, 18,8% респондентів не знають про існування сайту Державної регуляторної служби, 27,0% – сайту Офісу з просування експорту та 35,4% – сайту Офісу ефективного регулювання. Однак необхідно зазначити, що рівень поінформованості про існування досліджених веб-сайтів може бути в реальності дещо нижчим. Не всі респонденти можуть бути готові вказати, що вони непоінформовані про окремі органи державної влади.

Вставка 1. Поінформованість про веб-сайт Офісу з просування експорту України

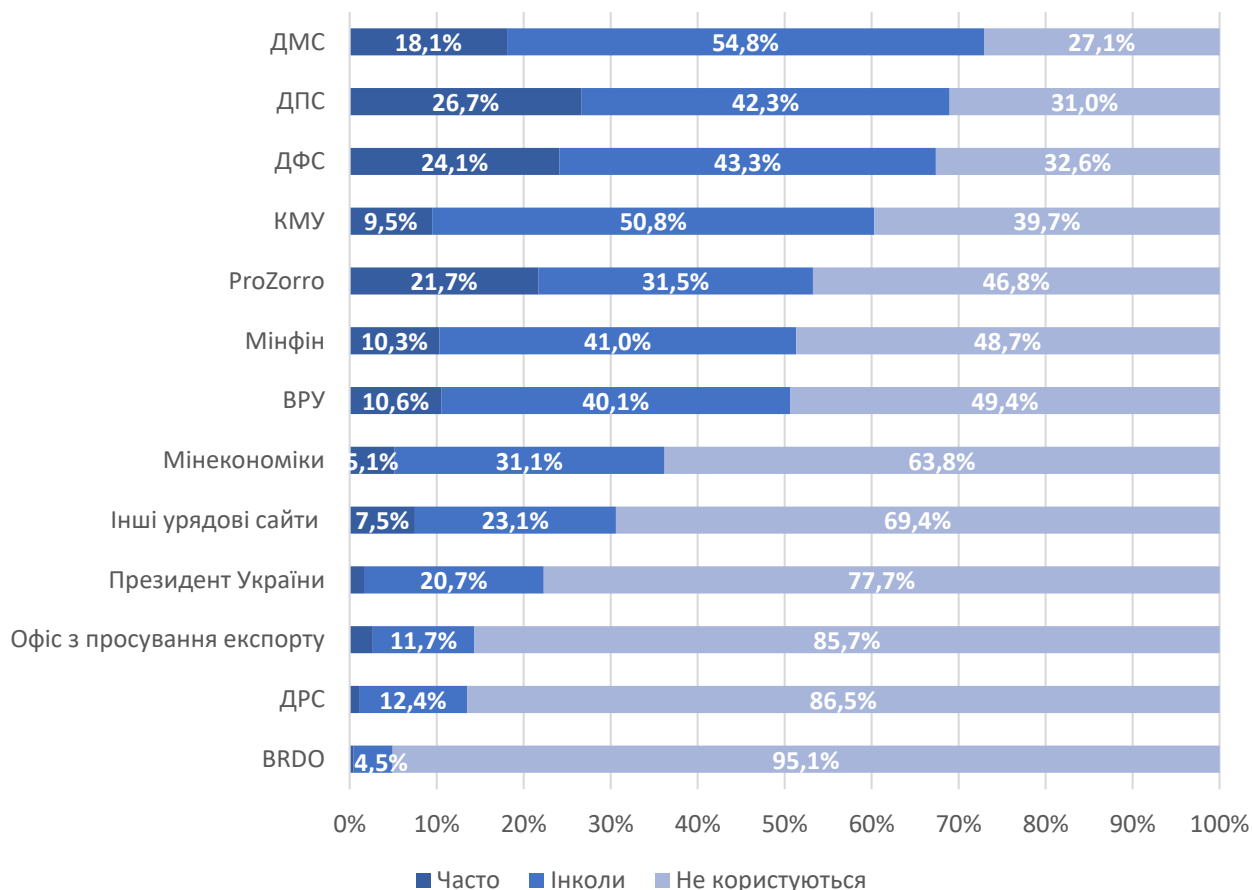
Згідно з результатами дослідження, у 2020 році дві третини (65,9%) експортерів досі не знають про існування Офісу з просування експорту. Однак рівень поінформованості експортерів зріс порівняно з 2018 роком, коли було вперше запропоновано оцінити роботу Офісу. Тоді 72,2% експортерів не знали про існування цієї державної установи. Водночас у 2020 році 29,1% опитаних експортерів (як тих, хто лише експортує, так і тих, хто поєднує експорт та імпорт) не знали про існування сайту Офісу з просування експорту, або не змогли відповісти на це запитання. Таким чином, частка респондентів, котрі не знають про існування Офісу, у декілька разів перевищує часту підприємств, котрі не знають про сайт цієї установи. Це може підтверджувати, що не всі респонденти готові вказати, що непоінформовані про існування окремих веб-сайтів органів влади.

Найчастіше бізнес використовує порталом Державної митної служби – 72,9% опитаних вказали, що часто або інколи користуються цим веб-сайтом. На другому місці за популярністю – сайт Державної податкової служби, про використання якого повідомили 69,0% підприємств. На третій сходинці знаходиться сайт Державної фіскальної служби України (ДФС), яка з 2019 року перебуває в стані ліквідації. Про використання сайту ДФС вказали 67,4% опитаних. Таким чином підприємці продовжують заходити на веб-сайт ДФС, можливо за звичкою. Однак сьогодні сайт ДФС оновлюється незначною мірою, а більшість посилань переводять на сторінку ДПС.

⁸¹ Для аналізу також включено сайт Офісу ефективного регулювання (BRDO), який є неурядовою структурою, націленою на покращення умов ведення бізнесу, але був створений за ініціативою Мінекономіки

Серед найбільш популярних також сайт КМУ – використовують 60,3% опитаних). Майже кожен другий респондент користується сайтами системи онлайн-закупівель ProZorro (51,3%), Міністерства фінансів (51,3%) та ВРУ (50,6%). Лише 36,2% респондентів використовують сайт Мінекономіки, а 30,6% інші урядові сайти. Серед інтернет-порталів органів влади найменш популярними є сайти Президента України (користуються 22,3%), Офісу просування експорту (14,3%) та Державної регуляторної служби (13,5%). Сайтом Офісу ефективного регулювання користуються лише 4,9% респондентів.

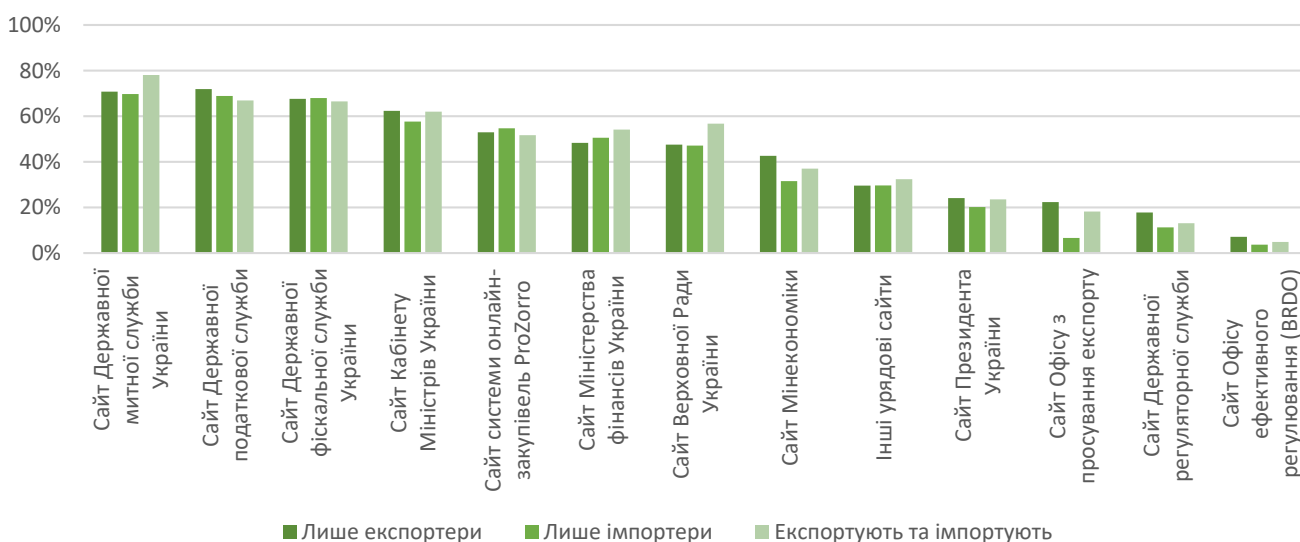
Рис. 197. Використання урядових порталів в мережі Інтернет, % опитаних

ВИКОРИСТАННЯ УРЯДОВИХ ПОРТАЛІВ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Підприємства, що водночас експортують та імпортують, більш часто користуються сайтами Державної митної служби та Міністерства фінансів. Зокрема про використання сайту ДМС повідомили 78,1% підприємств, які водночас експортують та імпортують, але 70,8% експортерів та 69,7% імпортерів. Підприємства, що здійснюють імпорт, виділяються більш частим використанням системи онлайн закупівель ProZorro. Про використання сайту повідомили 54,7% опитаних. Водночас системою користуються 53,0% експортерів та 51,7% підприємств, які експортують та імпортують.

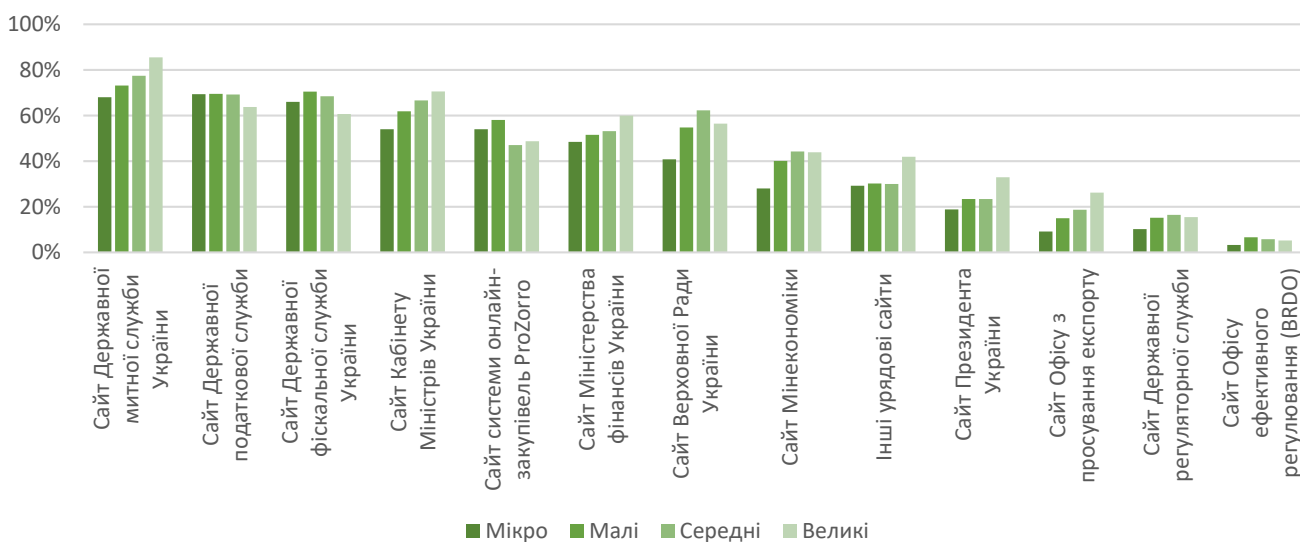
Сайт Офісу просування експорту є найбільш популярним серед підприємств-експортерів. Зокрема ним користуються 22,4% підприємств, які лише експортують, та 18,2% підприємств, які водночас експортують та імпортують. При цьому сайту Офісу використовують лише 6,7% підприємств, які виключно імпортують. Підприємства, які виключно експортують, також частіше використовують сайти Державної податкової служби та Мінекономіки.

Рис. 198. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за видом ЗЕД), % опитаних

ВИКОРИСТАННЯ УРЯДОВИХ ПОРТАЛІВ ЗА РОЗМІРОМ. Підприємства великого та середнього розміру частіше користуються більшістю урядових сайтів для отримання актуальної інформації щодо ведення бізнесу. Наприклад, сайт Державної митної служби використовують 68,0% мікро та 73,2% малих підприємств, але 77,5% середніх та 85,5% великих. Також великий бізнес суттєво частіше використовує сайти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів та Президента України.

Рис. 199. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за розміром підприємства), % опитаних

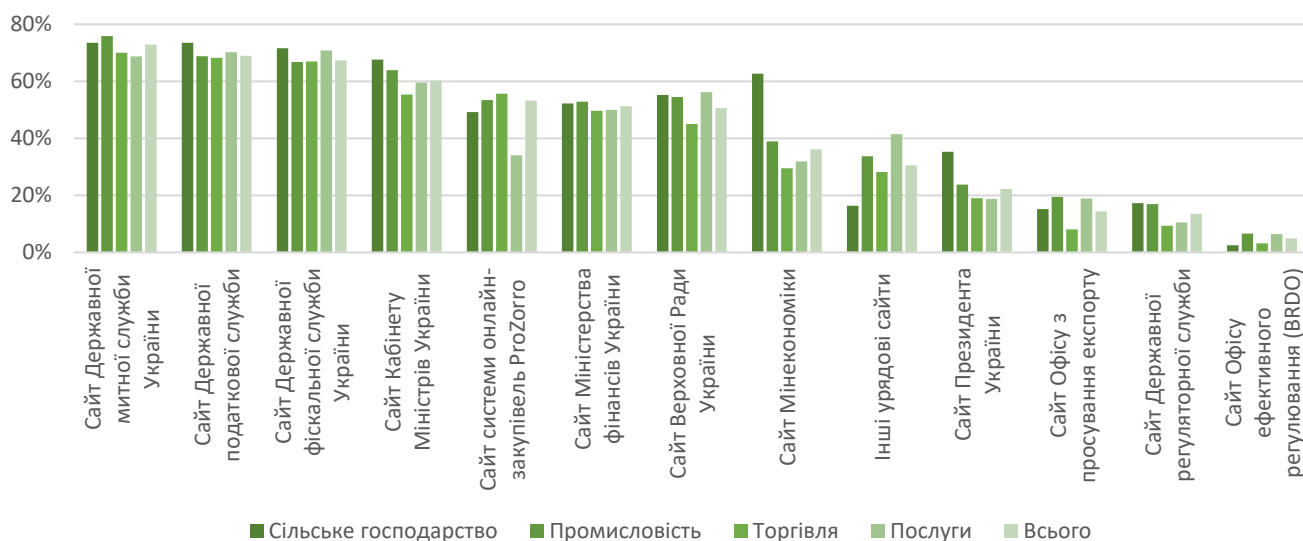

Однак, сайт системи онлайн-закупівель ProZorro більше популярний саме серед малого та мікробізнесу. Зокрема про використання сайту ProZorro вказали 54,0% мікро та 58,1% малих підприємств, але 47,1% середніх та 48,8% великих. Мали та середній бізнес частіше користується сайтом Державної податкової служби. Якщо про використання сайту ДПС повідомили 69,4% мікро, 69,5% малих та 69,2% середніх підприємств, то серед великих цей показник – 63,8%.

ВИКОРИСТАННЯ УРЯДОВИХ ПОРТАЛІВ ЗА СЕКТОРОМ. Сільськогосподарські підприємства більш часто ніж представники інших секторів користуються сайтами Державної податкової служби, Кабінету міністрів, Президента України та Державної регуляторної служби України. Окрім цього, підприємства сектору майже вдвічі частіше, ніж підприємства інших секторів, використовують сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (Мінекономіки), до якого у 2019 році приєднано профільне для сектору Мінагрополітики. Зокрема 62,7% сільськогосподарських підприємств використовують сайт Мінекономіки,

тоді як для промислових підприємств цей показник становить 38,9%, торговельних – 29,5%, а сфери послуг – 31,9%.

Рис. 200. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за сектором), % опитаних

Промислові підприємства найчастіше використовують сайт Державної митної служби – про це повідомили 75,9% представників сектору. При цьому сайт використовують 73,5% сільськогосподарських, 70,1% торговельних та 68,8% підприємств сфери послуг. Так само серед промислових підприємств більш популярний сайт Офісу з просування експорту. Про це вказали 19,5% представників сектору. Водночас сайтом офісу користуються 18,9% підприємств сфери послуг, 15,2% сільськогосподарських та лише 8,1% торговельних.

ВИКОРИСТАННЯ УРЯДОВИХ ПОРТАЛІВ ЗА РЕГІОНОМ. При регіональному порівнянні можна виокремити декілька областей (див. Додатки. Використання урядових порталів)⁸², де опитані підприємства найбільш активно використовують урядові портали. Наприклад, у Херсонській області зафіксовано найвищу частку підприємств, що користуються сайтом Верховної Ради – 72,7%. Також у регіоні один з найвищих показників використання сайту Державної регуляторної служби. У Черкаській області найвищі показники використання сайту Міністерства фінансів (73,9%) та ДФС (90,5%), а також високий рівень використання інтернет сторінок ДПС (87,0%) та ДМС (83,3%). У Донецькій області 100% опитаних користуються сайтом Кабінету Міністрів України, а також висока популярність сторінок Мінфіну (68,8%) та ДПС (87,5%). На противагу цьому, в окремих регіонах низький рівень використання більшості урядових веб-сайтів, наприклад, у Дніпропетровській, Запорізькій, Полтавській та Хмельницькій областях.

Окрім згаданої вище Черкаської області, сайт ДМС часто використовується в Одеській (86,0%), та Волинській (84,4%) областях. Водночас у Дніпропетровській області його використовують 60,3% опитаних, Запорізькій – 58,5%, а Хмельницькій – 54,8%. Сайтом Офісу просування експорту найчастіше користуються у Чернівецькій (40,0%), Чернігівській (30,0%) та Вінницькій (29,2%) областях. При цьому у деяких регіонах рівень використання сайту залишається низьким, зокрема, у місті Києві (5,6%), Дніпропетровській (4,2%) та Рівненській (4,2%) областях.

Основні результати коротко:

Учасники ЗЕД найчастіше використовують Інтернет, однак більш активно — для пошуку інформації про регулювання ЗЕД в Україні. Митні брокери на другому місці за популярністю при пошуку інформації про регулювання ЗЕД в Україні. Покупці та постачальники є другим найбільш важливим джерелом інформації про регулювання ЗЕД в країнах-партнерах. Учасники ЗЕД більш часто використовують ЗМІ, ТПП, бізнес-

⁸² Аналіз проведено без врахування Луганської області повністю та даних щодо використання окремих веб-сайтів у Донецькій області через недостатню кількість відповідей респондентів.

асоціації та експедиторські фірми при пошуку інформації про ведення ЗЕД в Україні, ніж закордоном. При пошуку інформації про регулювання ЗЕД закордоном, респонденти більш часто не використовують жодних джерел.

В середньому учасники ЗЕД користуються більшою кількістю джерел для отримання інформації про регулювання ЗЕД в Україні ніж в країнах-партнерах. Порівняно з 2018 роком, учасники ЗЕД почали використовувати в середньому меншу кількість джерел для отримання інформації. Така зміна може свідчити про більш концентроване використання перевірених джерел. Середня кількість джерел про ЗЕД в Україні зменшилася з 3,6 одиниць у 2018 році до 3 одиниць у 2020 році. Середня кількість джерел щодо ЗЕД в країнах-партнерах зменшилася з 2,2 до 2 одиниць.

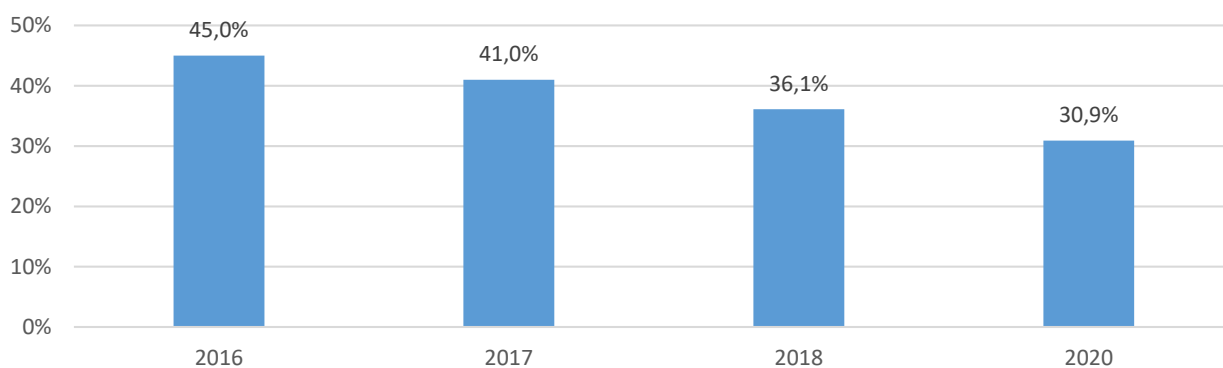
Про більшість урядових сайтів не знають лише 1-2% опитаних. Таким чином респонденти добре поінформовані про існування більшості урядових сайтів. Однак кожен п'ятий опитаних не знає про сайт ДРС, а кожен четвертий – про сайт Офісу з просування експорту. Найчастіше підприємці користуються сайтами ДМС та ДПС. Найменш популярними є сайти ДРС та Офісу з просування експорту.

4.5 Роль бізнес-асоціацій

4.5.1 Членство в бізнес-асоціації

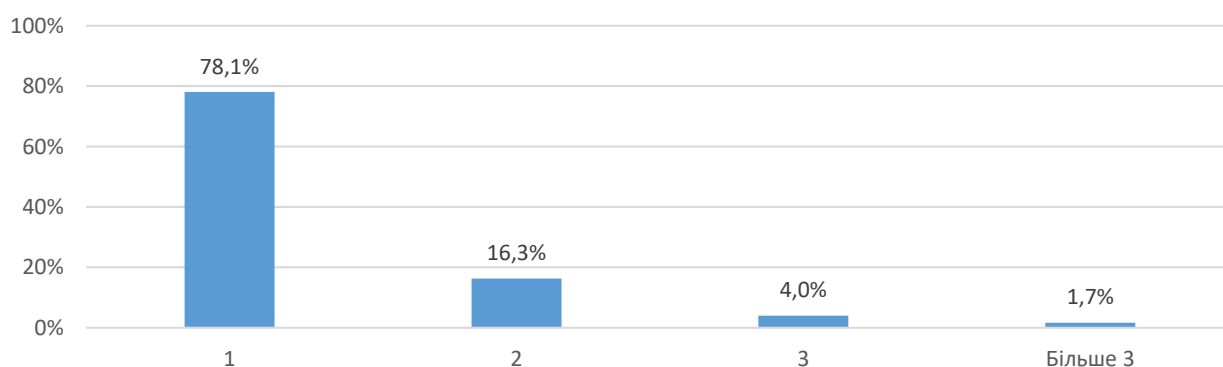
У рамках дослідження підприємствам було запропоновано відповісти на запитання, чи є вони членами хоча б однієї бізнес-асоціації включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо. Згідно з отриманими результатами, у 2020 році майже третина (30,9%) підприємств-учасників ЗЕД були членами хоча б одного ділового об'єднання. Необхідно зауважити, що цей показник продовжив зменшуватися порівняно з попередніми хвилями опитування. Зокрема у 2018 році членами бізнес-асоціацій та інших ділових об'єднань були 36,1%. При цьому у 2017 році про членство в таких організаціях зазначали близько 41% респондентів, а у 2016 році – близько 45%. Таким чином, порівняно з 2016 роком, частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, зменшилася на третину. Незважаючи на це, експортери та імпортери можуть більш активно брати участь в бізнес-асоціаціях ніж інші підприємства. Згідно з результатами Індексу конкурентоспроможності міст 2019/2020, членами бізнес-асоціацій були 11,5% респондентів.⁸³

Рис. 201. Членство у бізнес-асоціаціях, % респондентів

Серед опитаних, які є членами ділових об'єднань, більшість (78,1%) входить лише до однієї організації. Членами двох ділових об'єднань водночас є 16,3% опитаних, трьох – 4%, а більше 3 – лише 1,7% респондентів.

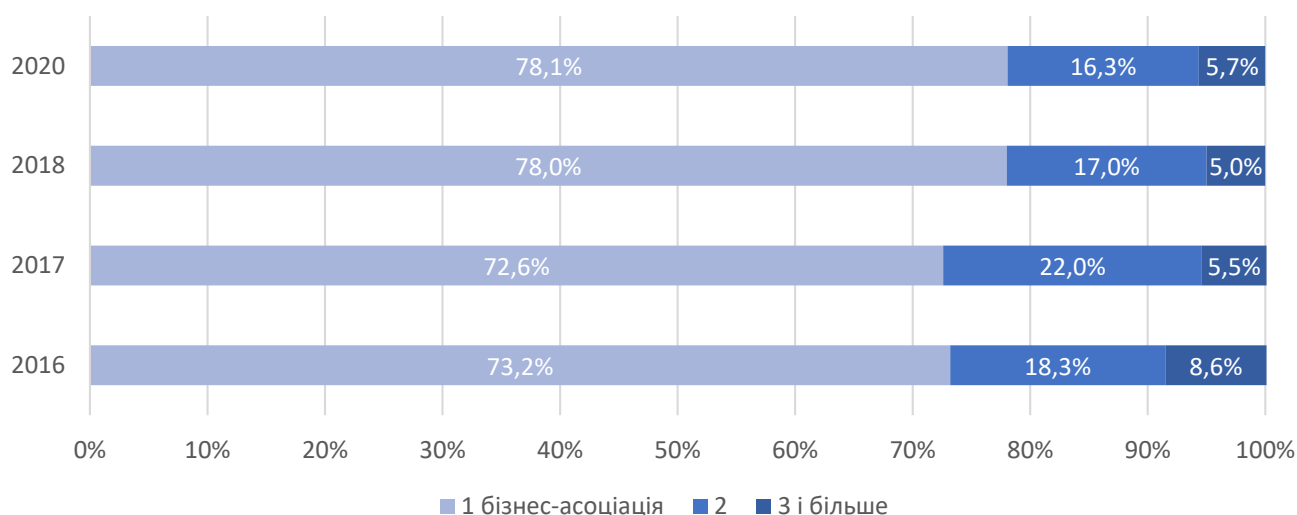
Рис. 202. Членство в бізнес-асоціаціях у 2020 році (за кількістю бізнес-асоціацій), % опитаних

Порівняно з 2016 роком, учасники ЗЕД менш часто беруть участь в більш ніж одній бізнес-асоціації. Зокрема у 2016 році учасниками одного ділового об'єднання були 73,2% опитаних. Водночас 8,6% підприємств входили до 3 і більше асоціацій, що було найбільшим показником за чотири хвилі опитування.

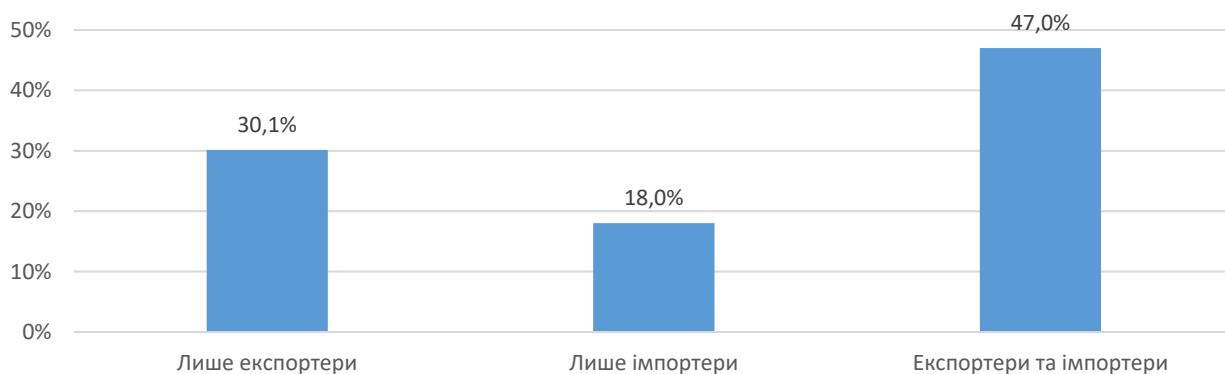
⁸³ Індекс конкурентоспроможності міст України 2019/2020, Київ 2020, http://www.ier.com.ua/ua/mci/Report_19-20

Рис. 203. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за роками, % опитаних

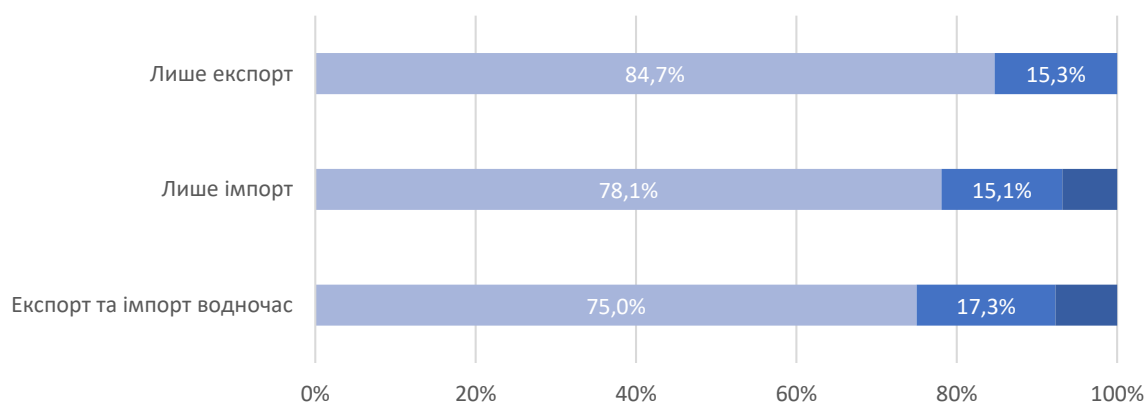
ЧЛЕНСТВО В БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЯХ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Серед респондентів, які представляють різні види ЗЕД, найчастіше беруть участь в ділових об'єднаннях підприємства, що водночас експортують та імпортують – 47,0% опитаних. Водночас менш активними учасниками різних ділових об'єднань є підприємства, що лише експортують, або лише імпортують. Зокрема серед експортерів про членство в бізнес-асоціаціях повідомили 30,1% опитаних, а імпортерів – лише 18,0%.

Рис. 204. Членство в бізнес-асоціаціях (за видом ЗЕД), % опитаних

Підприємства, які водночас експортують та імпортують, більш часто входять до декількох бізнес-об'єднань. Серед них 25% опитаних є членами більш ніж одного ділового-об'єднання. Для імпортерів цей показник становить 21,9%, а експортерів – лише 15,3%.

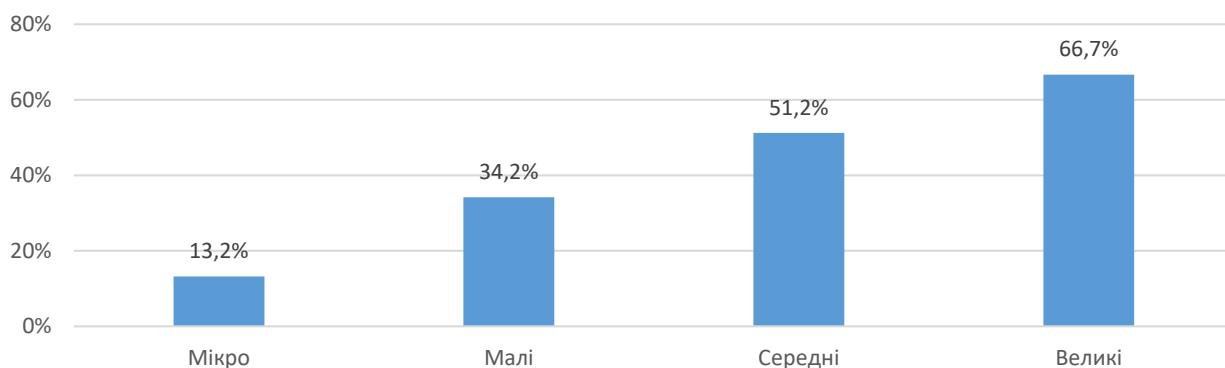
Рис. 205. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за видами ЗЕД, % опитаних

ЧЛЕНСТВО В БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЯХ ЗА РОЗМІРОМ. Результати опитування вказують, що ймовірність членства в ділових об'єднаннях зростає зі збільшенням розміру підприємства. Серед мікропідприємств до бізнес-асоціацій

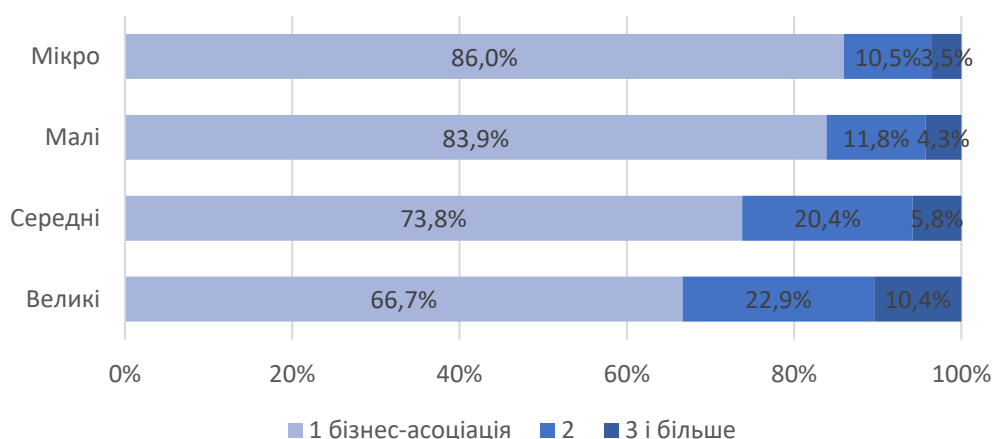
належать лише 13,2% опитаних, а малих – 34,2%. Водночас серед середніх підприємств різних видів ділових об'єднань входять 51,2% опитаних, а серед великих цей показник досягає 66,7%.

Рис. 206. Членство в бізнес-асоціаціях (за розміром підприємств), % опитаних

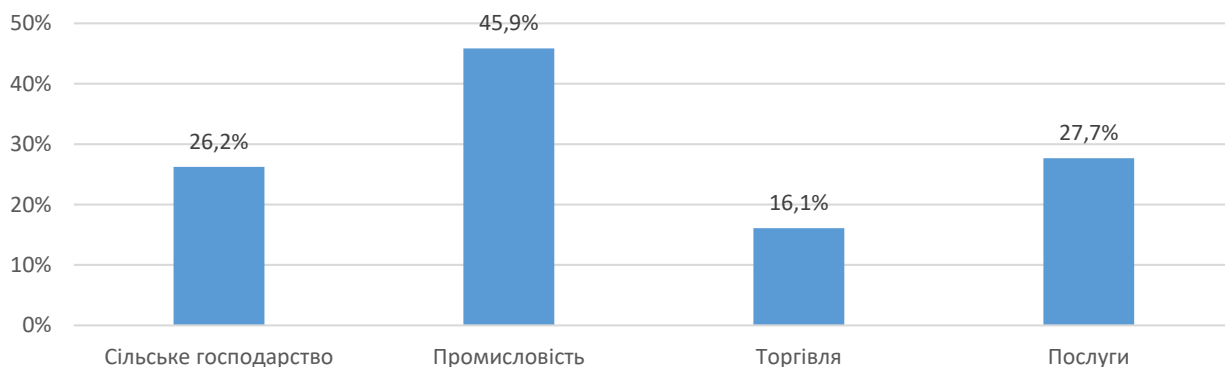
Підприємства більшого розміру також частіше є членами декількох ділових об'єднань. Якщо серед мікропідприємств до більш ніж одного ділового об'єднання входять лише 14% опитаних, малих – 16,1%, то серед середніх підприємств – таких 26,2%, а великих – 33,3%.

Рис. 207. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за розміром підприємств, % опитаних

ЧЛЕНСТВО У БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЯХ ЗА СЕКТОРОМ. Промислові підприємства найбільш часто є членами бізнес-асоціацій. Серед них 45,9% опитаних є членами хоча б одного такого ділового об'єднання. У сільському господарстві та сфері послуг цей показник майже на одному рівні – 26,2% та 27,7% відповідно. Водночас найменш часто долучаються до роботи бізнес-асоціацій торговельні підприємства – лише 16,1%.

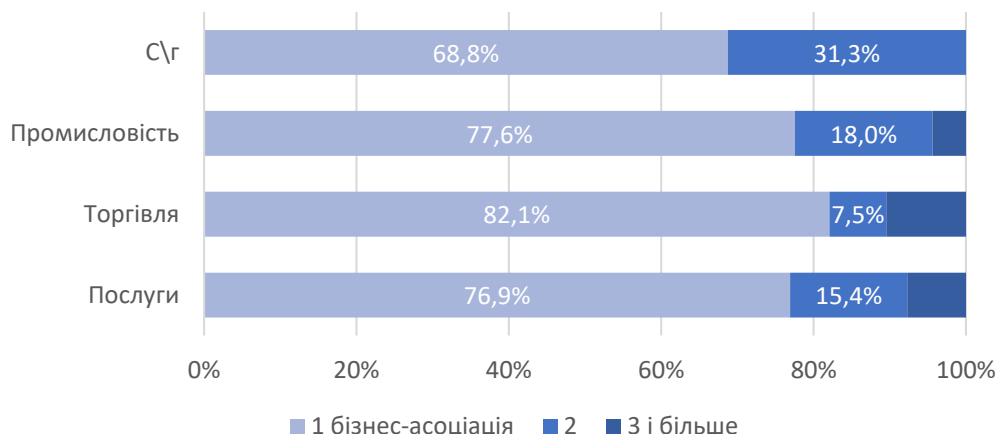
Рис. 208. Членство в бізнес-асоціаціях (за сектором діяльності), % опитаних

Сільськогосподарські підприємства найчастіше входять до більш ніж однієї бізнес-асоціації. Про це повідомили 31,2% опитаних у секторі. Серед промислових підприємств відповідний показник становить

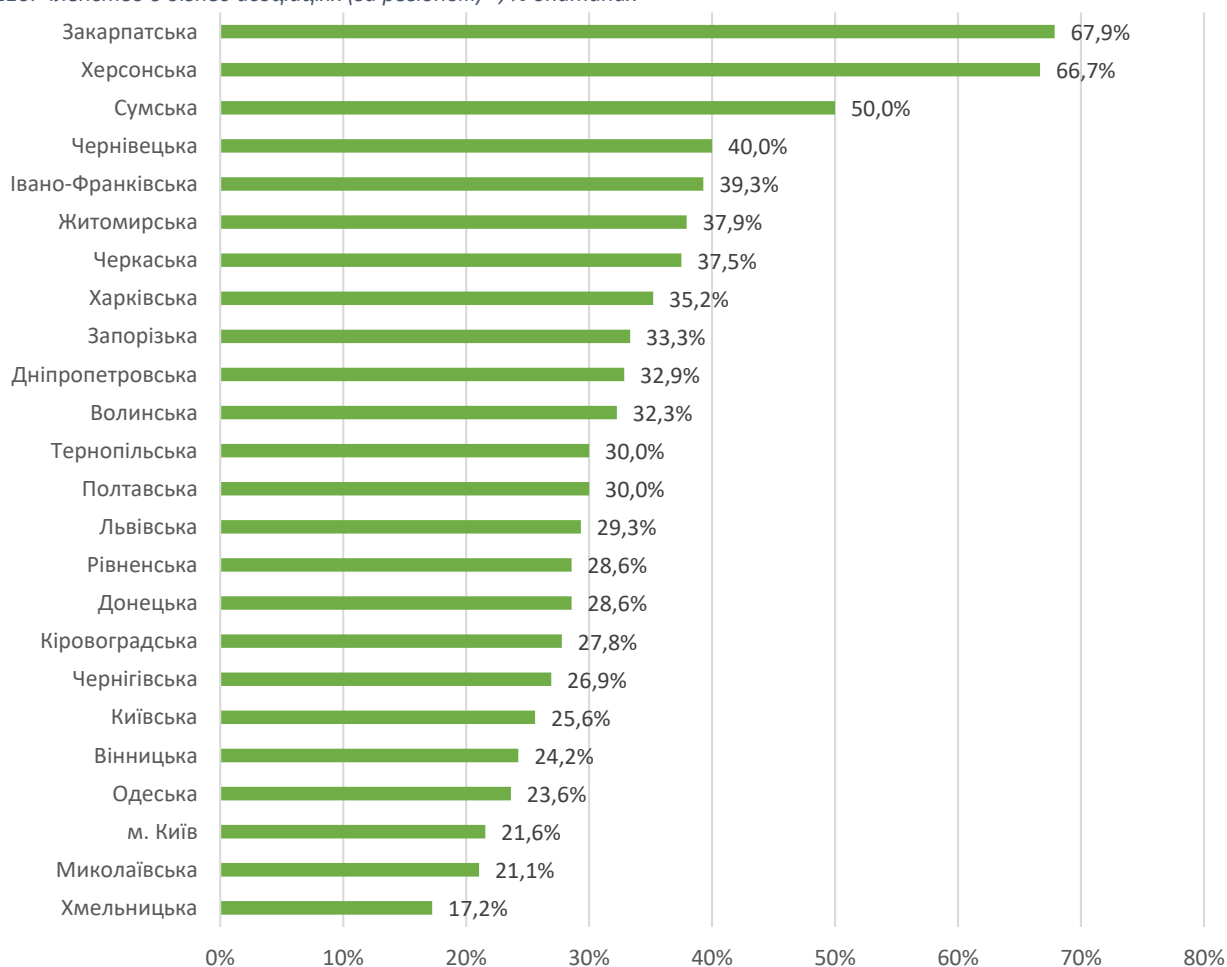
22,4%, а у сфері послуг – 23,1%. Водночас у торгівлі до декількох ділових об'єднань входять лише 17,9% опитаних. Це також віддзеркалює меншу залученість до роботи бізнес-асоціацій цього сектору в цілому.

Рис. 209. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за сектором, % опитаних

ЧЛЕНСТВО У БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЯХ ЗА РЕГІОНОМ. Серед респондентів найбільше залученими до діяльності ділових об'єднань є підприємства Закарпатської та Херсонської областей – там відповідно 67,9% та 66,7% опитаних вказали, що належать хоча б до однієї бізнес-асоціації.

Рис. 210. Членство в бізнес-асоціаціях (за регіоном)⁸⁴, % опитаних

Херсонська область зокрема була лідером рейтингу в опитуванні 2018 року. Також високий показник членства в бізнес-асоціаціях серед підприємств Сумської області – 50%. Водночас в решті регіонів показник

⁸⁴ Луганську область не включено до порівняння через недостатню кількість спостережень.

не перевищує 40%. Найменш активно беруть в діяльності ділових об'єднань у Хмельницькій області (17,2%), Миколаївській області (21,1%) та місті Києві (21,6%). Необхідно зауважити, що Миколаївська область та Київ також знаходилися наприкінці відповідного рейтингу регіонів у 2018 році.

4.5.2 Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій

Респондентам, які є членами ділових об'єднань, було запропоновано відповісти на запитання щодо того, які послуги бізнес-асоціацій вони готові отримувати на платній основі. Лише 13,2% опитаних повідомили, що не готові платити за жодні послуги. Водночас 6,6% опитаних не змогли визначитися та відповісти на запитання.

Вставка 2. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій у 2018 році.

У 2018 році запитання про готовність платити за послуги бізнес-асоціацій було адресовано усім респондентам, незалежно від членства в бізнес-асоціаціях. Окрім цього, перелік можливих платних послуг також відрізнявся. Таким чином, у 2020 році неможливо провести порівняння з результатами 2018 року.

У 2018 році 29,3% підприємств не були готові платити за послуги бізнес асоціацій. Окрім цього 9,5% не могли визначитися з відповіддю. Найбільш популярною послугою був захист прав бізнесу. Про неї повідомили 30,3% опитаних. Майже однаковою популярністю користувалися різні види послуг щодо просування експорту та імпорту. Зокрема консультації з питань, пов'язаних з імпортом, були готові платити 24,9% опитаних, а за консультації щодо експорту – 24%. Водночас тренінги і навчання про імпорту були готові отримувати на платній основі 19,0% респондентів, а про експорту – 19,1%.

Джерело: Аналітичний звіт «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2018/2019».

Рис. 211. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій⁸⁵, % опитаних

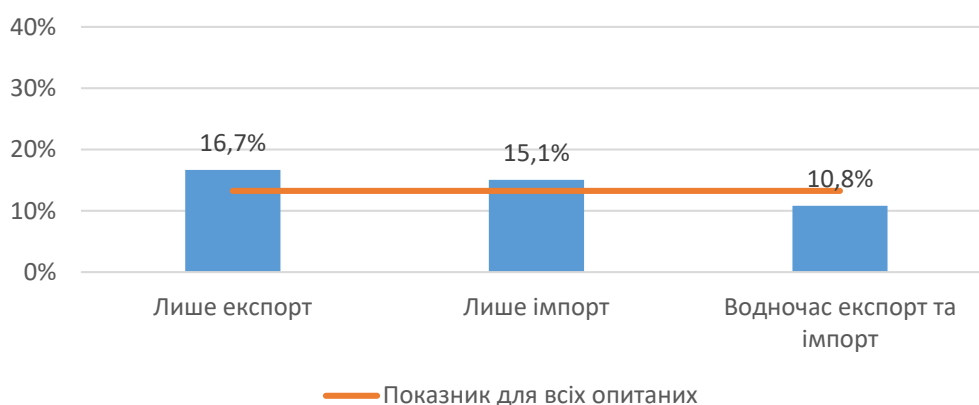
Пошук нових торговельних партнерів за кордоном є найбільш популярною послугою серед опитаних членів бізнес-асоціацій. Зокрема, 43,4% опитаних готові отримувати такі послуги на платній основі. Приблизно

⁸⁵ Тут і далі в розділі сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше, ніж один варіант відповіді.

однакові частки отримали захист прав бізнес та юридичні консультації – 27,8% та 27,2% відповідно. Необхідно зауважити, що послуги, пов'язані з просуванням експорту, користуються більшою популярністю, ніж послуги для імпортерів. Зокрема за консультації щодо експорту та тренінги і навчання про експорт готові платити відповідно 26,2% 24,5% опитаних. Водночас за консультації щодо імпорту висловили готовність платити 21,9% опитаних, а за тренінги і навчання – 20,5%.

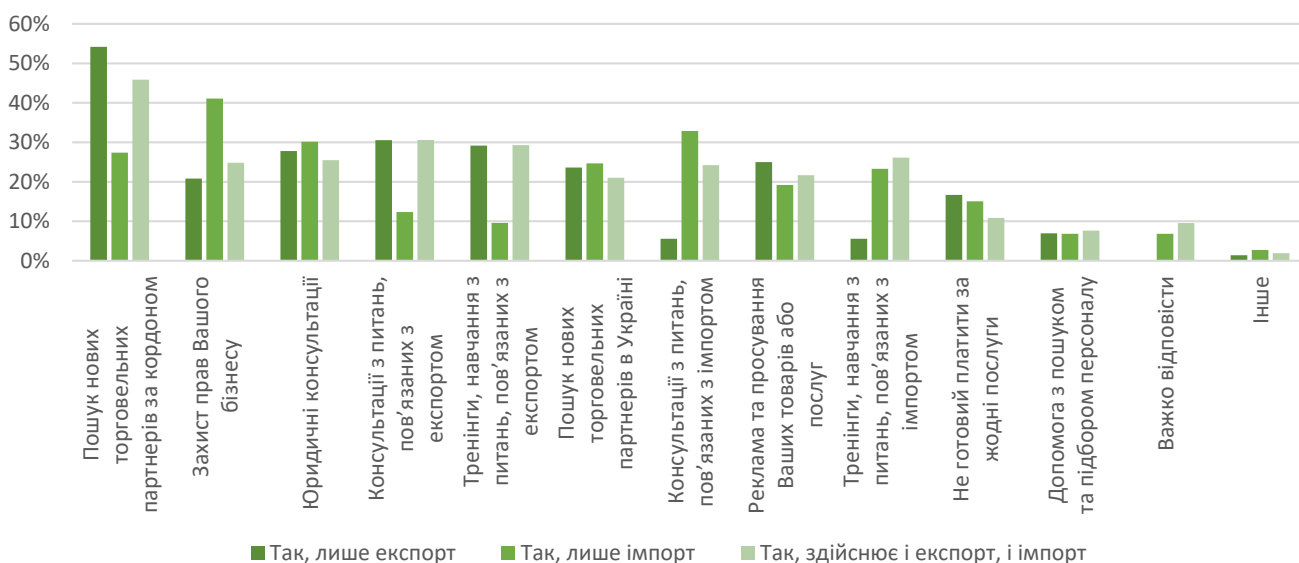
ГОТОВНІСТЬ ПЛАТИТИ ЗА ПОСЛУГИ БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Результати опитування свідчать про те, що експортери більше ніж імпортери готові використовувати платні послуги бізнес-асоціацій за пошук нових торговельних партнерів за кордоном. Зокрема серед підприємств, які експортують, за такі послуги готові платити 54,2% опитаних, а підприємств, які поєднують експорт та імпорт – 45,9%. Водночас серед імпортерів цей показник становить лише 27,4%. Водночас імпортери найбільше зацікавлені в захисті прав їхнього бізнесу. Так послуги на платній основі готові використовувати 41,1% підприємств-імпортерів, що майже вдвічі вище від відповідного показника для інших видів ЗЕД.

Рис. 212. Частка респондентів, які не готові платити за послуги бізнес-асоціацій, за видом ЗЕД, % опитаних

Вид ЗЕД впливає на зацікавлення спеціалізованими послугами для експортерів та імпортерів. Однак, наприклад, 12,3% «чистих» імпортерів готові платити за консультації щодо експорту, а 5,6% «чистих» експортерів – за консультації щодо імпорту. Подібна ситуація також спостерігається щодо зацікавленням тренінгами та навчанням. Це може свідчити, що окремі експортери можуть цікавитися розширенням своєї діяльності на імпортні операції і навпаки. Окрім цього, такі додаткові знання можуть бути важливими для кращого розуміння ринку.

Рис. 213. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій (за видом ЗЕД), % опитаних

ГОТОВНІСТЬ ПЛАТИТИ ЗА ПОСЛУГИ БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ ЗА РОЗМІРОМ. Результати опитування вказують, що окремі види послуг є більш популярними серед мікро та малого бізнесу. Зокрема за захист прав бізнесу готові платити 40,5% мікропідприємств та 30,1% малих. Відповідний показник для середніх та великих суб'єктів становить 19,2% та 27,1%. Також мікро та малий бізнес більш готовий платити за юридичні консультації – 38,6% та 26,9% відповідно. При цьому серед великих підприємств готові отримувати юридичні консультації на платній основі 22,9% опитаних, а середніх – 23,1%.

Рис. 214. Частка респондентів, які не готові платити за послуги бізнес-асоціацій, за видом ЗЕД, % опитаних

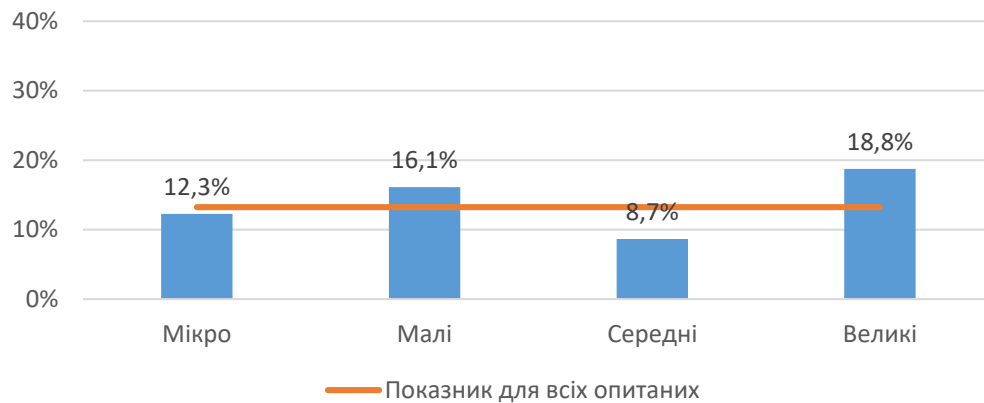
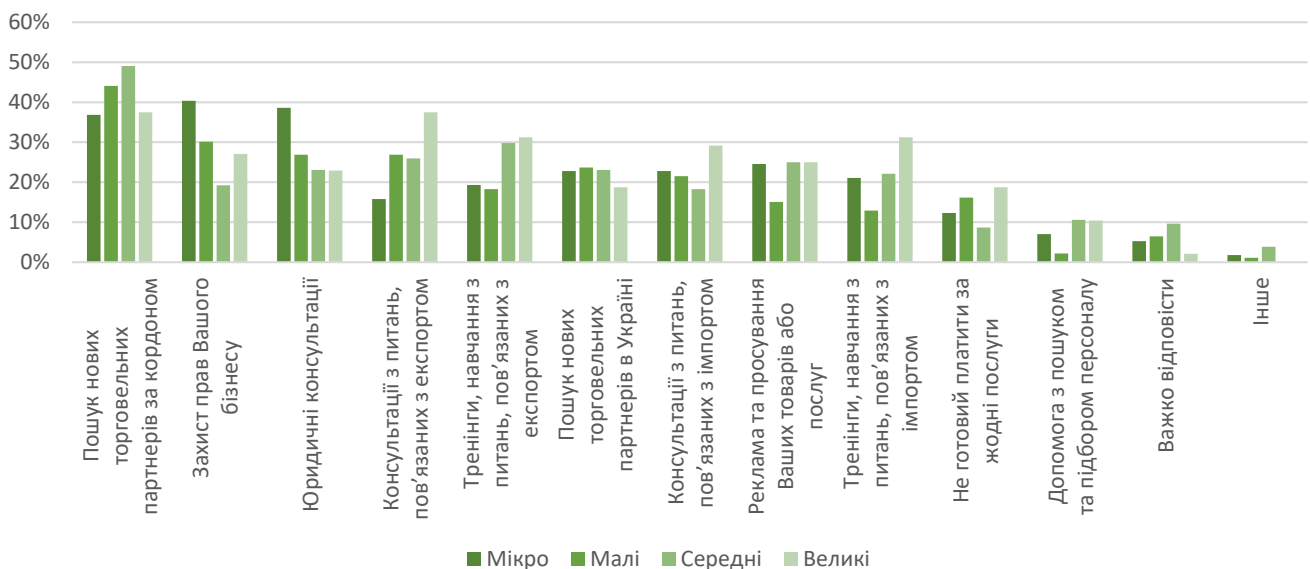

Рис. 215. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій (за розміром підприємств), % опитаних

Серед великого бізнесу респонденти більше готові платити, порівняно з меншими суб'єктами, за консультації з питань щодо експорту (37,5%), консультації щодо імпорту (29,2%) та тренінги і навчання про імпорт (31,3%). Водночас саме серед великих підприємств найвища частка респондентів, які не готові платити за послуги бізнес-асоціацій (18,8%).

ГОТОВНІСТЬ ПЛАТИТИ ЗА ПОСЛУГИ БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ ЗА СЕКТОРОМ. Сільськогосподарські підприємства найменше готові платити за послуги бізнес-асоціацій. 31,3% представників сектору повідомили, що не готові платити за жодні послуги. Також не готові платити 23,1% представників сектору послуг. Водночас серед промислових та торговельних підприємств відповідна частка в декілька разів нижча – 11,7% та 11,8% відповідно.

Серед промислових підприємств найбільш популярною послугою є пошук нових торговельних партнерів за кордоном. У промисловості за такі послуги готові платити 51,2% респондентів. Сільськогосподарські підприємства найбільше готові отримувати на платній основі тренінги та навчання про експорт (37,5%). На противагу цьому, підприємства у торгівлі та сфері послуг в першу чергу готові платити за захист прав їхнього бізнесу (42,6% та 30,8% відповідно) та юридичні консультації (33,8% та 23,1%).

Рис. 216. Частка респондентів, які не готові платити за послуги бізнес-асоціацій, за сектором, % опитаних

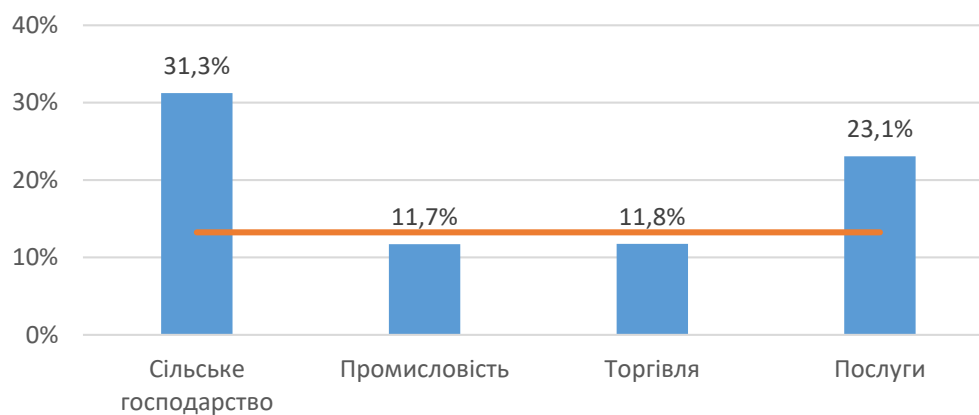
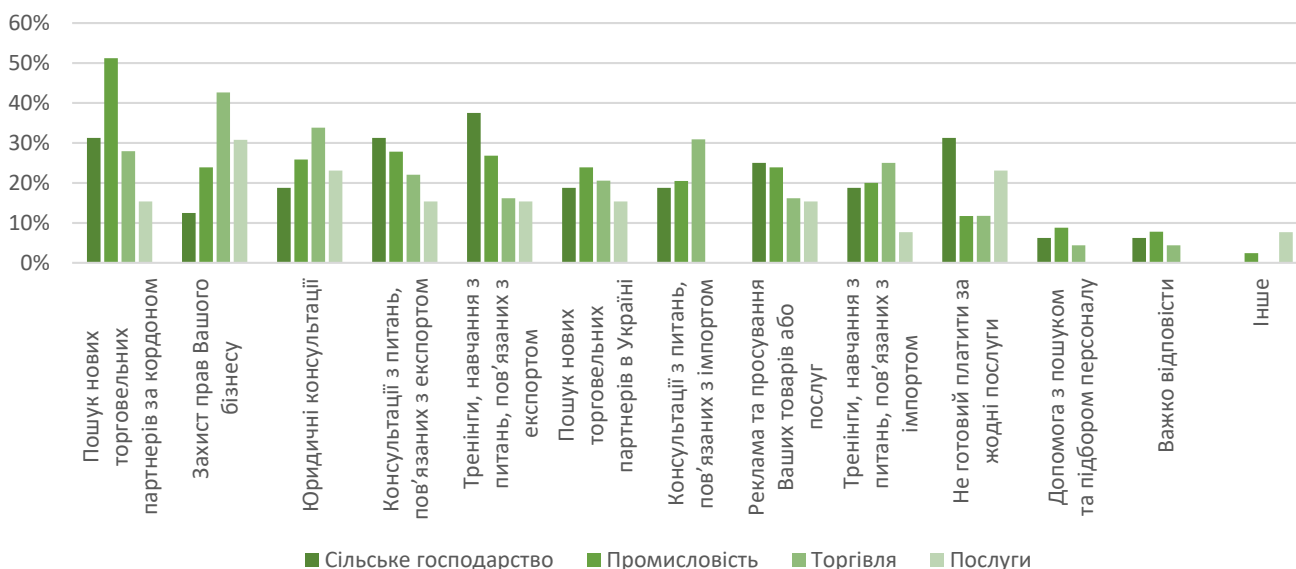

Рис. 217. Готовність платити за послуги бізнес-асоціацій (за сектором діяльності), % опитаних

Основні результати коротко:

Згідно з результатами опитування, у 2020 році 30,9% підприємств-учасників ЗЕД були членами хоча б одного ділового об'єднання, включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо. Цей показник продовжував зменшуватися під час кожної хвили опитування. Порівняно з 2016 роком, частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, зменшилася на третину.

Підприємства, які поєднують експорт та імпорт, частіше є членами бізнес-асоціацій (кожен другий респондент). Лише кожен п'ятий імпортер є членом бізнес-асоціації. Зі зростанням розміру підприємства зростає ймовірність членства в бізнес-асоціаціях. Промислові підприємства є членами бізнес-асоціацій в декілька разів частіше ніж підприємства інших секторів.

Більшість підприємств беруть участь лише в одному діловому об'єднанні. Підприємства більшого розміру частіше є членами декількох ділових об'єднань. Сільськогосподарські підприємства найчастіше входять до однієї бізнес-асоціації.

Лише 13,2% опитаних повідомили, що не готові платити за готові послуги. Серед великих підприємств найвища частка респондентів, які не готові платити за послуги. Також про неготовність платити за послуги бізнес-асоціацій повідомила третина сільськогосподарських підприємств (найвищий показник серед секторів).

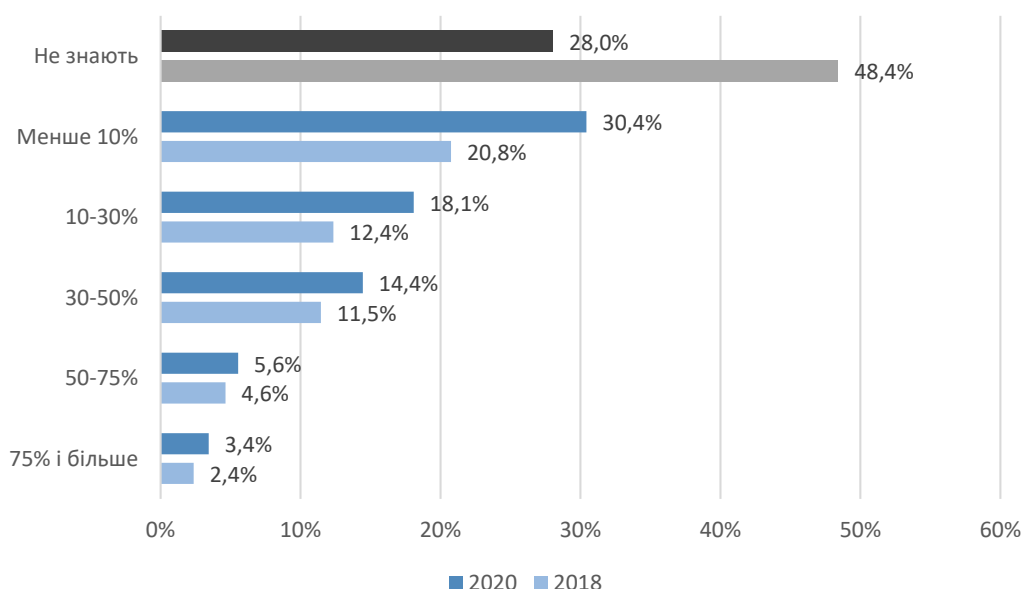
5. Контрабанда та «сірий імпорт», корупція на митниці

5.1 Неофіційне ввезення товарів в Україну: що про це думає опитаний бізнес?

5.1.1 Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил

У 2020 році ІЕД вже вдруге поставив учасникам опитування запитання про те, який, на їхню думку, рівень присутності товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, на галузевому ринку їхнього підприємства. Вперше таке запитання було поставлене учасникам четвертої хвили опитування експортерів та імпортерів, проведеної у 2018 році ІЕД в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі». Наявність «сірого імпорту» створює проблеми як для бізнесу, який працює офіційно і, таким чином, зіштовхується з нерівними умовами для конкуренції, так і для держави, яка втрачає митні платежі.

Рис. 218. Оцінка присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, % респондентів

За попередні два роки значно скоротилася частка представників бізнесу, які не можуть дати відповіді на це запитання. У 2018 році майже половина респондентів (48,4%) не змогли оцінити, яку частку їхнього ринку займають неофіційно ввезені товари. У 2020 році таких було вже 28%.

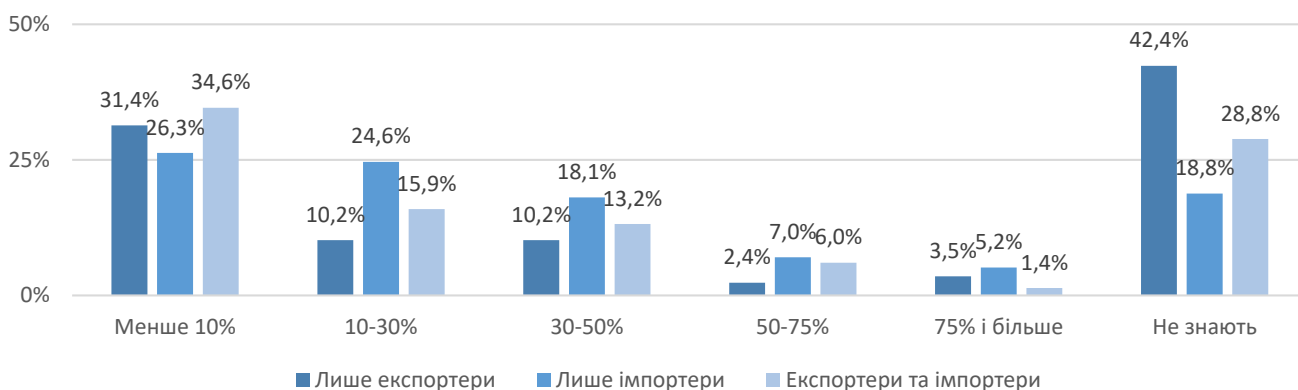
Разом з цим, співвідношення відповідей, у яких респонденти зробили припущення щодо відсотка таких товарів на ринку, не змінилося. В середньому, за оцінкою опитаних, рівень «сірого імпорту» у 2020 році складає 24,2% – майже стільки ж, як і у 2018 році (25,3%). Як і у 2018-му році, у 2020-му році респонденти, найчастіше говорили про те, що такі товари складають менше 10% продукції на їхньому ринку. Таку думку у 2020 році висловила третина опитаних. Ще близько третини підприємств, опитаних у 2020 році, сказали, що, на їхню думку, частка «сірого імпорту» складає від 10% до 50%, і лише 3,4% оцінили частку «сірого імпорту» як більшу від 75%.

Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за видом ЗЕД.

Опитані підприємства, які здійснюють тільки імпорт, краще від інших поінформовані про те, яку частку їхнього ринку займають товари, ввезені з порушенням митних правил. Серед них на це питання не змогли відповісти 18,8%, тоді як для підприємств, що поєднують імпорт з експортом, ця частка зростає до 28,8% і є найбільшою для підприємств, що займаються виключно експортом: 42,4% з них не відповіли на це запитання. До того ж, виключно імпортери оцінюють обсяги неофіційно ввезеного імпорту вище, ніж решта опитаних. Майже 55% представників цих підприємств вважає, що частка таких товарів на їхньому ринку

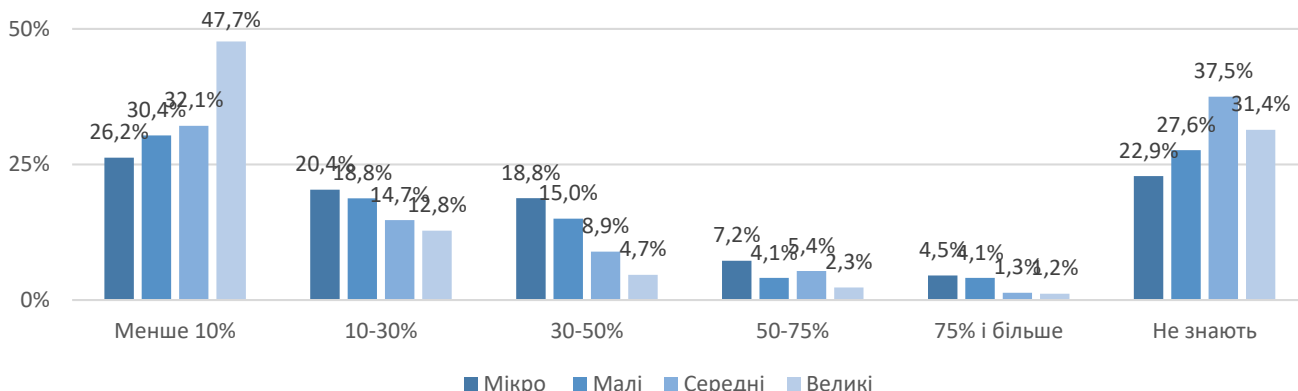
перевищує 10%. Для порівняння, такої думки дотримуються 36,5% представників підприємств, що здійснюють експорт разом з імпортом, та 26,3% підприємств, що лише експортують.

Рис. 219. Оцінка рівня "сірого імпорту" за видом ЗЕД, %

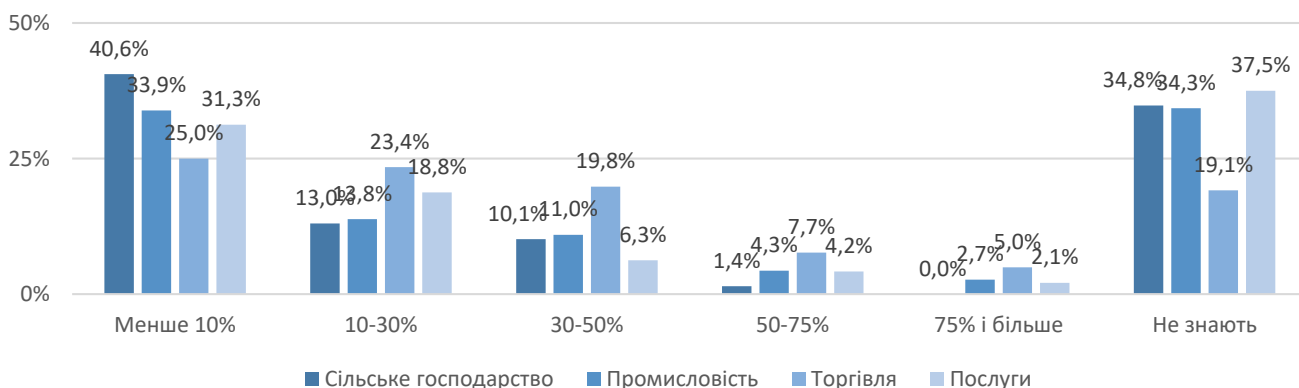
Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за розміром підприємств. Мікропідприємства проявляють краще поінформованість про присутність на їхньому галузевому ринку товарів, ввезених в Україну з порушенням митних правил, ніж підприємства більших розмірів. Менше 23% з них не змогли дати відповіді на це запитання, в той час як для решти підприємств відповідна частка склала від 27,6% до 37,5%. Що більшим є розмір підприємств, тим менші обсяги неофіційно ввезених товарів вони називають. Скажімо, на думку 26,2% мікропідприємств, такі товари складають до 10% ринку. Такі погляди висловлюють вищі частки опитаних з підприємств більших розмірів: 30,4% малих, 32,1% середніх та 47,7% великих.

Рис. 220. Оцінка рівня "сірого імпорту" за розміром, %

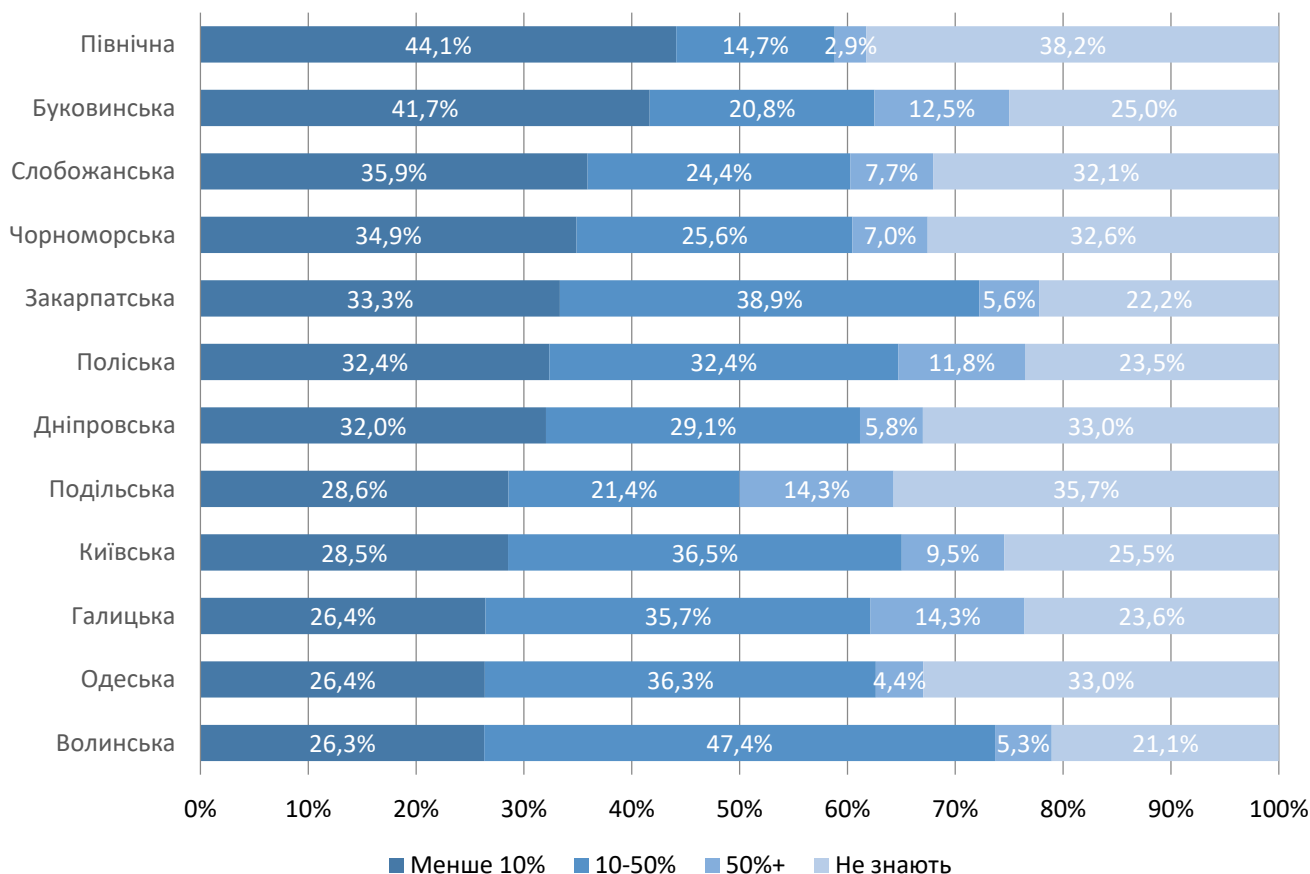
Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за сектором. У секторі торгівлі підприємства поінформовані про наявність неофіційно ввезених товарів на своєму ринку помітно краще, ніж в інших секторах. Якщо від 34,3% до 37,5% представників сільського господарства, промисловості та сфери послуг не змогли оцінити присутність товарів, ввезених з порушеннями, на ринку, то серед представників сфери торгівлі таких було майже вдвічі менше: 19,1%. Крім цього, представники торговельного бізнесу оцінюють присутність неофіційно ввезених товарів на ринку вище, ніж підприємства інших секторів. Так, лише 25% респондентів, що працюють у сфері торгівлі, вважають, що такі товари складають до 10% ринку. Натомість серед представників сфери послуг таких 31,3%, у сфері промисловості – майже 34%, а у галузі сільського господарства – понад 40%.

Рис. 221. Оцінка рівня "сірого імпорту" за сектором, %

ОЦІНКА РІВНЯ ПРИСУТНОСТІ НА ГАЛУЗЕВОМУ РИНКУ ТОВАРІВ, ВВЕЗЕНИХ З ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ, ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ⁸⁶. Бізнес, що здійснює митне оформлення на Буковинській, Волинській, Галицькій, Закарпатській, Київській та Поліській митницях, відзначається кращою поінформованістю щодо того, яку частку їхнього галузевого ринку займають товари, ввезені з порушенням митних правил. Тут частка респондентів, які не змогли відповісти на це питання, знаходиться в межах 21,1%-25,5%.

Рис. 222. Оцінка рівня «сірого імпорту» за митницями, % респондентів

Підприємства, що користуються послугами решти митниць, гірше поінформовані щодо обсягів неофіційно ввезених товарів: для них ця частка складає від 32% і більше. Між підприємствами з різних митниць спостерігаються і певні відмінності в оцінках обсягів неофіційно ввезених товарів. Найкращі оцінки дали підприємства, що здійснюють митне оформлення на Буковинській та Північній митницях: на думку більш ніж

⁸⁶ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

40% з них, частка таких товарів складає менше ніж 10% їхнього галузевого ринку. Разом з цим, на Волинській, Галицькій та Одеській митницях такі низькі оцінки роблять найрідше: респонденти, які вважають, що товари, імпортовані з порушенням закону, становлять до 10% ринку, складають тут лише близько 26%. Детальніше див. *Додатки. Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил.*

5.1.2 «Сірий імпорт» як проблема для імпортерів

У 2020 році в цьому опитуванні серед можливих перешкод імпортерам вже вдруге було запропоновано розглянути таку проблему, як присутність «сірого імпорту» на ринку. Вперше цей варіант з'явився серед відповідей на запитання про перешкоди при імпорті у 2018 році. Результати опитування 2020 року показали, що проблема «сірого імпорту» не належить до найгостріших проблем для імпортерів.

У 2020 році «сірий імпорт» розділив 9-те місце у рейтингу перешкод для імпортерів разом з проблемою неякісної інфраструктури: про обидві перешкоди повідомило по 11,3% імпортерів, що стикалися з перешкодами. Чільне місце у цьому невтішному рейтингу посідають такі проблеми, як непрозорість визначення митної вартості, складність митного і податкового законодавства та високі ставки митних платежів (детальніше див. розділ 4.2.2 *Перешкоди*).

Рис. 223. Рейтинг топ-10 перешкод для імпортерів, % імпортерів, що стикалися з перешкодами

У 2018 проблема присутності «сірого імпорту» також була на 9-му місці у рейтингу проблем для імпортерів. Тоді на неї вказали 14% опитаних імпортерів, які стикалися з перешкодами. Тому можна припустити, що вплив цієї проблеми практично не змінився за два роки.

5.1.3 Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил

Додатково до оцінювання обсягу товарів, ввезених з порушенням митних правил, ІЕД у 2020 році вже вдруге запропонував учасникам опитування назвати пропозиції щодо того, яких заходів слід вжити, щоб усунути такі товари з ринку. Вперше це запитання також прозвучало у четвертій хвилі опитування експортерів та імпортерів, проведеної ІЕД у 2018 році в рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі».

У поточному опитуванні респондентам був запропонований розширений перелік заходів. Так, серед відповідей на запитання з'явилися такі варіанти, як «Ефективна протидія незаконному переміщенню товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях», «Унеможливлення переміщення фізичними особами через митний кордон України товарів без оподаткування», «Посилення контролю за ризиковими імпортерами операціями» та «Удосконалення системи аналізу та управління ризиками під час митного

контролю та митного оформлення товарів». Також у респондентів була можливість назвати власні варіанти відповідей.

Як і у 2018 році, більшість респондентів, опитаних у 2020 році, вважає спрощення та здешевлення митних процедур шляхом до попередження неофіційного імпорту товарів. У 2018 році таку думку висловили майже 60% опитаних, а у 2020-му – 58,4%. І у 2018-му, і у 2020-му році цей крок підтримала найбільша частка опитаних порівняно з іншими можливими кроками для усунення з ринку товарів, ввезених з порушеннями.

Рис. 224. Заходи, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, % респондентів

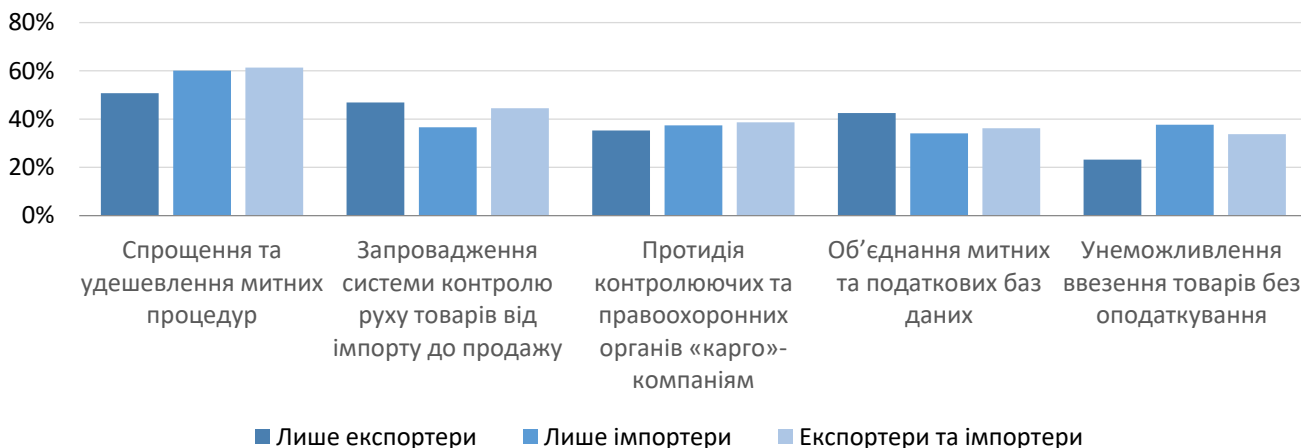
Значна частка опитаних (майже 42%) підтримує такий крок, як запровадження системи контролю руху товарів з моменту їх імпорту до кінцевого внутрішнього продажу. У 2018 році цей захід підтримувало менше респондентів: 28,6%. Опитані часто висловлюються і за ефективна протидію з боку контролюючих та правоохоронних органів так званим «карго»-компаніям, діяльність яких призводить до системного заниження митної вартості імпортованих товарів, (37,4%). Майже 37% респондентів вважають, що дієвим кроком для усунення з ринку товарів, ввезених з порушеннями, буде об'єднання митних та податкових баз даних із наданням доступу до них контролюючим фіскальним органам.

Приблизно третина респондентів вважає, що для того, щоб на ринку продавались лише офіційно імпортовані товари, слід взагалі унеможливити ввезення фізичними особами товарів в Україну без оподаткування. Дещо більше 31% опитаних пропонують удосконалити системи аналізу та управління ризиками під час митного контролю та митного оформлення товарів, а 30,6% – звернути увагу на переміщення товарів у поштових відправленнях і протидіяти їхніми зловживаннями.

Обов'язкова реалізація товарів лише із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій, незалежно від того, чи продавець перебуває на загальній, чи на спрощеній податковій системі, – це крок, який користується найменшою підтримкою. Його підтримали 26,9% опитаних, що менше порівняно з іншими заходами для усунення неофіційно ввезених товарів з ринку. Втім, ця частка більша, ніж у 2018-му році, коли обов'язкове введення РРО підтримували лише 14,5% опитаних підприємств.

ПІДТРИМКА ЗАХОДІВ ДЛЯ УСУНЕННЯ З РИНКУ ТОВАРІВ, ВВЕЗЕНИХ З ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ, ЗА ВИДОМ ЗЕД. Підприємства, які здійснюють імпорт, виразили дещо більшу підтримку ряду потенційних заходів для усунення товарів, ввезених в Україну з порушенням митних правил, з ринку. Так, вони більшою мірою підтримують спрощення і здешевлення митних процедур, але також заборону на ввезення в Україну товарів без оподаткування.

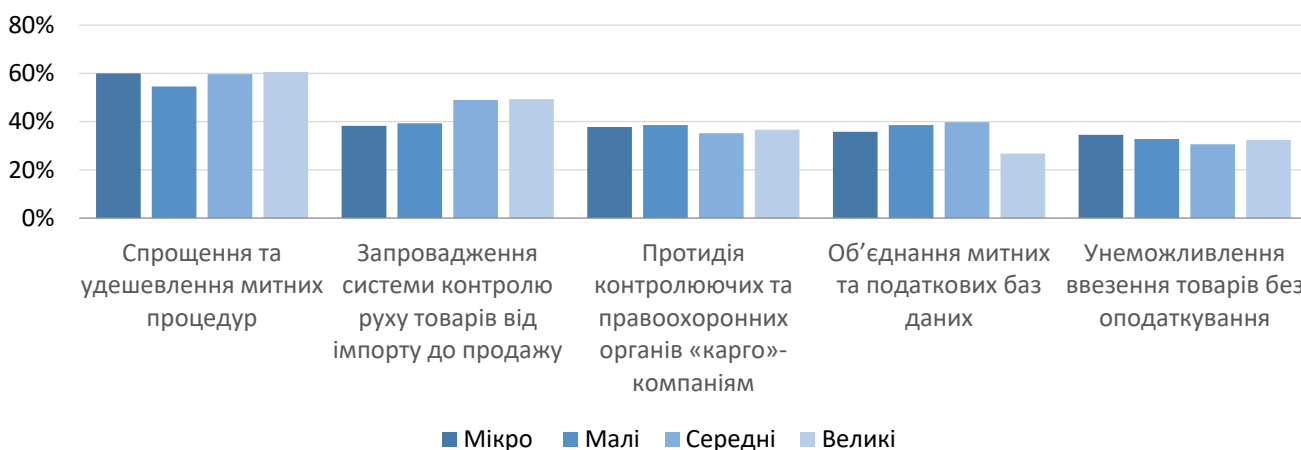
Рис. 225. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за видом ЗЕД, % респондентів

Також представники бізнесу, який здійснює імпорт, дещо більшою мірою вважають, що слід протидіяти незаконному переміщенню товарів у поштових відправленнях, ніж представники підприємств-виключно експортерів. Натомість виключно експортери частіше пропонують об'єднати митні та податкові бази даних: цей крок підтримують 42,5% з них порівняно з 34,1% підприємств, що лише імпортують, та 36% тих, що експортують та імпортують. Крім цього, підприємства, що займаються лише імпортом, меншою мірою від інших підтримують такі кроки, як запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу та запровадження електронного обігу ТТН, до яких би мали доступ поліція та інші правоохоронні органи.

ПІДТРИМКА ЗАХОДІВ ДЛЯ УСУНЕННЯ З РИНКУ ТОВАРІВ, ВВЕЗЕНИХ З ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ, ЗА РОЗМІРОМ ПІДПРИЄМСТВ. Між підприємствами різних розмірів не спостерігається істотних відмінностей в оцінці більшості заходів, які могли б усунути з їхнього галузевого ринку товари, ввезені з порушеннями митних правил. Серед кроків, які підприємства більших та менших розмірів підтримують по-різному, – запровадження системи контролю руху товарів від моменту імпорту до кінцевого продажу, який більшою мірою підтримують середні та великі підприємства, ніж мікро- та малі, а також об'єднання митних та податкових баз даних, яке великі підприємства підтримують помітно рідше, ніж підприємства менших розмірів.

Рис. 226. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за розміром підприємств, % респондентів

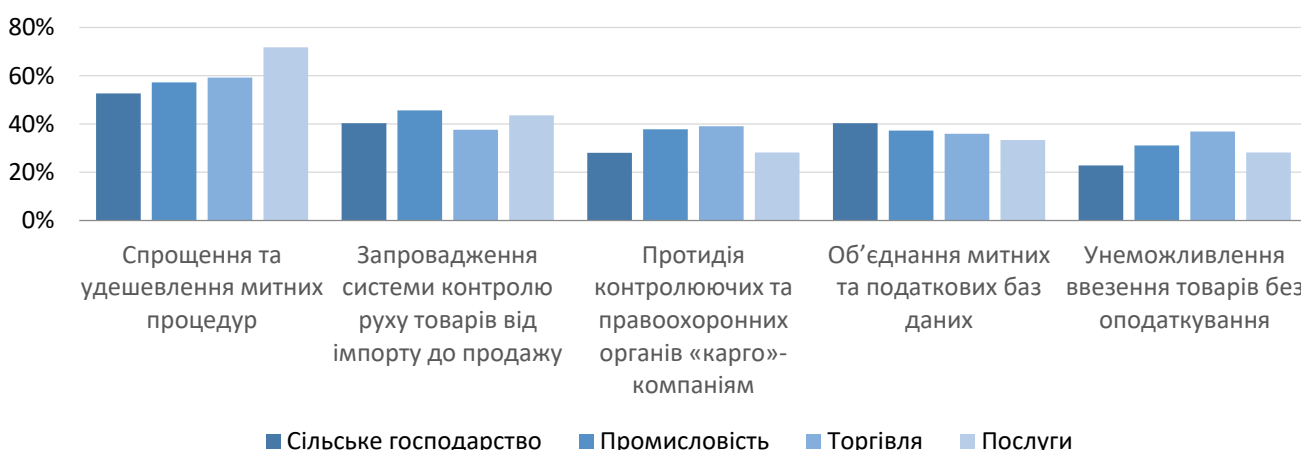

Крім цього, із збільшенням розміру підприємств зростає частка тих, що вважають за потрібне удосконалити систему аналізу та управління ризиками на митниці. Цей крок підтримують 27,8% мікропідприємств, близько 33% малих та середніх підприємств і більш, ніж 39% великих підприємств.

Підтримка заходів для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за сектором. Опитані підприємства, що належать до різних секторів економіки, відрізняються в оцінці окремих кроків задля усунення з ринку неофіційно імпортованих товарів. Так, у сфері послуг частіше від інших галузей вважають, що розв'язання цієї проблеми полягає у спрощенні та здешевленні митних процедур. Цей крок підтримує майже 72% представників сфери послуг, тоді як в інших секторах відповідна частка не перевищує 60%. Натомість підприємства у сфері послуг дещо меншою мірою, ніж інші, підтримують такі заходи, як протидія незаконному переміщенню товарів у поштових відправленнях та посилення контролю за ризиковими імпортними операціями.

Представники промисловості та торгівлі активніше за сільськогосподарський бізнес та підприємства сфери послуг висловлюються за те, щоб контролюючі та правоохоронні органи ефективніше протидіяли «карго»-компаніям, які забезпечують системне заниження митної вартості імпортованих товарів. Такий варіант, як унеможливлення ввезення товарів без оподаткування, також неоднаково оцінюється представниками різних секторів. Найчастіше цей крок підтримують опитані представники сфери торгівлі (майже 37%), а найрідше – представники сільського господарства (22,8%).

Рис. 227. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за сектором, % респондентів

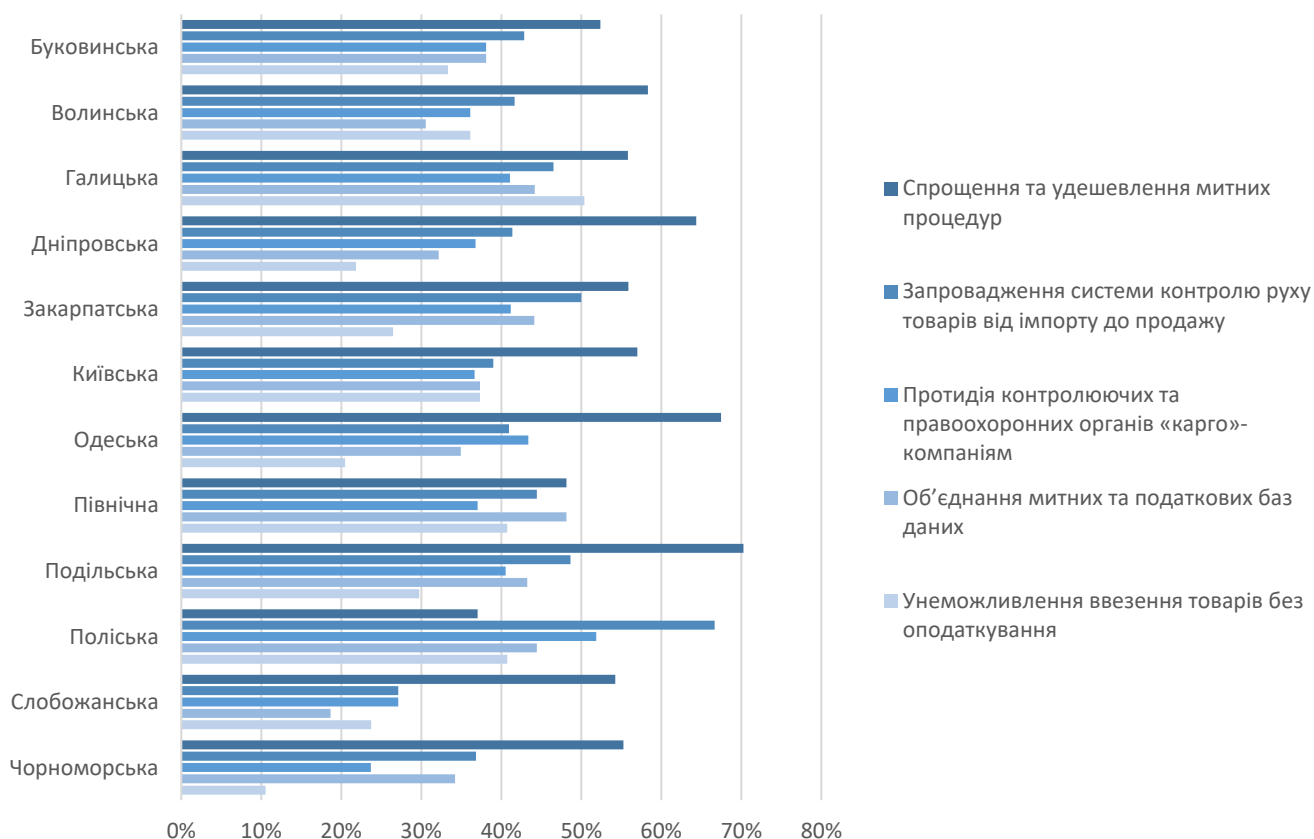

Підтримка заходів для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за основною митницею для бізнесу⁸⁷. Серед підприємств, що здійснюють митне оформлення на різних митницях, були зафіксовані певні відмінності у тому, які саме кроки для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушеннями митних правил, вони підтримують. Зокрема, спрощення та здешевлення митних процедур частіше від інших підтримують підприємства, що користуються послугами Подільської (70,3%) та Одеської (67,5%) митниць. Також на Подільській митниці найчастіше вважають за потрібне запровадити систему контролю руху товарів від імпорту до продажу (66,7% підприємств) та ефективно протидіяти «карго-компаніям» (майже 52% підприємств).

Пропозиція об'єднати митні та податкові бази даних знайшла найбільшу підтримку на Північній митниці (48,1% підприємств), а унеможливити переміщення фізичними особами через митний кордон України товарів без оподаткування – на Галицькій митниці (50,4% підприємств). Детальніше див. *Додатки. Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил.*

⁸⁷ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

Рис. 228. Топ-5 заходів, яких, на думку респондентів, потрібно вжити для усунення з їхнього галузевого ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, у тому числі ввезених взагалі без оподаткування, за основною митницею, % респондентів

5.1.4 Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення

Більшість опитаних підприємств висловили підтримку ідеї введення кримінальної відповідальності за контрабанду товарів комерційного призначення – тобто переміщення цих товарів в Україну поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Разом з цим, два з кожних трьох респондентів, що підтримують такий крок, вважають, що кримінальна відповідальність повинна обмежитись накладенням штрафів і не передбачати позбавлення волі.

Рис. 229. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення⁸⁸, % респондентів

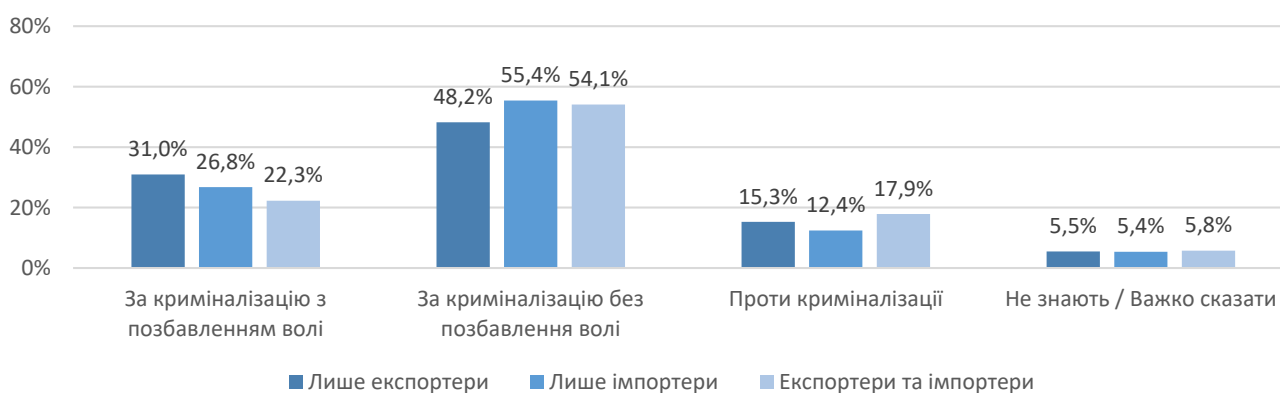

⁸⁸ Тут і далі під контрабандою товарів комерційного призначення розуміється переміщення цих товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Так, 53,2% учасників опитування вважають, що за контрабанду товарів комерційного призначення потрібно ввести кримінальну відповідальність але без позбавлення волі, тобто обмежитись накладенням штрафів. 26,2% також підтримує криміналізацію неофіційного ввезення товарів, але включно з позбавленням волі серед покарань за такі дії. Проти криміналізації контрабанди комерційних товарів виступає 15% опитаних, а 5,6% не змогли висловити свою думку з цього питання⁸⁹.

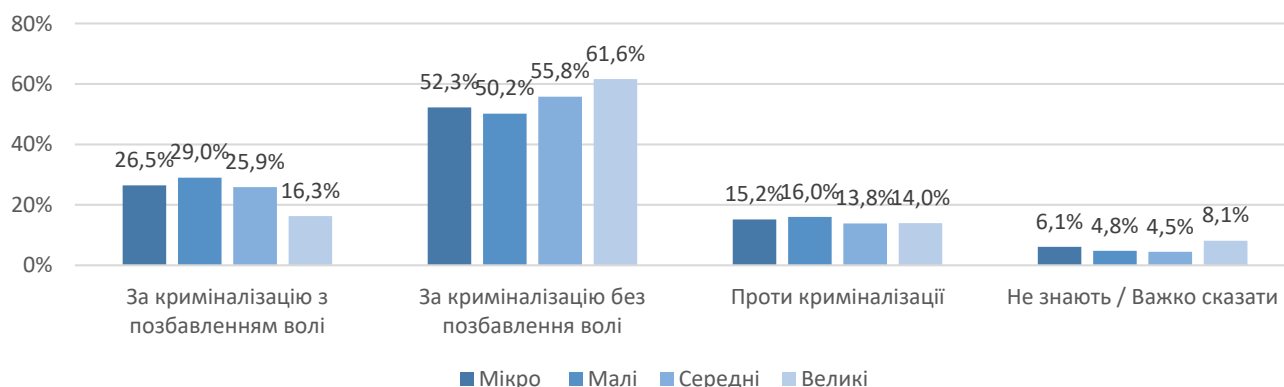
ПІДТРИМКА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ТОВАРІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА ВИДОМ ЗЕД. Експортери та імпортери істотно не відрізняються підтримкою криміналізації неофіційного ввезення товарів. Найменшою підтримкою відзначаються підприємства, що поєднують імпорт за експортом: 17,9% їхніх представників зазначили, що не підтримують такого кроку. Порівняно найбільша підтримка криміналізації контрабанди комерційних товарів зафіксована серед виключно імпортерів, але й тут частка респондентів, що не підтримують цього кроку в жодному вигляді, не суттєво відрізняється: 12,4%. Криміналізація контрабанди неофіційно ввезених товарів користується найбільшою підтримкою серед виключно експортерів: майже кожен третій з представників таких підприємств (31%) вважає, що за ввезення товарів з порушенням митних правил повинна наставати кримінальна відповідальність включно з позбавленням волі.

Рис. 230. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за видом ЗЕД, % респондентів

ПІДТРИМКА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ТОВАРІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА РОЗМІРОМ ПІДПРИЄМСТВ. Між підприємствами різних розмірів немає суттєвих відмінностей у рівні підтримки криміналізації неофіційного імпорту: частка опитаних, які виступають проти цього кроку, знаходиться в межах від 13,8% для середніх підприємств до 16% серед малих. Втім, великі підприємства відрізняються від бізнесу меншого розміру найменш сприятливим ставленням до позбавлення волі як до можливого покарання за ввіз товарів із порушенням митних правил.

Рис. 231. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за розміром, % респондентів

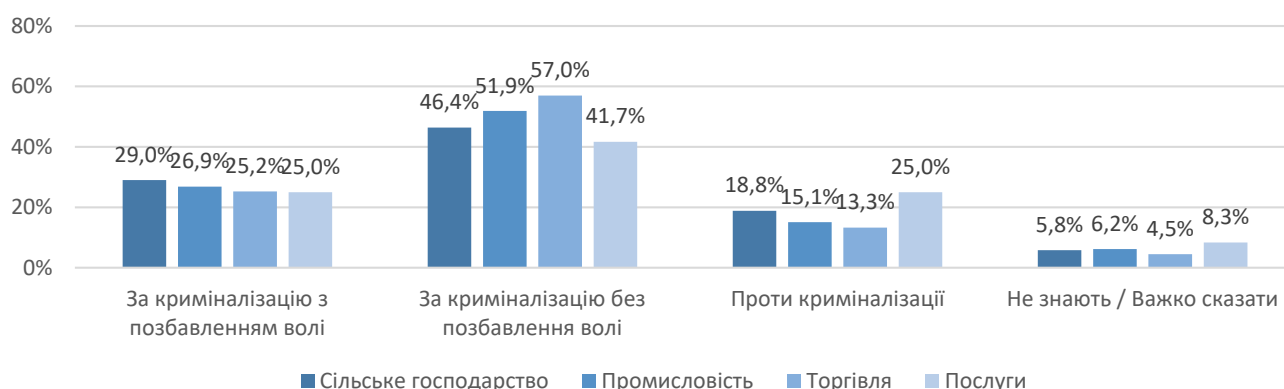

⁸⁹ Тема криміналізації контрабанди детально проаналізована у консультативній роботі ІЕД «Чи потрібна криміналізація товарної контрабанди?», А. Бутін. Доступ: <http://tfdialogue.ier.com.ua/archives/3305>

Лише 16,3% респондентів, що представляють великий бізнес, підтримують цю опцію, тоді як серед представників решти підприємств відповідна частка складає близько 26%-29%. Натомість представники великих підприємств переважно підтримують введення кримінальної відповідальності за неофіційний імпорт, але без позбавлення волі.

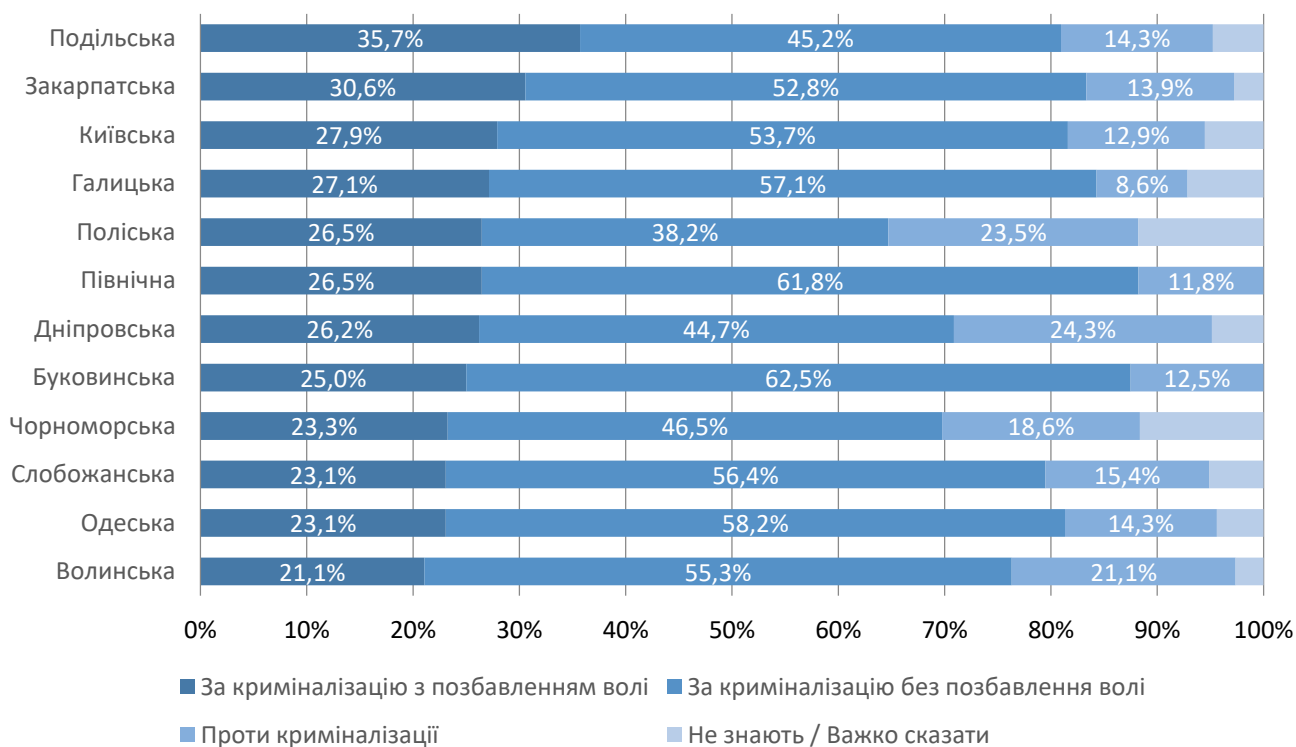
ПІДТРИМКА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ТОВАРІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА СЕКТОРОМ. У секторі послуг найменше підтримують криміналізацію контрабанди товарів комерційного призначення: 25% представників цього сектору виступили проти цього. Для порівняння, в інших секторах відсоток опитаних, які не підтримують криміналізацію неофіційного ввезення товарів, менший: від 13,3% до 18,8%. При цьому частка респондентів, які вважають, що контрабанду комерційних товарів слід не лише криміналізувати, але й передбачити позбавлення волі за такі дії, майже однакова у різних галузях: такої думки дотримується приблизно одна четверта представників кожної з них.

Рис. 232. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за сектором, % респондентів

ПІДТРИМКА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ТОВАРІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА ОСНОВНОЮ МИТНИЦЕЮ ДЛЯ БІЗНЕСУ⁹⁰.

Рис. 233. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею, % респондентів

⁹⁰ Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митниці, не включені в аналіз через недостатню наповнюваність вибірки для цілей цього аналізу.

Підприємства, що розмитнюються на Подільській митниці, найбільше підтримують криміналізацію контрабанди з кримінальною відповідальністю. Натомість підприємства, що здійснюють митне оформлення на Дніпровській та Поліській митниці, найменшою мірою підтримують введення кримінальної відповідальності за контрабанду комерційних товарів. Близько 23%-24% представників цих підприємств не вважають за потрібне криміналізувати такі діяння. Порівняно високі частки підприємств, що виступають проти криміналізації неофіційного імпорту, були зафіксовані також на Волинській (21,1%) та Чорноморській (18,6%) митницях. З іншого боку, найбільш сприятливо до введення кримінальної відповідальності за контрабанду товарів для продажу ставиться бізнес, що користується послугами Галицької митниці: тут частка опитаних підприємств, які не підтримали цю ініціативу, склала тільки 8,6%. Детальніше див. *Додатки. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення.*

5.1.5 Підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення

Респондентам, які відповіли, що за контрабанду товарів комерційного призначення слід ввести кримінальну відповідальність з позбавленням волі або без нього, було запропоновано вказати, на які випадки, на їхню думку, слід розповсюдити настання кримінальної відповідальності. Адже серед альтернатив політики у сфері боротьби з порушенням митних правил при ввезенні товарів може бути як впровадження кримінальної відповідальності в усіх випадках неофіційного ввезення усіх товарів, так і за їх ввезення лише при виконанні певних умов: наприклад, коли ввозять підакцизні товари або товари у великих обсягах. У цьому опитуванні респондентам було запропоновано обрати одну із підстав настання кримінальної відповідальності за контрабанду товарів комерційного призначення:

- лише якщо ці товари підакцизні ТА ввезені у великому обсязі
- лише якщо ці товари підакцизні
- лише якщо ці товари ввезені у великому обсязі
- якщо ці товари АБО підакцизні, АБО ввезені у великому обсязі

– або вказати, що, на їхню думку, ця відповідальність повинна стосуватися ввезення усіх товарів, незалежно від обсягів імпорту або наявності акцизів.

Думки респондентів щодо того, коли саме можна вимагати кримінальну відповідальність за неофіційне ввезення товарів, розходяться. Більше половини з тих, хто вважає за потрібне криміналізувати контрабанду товарів комерційного призначення, (55,4%) вважають, що це слід зробити у будь-якому випадку, для всіх товарів, ввезених з порушенням митних правил.

Рис. 234. Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення, % респондентів серед тих, які підтримали криміналізацію

Від 10,4% до 12,2% опитаних підтримують один із таких трьох варіантів: лише якщо ці товари підакцизні та ввезені у великому обсязі, лише якщо ці товари ввезені у великому обсязі та якщо ці товари або підакцизні, або ввезені у великому обсязі. Лише 4,6% респондентів, що давали відповіді на це запитання, вважають, що кримінальну відповідальність потрібно вводити виключно у випадку імпорту підакцизних товарів з порушенням митних правил.

Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за видом ЗЕД. Підприємства, які лише імпортують, відрізняються від тих, що мають експорт, меншою підтримкою криміналізації всього неофіційного імпорту та більшою підтримкою криміналізації такого імпорту лише якщо йде мова про великі партії товару. Так, половина опитаних підприємств, які є виключно імпортерами, вважають, що слід ввести кримінальну відповідальність у всіх випадках ввезення товарів з порушенням митних правил. Серед підприємств, що здійснюють лише експорт та експорт з імпортом, ці частки дещо вищі: 59%-60%. Натомість частка респондентів, які вважають, що кримінальна відповідальність повинна наставати тільки у випадку контрабанди товарів у великому обсязі, становить 17,1% серед виключно імпортерів, тоді як для решти категорій підприємств за ЗЕД вона не перевищує 10%.

Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за розміром підприємств. Малий бізнес більшою мірою схильний схвалювати криміналізацію контрабанди комерційних товарів у великих розмірах, ніж бізнес більших розмірів, та менше схильний вимагати криміналізації неофіційного ввезення усіх комерційних товарів. Зокрема, в той час як 62,7% представників великих підприємств та 63,4% представників середніх підприємств повідомили, що підтримують запровадження кримінальної відповідальності для провезення будь-яких товарів з порушенням митних правил, такої думки дотримуються 55,6% представників малих підприємств та менше 50% мікропідприємств. З іншого боку, 13,5% респондентів з мікробізнесу та 14,2% з малого вважають, що криміналізувати слід лише великі партії неофіційного імпорту. З ними згідні менші частки представників великих (10,4%) та середніх (8,2%) підприємств.

Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за сектором. Найбільша частка опитаних, які вважають, що кримінальну відповідальність потрібно розповсюдити на всі види товарів, ввезених з порушенням митних правил, була зафіксована у галузі сільського господарства: 63,5%. Найменше таких респондентів у сфері послуг: 40,6%. У свою чергу, представники сфери послуг частіше від решти опитаних підтримують введення кримінальної відповідальності за контрабанду лише комерційних товарів у великих обсягах та якщо ввезений товар відповідає будь-якій з цих умов: або він підакцизний, або партія велика за обсягом. За кожну з цих опцій висловились приблизно одна п'ята опитаних зі сфери послуг.

Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею для бізнесу⁹¹. Представники приблизно чотирьох з кожних п'яти підприємств, які здійснюють митне оформлення на Буковинській митниці, вважають, що в Україні варто запровадити кримінальну відповідальність за ввезення будь-яких товарів з порушенням митних правил. Це найбільша частка таких респондентів порівняно з підприємствами, що здійснюють митне оформлення на решті митниць. Найменшою мірою цей підхід підтримують на Волинській митниці (44,8% підприємств). Тут значно частіше, ніж на інших митницях, опитані стверджують, що кримінальна відповідальність повинна поширюватися лише у випадку неофіційного ввезення товарів у великих обсягах: цю думку висловили представники 27,6% підприємств, які користуються послугами Волинської митниці. Детальніше див. *Додатки. Підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення.*

Основні результати коротко:

Підприємства оцінили рівень присутності «сірого імпорту» на своєму галузевому ринку. Майже третина опитаних оцінює цю частку як меншу, ніж 10%. Ще близько третини вважають, що частка «сірого імпорту» складає від 10% до 50%. Лише 3,4% оцінюють частку «сірого імпорту» як більшу від 75%. В

⁹¹ Відповіді підприємств, що здійснюють митне оформлення на Азовській та Східній митницях, не включені в цей аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

середньому, за оцінкою опитаних, рівень «сірого імпорту» у 2020 році складає 24,2% – майже стільки ж, як і у 2018 році (25,3%). Порівняно з 2018 р. суттєво зменшилась частка підприємств, які не можуть оцінити частку «сірого імпорту» на своєму ринку.

Виключно експортери частіше від інших не знають, якою є частка «сірого імпорту» на їхньому ринку. Великі підприємства вважають частку «сірого імпорту» меншою порівняно з іншими. У сфері торгівлі опитані частіше від інших можуть оцінити частку «сірого імпорту» і оцінюють його частку як найбільшу (кожен третій вважає, що вона перевищує 30%). Підприємства, що обслуговуються на Північній і Буковинській митницях, оцінюють рівень «сірого імпорту» як найменший. Кожне сьоме підприємство серед тих, що розмитнюються на Подільській та Галицькій митницях, вважає його більшим, ніж 50%. Підприємства на Волинській і Закарпатській митницях найчастіше можуть оцінити рівень «сірого імпорту». Підприємства на Північній і Подільській митницях – найрідше.

Проблема «сірого імпорту» не належить до найгостріших проблем для імпортерів. У 2020 році «сірий імпорт» поділяє 9-те місце серед проблем для імпортерів разом із проблемою неякісної інфраструктури. У 2018 ця проблема також була на 9-му місці у рейтингу проблем для імпортерів. Можна припустити, що вплив цієї проблеми практично не змінився за 2 роки.

На 1му місці серед заходів, які, на думку респондентів, слід вжити для боротьби з «сірим імпортом» – спрощення та здешевлення митних процедур. З великим відривом на 2му місці – запровадження системи контролю за товарами від імпорту до продажу. На 3му і 4му місцях – протидія «карго»-компаніям та об'єднання митних і податкових баз даних.

За більшістю заходів, які бізнес пропонує для усунення «сірого імпорту» з ринку, немає значних відмінностей між підприємствами різних розмірів, секторів та видів ЗЕД. Для підприємств, що обслуговуються на всіх митницях, крім Поліської, на перше місце серед заходів виходять спрощення та здешевлення митних процедур. Для підприємств на Поліській митниці – запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу.

Найчастіше респонденти підтримують криміналізацію контрабанди товарів комерційного призначення, але без позбавлення волі – більше 50%. Приблизно кожен четвертий опитаний вважає, що за контрабанду потрібно ввести кримінальну відповідальність з позбавленням волі. Лише 15% не підтримують криміналізацію контрабанди.

Експортери та імпортери істотно не відрізняються ставленням до криміналізації неофіційного ввезення товарів. Великі підприємства рідше від інших підтримують криміналізацію контрабанди з позбавленням волі. У сфері послуг найчастіше виступають проти криміналізації контрабанди. Підприємства, що розмитнюються на Подільській митниці, найбільше підтримують криміналізацію контрабанди з кримінальною відповідальністю. Серед підприємств, що розмитнюються на Дніпровській та Поліській митницях – найбільші частки тих, які виступають проти криміналізації контрабанди.

Більше половини респондентів, що підтримують криміналізацію контрабанди, вважають, що слід ввести кримінальну відповідальність за ввезення усіх товарів з порушеннями. Кожен восьмий респондент вважає, що криміналізувати потрібно контрабанду у великих обсягах та стільки ж – у великих обсягах + піддакцизних товарів.

Виключно імпортери рідше від інших підтримують криміналізацію всієї контрабанди і частіше – контрабанду у великих обсягах. Зі збільшенням розміру підприємств зростає підтримка криміналізації усієї контрабанди. Бізнес, що користується послугами Буковинської митниці, найчастіше підтримує криміналізацію усієї контрабанди, а той, що розмитнюється на Волинській, – контрабанди у великих обсягах.

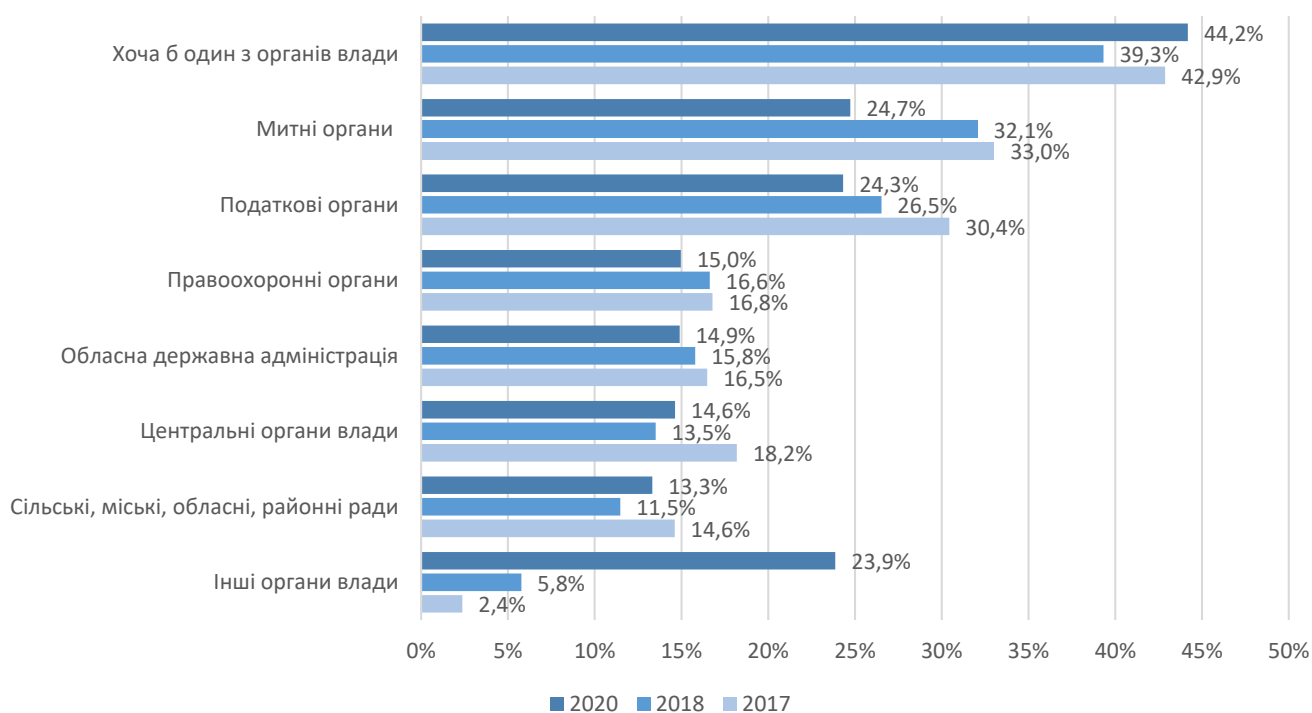
5.2 Корупція на митниці: прояви, аспекти, порівняння

5.2.1 Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади

В опитуванні 2020 року, як і у двох попередніх хвилях цього опитування, що відбулися у 2017 і 2018 році, респондентам було запропоновано вказати, наскільки, на їхню думку, важливо для ведення бізнесу мати неформальні стосунки з представниками різних органів влади: обласної державної адміністрації, центральних органів влади, органів місцевого самоврядування (сільських, міських, обласних та районних рад), правоохоронних органів, податкових органів, митних органів або іншими державних органів. Високий рівень важливості неформальних стосунків з органами влади може означати непрозорість та корупційні ризики у веденні бізнесу для українських підприємств-учасників ЗЕД.

44,2% представників підприємств, опитаних у 2020 році, вважають, що для успішного ведення бізнесу важливо знаходитися у неформальних стосунках хоча б з одним органом влади. Це свідчить про те, що неформальні канали взаємодії з державними органами залишаються важливою запорукою успіху приватного бізнесу. До того ж, важливість цих стосунків зросла порівняно з 2018-м роком, коли дещо менша частка респондентів – 39,3% – вважала, що для успіху в бізнесі потрібно «дружити» із держслужбовцями. Таким чином, сприйняття важливості неформальних відносин з представниками органів влади для бізнесу фактично повернулося до рівня 2017 року. Тоді 42,9% опитаних вважали ці відносини важливими для їхніх підприємств.

Рис. 235. Важливість неформальних стосунків з державними органами для ведення бізнесу, % респондентів⁹²

Позитивною зміною у 2020 році можна вважати зменшення важливості неформальних стосунків з митними та податковими органами, на думку опитаного бізнесу. Якщо у 2017 році 33%, а у 2018 – 32,1% представників підприємств-учасників ЗЕД вважали, що для успішного ведення бізнесу їм знадобляться неформальні відносини з митними органами, то у 2020 році ця частка опитаних зменшилася до 24,7%. Подібно до цього, в той час як 30,4% учасників опитування 2017 року та 26,5% учасників опитування 2018 року вважали за потрібне «дружити» з представниками податкових органів, то у 2020 році таких респондентів 24,7%.

Деяке зменшення важливості неформальних відносин спостерігається для правоохоронних органів та обласної державної адміністрації. 15% респондентів вважають важливим підтримувати такі відносини з

⁹² Результати за 2017 уточнені із врахуванням відповідей «Інші органи влади»

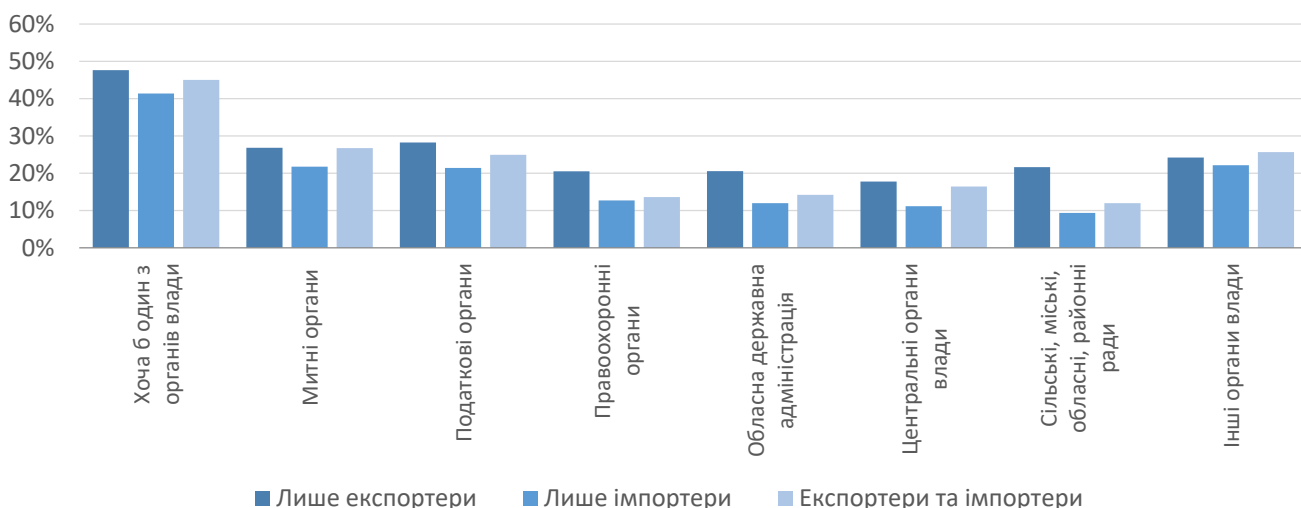
правоохоронцями і майже така ж частка – 14,9% – з ОДА. Порівняно з 2017 та 2018 роком ці частки зменшилися на 1-2 відсоткові пункти. Натомість бачення важливості неформальних стосунків з центральними органами влади та органами місцевого самоврядування дещо зросло порівняно з попередньою хвилею опитування. Зокрема, «дружити» з першими вважають за потрібне 14,6% учасників опитування 2020 року, а з останніми – 13,3%. У 2018 році обидві частки були менші на 1-2 відсоткових пункти. Втім, у 2017 році неформальні стосунки як з центральними органами влади, так і з органами місцевого самоврядування були помітно важливішими з точки зору представників підприємств. Тому якщо важливість неформальних стосунків з ними дещо збільшилась у порівнянні з 2018 роком, вона залишається меншою, ніж у 2017 році, коли 18,2% представників опитаного бізнесу вказали, що вважають важливими неформальні стосунки з центральними органами влади, а 14,6% – з органами місцевого самоврядування.

Негативною ж особливістю 2020 року можна назвати те, що респонденти значно частіше, ніж у попередніх роках самостійно додавали різні державні органи до списку «важливих друзів». Серед інших державних органів, з якими, на їхню думку варто підтримувати неформальні відносини для успіху в бізнесі, представники підприємств у 2020 назвали Держпродспоживслужбу, екологічні та ветеринарні органи, санітарні та фітосанітарні органи, пожежну службу, СБУ, прокуратуру та суди. Декілька респондентів (1,1%) навіть сказали, що важливо підтримувати неформальні стосунки з усіма переліченими органами.

Через це частка респондентів, що називали інші орган влади серед тих, з якими важливо «дружити» сягнула рекордного рівня 23,9% у 2020 році. У попередніх хвилях опитування такі респонденти склали не більше 6%.

Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади за видом ЗЕД. Підприємства, які лише експортують, частіше висловлюють переконання у тому, що для успіху в бізнесі потрібно підтримувати неформальні відносини з державними органами. Це особливо проявляється у випадку органів місцевого самоврядування, де частка підприємств, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини з ними, серед виключно експортерів (21,6%) удвічі перевищує відповідні частки підприємств як серед виключно імпортерів (9,3%), так і серед підприємств, які експортують та імпортують (11,9%). Майже така ж різниця спостерігається у випадку правоохоронних органів та ОДА і меншою мірою – митних та податкових органів: частка виключно експортерів, що цінують неформальні контакти з посадовцями цих структур, більша за відповідні частки решти опитаних підприємств.

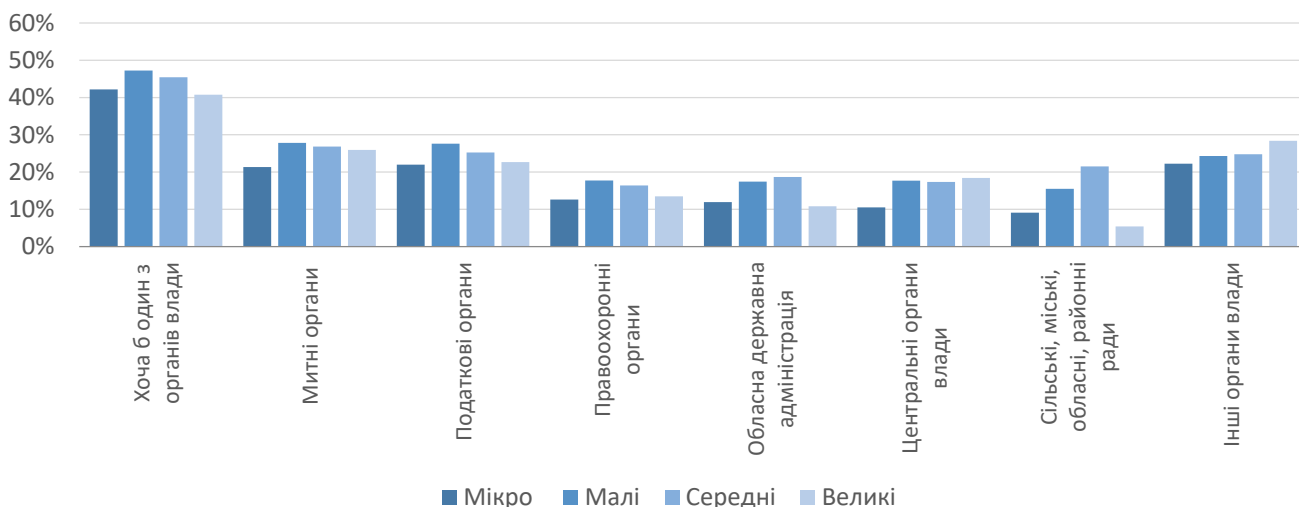
Рис. 236. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за видом ЗЕД, % респондентів

Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади за розміром підприємств. Мікропідприємства дещо рідше від підприємств більших розмірів вважають за необхідне підтримувати неформальні відносини з представниками органів влади для успіху свого бізнесу. Скажімо, 21,5% респондентів із мікробізнесу відповіли, що для них важливі такі відносини з митними органами, а 10,5% – з

центральною владою. Для порівняння, для решти категорій підприємств за розміром відповідні частки перевищують 25% для митних органів та 17% для центральних органів.

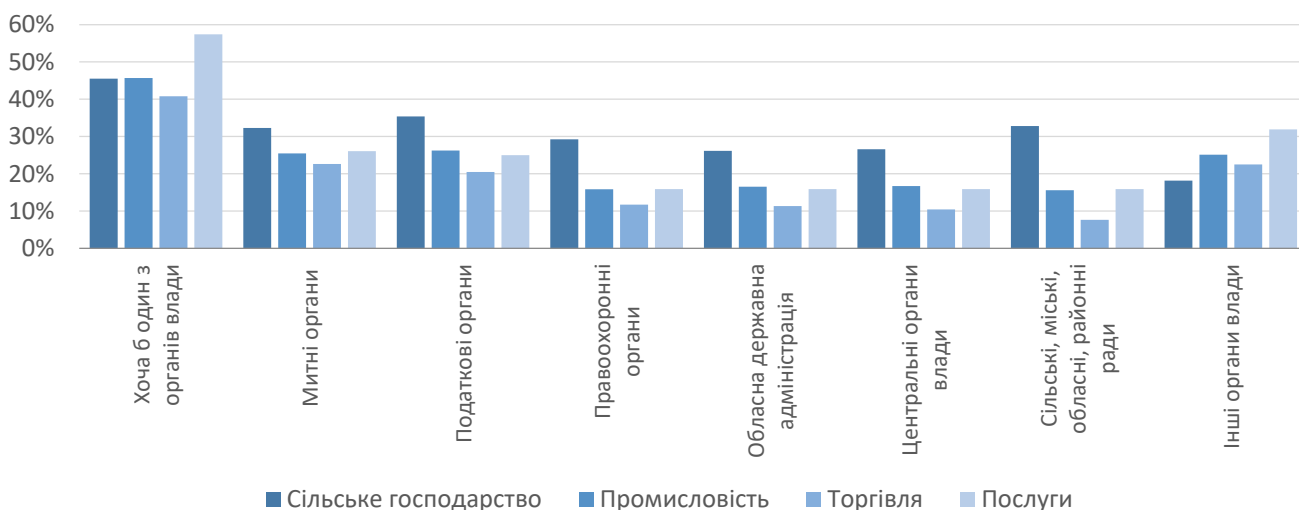
Рис. 237. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за розміром, % респондентів

З іншого боку, для деяких органів влади відповідні частки опитаних серед великого бізнесу не більші, а то й менші, ніж серед мікропідприємств. Так, 10,8% представників великого бізнесу вважає за необхідне «дружити» з чиновниками з ОДА, що менше, ніж відповідні частки серед малих (17,4%) та середніх (18,7%) підприємств і навіть дещо менше, ніж серед мікропідприємств (12%). Подібна ситуація спостерігається і для органів місцевого самоврядування. Неформальні стосунки з їхніми представниками цінують лише 5,4% опитаних з великого бізнесу порівняно з 9,1% респондентами з мікропідприємств, 15,5% з малих і аж 21,5% з середніх. З цього можна зробити висновок, що малий та середній бізнес найбільше вразливий до корупції та неформальних каналів прийняття рішень органами влади на різних рівнях.

Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади за сектором. У секторі сільського господарства респонденти частіше від представників інших секторів зазначають, що для їхнього бізнесу важливо підтримувати неформальні відносини з різними органами влади, особливо з органами місцевого самоврядування, центральними органами влади та правоохоронними органами.

Рис. 238. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за сектором, % респондентів

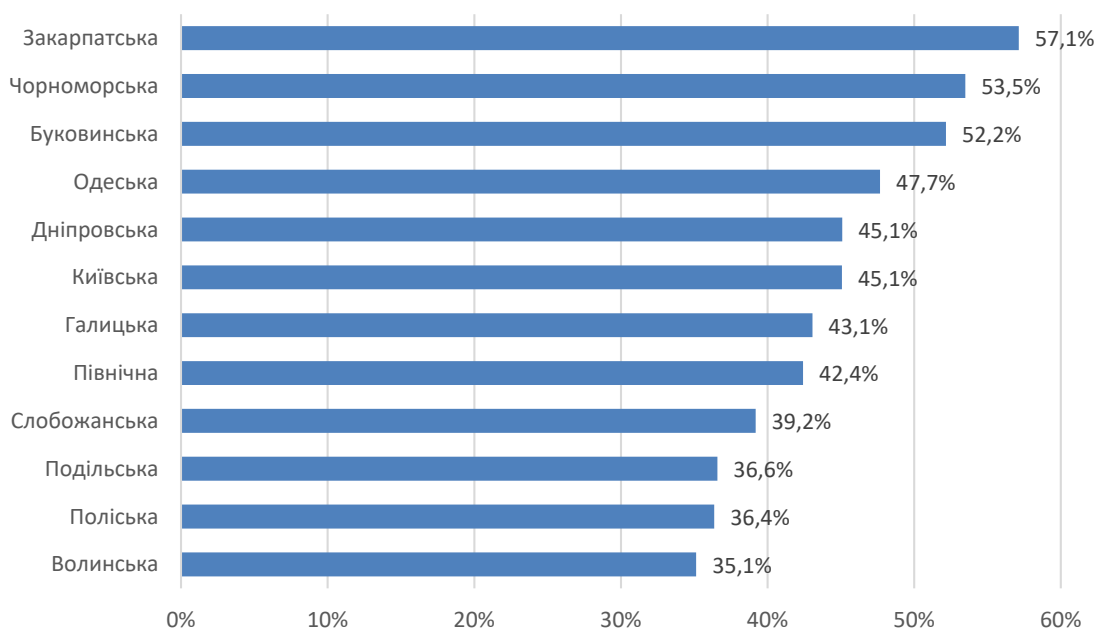

Водночас представники сфери послуг частіше від решти підприємств називають інші, не перелічені у цьому опитуванні, органи влади серед тих, з якими, на їхню думку, потрібно підтримувати неформальні відносини.

Підприємства сфери послуг також відрізняються від бізнесу інших галузей тим, що їхні представники частіше називають хоча б один орган влади, з яким вони вважають за потрібне бути у «дружніх» стосунках. Серед представників сфери послуг такі респонденти складають 57,4%, тоді як для респондентів з інших галузей ці частки менші: 45,7% для промисловості, 45,5% для сільського господарства і 40,8% для сфери торгівлі.

Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади за основною митницею для бізнесу⁹³. Експортери та імпортери, що здійснюють митне оформлення на Закарпатській, Чорноморській та Буковинській митницях, відзначаються наданням більшого значення неформальним відносинам з різноманітними органами влади, ніж решта опитаного бізнесу. Більше 50% опитаних представників підприємств на кожній з цих митниць вважають за потрібне бути у «дружніх» стосунках зі службовцями хоча б одного державного органу. На цих трьох митницях, а також на Дніпровській, зафіксовані найбільші частки підприємств, які стверджують, що для успішного ведення бізнесу потрібні «зв'язки» з представниками митних органів (більше 27%). Майже третина представників бізнесу на Чорноморській митниці (31%) висловили подібну думку про представників податкових органів, що більше, ніж на інших митницях. На необхідності «дружби» з правоохоронними органами також найчастіше наполягають підприємства, що користуються послугами Буковинської, Чорноморської та Закарпатської митниць (20% та більше).

Рис. 239. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками хоча б одного органу влади як важливі або дуже важливі, за митницею, % респондентів

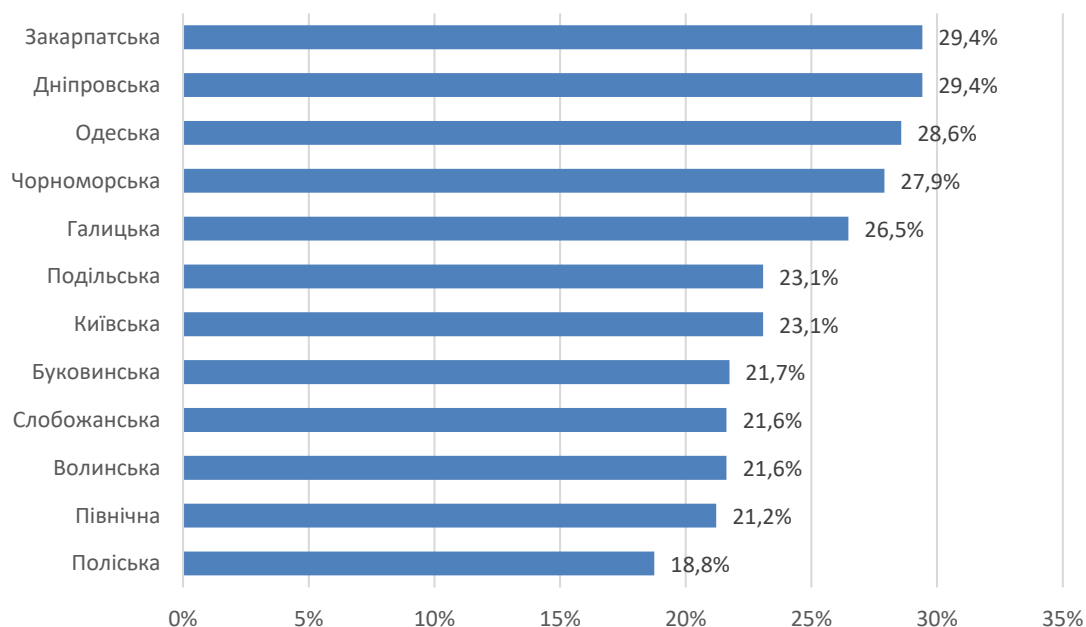
І навпаки, на Волинській, Поліській, Подільській та Слобожанській митницях рівень сприйняття важливості неформальних відносин з владою нижчий, ніж в інших: частки опитаних, які вважають за потрібне «дружити» з держслужбовцями, не перевищує 40%. Так, тільки 18,8% респондентів на Поліській митниці сказали, що для успіху бізнесу необхідно підтримувати неформальні відносини з представниками митних органів, що менше, ніж серед підприємств, які здійснюють митне оформлення на інших митницях. На Волинській митниці опитані рідше від інших вважають важливими для бізнесу неформальні відносини з податковими органами та органами місцевого самоврядування, на Поліській митниці – з правоохоронними органами, а на Північній – з ОДА. Детальніше див. Додатки. Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади.

При вивченні цього питання ми також проаналізували відповіді підприємств на різних митницях з точки зору того, наскільки часто вони вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки саме з митними органами влади. Аналіз показав, що представники підприємств, які користуються послугами Закарпатської

⁹³ Відповіді підприємств, що здійснюють митне оформлення на Східній митниці, не включені в цей аналіз через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

та Дніпровської митниць, частіше від інших вважають важливими неформальні стосунки з митними органами, (по 29,4% опитаних), в той час як підприємства на Поліській (18,8%) та Північній (21,2%) митницях рідше від інших вважають за потрібне «дружити» з митними органами.

Рис. 240. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками митних органів як важливі або дуже важливі, за митницею, % респондентів

Основні результати коротко:

У 2020 році більше 44% респондентів сказали, що для успіху бізнесу важливі неформальні стосунки хоча б з одним органом влади. Це дещо більше, ніж у 2018 році (39,3%). Отже, неформальні канали взаємодії з владою залишаються важливими для бізнесу. Як і раніше, на перших двох місцях – митні та податкові органи. Однак, важливість неформальних стосунків з цими органами зменшилася. Разом з цим, збільшилась важливість стосунків з іншими органами.

Виключно експортери частіше вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки з органами влади, особливо з місцевими радами, правоохоронцями та ОДА. Між підприємствами різних розмірів немає суттєвої різниці у частках тих, що вважають важливими стосунки хоча б з одним органом влади, але мікропідприємства рідше від інших називають різні органи влади. С/г підприємства частіше від інших називають різні органи влади, але у сфері послуг найбільше тих, які вказали хоча б один орган влади, з яким вони вважають за потрібне «дружити».

Підприємства, що користуються послугами Закарпатської, Чорноморської та Буковинської митниць, найчастіше вважають важливим «дружити» хоча б з одним органом влади. Найрідше так вважають підприємства на Волинській, Поліській та Подільській митницях.

Підприємства, що користуються послугами Закарпатської та Дніпровської митниць, частіше від інших вважають важливими неформальні стосунки з митними органами. Підприємства на Поліській та Північній митницях найрідше вважають за потрібне «дружити» з митними органами.

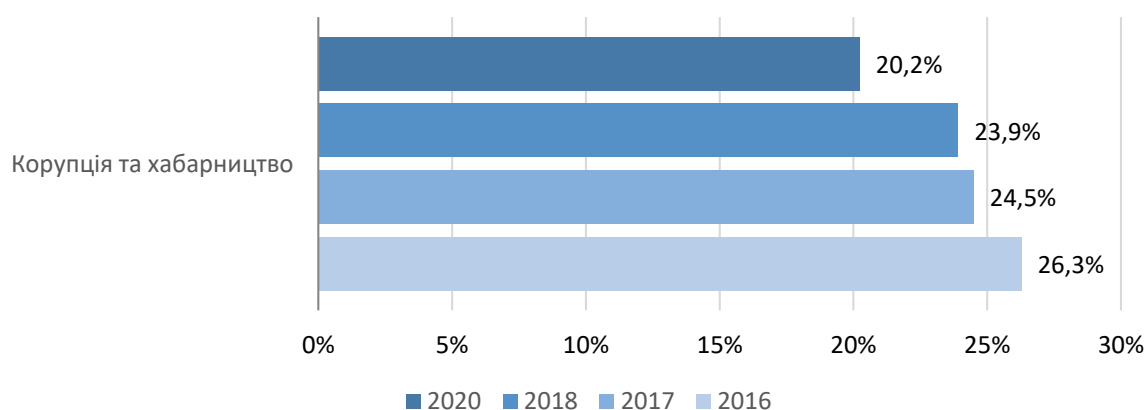
5.2.2 Корупція на митниці: зв'язок між поглядами на корупцію та оцінками інших аспектів ЗЕД

Наш аналіз результатів цього опитування показав, що сприйняття корупції пов'язане з оцінками інших питань, пов'язаних із ЗЕД, таких як перешкоди при експорті та імпорті та загальна оцінка ефективності роботи митних органів. У цьому розділі наводиться поглиблений аналіз відповідей на окремі запитання, де представники підприємств-учасників ЗЕД оцінили корупцію на митниці у різних аспектах, а також аналіз динаміки цих оцінок та їхнього зв'язку як між собою, так і з оцінками інших питань, що стосуються ЗЕД.

5.2.2.1 Корупція та хабарництво як проблема на митниці

Як було зазначено у розділі 2.1.2 *Проблеми у роботі митниць*, значення корупції та хабарництва як проблеми на митниці зменшилося у порівнянні з попередніми роками. У 2020 році вона займає четверте місце у рейтингу проблем на митниці, поступаючись таким проблемам, як недосконале митне законодавство, завищення митної вартості та недостатня прозорість і відкритість, які зайняли перші три місця.

Рис. 241. Частка підприємств, які назвали корупцію та хабарництво серед проблем у роботі митниць, % респондентів

Разом з цим, спостерігається помітний зв'язок між поглядами опитаних на важливість неформальних відносин з органами влади та оцінкою корупції та хабарництва як проблеми на митниці. Зокрема, 25,2% респондентів, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, вважають корупцію та хабарництво проблемою на митниці. Це значно, ніж частка тих, які не вважають за потрібне «дружити» з владою (14,8%).

5.2.2.2 Корупція як перешкода при проходженні митних процедур

Говорячи про проблеми при різних митних процедурах (див. розділ 3.1 *Проблеми, пов'язані з проходженням певних процедур*), респонденти порівняно рідко називають серед них корупцію. Корупція не належить до основних проблем, про які вони повідомляють опитані при різних митних процедурах: від попереднього митного оформлення та класифікації товару до митного огляду і пост-митного аудиту. Втім, імпортери частіше від експортерів повідомляють про цю проблему. А найчастіше про корупцію повідомляють у контексті таких процедур, як визначення митної вартості товарів (16,9% імпортерів та 8,9% експортерів) та взяття проб і зразків товарів (16,2% імпортерів та 6,8% експортерів).

Разом з цим, проблеми, про які представники опитаного бізнесу найчастіше повідомляють при різних митних процедурах, – це завищення митної вартості товарів, вимоги надати багато додаткових документів та різний підхід до одних і тих же норм законодавства чи товарів. Ці проблеми, які пов'язані з різним трактуванням законодавства та наявністю додаткових чи неочікуваних вимог до підприємств, можуть містити у собі складову корупції. Це може бути причиною того, чому власне про корупцію опитані повідомляють менше.

Рис. 242. Проблема корупції при різних процедурах, % респондентів серед тих, що стикалися з проблемами

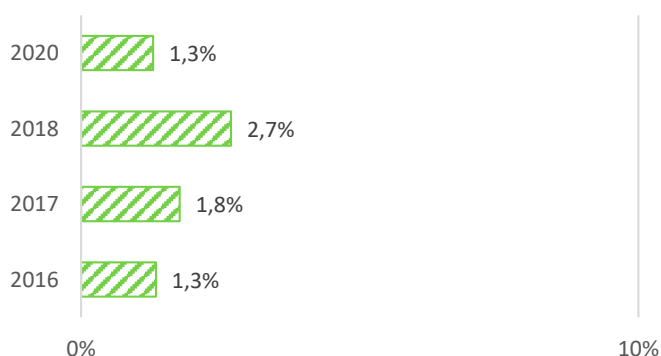

5.2.2.3 КОРУПЦІЯ ЯК ПЕРЕШКОДА ПРИ ЕКСПОРТІ ТА ІМПОРТІ

Для того, щоб проаналізувати як загальну, так і відносну роль та динаміку корупції серед перешкод при експорті та при імпорті, ми розглянули частоту повідомлень про цю корупцію у двох вимірах: серед усіх експортерів та імпортерів та лише серед тих, що повідомляють про проблеми. Частки останніх у 2020 році скоротились: як було зазначено у розділі 4.2 *Перешкоди*, частка підприємств, що стикалися з перешкодами при експорті, скоротилася до менш, ніж 8% у 2020 році порівняно з 19% і більше у 2016-2018 роках, а відповідна частка імпортерів становить 18,9%, що також помітно менше порівняно з 2016-2018 роками, коли вона складала більш, ніж 28%.

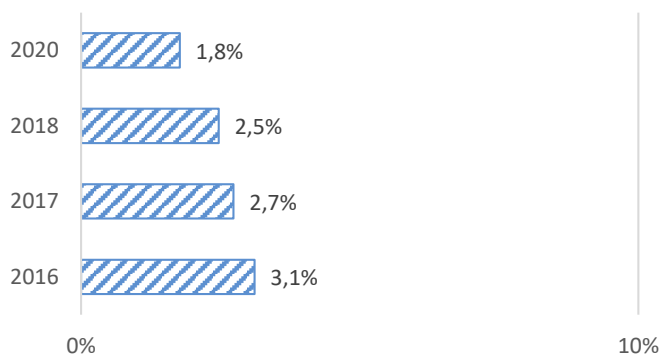
На фоні спільної для експортерів та імпортерів тенденції зменшення частки повідомлень про проблеми, пов'язані із ЗЕД, спостерігається різна динаміка повідомлень про корупцію. Для підприємств, що стикалися з проблемами при експорті, значення корупції на митниці як перешкоди зросло у 2020 році: вона вийшла на п'яте місце у рейтингу серед 18 перешкод. Про цю проблему повідомляє 16,3% експортерів, що стикалися з перешкодами. Водночас частка експортерів, які повідомляють про корупцію на митниці, серед усіх експортерів, зменшилася порівняно з 2018 роком. У 2020 році про неї повідомили 1,3% усіх опитаних експортерів, тоді як у попередній хвилі опитування ця частка складала 2,7%. Збільшення важливості корупції порівняно з іншими проблемами на фоні зменшення частки експортерів, що говорять про неї, може означати, що із зменшенням важливості інших проблем експортери почали гостріше відчувати проблему корупції.

Рис. 243. Експортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед усіх експортерів

Разом з цим, для підприємств, які стикалися з перешкодами при імпорті, важливість корупції практично не змінилася. У 2020 році про корупцію на митниці повідомляє кожен десятий імпортер, що стикався з перешкодами (9,9%). Ця проблема знаходиться на 11-му місці у рейтингу 20 перешкод, на які вказували опитані імпортери. Відповідно, зі зниженням частки імпортерів, що вказують на перешкоди, частка опитаних, які вказують на проблему корупції, серед усіх імпортерів, також зменшилася. У 2020 році вона склала лише 1,8% – це найнижчий показник з 2016 року. Це може означати, що для імпортерів проблема корупції пов'язана з іншими проблемами і її актуальність знижується разом із зниженням актуальності інших.

Рис. 244. Імпортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед усіх імпортерів

Рівень повідомлень про корупцію на митниці як про перешкоду при імпорті та при експорті також був проаналізований з точки зору важливості неформальних відносин з органами влади для респондентів. Порівняльний аналіз показав, що між експортерами, які вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки хоча б з одним органом влади, та тими, що стикалися з проблемами, але не бажають «дружити» з владою, практично немає різниці в оцінці корупції на митниці як проблеми. Так, 16,1% експортерів, що стикалися з проблемами та вважають важливими неформальні відносини з владою, називають корупцію на митниці серед проблем, з якими вони стикалися. Для порівняння, відповідна частка серед експортерів, що стикалися з проблемами, але не вважають за необхідне підтримувати неформальні стосунки з владою, складає 16,7%.

Рис. 245. Експортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при експорті

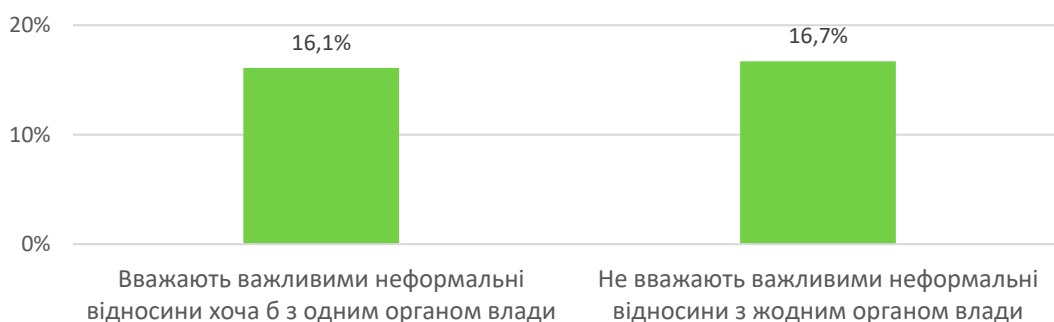
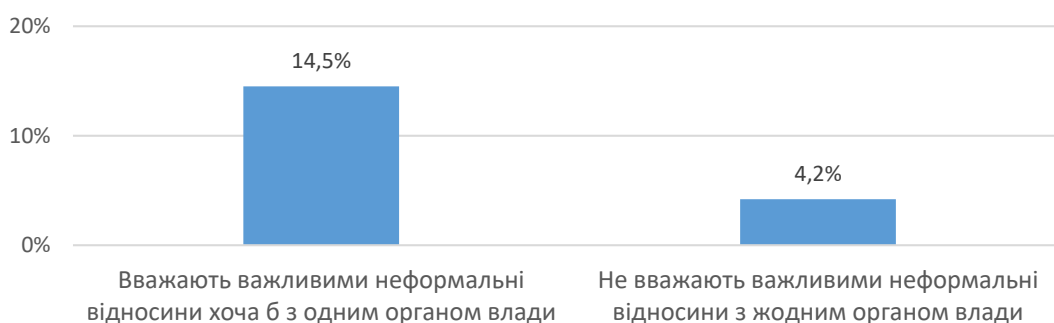

Рис. 246. Імпортери, що називають корупцію на митниці перешкодою, % серед тих, що повідомили про перешкоди при імпорті

Натомість серед імпортерів була зафіксована істотна різниця у поглядах на проблему корупції залежно від того, до якої групи опитаних вони належать: до тих, що вважають за потрібне «дружити» з органами влади, чи до тих, які так не вважають. Зокрема, 14,5% імпортерів, які вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки хоча б з одним органом влади, вважають корупцію на митниці проблемою. Це помітно більше, ніж частка імпортерів, що не вважають за потрібне «дружити» з владою: 4,2%. Це може означати, що імпортери трактують неформальні відносини з владою насамперед як засіб захисту бізнесу, а експортери – як засіб для спрощення бізнесу.

5.2.2.4 Зв'язок між оцінками корупції та оцінками ефективності роботи митниці

Результати цього дослідження показують, що сприйняття корупції як проблеми пов'язане з гіршими оцінками роботи митниці. Це підтверджується порівняльним аналізом оцінок роботи митниці за відповідями респондентів на два запитання: щодо корупції та хабарництва як проблеми на митниці та щодо оцінки рівня корупції на митниці.

Як було описано у розділі 2.1.1 *Оцінка ефективності роботи митниці*, ми обчислили оцінки роботи митниці за допомогою числового балансового показника – Індексу сприйняття роботи митниці (Індекс СРМ). Цей показник має значення від -1 до 1 і є середнім значенням оцінок роботи митниці, де найкращій оцінці було присвоєно значення одиниці, а найгіршій – -1. Таким чином Індекс СРМ відображає баланс позитивних та негативних оцінок роботи митниці: що вищі оцінки роботи митниці респондентами, тим вище його значення. Аналіз відповідей учасників цього опитування на запитання про проблеми на митниці показав, що ті респонденти, які вважають корупцію і хабарництво проблемою на митниці, оцінюють роботу митниці гірше (для них Індекс СРМ = 0,07), ніж респонденти, що не відмітили цієї проблеми (Індекс СРМ = 0,52).

Рис. 247. Індекс СРМ за оцінкою корупції та хабарництва як проблеми на митниці

Рис. 248. Індекс СРМ за оцінкою рівня корупції

І як було зазначено у розділі 2.2.2 *Оцінка окремих аспектів роботи митниці*, учасникам цього опитування було запропоновано оцінити рівень корупції на митниці за шкалою від 1 до 5 балів, де 1 бал означає високий рівень корупції, а 5 балів – що рівень корупції, на думку опитаних, низький, або її взагалі немає. Вони оцінили рівень корупції на митниці як досить низький: в середньому на 3,9 балів. При цьому погані оцінки рівня корупції асоціюються з нижчими оцінками ефективності роботи митниці в цілому (помірна позитивна кореляція з Індексом СРМ, $r = 0,48$, $p = 0,00$). Зокрема, для респондентів, які найгірше оцінили рівень корупції на митниці (як високий), значення Індексу СРМ складає $-0,25$, а для тих, які поставили найкращі оцінки за цим показником (тобто що рівень корупції низький або її зовсім немає), значення Індексу СРМ найвище: $0,66$.

5.2.2.5 Важливість «дружби» з владою та оцінки ефективності роботи митниці

У цьому дослідженні також було здійснено порівняння оцінок ефективності роботи митниці респондентами, які вважають важливими неформальні відносини з органами влади, та респондентами, які мають протилежну думку. Аналіз показує, що респонденти, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, оцінюють ефективність роботи митниці дещо гірше (Індекс СРМ = $0,38$), ніж ті, що так не вважають (Індекс СРМ = $0,47$). Цей результат може вказувати на те, що підприємства, які вважають роботу митниці гіршою, частіше вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки з владою, тоді як ті, що сприймають роботу митниці як ефективну, рідше бачать потребу у цьому.

Рис. 249. Індекс СРМ за важливістю неформальних стосунків з владою

Основні результати коротко:

Значення корупції та хабарництва як проблеми на митниці дещо зменшилося у порівнянні з попередніми роками. У 2020 році вона – на 4-му місці у рейтингу проблем на митниці. На перших трьох місцях – недосконале митне законодавство, завищення митної вартості та недостатня прозорість і відкритість. 25,2% респондентів, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, вважають корупцію та хабарництво проблемою на митниці. Це більше, ніж частка тих, які не вважають за потрібне «дружити» з владою (14,8%).

Корупція не належить до основних проблем, про які повідомляють опитані при різних митних процедурах. Імпортери частіше повідомляють про цю проблему. Найчастіше про корупцію повідомляють при визначенні митної вартості товарів та при взятті проб і зразків товарів. Ймовірно, що проблеми, про які респонденти говорять частіше (необґрунтованість перевірок і завищення митної вартості, нерівні умови для бізнесу) містять корупційну складову.

Значення корупції на митниці як перешкоди при здійсненні експорту зросло у 2020 році – вона вийшла на 5-те місце у рейтингу серед 18 перешкод. Про цю проблему повідомляє 16,3% експортерів, що стикалися з перешкодами. Разом з цим, частка експортерів, які повідомляють про проблему корупції, серед усіх експортерів, зменшилася порівняно з 2018 роком. Збільшення важливості корупції порівняно з іншими

проблемами на фоні зменшення частки експортерів, що говорять про неї, може означати, що із зменшенням важливості інших проблем для експортерів проблема корупції відчувається гостріше.

Для імпортерів, які стикалися з перешкодами, важливість корупції практично не змінилася. Про корупцію повідомляє кожен десятий імпортер, що стикався з перешкодами (9,9%). Вона знаходиться на 11-му місці у рейтингу 20 перешкод. Частка імпортерів, що вказують на перешкоди, також знизилась. Відповідно, зменшилася частка опитаних, які вказують на проблему корупції, серед усіх імпортерів. Це може означати, що проблема корупції пов'язана з іншими проблемами для імпортерів і її актуальність знижується разом із зниженням актуальності інших.

Між експортерами, які вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки хоча б з одним органом влади, та тими, що стикалися з проблемами, але не бажають «дружити» з владою, немає різниці в оцінці корупції на митниці як проблеми. 14,5% імпортерів, які вважають за потрібне підтримувати неформальні стосунки хоча б з одним органом влади, вважають корупцію на митниці проблемою. Це більше, ніж частка тих, що не вважають за потрібне «дружити» з владою: 4,2%. Це може означати, що імпортери трактують неформальні відносини з владою насамперед як засіб захисту бізнесу, а експортери – як засіб для спрощення бізнесу.

Сприйняття корупції як проблеми пов'язане з гіршими оцінками роботи митниці. Це підтверджується аналізом за двома запитаннями: щодо корупції та хабарництва як проблеми на митниці та щодо оцінки рівня корупції на митниці. Респонденти, які вважають корупцію і хабарництво проблемою на митниці, оцінюють роботу митниці гірше (Індекс сприйняття роботи митниці (СРМ) = 0,07), ніж респонденти, що не відмітили цієї проблеми (Індекс СРМ = 0,52). Погані оцінки рівня корупції асоціюються з нижчими оцінками ефективності роботи митниці в цілому (помірна позитивна кореляція з Індексом СРМ, $r = 0,48$, $p = 0,00$).

Респонденти, які вважають за потрібне підтримувати неформальні відносини хоча б з одним органом влади, оцінюють ефективність роботи митниці дещо гірше (Індекс СРМ = 0,38), ніж ті, що так не вважають (Індекс СРМ = 0,47).

Додатки

Опис вибірки

Співпраця з митними брокерами

Таблиця 32. Співпраця з митними брокерами за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Працюють з митними брокерами	86,7%	92,0%	80,8%
Не працюють з митними брокерами	12,5%	7,7%	18,4%
Не знають/Немає відповіді	0,8%	0,2%	0,8%

Таблиця 33. Співпраця з митними брокерами за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Працюють з митними брокерами	95,0%	89,4%	75,9%	64,0%
Не працюють з митними брокерами	5,0%	9,9%	22,8%	34,9%
Не знають/Немає відповіді	0%	0,7%	1,3%	1,2%

Таблиця 34. Співпраця з митними брокерами за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Працюють з митними брокерами	91,3%	83,3%	90,5%	81,3%
Не працюють з митними брокерами	8,7%	15,9%	9,2%	16,7%
Не знають/Немає відповіді	0%	0,8%	0,2%	2,1%

Таблиця 35. Співпраця з митними брокерами за основною митницею

	Азовська	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Працюють з митними брокерами	84,6%	91,7%	92,1%	90,0%	87,4%	86,1%	88,7%
Не працюють з митними брокерами	15,4%	8,3%	5,3%	10,0%	12,6%	13,9%	10,4%
Не знають/Немає відповіді	0%	0%	2,6%	0%	0%	0%	0,9%

Таблиця 36. Співпраця з митними брокерами за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Працюють з митними брокерами	89,0%	82,4%	81,0%	94,1%	75,6%	81,4%
Не працюють з митними брокерами	11,0%	17,6%	16,7%	5,9%	23,1%	18,6%

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Не знають/Немає відповіді	0%	0%	2,4%	0%	1,3%	0%

Напрямки експорту

Таблиця 37. Розподіл напрямків експорту за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Країни Європейського Союзу	65,4%	71,9%	72,2%	71,4%
Великобританія	3,1%	1,6%	3,6%	10,4%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	3,1%	3,8%	3,1%	6,5%
Росія	10,1%	16,2%	16,5%	20,8%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	22,0%	29,2%	31,4%	42,9%
Туреччина	6,9%	8,6%	9,3%	15,6%
Китай	5,7%	10,8%	9,8%	13,0%
Грузія	8,2%	5,9%	8,8%	6,5%
Молдова	14,5%	15,1%	16,0%	11,7%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	5,0%	6,5%	5,2%	1,3%
США	5,0%	3,2%	6,2%	6,5%
Інші країни	16,4%	18,9%	21,6%	26,0%

Таблиця 38. Розподіл напрямків експорту за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Країни Європейського Союзу	70,2%	74,4%	57,8%	71,0%
Великобританія	10,6%	3,2%	3,0%	3,2%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	6,4%	3,0%	5,2%	3,2%
Росія	4,3%	18,9%	9,6%	9,7%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	12,8%	35,6%	21,5%	16,1%
Туреччина	21,3%	8,0%	9,6%	6,5%
Китай	25,5%	8,2%	6,7%	12,9%
Грузія	2,1%	6,2%	14,1%	3,2%
Молдова	6,4%	15,2%	19,3%	3,2%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	4,3%	4,5%	8,1%	0,0%
США	0,0%	5,7%	4,4%	6,5%
Інші країни	17,0%	21,6%	19,3%	6,5%

Таблиця 39. Розподіл напрямків експорту за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Країни Європейського Союзу	83,3%	88,9%	89,9%	65,7%	91,3%	67,1%
Великобританія	5,6%	5,6%	1,3%	6,0%	4,3%	,7%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	0,0%	5,6%	1,3%	4,5%	0,0%	3,6%
Росія	0,0%	11,1%	8,9%	32,8%	4,3%	12,1%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	16,7%	22,2%	15,2%	52,2%	8,7%	34,3%
Туреччина	16,7%	22,2%	11,4%	4,5%	0,0%	5,7%
Китай	11,1%	0,0%	6,3%	1,5%	4,3%	10,0%
Грузія	5,6%	0,0%	6,3%	11,9%	0,0%	8,6%
Молдова	27,8%	5,6%	15,2%	11,9%	4,3%	15,7%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	5,6%	5,6%	2,5%	1,5%	0,0%	5,0%
США	5,6%	0,0%	0,0%	6,0%	0,0%	5,7%
Інші країни	5,6%	11,1%	11,4%	22,4%	8,7%	22,9%

Таблиця 40. Розподіл напрямків експорту за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Країни Європейського Союзу	47,5%	66,7%	76,7%	72,0%	69,7%	61,3%
Великобританія	1,6%	14,8%	0,0%	4,0%	9,1%	3,2%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	8,2%	0,0%	3,3%	0,0%	3,0%	6,5%
Росія	4,9%	11,1%	0,0%	4,0%	39,4%	9,7%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	19,7%	40,7%	26,7%	20,0%	43,9%	16,1%
Туреччина	19,7%	14,8%	6,7%	4,0%	6,1%	12,9%
Китай	19,7%	18,5%	13,3%	8,0%	9,1%	6,5%
Грузія	8,2%	3,7%	10,0%	8,0%	6,1%	9,7%
Молдова	11,5%	14,8%	33,3%	16,0%	15,2%	16,1%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	6,6%	7,4%	6,7%	4,0%	6,1%	9,7%

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
США	8,2%	7,4%	3,3%	8,0%	7,6%	6,5%
Інші країни	34,4%	25,9%	20,0%	8,0%	21,2%	22,6%

Напрямки імпорту

Таблиця 41. Розподіл напрямків імпорту за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Країни Європейського Союзу	73,3%	78,3%	82,1%	84,3%
Великобританія	5,4%	5,4%	4,0%	4,3%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	3,4%	4,9%	4,6%	10,0%
Росія	10,8%	7,4%	9,3%	14,3%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	11,4%	12,3%	11,3%	17,1%
Туреччина	10,8%	6,9%	11,9%	27,1%
Китай	25,6%	34,0%	35,1%	42,9%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	1,1%	1,5%	5,3%	2,9%
США	5,7%	4,4%	7,3%	7,1%
Інші країни	8,0%	11,3%	17,9%	11,4%

Таблиця 42. Розподіл напрямків імпорту за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Країни Європейського Союзу	68,6%	79,4%	75,8%	84,2%
Великобританія	2,9%	4,4%	5,7%	5,3%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	8,6%	4,8%	4,1%	5,3%
Росія	5,7%	9,2%	11,3%	5,3%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	8,6%	11,1%	13,7%	7,9%
Туреччина	11,4%	11,4%	12,1%	5,3%
Китай	11,4%	35,2%	30,4%	23,7%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	0,0%	2,5%	1,8%	5,3%
США	14,3%	6,0%	4,6%	7,9%
Інші країни	20,0%	11,1%	10,3%	10,5%

Таблиця 43. Розподіл напрямків імпорту за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Країни Європейського Союзу	86,7%	92,3%	94,7%	65,9%	96,7%	77,2%

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Великобританія	0,0%	3,8%	3,5%	6,1%	3,3%	7,4%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	0,0%	3,8%	4,4%	4,9%	0,0%	5,5%
Росія	0,0%	7,7%	0,9%	19,5%	3,3%	8,5%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	6,7%	15,4%	3,5%	18,3%	3,3%	10,3%
Туреччина	20,0%	7,7%	5,3%	18,3%	3,3%	8,1%
Китай	20,0%	15,4%	15,0%	34,1%	10,0%	35,7%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	6,7%	0,0%	3,5%	2,4%	0,0%	2,2%
США	0,0%	3,8%	2,7%	6,1%	0,0%	7,4%
Інші країни	13,3%	7,7%	7,1%	12,2%	0,0%	12,5%

Таблиця 44. Розподіл напрямків імпорту за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Країни Європейського Союзу	51,7%	56,3%	76,0%	81,8%	74,0%	66,7%
Великобританія	1,7%	0,0%	0,0%	0,0%	6,0%	4,2%
Країни ЄАВТ (Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн)	8,3%	0,0%	8,0%	0,0%	4,0%	0,0%
Росія	1,7%	12,5%	12,0%	0,0%	32,0%	0,0%
Інші країни Євразійського Економічного Союзу (Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан)	6,7%	50,0%	8,0%	22,7%	14,0%	12,5%
Туреччина	26,7%	18,8%	12,0%	4,5%	18,0%	20,8%
Китай	50,0%	18,8%	36,0%	9,1%	58,0%	20,8%
Країни Південно-Західної Азії (Афганістан, Ізраїль, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, ОАЕ)	3,3%	0,0%	0,0%	4,5%	0,0%	0,0%
США	8,3%	12,5%	4,0%	4,5%	2,0%	16,70%
Інші країни	16,7%	12,5%	20,0%	9,1%	6,0%	20,8%

Реформа у митній сфері очима бізнесу

Оцінка роботи митниці та проблеми на митниці

Оцінка роботи митниці

Таблиця 45. Оцінка роботи митниці за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Ефективна і не має потреби в змінах	46,0%	20,8%	23,9%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	44,3%	53,8%	57,8%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	7,7%	20,3%	14,8%
Зовсім неефективна і має потребу в повній заміні	2,1%	5,3%	3,4%

Таблиця 46. Оцінка роботи митниці за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Ефективна і не має потреби в змінах	24,4%	27,7%	35,3%	26,6%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	53,7%	49,6%	53,0%	60,8%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	17,1%	17,4%	10,2%	12,7%
Зовсім неефективна і має потребу в повній заміні	4,9%	5,3%	1,4%	0,0%

Таблиця 47. Оцінка роботи митниці за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Ефективна і не має потреби в змінах	54,0%	30,7%	20,7%	30,2%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	34,9%	52,6%	56,7%	46,5%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	4,8%	13,0%	19,3%	16,3%
Зовсім неефективна і має потребу в повній заміні	6,3%	3,7%	3,3%	7,0%

Таблиця 48. Оцінка роботи митниці за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Ефективна і не має потреби в змінах	40,9%	22,9%	21,2%	27,2%	31,4%	26,4%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	45,5%	51,4%	62,0%	50,0%	54,3%	50,2%

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	13,6%	20,0%	12,4%	17,4%	11,4%	19,5%
Зовсім неефективна і має потребу в повній заміні	0,0%	5,7%	4,4%	5,4%	2,9%	3,9%

Таблиця 49. Оцінка роботи митниці за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Ефективна і не має потреби в змінах	28,7%	39,4%	37,5%	46,9%	25,0%	35,0%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	54,0%	48,5%	55,0%	40,6%	54,2%	55,0%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	12,6%	12,1%	2,5%	12,5%	18,1%	10,0%
Зовсім неефективна і має потребу в повній заміні	4,6%	0,0%	5,0%	0,0%	2,8%	35,0%

Проблеми у роботі митниць

Таблиця 50. Оцінка проблем у роботі митниць за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Недосконале митне законодавство	25,4%	36,1%	35,6%
Свідоме завищення митної вартості товарів	11,3%	33,1%	25,6%
Недостатня прозорість та відкритість	15,8%	21,9%	21,7%
Корупція та хабарництво	17,9%	22,6%	19,1%
Застарілість технічного оснащення, у т. ч. комп'ютерного обладнання і ПЗ	20,8%	17,4%	21,1%
Постійні зміни структури та керівництва	16,3%	17,4%	22,2%
Непрофесіоналізм інспекторів	12,9%	16,2%	12,3%
Фіскальна функція митниці	4,6%	9,7%	11,7%
Немає жодних проблем у роботі митниць	36,3%	17,4%	21,7%

Таблиця 51. Оцінка проблем у роботі митниць за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Недосконале митне законодавство	33,9%	31,5%	32,9%	37,8%
Свідоме завищення митної вартості товарів	29,4%	28,3%	17,1%	14,6%
Недостатня прозорість та відкритість	22,2%	18,8%	19,4%	18,3%

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Корупція та хабарництво	23,4%	22,8%	13,9%	12,2%
Застарілість технічного оснащення, у т. ч. комп'ютерного обладнання і ПЗ	16,9%	19,9%	22,2%	24,4%
Постійні зміни структури та керівництва	18,1%	15,2%	24,1%	20,7%
Непрофесіоналізм інспекторів	16,5%	13,0%	10,6%	13,4%
Фіскальна функція митниці	8,8%	10,1%	7,9%	11,0%
Немає жодних проблем у роботі митниць	19,3%	25,0%	28,2%	26,8%

Таблиця 52. Оцінка проблем у роботі митниць за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Недосконале митне законодавство	25,0%	31,3%	37,0%	31,9%
Свідоме завищення митної вартості товарів	20,3%	19,2%	32,2%	27,7%
Недостатня прозорість та відкритість	18,8%	18,8%	22,0%	23,4%
Корупція та хабарництво	14,1%	16,6%	25,3%	19,1%
Застарілість технічного оснащення, у т. ч. комп'ютерного обладнання і ПЗ	17,2%	18,8%	20,8%	19,1%
Постійні зміни структури та керівництва	6,3%	18,6%	20,8%	21,3%
Непрофесіоналізм інспекторів	15,6%	11,7%	16,2%	14,9%
Фіскальна функція митниці	4,7%	9,5%	9,3%	10,6%
Немає жодних проблем у роботі митниць	34,4%	27,0%	18,1%	21,3%

Таблиця 53. Оцінка проблем у роботі митниць за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Недосконале митне законодавство	12,5%	25,7%	23,7%	16,5%	9,4%	18,5%
Свідоме завищення митної вартості товарів	29,2%	31,4%	35,1%	30,9%	37,5%	36,4%
Недостатня прозорість та відкритість	8,3%	14,3%	13,7%	14,4%	6,3%	14,4%
Корупція та хабарництво	16,7%	20,0%	21,4%	19,6%	12,5%	20,8%
Застарілість технічного оснащення, у т. ч. комп'ю-терного обладнання і ПЗ	20,8%	20,0%	21,4%	13,4%	28,1%	17,9%
Постійні зміни структури та керівництва	8,3%	0,0%	11,5%	11,3%	15,6%	9,9%
Непрофе-сіоналізм інспекторів	20,8%	40,0%	26,0%	38,1%	18,8%	21,4%
Фіскальна функція митниці	8,3%	22,9%	14,5%	23,7%	34,4%	19,5%

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Немає жодних проблем у роботі митниць	0,0%	2,9%	3,8%	3,1%	6,3%	2,6%

Таблиця 54. Оцінка проблем у роботі митниць за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Недосконале митне законодавство	27,1%	8,8%	27,5%	6,3%	20,3%	21,4%
Свідоме завищення митної вартості товарів	37,6%	20,6%	27,5%	21,9%	31,1%	28,6%
Недостатня прозорість та відкритість	17,6%	5,9%	15,0%	15,6%	17,6%	11,9%
Корупція та хабарництво	22,4%	14,7%	15,0%	15,6%	21,6%	21,4%
Застарілість технічного оснащення, у т. ч. комп'ютерного обладнання і ПЗ	22,4%	14,7%	20,0%	15,6%	14,9%	26,2%
Постійні зміни структури та керівництва	7,1%	2,9%	7,5%	3,1%	6,8%	11,9%
Непрофесіоналізм інспекторів	34,1%	17,6%	27,5%	15,6%	24,3%	9,5%
Фіскальна функція митниці	21,2%	35,3%	17,5%	18,8%	16,2%	11,9%
Немає жодних проблем у роботі митниць	0,0%	5,9%	0,0%	6,3%	1,4%	2,4%

Оцінка змін на митниці та роботи Нової митниці

Оцінка роботи Нової митниці та змін, що відбулися за рік

Таблиця 55. Оцінка змін у роботі митниці та середня оцінка Нової митниці за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Ефективність роботи Нової митниці погіршилась	3,5%	6,1%	4,1%
Ефективність роботи Нової митниці не змінилась	64,7%	64,8%	69,0%
Ефективність роботи Нової митниці покращилась	16,5%	18,3%	20,3%
Важко оцінити	15,3%	10,8%	6,6%
Середня оцінка роботи митниці	4,0	3,5	3,6

Таблиця 56. Оцінка змін у роботі митниці та середня оцінка Нової митниці за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Ефективність роботи Нової митниці погіршилась	5,9%	4,4%	3,1%	4,7%
Ефективність роботи Нової митниці не змінилась	64,3%	67,2%	68,8%	66,3%
Ефективність роботи Нової митниці покращилась	17,6%	18,8%	19,2%	20,9%
Важко оцінити	12,2%	9,6%	8,9%	8,1%
Середня оцінка роботи митниці	3,5	3,7	3,7	3,6

Таблиця 57. Оцінка змін у роботі митниці та середня оцінка Нової митниці за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Ефективність роботи Нової митниці погіршилась	8,7%	3,5%	5,4%	6,3%
Ефективність роботи Нової митниці не змінилась	49,3%	70,2%	65,1%	60,4%
Ефективність роботи Нової митниці покращилась	23,2%	16,7%	19,8%	18,8%
Важко оцінити	18,8%	9,5%	9,7%	14,6%
Середня оцінка роботи митниці	3,8	3,7	3,5	3,7

Таблиця 58. Оцінка змін у роботі митниці та середня оцінка Нової митниці за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Ефективність роботи Нової митниці погіршилась	8,3%	2,6%	3,6%	5,8%	0,0%	4,6%
Ефективність роботи Нової митниці не змінилась	66,7%	84,2%	69,3%	69,9%	72,2%	66,6%
Ефективність роботи Нової митниці покращилась	25,0%	10,5%	20,0%	15,5%	19,4%	17,5%
Важко оцінити	0,0%	2,6%	7,1%	8,7%	8,3%	11,3%
Середня оцінка роботи митниці	4,0	3,6	3,6	3,5	3,6	3,6

Таблиця 59. Оцінка змін у роботі митниці та середня оцінка Нової митниці за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Ефективність роботи Нової митниці погіршилась	6,6%	2,9%	4,8%	11,8%	2,6%	4,7%
Ефективність роботи Нової митниці не змінилась	54,9%	70,6%	61,9%	64,7%	66,7%	65,1%

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Ефективність роботи Нової митниці покращилася	27,5%	17,6%	19,0%	17,6%	16,7%	11,6%
Важко оцінити	11,0%	8,8%	14,3%	5,9%	14,1%	18,6%
Середня оцінка роботи митниці	3,5	4,1	3,8	3,7	3,8	3,6

Оцінка окремих аспектів роботи митниці

Технічне оснащення митниці

Таблиця 60. Оцінка технічного оснащення митниці та його змін за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Середня оцінка технічного оснащення (від 1 до 5)	3,7	3,4	3,5
Балансовий показник змін технічного оснащення (від -1 до 1)	0,28	0,15	0,21

Таблиця 61. Оцінка технічного оснащення митниці та його змін за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Середня оцінка технічного оснащення (від 1 до 5)	3,5	3,5	3,6	3,7
Балансовий показник змін технічного оснащення (від -1 до 1)	0,17	0,23	0,23	0,18

Таблиця 62. Оцінка технічного оснащення митниці та його змін за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Середня оцінка технічного оснащення (від 1 до 5)	3,9	3,5	3,5	3,6
Балансовий показник змін технічного оснащення (від -1 до 1)	0,31	0,20	0,18	0,19

Таблиця 63. Оцінка технічного оснащення митниці та його змін за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Середня оцінка технічного оснащення (від 1 до 5)	3,9	3,6	3,4	3,3	3,3	3,6
Балансовий показник змін технічного оснащення (від -1 до 1)	0,21	0,21	0,17	0,15	0,23	0,19

Таблиця 64. Оцінка технічного оснащення митниці та його змін за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Середня оцінка технічного оснащення (від 1 до 5)	3,5	3,7	3,6	3,5	3,7	3,9
Балансовий показник змін технічного оснащення (від -1 до 1)	0,22	0,24	0,31	0,18	0,13	0,37

Загальне враження від спілкування з митниками

Таблиця 65. Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками (від 1 до 5)	4,1	3,7	3,8
Балансовий показник змін загального враження від спілкування з митниками (від -1 до 1)	0,22	0,17	0,20

Таблиця 66. Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками (від 1 до 5)	3,7	3,8	4,1	4,0
Балансовий показник змін загального враження від спілкування з митниками (від -1 до 1)	0,17	0,20	0,19	0,25

Таблиця 67. Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками (від 1 до 5)	4,0	3,9	3,7	3,6
Балансовий показник змін загального враження від спілкування з митниками (від -1 до 1)	0,30	0,20	0,17	0,09

Таблиця 68. Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками (від 1 до 5)	4,3	3,7	3,9	3,9	3,8	3,8

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Балансовий показник змін загального враження від спілкування з митниками (від -1 до 1)	0,16	0,29	0,19	0,08	0,24	0,18

Таблиця 69. Оцінка загального враження від спілкування з митниками та його змін за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками (від 1 до 5)	3,7	4,3	3,7	3,7	4,0	3,9
Балансовий показник змін загального враження від спілкування з митниками (від -1 до 1)	0,29	0,22	0,25	0,13	0,21	0,13

Компетенції митників

Таблиця 70. Оцінка компетенцій митників та їх змін за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Середня оцінка компетенцій митників (від 1 до 5)	4,0	3,7	3,9
Балансовий показник змін компетенцій митників (від -1 до 1)	0,16	0,11	0,21

Таблиця 71. Оцінка компетенцій митників та їх змін за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Середня оцінка компетенцій митників (від 1 до 5)	3,7	3,8	4,1	4,0
Балансовий показник змін компетенцій митників (від -1 до 1)	0,15	0,13	0,16	0,26

Таблиця 72. Оцінка компетенцій митників та їх змін за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Середня оцінка компетенцій митників (від 1 до 5)	4,0	3,9	3,7	3,7
Балансовий показник змін компетенцій митників (від -1 до 1)	0,21	0,19	0,12	0,16

Таблиця 73. Оцінка компетенцій митників та їх змін за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Середня оцінка компетенцій митників (від 1 до 5)	4,2	3,6	3,9	3,8	3,8	3,8
Балансовий показник змін компетенцій митників (від -1 до 1)	0,15	0,20	0,17	0,11	0,22	0,14

Таблиця 74. Оцінка компетенцій митників та їх змін за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Середня оцінка компетенцій митників (від 1 до 5)	3,7	4,2	3,8	4,1	3,9	4,0
Балансовий показник змін компетенцій митників (від -1 до 1)	0,21	0,21	0,25	0,13	0,18	0,13

Ретельність перевірки

Таблиця 75. Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Середня оцінка ретельності перевірки на митниці (від 1 до 5)	3,9	3,9	3,9
Балансовий показник змін ретельності перевірки на митниці (від -1 до 1)	0,23	0,13	0,20

Таблиця 76. Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Середня оцінка ретельності перевірки на митниці (від 1 до 5)	3,9	3,8	4,0	4,0
Балансовий показник змін ретельності перевірки на митниці (від -1 до 1)	0,12	0,20	0,21	0,30

Таблиця 77. Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Середня оцінка ретельності перевірки на митниці (від 1 до 5)	4,2	3,9	3,9	3,9
Балансовий показник змін ретельності перевірки на митниці (від -1 до 1)	0,28	0,19	0,16	0,13

Таблиця 78. Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Середня оцінка ретельності перевірки на митниці (від 1 до 5)	4,3	3,9	3,9	3,8	3,9	3,9
Балансовий показник змін ретельності перевірки на митниці (від -1 до 1)	-0,10	0,31	0,23	0,08	0,25	0,17

Таблиця 79. Оцінка ретельності перевірки на митниці та її змін за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Середня оцінка ретельності перевірки на митниці (від 1 до 5)	3,9	4,2	3,8	4,0	3,8	4,0
Балансовий показник змін ретельності перевірки на митниці (від -1 до 1)	0,19	0,23	0,26	0,19	0,23	0,10

Рівень корупції

Таблиця 80. Оцінка рівня корупції на митниці та його змін за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Середня оцінка рівня корупції (від 1 – високий до 5 – низький рівень або взагалі немає корупції)	4,0	3,7	3,9
Балансовий показник змін рівня корупції (від -1 до 1)	0,23	0,16	0,18

Таблиця 81. Оцінка рівня корупції на митниці та його змін за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Середня оцінка рівня корупції (від 1 – високий до 5 – низький рівень або взагалі немає корупції)	3,7	3,8	4,1	4,3
Балансовий показник змін рівня корупції (від -1 до 1)	0,17	0,18	0,21	0,25

Таблиця 82. Оцінка рівня корупції на митниці та його змін за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Середня оцінка рівня корупції (від 1 – високий до 5 – низький рівень або взагалі немає корупції)	4,0	3,9	3,8	3,8
Балансовий показник змін рівня корупції (від -1 до 1)	0,21	0,19	0,18	0,16

Таблиця 83. Оцінка рівня корупції на митниці та його змін за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Середня оцінка рівня корупції (від 1 – високий до 5 – низький рівень або взагалі немає корупції)	4,2	3,7	3,9	3,8	4,1	3,8
Балансовий показник змін рівня корупції (від -1 до 1)	0,21	0,36	0,22	0,10	0,24	0,14

Таблиця 84. Оцінка рівня корупції на митниці та його змін за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Середня оцінка рівня корупції (від 1 – високий до 5 – низький рівень або взагалі немає корупції)	3,7	4,3	3,8	4,3	3,9	3,6
Балансовий показник змін рівня корупції (від -1 до 1)	0,25	0,18	0,37	0,08	0,19	0,18

Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці

Таблиця 85. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Наявність необхідного комп'ютерного обладнання	4,1	3,9	3,9
Наявність необхідного програмного забезпечення	4,2	4,0	4,0
Швидка робота програмного забезпечення	3,9	3,6	3,6
Здатність програмного забезпечення виконувати його функції	4,0	3,9	3,9
Можливість подавати документи в електронному вигляді	4,3	4,2	4,3

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Наявність інших технічних засобів митного контролю	3,8	3,7	3,6
Здатність інших технічних засобів митного контролю виконувати їхні функції	3,9	3,8	3,8

Таблиця 86. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Наявність необхідного комп'ютерного обладнання	3,9	3,9	4,0	4,0
Наявність необхідного програмного забезпечення	4,1	4,1	4,1	4,3
Швидка робота програмного забезпечення	3,6	3,6	3,8	3,8
Здатність програмного забезпечення виконувати його функції	3,9	3,9	4,0	4,1
Можливість подавати документи в електронному вигляді	4,2	4,1	4,3	4,5
Наявність інших технічних засобів митного контролю	3,8	3,7	3,7	3,6
Здатність інших технічних засобів митного контролю виконувати їхні функції	3,8	3,8	3,9	3,8

Таблиця 87. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Наявність необхідного комп'ютерного обладнання	4,0	4,0	3,9	4,0
Наявність необхідного програмного забезпечення	4,2	4,1	4,0	4,1
Швидка робота програмного забезпечення	3,8	3,7	3,6	3,7
Здатність програмного забезпечення виконувати його функції	4,0	4,0	3,8	4,0
Можливість подавати документи в електронному вигляді	4,3	4,3	4,2	4,4
Наявність інших технічних засобів митного контролю	4,0	3,7	3,7	3,9
Здатність інших технічних засобів митного контролю виконувати їхні функції	4,0	3,8	3,8	3,8

Таблиця 88. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за основною митницею

	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Наявність необхідного комп'ютерного обладнання	3,8	3,9	3,9	3,8	3,8
Наявність необхідного програмного забезпечення	3,8	4,0	4,2	3,9	4,0

	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Швидка робота програмного забезпечення	3,5	3,6	3,7	3,7	3,6
Здатність програмного забезпечення виконувати його функції	3,9	4,0	3,9	3,9	3,9
Можливість подавати документи в електронному вигляді	4,1	4,2	4,2	4,2	4,3
Наявність інших технічних засобів митного контролю	3,9	3,5	3,5	3,5	3,8
Здатність інших технічних засобів митного контролю виконувати їхні функції	3,8	3,7	3,7	3,6	3,9

Таблиця 89. Середня оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Наявність необхідного комп'ютерного обладнання	3,9	4,2	4,1	3,9	3,9	4,1
Наявність необхідного програмного забезпечення	4,0	4,3	4,3	4,0	4,2	4,2
Швидка робота програмного забезпечення	3,6	4,1	3,8	3,7	3,9	3,5
Здатність програмного забезпечення виконувати його функції	3,8	4,1	3,9	3,9	4,0	3,8
Можливість подавати документи в електронному вигляді	4,2	4,6	4,2	4,0	4,1	4,4
Наявність інших технічних засобів митного контролю	4,0	3,6	4,0	3,8	3,6	4,0
Здатність інших технічних засобів митного контролю виконувати їхні функції	4,0	3,9	3,9	3,8	3,7	4,1

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів

Таблиця 90. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Обізнаність із законодавством	4,2	4,0	4,1

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Здатність працювати з програмним забезпеченням	4,4	4,3	4,3
Здатність працювати з іншими технічними засобами митного контролю	4,4	4,2	4,2
Здатність професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення	4,2	4,0	4,1
Здатність відповісти на запитання підприємців, надати необхідну інформацію	4,0	3,7	3,7

Таблиця 91. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Обізнаність із законодавством	4,0	4,1	4,2	4,2
Здатність працювати з програмним забезпеченням	4,3	4,2	4,4	4,4
Здатність працювати з іншими технічними засобами митного контролю	4,2	4,2	4,3	4,2
Здатність професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення	4,0	4,0	4,1	4,2
Здатність відповісти на запитання підприємців, надати необхідну інформацію	3,7	3,8	3,9	3,9

Таблиця 92. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Обізнаність із законодавством	4,2	4,2	4,1	4,1
Здатність працювати з програмним забезпеченням	4,3	4,3	4,3	4,2
Здатність працювати з іншими технічними засобами митного контролю	4,2	4,3	4,2	4,0
Здатність професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення	4,2	4,1	4,0	4,1
Здатність відповісти на запитання підприємців, надати необхідну інформацію	4,0	3,8	3,7	3,9

Таблиця 93. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Обізнаність із законодавством	4,2	4,0	4,0	4,1	4,0	4,2
Здатність працювати з програмним забезпеченням	4,5	4,2	4,2	4,4	4,2	4,3
Здатність працювати з іншими технічними	4,0	4,1	4,1	4,2	4,1	4,3

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
засобами митного контролю						
Здатність професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення	4,0	3,9	4,0	4,0	4,1	4,0
Здатність відповісти на запитання підприємців, надати необхідну інформацію	3,8	3,7	3,7	3,5	3,9	3,9

Таблиця 94. Середня оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Обізнаність із законодавством	4,1	4,5	3,8	4,1	4,3	4,2
Здатність працювати з програмним забезпеченням	4,2	4,5	4,3	4,4	4,5	4,3
Здатність працювати з іншими технічними засобами митного контролю	4,2	4,6	4,2	4,3	4,3	4,5
Здатність професійно та безпомилково здійснювати митне оформлення	4,1	4,6	3,8	4,2	4,0	4,1
Здатність відповісти на запитання підприємців, надати необхідну інформацію	3,6	4,3	3,3	4,1	3,9	3,8

Зміна вартості процедур митного оформлення

Зміна грошових витрат при експорті

Таблиця 95. Зміна грошових витрат при експорті за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	10,9%	8,3%
Залишились такими ж	55,5%	72,8%
Збільшились	33,6%	18,9%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,23	0,11

Таблиця 96. Зміна грошових витрат при експорті за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Зменшились	10,7%	9,4%	5,5%	15,9%
Залишились такими ж	67,2%	62,9%	66,5%	68,1%
Збільшились	22,1%	27,7%	28,0%	15,9%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,11	0,18	0,23	0,00

Таблиця 97. Зміна грошових витрат при експорті за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	5,9%	9,9%	8,7%	10,0%
Залишились такими ж	55,9%	62,7%	75,7%	80,0%
Збільшились	38,2%	27,4%	15,7%	10,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,32	0,18	0,07	0,00

Таблиця 98. Зміна грошових витрат при експорті за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Зменшились	17,6%	5,9%	6,2%	5,3%	0,0%	12,1%
Залишились такими ж	64,7%	58,8%	60,0%	71,9%	63,6%	68,5%
Збільшились	17,6%	35,3%	33,8%	22,8%	36,4%	19,4%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,00	0,29	0,28	0,18	0,36	0,07

Таблиця 99. Зміна грошових витрат при експорті за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Зменшились	7,0%	15,4%	8,0%	12,5%	7,4%	4,0%
Залишились такими ж	67,4%	46,2%	72,0%	58,3%	74,1%	76,0%
Збільшились	25,6%	38,5%	20,0%	29,2%	18,5%	20,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,19	0,23	0,12	0,17	0,11	0,16

Зміна часових витрат при експорті

Таблиця 100. Зміна часових витрат при експорті за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	34,1%	30,3%
Залишились такими ж	59,9%	65,9%

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють експорт та імпорт
Збільшились	6,0%	3,8%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,28	-0,27

Таблиця 101. Зміна часових витрат при експорті за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Зменшились	24,8%	32,3%	32,9%	41,4%
Залишились такими ж	69,9%	60,2%	63,6%	58,6%
Збільшились	5,3%	7,5%	3,5%	0,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,20	-0,25	-0,29	-0,41

Таблиця 102. Зміна часових витрат при експорті за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	32,4%	31,7%	31,1%	36,0%
Залишились такими ж	62,2%	64,6%	62,2%	56,0%
Збільшились	5,4%	3,7%	6,7%	8,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,27	-0,28	-0,24	-0,28

Таблиця 103. Зміна часових витрат при експорті за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Зменшились	38,9%	38,9%	35,5%	25,4%	19,0%	28,7%
Залишились такими ж	50,0%	50,0%	61,3%	71,2%	76,2%	68,9%
Збільшились	11,1%	11,1%	3,2%	3,4%	4,8%	2,5%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,28	-0,28	-0,32	-0,22	-0,14	-0,26

Таблиця 104. Зміна часових витрат при експорті за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Зменшились	34,7%	45,8%	25,9%	37,5%	42,1%	18,5%
Залишились такими ж	61,2%	54,2%	59,3%	50,0%	56,1%	77,8%
Збільшились	4,1%	0,0%	14,8%	12,5%	1,8%	3,7%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,31	-0,46	-0,11	-0,25	-0,40	-0,15

Зміна грошових витрат при імпорті

Таблиця 105. Зміна грошових витрат при імпорті за видом ЗЕД

	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	9,0%	8,4%
Залишились такими ж	72,8%	66,9%
Збільшились	18,2%	24,8%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,09	0,16

Таблиця 106. Зміна грошових витрат при імпорті за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Зменшились	9,7%	6,9%	6,1%	13,6%
Залишились такими ж	70,1%	70,9%	70,2%	68,2%
Збільшились	20,1%	22,3%	23,7%	18,2%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,10	0,15	0,18	0,05

Таблиця 107. Зміна грошових витрат при імпорті за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	4,0%	8,0%	9,4%	10,0%
Залишились такими ж	52,0%	68,4%	71,7%	83,3%
Збільшились	44,0%	23,6%	18,9%	6,7%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,40	0,16	0,09	-0,03

Таблиця 108. Зміна грошових витрат при імпорті за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Зменшились	0,0%	4,0%	12,9%	8,5%	3,6%	8,3%
Залишились такими ж	69,2%	84,0%	60,2%	70,4%	78,6%	73,4%
Збільшились	30,8%	12,0%	26,9%	21,1%	17,9%	18,3%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,31	0,08	0,14	0,13	0,14	0,10

Таблиця 109. Зміна грошових витрат при імпорті за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Зменшились	16,4%	20,0%	8,7%	0,0%	2,4%	10,0%
Залишились такими ж	58,2%	53,3%	73,9%	65,0%	75,6%	80,0%
Збільшились	25,5%	26,7%	17,4%	35,0%	22,0%	10,0%

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,09	0,07	0,09	0,35	0,20	0,00

Зміна часових витрат при імпорті

Таблиця 110. Зміна часових витрат при імпорті за видом ЗЕД

	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	26,6%	24,9%
Залишились такими ж	68,5%	70,3%
Збільшились	4,9%	4,7%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,22	-0,20

Таблиця 111. Зміна часових витрат при імпорті за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Зменшились	24,1%	23,6%	30,6%	30,3%
Залишились такими ж	71,2%	69,8%	64,9%	68,2%
Збільшились	4,7%	6,6%	4,5%	1,5%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,19	-0,17	-0,26	-0,29

Таблиця 112. Зміна часових витрат при імпорті за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	28,0%	26,2%	26,3%	15,2%
Залишились такими ж	64,0%	70,2%	68,1%	78,8%
Збільшились	8,0%	3,5%	5,5%	6,1%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,20	-0,23	-0,21	-0,09

Таблиця 113. Зміна часових витрат при імпорті за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Зменшились	28,6%	20,0%	27,7%	27,4%	17,9%	24,0%
Залишились такими ж	64,3%	72,0%	66,0%	67,1%	82,1%	72,1%
Збільшились	7,1%	8,0%	6,4%	5,5%	0,0%	3,9%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,21	-0,12	-0,21	-0,22	-0,18	-0,20

Таблиця 114. Зміна часових витрат при імпорті за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Зменшились	34,5%	53,3%	30,4%	15,0%	20,5%	20,0%
Залишилися такими ж	58,2%	46,7%	69,6%	65,0%	72,7%	80,0%
Збільшилися	7,3%	0,0%	0,0%	20,0%	6,8%	0,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	-0,27	-0,53	-0,30	0,05	-0,14	-0,20

Оцінки та очікування щодо реформ на митниці

Загальна оцінка напрямку реформ на митниці

Таблиця 115. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
У правильному або скоріше правильному напрямку	36,9%	35,4%	38,7%
Важко сказати	40,8%	34,7%	36,8%
У неправильному або скоріше неправильному напрямку	5,5%	11,3%	12,6%
Не знаю про реформу/Відмова від відповіді	16,9%	18,5%	11,8%

Таблиця 116. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
У правильному або скоріше правильному напрямку	34,6%	36,9%	37,1%	48,8%
Важко сказати	36,2%	36,5%	38,8%	37,2%
У неправильному або скоріше неправильному напрямку	11,8%	9,2%	9,8%	8,1%
Не знаю про реформу/Відмова від відповіді	17,4%	17,4%	14,3%	5,8%

Таблиця 117. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
У правильному або скоріше правильному напрямку	40,6%	38,0%	36,5%	25,0%
Важко сказати	29,0%	38,6%	35,4%	45,8%
У неправильному або скоріше неправильному напрямку	8,7%	10,1%	10,1%	16,7%
Не знаю про реформу/Відмова від відповіді	21,7%	13,2%	18,0%	12,5%

Таблиця 118. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
У правильному або скоріше правильному напрямку	33,3%	36,8%	44,3%	32,0%	38,9%	35,3%
Важко сказати	50,0%	42,1%	35,0%	32,0%	27,8%	35,0%
У неправильному або скоріше неправильному напрямку	4,2%	5,3%	7,9%	15,5%	16,7%	12,3%
Не знаю про реформу/Відмова від відповіді	12,5%	15,8%	12,9%	20,4%	16,7%	17,5%

Таблиця 119. Оцінка загального напрямку реформ на митниці за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
У правильному або скоріше правильному напрямку	41,8%	41,2%	40,5%	35,3%	29,5%	41,9%
Важко сказати	30,8%	44,1%	38,1%	38,2%	47,4%	37,2%
У неправильному або скоріше неправильному напрямку	12,1%	2,9%	4,8%	11,8%	9,0%	7,0%
Не знаю про реформу/Відмова від відповіді	15,4%	11,8%	16,7%	14,7%	14,1%	14,0%

Результати, яких бізнес очікує від реформ на митниці

Таблиця 120. Очікувані результати від реформ на митниці за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшення часу при проходженні митних процедур	66,3%	67,1%	70,1%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	61,6%	70,4%	64,0%
Можливість подавати документи повністю в електронному вигляді	68,2%	64,3%	65,4%
Посилення боротьби з контрабандою, зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил	58,8%	68,1%	58,8%
Введення особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями	57,3%	65,0%	60,2%
Посилення безпекових функцій	61,6%	61,3%	60,7%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	50,6%	56,8%	54,7%
Покращення технічного оснащення митниці	48,6%	53,5%	51,9%

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшення рівня корупції	46,7%	49,5%	46,2%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	44,7%	47,2%	48,1%
Зменшення фіскальної ролі митниці	30,2%	39,7%	40,9%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	39,2%	33,1%	32,7%
Очікують інших результатів	3,5%	3,5%	2,7%
Не знаю/Важко сказати	2,0%	1,4%	1,6%

Таблиця 121. Очікувані результати від реформ на митниці за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Зменшення часу при проходженні митних процедур	65,4%	65,9%	73,7%	73,3%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	69,9%	63,1%	64,3%	60,5%
Можливість подавати документи повністю в електронному вигляді	65,6%	67,6%	64,7%	61,6%
Посилення боротьби з контрабандою, зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил	65,8%	65,2%	58,5%	47,7%
Введення особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями	65,6%	63,1%	55,4%	50,0%
Посилення безпекових функцій	62,4%	59,4%	62,1%	58,1%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	55,0%	53,2%	54,5%	57,0%
Покращення технічного оснащення митниці	52,0%	51,9%	53,6%	45,3%
Зменшення рівня корупції	48,6%	50,2%	46,0%	38,4%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	45,0%	49,1%	48,7%	44,2%
Зменшення фіскальної ролі митниці	41,0%	36,9%	35,7%	30,2%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	36,0%	32,4%	35,3%	31,4%
Очікують інших результатів	2,7%	2,7%	5,4%	2,3%
Не знаю/Важко сказати	1,1%	1,7%	2,2%	2,3%

Таблиця 122. Очікувані результати від реформ на митниці за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшення часу при проходженні митних процедур	69,6%	66,9%	67,3%	81,3%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	62,3%	61,8%	71,6%	62,5%
Можливість подавати документи повністю в електронному вигляді	68,1%	61,8%	68,5%	75,0%
Посилення боротьби з контрабандою, зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил	52,2%	59,3%	68,2%	58,3%

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Введення особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями	53,6%	58,1%	66,4%	60,4%
Посилення безпекових функцій	60,9%	58,9%	63,5%	62,5%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	53,6%	51,4%	58,1%	54,2%
Покращення технічного оснащення митниці	46,4%	48,6%	55,4%	58,3%
Зменшення рівня корупції	47,8%	42,1%	53,2%	52,1%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	49,3%	45,5%	48,9%	39,6%
Зменшення фіскальної ролі митниці	36,2%	36,2%	39,6%	39,6%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	33,3%	32,6%	36,3%	37,5%
Очікують інших результатів	4,3%	2,9%	3,2%	6,3%
Не знаю/Важко сказати	4,3%	2,1%	0,9%	0,0%

Таблиця 123. Очікувані результати від реформ на митниці за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Зменшення часу при проходженні митних процедур	62,5%	71,1%	71,4%	63,1%	63,9%	67,2%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	58,3%	71,1%	68,6%	65,0%	72,2%	69,0%
Можливість подавати документи повністю в електронному вигляді	62,5%	73,7%	65,7%	63,1%	83,3%	64,1%
Посилення боротьби з контрабандою, зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил	62,5%	57,9%	65,0%	54,4%	58,3%	65,3%
Введення особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями	41,7%	68,4%	67,1%	59,2%	61,1%	62,6%
Посилення безпекових функцій	37,5%	65,8%	62,1%	61,2%	55,6%	63,2%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	41,7%	55,3%	57,1%	55,3%	61,1%	56,1%

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Покращення технічного оснащення митниці	37,5%	60,5%	51,4%	51,5%	63,9%	52,8%
Зменшення рівня корупції	25,0%	57,9%	48,6%	45,6%	47,2%	47,2%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	37,5%	57,9%	46,4%	49,5%	44,4%	45,7%
Зменшення фіскальної ролі митниці	29,2%	36,8%	41,4%	39,8%	50,0%	39,9%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	20,8%	44,7%	37,1%	24,3%	36,1%	33,7%
Очікують інших результатів	8,3%	2,6%	2,1%	2,9%	0,0%	2,8%
Не знаю/Важко сказати	0,0%	0,0%	0,7%	2,9%	2,8%	1,5%

Таблиця 124. Очікувані результати від реформ на митниці за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Зменшення часу при проходженні митних процедур	69,2%	67,6%	73,8%	55,9%	70,5%	60,5%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	68,1%	50,0%	69,0%	47,1%	60,3%	65,1%
Можливість подавати документи повністю в електронному вигляді	73,6%	58,8%	69,0%	44,1%	62,8%	65,1%
Посилення боротьби з контрабандою, зменшення обсягів товарів, ввезених з порушенням митних правил	62,6%	47,1%	73,8%	73,5%	53,8%	65,1%
Введення особистої відповідальності працівників митниці за шкоду, заподіяну їхніми неправомірними діями	63,7%	41,2%	66,7%	58,8%	55,1%	58,1%
Посилення безпекових функцій	65,9%	55,9%	69,0%	64,7%	51,3%	51,2%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	57,1%	50,0%	54,8%	47,1%	44,9%	48,8%

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Покращення технічного оснащення митниці	46,2%	52,9%	57,1%	44,1%	41,0%	51,2%
Зменшення рівня корупції	54,9%	32,4%	54,8%	41,2%	44,9%	48,8%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	56,0%	38,2%	54,8%	23,5%	46,2%	46,5%
Зменшення фіскальної ролі митниці	37,4%	20,6%	40,5%	32,4%	29,5%	34,9%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	37,4%	23,5%	42,9%	38,2%	33,3%	39,5%
Очікують інших результатів	2,2%	2,9%	9,5%	2,9%	5,1%	2,3%
Не знаю/Важко сказати	3,3%	0,0%	0,0%	2,9%	0,0%	2,3%

Митні процедури, затримки вантажів, оскарження, «єдине вікно» та електронний документообіг

Проблеми, пов'язані з проходженням певних процедур

Процедури, пов'язані з переміщенням товарів через кордон

Таблиця 125. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Попереднє митне оформлення	36,1%	62,7%	68,7%
Прийняття рішень щодо митної вартості товарів	22,4%	51,2%	53,0%
Прийняття рішення щодо класифікації товару	34,1%	46,7%	52,2%
Взяття проб та зразків товарів	44,3%	29,8%	35,4%
Надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні	82,7%	75,4%	81,6%
Здійснення митного огляду товарів	79,2%	84,5%	85,2%
Пост-митний аудит	23,5%	20,2%	26,6%

Таблиця 126. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Попереднє митне оформлення	56,6%	57,7%	57,1%	72,1%
Прийняття рішень щодо митної вартості товарів	45,9%	44,0%	38,8%	57,0%
Прийняття рішення щодо класифікації товару	45,0%	42,7%	44,6%	60,5%
Взяття проб та зразків товарів	30,3%	39,2%	38,8%	38,4%
Надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні	76,5%	81,9%	81,3%	80,2%
Здійснення митного огляду товарів	84,8%	82,3%	83,0%	81,4%

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Пост-митний аудит	17,2%	22,9%	29,5%	39,5%

Таблиця 127. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Попереднє митне оформлення	52,2%	54,5%	62,4%	66,7%
Прийняття рішень щодо митної вартості товарів	39,1%	40,9%	49,5%	47,9%
Прийняття рішення щодо класифікації товару	36,2%	45,7%	47,1%	43,8%
Взяття проб та зразків товарів	49,3%	34,5%	34,9%	27,1%
Надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні	82,6%	81,6%	75,9%	83,3%
Здійснення митного огляду товарів	78,3%	82,4%	84,9%	87,5%
Пост-митний аудит	26,1%	26,0%	19,8%	22,9%

Таблиця 128. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Попереднє митне оформлення	66,7%	47,4%	65,7%	56,3%	69,4%	58,0%
Прийняття рішень щодо митної вартості товарів	41,7%	57,9%	44,3%	56,3%	41,7%	44,2%
Прийняття рішення щодо класифікації товару	37,5%	36,8%	45,0%	59,2%	47,2%	47,2%
Взяття проб та зразків товарів	50,0%	36,8%	31,4%	32,0%	36,1%	32,8%
Надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні	87,5%	76,3%	77,9%	88,3%	66,7%	77,9%
Здійснення митного огляду товарів	87,5%	81,6%	83,6%	92,2%	75,0%	84,0%
Пост-митний аудит	20,8%	18,4%	22,1%	25,2%	22,2%	19,9%

Таблиця 129. Частки опитаних підприємств, які проходили зазначені процедури при митному оформленні, за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Попереднє митне оформлення	57,1%	41,2%	52,4%	61,8%	59,0%	55,8%
Прийняття рішень щодо митної вартості товарів	42,9%	47,1%	35,7%	38,2%	43,6%	32,6%

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Прийняття рішення щодо класифікації товару	46,2%	29,4%	33,3%	41,2%	50,0%	30,2%
Взяття проб та зразків товарів	48,4%	38,2%	33,3%	47,1%	34,6%	30,2%
Надання сертифікатів походження на товар при митному оформленні	85,7%	88,2%	76,2%	82,4%	76,9%	76,7%
Здійснення митного огляду товарів	81,3%	85,3%	90,5%	91,2%	74,4%	74,4%
Пост-митний аудит	31,9%	23,5%	26,2%	26,5%	25,6%	27,9%

Оскарження дій митних органів

Таблиця 130. Розподіл результатів щодо ознайомлення з процедурою митного оскарження, досвіду та відмови від оскаржень через економічну доцільність (за регіонами), % опитаних

Область	Ознайомлені з митним оскарженням	Мали досвід митного оскарження	Не подавали оскарження через економічну недоцільність
Вінницька	51,4%	14,3%	20,0%
Волинська	56,3%	18,8%	34,4%
Дніпропетровська	55,4%	24,3%	41,9%
Донецька	81,3%	25,0%	37,5%
Житомирська	56,3%	6,3%	12,5%
Закарпатська	45,2%	19,4%	16,1%
Запорізька	53,7%	24,4%	36,6%
Івано-Франківська	55,2%	17,2%	31,0%
Київська	47,7%	12,5%	33,0%
Кіровоградська	70,0%	30,0%	20,0%
Львівська	53,8%	14,1%	30,8%
Миколаївська	55,0%	20,0%	25,0%
Одеська	61,4%	19,3%	40,4%
Полтавська	60,0%	48,0%	28,0%
Рівненська	37,9%	20,7%	27,6%
Сумська	48,1%	18,5%	18,5%
Тернопільська	52,0%	20,0%	28,0%
Харківська	53,2%	13,9%	25,3%
Херсонська	36,4%	4,5%	4,5%
Хмельницька	48,5%	18,2%	21,2%
Черкаська	50,0%	8,3%	25,0%
Чернівецька	42,9%	14,3%	19,0%
Чернігівська	58,6%	17,2%	24,1%
м. Київ	56,1%	18,1%	35,7%

Таблиця 131. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за митницями), % опитаних⁹⁴

	Азовська митниця	Буковинська митниця	Волинська митниця	Галицька митниця	Дніпровська митниця
Ефективність системи розгляду скарг в електронній формі	45,5%	52,4%	51,5%	51,2%	50,0%
Відкритість розгляду скарги (можливість взяти участь в розгляді скарги)	45,5%	52,4%	48,5%	55,3%	61,7%
Обґрунтованість рішень митного органу за результатами розгляду скарги (надання змістовної відповіді щодо суті аргументів скаржника, а не лише цитування законодавства та\або позиції органу нижчого рівня, яка оскаржується)	54,5%	52,4%	66,7%	61,8%	73,4%
Забезпечення швидкого та зрозумілого порядку випуску товарів у вільний обіг	45,5%	33,3%	45,5%	42,3%	45,7%
Забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарги	72,7%	47,6%	72,7%	61,0%	72,3%
Інший варіант	0,0%	4,8%	0,0%	0,8%	1,1%
Жодна з наведених обставин не потребує вдосконалення	18,2%	14,3%	9,1%	8,9%	1,1%

Таблиця 132. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за митницями), % опитаних (продовження)

	Закарпатська митниця	Київська митниця	Одеська митниця	Північна митниця
Ефективність системи розгляду скарг в електронній формі	53,1%	51,9%	56,0%	37,5%
Відкритість розгляду скарги (можливість взяти участь в розгляді скарги)	53,1%	53,2%	63,1%	37,5%
Обґрунтованість рішень митного органу за результатами розгляду скарги (надання змістовної відповіді щодо суті аргументів скаржника, а не лише цитування законодавства та\або позиції органу нижчого рівня, яка оскаржується)	59,4%	66,2%	69,0%	56,3%
Забезпечення швидкого та зрозумілого порядку випуску товарів у вільний обіг	40,6%	42,3%	51,2%	46,9%
Забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарги	62,5%	61,8%	64,3%	37,5%
Інший варіант	3,1%	2,4%	2,4%	3,1%

⁹⁴ Через недостатню кількість респондентів у підвибірці, аналіз у розрізі секторів виконано без Східної митниці.

	Закарпатська митниця	Київська митниця	Одеська митниця	Північна митниця
Жодна з наведених обставин не потребує вдосконалення	9,4%	9,2%	9,5%	9,4%

Таблиця 133. Елементи здійснення адміністративного оскарження, які потребують вдосконалення (за митницями), % опитаних (продовження)

	Подільська митниця	Поліська митниця	Слобожанська митниця	Чорноморська митниця
Ефективність системи розгляду скарг в електронній формі	50,0%	35,7%	37,7%	44,7%
Відкритість розгляду скарги (можливість взяти участь в розгляді скарги)	52,8%	50,0%	43,5%	39,5%
Обґрунтованість рішень митного органу за результатами розгляду скарги (надання змістовної відповіді щодо суті аргументів скаржника, а не лише цитування законодавства та\або позиції органу нижчого рівня, яка оскаржується)	72,2%	57,1%	55,1%	52,6%
Забезпечення швидкого та зрозумілого порядку випуску товарів у вільний обіг	50,0%	21,4%	31,9%	23,7%
Забезпечення неупередженого, повного і справедливого розгляду скарги	61,1%	60,7%	49,3%	63,2%
Інший варіант	0,0%	10,7%	1,4%	0,0%
Жодна з наведених обставин не потребує вдосконалення	5,6%	7,1%	17,4%	13,2%

Єдине вікно

Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно»

Таблиця 134. Досвід проходження заходів митного контролю через «єдине вікно» за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Мають досвід проходження митниці через «єдине вікно»	12,2%	12,4%	31,3%
Не мають досвіду проходження митниці через «єдине вікно»	16,9%	8,9%	9,3%
Працюють через митних брокерів / не знають / важко відповісти	71,0%	78,6%	59,3%

Таблиця 135. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Мають досвід проходження митниці через «єдине вікно»	11,8%	14,7%	26,3%	51,2%

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Не мають досвіду проходження митниці через «єдине вікно»	10,2%	11,9%	12,1%	9,3%
Працюють через митних брокерів / не знають / важко відповісти	78,1%	73,4%	61,6%	39,5%

Таблиця 136. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Мають досвід проходження митниці через «єдине вікно»	10,1%	24,0%	14,0%	27,1%
Не мають досвіду проходження митниці через «єдине вікно»	14,5%	11,6%	9,9%	10,4%
Працюють через митних брокерів / не знають / важко відповісти	75,4%	64,5%	76,1%	62,5%

Таблиця 137. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Мають досвід проходження митниці через «єдине вікно»	20,8%	2,6%	22,9%	17,5%	25,0%	17,8%
Не мають досвіду проходження митниці через «єдине вікно»	0,0%	13,2%	8,6%	13,6%	5,6%	10,4%
Працюють через митних брокерів / не знають / важко відповісти	79,2%	84,2%	68,6%	68,9%	69,4%	71,8%

Таблиця 138. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Мають досвід проходження митниці через «єдине вікно»	16,5%	23,5%	21,4%	14,7%	28,2%	16,3%
Не мають досвіду проходження митниці через «єдине вікно»	17,6%	17,6%	14,3%	5,9%	10,3%	9,3%
Працюють через митних брокерів / не знають / важко відповісти	65,9%	58,8%	64,3%	79,4%	61,5%	74,4%

Статус АЕО

Таблиця 139. Бажання отримати статус Авторизованого економічного оператора за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Хотіли б отримати статус АЕО	9,8%	12,7%	20,6%

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Не хотіли б отримати статусу АЕО	14,9%	13,6%	16,8%
Не знають, що це таке	74,5%	73,7%	60,7%
Не дали відповіді / важко сказати	0,8%	0,0%	1,9%

Таблиця 140. Бажання отримати статус Авторизованого економічного оператора за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Хотіли б отримати статус АЕО	11,5%	13,7%	16,5%	30,2%
Не хотіли б отримати статусу АЕО	14,7%	12,6%	19,6%	12,8%
Не знають, що це таке	73,1%	73,7%	62,9%	52,3%
Не дали відповіді / важко сказати	0,7%	0,0%	0,9%	4,7%

Таблиця 141. Бажання отримати статус Авторизованого економічного оператора за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Хотіли б отримати статус АЕО	5,8%	15,5%	13,7%	29,2%
Не хотіли б отримати статусу АЕО	14,5%	16,9%	12,2%	22,9%
Не знають, що це таке	78,3%	66,5%	73,6%	45,8%
Не дали відповіді / важко сказати	1,4%	1,0%	0,5%	2,1%

Таблиця 142. Бажання отримати статус Авторизованого економічного оператора за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Хотіли б отримати статус АЕО	20,8%	10,5%	18,6%	9,7%	19,4%	16,6%
Не хотіли б отримати статусу АЕО	16,7%	15,8%	12,9%	16,5%	19,4%	13,5%
Не знають, що це таке	62,5%	73,7%	68,6%	73,8%	58,3%	69,3%
Не дали відповіді / важко сказати	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,8%	0,6%

Таблиця 143. Бажання отримати статус Авторизованого економічного оператора за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Хотіли б отримати статус АЕО	8,8%	8,8%	21,4%	14,7%	12,8%	7,0%
Не хотіли б отримати статусу АЕО	12,1%	23,5%	11,9%	11,8%	15,4%	14,0%
Не знають, що це таке	75,8%	67,6%	66,7%	70,6%	69,2%	79,1%
Не дали відповіді / важко сказати	3,3%	0,0%	0,0%	2,9%	2,6%	0,0%

Спільний митний контроль

Таблиця 144. Оцінка ідеї спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
В цілому або переважно позитивно	65,6%	67,7%	70,5%
Нейтрально	20,8%	19,1%	18,8%
В цілому або переважно негативно	3,6%	3,6%	2,6%
Не знають, що це таке	10,0%	9,6%	8,2%

Таблиця 145. Оцінка ідеї спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
В цілому або переважно позитивно	67,5%	69,9%	67,4%	67,1%
Нейтрально	20,3%	19,2%	18,8%	17,1%
В цілому або переважно негативно	3,5%	2,8%	2,8%	4,9%
Не знають, що це таке	8,8%	8,0%	11,0%	11,0%

Таблиця 146. Оцінка ідеї спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
В цілому або переважно позитивно	59,7%	68,6%	67,7%	79,2%
Нейтрально	26,9%	20,3%	17,6%	16,7%
В цілому або переважно негативно	3,0%	3,6%	3,2%	0,0%
Не знають, що це таке	10,4%	7,4%	11,5%	4,2%

Таблиця 147. Оцінка ідеї спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
В цілому або переважно позитивно	78,3%	83,8%	77,2%	57,6%	79,4%	65,4%
Нейтрально	13,0%	5,4%	14,7%	25,3%	14,7%	20,9%
В цілому або переважно негативно	8,7%	2,7%	2,2%	6,1%	0,0%	3,4%
Не знають, що це таке	0,0%	8,1%	5,9%	11,1%	5,9%	10,3%

Таблиця 148. Оцінка ідеї спільного митного контролю на митницях України та країн-сусідок за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
В цілому або переважно позитивно	65,5%	72,7%	71,4%	78,8%	59,7%	61,9%
Нейтрально	24,1%	15,2%	16,7%	12,1%	24,7%	21,4%
В цілому або переважно негативно	2,3%	0,0%	4,8%	3,0%	5,2%	2,4%
Не знають, що це таке	8,0%	12,1%	7,1%	6,1%	10,4%	14,3%

Розповсюдженість електронного документообігу

Таблиця 149. Надання документів в електронному вигляді державним органам при здійсненні ЗЕД за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Більшість або всі документи	51,2%	56,4%	49,2%
Частину документів	31,2%	28,2%	31,6%
Не надають документів в електронному вигляді	17,7%	15,4%	19,2%

Таблиця 150. Надання документів в електронному вигляді державним органам при здійсненні ЗЕД за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Більшість або всі документи	54,4%	46,4%	54,1%	59,7%
Частину документів	26,9%	35,4%	30,3%	29,2%
Не надають документів в електронному вигляді	18,7%	18,1%	15,7%	11,1%

Таблиця 151. Надання документів в електронному вигляді державним органам при здійсненні ЗЕД за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Більшість або всі документи	58,6%	52,9%	53,0%	38,1%
Частину документів	31,0%	30,2%	29,3%	35,7%
Не надають документів в електронному вигляді	10,3%	17,0%	17,7%	26,2%

Таблиця 152. Надання документів в електронному вигляді державним органам при здійсненні ЗЕД за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Більшість або всі документи	47,6%	44,1%	52,0%	50,0%	55,9%	55,6%
Частину документів	28,6%	29,4%	32,8%	31,4%	23,5%	29,1%
Не надають документів в електронному вигляді	23,8%	26,5%	15,2%	18,6%	20,6%	15,3%

Таблиця 153. Надання документів в електронному вигляді державним органам при здійсненні ЗЕД за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Більшість або всі документи	52,6%	64,0%	44,7%	53,8%	61,4%	36,8%
Частину документів	39,5%	24,0%	31,6%	23,1%	17,5%	34,2%
Не надають документів в електронному вигляді	7,9%	12,0%	23,7%	23,1%	21,1%	28,9%

Типи документів

Таблиця 154. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Платіжне доручення про сплату мита	71,3%	82,0%	81,8%
Транзитна декларація	58,8%	76,2%	72,0%
Декларація митної вартості	56,8%	69,7%	74,0%
Імпортна декларація	59,5%	62,4%	72,6%
Експортна декларація	56,4%	63,6%	74,7%
Зовнішньоекономічний договір (контракт)	45,1%	62,5%	66,0%
Сертифікат відповідності/якості	37,5%	55,6%	52,7%
Висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля України	35,3%	57,1%	52,6%
Рахунок (інвойс)	48,0%	45,6%	53,7%
Фітосанітарний сертифікат	35,1%	51,2%	46,7%
Сертифікат про походження товару	35,6%	51,6%	41,2%
Транспортні документи	35,9%	45,0%	47,7%
Ветеринарний сертифікат	32,5%	43,6%	29,2%

Таблиця 155. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Платіжне доручення про сплату мита	79,7%	80,7%	77,6%	82,0%
Транзитна декларація	73,6%	70,7%	67,6%	73,0%
Декларація митної вартості	67,0%	65,5%	69,0%	79,3%
Імпортна декларація	62,2%	70,1%	68,4%	73,6%
Експортна декларація	62,3%	71,6%	62,5%	75,0%
Зовнішньоекономічний договір (контракт)	60,1%	55,6%	56,1%	76,2%
Сертифікат відповідності/якості	53,6%	48,7%	43,7%	55,8%
Висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля України	53,8%	60,0%	26,7%	66,7%
Рахунок (інвойс)	50,3%	43,2%	49,0%	59,4%
Фітосанітарний сертифікат	47,9%	43,1%	41,9%	42,9%
Сертифікат про походження товару	51,6%	40,3%	38,1%	35,6%
Транспортні документи	45,0%	38,6%	43,5%	54,0%
Ветеринарний сертифікат	41,3%	33,3%	18,5%	46,7%

Таблиця 156. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Платіжне доручення про сплату мита	73,7%	78,2%	82,6%	73,9%
Транзитна декларація	64,7%	65,7%	79,9%	57,1%
Декларація митної вартості	63,0%	65,9%	71,5%	66,7%
Імпортна декларація	51,6%	69,1%	66,5%	61,5%
Експортна декларація	55,0%	66,3%	69,6%	65,0%
Зовнішньоекономічний договір (контракт)	47,1%	56,8%	65,7%	46,7%
Сертифікат відповідності/якості	35,6%	45,2%	60,2%	32,0%

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля України	33,3%	50,0%	54,2%	33,3%
Рахунок (інвойс)	49,0%	49,8%	49,5%	33,3%
Фітосанітарний сертифікат	29,3%	40,9%	54,9%	30,8%
Сертифікат про походження товару	34,0%	39,6%	52,1%	32,1%
Транспортні документи	38,8%	41,2%	49,0%	26,7%
Ветеринарний сертифікат	26,3%	23,4%	47,2%	37,5%

Таблиця 157. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Платіжне доручення про сплату мита	н/д	65,0%	76,7%	84,3%	73,7%	87,0%
Транзитна декларація	н/д	40,0%	67,3%	66,7%	50,0%	82,2%
Декларація митної вартості	61,5%	50,0%	64,7%	69,5%	53,8%	74,4%
Імпортна декларація	30,0%	47,4%	52,6%	66,0%	57,7%	75,6%
Експортна декларація	53,8%	53,3%	56,8%	65,4%	57,1%	73,8%
Зовнішньоекономічний договір (контракт)	31,3%	50,0%	59,6%	65,7%	25,9%	67,0%
Сертифікат відповідності/якості	30,0%	33,3%	45,3%	55,9%	31,6%	63,2%
Висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля України	н/д	н/д	53,8%	н/д	н/д	56,3%
Рахунок (інвойс)	50,0%	28,0%	45,7%	58,2%	25,9%	50,2%
Фітосанітарний сертифікат	н/д	16,7%	40,0%	55,6%	17,6%	53,4%
Сертифікат про походження товару	30,8%	30,4%	40,8%	49,2%	24,0%	52,9%
Транспортні документи	18,8%	28,0%	39,8%	48,4%	26,9%	49,8%
Ветеринарний сертифікат	н/д	н/д	38,5%	н/д	н/д	51,3%

*Недостатньо даних через недостатню заповненість підвибірки (менше 10 спостережень)

Таблиця 158. Частка підприємств, що подають документи виключно в електронному вигляді, за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Платіжне доручення про сплату мита	72,2%	75,0%	66,7%	81,3%	72,7%	81,0%
Транзитна декларація	70,6%	н/д	66,7%	н/д	60,0%	80,0%
Декларація митної вартості	68,3%	81,0%	66,7%	66,7%	60,0%	65,2%
Імпортна декларація	68,5%	н/д	50,0%	76,9%	69,0%	76,2%
Експортна декларація	66,0%	68,4%	68,2%	68,8%	59,5%	80,0%
Зовнішньоекономічний договір (контракт)	54,3%	77,3%	55,2%	63,2%	51,1%	42,3%

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Сертифікат відповідності/якості	44,6%	40,0%	28,0%	50,0%	42,1%	47,6%
Висновок Міністерства енергетики та захисту довкілля України	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Рахунок (інвойс)	48,6%	54,5%	44,8%	57,9%	48,9%	53,8%
Фітосанітарний сертифікат	37,8%	38,5%	50,0%	64,3%	52,2%	33,3%
Сертифікат про походження товару	41,2%	28,6%	39,3%	55,6%	35,7%	46,2%
Транспортні документи	38,2%	54,5%	46,4%	33,3%	44,4%	40,0%
Ветеринарний сертифікат	28,6%	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д

* Недостатньо даних через недостатню заповненість підвибірки (менше 10 спостережень)

Угода про асоціацію, перешкоди ЗЕД, джерела інформації та роль бізнес-асоціацій

Джерела інформації для учасників ЗЕД

Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні

Таблиця 159. Джерела інформації щодо умов ведення бізнесу в Україні (за регіонами), % опитаних⁹⁵

	Торгово-промислові палати (ТПП)	Митні органи	Бізнес-асоціації крім ТПП	Покупці чи постачальники	Експедиторські фірми
Вінницька	31,4%	25,7%	5,7%	17,1%	22,9%
Волинська	31,3%	25,0%	12,5%	21,9%	18,8%
Дніпропетровська	25,7%	23,0%	9,5%	23,0%	28,4%
Донецька	37,5%	31,3%	6,3%	18,8%	25,0%
Житомирська	31,3%	34,4%	6,3%	21,9%	12,5%
Закарпатська	45,2%	32,3%	9,7%	19,4%	12,9%
Запорізька	34,1%	26,8%	4,9%	36,6%	43,9%
Івано-Франківська	13,8%	24,1%	0,0%	6,9%	6,9%
Київська	22,7%	21,6%	10,2%	22,7%	29,5%
Кіровоградська	25,0%	25,0%	5,0%	30,0%	15,0%
Луганська	57,1%	14,3%	0,0%	28,6%	28,6%
Львівська	16,7%	28,2%	11,5%	24,4%	17,9%
Миколаївська	25,0%	5,0%	0,0%	20,0%	20,0%
Одеська	29,8%	28,1%	8,8%	21,1%	31,6%
Полтавська	36,0%	24,0%	20,0%	24,0%	28,0%
Рівненська	20,7%	27,6%	3,4%	24,1%	24,1%
Сумська	37,0%	44,4%	3,7%	33,3%	37,0%
Тернопільська	32,0%	44,0%	12,0%	36,0%	28,0%
Харківська	35,4%	22,8%	6,3%	20,3%	26,6%
Херсонська	63,6%	31,8%	4,5%	31,8%	18,2%
Хмельницька	21,2%	12,1%	0,0%	27,3%	18,2%
Черкаська	37,5%	33,3%	20,8%	41,7%	45,8%

⁹⁵ Луганську область не включено до порівняння через недостатню кількість спостережень.

	Торгово-промислові палати (ТПП)	Митні органи	Бізнес-асоціації крім ТПП	Покупці чи постачальники	Експедиторські фірми
Чернівецька	14,3%	38,1%	14,3%	19,0%	14,3%
Чернігівська	41,4%	27,6%	3,4%	24,1%	20,7%
м. Київ	18,7%	23,4%	11,1%	26,9%	29,8%

Таблиця 160. Джерела інформації щодо умов ведення бізнесу в Україні (за регіонами), % опитаних (продовження)

	Митні брокери	Інтернет	ЗМІ	Інші джерела інформації	Жодного з переліку
Вінницька	60,0%	74,3%	31,4%	8,6%	2,9%
Волинська	65,6%	75,0%	46,9%	3,1%	0,0%
Дніпропетровська	77,0%	64,9%	33,8%	6,8%	1,4%
Донецька	75,0%	87,5%	31,3%	6,3%	0,0%
Житомирська	50,0%	53,1%	37,5%	12,5%	6,3%
Закарпатська	67,7%	67,7%	35,5%	0,0%	0,0%
Запорізька	75,6%	58,5%	24,4%	4,9%	0,0%
Івано-Франківська	62,1%	65,5%	31,0%	3,4%	0,0%
Київська	68,2%	73,9%	37,5%	4,5%	1,1%
Кіровоградська	40,0%	45,0%	10,0%	10,0%	5,0%
Львівська	67,9%	70,5%	33,3%	9,0%	1,3%
Миколаївська	55,0%	55,0%	30,0%	20,0%	0,0%
Одеська	66,7%	75,4%	35,1%	7,0%	0,0%
Полтавська	68,0%	92,0%	48,0%	4,0%	0,0%
Рівненська	51,7%	69,0%	48,3%	3,4%	6,9%
Сумська	59,3%	81,5%	44,4%	3,7%	0,0%
Тернопільська	68,0%	92,0%	48,0%	4,0%	0,0%
Харківська	60,8%	72,2%	35,4%	8,9%	2,5%
Херсонська	68,2%	72,7%	36,4%	4,5%	4,5%
Хмельницька	72,7%	75,8%	42,4%	6,1%	3,0%
Черкаська	75,0%	70,8%	45,8%	8,3%	0,0%
Чернівецька	66,7%	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%
Чернігівська	55,2%	75,9%	48,3%	10,3%	0,0%
м. Київ	76,0%	66,7%	28,7%	7,6%	1,8%

Джерела інформації про регулювання ЗЕД в країнах-партнерах

Таблиця 161. Джерела інформації щодо умов ведення бізнесу в країнах-партнерах (за регіонами), % опитаних⁹⁶

	Торгово-промислові палати (ТПП)	Митні органи	Бізнес-асоціації крім ТПП	Покупці чи постачальники	Експедиторські фірми
Вінницька	14,3%	14,3%	2,9%	37,1%	14,3%
Волинська	9,4%	9,4%	3,1%	40,6%	9,4%
Дніпропетровська	6,8%	4,1%	2,7%	48,6%	18,9%
Донецька	18,8%	6,3%	0,0%	37,5%	12,5%
Житомирська	15,6%	0,0%	0,0%	31,3%	18,8%

⁹⁶ Луганську область не включено до порівняння через недостатню кількість спостережень.

	Торгово-промислові палати (ТПП)	Митні органи	Бізнес-асоціації крім ТПП	Покупці чи постачальники	Експедиторські фірми
Закарпатська	19,4%	9,7%	6,5%	41,9%	3,2%
Запорізька	2,4%	9,8%	2,4%	46,3%	19,5%
Івано-Франківська	3,4%	6,9%	0,0%	51,7%	6,9%
Київська	8,0%	4,5%	2,3%	39,8%	11,4%
Кіровоградська	20,0%	10,0%	0,0%	20,0%	5,0%
Львівська	11,5%	5,1%	3,8%	41,0%	12,8%
Миколаївська	10,0%	10,0%	5,0%	10,0%	10,0%
Одеська	12,3%	14,0%	5,3%	35,1%	15,8%
Полтавська	12,0%	4,0%	0,0%	40,0%	16,0%
Рівненська	3,4%	3,4%	0,0%	58,6%	3,4%
Сумська	11,1%	11,1%	0,0%	44,4%	18,5%
Тернопільська	16,0%	12,0%	4,0%	52,0%	8,0%
Харківська	10,1%	10,1%	2,5%	48,1%	12,7%
Херсонська	22,7%	13,6%	4,5%	54,5%	18,2%
Хмельницька	6,1%	12,1%	3,0%	36,4%	3,0%
Черкаська	8,3%	8,3%	4,2%	58,3%	8,3%
Чернівецька	14,3%	9,5%	0,0%	33,3%	9,5%
Чернігівська	10,3%	10,3%	0,0%	48,3%	6,9%
м. Київ	6,4%	5,3%	3,5%	47,4%	17,5%

Таблиця 162. Джерела інформації щодо умов ведення бізнесу в країнах-партнерах (за регіонами), % опитаних (продовження)

	Митні брокери	Інші джерела інформації	Інтернет	ЗМІ	Жодного з переліку
Вінницька	17,1%	2,9%	57,1%	22,9%	20,0%
Волинська	37,5%	3,1%	56,3%	21,9%	9,4%
Дніпропетровська	23,0%	6,8%	39,2%	16,2%	13,5%
Донецька	37,5%	6,3%	62,5%	31,3%	18,8%
Житомирська	25,0%	3,1%	31,3%	12,5%	28,1%
Закарпатська	32,3%	0,0%	51,6%	19,4%	12,9%
Запорізька	17,1%	12,2%	41,5%	7,3%	9,8%
Івано-Франківська	31,0%	6,9%	41,4%	13,8%	6,9%
Київська	34,1%	6,8%	43,2%	13,6%	13,6%
Кіровоградська	30,0%	15,0%	35,0%	5,0%	10,0%
Львівська	35,9%	7,7%	59,0%	23,1%	5,1%
Миколаївська	40,0%	20,0%	30,0%	20,0%	15,0%
Одеська	29,8%	3,5%	45,6%	17,5%	12,3%
Полтавська	16,0%	0,0%	56,0%	12,0%	20,0%
Рівненська	10,3%	0,0%	27,6%	24,1%	17,2%
Сумська	25,9%	0,0%	48,1%	18,5%	7,4%
Тернопільська	24,0%	12,0%	56,0%	8,0%	16,0%
Харківська	21,5%	6,3%	50,6%	20,3%	13,9%
Херсонська	40,9%	0,0%	50,0%	27,3%	18,2%
Хмельницька	24,2%	12,1%	48,5%	27,3%	18,2%
Черкаська	4,2%	4,2%	45,8%	20,8%	12,5%
Чернівецька	28,6%	0,0%	47,6%	14,3%	4,8%

	Митні брокери	Інші джерела інформації	Інтернет	ЗМІ	Жодного з переліку
Чернігівська	27,6%	6,9%	44,8%	24,1%	20,7%
м. Київ	30,4%	5,3%	43,3%	18,1%	14,0%

Використання урядових порталів

Таблиця 163. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за регіонами), % опитаних⁹⁷

	Сайт КМУ	Сайт ВРУ	Сайт Президента України	Сайт Мінекономіки	Сайт Мінфіну	Сайт ДМС
Вінницька	58,8%	44,1%	14,7%	55,9%	61,8%	76,5%
Волинська	50,0%	43,8%	12,5%	31,3%	46,9%	84,4%
Дніпропетровська	47,1%	39,7%	23,3%	26,8%	42,5%	60,3%
Донецька	100,0%	50,0%	18,8%	50,0%	68,8%	81,3%
Житомирська	81,3%	59,4%	28,1%	41,9%	50,0%	80,6%
Закарпатська	70,0%	53,3%	20,0%	43,3%	50,0%	76,7%
Запорізька	39,0%	34,1%	7,3%	17,9%	32,5%	58,5%
Івано-Франківська	55,2%	51,7%	24,1%	25,0%	41,4%	72,4%
Київська	49,4%	45,9%	21,8%	23,3%	42,5%	65,5%
Кіровоградська	75,0%	65,0%	45,0%	42,1%	45,0%	80,0%
Львівська	59,2%	47,4%	14,7%	39,5%	53,3%	81,8%
Миколаївська	70,0%	60,0%	35,0%	25,0%	60,0%	75,0%
Одеська	67,9%	56,1%	31,6%	50,9%	63,2%	86,0%
Полтавська	62,5%	44,0%	32,0%	36,0%	52,0%	68,0%
Рівненська	58,6%	48,3%	24,1%	41,4%	41,4%	65,5%
Сумська	59,3%	59,3%	37,0%	51,9%	59,3%	81,5%
Тернопільська	60,0%	60,0%	24,0%	60,0%	52,0%	76,0%
Харківська	67,9%	54,4%	24,4%	36,0%	52,6%	74,0%
Херсонська	59,1%	72,7%	31,8%	36,4%	45,5%	68,2%
Хмельницька	58,1%	30,0%	12,9%	27,6%	43,3%	54,8%
Черкаська	66,7%	58,3%	20,8%	39,1%	73,9%	83,3%
Чернівецька	57,9%	47,6%	23,8%	52,4%	55,0%	76,2%
Чернігівська	62,1%	58,6%	20,7%	41,4%	64,3%	72,4%
м. Київ	60,6%	54,8%	19,8%	31,9%	53,6%	72,9%
Всього	60,3%	50,6%	22,3%	36,2%	51,3%	72,9%

Таблиця 164. Використання урядових порталів в мережі Інтернет (за регіонами), % опитаних (продовження)

	Сайт ДФС	Сайт ДПС	Сайт ProZorro	Сайт Офісу з просування експорту	Сайт BRDO	Сайт ДРС	Інші урядові сайти
Вінницька	67,6%	64,7%	45,5%	29,2%	9,5%	14,8%	28,6%
Волинська	75,0%	83,9%	50,0%	18,2%	10,0%	7,7%	26,7%
Дніпропетровська	62,2%	58,1%	50,0%	4,2%	2,0%	8,5%	22,6%
Донецька	75,0%	87,5%	43,8%	-	-	-	41,7%
Житомирська	74,2%	84,4%	53,1%	11,5%	8,7%	15,4%	33,3%

⁹⁷ Аналіз проведено без врахування Луганської області повністю та даних щодо використання окремих документів у Донецькій області через недостатню кількість відповідей респондентів.

	Сайт ДФС	Сайт ДПС	Сайт ProZorro	Сайт Офісу з просування експорту	Сайт BRDO	Сайт ДРС	Інші урядові сайти
Закарпатська	70,0%	76,7%	43,3%	16,7%	4,5%	18,5%	37,5%
Запорізька	56,1%	61,0%	53,7%	13,3%	0,0%	3,1%	20,6%
Івано-Франківська	79,3%	75,9%	48,3%	18,2%	4,5%	22,2%	40,0%
Київська	55,8%	58,0%	46,5%	11,9%	5,7%	10,4%	32,9%
Кіровоградська	75,0%	65,0%	65,0%	21,4%	0,0%	12,5%	15,4%
Львівська	62,7%	69,7%	47,4%	16,7%	3,7%	8,5%	34,3%
Миколаївська	55,0%	60,0%	47,4%	7,1%	7,1%	5,6%	29,4%
Одеська	78,6%	80,4%	57,1%	12,8%	8,3%	18,2%	25,5%
Полтавська	48,0%	56,0%	44,0%	21,1%	13,3%	5,3%	15,8%
Рівненська	64,3%	69,0%	55,2%	4,2%	0,0%	14,8%	36,0%
Сумська	80,8%	61,5%	55,6%	22,7%	9,5%	20,0%	25,0%
Тернопільська	60,0%	64,0%	66,7%	23,5%	8,3%	20,0%	28,6%
Харківська	68,4%	68,8%	57,7%	14,3%	2,0%	14,5%	41,0%
Херсонська	59,1%	68,2%	59,1%	22,2%	0,0%	23,5%	31,6%
Хмельницька	53,3%	64,5%	54,8%	20,0%	0,0%	7,4%	15,4%
Черкаська	90,5%	87,0%	52,2%	21,4%	10,0%	11,1%	31,6%
Чернівецька	57,1%	57,1%	42,9%	40,0%	15,4%	25,0%	31,3%
Чернігівська	72,4%	65,5%	41,4%	30,0%	0,0%	17,4%	37,5%
м. Київ	74,1%	74,0%	63,7%	5,6%	5,3%	15,7%	32,7%
Всього	67,4%	69,0%	53,2%	14,3%	4,9%	13,5%	30,6%

Контрабанда та «сірий імпорт», корупція на митниці

Неофіційне ввезення товарів в Україну: що про це думає опитаний бізнес?

Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил

Таблиця 165. Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Менше 10%	31,4%	26,3%	34,6%
10-30%	10,2%	24,6%	15,9%
30-50%	10,2%	18,1%	13,2%
50-75%	2,4%	7,0%	6,0%
75% і більше	3,5%	5,2%	1,4%
Не знають	42,4%	18,8%	28,8%

Таблиця 166. Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Менше 10%	26,2%	30,4%	32,1%	47,7%
10-30%	20,4%	18,8%	14,7%	12,8%
30-50%	18,8%	15,0%	8,9%	4,7%
50-75%	7,2%	4,1%	5,4%	2,3%
75% і більше	4,5%	4,1%	1,3%	1,2%
Не знають	22,9%	27,6%	37,5%	31,4%

Таблиця 167. Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Менше 10%	40,6%	33,9%	25,0%	31,3%
10-30%	13,0%	13,8%	23,4%	18,8%
30-50%	10,1%	11,0%	19,8%	6,3%
50-75%	1,4%	4,3%	7,7%	4,2%
75% і більше	0,0%	2,7%	5,0%	2,1%
Не знають	34,8%	34,3%	19,1%	37,5%

Таблиця 168. Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Менше 10%	41,7%	26,3%	26,4%	32,0%	33,3%	28,5%
10-30%	8,3%	18,4%	17,9%	15,5%	22,2%	22,4%
30-50%	12,5%	28,9%	17,9%	13,6%	16,7%	14,1%
50-75%	4,2%	2,6%	9,3%	3,9%	5,6%	5,5%
75% і більше	8,3%	2,6%	5,0%	1,9%	0,0%	4,0%
Не знають	25,0%	21,1%	23,6%	33,0%	22,2%	25,5%

Таблиця 169. Оцінка рівня присутності на галузевому ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Менше 10%	26,4%	44,1%	28,6%	32,4%	35,9%	34,9%
10-30%	22,0%	8,8%	9,5%	11,8%	16,7%	11,6%
30-50%	14,3%	5,9%	11,9%	20,6%	7,7%	14,0%
50-75%	1,1%	0,0%	11,9%	5,9%	7,7%	4,7%
75% і більше	3,3%	2,9%	2,4%	5,9%	0,0%	2,3%
Не знають	33,0%	38,2%	35,7%	23,5%	32,1%	32,6%

Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил

Таблиця 170. Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Об'єднання митних та податкових баз даних	50,7%	60,1%	61,3%
Запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу	46,9%	36,6%	44,5%
Електронний обіг ТТН з доступом до неї для поліції/правоохоронних органів	35,3%	37,4%	38,7%
Обов'язкова реалізація товарів з РРО незалежно від податкової системи	42,5%	34,1%	36,2%
Протидія контролюючих та правоохоронних органів «карго»-компаніям	23,2%	37,6%	33,7%

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Протидія незаконному переміщенню товарів у поштових відправленнях	29,5%	30,8%	33,1%
Унеможливлення ввезення товарів без оподаткування	23,7%	30,1%	35,6%
Посилення контролю за ризиковими імпортними операціями	32,4%	24,2%	33,1%
Удосконалення системи аналізу та управління ризиками на митниці	29,0%	28,0%	29,1%
Спрощення та удешевлення митних процедур	27,1%	26,3%	27,6%
Інший варіант	5,8%	8,3%	3,4%

Таблиця 171. Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Об'єднання митних та податкових баз даних	35,8%	38,5%	39,8%	26,8%
Запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу	38,3%	39,3%	49,0%	49,3%
Електронний обіг ТТН з доступом до неї для поліції/правоохоронних органів	26,0%	30,9%	33,2%	29,6%
Обов'язкова реалізація товарів з РРО незалежно від податкової системи	28,0%	26,0%	26,0%	26,8%
Протидія контролюючих та правоохоронних органів «карго»-компаніям	37,8%	38,5%	35,2%	36,6%
Протидія незаконному переміщенню товарів у поштових відправленнях	29,3%	32,8%	30,6%	29,6%
Унеможливлення ввезення товарів без оподаткування	34,5%	32,8%	30,6%	32,4%
Посилення контролю за ризиковими імпортними операціями	27,8%	29,0%	31,1%	25,4%
Удосконалення системи аналізу та управління ризиками на митниці	27,8%	33,6%	32,7%	39,4%
Спрощення та удешевлення митних процедур	60,0%	54,6%	59,7%	60,6%
Інший варіант	7,5%	6,5%	2,6%	5,6%

Таблиця 172. Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Об'єднання митних та податкових баз даних	40,4%	37,3%	35,9%	33,3%
Запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу	40,4%	45,6%	37,6%	43,6%
Електронний обіг ТТН з доступом до неї для поліції/правоохоронних органів	35,1%	30,2%	26,9%	33,3%

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Обов'язкова реалізація товарів з РРО незалежно від податкової системи	22,8%	26,1%	27,9%	30,8%
Протидія контролюючих та правоохоронних органів «карго»-компаніям	28,1%	37,8%	39,1%	28,2%
Протидія незаконному переміщенню товарів у поштових відправленнях	29,8%	29,9%	32,3%	20,5%
Унеможливлення ввезення товарів без оподаткування	22,8%	31,1%	36,9%	28,2%
Посилення контролю за ризиковими імпорнтними операціями	31,6%	28,0%	29,9%	17,9%
Удосконалення системи аналізу та управління ризиками на митниці	29,8%	31,8%	31,1%	30,8%
Спрощення та удешевлення митних процедур	52,6%	57,2%	59,2%	71,8%
Інший варіант	3,5%	5,2%	7,3%	5,1%

Таблиця 173. Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Об'єднання митних та податкових баз даних	38,1%	30,6%	44,2%	32,2%	44,1%	37,3%
Запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу	42,9%	41,7%	46,5%	41,4%	50,0%	39,0%
Електронний обіг ТТН з доступом до неї для поліції/правоохоронних органів	28,6%	16,7%	30,2%	25,3%	44,1%	31,3%
Обов'язкова реалізація товарів з РРО незалежно від податкової системи	42,9%	16,7%	34,9%	21,8%	26,5%	27,7%
Протидія контролюючих та правоохоронних органів «карго»-компаніям	38,1%	36,1%	41,1%	36,8%	41,2%	36,7%
Протидія незаконному переміщенню товарів у поштових відправленнях	47,6%	44,4%	41,1%	23,0%	26,5%	31,3%
Унеможливлення ввезення товарів без оподаткування	33,3%	36,1%	50,4%	21,8%	26,5%	37,3%
Посилення контролю за ризиковими імпорнтними операціями	23,8%	38,9%	31,8%	25,3%	35,3%	29,3%
Удосконалення системи аналізу та управління ризиками на митниці	28,6%	36,1%	34,9%	29,9%	41,2%	32,7%
Спрощення та удешевлення митних процедур	52,4%	58,3%	55,8%	64,4%	55,9%	57,0%
Інший варіант	4,8%	8,3%	4,7%	4,6%	2,9%	7,3%

Таблиця 174. Першочергові заходи для усунення з ринку товарів, ввезених з порушенням митних правил, за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Об'єднання митних та податкових баз даних	34,9%	48,1%	43,2%	44,4%	18,6%	34,2%
Запровадження системи контролю руху товарів від імпорту до продажу	41,0%	44,4%	48,6%	66,7%	27,1%	36,8%
Електронний обіг ТТН з доступом до неї для поліції/правоохоронних органів	24,1%	33,3%	32,4%	37,0%	22,0%	28,9%
Обов'язкова реалізація товарів з РРО незалежно від податкової системи	24,1%	18,5%	29,7%	29,6%	22,0%	21,1%
Протидія контролюючих та правоохоронних органів «карго»-компаніям	43,4%	37,0%	40,5%	51,9%	27,1%	23,7%
Протидія незаконному переміщенню товарів у поштових відправленнях	24,1%	40,7%	37,8%	22,2%	18,6%	15,8%
Унеможливлення ввезення товарів без оподаткування	20,5%	40,7%	29,7%	40,7%	23,7%	10,5%
Посилення контролю за ризиковими імпортними операціями	22,9%	48,1%	32,4%	33,3%	15,3%	15,8%
Удосконалення системи аналізу та управління ризиками на митниці	22,9%	22,2%	37,8%	11,1%	25,4%	23,7%
Спрощення та удешевлення митних процедур	67,5%	48,1%	70,3%	37,0%	54,2%	55,3%
Інший варіант	8,4%	0,0%	5,4%	7,4%	3,4%	5,3%

Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення

Таблиця 175. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність включно з позбавленням волі	31,0%	26,8%	22,3%

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність, але обмежитись накладенням штрафів (без позбавлення волі)	48,2%	55,4%	54,1%
Не підтримують	15,3%	12,4%	17,9%
Не знають або важко сказати	5,5%	5,4%	5,8%

Таблиця 176. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність включно з позбавленням волі	26,5%	29,0%	25,9%	16,3%
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність, але обмежитись накладенням штрафів (без позбавлення волі)	52,3%	50,2%	55,8%	61,6%
Не підтримують	15,2%	16,0%	13,8%	14,0%
Не знають або важко сказати	6,1%	4,8%	4,5%	8,1%

Таблиця 177. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність включно з позбавленням волі	29,0%	26,9%	25,2%	25,0%
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність, але обмежитись накладенням штрафів (без позбавлення волі)	46,4%	51,9%	57,0%	41,7%
Не підтримують	18,8%	15,1%	13,3%	25,0%
Не знають або важко сказати	5,8%	6,2%	4,5%	8,3%

Таблиця 178. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність включно з позбавленням волі	25,0%	21,1%	27,1%	26,2%	30,6%	27,9%
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно	62,5%	55,3%	57,1%	44,7%	52,8%	53,7%

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
ввести кримінальну відповідальність, але обмежитись накладенням штрафів (без позбавлення волі)						
Не підтримують	12,5%	21,1%	8,6%	24,3%	13,9%	12,9%
Не знають або важко сказати	0,0%	2,6%	7,1%	4,9%	2,8%	5,5%

Таблиця 179. Підтримка криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність включно з позбавленням волі	23,1%	26,5%	35,7%	26,5%	23,1%	23,3%
Підтримують, при цьому вважають, що за це потрібно ввести кримінальну відповідальність, але обмежитись накладенням штрафів (без позбавлення волі)	58,2%	61,8%	45,2%	38,2%	56,4%	46,5%
Не підтримують	14,3%	11,8%	14,3%	23,5%	15,4%	18,6%
Не знають або важко сказати	4,4%	0,0%	4,8%	11,8%	5,1%	11,6%

Підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення

Таблиця 180. Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Лише якщо ці товари підакцизні та ввезені у великому обсязі	12,4%	12,9%	11,2%
Лише якщо ці товари підакцизні	3,5%	4,9%	5,0%
Лише якщо ці товари ввезені у великому обсязі	9,9%	17,1%	7,9%
Якщо ці товари або підакцизні, або ввезені у великому обсязі	7,4%	11,1%	11,5%
Для усіх товарів, ввезених з порушенням митних правил	59,9%	50,0%	59,0%
В іншому випадку	1,5%	1,4%	2,2%
Не знають або важко сказати	5,4%	2,6%	3,2%

Таблиця 181. Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Лише якщо ці товари підакцизні та ввезені у великому обсязі	13,5%	11,6%	12,0%	7,5%
Лише якщо ці товари підакцизні	6,0%	3,0%	4,4%	3,0%
Лише якщо ці товари ввезені у великому обсязі	13,5%	14,2%	8,2%	10,4%
Якщо ці товари або підакцизні, або ввезені у великому обсязі	11,8%	8,6%	9,3%	11,9%
Для усіх товарів, ввезених з порушенням митних правил	49,7%	55,6%	63,4%	62,7%
В іншому випадку	1,7%	2,6%	1,1%	0,0%
Не знають або важко сказати	3,7%	4,3%	1,6%	4,5%

Таблиця 182. Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Лише якщо ці товари підакцизні та ввезені у великому обсязі	11,5%	12,1%	13,2%	3,1%
Лише якщо ці товари підакцизні	0,0%	3,9%	5,5%	9,4%
Лише якщо ці товари ввезені у великому обсязі	11,5%	11,0%	12,9%	21,9%
Якщо ці товари або підакцизні, або ввезені у великому обсязі	7,7%	8,9%	11,2%	21,9%
Для усіх товарів, ввезених з порушенням митних правил	63,5%	58,5%	52,3%	40,6%
В іншому випадку	1,9%	2,1%	1,4%	0,0%
Не знають або важко сказати	3,8%	3,4%	3,6%	3,1%

Таблиця 183. Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Лише якщо ці товари підакцизні та ввезені у великому обсязі	9,5%	13,8%	15,3%	16,4%	20,0%	9,8%
Лише якщо ці товари підакцизні	0,0%	3,4%	2,5%	2,7%	0,0%	7,1%
Лише якщо ці товари ввезені у великому обсязі	9,5%	27,6%	14,4%	11,0%	6,7%	15,4%
Якщо ці товари або підакцизні, або ввезені у великому обсязі	0,0%	10,3%	7,6%	13,7%	26,7%	12,0%
Для усіх товарів, ввезених з порушенням митних правил	81,0%	44,8%	55,1%	47,9%	46,7%	50,0%
В іншому випадку	0,0%	0,0%	0,0%	6,8%	0,0%	2,3%
Не знають або важко сказати	0,0%	0,0%	5,1%	1,4%	0,0%	3,4%

Таблиця 184. Погляди на підстави для криміналізації контрабанди товарів комерційного призначення за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Лише якщо ці товари підакцизні та ввезені у великому обсязі	10,8%	6,7%	17,6%	13,6%	11,3%	13,3%
Лише якщо ці товари підакцизні	8,1%	3,3%	0,0%	9,1%	6,5%	0,0%
Лише якщо ці товари ввезені у великому обсязі	8,1%	10,0%	8,8%	13,6%	6,5%	13,3%
Якщо ці товари або підакцизні, або ввезені у великому обсязі	8,1%	10,0%	11,8%	0,0%	6,5%	6,7%
Для усіх товарів, ввезених з порушенням митних правил	60,8%	66,7%	61,8%	59,1%	56,5%	63,3%
В іншому випадку	2,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Не знають або важко сказати	1,4%	3,3%	0,0%	4,5%	12,9%	3,3%

Корупція на митниці: прояви, аспекти, порівняння

Оцінка важливості неформальних відносин з представниками органів влади

Таблиця 185. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Хоча б один з органів влади	47,6%	41,4%	45,0%
Митні органи	26,8%	21,7%	26,7%
Податкові органи	28,2%	21,4%	24,9%
Правоохоронні органи	20,5%	12,7%	13,6%
Обласна державна адміністрація	20,6%	12,0%	14,2%
Центральні органи влади	17,7%	11,1%	16,4%
Сільські, міські, обласні, районні ради	21,6%	9,3%	11,9%
Інші органи влади	24,2%	22,1%	25,6%

Таблиця 186. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Хоча б один з органів влади	42,2%	47,2%	45,4%	40,7%
Митні органи	21,3%	27,8%	26,9%	25,9%
Податкові органи	22,0%	27,6%	25,2%	22,7%
Правоохоронні органи	12,6%	17,7%	16,4%	13,5%
Обласна державна адміністрація	12,0%	17,4%	18,7%	10,8%
Центральні органи влади	10,5%	17,7%	17,4%	18,4%
Сільські, міські, обласні, районні ради	9,1%	15,5%	21,5%	5,4%
Інші органи влади	22,2%	24,3%	24,8%	28,4%

Таблиця 187. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Хоча б один з органів влади	45,5%	45,7%	40,8%	57,4%
Митні органи	26,2%	16,5%	11,3%	15,9%
Податкові органи	26,6%	16,7%	10,5%	15,9%
Правоохоронні органи	32,8%	15,6%	7,6%	15,9%
Обласна державна адміністрація	29,2%	15,9%	11,7%	15,9%
Центральні органи влади	35,4%	26,3%	20,5%	25,0%
Сільські, міські, обласні, районні ради	32,3%	25,5%	22,6%	26,1%
Інші органи влади	18,2%	25,1%	22,5%	31,9%

Таблиця 188. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за основною митницею

	Буковинська	Волинська	Галицька	Дніпровська	Закарпатська	Київська
Хоча б один з органів влади	52,2%	35,1%	43,1%	45,1%	57,1%	45,1%
Митні органи	27,3%	21,6%	14,7%	15,3%	14,3%	13,7%
Податкові органи	13,6%	18,9%	14,0%	17,9%	17,1%	13,2%
Правоохоронні органи	17,4%	8,1%	13,8%	12,5%	17,1%	11,3%
Обласна державна адміністрація	21,7%	16,2%	11,9%	14,4%	20,0%	15,6%
Центральні органи влади	26,1%	16,2%	23,0%	21,2%	25,7%	27,1%
Сільські, міські, обласні, районні ради	21,7%	21,6%	26,5%	29,4%	29,4%	23,1%
Інші органи влади	30,4%	13,5%	17,5%	20,6%	34,3%	26,0%

Таблиця 189. Частка підприємств, що оцінюють неформальні відносини з представниками кожного органу влади як важливі або дуже важливі, за основною митницею (продовження)

	Одеська	Північна	Подільська	Поліська	Слобожанська	Чорноморська
Хоча б один з органів влади	47,7%	42,4%	36,6%	36,4%	39,2%	53,5%
Митні органи	14,5%	9,1%	12,2%	15,6%	16,7%	18,6%
Податкові органи	14,3%	12,5%	15,0%	12,5%	10,8%	23,8%
Правоохоронні органи	18,3%	12,5%	12,5%	15,6%	11,1%	19,0%
Обласна державна адміністрація	16,7%	12,9%	10,5%	9,4%	12,3%	20,9%
Центральні органи влади	25,3%	19,4%	17,5%	21,9%	23,0%	31,0%
Сільські, міські, обласні, районні ради	28,6%	21,2%	23,1%	18,8%	21,6%	27,9%
Інші органи влади	26,7%	27,3%	22,0%	24,2%	25,7%	23,3%